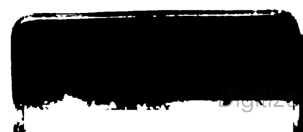

GOSPODARSKI LIST.

Izdat troškom gospodars. družtva hrvatsko-slavonskoga.

Tečaj šesti.

UREDNIK

BOGOSLAV ŠULEK.

TISKOM NAR. TISKARNICE DRA. LJUDEVITA GAJA.

KAZALO.

GOSPODARSKI LIST.

Izlazi četvrtkom. — Polugodišnja ciena: članovi hrv.-slav. gosp. družtva plaćaju samo 30 kr. poštarine, ili 15 kr. ako se pošilja u kuću; nečlanovi 1 for. 30 kr. poštom ili 1 for. 15 kr. sr., kad im se pošilja u kuću.

BROJ 1. **U Zagrebu dne 7. siečnja 1858.** **GODINA VI.**

NAPRIED!

Sve se kod nas tuži, da oskudieva, da neima novacah; „Šokci bogci, Vlasi siromasi!" kaže narod naš u šali. Koji je uzrok tomu siromaštvu? Je-li nam možebiti zemlja neplodna i hrdjava, te neće ništa na njoj da raste? Ma tko će to kazati, kad pogleda naše cvatuće poljane i zelene gore? U istom krsnom primorju raste bujno svake vrsti bilje, gdje ima i pedalj samo zemlje. Il nam je možebiti podnebje (klima) nepovoljno, te nas bije mraz, ili prži vrućina? Ni toga neće jamačno nitko tvrditi: tà kod nas je to neobični dogadjaj, kad nam polje s proljeća mraz osmudi, ili ljeti sunčana žeža spali, gdjeno u drugih zemljah ovdje proljetna zima, ondje ljetni žar malo ne svake godine uništuje trud ljudem. — Il je možebiti narod naš slab, tupoglav, trom i nesposoban? Tko će to kazati, kad pogleda krepka Slavonca, trsnata Primorca i obrtna Zagorca? — Domovina nam je dakle od milostivnoga stvoritelja svakim darom obilato nadarena, ona je za svaku struku čovječjega posla prikladna, ovdje za gospodarstvo ili trgovinu, ondje za rudarstvo ili obrtnost kao stvorena — pak opet ima kod nas nevolje, ima oskudice, ima gladi. Odkuda polieže ova uboztina i siromaština? Od nas samih. Mi imamo krasnih vinogradah, pak opet se druga vina više hvale od naših; mi imamo neizmjernih pašnikah, pak opet ima u Holandiji ili Švajcarskoj više i ljepše marve nego što je naša; mi imamo liepe prilike za ovce, pak opet svake godine puno novacah trošimo za inostranu vunu; u nas je rodno polje, a imamo ga, hvala Bogu, podosta, pak opet njemački seljak više nabere iz svoga poljica nego naš iz poljane; imamo vješte ruke, pak opet kupujemo i za ono malo novca, što ga jedva smognemo, sila tudje robe, koja bi se i kod nas gotoviti mogla. Tako dakle mi svake godine mnogo više izvozimo novca za tudje stvari, nego što ga dolazi u zemlju za našu robu; uza to, u mjesto da nam raste dohodak, a ono nam svejednako rastu potrebe i trošak; u mjesto da se stežemo, a mi želimo sve udobnije i komodnije življeti. Nije li ovo prieki put k propasti?

Osvjestimo se dakle i okrenimo drugom stazom, dok je vrieme. Glavni je zakon gospodaru, da toliko zasluži, koliko će potrošiti, i da još sprav koju bielu paru za crne dane. Svaki razboriti čovjek vidi, da drugčije nemože biti, ako nećemo po zlu da prodjemo. Al i to svatko vidi, da smo po dosadašnjem načinu gospodarenja slabo kada više stekli nego potrošili. Treba dakle, da se ostavimo dosadašnjega gospodarenja, kod kojega smo siromašni, i da se povedemo po onih narodih, koji su od nas pametniji i bogatiji, akoprem im zemlja nije rodnija od naše; od njih treba da učimo, kako treba raditi, da se čovjeku trud naplati. Najpreči put do ovoga nauka jest, da onamo otidjemo i učimo. Nu koliko ih kod nas ima, koji bi to mogli učiniti? U mjesto naših gospodarah odputit će se dakle onamo Gospodarski list i pripoviedat će im onda sve, što je vidio i što im treba raditi, da ih ogrije sunce, da se takodjer podkože i pomognu. Gospodarski list donosit će im glase sa sviuh stranah svieta i obavješćivati ih o svem, što zasieca ikoliko u njihovo područje, što im treba znati, da uzmogu, kao što valja, gospodariti t. j. nastojati oko svoga imutka. Bit će tu puno posla i za mene, kao urednika, i za štioce. Gospodarski list ima štiocah svake ruke: njega čitaju bogati vlasteli, drugi stari i mladi gospodari, obrtnici, trgovci, seljani, a i mnogi rodoljubi, koji se sasvime drugim poslom bave. Za svaku ovu struku čitateljah ima kod drugih narodah posebnih časopisah i novinah: a gospodarski list da sa ono pola arka svim ugodi, svim zadovolji; k tome ima urednik slabo pomoći od drugdje, i sav teret leži na njem — to je zaista težak posao, mučna zadaća, i ja unapried molim, da nemogućih stvarih nitko neizčekuje i netraži. — No i za štioce ima tu posla. Gospodarski list neizlazi samo da zabavlja, nego da uči i koristi. Al „nauka je velika muka;" mnogi članak činit će se gdjekojemu čitatelju suhoparan; on će htjeti postati dobar gospodar kroz zabavu i igru. Tomu gospodarski list neće mnogo hasniti, u zalud ga kupuje: nu tko o tom, što ovdje pazljivo pročita i kasnie sam razmišlja, on će naići na mnogo zrnce istine, kojega do sada nije znao i koje će mu dobro doći.

Noć prodje — kaže sveto pismo — i dan se približi; došao je čas, da ustanemo oda sna: odbacimo dakle sva djela tmine i obucimo oružje svietla; ostavimo se sa starom godinom starih manah i nastupimo s novom godinom ovu stazu umnoga napredka i gospodarstva!

Napried!

Svojstva zemlje.

Zemlja je naša braniteljica, od nje dobivamo, posredno ili neposredno, mi i ostale životinje, sve šta nam treba. Zato ju i zovemo majkom, jer nas pita kao mati svoje djetešce. A koliko ima gospodarah, koji ovu svoju mater, kao što valja, poznaju? Toliko zna svatko, da u svakoj zemlji neraste svaka trava, da ondje, gdje pšenica uspieva, neće roditi lan, a gdje zob napreduje, izdat će djetelina. Istina je i to, da uspjeh gospodarova truda, da ljetina nevisi o samoj zemlji: tomu treba i zdrava sjemena i povoljna vremena; al opet najviše stoji do zemlje. Ponajprije dakle treba gospodaru proučiti zemlju, koja ga hrani, izpitati njezina svojstva, protražiti njezine sastavine, to jest djelove i česti, iz kojih je sastavljena, pak onda tek će znati, šta će mu u njoj rasti, čim ju ima gnojiti, kako ju može popraviti. Težko da će itko reći, da ovo nije istina, pak opet ima kod nas slabo gospodarah, koji bi znali potanko kazati, kakva im je zemlja, koja ih hrani. Oni znadu, istina, da u njihovoj zemlji ima ilovače, ili kamena, ili pieska — nu ovo nije dosta: treba im poznavati i druge sastavine, a koliko od svake ima. Kad gospodarica želi gotoviti jelo, neće joj posao valjati, ako drugo nezna, nego to, da se ono jelo pravi od brašna i masla; koliko ona toga jošte mora znati, ako hoće da ju gosti pohvale, da bude jestvina smašna i slatna! Isto valja i za gospodare.

Prije dakle nego stanemo razlagati pravila umnoga gospodarstva, neće biti s gorega, ako u kratko naputimo gospodare, kako će poznati svoju zemlju. Nu rieč „z e m l j a" znači u našem jeziku sad cielu ovu zviezdu, na kojoj živimo, sad jedan dio njezin, kao što kažemo, „hrvatska zemlja," sad mali ciepac, što koji gospodar ima, što se drugčije kaže njegovo polje ili zemljište, ili grunt, a zemljom zovemo i samo površje polja, pa i svaku njezinu mrvicu, ako nije tvrda kao kamen. Da nas štioci bolje razumiju zvat ćemo površinu polja poznatom riečju t l o ili t l e (*Boden*), kao što se kaže, „pao je na tle." Ako je tlo orano ili kopano i tim umekoćeno, zove se m e l o t a (*Ackerkrume*). Odprije se je vjerovalo, da je zemlja elemenat ili počelo, to će reći stvar jednovita, koja nije sastavljena iz drugih stvarih, kao što je n. p. kruh sastavljen od brašna, vode i soli. Sada pako znademo, da je obična naša zemlja sastavljena iz množtva svakojakih tvarih: njekoje se od ovih stvaih mienjaju, n. p. crnica (Humus) i različite soli, te h nestaje, jer se njimi hrani rastuća iz zemlje trava; druge sastavine zemlje slabo se mienjaju, jer ih ima mnogo, a trave ih malo troše; n. p. kremen, razne fele vapna (kreča), ilovače, gorčice (*Bittererde*) itd.

Prema tomu, iz kakvih je felah zemlje tlo sastavljeno, ima različita svojstva ili vlasitosti, o kojih visi njegova plodnost, i koja ćemo ovdje napose izbrojiti.

1) **J e d n o t l o d r ž i b o l j e v o d u n e g o d r u g o.** Držanje vode je stvar vrlo važna za rast travah; jer trave piju hranu žilicami, do kojih samo voda dopire, zato hrana trave treba da je u vodi raztopljena: voda kasnije izhlapi, a česticami, koje su u njoj bile, hrani se trava i raste. Ako dakle tlo nedrži vode, nego ju pušta da otječe, onda i u travu, koja ondje raste, malo vode dopire, te se slabo brani i uspieva. Piesak nedrži vode i brzo se suši, zato raste malo bilja (travah), u njem: čim je manje pieska, lapora, vapna u tlu, tim bolje drži vodu, a najbolje je drži crnica. Tla vododržna valjaju za livade, vrtove (bašče); a na tlih, s kojih brzo otječe voda, radja vinograd, borje itd. Gospodar dakle treba da znade, koje mu zemljište vodu drži, a koje je nedrži, to jest, koje je vlažno, a koje suho, te će onda znati, što će gdje saditi i sijati. Nadalje treba gospodaru motritii:

2) **J e-l i t l o č v r s t o i t v r d o, i l i r a h l o i p r h k o;** za ono prvo kaže se da je **t e ž k o**, n. pr. gdje je čista ilovača, a ovo drugo, zove se **l a k o**, n. p. gdje ima poviše pieska ili vapnače (*Kalkerde*). Čim se teže zemlja ore, tim je tvrdja. U ovakvoj sabijenoj zemlji slabo napreduje bilje, jer nemože u njoj svoga korienja širiti, a sjeme nemože ni proklijati.

3) **G l e d a j, d a-l i s e t l o v r l o s k u p l j a, k a d j e s u h o.** Koje se tlo na suši odviše skuplja, ono puca, i to hudi bilju, jer mu se tanane žilice trgaju i na vidjelo izlaze, gdje za njih neima hrane. Najviše se skuplja crnica, zatim ilovača, najmanje pjeskulja ili pjeskuša (t. j. pjeskovita zemlja) i vapnača. Da se zemlja odviše neskuplja, i s toga da nepuca, treba joj primiesiti pieska ili vapna.

4) **P i j e-l i t l o v l a g u i k i s e l i k i z v a z d u h a** (atmosfere)? To treba gospodaru takodjer znati. U vazduhu ima jedna fela zraka, koji se zove kiselik (oxygen), i to zato, jer s njega sve kisne. Tlo istom preorano neradja tako dobro kao zemlja oddavna orana, jer se je ova napila kiselika i vlage, i s toga postade prhka. Kiselika pako bilju treba, da može klijati i rasti: zato valja zemlju preorat, i ono, što je gori, te je puno kiselika, doli okrenuti, a dolnji nasad, iz kojega je bilje kiselik već popilo, na vrh iznieti, da ga se opet napije. Najbrže ga se napije crnica, zatim ilovača, a najmanje piesak.

5) **N j e k a t l a p r i m a j u b r ž e i d r ž e b o l j e t o p l i n u n e g o d r u g a:** i ovo treba dobro uvažiti, jer to mnogo prinosi plodnosti ili jalovosti zemlje. Crna mast (boja, farba) ima to osobito svojstvo, da rada i kao obličke pije sunčanu toplinu: zato se crna stvar prije sgrije nego biela; zato se snieg posipan kakvomgod zemljom (jer je ova uviek tamnija od sniega), prije topi; zato se zidovi, uz koje rastu breskve ili druge voćke, kakvim crnilom crne, da voće prije dozri; zato nevalja ljeti nositi crne haljine nego biele ili barem jasne, jer su ove hladnije. — Negledeć na mast, suho se tlo prije na suncu sgrije nego vlažno; a strane ili bočine od brdah (*Bergabhänge*) brže piju sunčane zrake nego ravnica: zato se ono bilje, kojemu treba mnogo topline (n. p. vinogradi) po stranah sadi,

jer u nje udaraju sunčane zrake upravo, a u ravnicu koso. O tom se može svatko uvjeriti kod goruće svieće, od koje plamen u vis bukće: primakni ruku sa strane k plamenu, nećeš se ožeći, a primakni ju ozgor, hoće da ti izgori. — Ako i jest crnica zemlja žedna topline i rada, rek bi, pije sunčane zrake, al jih i brzo pušta; usuprot pjeskulja (t. j. zemlja, u kojoj ima ponajviše pieska), pak i lapor drži vrlo dugo toplinu, zato i jesu ovakva tla ljeti suha i upravo vruća. — Buduć da njekojim travam mnogo treba topline, a drugim pomanje, zato gospodaru dobro treba znati, kakve mu je tlo naravi u tom pogledu, da uvješba, šta će mu u njem najbolje roditi.

Ovo su glavna svojstva zemlje, koja gospodaru dobro treba poznavati, da mu uebude u zalud puno posla i troška.

Potres.

J. T. *) Potres, što smo ga dne 20. prosinca u jutro okó 5½ sata u Zagrebu osjetili, dade zaista mnogim štiocem, pak i meni povod, da mislim o uzrocih toga strašnoga prirodnoga pojava. Premda tumačenje ovoga pojavljenja nespada uprav u gospodarstvenu struku, no budući da je Gospodarski list obećao. da će i crtice iz prirode donositi, i buduć da je narav i postanak potresa kod nas jošte slabo poznat: pomislih, da neće biti s gorega, ako prosborim koju riječcu o uzrocih potresa. Da stvar bolje shvatimo i razumiemo, treba nam prije u utrobu naše zemlje malko zaviriti.

To već svatko znade, da je naša zemlja okrugla kao kruglja, ili pravo govoreć paokrugla (eliptična), to će reći, ozgor malko spljoštena; no razlika ova je tako neznatna, da čovjek može našu zemlju krugljom nazvati.

Mnogimi je pokusi dokazano, da za svakih sto stopah, što se čovjek, na primjer kopajuć rude, u dubljinu zemlje uvrti, toplina za 1 stupanj raste. Ova toplina raste dakle s dubljinom zemlje tako, da se već u dubljini od njekoliko miljah sve čvrste sastavine zemlje raztopiti moraju. Odavde i još iz mnogih drugih razlogah, kojih ovdje razjasnjivati nemožemo, zaključuju zemljoslovci (geologi), da je naša zemlja izprva bila njeka vrijuća tekućina, te se je malo po malo njena površina tako ohladila, da je dobila spolja čvrstu koru, koja je do dan danas do debljine više miljah narasla.

Tako si dakle možemo zemlju predstavljati kao kruglju, koja u promjeru (t. j. kad bi ju skrozi i sredinom promjerio) ima po prilici 1700 miljah. Ova je kruglja izvana (spolja) ohladjena i čvrsta, a u sredini jošte uviek varom vri, i to tolikom jarom i vrućinom, da se u njoj sve topi kao snieg na suncu. Dvie trećine čvrste površine od ove kruglje pokrivene su vodom — mórem, koje od nutrnje vrijuće tekućine razstavlja kruta kora, morsko dno.

Mi dakle živimo kao na strahovitoj peći, u kojoj izpod nas neprestano vri i kuha; ovim silnim vrenjem radjaju se u kuhinji naše zemlje silne pare i svakojake fele zraka ili plinovi (gazi); a čim je veća vrućina i čim ih se više razvija, tim su pružniji i silniji. To svatko znade, da lonac, u kojem se voda ili druga kakva tekućina vari, ako je sasvime (hermetički) zatvoren, puknuti mora, jer će ga para razbiti, ma bio jak i čvrst koliko mu drago. Tako bi se i naša unutri jednako vreća zemlja razprsnula, da neima oduhe, kuda pare i plinovi iz njene goruće utrobe izlaze; no premudri stvoritelj svieta postarao se je za takove oduške i te su **gore vatrenjače** (vulkani) i **toplice**: onuda izlaze pare i plinovi s gorućom tekućinom, a ovuda voda zasićena vrućimi parami i plinovi, radi čega i jesu toplice ljekovite. Ako se dakle jedna ili više takovih odušakah kakogod zatvori i začepi, nakupi se u zemlji odviše parah i plinovah; čim ih je više, tim su silniji, te napokon probuše ili prijašnji začepljeni otvor, ili prodru na drugom mjestu, te se talasaju izpod zemaljske kore dotle, dok neprovale na polje. Ovu golemu borbu nutrnjih parah i plinovah, pa valjda i valovito kolebanje uzburkane goruće tekućine uzrok je grozovitoga štropota i drmanja, što ga zovemo **potresom**.

(Ostatak u budućem broju.)

Amerikanske ledenice.

Velika je ljeti neprilika, što se onda od velike vrućine mnoge stvari kvare. Tko ima ledenicu, lasno njemu; no gradjenje obične ledenice stoji sila novacah, i svatko si je nemože sagraditi. Domišljati Amerikanci doskočili su toj nevolji: oni negrade ledenicah od kamena nit u zemlji poput zdenca, nego od zemlje a na zemlji, evo ovako: Od busenja (t. j. od komadah zemlje travom obrasle) sagrade taki do kuće kao kolibu, jedno 5 stopah široku i toliko dugačku, a visoku 12 stopah. Stiene (duvari) su 3 stope debele i spolja daskami obijene. Visoke su zato toliko, jer treba i na pôd za 2 stope visoko busenja nametati. Krov je od slame ili trske, a pod krov se sve do tavana natrpa šušnja to jest suha lišća. Vrata se ostave na sjevernoj strani, pa su dvostruka: prazni prostor medju oba vrata izpuni se slamom, koja se, da se laglje može ulaziti, starom kakvom plahtom obastre i na vrata pribije. Ova se koliba zimi napuni leda, a led se sječkom pospe. Tim je posao svršen. Svatko vidi, da ovakva ledenica nestoji mnogo novacah, pak je opet tako dobra i jošt priličnija nego naši obični ledenici. Gdje se jošte zemlja nije posve smrzla, mogao bi ju gospodar odmah sagraditi, ledom napuniti i tako već do ljeta njezinu korist uživati; a tko nemože sada, neka počeka do jeseni.

---

*) Ovaj izvrstni članak napisao je g. J. Torbar, velezaslužni učitelj zagrebačke realne škole: mi ga preporučujemo svim našim popularnim i prirodoslovnim piscem, da vide, kako treba pisati o učenih stvarih, ako želimo da nas narod razumie; a g. Torbara uljudno molim, da vještim svojim perom više putah nakiti Gosp. list. Ured.

GLASONOŠA.

Službene viesti.

— Više putah smo čitali u ovdašnjih novinah oglase, da u Londonu ima jedna privatna novčara ili banka, koja želi Hrvatom pod prilične kamate uzajmiti novacah, i tko ih želi posuditi, neka samo piše u London pod naslovom „Monetary and Credit office. Albany Road Nro. 103." Sad se je dokazalo, da je to sve samo jedna velika varancija. U mjesto da je ova tobožnja novčara (koje niti neima) novacah komu uzajmila, samo je ljudem, koji su se tomu pozivu oglasili, troška počinila i pod svakojakimi izlikami još od njih novacah izmamila. Zato c. k. ravnateljstvo redarstva u Zagrebu opominje, da ovim oglasom nitko nevjeruje, jer će mu se odmoći, a ne pomoći. U sadašnjoj pako obćoj nestašici novacah siromah čovjek se kao i utopljenik i za slamku hvata.

— Duhansko lišće odkupljivat će se od 4. do 19. siečnja 1858 u sliedećih mjestih: u Lukaču, Suvompolju, Budrovcu, Dugom-selu, Bačevcu, Baziću, Bukoviću, Virovitici, Gačišću, Preliću, Borovoj, Budanici, Zubrici, Cabuni, Orešcu, Antunovcu, Radoslavcu, Novacih, Vaški i Budakovcu.

Domaće viesti.

— Naški koledari za godinu 1858:

1) Narodna knjiga. Koledar od Iv. Filipovića. U Osieku. Ciena 40 kr. — 2) Hervatski kalendar. Urednik Dr. Antun Starčević, u Zagrebu. Ciena 20 kr. — 3) Koledar katolički od V. Švelca, svećenika nadb. Zagr. U Zagrebu. Ciena 24 kr. — 4) Katolički pučki kalendar, od Iv. Mihaljevića. U Osieku. — 5) Kolendar novi i stari slavonsko-Osječki. U Osjeku. — 6) Šoštar, zagrebački kolendar. U Zagrebu. Ciena 6 kr. — 7) Varaždinac, kolendar. U Varaždinu. — 8) Годишњак. Велики србски календар. У Новом Саду. — 9) Србско-народни Велико-Бечкеречки календар. У Бечкереку. — 10) Ласта, мали србски календар. У Новом Саду. — 11) Ружица, у Новом Саду. — 12) Зимзелен, србско-народни календар. У Бечу. 13) Војвођанин, србско-народни календар за год. 1858. — 14) Slovenski romar. U Beču. Ciena 36. kr. — 15) Slovenska koleda od A. Janežića. U Celovcu. Ciena 48 kr. — 16) Slovenski koledar, u Ljubljani. Ciena 12 kr. — 17) Velika pratika. — 18) Mala pratika. U Ljubljani.

Domaći ljekar.

— Liep za šuplje zube. Da šuplji zubi nebole, treba ih popuniti, da nemože u nje doprieti ni jelo, koje gnjijuć razdražuje živac, ni zrak, od kojega se isti živac, osobito zimi, umah nahladi. Do sada su popunjali šuplje zube zubari (*Zahnärzte*), nu ovim se mora od svakoga zuba i do 2 for. plaćati. A od zubnoga liepa (*Zahnkitt*), što ga trgovci prodaju, stoji svaki dram (kvintla) i 20 kr. sr. Evo zapisa za ovakav liep, po kojem si ga svatko za koju krajcaru dosta može kod kuće prigotoviti. Kupi u dućanu 4 lota žvatke (mastix) i 2 lota sandaraka, oboje raztopi u 8 lotah posve čiste vinovice (spirta), kakve ćeš samo u ljekari (apoteki) dobiti, prociedi sve kroz bugačicu (*Fliesspapier*) i ostavi na toplu mjestu, da se sgusne kao pekmez. Onda operi usta, očisti šuplji zub, uzmi komad suha pamuka i utisni ga u njega, da bude šupljina posve suha i čista. Zatim pusti kapljicu od onoga zubnoga liepa na pamuk, utisni ju u šuplji zub, da se šupljina sasvim popuni, i čuvaj zub jedno vrieme, dok nestvrdne, od jela i zraka. Što preostane od liepa, metni u staklo, začepi ga tvrdo i čuvaj.

Kućanstvo.

— Da ti se mlieko ili skorup (vrhnje) neukiseli, a ti uspi u svaku oku (polić) na vrh noža očišćene solajke (sode). Neboj se, da će ti s toga mlieko slano postati ili drugčije zaudarati.

— Da voden korun (krumpir), kao što ga kod nas, osobito u proljeće, mnogo imade, postane brašnav, prostri ga blizu tople peći. Onda će voda izhlapiti i korun će postati jedriji i tečniji. — Ako ti je ovo neprilično, a ti sguli sa svakoga gomolja na okolo uzak komadić njegove kožice prije nego ih staneš kuhati, pak ih onda metni u lonac i napuni ga vode. Ovako ugotovljen korun brže se skuha, tečniji je, i ako nije bio posve pokvaren, biva brašnav, jer njegova vodurina izcuri u lonac kroz onu gulotinu.

— Maz za peći. Svatko je već izkusio, kolika je neprilika, kad čovjeku navali zimi kroz pukotine od peći dim u sobu; pak ako i pukotinu zamažeš blatom, za koji dan će se blato oljuštiti i dim probija opet u sobu. Ako se želiš te neprilike oprostiti, a ti stuci malo stakla, uzmi isto toliko željeznih opiljakah (pilotinah) i živa vapna, izmiešaj sve i prilij onoliko goveđske krvi, da bude sve kao kaša, kojom zamaži odmah sve pukotine od peći.

Trgovina.

U Sisku 3. siečnja. Prošaste nedjelje prodalo se je ovdje 5000 vaganah pšenice. Jošte je uviek slaba prodja; neima prometa; samo se prodaje što treba za domaću potrebu. Ciena je pšenici banatskoj, kojoja važi 84—87 funtih, prema njezinoj težini, 52—56 grošićah; hrvatskoj pako, što je mnogo laglja, 48—50 gr — Napolice se je prodalo za ovdašnju okolicu 1100 vaganah po 43—44 gr.; raži nije bilo kupca; od kukuruza su prošle 3000 vaganah po 43—44 gr.; proso se je kupovalo samo za domaću porabu po 32—33⅓ gr. Ječam je dobro došao, prošlo ga je 500 vaganah po 30—33⅓ gr., isto tako je i zob prolazila na malo i to po 23—24 gr. Za repicu nitko nemari.

Vrieme je bilo močno i maglovito; voda malena. Za 1 vagan odavde u Karlovac plaća se na Kupi 20 kr., a dangubine 10 kr.; u Zidani most na kolih 45 kr., a na ladji 40 kr.

Hod državnjačah na bečkoj trgovani. *)

2. siečnja 1857.

Narodni zajam	84¼
Ugarsko-hrvatske razteretnice	77³/₄
Prid na srebro	5¹/₂%

Dubljina Save

26. pros. 1857. — 0'—1"—0"' nad ništicom.

*) Trgovana ili burza zove se kuća, u kojoj se sastaju u velikih varoših trgovci, da kupuju i prodaju državnjače, to će reći državne obligacije, i druge ovakve papire, kao mjenice, srećke itd. To ćemo kasnije potanko razložiti.

☞ Tko želi, da mu se Gosp. list i nadalje pošilja, neka izvoli namiriti predplatu, i ako je član gosp. družtva, poštarinu (1 for. za cielu godinu.)

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska narodna tiskarnica dra. Lj. Gaja.
Uredjuje u ime glavnoga odbora Bogoslav Šulek.

GOSPODARSKI LIST.

Izlazi četvrtkom. — Polugodišnja ciena: članovi hrv.-slav. gosp. družtva plaćaju samo 30 kr. poštarine, ili 15 kr. ako se pošilja u kuću; nečlanovi 1 for. 30 kr. poštom. ili 1 for. 15 kr. sr., kad im se pošilja u kuću.

BROJ 2. U Zagrebu dne 14. siečnja 1858. **GODINA VI.**

Treba-li se učiti poljodjelstvu i u obće gospodarstvu?

Čudna pitanja za Engleza i Holandeza, koji po vis život uči gospodariti i neprestaje kušati, kako bi svoje gospodarstvo popravio i usavršio, akoprem je posvuda poznat, kao najvještiji gospodar na svietu? A kod nas ih jošte podosta ima, koji misle, da je gospodarstvo stvar laka, da treba samo njekoliko godinah na selu življeti i seoski posao gledati, pak eto ti gospodara od oka. No isti oni, koji tako misle, priznaju, da ima drugdje jošte boljih pak i bogatijih gospodarah nego što su oni; al tomu da je uzrok bolja zemlja, jevtini težaci, dobra prodja itd. Tako govore, i navode, da sebe izpričaju, sve uzroke, samo ne onaj, koji je u istinu izvor gospodarskoga blagostanja, i taj je nauka. Da čudne stvari! Svatko priznaje, da onomu treba više godinah učiti, tko želi postati krojač, čizmar ili kožar; pak i to svatko priznaje, da valja djetiću (kalfi) jošt i stranstvovati, to jest otići u inostrane zemlje, da nauči, kako se ondje njegov zanat tjera, i tako, obogaćen znanjem i umienjem, da se povrati u svoju domovinu i onda stoprv da postane majstor. I to se jošte priznaje, da pored tolika nauka i izkustva opet nisu svi ovi majstori jednako sposobni, nego da je gdjekoji vještiji od svih ostalih. Dakle se potreba nauka za zanatnika (meštra) priznaje, a poljodjelcu i u obće gospodaru zar netreba svojski učiti, nego samo gledati? Pa šta je svaki zanat prema gospodarstvu? Majstor ima po vas život posla samo s jednom umještinom i s djelom jedne fele, i opet mu se treba do smrti vješbati, da nezaostane: gospodaru pako treba izučiti dvadeset naukah i poznati hiljadu različitih stvarih. On treba da poznaje sve životinje i bilje (trave), koje mu hasne i hude, dakle valja da nauči životinjarstvo i biljarstvo; treba da poznaje tlo od svoga polja, dakle da nauči zemljoznanstvo; da zna gojiti stoku i bilje, liečiti družinu i marvu, izmjeriti svoje zemlje, popraviti im tlo, odvesti ili navesti vodu; da se razumie u šumarstvo, vinogradarstvo, voćarstvo, vrtlarstvo, graditeljstvo, kućanstvo, računarstvo, i da prouči bar po nješto one nauke, bez kojih u ovih strukah neće moći stalno napredovati, a to je lučba ili kemija, silosloyje ili mehanika, pogodoslovje ili meteorologija, mjerstvo ili geometrija, naravoslovje ili fizika itd.; da mučim o zanatih, kojim treba dobar gospodar da bude takodjer vješt, kao što je, kovačija, kolarija, zidarija, tešljarija, stolarija itd.

Da ogromna polja, koje treba gospodar umom svojim da obidje, ako hoće da bude vješt! Nećemo pretjerati, ako rečemo, da nijedan stališ nepotrebuje tolika i tako raznovrstna znanja kao što gospodarstvo. „Ma ima-li gdje na svietu gospodarah, koji bi sve ono bili proučili?“ Ima zaista, i to upravo u onih zemljah, koje slove s gospodarske vještine i s bogatstva. Dakle mora da im se posao naplaća, i da vriedi sve to učiti; jer se inače nebi s tim toliko mučili. „Nu kako dospievaju za tolike nauke?“ Oni počimlju od mladosti. Mi ćemo u kojem listu potanko izbrojiti sve nauke, što ih u drugih zemljah uči mladež, pripravljajuća se za gospodarstvo. Pa kad ovu školu izuči, jošte nemisli nitko, da već sve zna, nego kupi izkustvo i uz to jednako napreduje i u nauku, znaduć, da čovjek do smrti uči, a nikada sve nenauči. Ovakvi su gospodari dakako najljepši ures i dika države: zato i jest u drugih zemljah već seljak tako ugledan i štovan kao drugdje vlastelin.

Našincu gospodaru treba dakle takodjer učiti, ako želi da bude vrstan, ugledan, pak i imućan. Glavni će biti posao Gospodarskomu listu, dokazivati faliuge ili mane i nedostatke našega poljodjelstva i tim probudjivati želju za doznavanjem sredstvah, kojimi se može ovim manam doskočiti, to jest probudjivati želju nauke, a probudjenu gojiti i jednako podticati, da se više neutrne. Jal i zavist je sama sobom gadna stvar, a nepomaže nikomu ni malo: nu natjecanje je dopušteno, jer ono upravo nagoni na rad i napredak. Zavidjeti Englezu, što ima svega dosta, i prekrštenih rukuh željti sebi njegovo blagostanje i njegovo imanje, a jadikovati nad svojim siromaštvom — to je nedostojno i griešno. No ugledati se u razumna, bogata gospodara, pregnuti, da se s njim uzmogneš izporediti, pa prionuti za posao i ustrajati u tvrdoj odluci, nekloneć duhom, kad nagaziš na zapreke, to je jedini sjegurni put do imutka i blagostanja. A Gospodarski list bit će ti u tom pogledu vodj i kažiput; jer da na ono poli arka, što svake nedjelje izlazi, svekoliko gospodarstvo nauko potanko razložimo, toga praveden štioc neće od nas očekivati.

Crnica.

To već znamo, da tlo nije elemenat ili počelo, nego da je sastavljeno iz premnogih tvarih (*Stoffe*), koje se samo na oko čine da su jedna jednovita stvar. Kako je ova mješavina postala, o tom ćemo drugi put govoriti, a danas ću opisati glavnu sastavinu tla, koja ponajviše čini, da je jedno polje plodnije od drugoga.

Tlo je sastavljeno 1) iz ostanakah živinskih i travnih, 2) iz različitih rudah. Zato se i zove tlo, jer je postalo od ovih svakojakih tvarih, koje su stlile, to će reći iztruhnule. „Danas čovjek, sutra crna zemlja!" kaže naša narodna poslovica, i to je prava istina, al neva ja samo za čovjeka nego za sve životinje i za sve bilje (trave). Sve česti (djelovi) živinskoga tiela, iste kosti, truhnu i postaju zemlja. Drvo, lišće i svaka bilina gnjije takodjer, i kao što se o tom svatko može u šumi uvjeriti, pretvara se crnom zemljom, koja se zato i zove crnica (*Humus*). Buduć da živine i bilje nisu samo iz jedne nego iz množine tvarih sastavljene, to je dakle crnica smjesa od različitih tvarih. Crnica je glavna hrana bilju, bez koje ovo nemože življeti i napredovati, akoprem jè jednoj travi više treba nego drugoj. O množtvu crnice visi ponajviše i plodnost zemlje; nu ipak nije svaka crnica gospodaru jednako koristna, nego samo ona, koja je ondje postala, gdje nije bilo ni premalo vlage i vazduha (zraka), ni premnogo. Gdje je bilo premnogo vlage, a malo vazduha, ondje biva crnica prekisela; gdje je bilo premalo vlage i vazduha, ondje crnica na pola izgori i bude kao ugljen, zato i jeste posve crna. U ovakvoj crnici neraste nijedna gospodarska bilina nego samo šaš i sitina; al se može i ovakva zločesta crnica popraviti, ako se od nje odvede ona kisela voda, od koje se je i crnica ukiselila, i ako se onda tlo pospe vapnom, pepelom, solju, ili baš i frižkim gnojem; jer ove stvari popiju suvišnu kiselinu iz crnice i čine, da se ova jošte bolje i brže raztvori. Tà svaki gospodar zna, da i gnoj (djubre) stoprv onda hasni, kad sasvime struhne i raztroši se. Gdješto se može ugljenasta crnica popraviti, ako se spali i u pepeo obrati, jer je pepeo sasvim druge naravi nego ugljen. Prekisele crnice ima u crietu (čretu, ritu), a ugljenaste u tresetu (Torf), od kojega s vremenom postaje pravi ugljen, te ga ljudi kopaju, suše i pale mjesto drvah. — Crnica, koja je postala od brašća, borja, vriesa, (jednom riečju od bilja, u kojem ima triesla (čresla, *Gerbestoff*), šiščane kiseline (*Gallussäure*, to će reći kiselina, koje ima u hrastovih šiškah ili šišaricah) i sličnih tvarih, prudi opet samo sličnomu rašću, u kojem ima triesla i šiškovine, a drugomu bilju hudi. To su već opazili i naši gospodari, da bršina ili crvotočina od hrastovine neugadja svakoj travi.

Prava koristna crnica zove se blaga, jer u njoj neima odviše kiseline, koja izjeda bilje. Ovakva blaga crnica postaje od životinje i bilja, koje se je na primjerenoj toplini i vlagi, a na vazduhu razpalo i raztvorilo. Ova raztvorba biva najbrže i najsgodnije pod površinom zemlje, dokle vazduh dopire; dakle ne odviše duboko. Blaga crnica je sura, mrka ili čadjava, kad se nakvasi, crna; prhka i buhava, da se umah u prah razpada; za polovicu je laganija od svake druge zemlje. U nje imaš sva svojstva, s kojih je tlo rodno i plodno: blaga crnica pije najbrže i najviše kiselika i vlage iz vazduha; pije vodu i drži ju dugo; a brzo pije i sunčanu toplinu. Jošt ima i to svojstvo, da se rada mieša sa ilovačom, vapnom i gorčicom, i onda je jošte bolja; nu kad se spoji s hrdjom od željeza, koje ima mnogo u zemlji, i crnica gubi svoju snagu. Kazali smo, da se bilje ponajviše samo crnicom hrani: nu ona mu jošt i od drugdje hrane dobavlja, pritežuć vlagu i svakojake pare. Osim toga postaje ilovača prhka i rahla, kad se izmieša s crnicom; a pjeskulja jedrija i čvrstija: u ovom dakle pogledu crnica i drži, i pušta, kako gdje treba.

Znamo već, da crnica postaje od iztruhle živine i bilja: no u svakoj životinji i u svakoj travi ima i rudnih česticah, koje onda ostaju i u crnici i vrlo su važne za rastenje bilja, jer ih ovo pije i njimi se hrani. Ovamo ide naša navadna ili jedatna sol, s koje, ako je neima odviše, trava dobro raste; vapno (kreč), izmiešano sa salitrom, kojega ima sila u svakom gnojištu. Osim toga ima jošt u crnici i luživa (Alkalien) to jest solih, od kojih lug postaje, n. p. pepeljike ili potaše; zatim kisela pranika ili fosfora, t. j. one tvari, od koje se noći svietli prana ili prlad. Iz pranika i iz vapna sastavljene su ponajviše životinjske kosti.

Bez crnice nemože pitomo bilje (*Culturgewächse*) rasti; al u čistoj crnici neće ti takodjer napredovati: kao svagdje u životu tako valja i ovdje istina naše poslovice: „predobro nedobro." Crnica je samo kao začin tlu, a svakomu začinu treba načina. U čistoj se crnici bilje na vjetru obara, jer nestoji u njoj čvrsto, buduć da je odviše prhka i sipka. Na kiši postaje čista crnica kao kaša, na suši kao prah, a od mraza nabuhne. Da bude plodna, treba da se izmieša s drugimi felami zemlje, o kojih ćemo u budućem broju govoriti.

Buduć da crnica ponajviše prinosi plodnosti, zato tlo, u kojem je neima ni malo ili samo vrlo malo, zovemo jalovim ili mršavim, ili jednom riečju mrtvicom; u kojem je ima poviše, to je rodno tlo, a u kojem je ima vrlo mnogo, to je bujno tlo; ako je pako ima odviše, zove se tlo prebujno (*überhumos*). — No nije svaka crna zemlja crnica; ima rudah, s kojih ilovača pocrni, i jošte biva neplodnija nego što je prije bila. O tom u budućem broju.

Potres.

(Konac.)

Gibanje zemlje kod potresa je troje: valovito, koje se poput valovah razovitim (horizontalnim) smjerom, kao što vidimo na vodi (obično 5—7 miljah za minutu), razprostranjuje; drmajuće, gdje se stvari

ozdó gori potresaju, i vrteće, kad se stvari u okrugu obrću. Gibanje valovito je najčešće, redje no opasnije je drmajuće, najredje pako al i najopasnije vrteće.

Iz ovoga, što dosad napomenusmo, može svatko uvidjeti, da medju potresi i gorami-vatrenjačami ima njeko odnošenje i sveza. To nam potvrdjuje i povjestnica. Godine 1746. razorio je strahovit potres varoš Limu u Ameriki, s istim potresom otvoriše se četiri nove vatrenjače. — Dne 20. veljače 1835. razori potres grad Chili u Ameriki, a njekoliko danah zatim otvore se kod jezera Mondake dvie nove vatrenjače. God. 63. p. Is. za Neronova vladanja razoren je potresom varoš Pompeji i diel Herkulana i uzdrmane su sve napuljske okolice, a umah zatim započe Vezuv vatrom šukljati. Šestnaest godinah docnije razcvatoše se na razvalinah svojih Herkulanum i Pompeji, kad ih opet postigne groznija no prije sudbina. Vezuv ih pokopa sasvim i s njimi Plinia.

Potresi, s kojimi su skopčane vatrenjače, ograničeni su obično samo na obližnje okolice, a drugi potresi protežu se na neizmjerne daljine. Tako napominje A. Marcellin potres, koji je za vladanja Valentiniana I. uzdrmao sav za onda poznati sviet. Potres, kojim je bio Lizabon razoren, uzdrmao je, kao što suvremenik Kant piše, gotovo cielu Evropu, cielu sjevernu stranu Afrike i prostor atlantskog oceana, što izmedju starog svjeta i Antilah leži, dakle najmanje preko 700,000 četv. miljah. Istom prigodom prestao je Vesuv, koji se je bio do onda neprestano pušio, šukljati, i njegov se je dim najedanput u zjalo natrag povratio. — Da se potresi kadšto izza kratkoga vremena opetuju, te su kasniji udarci silniji od prijašnjih, svjedoči nam povjestnica; to potvrdjuje i najnoviji potres, koji je u isto vrieme, kad i kod nas, u Napuljskoj toliko nesreće počinio. Da taj potres nije bio samo na Napuljsku ograničen, vidi se odtud, što su ga 16. pros. osjetili u Temišvaru i u Paviji. Napuljsku je uzdrmao prvi udarac noćju izmedju 16. i 17., zatim su sliedili silniji 19. i 20, od kojih je jedan 25 sekundah trajao, što je vrlo riedko i tim grozovitije kod tako silna potresa. Grozni ovaj pojav ostavio je izza sebe žalostnih posljedicah: porušena sela i gradove i 20,000 ljudih stranom ubijenih stranom težko izranjenih. Smjer i sastav gorah od velike je važnosti za smjer i jakost potresah; jer se čini, da se kolebajući valovi, udariv u zemlji o greben gorah, ili natrag odbiju ili ga probuše, a tim udarac silniji postaje. S toga je možda ovaj najnoviji potres u napuljskih pokrajinah Basiliketi i Citerioru tako strahovit bio.

O strahovitih posljedicah potresa ostavila nam je povjestnica žalostnih primierah: nesamo da su silni gradovi razoreni, nego ima primierah, gdje su ciela brda propala. Tako je g. 1345 u Dobratchu propalo cielo brdo, a kod potresa g. 1692. razbiše se u Jamaiki dva brda, razvaline zagradiše polag tekuću rieku, tako da je poplavila grad Port-Royal i sve pučanstvo progutala. God. 1783. razorio je drmajući potres u Kalabriji mnogo trgovištah i gradovah; istom katastrofom porušilo se do 113 brdah, njekoja sasvim, a njekoja su se sa svojega mjesta pomaknula. Razvaline bregovah zajaziše potoke i rieke, odtud postadoše čitava jezera, koja su se u razkoljenoj zemlji opet izgubila. Ovim potresom poginulo je do 100,000 ljudih. Drugdje opet razstavi se zemlja više hvatih na široko, te pukotine kadšto ostanu, a kadšto se izza potresa opet stisnu, kao što se je to dogodilo u Kalabriji poslje napomenuta potresa.

Čudnovato je, da su potresi kod mora uviek grozovitiji nego dalje na kopnu, kao da bi morski življi kolebanje natrag uzbijali; svakako tu móre silno sudjeluje. Prigodom potresa, kojim je Lizabon g. 1755. razoren, nadulo se je more tja na Španjolskoj obali; u Cadixu bacalo je valove preko 10 hvatih, a u istom Lizabonu progutnulo je 60,000 ljudih. — Prigodom napomenutog potresa u Chilu i u Ameriki, povuklo se je more kod Talke natrag, tako da su morske stiene suhe ostale, zatim se opet povrati, a napokon udari neizmjerna valjavica i proguta varoš, dočim je iz vode udario na dva puta silan crn dim, praćen dušljivimi plinovi.

Najstrahovitiji potres, što ga povjestnica znade, bijaše 30. svibnja god. 526. u Siriji, koji je razorio Antiohiju i Beyrut i pokopao 250,000 ljudih.

Često putih pojavljuju se prie ovih grozovitih katastrofah, kao predteče, neobična znamenja. Najprije zavladaju silni vjetrovi, a za njimi neobična tišina; kadšto pada u neobično vrieme izvanredna množina dažda; sunce porumeni, a vazduh potamni, što i više mjesecih traje; opaža se više munjine (elektriciteta), iz zemlje udaraju sumporasti plinovi, a pod zemljom se čuje mukla tutnjava poput oddaljenog gruvanja topovah; životinje su nemirne i plaho kriče, isti ljudi osiećaju njeki nemir, te im mučno dolazi, kao onim, koji na móru obole; vrela presahnu ili se mute: u svem se čini, kao da priroda navješćuje grozovit pojav, što ima nadoći.

Bobov kruh.

Izza mesa najbolje hrani čovjeka sočivo, to jest leća, pasulj, grašak i bob. Zato se je već odprije kušalo miesiti kruh od sočiva, po imenu od boba, koji se kod nas samo cieli kuha, a ovakvo jelo nit je dosta tečno, nit probavno, van tko ima zdrav zdravcit želudac. Kruh od boba, kao što su ga do sada miesili, bio je ponješto trpak i oporan, zato su ga ljudi prestali peći. Sada se je njeki vještak dovijao, kako se može ova trpkoća bobova kruha preprečiti. On je uzeo pol cente ražnoga brašna i pol bobove, a tjesto je podmiesio vodom - vapnenjačom. Ovakve vode dobit ćeš, ako u 5 funtih vode raztopiš 1 kvintlu živa vapna: ova vapnenjača popit će svu trpkoću bobova brašna, te će je nestati, a neboj se ni malo, da će ti ono malo vapna (kreča) išta nahuditi. Tá životinja ni nemože živjeti bez vapna, jer joj se od njega kosti grade. U našem kruhu i u sienu ima ga puno. — Na svakih 20 funtih brašna treba 5 funtih vapnenjače, dakle u ovom slučaju trebalo je 25 funtih. U ostalom se kruh miesi kao i svaki drugi. Na ovaj način dobiva se od 1 cente brašna do 130 funtih tečna, osobito pićna i zasitna, pak i jevtina kruha, jer svaka funta stoji od prilike 3 kr.

GLASONOŠA.

Službene viesti.

— Sliedeće c. k. pošte primat će od danas takodjer pisma s novci, pa i drugo stvari, ako nisu teže od 10 funtih: u Vrbovcu, Križevcu, Sv. Ivanu u krajini, Belovaru, Ludbregu, Koprivnici, Gjurgjevcu, Pitomači, Virovitici, Slatini, Orahovici, Našicah, Koski i Bizovcu. Radi toga će hoditi svake nedjelje danah jedanput osobita pošta i to: medju Zagrebom i Gjurgjevcem (nedjelom u 6 satih u jutro prolazit će iz Zagreba, a četvrtkom u 5 sat. u jut. iz Gjurgjevca); medju Varaždinom i Osiekom (iz Varaždina polazit će nedjeljom u podne, a iz Osieka utorkom u podne); medju Križevcem i Vrbovcem (iz Križevca polazit će četvrtkom u 10 sat. u j, a iz Vrbovca nedjeljom u 11 sat. u j.)

Domaće viesti.

— Oglašena u ovóm časopisu djela g. Vukotinovića već su izašla. „Syllabus plantarum in Croatia sponte crescentium“ i „Hieracia croatica.“ Obje knjige se mogu dobiti ili naručiti u poslovnici gospodarskoga družtva u Narodnom domu, gdje se prima i predplata na Gospodarski list.

— Zagrebačka štedionica primila je lani 889.941 for., izdala 872,316 for. sr. Imovine ima 17,624 fr. 36 kr.

Kućanstvo.

— Sir od koruna. Izaberi najboljega koruna (krumpira) što ga imaš, skuhaj i oljušti. Kad ohladne, saspi ga u mužar (avan) i stuci u kašu, dolievajuć kisela mlieka i to na svakih 5 funtih koruna 1½ mjerice (sajtlika). Kad sve izmiešaš, ostavi ovu kašu jedno 3—4 dana na miru, a onda ju opet promiesi, napravi od nje grudice i pometaj ih na liesu ili u košaricu, da može suvišni sok otjeći. Kad se prosuše u sjeni, složi ih jednu na drugu u hrpu, i ostavi jošte na suhu mjestu, da se sasvime usuše, i ovako ih onda čuvaj. Ovaj je sir vrlo tečan, liepo miriše, može se i više godinah čuvati, i što je stariji, to je bolji. Gdje ima mnogo koruna, a gospodarice se s proljeća boje, da će im se provoduriti, mogu ga na ovaj način dobro upotrebiti, osobito ondje, gdje se družini i sira daje.

— Gazdarice, koje su prijateljice čistoće, žele imati uviek bistre i čiste prozore (obloke). Što da čine zimi, kad se prozori smrznu? Opasno je jako trti staklo, jer na zimi odmah pukne: već razpusti malo soli u vodi, namoči u nju spužvu (spongiju) ili krpicu, i nakvasi njom smrzle prozore — umah će ti se s njih led otopiti.

Vinarstvo.

— U Gerčkoj sipljn ješt i sada žežene sadre (gipsa) u vino, da postane voljko i da se dulje drži. Profesor Hessel je to kušao, i nasuo sadre u mulno vino, koje se je od nje vrlo brzo razbistrilo. Sadra, ako je nema premnogo, stvrdne u vinu, i ovo se može s nje bistro otočiti. Neka to pokušaju naši gospodari i neka nam jave posljedak, jer se hrvatskomu vinu ponajviše prigovara, da nije posve bistro; pak i na to se tuže naši gospodari, da im se vino ljeti kvari. Samo neka izprva na malom kušaju, buduć u novinah, iz kojih smo ovo izvadili, nije kazano, koliko treba sadre uzeti: dakle treba sam gospodar da se dovija pravoj mjeri. Žežena sadra prodaje se u naših dućanih.

Trgovina.

U Sisku 10. siečnja. Prošaste nedjelje prodalo se je ovdje 1200 vaganah pšenice, i to banatske od 84—87½ funt. po 50—57 grošićah, a hrvatske po 45—50 gr. Od napolice je prošlo pomalo vagan po 43—44 gr., od raži ni malo. Kukuruza je prodato 2100 vag. po 42—44 gr.; nješto malo, najbolje fele po 45 gr. — Proso je po 31—33½ gr., za repicu nitko nehaje. Od ječma se je prodalo 500 vag. po 30—33½ gr., a zobi se je razpačalo na malo po 33—24 gr. — I ove nedjelje je bilo slabo prometa, zato su i ciene slabe. Usjevi stoje dobro; snieg im je dobro došao; nu opet nikomu nije sila na vrat na nos prodavati. Vrieme je mrazovito; na riekah ima sve više leda. — Vozarine se plaća do Zidanoga mosta na kopnu 45—51 kr.

— Na svrsi prošaste godine bila je evo ova ciena jednomu našemu vaganu žitka u glavnih gradovih Europe: U Parizu pšenica po 3 fr. 59 kr.—4 for. 36 kr., raž po 2 fr. 23—27 kr. U Londonu engleska pšenica po 5 for.—6 for. 16 kr., inostrana po 5 fr. 12—18 kr. — U Amsterdamu (u Holandiji) pšenica po 4 for. 5 kr.—5 for. 14 kr., raž po 2 fr. 20—50 kr. — U Berlinu pšenica po 4 for. 20 kr.—5 fr. 22 kr., raž po 2 fr. 35—39 kr. — U Odesi pšenica po 4 for. 20 kr.—5 for.; raž po 2 fr. 25 kr., ječam po 2 fr., kukuruz po 2 fr. 30 kr. — U Galcu (u Karabogdanskoj ili Moldaviji) pšenica po 2 fr. 22—59 kr.; raž po 1 fr. 41—45 kr., kukuruz po 2 fr. 5—10 kr. sr.

Ovdje se razumieva svagdje naš vagan i naš novac.

— U ime carine (*Zoll*) primilo se je u austrianskom carstvu od 1. jan. do 31. okt. 1857 svega skupa 16,990 006 for. srebra.

Ciena žitka od 8—15. siečnja 1858.

	Pšenica		Raž		Ječam		Zob		Kukuruz	
	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr	kr.
Zagreb	3	20	2	40	2	—	1	30	2	45
Osiek	2	—	1	36	1	24—6	1	6	2	24
Rieka	4	30	3	—	2	20	2	—	3	20
Karlovac	3	24	2	—	2	—	1	27	2	30
Varaždin	3	6	2	18	2	9	—	—	2	48
Gospić	4	20	—	—	—	—	1	30	3	10
Vinkovci	2	52	—	—	1	26	1	8	2	—
Makarska	4	14	2	41	2	4	1	43	2	52

Kod državnjačah na bečkoj trgovani.

12. siečnja 1857.

Narodni zajam 84
Ugarsko-hrvatske razteretnice . . 78⅝
Prid na srebro 5⅛

Dubljina Save.

9. siečnja 1858. — 0′—4″—0‴ nad ništicom.

☞ Ovomu broju dodat je od strane upravljajućeg odbora našega gospodarskoga družtva račun svakomu članu i predbrojitelju nečlanu, da vidi, koliko ima svršetkom godine 1857. družtvu platiti i da obaviesti poslovodstvo, ako račun nije prav.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska narodna tiskarnica dra. Lj. Gaja.
Uredjuje u ime glavnoga odbora Bogoslav Šulek.

GOSPODARSKI LIST.

Izlazi četvrtkom. — Polugodišnja ciena: članovi hrv.-slav. gosp. družtva plaćaju samo 30 kr. poštarine, ili 15 kr. ako se pošilja u kuću; nečlanovi 1 for. 30 kr. poštom, ili 1 for. 15 kr. sr., kad im se pošilja u kuću.

BROJ 4. U Zagrebu dne 28. siečnja 1858. **GODINA VI.**

Važnost godine 1857. za naše gospodarstvo.

(Nastavak.)

Pravo je područje pučke škole: naučiti mladež glavna počela knjige, to jest čitati, pisati računati itd. Ovo je sve prekoristno i prevažno, jer je to put do obrazovanosti i nauka; a nemože se ni potrebovati od učiteljah, da više oprave za ono dvie tri godine, što seoska mladež u školu hodi. Nu ako ovo i zna seljak, zato jošte nije vješt gospodar: da se pako seoska mladež svomu budućemu stališu već od djetinstva neposredno pripravlja, zapovjedila je visoka vlada, da svaka seoska škola dobije i vrt (bašču), u kojem se ima mladež poučavati u obradjivanju vrta i napose u ciepljenju voćakah.

Nu vrtlarstvo i voćarstvo, akoprem važno i kod nas žalibože vrlo zanemareno, opet je samo jedna grana gospodarstva. Mnogo više toga treba onomu znati, koji hoće da steče dično ime gospodara. Zato je naša visoka vlada lani odredila, da se u Križevcu ustroji r a t a r s k a ili p o l j o d j e l s k a š k o l a, u kojoj će se seljačka djeca obučavati, i to knjigom i djelom, da od njih postanu valjani ratari i seljaci (kao što ih ima u drugih zemljah, gdje je seljački stališ gledan i ugledan), dobri dvorski, špani i težaci.

Al ni ovo nije dosta, ako želimo da bude kod nas dobrih gospodarah; jer kao što smo već u ovom listu razložili, gospodarstvo je vrlo prostrana znanost, u koju zahvata množtvo naukah, kojim seoska mladež nit imena nezna, jer se tomu hoće više školah, nego što ih na selu ima. Pa seljaku ni netreba da za obradjivanje svoga selišta prouči do dna gospodarstvo, a nebi mu se to ni naplatilo; jer se takvomu učenju hoće sila vremena i novca, a seljaku fali oboje. Njemu je dosta, ako si prisvoji zdrava gospodarstvena načela, po kojih se ima u svom poslu ravnati; ako se u njem probudi ljubav napredka, koja će ga poticati, da se povede po primjeru drugih vrstnih gospodarah. Treba mu dakle dobrih primierah, u koje se može ugledati. — Druga je kod vlastelja, imajućega veće ili manje dobro: za njega nije dovoljna onakva ratarska škola, o kojoj smo malo više govorili: on treba da izuči sasvim gospodarsku knjigu, ako želi dan danas primjereno svomu stališu življeti; a koji je dosta bogat, treba da drži častnike, temeljito vješte gospodarstvu. No gdje da takvih kod nas dobije? Dogadja se kadšto, da koji samouk svojom pomnjom prouči, kao što valja, sve grane gospodarstva; al su to biele vrane. Naši gospodarstveni urednici il su inostranci, nepoznavajući našega jezika i naših odnošenjah; i zato radeći sve naopako; našinci pako su ponajviše samo njekoliko godinah na kojem imanju pisarili — to je sva njihova gospodarstvena nauka. Za vlastelje i njihove službenike treba dakle zavoda, u kojem se neuči samo p o l j o d j e l s t v o nego sve g r a n e g o s p o d a r s t v a: njim dakle treba gospodarskoga učilišta, kao što ga ima n. p. u Starih gradih (*Ungrisch-Altenburg*). Ondje se primaju samo mladići, koji su već izučili gimnaziju ili realku, i ovdje si prisvojili sve pomoćne znanosti. Nu Stari-gradi su daleko, a školanje ondje skupo: zato je naša svietla kruna, da doskoči ovomu nedostatku naše domovine, lani milostivno odredila, da se u Križevcu ustroji i drugi viši razred, po imenu g o s p o d a r s k o u č i l i š t e, u kojem će se mladež naša gospodarstvu temeljito naučiti; a sva je prilika, da će se ovo za nas velevažno učilište jošte ljetos otvoriti. Zavod ovaj križevački imat će jošt i treći razred, o kojem ćemo kasnije govoriti. Drugi put ćemo o njem na široko prosboriti, a danas smo htjeli samo natuknuti, kako je za nas važna lanjska godina, što nam je doniela ova carska dobročinstva.

Ako je tlo i oprošteno od tlake, to jošte nije dosta, treba da se zna, čije je. Pored dosadanje uredbe nije se moglo pravo znati, da-li je imanjo, koje vlastelin drži, zbilja i njegova s v o j i n a. Premnogo putih se je dogodilo, te je čovjek mislio: „ovo je zemljište moje, jer sam ga kupio za svoj novac od susjeda“. A kad tamo, nadodje treći i dokaže starimi pismi, da je to kupljeno zemljište njegova prava svojina. Ako je medjutim prodavac novce potrošio, kupac je ostao na pravdi Božjoj oglobljen. Što je poteklo od ove nesjegurnosti posjeda? Vlastelji nisu imali veresije. U zalud je slavni grof Stjepan Széchenyi jošte prije jedno 25 godinah u posebnoj knjizi dokazivao važnost veresije — njegovi mudri savjeti razbili su se bez uspjeha o sliepoj privrženosti starim uredbam. I tomu je lanjska godina lieka doniela uvedenjem zemljišnikah ili gruntovnicah, u koje je zapisano svako zemljište, njegov vlastnik i duguvi; a svatko može, prije nego zemljište kupi ili nanj novacah uzajmi, pogledati u zem-

ljišnik, da se uvjeri, tko je njegov pravi vlastnik, ili može-li se na nj jošte uzajmiti; jer od sada nevalja nijedna prodaja, nijedan zalog nepokretnoga kakvoga dobra, dok se neupiše u zemljišnik. Ovo je veleважno, i za onoga, kojemu treba novacah (a malo ih ima, koji nebi bili morali za života svoga uzaimati), i za glavničare, koji su odprije voljeli novce kod kuće bez koristi čuvati, nego uzajmiti ih na dobit, uz vjekovit strah, da će im kod dužnika propasti. Sad si prost od toga straha: kad komu posudiš novacah i uknjižiš zadužnicu (*obligaciju*) u ove javne knjige, mirno možeš spavati, neće ti novci propasti. Dakle su zemljišnici sbilja veliko dobročinstvo za gospodare.

„Šta mi sve ovo hasni? — pita žalostno Primorac — Šta će mi sloboda zemlje, kad imam goli kamen; šta će mi škola poljodjelska, kad neimam polja?"

Radujte se, Primorci, jer se je i vam lani liek gotovio. Naše visoko namjestničtvo naložilo je riečkomu gimnazialnomu učitelju, doktoru Lorenzu, vještomu prirodoznancu, da protraži potanko sve one gole stiene u Primorju i da izviesti, bi-li se i kako bi se mogle stiene ove šumom nasaditi i u obće kultivirati. Pomenuti gospodin je lani sbilja obišao sve te hridine i na skorom će podnieti svoj predlog. To će se gdjekomu čudnovato činiti, da se kani saditi drveće na kamenu; i budući da je to stvar znamenita i zanimiva, priobćit ćemo drugi put, kako se kod ovakva posla radi; jer su i u Istriji upravo lani počeli saditi drveće na golom Krasu (*Karst*). Naravno, da je to stvar mučna i spora: netreba misliti, da će za godinu danah sva ona golet ozeleniti. Tomu se hoće mnogo premnogo vremena; al bolestniku ugadja i odlane, čim samo vidi, da mu se liek gotovi.

(Ostatak u budućem broju.)

Kokokošarstvo.

Ima njekoliko godinah, što su počeli mužkarci nastojati oko kokoših i tako zabraždjivati u područje gospodaricah. U Njemačkoj ima baš i kokošarskih družtvah, kojih članovi se bave plemenjenjem naših i uvedjenjem inostranih kokoših. Ovoj brigi o kokoših dade ponajviše povod skupa govedina: oni hoće da si ju nadoknade kokošjim mesom. I kod nas je govedina od ove njekoliko ljetah prilično poskupila, akoprem, hvala Bogu, nije jošte do toga došlo, da bismo ju i mi namjeravali zamieniti kokošovinom: al opet neće ni nužno pometnuti frigane pile ili pečenoga kopuna. Nu pored dosadanjega kokošarstva mogu si takve zalogaje samo bogatiji gospodari gotoviti, jer s naše nemarnosti propada sila jajah, pilićah i kokoših.

Svatko je već čuo za one velike inostranske kokoši ili upravo kokotuše, (jer su veće od naših kokotah.) O ovih ćemo drugi put prosboriti, a danas ćemo nješto kazati o naših običnih kokoših.

Videć vranu ili gavrana, kako se zimi po sniegu veselo šeće, pomisli mnoga gospodarica, da joj se ni za njezine kokoši netreba starati; a zaboravlja, da i vuk zimi u šumi noći, pa nikomu jošte nepade na um prezimiti konja ili volja na polju. Svatko znade, da Hrvatska nije prvotna domovina naše stoke (marve), zato da treba oko nje nastojati i čuvati ju od ciče i zla vremena: a zaboravlja, da su i naše kokoši iz toplih zemaljah k nam donešene, dakle se i za nje treba starati, da im zima nenaškodi. I upravo o tom se kod nas nitko nebrine. Naše kokoši zimuju na polju ili gdjegod u kolnici: zato im se smrzavaju kreste, i onda im treba i pol godine, dok se oporave i počnu nositi. Ovakva živad onda naravno nedaje mnogo hasne, da niti hranu neplaća. To i jest uzrok, zašto mnogi gospodari netrpe žive živadi (misleć da im je samo na štetu) — nego samo pečene.

„A kamo ćemo dakle s kokami?" pitat će brižljiva gospodarica. U štalu, i to u konjsku, kravlju ili ovčju. Najbolje ćeš učiniti, ako ondje ogradiš kut daskami i u njem namjestiš sjedala; na to će samo onda moći biti, ako imaš poveću staju i pomalo piladi, inače ti se treba pobrinuti za posebni topli kokošinjak, n. p. nad štalom. Samo onda sastavi daske od tavana tako, da nemože propadati nesnaga na marvu. Ovakov topao kokošinjak jeste pola hrane za kokoši; jer kao što sam lani u ovo doba u Gosp. listu potanko dokazao, na zimi treba svakoj životinji više hrane nego na toplu mjestu. Nu od topla kokošinjaka imamo jošt i drugu hasnu.

Najveća je dika i veselje gospodarici, ako na proljeće prva odhrani piliće; jer ih onda može najskuplje prodati, ili svoga gospodara ugodno podvoriti. Na da to postigne, treba joj rano kvočku nasaditi, a da ovo može, treba joj opet rano friških jajah, da pak ova dobije, treba da kokoši rano počnu nositi. Pa kako će ih na to nagnati? — Kokošim, da nose, treba primjerene topline: i to je nov razlog, da ih nastaniš u staji (štali) ili nad njom, jer toplina dopire iz nje do kokoših. Da jošte bolje pospiešiš nošenje, uzmi pljeve od glavičicah, u kojih je laneno sjeme, prosuši je na toploj (al ne prevrućoj) peći i stuci ne sasvim u prah. Onda uzmi pšeničnih posejah (mekinjah) i brašna od hrastova žira, zamiesi sve vodom i hrani tim kokoši. Ovo se u novinah preporučuje kao najpreče sredstvo, uz primjerenu toplinu, da kokoši zimi i ljeti nose.

Mnoge gospodarice se tuže, da im živad neće da stanuje u kokošinjaku. Tomu je uviek sam kokošinjak kriv: il im je neprilićan ulaz u njega, il nije čist. Kao svagdje u gospodarstvu tako je i ovdje čistoća potrebita. Ima gazdaricah, koje samo na poklade kokošinjak čiste, pak i to samo s predsude. Ta nevalja; jer svatko znade, da je kokošji gnoj (djubre) ljući i oštriji od kravljega. Ako dakle kokoš, rek bi, na gnojištu stanuju, za stalno će postati ušljive: ta uši su, kao što kod čovjeka, i kod svake životinje posljedica nečistoće. A ušljive kokoši omršave i malo nose, ili baš ništa. Više putah tako muče ove vaši nasadjenu kvočku, da pobjegne s gniezda i neće više nipošto da sjedi. —

Kad se ove uši zalegu u kokoši, od toga je prvi liek ovaj: 2 kvintla živne pomasti (*Merkurialsalbe*) izmiešaj sa 4 lota ulja od masline, a čistom (*pomastom*) namaži koke ondje, gdje ima uših, i te su obično pod krilima i na zadnjici.

Ali budući da je živa (*Merkur*) svakako opasna, a znamo, da sumpor svaki život utrnjuje: ja bih rekao, da bi se ovoj bjedi bez tolike pogibieli doskočilo onom sumpornom pomašću, kojom se svrab lieči; jer dan danas se o tom svatko može uvjeriti, gledajuć svrab na sitnozor (*mikroskop*), da su to živi crvići pod kožom.

Najsjegurniji je liek od kokošjih uših čistoća. Koja gazdarica zimi svake nedjelje danah po jedan put, a ljeti po dva puta kokošinjak čisti, toj se netreba bojati, da će joj kokoši obušljiviti. Gnoj kokošji je vrlo važan za gospodarstvo, kao što ćemo to drugi put obširnije dokazati: već radi njega trebalo bi kokošinjake marljivo čistiti. Istina, da je to stvar neprilična: nu zar je ugodnije i povoljnije, hraniti cielu godinu ušljivu i krakavu živad i neimati od nje po gotovu nikakve koristi i fajde?

Zdravo pile, koje se je mjeseca ožujka (marca) izleglo, počimlje već u jeseni iste godine nositi i nosi sve do ciče zime, a čim se u proljeće otepli, opet nastavi nesivo, dok se nepočne mitariti, to će reći, dok neomieni perje. Mlade kokoši nose najviše jajah, gdjekoje više putah svaki dan, i te se zovu n o s i l j e; a obično svaki drugi dan ili prezdan, i to su p r e z d a n k e. Ovako plodne su kokoši samo do 1½ ili 1¾ godine, a od onda nose sve manje. Dakle valja samo toliko starkah ili materkah (t. j. starih kokoših) ostaviti, koliko treba za nasad, a ostale poklati, kad navrše 1½ godine, jer im je onda jošte meso prhko i tečno. Do one dobe nanese kokoš od prilike 180—200 jajah. — Njekoje gazdarice misle, da će im kokoš više nanieti, ako joj ostave jaja u gniezdu; ni to nevalja. Jer ako jaje podulje u gniezdu leži, lasno postane od njega mućak, ili se u njem zametne pile, i onda se brzo pokvari i usmrdi, a kokoš neće više da nosi u takvu smrdljivu gniezdu, nego traži drugo mjesto, što je jasni dokaz, kako ljubi čistoću. Zato ćeš najbolje učiniti, ako joj mjesto položka metneš u gniezdo zemljano i od lončara izpečeno jaje: samo ga više putah operi, jer će joj se inače takodjer ogaditi.

Mislilo se je do sada, da se ona jaja dulje drže, koja je kokoš snesla, prije nego se je rastila. Al je to predsuda: najbolje je ostaviti ona jaja, koja nisu dugo u gniezdu ležala, jer se više putah već za 1—2 dana u jaju začže zametak pileta i ovakvo će se jaje svakako pokvariti. Pomnjiva i pridna gazdarica kupit će dakle svako jutro jaja sa gniezdah.

Mladi pilići se najbolje hrane ostupanim prosom (projom, žitom); kad poodrastu, probavljaju i neostupano. A čim da se kokoši hrane? Pogledaj ih, kako cielo ljeto svake zrnce na dvorištu i polju kupe, i k tomu još i crvlje, kukce i njihove kukuljice (*larve*) zoblju. One dakle neimaju jedne vrsti hranu, i zato ih i nevalja uviek jednom felom žitka hraniti: nego sad im daj ječma, sad zobi, sad kukuruza, sad prosa itd. Samo friške vode neka im nikada nefali. — Na kokoši dolaze mnoge bolesti, kojim se jošte neznà pravoga lieka; a tko uzradi onako, kao što smo ovdje kazali, on će svoju pilad sačuvati sasvim od bolesti, i to je svakako najsgodnije.

Gospodarska zbornica.

Prvi broj Gospodarskoga lista donio nam je naputak, kako treba graditi ledenice i gotoviti masilo za peć. —

Ako neimaš ledenice i nemožeš je zimus više sagraditi, a želiš imati do jeseni leda: metni škrinju, jedan hvat visoku, široku i duboku, u pivnicu ili drugamo, kamo sunce nedopire, natuci na dno ha jednu stopu leda i pospi ga kamenom soljù, da bude sav zàstrt. Na to nasipaj opet za jednu stopu heljdovne (hajdine) pljeve, a na ovu za jednu stopu stučena uglievja. Ostali prostor popuni heljdovnom slamom, ostaviv u sredini kao jamu, u koju ćeš metati meso ili druge stvari, a zastirat ih takodjer heljdovnom slamom. Da ti ih pako nezvani gost neodnese, napravi vrata na škrinju i zatvori ih ključem.

I meni su se zimus peći pucile. Da se te biede liečim, uzeo sam gnjilih jabukah, pepela, živa vapna i tri bjelanca, sve sam ovo izmiešao i tim peći namazao. Ovaj mez drži dobro sve do sada. Ako bi mi opet trebalo zaostalu i stvrdnutu mazu razmočit ću ga octom (siròcetom) i češnjakom, te ću ga moći opet upotrebiti.

Ovom prilikom kazat ću jošte nješto. Ako želiš protjerati miševe i parcove (štakore) iz kukuružnjakah i spremah (špajzah), gdje neima mjesta trovilu i kamo nemožeš mačka pustiti: najbrže ćeš se pomoći, ako ulovljena miša ili parcova ubiješ, izpečeš, i tamo metneš, kamo živi hode — svi će odanle pobjeći. (Nu kad se taj liek usmrdi, te ga treba baciti na polje: neće-li se gad opet povratiti? *Ur.*)

V. Ludaty.

Snieg na kopitih.

Kad se konju zimi nakupi i ugruda sniega na kopitih, u zalud su mu podkove: on nemože ni po ravnici pošteno hoditi, a kamo-li na brdo; sklizne se i lasno si izmakne nogu ili baš i slomi. Da se tomu zlu ukloniš, prije nego upregneš konja, očisti mu kopita od blata, operi je i ubriši čisto, pak ih onda dobro namaži crnim sapunom, osobito ozdol, pa mu se neće hvatati snieg za kopita. Naravno je, da treba prije svake vožnje konjem ovako namazati kopita: nu budući da ljuta zima, kad se snieg na kopitih smrzava, kod nas netraje dugo, a ono neće trebati ovaj posao često putih opetovati. Komu se to čini dosadan posao, neka se sjeti poslovice, „tko čuva klinac, izgubi podkovu."

GLASONOŠA.

Domaći liečnik.

— **Pomast za rujbe ili ozebline.** Kako je nastala zima, zadaju rujbe ili ozebline mnogo jada ljudem. Evo im pomasti: 24 lota ovčjega loja, 24 lota svinjskoga sala i 4 lota željezne hrdjo (*Eisenocher*): kuhaj sve ovo dotle u kakvoj željeznoj posudi, dok nepocrni. Onda uspi 4 lota terpentina i 2 lota bergamotskoga ulja. Jošte kupi u dućanu 2 lota žute zemlje bolus zvane, satri ju u prah sa malo ulja od masline i prispi k ostalim tvarim. Pošto sve izmiešaš, pomast je gotova. Namaži je na krpu platna i privijaj svaki dan njekoliko putah na rujbe. Ova pomast pomaže najbolje, kad se ozebliue oranjave i ljuto bole.

Ima jošt i druge jednostavnije pomasti za ranjave rujbe. Sastruži kredu u prah i ovaj prah izmiešaj s kitovinom (*fišstranom*), da postane odatle gusta pomast, kojom namaži krpu malko veću od rane, i privij ju na ranu. Kad osjetiš, da je rana opet poviše topla, to je znak, da je obliž (melem, *flaster*) suh, a ti ga onda promieni, makar i često putah na dan. Za koji dan već ohladnjet će rana, i dosta je, ako samo jutrom i večerom frižak melem priviješ. Pod ovim obližem, kažu, da je više putah rujba već za pet danah zaciellila.

Svaštice.

— Na 14. sieč. bila je u Beču svečano otvorena trgovačka akademija, u kojoj će mladež sve trgovačke nauke temeljito učiti.

— Proračunano je, da će nova biljegovina, što ju moraju plaćati od nove godine političke novine, donositi državi na godinu do $1\frac{1}{2}$ miliuna for. sr.

— Obrtnički zakon bit će na skorom gotov i sjegurno je, da će se u njem izjaviti sloboda obrta (*Gewerbefreiheit*).

— Ove godine trebat će našoj vojsci 103,115 novakah.

— Za nove mjedene (bakrene) novce, koji se kuju, kupila je glavna kovnica 2200 centih mjedi.

— U Velikoj Poloni (u Slovačkoj) rodilo se je nedavno diete, kojemu jošte živi šukunbaba, to će reći mati njegove pramatere.

— U kotaru grada Pećuha u Ugarskoj našli su bili sloj (majdan, *Lager*) od kamena ugljevja, koji je sada isti grad prodao za jedan milium forintih srebra dunavskomu paroplovnomu družtvu. Takva šta bi mnogomu gradu dobro došlo.

— U Offenburgu (u Badenskoj) ima družtvo, koje stiskuje svake vrsti povrće i varivo, voće i korun, pa ga onda zaklapa u osobite zaklopice, u kojih se ove stvari mogu i više godinah čuvati, nepokvariv se. Kad tko želi da ugotovi odanle kakvo jelo, n. p. zimi šparge, samo izvadi iz zaklopice one iztištene tvari, a jelo je za tinji čas gotovo. U novije vrieme počeli su s ovim stištenim povrćem na daleko trgovinu tjerati. — O ovom stiskivanju povrća progovorit ćemo drugi put obširnije.

— U južno-zapadnih stranah Česke zavladale su mnoge bolesti, po imenu kihavica ili hripka (*Grippe*), griobolja, ospice i šarlah. Ciela sela su kao jedna bolnica, i jedva jedan ozdravi, drugi se povali. Liečnici su dan i noć na noguh i jedva dospievaju. Srećom nisu bolesti vrlo opasne i zato neumire mnogo ljudih. — I u Stuttgardu boluje samo od hripke do 8000 ljudih, pak i sam würtemberski kralj. U Zagrebu je ova bolest takodjer zavladala, sve kašlje, hripa i kiha.

— Blizu Manhajma su zimus ustrielili zeca, koji je imao dva rožčića kolik mezimac.

— U Solnogradu je 12. sieč. preminuo otac Jaćim Haspinger, kapucin, u 82. god. svoje dobe. On je u francezkom ratu s križom u ruci predvodio Tirolce u boj, i bio je strah i trepet Francezah.

— U New-Yorku (u Ameriki) je njeki umjetnik sagradio orgulje, u kojih neima mjehovah, nego parostroj. Tko je putovao željeznicom, znade, kako se daleko čuje svirala parovozna: on se može domisliti, kolika to mora biti grmljavina, kad puhne para u orgulje. Samo nas je strah, da će taj ogromni cjevnik, kojemu je zadaća vabiti ljude u crkvu i buditi u njih pobožnost — sasvime protivno djelovati.

— Sav se je sviet bio lani poplašio, da će nam zloglasna repatica (*kometa*) zemlju razprštiti. Netom nam je odlanulo, eto nove nevolje: učeni Francez Babinet dokazuje, da će se repatica, koje smo se bili lani ubojali, ljetos sbilja pokazati. Bit će dakle opet straha — i smieha.

— Na 15. ožujka potamnjet će sunce i govore, da će ovo biti najzanimivije pomrčanje ovoga stoljeća. A mnogi mudrijaš će gatati, da je ovo predteča propasti zemlje.

— U austrijanskom carstvu izlazi ljetos na slavenskom (t. j. českom, poljskom, hrvatsko-srbskom i ruskom) jeziku 10 više manje političkih novinah i 22 časopisa. U obće pako izlazi u našoj carevini 97 novinah, a 257 časopisah.

Trgovina.

U Sisku 17. sieč. Prošaste nedjelje prodalo se je 5000 vag. pšenice i to banatske (od 85—$87\frac{1}{2}$ funt.) po 50—$56\frac{2}{3}$ groš., a hrvatske po 45—50 groš. Do danas se je ovomu žitku samo dosadašnja ciena uzdržala; nu nadamo se, da će se popraviti. — Napolice je na malo otišlo vag. po 43—44 gr. — Od kukuruza su se razpačale 4000 vag. i to u veliko po 42—44, na malo po 45—46 gr. — Ječma je slabo prošlo i to po 30—$33\frac{1}{2}$ gr., kao što i zobi po 23—24 na malo. Za repicu svejednako nitko nepita.

Vrieme je hladno, al ugodno; voda malena, a na njoj leda. Vozarina od Siska do Zidanoga mosta na kolih 45—51 kr.

Ciena žitka od 9—17. siečnja 1858.

	Pšenica		Raž		Ječam		Zob		Kukuruz	
	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.
Zagreb	3	10	2	40	2	—	1	30	2	40
Osiek	1	54	1	36	1	24	1	3	2	24
Rieka	4	30	3	—	2	10	1	50	3	10
Karlovac	3	18	2	—	1	54	1	27	2	24
Varaždin	3	—	2	18	2	12	1	30	2	36
Gospić	4	30	3	10	2	20	1	40	3	—
Vinkovci	2	40	—	—	1	26	1	8	2	—
Makarska	4	1	2	47	2	4	—	—	2	52

Hod državnjačah na bečkoj trgovani.

25. siečnja 1857.

Narodni zajam	$84\frac{5}{8}$
Ugarsko-hrvatske rasteretnice . .	$78\frac{5}{8}$
Prid na srebro	$5\frac{7}{8}$%

Dubljina Save.

23. siečnja 1858. — 0′—4″—6‴ pod ništicom.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska narodna tiskarnica dra. Lj. Gaja.
Uredjuje u ime glavnoga odbora Bogoslav Šulek.

Dodatak

4. broju Gospodarskoga lista 1858.

ZAPISNIK

ravnateljske sjednice družtva za povjestnicu i starine Jugoslavenah dne 21. siečnja 1858 g. pod predsjedničtvom g. načelnika Ivana Kukuljevića Sakcinskoga i u prisućnosti gospode savjetnikah Mojsije Baltića, Mate Mésića, Petra Zoričića i Josipa Partaša, i tajnika i blagajnika Janka Ev. Borovečkoga kano perovodje držane.

§. 1. Pročitan je i odobren zapisnik ravnateljske sjednice 19. stud. 1857. držane.

§. 2. Slavna carska ruska Petrogradska knjižnica po nalogu njegova carskoga Veličanstva Aleksandra II. uz dopis svoj od 9. lipnja 1857. preko visokih c. kr. poglavarstvah unutarnjih poslovah i bogoštovja i naukah, i preko vis. c. kr. hrvatsko-slavonskoga namjestničtva, šalje družtvu ovomu 5 knjigah o ruskih starodavnostih, od kojih je jedna opis slikah, a ostale četiri iste slike sadržavaju; odlučeno je, da se uz potvrdu, da je družtvo knjige zaisto primilo, najponiznija zahvalnost izrazi istoj slavnoj carskoj Petrogradskoj knjižnici i odnosno njegovu Veličanstvu, caru ruskomu.

§. 3. Pročitan je velecienjeni list njegove Uzoritosti gospodina stožernika i nadbiskupa Jurja Haulika od 14. siec. t. g., u koji ovomu družtvu predaje i ustupljuje 4000 for. sr. (četiri tisuće fr. sr.) u zemljištnorazteretnih obveznicah tako, da će sasvim o volji istoga družtva visjeti, da tu svotu na svoju korist obratiti na onakov način, koj će se družtvu najshodnijim činiti. Ravnateljstvo ovoga družtva saslušalo je velecienjeni list s najvećim uzhitom, a novce primilo je s najdubljom zahvalnostju, pak je pripoznalo, da je njegova Uzoritost svojim velikim darom blagoizvolila učiniti, da će družtvo znatno bolje napredovati moći, i odlučilo je, da od strane ovoga družtva g. načelnik, g. savjetnik c. kr. namjestničtva i ovoga družtva Mojsia Baltić i Janko Ev. Borovečki, pridruživši se u nedjelju t. j. dne 24. t. m. gg. izaslanikom Matice i Narodnoga Muzeja, od kojih je svakomu 4000 for. sr. Nj. Uzoritost dati izvolila, ustmeno najponizniju zahvalnost izraze.

§. 4. Dato je izvješće, da su po nalogu njeg. carske visosti velikoga ruskoga kneza Konstantina nadalje dva broja morskoga Sbornika poslata, naime 10 i 11 1857. To je s velikom zahvalnošću primljeno i u knjižnicu stavljeno.

§. 5. Veleč. g. Mih. Rajevski poslao je „Ruske Bŏsede" br. 3. 1857; to je sa zahvalnošću primljeno.

§. 6. C. kr. gymnasia u Zadru zahvaljujuć se listom od 20. stud. 1857. br. 372. za poslate joj odavle knjige, šalje ovomu družtvu u zamjenu četiri knjige od raznih tamošnjih učiteljah izdate; zahvalnost je na znanje uzeta, a knjige su u knjižnicu stavljene.

§. 7. C. kr. kot. predsjednik i povjerenik ovoga družtva u Križevcih g. Lad. Kiš javlja svojim dopisom od 21. pros. 1857., koji se članovi u njegovu kotaru nalaze; odlučeno je, da će jim se uz 4 knjige Arkiva namire preko istoga g. povjerenika poslati.

§. 8. G. Aleks. Fodroci listom svojim od 13. siec. t. g. zahtieva, da mu se knjige, koje je on družtvu 1851. g. za porabu ustupio, povrate. Pisat će se uredjeniem knjigah, da je na stranu metnu, da mu se povratiti mogu.

§. 9. G. Dr. J. Kincel, imenovani kot. povjerenik za Gospić, buduć je sada u Glinu premješćen, a tamo neimade osim g. Iv. Trnskoga nijednoga člana, odriče se povjerenstva i zajedno izstupljuje iz družtva, ako nebi moglo dohodkom glavnice u Maticu po njem uložene razpolagati. To je na znanje uzeto, a za Gospić imenovan je povjerenikom g. Jos. Mažuranić.

§. 10. G. Al. Sk. Babić šalje družtvu svoje 4 propovjedi u dva svezka; knjige metnute su u knjižnicu, a njemu će se zahvaliti.

§. 11. G. poč. član dr. J. F. Fallmerayer u Monakovu zahvaljujuć se listom svojim od 17. pros. 1857. za poslate mu odavle knjige i šaljuć družtvu ovomu *„Das albanische Element in Griechenland 1. Abtheilung"* obećaje, da će naskoro i 2. *„Abtheilung"* poslati; zahvalnost i obećanje uzeto je na znanje, a knjiga je metnuta u knjižnicu.

§. 12. Pjenezoslovno družtvo u Berlinu uz dopis svoj od 22. stud. 1857. zahvaljujuć se za poslatu mu IV. knjigu Arkiva, šalje III. svezak svojih spisah; zahvalnost je na znanje uzeta, a knjiga u knjižnicu stavljena.

§. 13. Pročitani su dopisi od gg. povjerenika Slav. Finka, And. Enispielera, Eend. Viesnera, Vjekoslava Zadravca, kan. Franje vit. Schloisniga, Luke Ilića, Ferd. Babića, Ant. Sokolića, i odpisi od tajnika i blagajnika na nje i na gg. Met. Ožegovića, Ogn. Vernaka, Fr. Žužela, i Nikolu Havlička; to je sve na znanje uzeto.

§. 14. Buduć da je jur vrieme, da se glavna skupština drži: odredjen je za nju 18. veljače t. g. što će se jošte posebno putem Novinah Narodnih i lista Gospodarskoga na znanje dati.

Izvadio iz zapisnika sjednicah družtva za povjestnicu i starine Jugoslavenah.

U Zagrebu dne 22. siečnja 1858.

Janko Ev. Borovečki, s. r.
tajnik i blagajnik.

Poziv.

Gospoda članovi družtva za povjestnicu i starine Jugoslavenah pozivlju se preuljudno u veliku skupštinu istoga družtva, koja će se prije podne u 10 satih dne 18. veljače t. g. u dvorani Narodnoga Doma držati.

U Zagrebu dne 22. siečnja 1858.

Janko Ev. Borovečki,
tajnik i blagajnik.

Pokloni za Museum.

G. Filip Šuflaj, vlastelin, 4 komada željezne rude iz Žakanja.

G. Henrik Kos, c. k. financialni savjetnik, pokloni jednog sokola.

G. Vormastiny dvie patke (divje race.)

Novi članovi gospodarskoga družtva.

Prečastni g. Vancaš Janko, zač. kanonik.
Velečastni g. Matunci Martin, c. k. učitelj na zagreb. gimnaziji.
Veleč. g. Matija Mesić, c. k. profesor na zagrebačkoj pravoslovnoj akademiji.
Častni g. Beruta Josip, zakleti pisar duhovnoga stola.
Blagor. g. Antun Zoričić, odvjetnik u Zagrebu.
„ g. Ferdo Vuksanović, učitelj na c. k. glavn. učionici u Zagr.
Veleč. g. Smetiško Mijo, ravnatelj glavne učione kod Milosrdnih sestarah u Zagrebu.

Nadalje platiše u blagajnu gosp. družtva:

Mjeseca prosinca 1857.

G. Taglieber Franjo, župnik, poštarinu Gosp. lista za god. 1858. 1 for.
„ Domjanić Dragutin, vlastelin, prin. i list za g. 1858. i diplom 5 for. 30 kr.
„ Pádušicki Ludevit, zakupnik Hijacintieva, prin. list za g. 1856. i 1857., i diplom i list za 1858. 11 for. 30 kr.
„ Zdenčaj Dragutin, vlastelin, prin. i list za g. 1857. i 1858. 10 for.
Sl. glavarstvo obćine Videvec Gosp. list za g. 1855. i 1856. 6 fr.
Sl. c. k. odpravničtvo novinah u Beču za Gosp. list od g. 1857. bez poštarine 2 for.
G. Skalar Mijat, kapelan, poštarinu Gosp. list za g. 1858. 1 for.
„ Agnezi Antun, prin. i list za g. 1855. 1856. i 1847. a za 1858. list, 17 for.
„ Schweitzer Vjekoslav, c. k. predstojnik, prin. za g. 1857. i list za 1858. 6 for.
„ Mihalinac Josip, c. k. satnik, Gosp. list za g. 1857. i 1858. 6 for.
„ Seppe Faustin, Dr. pravah, prin. i list za g. 1856. i 1867. i diplom 10 for. 30 kr.
„ Jakić Antun, trgovac, prin. i list za g. 1857. i dipl. 5 fr. 30 kr.
„ Žužel Franjo, župnik, prin. i list za g. 1858. 5 for.
„ Marković Miloš, župnik, prin. i list za g. 1858. 5 for.
Presv. grof Pejačević Petar, c. k. veliki župan, prin. i list za g. 1855. 1856. i 1857. i diplom, 16 for.
G. Kušević Svetozar, c. k. tajnik namjestništva, prin. i list za g. 1858. 4 for. 30 kr.
Sl. Ured obćine Virovitičke Gosp. list za g. 1857. 3 for.
G. Mihalinčić Stjepan, župnik, prin. i list za g. 1858. 5 for.
„ Dr. Rakovac Alekss, prin. i list za g. 1857. list za 1858. 6 fr.
„ Madninger Jure, gosp. činovnik, pošt. Gosp. lista za g. 1858. 1 for.
„ Tamerlin Martin, c. k. nadporučnik, prin. i list za g. 1858. i diplom, 5 for. 30 kr.
„ Žerjav Antun, Dr. pravah. pošt. Gosp. lista za g. 1858. 1 for.
Sl. biblioteka Beogradska Gosp. list za g. 1858. (za koji je 1 fr. odviše poslat) 4 for.
G. Herceg Drag., župnik, Gosp. list za g. 1858. (za koji je 1 fr. odviše poslat) 4 for.
„ Korbely Josip, računovodja u miru, prin. i list za g. 1858. (30 kr. odviše) 6 for.
Presv. i preč. g. Kragujević Stjepan, vladika pakrački, Gosp. list za g. 1858. 1 for.
G. Višnić Gjuro, Gosp. list. za g. 1858. 3 for.
„ Celinič Nikola, tajnik obćine, prin. i list za g. 1857. za 1858. poštarinu, 6 for.
„ Bošić Ivan, pitomac c. k. voja. odhranilišta, Gosp. list za g. 1858. 3 for.
„ Macečević Franjo župnik, Gosp. list za g. 1858. (1 for. odviše) 4 for.
„ dr. Hajnović Josip, podjašprist, pošt. Gosp. lista za g. 1858. (1 for. odviše) 2 for.
„ Dr. Hegeduš Josip, za g. 1858. Gosp. list. 3 for.
„ Josipović Antun, župnik bizovački, pošt. G. lista za g. 1858. 1 for.
Preč. g. Vancaš Janko, zač. kanonik, prin. i list za g. 1858. 5 for.
G. Bačo Baltasar, prebendar, pošt. G. lista za g. 1858. 1 for.
„ Jambrečak Jakob, župnik, pošt. G. lista za g. 1858. 1 for.
„ Šavor Josip, župnik, pošt. G. lista za g. 1858. 1 for.
„ Šianski Ivan Nep., župnik, pošt G. lista za g. 1858 1 for.
„ Vernak Vatroslav, župnik, pošt. G. lista za g. 1858. 1 for.
„ Bedenko Janko, župnik, prin. i list za g. 1858. 5 for.
Presv. i preč. biskup Ivan Kralj, prin. i nošarinu lista za g. 1858 4 for. 30 kr.
G. Novak Mijat, c. k. tajnik u miru, prin. za g. 1858. for.

Mjeseca siečnja 1858.

G. Beruta Josip, zakl. pisar duh. stola, prin. za g. 1858. i diplom, 4 for. 30 kr.
„ Makovac Ferdo, odvjetnik, pošt. G. lista za g. 1858. (30 kr. odviše) 1 for. 30 kr.
„ Drobčec Franjo, uprav. župe, pošt. G. lista za g. 1858. 1 for.
„ Boroević Nikola, c. k. satnik u miru, prin. i list za g. 1858. 5 for.
„ Dr. Theodorović Aleksander, c. k. predstojnik, Gosp. list za g. 1857. i 1858. 6 for.
Presv. g. barun Prandau Gustav, prin. i list za g. 1857. i diplom 5 for. 30 kr.
Presv. g. grof Konstantin Norman, prin. i list za g. 1857. 5 fr. 30 kr.
„ Tkalec Fr. Jakob, c. k. gim. profesor, prin. i list za g. 1857. 4 for. 30 kr.
„ Novak Fr., c. k. predsjednik okr. suda, prin. i list za g. 1857. 5 for.
„ Mažuranić Antun, c. k. gim. profesor, G. list. za pol g. 1858. 1 for. 15.
„ Kukuljević Ivan, G. list za g. 1857. 30 kr.
„ Šimrak Vasil, mjernik, G. list za g. 1857. i 1858. i diplom, 3 for.
Sl. Ured obćine Vuka, Gosp. list za 1858. 3 for.
G. Pavletić Božo, c. k. predstojnik, prin. i list za g. 1858. 5 for.
„ Mudrovčić Jakob, Invalid-Corporal, Gosp. list za g. 1858. 3 fr.
„ Lener Marko, učitelj, Gosp. list za g. 1856. 1857. i 1858. 9 fr.
„ Šesković Jos., podjašprist, prin. i list za g. 1856., diplom i 30 kr. pošt. za g. 1858. 7 for.
„ Matunci Martin, c. k. gim. prof., prin. i list za g. 1858. i diplom, 5 for.
„ Cernadak Gjuro, trgovac, prin. za g. 1858. 4 for.
„ Štriga Eduard. c. k. savj. zem. suda prin. i list za g. 1855. i diplom, 5 for.
„ Magdić Mato, c. k. računovodja tvrdjah, pošt. za 1858. 2 fr

„ Marić Šime, vlastnik, Gosp. list za g. 1858. 3 for.
„ Herceg Josip, učitelj, prin. i list za g. 1857. i poštarinu za g. 1858. 6 for.
Sl. ured Petrinečke pol. občine, G. list za g. 1858. 3 for.
G. Ožegović Ivan Nep., c. k. predstojnik, prin. i list za g. 1556. 1857. i diplom i pošt. za 1858. 11 for. 30 kr.
Za preminuvšeg Ožegovića Mirka g. Ožegović Ivan u ime duga jednu dionicu od 25 for.
G. Lehpamer Josip, podjasprišt, prin. i list za 1857. i dipl., 5 fr. 30 kr.
Djetičko društvo u Zagrebu G. list za g. 1858. 2 for.
G. Mesić Matia, profesor, za diplom, prin. i list za g. 1858. 5 for.
„ Novosel Mijo, župnik, poštarinu za g. 1858. 1 for.
„ Zaplatić Franjo, vlastelin, pošt. za g. 1856. 1857. i 1858. 3 fr.
„ Novak Stjepan, g. blagajne kroutroll., za 1758. pošt. lista 1 fr.
„ Stepić Ivan, kapelan, G. list za ½ g. 1858. 1 for. 30 kr.
„ Berke August, župnik, poštarinu za g. 1858. 1 for.
„ Tučec Josip, duh. pomoćnik, G. list za g. 1858. 2 for.
„ Kriškovič Antun, pravr. gimnaz. prof., Gosp. list za pol g. 1858. 1 for. 30 kr.
„ Badlaj Nikola, odvjetnik, Gosp. list za g. 1858. 3 for.
„ Perok Filip, podjasprist, za diplom, prin. za g. 1856. 1857. i pošt. za 1858. 9 for. 30 kr.
„ Rusan Ferdo, c. k. poručnik, Gosp. list za g. 1858. 3 for.
„ Tušak Josip, podjašprist, poštarinu za g. 1858. 1 for.
„ Milašinović Franjo, kanonik, Gosp. list za pol g. 1858. 1 fr. 15 kr.
„ Lukšić Franjo, župnik, Gosp. list. za g. 1858. 1 for.
„ Haukovec Stjepan, župnik, poštarinu za g. 1858. 1 for.
„ Aksamović Josip, župnik, Gosp. list za pol g. 1858. 1 fr. 30 kr.
„ Vukotić Prokop, c. k. oficial računovodstva, Gosp. list za pol g. 1858. 1 for.
„ Neralić Vatroslav, župnik, prin. i pošt. za g. 1858. 5 for.
„ Jančarić Antun, trgovac, Gosp. list za pol g. 1858. 1 fr. 30 kr.
„ Šianski Ivan Nep., župnik, prin. i list za g. 1857. 1858. i diplom, 9 for. 30 kr.
„ Vuksanović Ferdo, učitelj, za g. 1858. ¼ prin. i dipl. 1 fr 15 kr.
„ Petrović Ivan Nep., vlastnik kuće, poštarinu za g. 1858. 1 for.
„ Jagunić Josip, duh. pomoćnik, Gosp. list za pol g. 1858. 1 for. 30 kr.
„ Bradica Ivan, župnik, Gosp. list. za g. 1857. 2 for.
„ Borovečki Janko, nastojnik nauk ah u kr. odhranilištu, prin. za pol g. 1858. 2 for.
„ Ladanji Vilhelmo, vlastelin, prin. i list za g. 1858. 5 for.
„ Šuplika Josip, župnik, prin. i list za pol g. 1858. 2 fr. 30 kr.
„ Golubić Franjo, župnik, poštarinu za g. 1858. 1 for.
Sl. Kašina trgovačka u Zagrebu, Gosp. list za g. 1857. 1858. 5 fr.
G. Koos Slavoljub, Gosp. list za g. 1858. 3 for.
„ Ivanišević Franjo, šumar, prin. i list za g. 1858. i diplom 6 for. 30 kr.
„ Iveković Stjepan, tajnik, poštarinu za g. 1858. 1 for.
„ Zorić Josip, bogoslovac, Gosp. list za pol g. 1858. 1 for.
„ Rihtarić Stjepan, bogoslovac, Gosp. list za pol. g. 1858. 1 fr.
„ Križnjavi Josip, župnik, Gosp. list za g. 1857. i 1858. 2 for.
„ Vinković Mirko Andria, vlastelin prin. 1 for. i poštarine 1 for. za g. 1858. 2 for.
„ Prutsch Eduard, vrtlar, za 1 vagan kukuruza i 1 vagan koruna 4 for. 30 kr.
Slavni Samostan O. O. Franciškanah u Virovitici, G. list za g. 1858. 3 for.
G. Dr. pravah Savinscheg Josip, prin. i nošarinu za g. 4 fr. 30 kr.
„ Gregorić Josip, župnik, prin. i list za g. 1858. 5 for.
„ Janušić Henrik, prebendar, prin. i nošar. od 1854. do 1857. 18 for.
„ Ožegović Martin, c. k. aktuar, poštar. za g. 1858. 1 for.
„ Bocak Bolto, načelnik, poštar. za g. 1858. 1 for.
„ Vuković Mijò, stražmeštar, pošt. za g. 1858. 1 for.
„ Peklić Mirko, tajnik, pošt. za g. 1858. 1 for.
„ Etinger Josip, c. k. nadzor. šumah, pošt. za g. 1858. 1 fr. 30 kr.
„ Šiprak Ivan, c. k. činovnik u miru, puštar. za g. 1858. 1 for.
„ Muha Vatroslav, ravnatelj gimnazie, pošt. za g. 1858. (1 for. suviše) 4 for.
„ Smetiško Mijo, ravnatelj glav. učione kód mil. sest. prin. za g. 1858. i diplom 4 for. 30 kr.
Sl. Ured občine Sv. Križa (Krapina) G. list za g. 1858. 3 for.
„ Brooz Mavro, kapelan, pošt. za g. 1858. 1 for.
„ Samuel Ivan, župník, G. list za g. 1858. 1 for. 30 kr.
Preč. gosp archimandrit Petrovič Gervasius, trećinu lista za g. 1857. 1858. 4 for.
„ Iveković Dragutin, tajnik, pošt. za g. 1858. 1 for.
„ Makovica Stjepan, ekonom, za g. 1858. 1 for.
„ Penjić Pavao, c. k. zem. suda prisjed., Gosp. list naknadno pošt. za g. 1858. 30 kr.
„ Sertić Tomo, c. k. nadpor., za sjeme 1 for. 40 kr., diplom, prin. pošt. za g. 1858. 7 for. 10 kr.
„ Vinciašović Skender, c. k. aktuar, G. list za g. 1857. 8 for.
Sl. Ured občine Gjelekovec, G. list za g. 1858. 3 for.
G. Živković Marko, G. list za 1858. 3 for.
„ Auerbach Josip, c. k. povjer., G. list za g. 1856. 1857. i 1858. i diplom, 5 for.
Slav. ured občine Ludbreg, G. list za g. 1838. 3 for.
Presv. g. Ferd. Inkey de Pallin, c. k. kcmornik, utemeljitelj gosp. družtva kao poklon za g. 1858. 3 for.
„ Pibernik Jakob, cont. šumah, za diplom 30 kr.
„ Raslić Mijat, c. k. šumar i dipl. prin. list za g. 1857. 5 fr. 30 kr.
„ Galović Ivan, provizor, pošt. za g. 1858. 5 for.
Presv. g. vladika Stjep. Kragujević, prin. i G. list za g. 1857 i 1858. 8 for.
G. Torbar Josip, c. k. profesor, pol prin. list za g. 1857. i pol za 1858. 4 for. 30 kr.
„ Šindler Franjo, podjasprist, za 1 poljeće. G. lista za g. 1858. 1 for. 30 kr.
Presv. g. biskupsko vlastelinstvo u Djakovu za 2 exempl. lista za g. 1856. 1857. i 1858. 18 for.
„ Peraković Petar, c. k. šumar, prin. i list za g. 1858 5 for.
„ Milić Stanko, c. k. načelnik, grada prin. list za drugu pol g. 1857. i 1858. 3 for.
„ Stojanović Mijo, učitelj, prin. list za drugu pol. g. 1857. i list 1858. 3 for.
„ Francisci Janko, vlastelin, prin i poštarinu za g. 1858. 5 for.
„ Basar Josip, župnik, pošt. za g. 1858. 1 for.
„ Dr. Schlosser Josip Calas, prin. i nošar. lista za 1858. 4 fr. 30 kr.
„ Vujnović Albert, c. k. liečnik, pošt. za g. 1858. 1 for.
„ Havliček Nikola, podjašprist, pošt. za g. 1858. 1 for.
„ Balaško Juro, zanatnik, poštarinu za g. 1858. 1 for.
„ Vutšak Maxo, odvjetnik, pošt. za g. 1858. 1 for.
Presv. g. biskup Gjuro Smičiklas prin. za g. 1855. 1856. 1857. list za 1856. 1857. 14 for.
G. Bocak Bolto, vjećnik grad., prin. i list za g. 1858. 5 for.
„ Benković Franjo, nadst. svil., prin i list za g. 1856. 5 for.
„ Havranek Josip, vidar, prin. i list za g. 1857. 5 for.
Preč. g. Bukvić Konst., kanonik, prin. za g. 1855. 1856. 1857. list za 1856. 1857. 14 for.
G. Čačković Josip, župnik, prin. i list za g. 1857. 5 for.
„ Uhernik Andria, odvjetnik, prin. i list za g. 1856. 5 for.
„ Lajer Josip, učitelj, poštar. za g. 1857. 1 for.
„ Hadrović Gavro, župnik, prin. list za g. 1857. 5 for.
„ Horvat Franjo, učitelj, pošt. za g. 1858.
Sl. Ured občine u Stubici, G. list za g. 1858. 3 for.
„ Ured občine u Jakovlju, G. list za 1856. 3 for.
Pitomci nadbiskup. sirotišta u Zagrebu G. list na pol godin. 1858. 1 for.
G. Prasnički Franjo, prin. i list za g. 1856. i 1857. 10 for.
„ Bertić Vatroslav, G. list i nošarinu za g. 1858. 2 for. 30 kr.
„ Tschopp Antun, trgovac, prin. i list za g. 1858. 5 for.
„ Lovrić Franjo, trgovac, prin. i list za 1858. 5 for.
„ Vranicani Nikola, prin. pošt. za g. 1858. i diplom, 5 for. 30 kr.
„ Suppe Faustin, odvjetnik, pošt. za g. 1858. 1 for.

„ Schveiser Nikola, kapelan, post. za g. 1858. 1 for.
„ Bubanović Dimit., c. k. županij. tajnik, prin. i list za g. 1855. 1856. i 1857. i diplom 16 for.
Presv. g. Budisavljević Budislav, c. k. general major, G. list za pol. g. 1858. 1 for. 30 kr.
Pučka učiona u Desincu za G. list 1858. 3 fr.
G. Baranjaj Alexa, ekonom, prin. i list za g. 1856. i dipl. 5 fr 30 kr.
„ Naraj Mirko, ekonom, dipl. prin. i list za 1856. 5 fr. 30 kr.
„ Karničnik Franjo, nadzornik, prin. list i dipl. za 1856. 5 fr. 30 kr.
„ Maurović Mijo, c. k. gradit. asistent, list za pol. g. 1858. 1 fr. 30 kr.
„ Schvarz Vilhelm, prin. i list za g. 1857. 4 for. 30 kr.

Izvješće o blagajnici družtva za povjestnicu i starine Jugoslavenah od blagajnika Janka Ev. Borovečkoga.

Platiše u blagajnicu (Nadalje g. 1857.)

G. Rok Vučevac upisnu i prin. za g. 1857.
„ St. Car prin. za g. 1853. 1854. 1855. 1856. i 1857.
„ Adolf Halter prin. za g. 1853, 1854. 1855. 1856. i 1857.
„ Mijo Košćec prin. za g. 1854. 1855. 1856. i 1857.
„ Drag. Švagel prin. za g. 1854. 1855. 1856. i 1857.
„ Aug. Krešer upisnu i prin. za g. 1857. (novi član.)
„ Ot. Nikola Kraljek upisnu i prin. za g. 1857. (novi član.)
„ Ot. Mijo Kos upisnu i prin. za g. 1857. (novi član)
„ Ant. Lukinac upisnu i prin. za g. 1857. (novi član.)
„ Iv. Petrović upisnu i prin. za g. 1857. (novi član.)
„ Dr. Ljud. Gaj prin. za g. 1857.
„ Luka Ilić prin. za g. 1858.
„ Kosta Arsenović prin. za g. 1855. 1857. i 1858.
„ Vasilie Živković prin. za g. 1856. 1857. i 1858.
„ Kosta Peičič prin. za g. 1856. 1857. i 1858.
„ Atanas Krainčevič upisnu i prin. za g. 1858. (novi član.)
„ Mojsia Atanacković prin. za g. 1856. 1857. i 1858.
God. 1858. platiše u blagajnicu
G. Slavoljub Fink prin. za g. 1856. i 1857.
„ Adalbert Martinković upisnu i prin. za g. 1857. (novi član.)
„ Dan. Tomičić upisnu i prin. za g. 1857. (novi član.)
„ Ant. Lovrenčić upisnu i prin. za g. 1857.
„ Ferd. Viesner upisnu i prin. za g. 1857. (novi član.)
„ Mijat Novak prin. za g. 1858.
„ Gjuro Černadak u ime utemeljiteljstva 36 for. što sa prije položenih 14 for. čini 50/50.
„ Riegelman upisnu i prin. za g. 1858.
„ Ant. Sokolić upisnu i prin. za g. 1857. (novi član.)
„ Jos. Banješ prin. za g. 1858.
„ Vatroslav Švec prin za g. 1858.
„ Jos. Lehpamer prin. za g. 1857.
„ Vjekoslav Babukić prin. za g. 1857.
„ Božidar Burčar upisnu i prin. za g. 1858. (novi član.)
Njegova uzoritost gosp. stožernik i nadbiskup Zagrebački Juraj Haulik Varalljski 4000 (četiri hiljade) u razterětnicah.

GOSPODARSKI LIST.

Izlazi četvrtkom. — Polugodišnja ciena: članovi hrv.-slav. gosp. družtva plaćaju samo 30 kr. poštarine, ili 15 kr. ako se pošilja u kuću; nečlanovi 1 for. 30 kr. poštom. ili 1 for. 15 kr. sr., kad im se pošilja u kuću.

BROJ 5. **U Zagrebu dne 4. veljače 1858.** **GODINA VI.**

Važnost godine 1857. za naše gospodarstvo.

(Ostatak.)

Do sada navedena dobročinstva lanjske godine preteżu se na gospodarstvo u obće: nu tim jošte nije izcrpljena njezina važnost, jer je ona toga mnogo doniela, što će bit i u prilog i pojedinim strukam gospodarstva.

Ovamo ide ponajprije šumarski zakon. Šume su neizmjerno blago jedne zemlje, ne samo tim, što iz njih dobivamo gradju, lies i ogriev, nego one zasiecaju i drugčije u gospodarstvo; jer o njih visi mnogo plodnost zemlje, buduć da su kao fabrike ljetne kiše, bez koje bi nam sve u polju izgorjelo. To se vidi najbolje u državah, njekoć šumom obraslih, a sada goletnih i s toga neplodnih. Da mučim o njihovoj nevolji, koja ih zimi bije, što neimaju drvah za ogriev, nego pale kameno ugljevje, treset ili baš balegu. Kod nas, hvala Bogu, nevlada jošte nigdje onolika nestašica drvah, nu kako se je počela šuma harati, nismo ni mi bili daleko od bezdrvlja. Od ove nevolje sačuvao nas je šumarski zakon, što su ga naši umni gospodari davno željeli, te je napokon lani izišao i na samo mlado ljeto valjati počeo. On zapovieda, da se red uvede u šume; da se svaka posiečena gora opet drvećem zasadi; da se šume neostavljaju bez ogoje i prigleda, nego da se oko njih nastoji, i zato da vlastnici šumah uzdržavaju ljude vješte šumarstvu. „Nu vještih šumarah neima kod nas!" prigovorit će njetko. I tomu je visoka vlada doskočila: ona je odredila, da se u Križevcu, kao treći odsjek ondašnjega gospodarskoga zavoda, ustroji šumarska škola, u kojoj će se mladež učiti šumarstvu (*Forstwissenschaft*), za koju znanost se kod nas do sada po gotovu ni znalo nije. U pogledu šumah moći ćemo dakle od sada mirnom dušom u budućnost gledati, nit nam se treba bojati, da će nam potomci stradati radi nedostatka drvah.

Naša Posavina i Podravina je radi svojih prostranih pašnikah osobito sgodna za hranjenje konjah, kao što ih i sbilja ondje mnogo imade. I premda se nemože tajiti, da su gdjekoji kako valja: opet se mora s druge strane priznati i to, da je kod nas konjarstvo, u obće govoreć, ostalo do sada na nizkom stupnju savršenosti. A to je velika šteta ne samo za same vlastnike konjah, nego i za cielu zemlju; jer hrdjav konj toliko jede i stoji koliko i dobar, nu ovaj vriedi i dvaputa više nego onakva kljuverina i mrcina. Za zemlju pako je to tim šteta, što u mjesto da nam od drugud dolazi bielo srebro za naše vrstne konje, jošte mi kupujemo za svoje novce tudje konje. Što je konjarstvo kod nas zanemareno, tomu imaju dva glavna uzroka: neznanstvo i nehajstvo. Ono prvo se neda drugčije ukloniti nego širenjem svestrane nauke i pučkimi školami. I Gosp. list će, koliko moguće, na to gledati, da shodnim upućivanjem u toj struci potakne gospodare, da bolje i pametnije nastoje oko konjah. Jošte je gorê ne hajstvo: s njega se i dobra pasmina (plešina, fajta) kvari, kao što se je i sbilja na mnogih mjestih izopačila. Da tomu doskoči, visoka vlada je za dobre pastuhe, kojimi će se moći svaki gospodar služiti, odredila lani do 9000 for. i toliko je nakanila i u buduće davati. Da pako naše gospodare potakne na veću pomnju i probudi u njih volju za plemenjenje njihove kljusadi: odredila je, da se svake godine 110 zlatnih dukatah razdieli u ime nagrade medju one gospodare, koji će odgojiti najvrstnijih konjah. Već lani je bilo na 21. rujna u Čakovcu, a na 28. rujna u Osieku, svagdje po 55 cekinah, vrstnim konjarom podieljeno. Nedvojimo ni malo, da će ove nagrade s vremenom konjarstvo naše podići, i da će se u tom pogledu godina 1857. kao razdobna smatrati.

Neima gospodarske struke, koja bi se, ako se postupa kao što treba, i ako je povoljno podnebje, bolje plaćala nego svilarstvo. Za dva tri mjeseca možeš hranjenjem bubah-svilaricah bez velika napora toliko zaslužiti, koliko ti mnogo polje nenosi, na kojem se cielu godinu mučiš. Da je naša domovina za svilarstvo osobito sgodna, to posvjedočuje stogodišnji njegov obstanak. Al je njekako prirodjeno ljudem, da samo u zlo drage volje lete, a dobra se klone. Da potakne naš narod na hranjenje svilaricah, izdala je visoka vlada lani više shodnih naredbah. Ponajprije je odredila za svaku županiju nadzornika svilarstva, koji mora tomu poslu vješt biti i samo njim se baviti. Svakoj občini je naloženo, da nabavi za dudovno rastilo (*Maulbeer-Pflanzschule*) shodno zemljište barem od jedne rali (jutra), na kojem će se o obćinskom trošku dudovi (murve) sijati i do pete godine gojiti, a onda medju občinare badava dieliti, da ih u svoju zemlju presade. Da pako dudarstvo i svilarstvo bolje i brže napreduje, namienila je visoka vlada 120 zlatnih dukatah onim, koji će se u tom

poslu najviše odlikovati. Ove će se nagrade svake godine dieliti. Samo bi sada jošte trebalo, da pravi prijatelji naroda napute ga, kako mu treba oko dudovnjakah i bubah-svilaricah nastojati, pročitav mu knjižicu, koju je lani naš domorodac gosp. Ante Vukašinović izdao.

Ovdje treba da napomenemo i lanjsku bečku izložbu gospodarskih plodinah i tvornicah. Ako drugomu nikomu, a ono je ova izložba zaista koristila onim našim zemljakom, koji su se potrudili u Beč, da gledaju ogromni gospodarstveni napredak drugih austrijanskih pokrajinah.

Ovamo ide i prevažni zakon o komasaciji, koji je takodjer lani izišao. Nu važnost ova je kod nas jošte slabo poznata, a neda se sa njekoliko riečih dokazati: učinit ćemo to drugi put obširno.

Gospodaru, ako mu gospodarstvo cvati i zemlja radja, treba dobrih putevah i drugih obćilah (*Communicationsmittel*), bez kojih neima trgovine, a bez ove se i bogat gospodar — štono kaže njemačka poslovica — u svom salu guši. I u tom pogledu imamo se lanjskoj godini mnogo zahvaliti, osobito Slavonci, jer se je lani počela izvoditi osnova, po kojoj će se sva Slavonija dobrimi cestami (drumovi) premrežiti. Mnogomu Slavoncu dade se na žao, što u Hrvatskoj već ima dobrih putevah; on mišljaše, da je radi toga Slavonija zanemarena. Nu svatko znade, da u Hrvatskoj ima već od davna gradjenih cestah, te ih je trebalo samo popraviti, a to je ovdje lak posao, buduć da ima svagdje uz put pruda ili kamena. Uauprot provincialna Slavonija nije imala — osim Požege — gotovo nijedne valjane ceste, te sve treba iz temelja s ogromnim troškom graditi, jer se gdješto mora kamen i dva dana daleko voziti.

Lanjska je godina za nas i tim znamenita, što je hrvatsko družtvo dobilo dopuštenje, da gradi željeznicu od Zidanoga mosta (*Steinbrück*), kuda prolazi bečkotršćanska željeznica, do Zagreba i do Siska, s odatle s vremenom preko Slavonije do Dunava. Neima dvojbe, da će se ljetos i graditi početi. Pa kad bude željeznica ova gotovo, naša će trgovina nov zamašaj dobiti.

Isto tako je lanjska godina važna i za naše vodene puteve: za Kupu, Dravu i Savu. Iz Kupe se je kod Augustanovca i Degoja cielo ljeto kamen vadio, da se olakša plovitba. Na taj posao se je potrošilo više od 20.000 for. sr. — Na Dravi i Savi je po zapoviedi vis. vlade, a pod ravnateljstvom popečiteljskoga savjetnika viteza Paseti-a, plovio prvi parobrod od Legrada do Osieka i od Zemuna do blizu Zagreba, a što nije mogao do samoga Zagreba doprieti, tomu je bila uzrok izvanredna lanjska suša i premalena s nje voda na Savi. Čujemo, da bi se bilo do Zagreba stiglo, da je samo za 6 palacah više vode bilo. Tim je dakle dokazana mogućnost paroplovbe na obijuh ovih naših riekah, i jošte lani je vis. vlada zapovjedila, da se Sava već ljetos počne čistiti i za plovitbu sve do Zagreba priredjivati.

Evo darovah, kojimi su naši gospodari lani darivani! Do njih samih stoji, da se njimi služe i korist iz njih vade. — Tko se dakle razumie u stvar i proštio je pazljivo ovaj moj članak, on će priznati, da je godina 1857. za naš gospodarstveni napredak neizmjerno važna, i da nam je sbilja doniela krasnih dobročinstvah. Samo uvažavajuć ova dobročinstva nemojmo zaboraviti dobročinca, i taj je naša visoka vlada: — sve, što smo gori izbrojili kao lanjski napredak našega gospodarstva, sve je to njeno djelo i njena zasluga. U tom pogledu — i to mora priznati i svaki nepristrani slobodin — učinjeno je kod nas toliko, da bi se naše blagostanje na skorom popelo na visok stupanj, kad bi nam toga svaka godina toliko doniela. Odavde se i to vidi, da je visoka vlada gospodarstvenu struku kod našega hrv. slav. namjestništva rukam vještim i marljivim povjerila i tim sve prijatelje domaćega napredka dubokom zahvalnošću zadužila.

Liek od pune kese novacah.

Ala su ljudi čudnovate ćudi! Izkustvo nas svaki dan uči, da u prirodi biva sve redom, po stalnih, vječnih zakonih; no ljudi to svaki čas zaboravljaju i jednako žele čudotvornim načinom i jednim skokom cilj postići. Ponudi bolestnika čašom hladne vode, i kaži mu, da će mu od nje odlanuti, i ako to više putah učini, da će malo po malo sasvim ozdraviti: a on je jamačno neće popiti. Pa donesi mu u kakvom liepom stakalcu (flašici) kakvih godier omućinah, i samo reci ozbiljnim licem, da je ovo jedan skupi nu tajni liek, koji diže svaku bolest, kao da rukom odnese: i on će umah zaboraviti, da takva lieka ni neima na svietu, te će ga svakom cienom naplatiti. Isto valja i u drugih dogadjajih: što je manje čudesah, tim ih se više razglašuje, a tim im se više vjeruje.

Dobro ovu čovječju slabost poznaju mudrice i služe se njom na svoju korist, izmišljajuć svakojake tinkture i miksture, koje, ako baš i nebude, a ono i nehasne, i prodajuć ih svietu za velike novce pod čudotvorne ljekarije. Ovamo ide Revalenta arabica, Morisonove bobice, Zahnpasta i više toga. O ovih majstorijah govorit ćemo drugi put, a danas ćemo samo malko zaviriti u razglašeni i raztrubljeni po svih novinah korneuburski prah za hranjenje i liečenje stoke, ili da mu kažemo izvorno ime „Korneuburger Viehnähr- und Heilpulver.“

Već jedanput je bilo obćinstvo opomenuto i u ovom listu, da je ovaj tajni liek potanko raztvoren, te se je pronašlo, da je to samo liepak na naše novce, i da je poraba toga praha u pagubnih bolestih stoke već zato opasna, jer dok se čovjek njim služi bez uspjeha, bolest dotle dotjera, da više nikakav liek nepomaže. Uzprkos ovoj opomeni opet ima gospodarah, koji se dadu obsieniti plaćenim hvalisanjem u novinah, te kupuju za skupe novce ovaj tobožnji obćeniti liek od sviuh bolestih naše stoke. Pametan čovjek znade, da jedne ljekarije od sviuh bolestih neima na svietu: a za pojedine bolesti marve znadu se vrstni ljekovi, koji sjegurno pomažu, ako se u doba i kako valja uzimlju. Al to je neprilična stvar za svaku bolest drugi liek, i ko-

modnije je sve bolesti jednom ljekarijrom liečiti. Je-li to moguće? toga nitko nepita.

„Nu nješto mora biti u stvari — kazat će gdjetko — kad su ljudi pošteni posvjedočili, da im je korneuburski prah marše sbilja izliečio.“

Svaki gospodar je mogao opaziti veliku snagu i moć prirode, koja umie liečiti mnogoga čovjeka i mnogo živinče bez tudje pomoći, bez mudrih ljekovah, samo ako se bolestnik pametno, to jest prema svojoj naravi, drži ili vlada. Nu naročito kažemo, da se to nedogadja u v i e k, nego g d j e š t o, kad životinja neboluje opasno. U ovakvom slučaju podao je gdjekoji gospodar svomu živinčetu korneuburskoga praha — pak eto, živinče mu ozdravi, i on to pripisa prahu, pristade uz hvalu u novinah i napiše o vrstnosti toga ljekovitoga praha svjedočbu. A ljudi, koji inače deset putah krajcaru okreću, prije nego ju od sebe dadu, stanu prah taj kupovati, zaista samo zato, jer neznaju, iz kakvih je tvarih sastavljen. S toga se onda domišljaju, da u njem ima Bog zna kakvih izvanrednih, nepoznatih ingrediencijah. Da je prah ovaj sbilja čudotvoran, nebi ga trebalo po svih novinah sto i sto putah razglašivati i za to hvalisanje sila novacah davati, jer „dobro se samo hvali.“

Da vidimo dakle, iz čega je sastavljen! U časopisu „*Wochenblatt*,“ što ga izdaje česko gospodarstvo družtvo, priobćuje nam njeki lučbar njegove sastavine. Ima u tom prahu:

2 diela krupna ražna brašna;
2 „ piskavice;
$1\frac{1}{2}$ diela lincure;
2 diela raztrošene trpke soli;
2 „ sumporna cvieta;
2 „ sažežene kosti i
$\frac{1}{2}$ „ salitre.

Evo vam odkrivena čudesa! Odavde se vidi, da u njem ima samih poznatih tvarih. Piskavica ili božja trava (*Foenum graecum*) rabi se oddavna kod liečenja keha (*Drüse*); isto tako je poznata i lincura (*Gentiana*) kao liek kriepeći želudac i probudjujući glad. Kad bi se kazalo, da se ovim prahom lieči keh i zlohranost stoke, nebismo mu baš prigovarali, akoprem se znadu i od toga bolji i jevtiniji ljekovi: al se trubi po svietu, da se njim lieče sve bolesti konjah, kravah i ovacah — to je odviše.

Nu prah ovaj i h r a n i stoku! Da kako hrani, jer ima u svakoj funti jedno 6 lotah ražnoga brašna. Nu tko bi njim htio ugojiti svoju stoku, skupo bi ga stalo njezino meso, od prilike onoliko, koliko da ju hrani kolači. Jer nješto preko funte toga hranećega praha stoji 48 kr. srebra! A da ga ugotoviš kod kuće, stajat će te jedno 10 kr. srebra.

Dakle komu hrže novci po kesi i nezna kamo s njimi, evo mu prieka leka: neka hrani svoju marvu sa „*Korneuburger Viehnähr- und Heilpulver!*“

Hranjenje konjah.

Mnogim gospodarom ponestaje već siena radi lanjske suše, koja ih je otave lišila. Nu konji za to i nepitaju, već jednako traže svoju hranu kao što onda, kad je pun sjenik. Šta da čini gospodar? Sieno je preskupo, a zob još skuplja!

Već je lani u Gospodarskom listu (u broju 48.) razložen jevtin način hranjenja konjah, i mi i opet svraćamo pozornost naših gospodarah na onaj savjet, jer se je njegova valjanost potvrdila. Dva su ondje glavna pravila: prvo, da se konju hrana pomoči mlakom vodom, i da mu se nedaje ni cielo sieno, ni ciela zob, nego sieno da je izkosano, a zob smrvljena ili užrvnana, te oboje izmiešano. Naravno, da se ovakva hrana mora konjem u valov metnuti, što je i zato dobro, da je neprosiplju. Hrana se zato vodom kvasi i kosa, da se konj brže nakrmi i da hranu brže probavi. Da se što više siena prištedi, mogu se primiesiti svakoj funti siena 2 funte izkošene pšenične, ječmene ili zobne slame i 1 funta užrvnane zobi. Njeki vješti gospodar, Velthuisen, nemože dosta nahvaliti svojih konjah koje ovako hrani.

Pitat će tko, zašto da se zob žrvna? Uzmi zrnce zobi, vidjet ćeš, da je čvrstom pljevicom obavito. Radi te pljeve nemože konj mnogo zrno probaviti i ono izadje više putah cielo iz njega. O tom se možeš uvjeriti, kad pogledaš konjsku balegu, iz koje množtvo zobi niče, kad leži na sgodnu mjestu. Ovu zob je dakle konj badava pojio, ona ga nije zasitila. Ako pako zob užrvnaš, neće ni jedno zrnce po zlu proći. Englezi, za koje se znade, da imaju najkrasnijih konjah u Europi, hrane ih sve užrvnanim ovsem, a u novije vrieme počeli su tako raditi i u drugih zemljah. Da pako žrvnanje nestoji mnogo truda i troška, izumili su osobita žrvnala od željeza. Jedno takvo žrvnalo od Hamma u Lipskom stoji istina 97 for. sr., no jedan momak može na njem za jedan sat užrvnati 2—3 vagana zobi, ili graha (pasulja), graška, boba, za čovječju hranu, koje stvari su onda puno zdravije i probavnije, nego kad se ciele kuhaju.

No ima jošte jevtinije hrane za konje, i ta je kruh. Da kruh konjem u tek ide i da im prija, to znade svaki konjar, samo što gotovljenje i pečenje mnogo stoji — te će ovdje svakomu na um pasti korneuburski prah. G. Moreau obznanjuje način, kako se može jevtino ovakov kruh graditi. Uzmi 40 funtih sitno užrvnane zobi, 10 funtih ražnoga i 10 funtih ječmenog ili kukuruznoga brašna (da ti kruh odmah nestvrdne), 10 funt. bobova brašna (od kojega konj vatru dobiva) i napokon 30 funt. brašna od pšenične slame. Ovakvo brašno ćeš dobiti, ako sječku samelješ. — Komu je ovo odviše umjetno, neka užrvna 1 centu zobi i 20 funt. raži, te neka to izmieša sa 5 funtih sječke.

Il ovo il ono zamiesi, primetni malo kvasca i soli, uliči prilične hljebove i izpeci ih tako, da nebude kora pretvrda. Razumieva se, da se ovaj kruh nesmie frižak metati, nego treba koji dan počekati, dok se malo ubajati. Onda izsieci kruh, izmiešaj ga sa sječkom i podaj konjem. Koji konji težko rade, njim treba na dan jedno 17 funtih kruha, a ostalim 10—12 funt. Komu može biti, neka primiesi testu nješto izsieckana krumpira ili mrkrve.

Drugi njeki gospodar, koji je ovako konje hranio, piše u novinah „Allg. Z. f. d. d. Landw.“ da je on sračunao sav trošak i uvjerio se, da je za godinu ovim hranjenjem prištedio kod 7 konjah 200 for., a konji da su mu, da nemogu bolji biti.

GLASONOŠA.

Domaće viesti.

— Jučer smo imali u Zagrebu najveću ciču zimus, naime 12 stupanjah studeni po Reaumuru.

— Na mlado ljeto ždrébane su bile dionice Narodnoga doma, i izvučeno je ovih dvanaest: 61, 211, 237, 481, 631, 657, 901, 1051, 1077, 1321, 1471, 1497.

— Na 22. siečnja bio je potres u Slavoniji, al nepočini nikakve štete.

Kućanstvo.

— Kako si može gazdarica za nevolju naknaditi vrhnje (kajmak) za čaj ili kafu? Uzmi bjelance, razmuti ga, da bude sama pjena, a u ovo metni onda komad mladoga masla (putra), pa ga dobro izmiešaj i skorup je gotov. Samo nemoj prevruću kafu najedanput naliti, da se bjelance nesgruša.

— Da ti stienje od lampe jasno gori, i da se nepuši, a ti ga prije porabe metni u vinovicu (*Weingeist*) i usuši.

Gospodarske viesti.

— Iz Londona javlja „Allgem. Zeitung": „Kraljevska porodica je u početku ove godine gledala u kraljevskoj jahaonici Amerikanca, Johna Raney-a, kako najbješnje konje za kratko vrieme kroti i pitomi. Najprije su mu doveli divljega ždriebca od 18 mjesecih, kojega još nitko nije jahao. Pol drugu uru bio je s njim Amerikanac na samo u jahaonici. Tada otvore vrata, i evo Amerikanac sjedi mirno na konju, koji se ni onda nije maknuo, kad su bubnjati počeli, da ga uzbune. Sad izadje kraljevska porodica opet na polje, pa kad se za koji čas povrati u jahaonicu, a ždriebac leži na tlih i Amerikanac se igra s njegovimi zadnjimi kopiti. Kasnije su mu doveli poznatoga radi ćudljivosti englezkoga konja. I ovaj bude za koji čas pitom kao janje; on stade, kad mu taj vještac zapovjedi; leže, kad na njega namignu, i dade se valjati po tlih, kao najpitomiji konj, da su gledaoci jedva vjerovali svojima očima. Amerikanac je povjerio svoju tajnu generalu Airey-u, i ovaj kaže, da je stvar pametna i da postupanju Amerikanca neće moći prigovoriti nijedan razborit konjar. — On hoće da tajnu obnarodi, ako mu se njekom svotom novacah odkupi, te se već u to ime sabiraju prinesci u Englezkoj.

— Da korun (krumpir) netjera klice u pivnici, treba ju s proljeća tako zatvarati, da nemože u nju dopirati proljetni zrak. Osim toga nevalja onda ostaviti korun na jednoj hrpi, nego ga razmetati na manje kupe, pak i ove premetni svake nedjelje jedanput. Ako ovako uzradiš, neće ti korun jamačno tjerati.

Obrtnost

— U Stolnom Biogradu sagradio je bečki strojnik Wimmer veliku pekaru, u kojoj se na dan 20 putih kruh peče, te ga se svaki dan 24 centa napeče! Kruh je vrlo dobar, tečan i nije ni malo kiseo; uza to se pako vrlo jevtino prodaje, jer hljebac od 3 funte stoji samo 6 kr. sr. A drvah treba samo jedan hvat svake nedjelje. Ciela pekara stoji 3000 for., ostala uložena glavnica (za žitak, mlivo, drva, prodaju itd.) čini takodjer samo 3000 for. Posao se dobro naplaća. Nebi-li se našao u Zagrebu koji poduzetnik, koji bi na ovaj način nas lišio skupa i nevaljala kruha, a sebe obogatio?

Svaštica.

— Biliun! Evo kratke rieči a neizmjerne svote! Ovo je miliun putah miliun. Tko je pokušao brojiti jedan miliun, znat će kolik je to broj; pa šta misliš, koliko bi ti trebalo vremena, da nabrojiš biliun? — Ako uzbrojiš svaki čas (minutu) stotinu, to ćeš, brojeć dan i noć bez oduška, za godinu danah samo nješto preko 52 miliuna odbrojiti! A da nabrojiš biliun, trebalo bi ti za taj posao dvadeset hiljadah godinah!

— U Hamptoncourtu (u Englezkoj) ima trs (čokot) 110 englezkih stopah visok i ozdol 2½ stope u obodu. Kad je dobra godina, ima na njem do 2500 grozdovah, od kojih svaki od prilike 1 funtu važi.

— Jedan vagan kamenog ugljevja izvodi goreć toliku paru iz vode, da se njom može sedamdeset miliunah funtih za jednu stopu dignuti.

Ciena mesu i kruhu *u Zagrebu od 1. veljače, u ostaloj zagrebačkoj županiji od 12. siečnja l. g.*	Zagreb	Zagreb. županija
	kr.	kr.
1 funta dobre govedine u Zagrebu . .	10	—
„ „ „ „ „ „ bez loja	8	—
„ „ „ „ u Karlovcu, Draganiću, Dugih selih, Gorici, Jaski, Prilišću, Samoboru, Sv. Ivanu, Severinu, Sisku, Vrbovcu, Bosiljevu, Netretiću, Moslavini, Pisarovini i Stubici . . .	—	8
„ „ „ „ u ostalih mjestih, gdje ima stalnih mesarah . . . . . . ,	—	7
„ „ „ gdje neima stalnih mesarah	—	6
1 funta dobre teletine	11	—
„ „ lošije „	9	—
1 funta cvieta od brašna (*Auszugsmehl*)	6½	5
„ „ finoga brašna	4½	4
„ „ bieloga brašna	3½	3
„ „ prostoga pšeničnoga brašna . .	2	2
„ „ crnoga brašna bez posejah . .	1	1
1 žemlja od finoga brašna i od 5½ lotah	1	—
„ „ „ „ „ i od 6½ lotah	—	1
1 hlieb od finoga brašna i od 7 lotah .	1	—
„ „ „ „ „ i od 9 lotah . .	—	1
1 hlieb polubieloga pekarskoga kruha od 9½ lot.	1	—
„ hlieb polubieloga pekarskoga kruha od 11 lot.	—	1
1 hlieb crnoga pekarskoga kruha (bez kukuruznoga brašna) od 12 lot. . . .	1	—
1 „ „ „ od 14 lot.	—	1
1 hlieb mlinarskoga kruha od 11 lot. .	1	—
1 „ bieloga filjarskoga kruha od 9 lot.	1	—
1 „ „ „ „ od 10 lot.	—	1
1 hlieb polubieloga filjarsk. kruha od 11 lot.	1	—
1 hlieb crnoga filjarsk. kruha od 18 lot.	1	—
1 „ „ „ od 16 lot.	—	1
1 hlieb mješovitoga seljačk. kruha od 18 lot.	1	—
1 „ „ „ „ od 24 lota	—	1
1 hlieb kukuruznjaka od 20 lotah	1	—

Hod državnjačah na bečkoj trgovani.

25. siečnja 1857.

Narodni zajam . . . . $84^{3}/_{8}$
Ugarsko-hrvatske razteretnice . . $78^{5}/_{8}$
Prid na srebro . . . . $6^{0}/_{0}$

Dubljina Save.

30. siečnja 1858. — 0'—6"—6"' pod ništicom.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska narodna tiskarnica dra. Lj. Gaja.
Uredjuje u ime glavnoga odbora Bogoslav Šulek.

GOSPODARSKI LIST.

Izlazi četvrtkom. — Polugodišnja ciena: članovi hrv.-slav. gosp. družtva plaćaju samo 30 kr. poštarine, ili 15 kr. ako se pošilja u kuću; nečlanovi 1 for. 30 kr. poštom, ili 1 for. 15 kr. sr., kad im se pošilja u kuću.

BROJ 6. **U Zagrebu dne 11. veljače 1858.** **GODINA VI.**

Plovitba po Dunavu.

Naša trgovina ima dva glavna naravna smjera i puta: jedan prama Jadranskomu, a drugi prama Crnomu moru. Ako i jest Jadransko more bliže, a ono nevalja zato s oka svrnuti ni onaj drugi put, već i s toga, što u Crno more imamo do sada u Savi i Dunavu bolji i priličniji put nego u Rieku. Štogod dakle biva na uspješenje dunavske i crnomorske plovitbe, to se i nas tiče, jer Sava utječe u Dunav, a jošte više tiče se to naše braće srbske. Ovakav važan dogadjaj jeste onaj ugovor o plovitbi na Dunavu, što su ga na 7. studen. 1857. u Beču sklopile podunavske države, to jest one, preko kojih Dunav teče, dakle: Würtemberg, Bavarska, Austria i Turska, ova i u ime Srbije, Kara-Vlaške i Bogdanske.

Kao što je poznato, plovitba po Dunavu imala je do sada puno zapriekah. Da se ove uklone, i da se Dunav trgovini otvori: sastali su se povjerenici po menutih državah i sklopili posebni ugovor.

Evo jezgre ote plovitbene pogodbe (*Schiffahrtsacte*)! Plovitba na Dunavu, počevši od onoga mjesta, gdje se počimlje ploviti, pa sve do Crnoga mora, jeste sasvim slobodna gledeć na vožnju ljudih i robe, samo će morati svaki brod obdržavati naredbe ovim ugovorom ustanovljene. Sve privilegije i povlastice pojedinih družtvah, gledeć na plovitbu po Dunavu, bile one kakvegod, prestaju, nit će se ikada više komu podieliti. Svakomu brodaru, bio on kojegagod naroda, dopušteno će biti ploviti iz Crnoga mora po Dunavu, i obratno, i to na običnoj ladji ili na parobrodu. Ovim dakle prestaje i privilegija dunavskoga parobrodarskoga družtva, koje je do sada samo samcato bilo vlastno, ploviti po Dunavu parobrodi. Da pako družtvo to radi ovoga ugovora netrpi nezaslužene štete, visoka naša vlada dala mu je primjerenu naknadu. Kao što se pogovara, već sbilja spremaju inostrana družtva parobrode za plovitbu po Dunavu, i austrijansko družtvo morat će se s njimi natjecati: tim će mu se možda dohodak umaliti, al će po tom zemlja dobiti, jer će se manje vozarine plaćati.

Ista sloboda plovitbe, koju će od sada uživati na Dunavu brodovi sviuh narodah, valja i za one brodove, koji plove po kojem drugom vodenom putu, svezanom sa Dunavom, n. p. po Savi, kao što je već lani sbilja francezki parobrod Lyonnaise po Savi plovio.

Da se pako lakoumnoću parobrodarah nedogodi nesreća, n. p. puknućem kotla, u kojem se izvodi para za stroj (makinu): zato mora svaki parobrod, koji će htjeti ploviti po Dunavu i izlievajucih se u njega riekah, pregledunti prije dati svoj parobrod, da-li je na njem sve u redu.

Druga zapreka plovitbe po Dunavu bijahu svakojake daće, što su morali brodovi plaćati, i uz to su bili svagdje ustavljani. Sve će to odsele prestati. Brod imajući valjanu putovnicu (pasoš) neće se nigdje ustavljati, te može slobodno ploviti od ušća Dunava makar sve do njegova izvora; i ovu će slobodu svi narodi u jednakoj mjeri uživati. Nu na samom Dunavu, neulazeć u more, moći će ploviti samo državljani podunavskih državah. U tom pogledu uživat će jednako prava brodari sviuh ovih državah.

Svi ovi brodovi plaćat će u buduće samo navadnu carinu (*Zoll*) od robe, koju voze; ako ju pako kroz koju državu samo provezu, n. p. ako tko pošalje robu iz Würtemberga u Karavlašku, neće od nje plaćati provoznine (*Transitozoll*). Buduć pako brodovi kroz tolike države prolaze, učinit će vlade sve moguće naredbe, da se pregledanje tovara pospješi i olakoti, po imenu će se za to na brodovih voziti carinski stražari. U svakoj državi bit će pristaništah, gdje će moći pristati brodovi samo prolazeći, a neće ondje plaćati carine ni druge daće. Nu brodovodje morat će obdržavati sve naredbe, koje će izdati ove države, da zaprieče kriomčarenje i prekršivanje carinskih naredbah.

Brodovi, ploveći samo po Dunavu, neće biti podvrženi kontumacu, ako tomu već godina danah ima, što nije bilo u Turskoj ili u drugoj podunavskoj državi kuge ili druge kakve kužne bolesti. A brodovom dolazećim iz Crnoga mora uračunat će se u kontumac vrieme plovljenja po Dunavu, i vlade će jošt i drugčije nastojati, da im se kontumac olakoti, osobito onda, kad se nečuje, da gdje kuga vlada.

Ako se na Dunavu brod razbije, ili mu se druga nesreća dogodi: poglavarstvo bližnjega grada ili sela bit će dužno svakomu ovakvomu brodu u pomoć priskočiti. Nikomu drugomu osim vlastniku nije dopušteno prisvojiti si stvari od razbijena broda, koje voda na obalu izbaci.

Da se pako ovakve nesreće koliko moguće preprieče i brodarstvo da se olakoti, pobrinut će se svaka

podunavska vlada za vješte peljače (pilote, *Lootse*), koji će morati na opasnih i pogibeljnih mjestih svakomu brodu put pokazivati i kroz takvo ga mjesto propeljati ili provoditi, da nenasjedne, ili da se nerazbije. Svako takvo opasno mjesto imat će dakle posebnih peljačah, i očevidno je, da će se ovom mudrom naredbom puno nesreće ukloniti.

Ova opasna mjesta su treća i velika zapreka plovitbe po Dunavu, jer se i pored najveštijih peljačah nemože svaka nesreća preprieči. Zato će vještaci pregledati sav Dunav i naznačiti sva opasna mjesta i način, kako da se dokine ova opasnost. Ovdje se razumieva i Demir-kapija, to će reći željezna vrata, gdje je Dunav golemimi stienami stisnut, a pod površjem vode ima puno grebenah; i buduć da stisnuta voda brzo teče, zato se je težko ukloniti onim grebenom, a svaki brod propada, koji udari o takvu hrid u vodi. — Druga je kod ušća Dunava, ondje se je opet rieka ova na više miljah kao razplinula, te neima dosta duboke vode za brodove. Kod Demir-kapije trebat će dakle razširiti Dunav i raztrgati u njem one grebene, ili mu pako izkopati drugu strugu i obavesti ga jažom (kanalom) oko onih stienah; a kod dunavskoga ušća trebat će rieku stisnuti i uklanjati neizmjerno množtvo pieska, što ga ondje ima.

Sve su se podunavske vlade obvezale, da će ono izvesti, što će pomenuti vještaci kod pregledanja Dunava za dobro naći; i ako bi to premnogo troška stalo, morat će u to ime svaki brod nješto platiti, nu samo toliko, da se dotičnoj državi sav trošak naknadi. Pače iste ove države su se obvezale, da će jošt i drugčije sve učiniti, što bude u prilog plovitbi po Dunavu; po imenu neće dopustiti nikakve gradjevine, kojom bi se brodarstvo priečilo. Isti mlinovi morat će biti tako namješteni, da nebudu brodovom na putu. Buduć da neće ploviti samo parobrodi nego i druge ladje, zato će se i konjski putevi nuz vodu u dobru stanju držati. Svaka će se podunavska država u svom kotaru pobrinuti za dovoljna pristaništa, krcališta i skladišta (*magazin*).

Na svakom sgodnom mjestu bit će vodomjer (*Pegel*), da brodari točno vide, koliko ima gdje vode.

Podunavske vlade imenovat će stalni odbor, koji će na to gledati, da ove naredbe neostanu na papiru samo, nego da se sbilja izvrše.

Svatko vidi, da će dunavska plovitba kao nikad prije procvasti, kad se ovaj ugovor sasvim izvede. — Zato nam se suvišno čini trošiti i jednu rieč u njegovu hvalu.

Krave-muzare.

Mnogo se je već o tom pisalo i govorilo, kako bi se najveća korist od kravah izvaditi mogla, i ja sam svakojake poučne članke o tom u mom životu već čitala i proučila, i kod moga gospodarstva pokuse činila, a napokon sam se osvjedočila, da je ipak najbolje, kad se krave za ono, za što ih je priroda odredila, upotrebe, naime za razplod i mlieko. No neka nitko nemisli, da ja s otim želim reći, da nije smjeti krave uprezati; a ni toga nitko neka nemisli, da može krave držati, ako i neima dobre krme. Sve ovo visi o okolnostih i razboritosti upravljatelja gospodarstva. Tko neima i nemože držati volovah ni konjah, svakako dobro čini, ako s kravami vozari; isto tako, koji nema siena niti otave, bolje da je i kukuruzovinom brani, nego da mu od gladi gine. Ali ja mislim, ako se govori o dobrom, koristnom i razboritom gospodarstvu, o gospodarstvu dobro uredjenom, da tu nesmie niti dobre krme niti dobrih kravah faliti: a k tome opet treba r a z b o r i t a g o s p o d a r a, t. j. čovjeka, koji ima p o t r e b n o z n a n j e z a r u k o v o d j e n j e g o s p o d a r s t v a, a ne onaj, kojemu smrdi u mladosti svaki nauk, a poslie svaki rád, pa onda, kad ga nigdje nemogu trebati, dade se na gospodarstvo. Takvi ljudi, osobito u sadanje težko doba, nemogu se uzdržati, i mi ih vidimo desno i lievo oko nas propadati. To i nemože drugčije biti; nu to će, ako ne nas, a ono barem naše potomke naučiti, da za vješto upravljanje gospodarstva isto tako pače jošt i malko više nauke treba nego za kakvu kadrilju, a kamo-li za što koristnijega.

Nu povraćam se svomu predmetu o kravah. Opetujem, da sam se osvjedočila, da je kod nas ipak najbolje držati krave za plod i dojbu, i to prvo zato, jer prema drugim zemljam nije kod nas odviše težko (kao što n. p. u Tirolskoj) nabaviti krme; drugo, jer kod nas treba već radi gnoja svako i najmanje gospodarstvo da marvu drži, a gdje je tako, onda imaju biti volovi ili konji za vožnju, a krave za zapatak i razplod volovah i mladih kravah i za bieli smok. Bez krave dakle neima i nemože kod nas biti dobro uredjenoga gospodarstva, a dobra krava kod dobroga nadgledanja i kod dobre hrane potrošenu krmu uviek naplaća. Nu nije svaka krava dobra, koja vime nosi: tu treba opet pameti i razsudbe. — Dobra krava srednje veličine dade na dan do deset okah (polićah) mlieka, a uz to svake godine po jedno dobro tele. Iz toga neka si svatko izračuna po mjestnih okolnostih, koliko to vriedi; pa onda neka jošt i to uzme na um, da kad se od krave porez plaćati mora, da je svakako bolje (dok se to od glave a ne od funte plaća) plaćat ga pola toliko od jedne dobre i čestite, koliko od dvijuh zločestih, i da manje staje ili štale treba za šest dobrih, nego-li za dvanaest zločestih; pa i sluga će laglje šest dobrih i debelih kravah braniti i čistiti, nego-li dvanaest zločestih i mršavih, po kojih im česalo štropoće kao postruglja po praznom lagvu, ili škrebetaljka na veliki petak.

Još veću korist krave dadu, ako je gospodar tako uredi, da mu se u proljeće neotele sve krave na jedanput, kao što je kod nas običaj. — Jer prvo, težko je više telićah na jedanput zadajati, a drugo, onda čovjek ima u jedno doba premnogo mlieka, i to obično u najtoplije doba godine, gdje mu najmanju korist donosi, a zimi ga niti za liek u kući neima. Mnogo putah sam tužbu čula, da krave neće rano, pod ljeto da se gone:

ja se radujem kad su moje krave mirne, i najvolim, kad mi po koja u srpnju, kolovozu i prosincu zabredja, jer onda one telice, koje su ranije, ostavim za hranu, a one, koje se pod jesen otele, za skupe novce mesaru prodajem; a krava, koja mi se najkasnije oteli, doji mi čitavu zimu. Neka nitko nemisli da to tako nije moguće: evo kako ja radim. Kad se blago od mladosti dobro hrani, počnu telice rano (često putah i prije dvie godine) voditi, a kad to vrieme nastane, onda promišljam, da-li je vrieme sgodno za pripust. Ako nije, ostavim telicu na miru: nu ona gojna i debela, neće dugo mirovati, već se goni i po drugi, treći i četvrti put. Najposlje dodje ono doba, kad mi je pravo; onda ju pripustim i lako dobijem od telice ozimkulju, to jest ozimačnu kravu, koja mi se u jesen oteli i cielu zimu doji. Ljudi, koji meno poznadu, potvrdit će mi, da u nijedno doba godine, niti u zimi, bez mlieka u kući nisam, što isto tako na selu kao što i u gradovih mnogo vriedi. Svaki gospodar dobro znade, kako je više putah težko u proljetno doba prodati tele pod kravom ili, kao što ovdje govore, od cecka; a znadu i prijatelji teletine dosta o mršavoj teletini pripoviedati. Svemu tomu se uklanjam, što gledam, da mi se krave onda nenabredje, kad bi se u proljeće telile, kad ih čovjek neima čim pošteno hraniti; već onda, ili kad je još dosta suhe krme, ili kad već ima frižke djeteline za kositi. Ako je krma suha, nemogu dosta preporučati, da joj se primetne nahoda (*Topinambour*); *) a to opet, prvo zato, jer od njega krave dobiju više i mastnijega mlieka; drugo, jer u dobroj zemlji posadjen jako radja, a treće, jer preko zime može na polju ostati; dapače još je bolji frižko izkopan, i laglje se može oprati i od zemlje očistiti. Ali kao što u svakoj struci gospodarstva, tako osobito kod kravah treba da nadgleda gospodarica svoje krave, i ako je ikoje prirječje neistinito, a to nije ono, koje kaže, da oči gospodarove konje hrane, a gospodaričine krave, i da gospodarica tri ugla kuće drži, a gospodar samo jedan. Jer ako se sve ove radnje i inače najmarljivijemu služinčetu povjere, ono i polag svoje dobre volje neće sve dobro uraditi. Zašto? jer neima toliko pameti i nauka, da bi znalo samo prosuditi, zašto upravo tako mora biti; drugo, jer u tom neima za njega koristi, je-li i koliko krava gospodaru koristi donosi, znade bo dobro, da njemu njegva plaća nesmie faliti, bilo kako mu drago. Zato treba družini svakdanjega nadziranja i poučavanja, i to je kod nas opet još nuždnije i zato, jer neima potrebne, a kamo-li valjane služinčadi, a to opet s toga, jer čestitomu seljaku nije od potrebe drugoga služiti, a onaj, koji ide u službu, ili je radi kakve mane od sukućanah protjeran u bieli sviet, ili su (i to osobito ženske glave) izmet gradovah, gdje se takova mladež ili nikako ili naopako odgojiva, ili su to doslužili vojnici, koji su se za svojih osam godinah vojnovanja svakomu gospodarstvenomu radu odučili — pa to je naša služinčad. Zato treba nastojati nam samim oko gospodarstva, i to kako valja: s jedne strane, da mi sami sasvim nepropanemo, a s druge strane, da se naš puk od nas, tobožnje inteligencije, sbilja čemu boljemu naučiti može, jer dobar primjer uviek više djeluje nego mudre rieči.

Jelisava Prasnička.

*) O ovoj kod nas slabo poznatoj travi gomoljači progovorit ćemo drugi put na pose.

Kako treba postupati sa smrzlim čovjekom.

Od kada je nastala ljuta zima, lasno će se koji nesrećni ili lakoumni putnik smrznuti. Neće dakle biti u zao čas, ako razložimo, kako treba s ovakovim nesrećnikom postupati, dok ljekar nedodje.

Kad nadješ smrzla čovjeka, metni ga na kola ili na nosila, kamo si nastro sniega, siena ili slame; al dižuć ga, pazi, da mu neokrnjiš prste, nos ili uho, što je onda krko kao staklo. Kad ga dovezeš ili doneseš kući, nemoj ga nipošto nositi u toplu sobu, jer je onda sjegurno propao; nego u kakvu komoru ili kolnicu, gdje neima peći, al ni propuha.

Ovdje razreži pazljivo odjeću, skini ju s tiela, i golo tielo metni na snieg, od kojega su medjutim tvoji ljudi napravili kao postelju stopu visoku. Isto toliko sniega nanosi onda i ozgor na smrzlo tielo i pritisni ga, da prione za njega. Ovim sniegom treba ciela čovjeka pokriti i samo mu usta i nozdrve proste ostaviti, da može disati.

U ovom sniegu neka leži smrzlac, dok se god sasvim nerazkravi i neodmrzne, te mu postanu vrat, ruke i noge gibke. Ako se gdje medjutim snieg otopi, a ti donesi frižkoga i pritisni ga k tielu.

Ako neima sniega, treba smrzlo tielo zamotati u ponjave, plahte ili pokrovce, koje smo umočili u ledenu vodu; i da ostanu uviek studeni, treba ih više putah nakvasiti onom ledenom vodom. Ako pako ni ponjavah neimaš, a ti stuci leda, metni ga u vodu, i onda položi unutar i smrzla čovjeka. Nu, kao što rekosmo, snieg je najbolji.

Kad se smrzlac odmrzne, izvadi ga iz sniega ili vode, ubriši ga suhom (al nipošto toplom) krpom, odnesi ga u neloženu (nekurenu) sobu i metni ga na navadnu hladnu postelju, te ga pokri hladnim pokrivačem.

Onda uzmi vunenu krpu i tari mu njom pod pokrivačem cielo tielo. Ako je smrzlac stisnuo zube i usta su mu jošt uviek zaklopljena, tari mu sliepe oči sve do vrata sniegom ili u sitno stučenim ledom, dok se neodmrznu.

Da se odvede krv od glave i prsah, treba sad oprati noge mlakom vodom ili ih metnuti u nju.

Ako se zamieti, jošte prije nego liečnik nadodje, da srce i bilo (*puls*) počimlje kucati, a smrzlac jošte nediše: treba mu dražiti grlo perom umočenim u ulje od maslinah (*Baumöl*), a pod nos metnuti natrvena hrena ili frižka izrezana crljenca (crvena luka).

Stoprv kad se smrzlac osviešćuje, treba malko naložiti peć od sobe, u kojoj leži, i kad se osviesti, te more gutati, podaj mu čašu mlaka čaja od pčeline ljubice sa jednom žlicom vinske juhe ili topla piva; a hrani ga govedjom čorbom.

Ako koje odmrzlo udo boli, obavij ga toplom krpom, ako je pak obumrlo, a ti meći nanj dotle sniega ili sitno stučena leda, dok opet neoživi.

Medjutim će svakako moći liečnik doći i on će te naputiti, šta imaš činiti, da bolestnik sasvim ozdravi.

GLASONOŠA.

Domaće viesti.

— **Na austrianskih brodovištih** (gdje se brodovi grade, *Schiffswerfte*) sagradjeno je g. 1857. 50 trgovačkih brodovah. Najveći, od 913 tonelah, nazvan „Kaiserin Elisabeth" sagradjen bi u Rieci, drugi ponajveći, od 846 tonelah, u Bakru. Rieka ima najveće brodovište, te su ondje bila lani 23 broda sagradjena.

— Iz Bisaga nam javljaju žalostan glas, da je ondje preminuo član našega gospodarskoga družtva, Fr. Petrović, vrstan gospodar, i što će jošte više reći, poštem čovjek i zato štovan od svih, koji su ga poznavali. Bog da mu duši pokoj dâ!

— Iz Švajcarske pišu, da se nadaju brzu proljeću, buduć da odlaze na sjever sve zimske ptice; a kod nas se je ovih danah kod Lekenika (nedaleko od Siska) pojavilo jato bielih labudovah, od kojih su i dva ustrieljena, te se nismo mogli nadiviti njihovoj ljepoti. Domovina su labudu sjeverne studene strane Europe i Azije: kad ondje nastane ciča, spusti se više na jug i leti sve do sjeverne Afrike, a na proljeće se kući vraća.

— Evo jošte njekoliko naških koledarah za g. 1858. kojih nismo u 1. broju Gosp. lista naveli: 19) „Календар са шематизмом княжества Србие." У Београду. 8. 64. — 20) „Даница." Издао Георгіе Станћ, У Београду. 8. 40. — 21) „Зорица." Издао Бремія Караджић. V. год. У Београду. 8. 20. — 22) „Народни календар." У Земуну штампан И. К. Сопрона. 8. 100, с 4 лика на древету. — 23) „Лала." Мали календар. У Земуну штампан И. К. Сопрона. 16. 80. — 24) „Тамишварски календар." V. год. Брзотиском М. Хазаи и сина Вилхелма у Тамишвару. 8. XXXVI, 59.

Kućanstvo.

— U Rohrbachu kod Sv. Floriana (u Gornjoj Austriji) gradi Franjo Oesterreicher izvrstne noževe (ribeže za zelje), na kojih mogu 2 čovjeka za 10 satih 2400 glavah kupusa izsieći, i to tako sitno, kako im drago. Ovi noževi mogu se upotrebiti i za sieckanje repe, gdje se njom stoka hrani. Komad se prodaje po 20 fr.

Domaći lekar.

— Gospodja J. P. piše nam: „Molim vas, uvrstite medju domaće ljekove od ozeblinah i frižki krumpir, satrt na trenici (ribežu) kao hren. Ove krumpirne tarotine meću se na ozebline, i ja sam si upravo sada ovim liekom odtjerala podosta ljutu ozeblinu."

„Ovom prilikom javljam vam i domaći liek od vrbanca ili požarice (*Rothlauf*). Uzmi bukova žira, skuhaj ga, skini onu mast, što će ozgor plivati i maži njom vrbanac, te će ga za kratko vrieme nestati, bio hud kako mu drago."

Gospodarske viesti.

— Podružnica austr. gospodars. družtva u Badenu razpisala je nagradu od 50 for. sr., koju će dobiti ona občina, koja se za tri godine danah izkaže najboljim voćnjakom. Ovakvo bodrenje nebi bilo ni kod nas s gorega; samo što bi kod nas trebalo nagradjivati školske voćnjake; jer o občinskih neima jošte ni govora.

— Predsjednik soligradskoga gospodarskoga družtva prelat Eder poklonio je ovomu družtvu kod Soligrada primjereno mjesto za voćnjak, iz kojega će gospodari dobivati jevtine voćke. Isto družtvo ustrojava i pčelnjak, da svojim članovom činom pokaže, kako treba pčele gojiti.

Obrtnost.

— Papir od kukuruzovine. Na bečkoj izložbi bilo je lani i krasna papira (hartije), koji je napravio g. Diamanti od kukuruzovine. Jedna centa najljepšega ovakvoga papira stoji ga 13 fr. 12 kr., a 1 centa običnoga i to najprostijega papira stoji 20 for. sr. — dakle tu liep dobitak čeka. Zato se je u Banatu, gdje ima puno kukuruzovine, sklopilo družtvo, koje će praviti u veliko kukuruzni papir.

Trgovina.

U Sisku 7. velj. Prošaste nedjelje prodalo se je 6000 vag. pšenice i to banatske od 84—87½ funte po 50—56⅔ groš., a hrvatske po 46⅔—50 groš. Malo po malo se sve više haje za ovaj žitak, osobito za domaću porabu, i kad se sve, što je prodato, izruči, nadati se je, da će se ciena popraviti.

Napolice se je po 43—45 groš. na malo razpačalo. Kukuruza su prošle 2000 vag. i to prostoga po 44—46 gr., a najboljega sriemskoga po 46⅔ gr. Ječma se je prodavalo na malo vagan po 30—35 gr., a zobi po 25—26 gr.

Rieke su ledom zastrte, i malene; studen velika. — Vozarina odavde do Zidanoga mosta 45—51 kr.

Ciena žitka od 1—10. veljače 1858.

	Pšenica		Raž		Ječam		Zob		Kukuruz	
	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr	kr.
Zagreb	3	—	2	40	2	—	1	20	2	40
Osiek	2	—	1	36	1	24	1	6	2	12
Rieka	4	—	2	50	2	—	1	45	3	—
Karlovac	2	48	1	54	1	54	1	27	2	21
Varaždin	3	—	2	12	2	12	1	30	2	30
Gospić	4	30	3	10	2	20	1	40	3	10
Vinkovci	2	40	2	—	1	26	1	8	2	—
Makarska	4	13	3	8	2	1	—	—	2	48

Hod državnjačah na bečkoj trgovani.

10. veljače 1857.

Narodni zajam	84[13]/16
Ugarsko-hrvatske razteretnice . .	78¾
Prid na srebro	6

Dubljina Save.

6. Veljače 1858. — 0'—6''—6''' pod ništicom.

Odgovori uredništva.

Gji. J. P. u B. Primili smo oba članka i liepo Vam se na njih zahvaljujemo. Prvi članak samo zato nije do sada izišao, što smo htjeli Vašu želju izpuniti.

G. F. R. u V. Izaći će u kojem budućem broju ponješto skraćeno; jer list ovaj neizlazi samo za ovo ili ono selo, i što bi ovdje možebiti ugadjalo, drugdje bi do zla Boga dosadjivalo.

G. F. S. u K. Gospodarstvene znanost je ogromna, a prostor tiesan: nemožemo unj da stisnemo što bi sve trebalo, da u njem izadje, a za šale baš neima mjesta. Stoprv kad bi se broj štiocah jako umnožao, mogli i želili bismo izdavati kadšto posebnu prilogu za zabavu. No za sada neima nade; opremit ćemo dakle Vaša „tri kamenčića" uredništvu „Nevena, koji, kao što čujemo, samo zato nije do sada izišao, jer jošte niie stiglo novomu uredniku dopuštenje uredjivanja. — Dakle za sada molimo nješto praktičnoga. *Uredništvo.*

G. C . . . . u n Požegi. Nemožemo služiti; Färbertraube neimamo; gledat ćemo za buduće, da pribavimo.

Poslovod. gosp. družtva.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska narodna tiskarnica dra. Lj. Gaja.
Uredjuje u ime glavnoga odbora **Bogoslav Šulek**.

GOSPODARSKI LIST.

Izlazi četvrtkom. — Polugodišnja ciena: članovi hrv.-slav. gosp. družtva plaćaju samo 30 kr. poštarine, ili 15 kr. ako se pošilja u kuću; nečlanovi 1 for. 30 kr. poštom. ili 1 for. 15 kr. sr., kad im se pošilja u kuću.

BROJ 7. U Zagrebu dne 18. veljače 1858. **GODINA VI.**

Lučba i gospodarstvo.

Ako ostaviš željezo u vlagi, promienit će se, ili, kao što se navadno kaže, ohrdjavit će; ako ostaviš jelo u toploj sobi, usmrdjet će se; ako zapališ drvo, izgorjet će i nestat će ga po gotovu sasvim; ako metneš kamene soli u vodu, nestat će je za koji čas. Sve ovakve promjene, po kojih stvari svoju narav mienjaju, zatim uzrok, zašto, i način, kako to biva, sve to uči poznavati nauka, zvana hemija ili kimija, a naški lučba. Ovo ime je s toga dobila, što nam znati treba, iz čega su stvari sastavljene, ako želimo proučiti one promjene: lučba dakle uči ponajprije poznati sastavine svake stvari; da ih pako nadjemo, treba nam je lučiti ili razstavljati jednu od druge, dok nedopremo do takovih jednovitih tvarih, koje se više nedaju razstaviti, i ovo su počela ili elementi. Ako na primjer stanemo lučiti staklo, naći ćemo, da je sastavljeno iz kremena, vapna i njeke osobite soli.

„Šta će gospodaru ta vaša lučba?" kazat će mnogi. A ja odgovaram, da neima čovjeka, kojemu nebi trebalo, sad više, sad manje, znati načelah lučbe. Zašto kiselo grozdje sladi, kad dozri? Zašto sladka šira (mošt) opet kisne? Zašto vino posve skisne, kad nije posuda puna i začepljena, i zašto se više putah sasvime pokvari? Zašto se kvasina (ocat, sirće) usmrdi, ako neznaš s njom postupati? Zašto pun lonac puca, ako se u njem voda uledi, i zašto puca, ako se metne prazan u vrućinu? Zašto prekipljuje lonac, makar i nije bio pun? Zašto se užiže sam od sebe plast vlažna siena? Zašto se mlieko gruša? Zašto tiesto kisne, kad mu primetneš kvasca? Zašto sočivo neće da se skuha u svakoj vodi? Zašto se dugo drži usoljeno ili suho meso? Zašto biva čisto umrljano rubje, kad se opere u lugu? Zašto na gnojenoj zemlji veselije raste bilje? Zašto nevalja svaki gnoj? Zašto se ore i zašto kopa? Zašto se vapno peče (žeže) i zašto se gasi? Odkuda mraz i odkuda rosa? Odkuda sniet i odkuda medljika? Odkuda dim i odkuda plamen? Odkuda salo i odkuda meso? Odkuda sir i odkuda maslo?

Tko će kazati, da ova i stotine sličnih pitanjah nezasiecaju u gospodarstvo? Tko će kazati, da gospodaru netreba znati na nje odgovoriti? A lučba je ta znanost, koja nas uči odgovarati na ovakva pitanja. Nećemo pretjerati, ako rečemo, da je lučba mati našega blagostanja i imućtva: vino koje pijemo, i čaša, u koju ga točimo; odjeća, koju nosimo, i sapun, kojim ju peremo; kruh kojim se hranimo, i vrućina, u kojoj ga pečemo; opeke, od kojih kuće gradimo, i malter, kojim ih skapčamo — sve to biva po načelih i pravilih, koje nas lučba uči. Bez nje nebi mogao ljekarnik gotoviti ljekovah, ni staklar graditi stakla, ni rudar vaditi kovinah iz kamena, ni slikar praviti krasnih mastilah, ni slastičar gotoviti u sried ljeta sladoleda, ni gospodar pripraviti vino i peći rakiju; ni gazdarica gotoviti jela i peći kruh. Kazat će tko, da ovi svi nisu učili lučbe, i da opet razumiju svoj posao. Vjerujem, nu ono, što o tom poslu znadu, ipak je samo posljedak i resultat lučbe, te su to naučili, ni neznajuć da to ide u lučbu. Nezove se ni svaka djevojka švelja, akoprem zna šivati. I upravo ovo nedostatno poznavanje lučbenih pravilah jest uzrok, što naši gospodari nisu svomu poslu onako vješti kao što njihovi drugari u drugih zemljah, i što u svom poslu toliko putah posrću. Da su naši gazde i gazdarice bolje proučili lučbu, nebi im se toliko putah pokvarilo vino i kruh, više bi im rodila njiva i vinograd, više bi izvadili masla iz mlieka i loja iz vola, manje bi potrošili drvah i hrane, bolje bi uzgojili stoku i živad. Tko umie kod nas, kao što znadu drugdje, n. p. na jednoj rali hrdjave zemlje izvesti 30 vaganah pšenice ili 1000 centih repe? Tko umie ugojiti kravu, kao što je bila na pariškoj izložbi, te su za nju nudili vlastniku 4000 for. sr.; ili ovne od 2 centa, kao što ih je nakupio grof Lazar u Englezkoj? Tko umie zapatiti kobile, koje bi vriedile do 3000 for., kao što ih je plaćao nedavno isti grof Lazar takodjer u Englezkoj? Tko umie za njekoliko satih napraviti izvrstne kvasine (čemu inače treba više nedjeljah)? Tko zna iz pare od kruha, kod se u peći peče, hvatati rakiju? Slabo tko ili možda nitko to sve kod nas neumie. Pak onda neka se tko čudi, da su inostrani gospodari bogatiji od naših! Pak onda neka tko kaže, da gospodaru netreba znati lučbe!

Naravno je, da se nemože svaki gospodar samo retortami i drugim lučbarskim orudjem baviti; al mu ni netreba ciele lučbe znati (jer je to prostrana znanost), nego samo onoliko, koliko u njegov posao zasieca. No žalibože ni toliko od nje naši gospodari neznadu. Oni niti neznadu, koliko je elemenatah i premnogo ih još ima, koji misle, da ih neima više od četiri. Tomu neznanstvu je ponajviše to uzrok, što je lučba, po imenu ratarska lučba (*Agriculturchemie*), vrlo mladjahna znanost. Odprije se je po lučbi razumievalo samo ludo zlatotvorstvo, (to jest trudba, kako bi se sastavilo iz poznatih tvarih zlato) i traženje kamena mudrosti. S ovih ludorijah bijaše lučba samo ruglo svietu, dok je nisu u našem vieku učeni ljudi, po imenu Lavoisier, Berzelius i Liebig na pravi put izveli i njezinom pomoći puno predsudah razpršili. Medju ove ide i mnenje kod nas jošte obćenito vladajuće: da je

uzduh (vazduh, zrak), stvar jednostavna ili počelo (element): a on je sastavljen iz više plinovah (gazah), to jest iz više felah uzduha.

Ovamo spada ponajprije **kiselik** (Oxygen, *Sauerstoff*), zató tako nazvan, što s njega sve kisne. Kiselika ima svagdje puno u našem uzduhu; on se najvoli spajati s drugimi stvarmi, i time ih okiseli. Zato se jela pokrivaju, a sud s vinom se začepljuje, da nemože do njega doprieti kiselik, jer vino skisne, kad ga se napije. Usuprot, kad se pravi kvasina, onda se posuda ostavi baš otvorena, da može brže kiselik u nju. S kiselika postaje od željeza hrdja, od vina kvasina, od mjedi (bakra) omjed ili mjedenka (*Grünspan*), od olova bjelilo (*Bleiweiss*), ili pako crljenka (minej). No kiselik je i vrélo života, bez njega nemože nijedna životinja življeti. Kiselik, izmiešan s dušikom i vodenom parom, jeste onaj uzduh, što ga dišemo; jer čist je kiselik odviše ljut i žestok, te bi nas spalio, kad bismo ga čista disali. To je upravo tako, kao što se čista vinovica ili spirt (*Weingeist*) nemože piti, nego treba da je vodom ublažena, i onda se zove vino. Akó staviš životinju u kakvu sobu i ovu tako zatvoriš, da nemože s polja ni malo zraka u sobu dopirati: životinja će disanjem potrošiti kiselik u sobi, i kad ga nestane, izdahnut će. To je uzrok, zašto treba s jutra otvarati prozore od sobe, da dopre unutra s čistim zrakom kiselika; to je uzrok, zašto čovjeku mučno dolazi u skupštini, gdje su vrata i prozori zatvoreni, i odmah mu odlane, kad izadje na polje. Kiselik je ono, što mi zovemo frižki zrak. On je dakle pravi **živalj**; al je jošt i **ognjotvor**. Bez njega neima naše navadne vatre, i o tom ćemo u budućem broju na široko govoriti.

Kiselik je jošt i zato važan, što ga ima u našoj vodi. Kad se spoji plin, nazvan **vodik** (Hydrogen, *Wasserstoff*), s kiselikom, eto ti vode. Zato se i zove vodikom. Vodik je lagljí od navadnoga uzduha, zato kad njim napuniš loptinu (*Ballon*), kao što čine zrakoplovci, on će poletjeti u vis, kao što će mjehur, pun navadnoga zraka, izaći na vrh vode, kad ga u nju potopiš, jer je navadni uzduh laglji od vode.

Što je voda za vinovicu, to je **dušik** (Azot, *Stickstoff*) za kiselik: on ga blaži; samo što vodu možemo i samu piti, a čista tonjika nemožemo disati, jer bismo se zadušili. Odatle mu ime, a tonjikom smo ga zato nazvali, što ga ima u tonji, to jest u smradu gnjile kakve stvari.

U ugljevlju ima osobito počelo, koje se zove **ugljevik** (Carbonium, *Kohlenstoff*). Kao što od nevidiva kiselika i vodika, kad se stope, postaje vidiva voda: tako postaje od ugljevika, kad se na vatri (kao živi ugljen) spoji s kiselikom, osobit nevidiv plin, zvan ugljevična kiselina ili jednom riečju ugljevičnina (*Kohlensäure*). To je onaj plin, što hlapi iz žeravke i iz šire, te zagušuje životinju, kad dodje do plućah, a kriepi ju, kad dopre do želudca: s toga se i pije kisela voda, u kojoj ugljevičnina poput majušnih mjehurčićah pliva. Ugljevje nije od čista ugljevika, ima u njem i drugih tvarih, koje se onda vide, kad izgori ugljen, i zovemo je pepelom. Nego alem ili diamant jeste čist ugljevik: zato, kad ga metneš na vatru, izgorjet će bez traga.

Kad se ovi nevidivi plinovi jedan s drugim spoje, postaje od njih množina različitih očitih stvarih. Tako n. p. meso, mlieko, bjelance, salo, vino, predivo, drvo itd. sve je to sastavljeno samo iz ovih plinovah.

U ostalom nevalja misliti, da neima drugih počelah nego ova, što smo je ovdje izbrojili: ima ih veliko množtvo, preko 60, i svaki dan se nova nalaze. Onakvo počelo je i zlato, i to je uzrok, zašto je zaludan svaki posao oko stvaranja zlata iz drugih stvarih. Jer ako je zlato počelo, onda je tvar jednovita, nemože se dakle sastaviti iz drugih tvarih, nego baš samo iz čista zlata.

U Gosp. listu govorit ćemo od sada više putih o kiseliku, dušiku itd., i nadamo se, da će me štioci u buduće razumieti, pošto sam im stvar ovako razložio; no nadam se, da će se onda jošte bolje osvjeriti o važnosti ove razlike, o važnosti ovih počelah za gospodarstvo, i tim i o važnosti lučbe.

Drumovi i putevi u Podravini.

Da su naši drumovi i putevi upravo najbolji, to se, istinabog, još za sada tvrditi nedade, kao što bi mi od srca željeli: nu da će moći vremenom imenu i svrhi svojoj posve odgovarati i s drugimi u red stupiti, za to nam jamči sposobnost ravne Podravine, a i učinjen jurve početak. Svako sjeme u svoje vrieme; neka je samo na gredici svojoj, pa nemanjka tada ni nade.

Koliku korist u ostalom dobro, čvrsto i pravilno izvedeni drumovi i putevi donose jednoj državi u obće a domaćemu prometu napose, poznato nam je dovoljno i netreba nam višo brojiti, što je toliko putah izbrojeno, netreba nam više dokazah navadjati, nego što ih u svakdanjem životu izkusismo: pa se ipak do sada malo ili ništa nije obziralo na tako važan po nas predmet!

Neodgovaraju upravo kao kruglja iz puščane cievi leteći drumovi i putevi samo zato svojoj svrhi, premda i toga treba: nego dobro. čvrsto i pravilno izvedeni.

Opaziti je gdje gdje i jednako na nit prosiečenih putevah u domovini našoj, nu kakvo im je stanje, kakav vid? — Voziti se po njih, no, naišao si na kazan, ako i bez krivice, akoprem pod nosom ima potrebitih za taj trh dizalah. — Tako je to; neće Gjuro, a neće ni Mato da znade za to, ma se on nalamao u tarnicah kao bat u zvonu, ma popucali i konopci, polomila se i ruda, izmučili se i vranci do zla boga. Neka se to samo čovjek protura. ako i kakavno. Prud i gruh (t. j. sgruhan kamen) neima noguh da sám ide, a nitko neće da ga poveze, pa onda gospodari dobro!

Sto znači gospodariti?

Gospodariti znači svoj posao, svoju misao i svu djelatnost onamo upravljati, da si nabaviš sredstva, da možeš prilično, bez oskudice uzdržavati sebe i svoje, t. j. da si se s jeseni još okrušio, okrušio velim, ali ne od danas do sutra, to jest, samo za ovu godinu; ne ne, nego da ti je preostalo ljetine i za novi usjev, da si staro žito s novim zasipao, te tako i za neplodnu, koja bi mogla nastupiti, pobrinuó se godinu. A nije to gospodariti: tudjimi žuljevi, tudjom brigom i priskrbom nabavljeno dobro neobzirno i lakoumno razsipati i napokon još i sam kraj tolika izobilja tašta boba ljuštiti. Trošiti nemilice u vjetar, to bi znao svaki, tomu netreba mudroljubja: nu prigospodariti si toliko, koliko nam za naš život treba, — to je uprav ona zvier, za kojom smo u lov pošli, a k ovomu dobru spadaju i dobri putevi.

Puteve naše, kao što rekoh, za sada jošte hvaliti nemožemo, jer hvaliti ono, što hvali doraslo nije, znači sebe kuditi; nu nevolji toj nisu toliko dotične oblasti krive, koliko više obćinah ili selah, više obiteljih ili kućah. Oblasti imaju dovoljno posla sa drumovi ili glavnimi cestami, osobito sada kod postanka njihova, jer o tom visi njihova buduća izvrstnost i poraba, što će za koju godinu utemeljiteljem na čast i hvalu, nam pako i domovini na korist i slavu služiti.

Gospodar naš posjeduje najplodonosnija zemljišta podaleko od svoje kuće, po dva i tri sata daleko. Sa stanovah (konakah) dolazi mu gotovo vas njegov živež, vas imutak: pa zašto da se nepobrine, i negleda, ne sám, nego u slozi, za bolje stanje putevah, ono poglavito sredstvo, kojim se poljodjelstvo u horu i dobu, a s tim i navedene prije struke obstanka njegova postižu?

Nemislim, da se Josipova ili Lujzina cesta ili baš željeznice do stanovah grade, to ne, nego samo da bude priličan putak. Ili zar neima u nas za to gradiva? Tko očiuh zdravih ima, onaj ga vidi, a mogao bi ga, tako rekuć, i sliepac napipati. Ta eno vam granja za šibače (fašine), eno pieska za privožnju; gdje toga nije, eno pruda kraj romoneće Drave, a imade u nas, hvala Bogu, i rukuh, a za ruke motikah i lopatah, sjekirah, nosilah a napokon i marhe vozne za privozna kola. Dakle svega ima, samo ne onoga, čega nam za to djelo najviše treba, i to je: način, pa sloga, kojom bi se sve to i mnogo drugo izvesti, ili barem za budućnost prirediti moglo.

Kakvi da nam budu putevi? Putevi valja da nam budu dovoljno široki, prema potrebi, od 4—6 hvatah*); da imaju lievo i desno, gdje to okolnosti i položaj zemljišta zahtieva, jarke, kojih dubljina i širina, kao i puta visina o položaju visi zemlje, po kojoj se put gradi. Površje putovah valja da je poluoblo, t. j. ozgor svedeno, da može voda odmah, prije nego ju zemlja popije, stiecati u jarke. Riečju: putevi valja takovi da su, da kola na njih u svako doba godine, danju i noćju, u svetak i petak, bila kola natovarena ili prazna, bez svake zapreke i gubitka skupocienoga vremena, prolaziti i susretati se mogu.

Osvojiti išta od puta, neka bude za uvieke oštro zabranjeno.

Ta može-li se oprostiti, kad se moraju gospodari na zajedničkom putu, kad im se sastanu kola, pogadjati, koji kojemu da se ukloni. Sad imaš šta gledati. „Crk crk!" t. j. natrag, viče Mato, na koga je kocka pala, i to dotle dok nenaidje na toliko prostora, da si pomoću medjaša i pomaloma kola zanositi može. Još nije sve; evo sada drugoga prizora, u kom nije dosta zanositi kola, nego razložiti i tako komad po komad kolah zapriti i prenositi. Kolika to bezposlica i danguba!

Predjimo sad na drumove naše, da vidimo koliko ja na njih popravka. — Gle gle, čudi se sviet, kao da je opazio novu repaticu, što se naši drumovi, kao ptica samolet iz pepela svog u izvrstnom kroju i obličju počimlju izkapati.

Od šume Sieča **) zvane, gdje se drum iz Gjurgjevca dolazeći prama Kloštru zavija, vidimo trag starinskoga druma, sve do malo više od ostanakah njekadašnje crkve Sv. Gjurgja, gdje se i tadašnje selo Gjurgjevac, pó sata od sadašnjega trgovišta Gjurgjevca ***) nalazijaše. Odavde je išao isti drum sve do Virovah 3).

Promotrimo mi vas taj do tri sata protežući se drum, množinu njegova prudja, kao i kakvoću zemlje, kojom se pruža itd., i mi ćemo morat priznati, da se njedan naš drum nemože s njim uzporediti. — Nu ako nemožemo mi, to će moći učiniti potomstvo. Drumovi su naši istinabog još u klici, nu bit će oni vremenom i u cvetu, i u plodu. Pogledajmo samo drum belovarski u Gjurgjevac vodeći, kakav je bio, kakav je sad, a kakov će biti.

Drum ovaj došao je prošaste godine do Šemovca s predradnjom, a državni iz Koprivnice dolazeći do Vladislava, pa onda nadalje od Kloštra do Kladarah. Dakle prošaste godine radilo se je na tom polju na tri kraja, i to marljivo, revno i živahno, kao u ratu na bojnih obkopih. Obće priznanje ide poglavito g. Čivića, c. k. pukovnika gjurgjevačkoga.

Na proljeće nastavit će se ta željno dočekana djelatnost opet, doklam god se nesvrši; samo bi još bilo želiti, da se pri tom novom drumu stare pogreške neradjaju, t. j. crta druma da nebude vijugasta, gdje bi valjalo po načelu i potrebi da bude upravna. Koliko bi se tim puta prikratilo, radnje i gradiva prištedilo, pak bi to oku putnika ugadjalo!

Očevidci smo sada, mi dragi Podravčani, plodovah brižljivosti visoke vlade. Ja nisam prijatelj laskanja: nu evo dvokolice (*Cariolwagen*) štropoću već putom da se zemlja trese, samo što su im naše kolomije još malo pritiesne; a za koju godinicu, kad budu već drumovi posve u redu, zagrmit će nam i brzovoz (Diligence), pa se coljaj u široki sviet, ako je samo žep za to. Jošte više; možda već dojdućega ljeta pušit će se parobrod Dravom. Nisu li to sredstva, kojimi se narod obogaćuje, ako je samo opazio mig duha vremena?

Sad nam nepreostaje ino, nego s duhom, dušom i tielom dokazati, da smo vriedni posjedovati ono pogodovanje, koje nam u novije doba u dio pade, ali ne onako, kao što je to gdje gdje do sada bivalo. — Stante malo. Vi posjedujete krasnih sjenokošah, gdje vam raste djetelina kao da je posijana, gusta kao perje u blazini, da ju zmija neproplazi; vi imate krasnih njivah i ogradah, svaki vam se usiev diže tu iz klice, kao da bi ga iz zemlje vukao; vi ste vlastnici zemljištah, na kojih tolik raste kukuruz, čovjek bi mislio, mladu šumu vidi pred sobom; kuće vaše stanačke palače su prama seoskim kućam tamo za gorom, riečju, vi ste spahije prama inim seljakom. Nu šta vam sve to koristi, ako gdjekojemu već do Božića kruha sa stola nestaje? A šta je tomu uzrok? Negospodarstvo.

Usjevi vaši stajahu s jeseni krasno, kao da se more zeleni: nu šta je kasnije sliedilo? Načeraste, još pak i dan danas čerate, marvu, sad gdje se suha zima pojavi, na polje, kao na obćinski pašnik, da već izgleda kao plandište. Jedan put ili dva načerati na smržnjenu zemlju, za nevolju, neka bi bilo, premda neprudi ni to zdravlju stoke; nu svaki dan, to nevalja. Vi ste posijali pšenicu, raž itd. to znadete dobro: nu je-li znadete, što ćete na tom polju žeti? Ništnicu. Okanimo se drugi put toga zla.

Ferdo Rusan.

*) Dovoljno će biti, 2—3 hvata širine: ta ni državni drumovi nisu onako široki. *Ured.*

**) Prije turskog rata, od prilike g. 1866., zvala se ta šuma Grabinom, sadašnje ime njezino Sieča (*Verhau*) dolazi od tud, što je bila na jednom okrajcu zasiečena, da se tako stavi u stanje obrane proti navalam krvoločnih Turakah.

***) Staro selo Gjurgjevac pretvori se kašnje u novo, sadašnje trgovište istim imenom okršteno, kamo se mnogi ini iseljenici malo po malo preseliše, od kuda mu i sadašnje množtvo od 4518. dušah. Ravnica, na kojoj je sada trgovište Gjurgjevac, bila je, u ono doba, kad se drumom starinskim putovalo, kao i vas prediel do Virja sama šuma neprolazna, berečina i močvara; toga radi nije se starinski drum povući mogao onim pravcem, kuda se sada vije novi. Povod sadašnjoj veličini trgovišta Gjurgjevca biaše tamošnji grad, podignut biskupom pečuskim Šišmanom g. 1488. Grad taj, koji se jošte u priličnom nalazi stanju, dade imenovani biskup zato sagraditi, da u krajnjem slučaju biesnila turskog svoje utočište i obranu u njem nadje. Želiti bi samo bilo, da se gradu tomu napisni kamen opet na odredjeno mu s početka staro mjesto postavi. — Napisni kamen s čela jedne iz duboke prošlosti provirujće sgrade skinuti, neznači-li to oriašu jezik izvaditi?!

3) Virje je krivo rečeno, jer se nekaže: Virjanac nego Virovac; ne Virjanka, nego Virovka ili Virovčica. Ime ovo dolazi od više virovah ili vrielah potoka Zdiele. U njekom zemljovidu okrsti njetko naše Virove *Weissthurmom*. Čuda golemoga! Mora da su zvonik (toranj) tada vapnili, kad je taj drugi Columbus svoj zemljovid krpao, i to ime izmislio; jer ovdje zanj nitko nezna.

GLASONOŠA.

Domaće viesti.

— Valjda su već čuli i naši štioci, da ćemo dobiti nova novcata novca, koji će valjati po svoj Njemačkoj, te se već kuje. Od ovoga novca ić će stotina krajcarah u forintu: dakle nit se ono može zvati krajcara, nit će ovo biti prava forinta, jer ova ima 60 krajcarah. Kako ćemo dakle ove novce prozvati, da se zna kakvu krajcaru ili forintu treba razumievati, i da se preprieče sve razpre i prevare? Oni novci, što ih je odprije 100 činila 1 forintu, zvali su se dinari, pa onako se i sada jošte zovu u Dalmaciji talijanski *centesimi*. Dinar je istina, latinska rieč (*denarius*), al je po svem narodu poznata. A kako ćemo nazvati novu forintu? Dalmatinci zovu sadašnju forintu vrlo shodno **šesak** t. j. skraćeno od šestdesetak, jer imade 60 krajcarah: prema tomu mogla bi se nazvati nova forinta **stotak** ili **stotinjak**, jer u nju ide 100 dinarah; kao što se **petàk** zove novac od 5 krajcarah, i provincialni Hrvati zovu **desetakom** onaj novac, koji vriedi 10 krajcarah. Jedna ova nova forinta i pol bit će napose kovana i zvat će se njemački *Thaler*. Ova rieč dolazi od českoga grada **Joakimov dol** (*Joachimsthal*), gdje su, onakve krupne srebrne novce najprije kovali, a mi smo od *Thalera* napravili **talir**, kao što Bačvani nezovu trpezu čisto slavenskom rieči **stol** nego pokvarenom od Magjarah **astal**. I mi bismo dakle imali zvati *Thaler* **dolarom**, kao što ga Amerikanci sbilja tako zovu. — Niemci sad mnogo razmišljaju, kako da okrste ove nove fele novacah, da im se neuvuče u jezik kakva nespretna rieč: neće biti dakle u zao čas, ako i mi na to pomislimo, jer u našem jeziku ima već dosta tudje robe, nit nam treba novih **cenerah**, **cvancigah**, **finverah** i sličnih nakazah. — Tko zna bolje nego što ja evo predložih, neka nas za rana nauči.

Kućanstvo.

— **Kako Amerikanke rublje škrobe.** Amerikanske pralje škrobe(štirkaju) rublje evo ovako: Kad je škrob gotov, metnu unutar, dok je jošte vruć, komad milly- ili apollo-svieće, u kojoj neima loja, i miešaju škrob dotle, dok se u njem onaj komadić svieće sasvim neraztopi. Vješbanjem se svaka gazdarica nauči, koliko treba od te svieće. Ovako zaškrobljeno rublje, kad se ugladča (utleiše, spegla) vrlo je gladko i svietlo, i zato zanj neprianja prah i muzga; osim toga je kruto, al gibko i pružno, i ne onako tvrdo i hrapavo, kao što onda, kad se običnim načinom škrobi, zato se i tako lasno nelomi i nekrši. Utarci, to će reći preostavši komadići sviećah, u onih kućah, gdje se pale milly-svieće, mogu se dakle ovako najbolje potrošiti.

— **Kolinska mirisavka** (*Köllnerwasser*) sastavljena je iz ovih tvarih: na 2 funta posve čiste vinovice (alkohola) uzme se 15 kapljicah ulja ružmarinova, 15 čedratskog (od limunove kore), 15 nerolskog (od narančeva cvieta), 30 bergamotskoga, (od kore limuna zvanoga bergamota) i napokon 5 kapljicah kardamomskog ulja (od sjemena kardamomova). Sve se ovo izmieša, smućka, pretoči u poznata duguljasta stakalca i ova se zapečate. Ako vinovica nije bila posve čista, ova smjesa postaje mutna.

— Kad se tko često spužvom i sapunom pere, postaje mu spužva mastna i nemože se više rabiti. Da ju popraviš, ožimaj ju, metni na tanjur i pospi tako zvanim *chlorcalcium*-om. Za njekoliko časovah operi spužvu u frižkoj vodi, i ona će biti opet kao nova. Tako pišu „Frauendorfer Blätter.“

Gospodarske viesti.

— Ćorav konj je svagdje rugoviet; ma bio inače dobar koliko mu drago, opet nenalazi lasno kupca, radi grdobe. Nu kao što se ćoravim ljudem od jednoga vremena umeće stakleno oko, da ih nestane grdila: isto tako je počeo liečnik živine Bauer umetati stakleno oko ćoravim konjem, i to tako sretno, da samo vještak zna razlučiti stakleno oko od pravoga. Konju pako to hasni, jer mu nemogu ulaziti u očište (*Augenhöhle*) bube i prah, što mnogo boli i muke zadaje.

Obrtnost.

— U Beču će se graditi mal ne nov dio grada, i za to će trebati neizmjerno množtvo opekah (cigla). Da ove budu jevtine, sklopilo se je družtvo, koje će se u tu svrhu poslužiti novim parostrojem: te će 8 težakah pomoću ovoga stroja nafrcati svaki dan 60,000 opekah. Kad se privali trošak pečenja stajat će 1000 opekah samo 7 fr. sr. na ciglani. Pa mi plaćamo u Zagrebu 14 for. za 1000.

— U Ameriki grade sada kola sa tri točka (kotača), dva su otrag, a jedan s prieda pod bakom. Takva se kola lašnje mogu kretati, blato neprska, kad je moča. i laglje se na nje uzlazi. Svora je u njih s prieda račvasta.

Trgovina.

U Pešti 6. velj. Na našem žitnom trgu pojavilo se je prošaste nedjelje više prometnosti. osobito u boljih felah pšenice, te je ovim radi toga za 10 kr. ciena poskočila. **Banatska** pšenica prodavala se je po 2 for. 44 kr., **bačka** po 2 for. 20 kr., **stolno-biogradska** po 2 for. 44 kr.; raž po 1 for. 36 kr., ječam po 1 for. 30 kr., zob po 1 for. 10 kr; neostupano proso po 1 for. 50 kr., pasulj po 2 for. 56—3 fr. 20 kr,; repica po 5 for. 15—45 kr. Vinovica (špirit) po 23 kr, Ugojeni krmci po 13—15 kr., a neugojeni po 12—12½ kr. funta.

U Pešti 10. velj. Na izmaku prošaste nedjelje nastalo je malo više prometa za žitak. Od pšenice je prošlo 15,000 vag, od ječma 3000, i od raži njekoliko hiljadah. — Vinovice i šljivovice prodalo se je malo. Loj je prolazio centa po 32—32½for.; svinska mašća po 27—30 for, a slanina po 23—25 for.

U Pragu 6. velj. Pšenica po 4 for. 10 kr.; raž po 2 for. 42 kr.; ječam po 2 for. 31 kr.; zob po 1 for. 54 kr. — Grašak, vagan po 3 for. — 4 for. 18 kr.; pasulj po 4 for. 48 kr. — 5 for. 12 kr.; leća po 5 for. — 6 for. 24 kr.; korun po 40—42 kr. — Centa siena po 2 for. 48 kr. — 3 for. 3 kr.; — slame po 1 for. 20—24 kr.

Centa najboljega djetelinjega sjemena po 24 for. 30 kr. — 25 for. 30 kr. (dakle funta jedno 15 kr.!)

Hod državnjačah na bečkoj trgovani.

17. veljače 1858.

Narodni zajam	85¼
Ugarsko-hrvatske razteretnice	78¾
Prid na srebro	5¾%

Dubljina Save.

3. Veljače 1858. — 0′—7″—6‴ pod ništicom.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska narodna tiskarnica dra. Lj. Gaja.
Uredjuje u ime glavnoga odbora Bogoslav Šulek.

Dodatak

7. broju Gospodarskoga lista 1858.

ZAPISNIK

odborske sjednice gosp. družtva od 1. veljače 1858.

Prisutni: gg. Eduard Zdenčaj, podpredsjednik. Miroslav Kulmer, barun, Ivan Zidarić, dr. Aleksa Praunšperger, Ferdinand Cudermann, dr. Josip Schlosser, Mij. Krešić, Aleksa Vancaš, Ljudevit Vukotinović.

§. 1. Odbornikom na znanje dano, da se sjednica 1. siečnja zato nije držala, jer nije bilo predmetah nikakovih za pretresanje; bilo je dakle najshodnie čekati na onaj čas, kad bi se osim drugih poslovah nabrao takodjer znamenitii broj izjavlenjah u obzirú gospodars. lista. Budući da g. računovoditelj bolestju zadržan u današnju sjednicu dojti nije mogo, odlučeno:

Gg. računovodji Baltiću, koj imenik sviuh predbrojnikah i po njimi učinjenih plaćanjah u vidnost postavi, i poslovodji Vukotinoviću povjeriti, da obzirom na predbrajanje sastave imenik novi, naznače one osobe, kojim se ima Gospodars. list pošiljati, ostalim pako obustaviti, da se tim načinom pribavi štednja u tiskarskom trošku i dokuči ono, što je odbor već odprie odlučio.

§. 2. G. nadzornik pokušališta dr. Schlosser pozivlje pozornost odbora na pokušalište; nakon duljega dogovora odlučeno: da se sa svom silom onamo težiti imade, da se novosadjeni vinograd ljetoske povekša; da bude mogo služiti maticom izabranih trsovah, od kojih će se svako ljeto dobivati rešnjaci (*Blindreben*) za razplodjenje; zasadit će se najvećma domaće vrsti: medju crnimi Z d e n č a j k a (*Zdenčajtraube*), Skadarka (braničevka crna) i Klevner. M e d j u b i e l i m i: dišuća r a n i n a, R i e s l i n g, i S t a r i n a: I m b r i n a, (*rother Portugieser*). Glede vinograda dakle i glede voćnjaka, nemanje i dudinjaka daje se g. nadzorniku povlastjenje, da odredi svrsi shodna; poslovoditelj pako imat će skrb sada već na to, da se u blagajni pričuva potrebna svota novacah, da nebi prigodom nastajućeg proljetja djelo priečeno bilo.

§. 3. Kolovrat po primjeru onih, koji se u Moravskoj rabe, naručen lanske jošte godine prispio je ovamo; za njega ima g. dr. Schlosseru, koj ga pribavi, platiti 6 for., kolovrat pako staviti medju ine ustroje i modelle.

§. 4. Budući da je od više stranah već želja očitovana, da se košnice po ustrojbi Dzierzonskoj na ugled pribave, to je odlučeno, upravo župniku Dzierzonu u tú svrhu pisati.

§. 5. Proglašeni su sliedeći novi članovi:

G. M a r t i n M a t u n c i prof. na c. kr. višjoj gimnazii; g. M a t i a M e s i ć prof. na c. kr. Akademii; g. J o s i p B e r u t a; g. D a n e R a s l i ć c. kr. računovodstva činovnik; g. G j u r o K o s t i ć c. kr. držav. odvjetnik; g. F e r d o V u k s a n o v i ć učitelj na glav. učioni Zagrebačkoj; g. M i o S m e t i š k o ravn. učione; g. A n t u n Z o r i č i ć odvjetnik.

Odlučeno: da im se povelja izdade.

§. 6. C. kr. družtvo gospodarsko u Beču pozivlje ovozemsko družtvo gospodarsko na glav. skupštinu, koja se je držala 27. sieč. t. g. Poslovoditeljstvo je u sporazumlenju sa g. podpredsjednikom bar. Kulmerom po primjeru lanjske godine c. kr. savjetnika g. Franju Žigrovića umolilo, da družtvo naše u Beču zastúpa.

Odbor je postupak ovaj odobrio.

§. 7. Od strani podružnice Dugoselske poslano je u ime prinesakah 136 for. Novci su blagajniku izručeni, imenik platiteljah pako priobćen računovoditelju.

§. 8. Na posredovanje poslovoditeljstva glede duga po pokojnom župniku Petru Prevendaru ostavljenoga došla je povoljna odluka c. k. kot. ureda Kutjevačkoga pod br. 230. od 20. kolov. 1857. Odlukom ovom dopituju se Gospodars. družtvu 37 for. 30 kr., koji se u tamošnjoj blagajni c. k. poreznog ureda odkazuju.

Odlučeno g. c. k. pristavu i članu družtvenom Pejčiću poslati biljegovanu namiru i umoliti ga, da bi svotu ovu digo i sgodnom prilikom ovamo poslao.

§. 9. Zapisnik 26. od 2. srp. 1857. ovdje stoprv 27. sieč. t. g. pod br. 109. primljen bude čitan i u pretres uzet; nu budući da su predmeti takova sadržaja, na koje odbor ništa zaključit nemože: to je zapisnik na glavnu skupštinu odložen, medjutim pako uredništvu priobćen, da se obnaroduje.

§. 10. G. profesor Vladimir Jakšić moli, da se čitalištu Despotovičkom u Serbii pošalje za god. t. jedan primjerak Gospodars. lista; nalog je odpravničtvu shodan podieljen.

§. 11. Podružnica Verovitička pošilja uz dopis svoj od 27. sieč. t. g. prineske tamošnjih članovah, ukupno svotu od 41 for. 30 kr.: blagajničtvo imade ih primiti i namiriti.

§. 12. Odbor upravlj. radostno primi izvjestje o ustrojenju svilarskoga odsjeka; zapisnik priložen ima se u Gospodars. listu tiskati; odbor pako iz svoje strani ukazat će struci ovoj ko što dosada, tako i nadalje svu pozornost svoju i poslužit će se u tú svrhu svilarskim odsjekom kao najpriličniim organom.

§. 13. C. k. novo ustrojeno gospodarsko družtvo u Temišvaru javlja dopisom od 20. sieč. t. g. br. 39.

svoje uživotvorenje i očituje želju sa našim takodjer družtvom u savez i obćenje stupiti; dopisu priložena su dva iztiska pravilah, koja se imadu u knjžnicu staviti. Odlučeno: uljudnom dopisu ovom priateljski odgovor odvratiti i pošiljati na družtvo jedan iztisak Gospodars. lista.

§. 14. Odpravnik g. Mirko Krainčić moli da mu se plaća povekša:

Odlučeno: sliedovateljno zaključku lani još učinjenu povišuje mu se plaća mjesečna od 20 for. na 25 for. počemši od 1. siečnja t. g.

Bar. Kulmer.

Ljudevit Vukotinović.

Zapisnik

sjednice u smislu §. 8. glavne škupštine od 27. travnja 1857. radi ustrojenja svilarskog odsjeka pri gospodarskom družtvu hrvatsko slavonskom, dne 31. siečnja, u činovnici gosp. družtva i u nazočnosti gg. Škendera Fodrocy-a, kao od glavne skupštine zato opredjeljenog predstojnika, Mije Krešića, Ivana Žigrovića i Mirka Gjurkovečkog kao prisjednikah i Aleksandra Widulovića kao perovodje u Narodnom domu u Zagrebu držane.

1. G. predstojník pročita načela odsjeka, koja su u svih svojih točkah s tom ipak primljena, da odsjek mjesto u njih upotrebljenog, ima nositi naslov: „II. odsjek hrvatsko slavonskoga gospodarskoga družtva, za unapredjenje svilarstva.“

2. G. predstojnik predloži, da se imaju nazočna gg. prisjednici smatrati dotle za odbornike odsjeka, dok po glavnoj skupštini konačni izbor preduzet nebude. Budući pako da samo članovi gospodars. družtva mogu biti članovima odsjeka, to izjavi g. Gjurkovečki svoj pristup gorepomenutom gospodars. družtvu. Nadalje predloži g. predstojnik, da se za popunjenje odborničkih mjestah umole gg. odbornici gospodars. družtva, Mojsia Baltić i Ljudevit Vukotinović, a za perovodju nazočni Aleksander Widulović, što bi jednoglasno primljeno, dočim i g. Widulović ujedno izjavi, da će si svagda za čast držati, ako sa svojim neznatnim sposobnostmi uzmogne štogod k unapredjenju družtvenih i odsječnih svrhah doprinieti.

3. G. Krešić napomenu, da bi nuždno bilo nabavljenje onakovih regulativah, kakove je vis c. k. namjestničtvo za nadzornike svilarske izdalo, k čemu se g. Gjurkovečki ponudi, što bi sa zahvalnostju primljeno.

4. Ustrojenje ovog odsjeka ima se prijaviti upravljajućem odboru hrv. slav. gospodarskog družtva povoljnog znanja i objavljenja radi.

5. Biranje povjerenikah za kotare preduzet će se u budućoj sjednici odsjeka, koja će se u svoje vrieme razpisati.

Na što bi zapisnik pročitan, podpisan i zaključen, dana i godine kao gori.

Vidili: Fodroci, Mirko Gjurkovečky, Mijo Krešić, Ivan Žigrović. Perovodja Aleksander Widulović.

Načela

polag kojih će II. odsjek hrvatsko-slavonskog gospodarskog družtva za dudarstvo, bubarstvo i svilarstvo, poslove na svoj djelokrug spadajuće obavljati.

§. 1. Članom ovog osjeka mogu samo članovi hrvatsko-slavonskog gospodarskog družtva postati, zato su pravila gosp. družtva za člane ovog odsjeka vežuća.

§. 2. Cilj ovog odsjeka jest razprostranjivanje dudarstva, bubarstva i svilarstva u Hrvatskoj i Slavoniji.

§. 3. Za postignutje tog cilja nastojat će ovaj odsjek:

a) da obćinstvo na ovu granu gospodarstva opazno čini;

b) da sve potreboće i tegobe obćinstva, koje se sa svilogojstvom bavi, saznade, te za doskočenje, dotično odstranjenje istih shodne korake preduzme; u tu svrhu

c) da ako baš ne u svakoj političkoj obćini, a to bar u svakom kotaru, za tu granu gospodarstva zauzetog čovjeka, inače člana hrvatskog gospodarskog družtva, nadje, koji bi kao povjerenik tog odsjeka u sebi opredjeljenom obsegu, nadzirati imao, da-li se naredbe za unapredjenje gojenja dudovah i svilarstva u Hrvatskoj i Slavoniji obdržavaju; ako ne, da to od slučaja do slučaja dotičnoj podružnici a kroz nju i ovom odsjeku prijavi. Svaki povjerenik imat će van toga svake godine koncem mjeseca lipnja obširno izvjestje o stanju i napredku ote gospodarstvene grane u sebi povjerenom obsegu ovom odsjeku kroz dotičnu podružnicu predložiti, u silnih slučajevih može se dotični povjerenik takodjer izravno na odsjek obratiti.

§. 4. Za ravnanje poslovah izabrat će članovi ovog odsjeka, prigodom one glavne skupštine hrvatsko slavonskog gosp. družtva, u kojoj će se izbor upravljajućeg odbora preduzimati, predstojnika, njegovog zastupnika, četiri odbornika, od kojih će jedan perovodne poslove obavljati; — a do toga vremena valja što se predstojnika tiče izbor glavne skupštine dne 27. travnja 1857. §. 8., a zastupnik predstojnika i perovodje izabrat će se privremeno u prvom sastanku članovah, koji su k tomu odsjeku do 1. veljače 1858. pristupili i koji će se kao privremeni odbornici tog odsjeka smatrati.

§. 5. Svake četvrt godine držat će se sjednica, a zapisnici sjednicah priobćit će se upravljajućem odboboru hrvatsko slavonskog gospodarskog družtva znanja radi, i da ih u Gospodarskom listu priobći.

Predstojnik ili njegov zastupnik može u slučaju potrebe takodjer izvanredne sjednice držati.

§. 6. U sjednicah, u kojih najmanje dva odbornika nazočna biti imadu, zaključivat će se većinom gla-

sovah, a kod jednakih glasovah odlučit će glas predsjedatelja.

§. 7. Sve zapisnike i dopise tog odsjeka podpisivat će predstojnik ili njegov zastupnik i perovodja valjano pod naslovom: „II. Odsjek hrvatsko slavonskog gospodarskog družtva za svilarstvo," — i posluživat će se kod svojih opravakah pečatom hrvatsko-slavonskog gospodarskog družtva.

§. 8. Troškove za pisaru tog odsjeka nosit će hrvatsko slavonsko gospodarsko družtvo.

§. 9. Načela ova imadu se upravljajućem odboru hrvatsko-slavonskog gospodarskog družtva znanja i objavljenja radi priobćiti.

Pokloni za Museum.

Pribavljene su opet dvie liepe patke.

G. Eduard Zdenčaj Zahromić-gradski poklonio: Lipskoga Mappu (liep i riedak krajobraz), zatim dvie knjige: Historia Galliae, Grammond. Collegii germanici et hungarici Historia; auct. Julio Cordara.

Četiri stare škude srebrne kupljene za 8 for.

Predstojničtvo Musea.

Novi članovi gospodarskoga družtva.

G. Rašić Dàniel, urednik c. k. državnog računovodstva.
„ Kostić Juraj, c. k. zamjenik državnoga odvjetničtva.
„ Šaga Gjuro, odvjetnik.
„ Kresar August.
„ G. Globočnik Antun, c. k. kot. predstojnik.
„ Horvat Antun, načelnik obćine.

Nadalje platiše u blagajnu gosp. družtva:

Presv. g. grof Stefan Drašković, prin. list i diplom za g. 1857. 5 for. 30 kr.
G. Barać Franjo, c. k. predstojnik, prin. list i diplom za g. 1857. 1858. 10 for. 30 kr.
„ Barać Formoz, vlastelin, diplom i prin. za g. 1857. 4 fr. 30 kr.
„ Kotsch Adalbert, c. k. kapet. aud. vlastelin, prin. list i diplom za g. 1857. 5 for. 30 kr.
„ Tomeković Leopold, zakupnik diplom prin. i list za g. 1857. 5 for. 30 kr.
„ Felsman Felix, načelnik obćine, prin. list i diplom za g. 1857. 5 for. 30 kr.
„ Dočkal Josip, provisor, prin. list i diplom za g. 1857. 5 fr. 30 kr.
„ Mlinarić Stjepan, župnik, prin. list i diplom za g. 1857, 5 fr. 30 kr.
„ Horvat Adolf, župnik, prin. list i diplom za g. 1857. 5 fr. 30 kr.
„ Taberšek Mirko, učitelj, diplom 30 kr.
„ Jurišević Ivan, tajnik obćine, diplom 30 kr.
„ Imbrić Mato, tajnik obćine, prin. list i diplom za g. 1857. 5 for. 30 kr.
„ Kovačić Franjo, župnik, za diplom 30 kr.
„ Havliček Nikola, podjasprist, prin. list i diplom za g. 1857. 5 for. 30 kr.
„ Vragović Mio, učitelj, prin. list i diplom za g. 1857. 5 fr. 30 kr.
„ Šurina Pavao, c. k. kot. pisar, prin. list i diplom za g. 1857. 5 for. 30 kr.
„ Balaško Gjuro, zanatnik, prin. list i diplom za g. 1857. 5 fr. 30 kr.
„ Mikšić Ivo, c. k. cestar, prin. list i diplom za g. 1857. 5 fr. 30 kr.
„ Planka Mio, žitnik, prin. list za g. 1857. 5 for.
„ Štiglic Franjo, c. k. satnik u miru, prin. list i diplom za g. 1857. 5 for. 30 kr.
„ Antolković Josip, učitelj, prin. list i diplom za 1857. 5 fr. 30 kr.
„ Makovica Stipan, ekonom, prn. list i diplom za g. 1857. 5 fr. 30 kr.
„ Leskovar Andria, kapelan, prin. list i diplom za g. 1857. 5 for. 30 kr.
„ Planer Leopold, c. k. kot. vidar, prin. list i diplom za g. 1857. 5 for. 30 kr.
„ Medvedić Dragutin, c. k. kot. pisar, prin. list i diplom za g. 1857. 5 for. 30 kr.
„ Korać Nikola, c. k. nadporučnik, Gosp. list za g. 1857. 3 fr.
„ Zdenčaj Gustav, vlastelin, za kupljeno iz pokušališta ojepovje, 18 for.
„ Švelec Vilhelm, župnik, prin. diplom i pol poštarine za g. 1858. 5 for.
„ Fink Eduard, za kupljene iz pokušališta trsove 4 for. 8 kr.
„ Jellačić Kazimir, c. k. predstojnik, prin. list i diplom za g. 1856. 1857. 1858. 15 for 30 kr.
„ Cernković Josip, c. k. trpeznik, prin. list i diplom za g. 1855. 1856. 1857. 16 for.
„ Rukavina Ivan Nep., župnik, Gosp. list 1vu pol. za g. 1858. 1 for. 30 kr.
G. Malić Stanko, c. k. poručnik, Gosp. list za g. 1857. 3 for.
Sl. školska obćina Severina (Belovar), Gosp. list za g. 1858 3 fr.
„ „ „ „ Pisanice „ „ „ „ 3 fr.
„ „ „ „ Bedenika „ „ „ „ 3 fr.
„ „ „ „ Šandrovca „ „ „ „ 3 fr.
G. Kamenar Pavao, vlastelin, prin. list za g. 1858. 5 for.
Sl. ured obćine Kalnika, Gosp. list od g. 1857. 3 for.
G. Antolković Martin, vlastelin, prin. poštarinu za g. 1858 5 for.
„ Hranilović Ilia, c. k. poručnik, Gosp. list za g. 1858. 3 for.
Sl. čitalište družtvo u Dešputovcu u Srbii, Gosp. list za g. 1858. 3 for.
Veleč. g. Šuplika Josip, župnik, za diplom 30 kr.
G. Ciraky Karlo, c. k. županj. tajnik, prin. list i ostatak 30 kr. za g. 1858. 5 for. 30 kr.
Velečast. g. Vudjan Franjo, prebendar, G. list za g. 1858. 3 for.
G. Bach Gjuro, c. k. nadporučnik, G. list za g. 1857. 3 for.
„ Ježek Norbert, učitelj, prin. list i diplom (30 kr. odviše to na staro) za g. 1858. 6 for.
Preč. g. Poturičić Vaso, kanonik, prin. i list za g. 1858. 5 for.
Presv. i preč. g. biskup Smičiklas, prin. i list za g. 1858. 5 for.

Preko sl. Varaždinske podružnice.

Presv. g. Šimunčić Škender, c. k. vel. župan, prin. od g. 1851 do 1854. 16 for.
G. Štoos Gjuro, vlastelin, prin. za g. 1856. 4 for.
„ Klanjaček Štipan, glavar obćine, prin. za g. 1856. 4 for.
„ Herceg Josip, učitelj, prin. za g. 1856. 4 for.
„ Škalar Miho, kapelan, prin. za g. 1856. 4 for.
„ Poljak Gašpar, kapelan, prin. za g. 1856. 4 for.
Veleč. g. Forkl Dragutin, prin. i list za g. 1856. 1857. 10 for.
G. Zrinsčak Ivan, župnik, prin. list i diplom od g. 1856. do 1858. 11 for. 40 kr
„ Telebar Kuzman, duh. pomoćnik, prin. list i diplom za g. 1856. 5 for. 15 kr.
Velečast. g. Rusan Petar, podjasp., prin. i list. za g. 1856. 1857. 10 for.
G. Pogorelec Mijat, provizor, prin. i list. za g. 1857. 5 for.
„ Vugrinčić Juro, vlastelin, prin. i list za g. 1857. 5 fo..
„ Kresar August, prin. list i diplom za g. 1857. 5 for. 15 kr.
Sl. ured obćine Novimarof G. list za g. 1857. 3 for.
„ ured obćine Toplice list za g. 1857. 3 for.
Veleč. g. Risek Petar, župnik, prin. i list za g. 1854. i 1855. 10 for. 30 kr.
„ g. Haukovec Stjepan, župnik, prin. list i diplom za g. 1857. 5 for. 30 kr.
G. Völfl Pavao, providnik, prin. i list za g. 1857. 5 for.

„ Petrović Ivan Nep., vlastnik kuće, prin. i list za g. 1857. 5 fr.
„ Koščec Mijo, odvjetnik, prin. list od 1853. do 1857. 22 for.
Veleč. g. Firholcer Lavoslav, župnik, prin. list za g. 1857 1858. 6 for.
G. Ožegović Ivan, c. k. predstojnik, prin. za g. 1856. 4 for.
„ Broos Mavro, duh. pomoćnik, prin. i list za g. 1857. 5 for.
Veleč. g. Vuković Stepan, župnik, prin. list od 1856. do 1858. 11 for.
G. Šagi Juro, odvjetnik, prin. i list za g. 1858. 5 for.

Preko podružnice Virovitičke.

G. Schubert Eduard, špan, prin. i list za g. 1857. 5 for.
Blagor. g. Polz Josip, c. k. predstojnik, prin. i list za god. 1857. 5 for.
G. Gostimirović Dimitria, žitelj, prin i list za g. 1856 i 1857. 10 for.
„ Arvaj Ladislav, odvjetnik, prin. za g. 1857. 4 for.
„ Thaller Ladislav, c. k. pristav, za diplom 30 kr.
Velečastni g. Gergesina Ivan, podjasp. prin. i list (30 kr. odviše) za g. 1858. 5 for. 30 kr.
„ g. Rodić Antun, župnik, prin. i list (30 kr. odviše) za god. 1858. 5 for. 30 kr.
Bl. g. Höcker Albert, nadzornik dobarah, prin. list i diplom za g. 1858. 5 for. 30 kr.

U Veljači.

G. Cuderman Ferdo, c. k. reklam. savjet., prin. i list za g. 1856. i 1857. 8 for. 30 kr.
„ Kovačić Franjo, c. k. accessist, G. list za g. 1858. 2 fr. 30 kr.
„ Dr. Vancaš Alexa, prin. i list za g. 1858. 4 for. 30 kr.
„ Zdenčaj Eduard, vlastelin, prin. i list za g. 1858. 5 for.
„ Andrić Andria, župnik, prin. za g. 1858. 4 for.
„ Pacel Nikola, trgovac, prin. i list za g. 1858. 5 for.
„ Belošić Vaclav, župnik, prin. i list za g. 1855. 1857. i 1858. 10 for.
Sl. ured obćine Dalja, G. list za g. 1857. 3 for.
Velemožni g. Benko, c. k. I. banskog puka pukovnik, G. list za g. 1858. 3 for.
Slav. I. banske pukovine upravna pisara, Gospodarski list za g. 1858. 3 for.
Slav. I. banska pukovina, 32 exemplara za razdieljenje medju farne obćine, G. lista za g. 1858. 96 for.
G. Vernić Makso, vlastelin, prin. i list za g. 1857. 4 fr. 30 kr.
„ Matiević Petar, c. k. poručnik, G. list za pol g. 1858 1 fr. 30 kr.
„ Tompak Gustav, župnik, G. list za g. 1858. 1 for.
„ Bogović Petar, bogoslovac, G. list za pol g. 1858. 1 fr. 30 kr.
„ Kovač Pavao, savjetnik grada, prin. i list za g. 1857. i 1858. 6 for.
„ Kupak Franjo, viećnik grada, prin. i list za g. 1857. 1858. 6 fr.
Slav. ured obćine Zlatar, G. list za g. 1858 3 for.
G. Baštian Mato, duh. pomoćnik iz Trsta, G. list za g. 1855. 1856. i 1857. 9 for.
„ Egersdorfer Josip, odvjetnik, G. list za g. 1858. 3 for.
„ Heržić Miroslav, c. k. pristav, prin. list i diplom za g. 1856. i 1857. 10 for. 30 kr.
„ Badovinac Nikola, c. k. aktuar, prin. list i diplom za g. 1856 i 1857. 10 for. 30 kr.
„ Ladić Mijo, c. k. kot. kancelista, prin. list i diplom za g. 1856. i 1857. 9 for. 30 kr.
„ Gresz Ivan, c k. kot liečnik, prin. list i diplom za g. 1856. i 1857. 10 for. 30 kr,
„ Bogdan Franjo, načelnik obć., prin. list i diplom za g. 1857. 5 for. 30 kr.
Presvietl. g. grof Festetić Gjuro, prin. list i diplom za g. 1857. 5 for. 30 kr.
G. Fabri Vjekoslav, prin. list i diplom za g. 1857. 5 for. 30 kr.
„ Horvath Gjuro, inspektor, prin. list i diplom za g. 1857. 5 for. 30 kr.
„ Nekerman Franjo, vlastnik, prin. list i dipl. za g. 1857. 5 fr. 30 kr.
„ Pintarić Stipan, prin. list i diplom za g. 1956. i 1857. 10 fr. 30 kr.
„ Szy Skender, odvjetnik. prin. list i diplom za g. 1857. 5 fr. 30 kr.
„ Šakony Žiga, mjernik, prin. list i diplom za g. 1857. 5 for. 30 kr.
„ Vutšak Makso, odvjetnik, prin list i diplom za g. 1857. 5 fr. 30 kr.
„ Baumgartner Franjo, prin list i diplom za g. 1857. 5 fr. 30 kr.
„ Hranilović Nikola, prin. list i diplom za g. 1857. 5 for. 30 kr.
„ Beil Dragutin, prin. list i diplom za g. 1857. 5 30 kr.
„ Kresinger Stipan, prin. list i diplom za g. 1857 5 for. 30 kr.
„ Topolnjak Imbro, prin. list i diplom za g. 1857. 5 fr. 30 kr.
„ Bakša Josip, prin. list i diplom za g. 1857. 5 fr. 30.
„ Inkey Adam, vlastelin, prin. list i diplom za g. 1856. i 1857. 10 fr. 30 kr.
„ Tomašić Antun, vlastelin, prin. list i diplom za g. 1857. 5 for. 30 kr.
„ Svorda Ignatia, župnik, prin. list i diplom za g. 1856. i 1857. 10 for. 30 kr.
„ Kiš Ivan, župnik, prin. list i diplom za g. 1857. 5 fr. 30 kr.
„ Globočnik Antun, c. k. kot. predstojnik, prin. list i diplom za g. 1858. 5. for. 30 kr.
„ Antaver Franjo, vlastelin, prin. list i diplom za g. 1856. 1857. 10 for. 30 kr.
„ Gabelić Mirko, vlastelin, prin. list i diplom za g. 1856. 1857. 10 for. 30 kr.
„ Horvat Josip, načelnik obćine, prin. list i diplom za g. 1856. 1857. 10 for. 30 kr.
„ Kerner Miroslav, odvjetnik i vlastelin, prin. list i diplom za g. 1857. 5 for. 30 kr.
„ Raffay Josip, župnik, prin. list i diplom za g. 1856. i 1857. 10 for. 30 kr.
„ Sever Juraj, tajnik obćine, prin. list i diplom za g. 1856. i 1857. 10 30 kr.
„ Horvat Peter, vlastelin, prin. i list za g. 1858. 5 for.
„ Lukšić Benjamin, trgovac, diplom, prin. i list za g. 1857. 5 for. 30 kr.
„ Sačić Josip, podjašprist, prin. za g. 1858. 4 for.
„ Karas Janko, gradjanin, G. list za pol god. 1858. 1 fr. 15 kr.
„ Böhm Hinko, kod c. k. namjest. perovodja, prin. i nošarinu lista za g. 1858. 4 for. 30 kr.
„ Lovrenčić Nikola, mjernik, diplom, prin. i list za g. 1856. i 1857. 6 for. 30 kr.
„ Vezlar Martin, c. k. poručnik, G. list za g. 1858. 3 fr.
„ Polz Josip, c. k. predstojnik, ostatak od g. 1856. 3 for.

☞ **Akoprem mi redovito naš list pošiljamo, opet nam se tuže mnogi predplatioci, da nisu ovog ili onog broja dobili. Mi tomu, istina, nismo krivi, al da ni gg. štioci neštetuju: pozivamo ih, da nam jave u otvorenu listu (od kojega se neplaća poštarina), ako im uzfali koji broj, a mi ćemo im ga drage volje nadoknaditi, doklegod uz-imamo nerazpačanih exemplarah.**

GOSPODARSKI LIST.

Izlazi četvrtkom. — Polugodišnja ciena: članovi hrv.-slav. gosp. družtva plaćaju samo 30 kr. poštarine, ili 15 kr. ako se pošilja u kuću; nečlanovi 1 for. 30 kr. poštom. ili 1 for. 15 kr. sr., kad im se pošilja u kuću.

BROJ 8. U Zagrebu dne 25. veljače 1858. **GODINA VI.**

Oganj.

Kad koga zapitaš kod nas, šta je oganj, začudit će se tvojoj neukosti i poučit će te, da je to počelo, da je to elemenat. A zapitaj ga, kako postaje oganj, opet će se začuditi i napokon kazati, da kresanjem. I zapitaj ga po treći put, zašto neće da gori kremen, iz kojega je iskru izkresao, a zašto gori drvo, iz kojega se nemože onako lasno izkresati iskra — a učitelj tvoj će jamačno zamuknuti, ili smjerno priznati, da nezna.

Tomu se netreba čuditi, jer su narav ognja stoprv u najnovije vrieme proučili ponješto lučbari, — a te već znamo, da je kod nas lučba nepoznato bilje. Pak opet je vatra stvar, bez koje našinac nemože življeti, ma bio on vlastelin ili seljak, učenac ili zanatnik, bogatac ili težak. Al ovo neznanstvo nije samo kod nas, ima ga i drugdje: a u Aziji ima ljudih, koji se jošte i dan danas klanjaju ognju kao Bogu. Vriedno će dakle biti, ako sa njekoliko riečih obaviestim štioce o naravi velikoga Božjega dobročinstva — ognja.

Ponajprije treba znati, da naš obični oganj nije počelo, nego je tvar sastavljena iz topline i svietla: ima bo svietla bez topline, n. p. mjesečina, a ima topline bez svietla, n. p. topla peć. Nu navadno su obje ove tvari zajedno, i zato pomisliše ljudi, da su one i jedno. Oganj ima više vrielah, n. p. munju, sunce; a mi ga obično izvijamo žestokim kosnućem dvijuh stvarih jedne o drugu, kao što kresanjem, stisnućem, trljanjem drva o drvo (i to se zove u narodu izvîti oganj), ili trljanjem žigice (šibice) o kakvu hrapavu stvar. No jošt ima jedno vrelo ognja, slabo kod nas uvaženo, akoprem davno poznato i uviek upotrebljavano. Koji gospodar nezna, da će se mokro sieno samo od sebe užeći, ako se ostavi na kupu? Kako se ovaj oganj radja? A kako to biva, kad se hrpa od stučenoga ugljevlja takodjer sama od sebe užiže?

Sve to čini kiselik (*Oxygen*), isti onaj kiselik, štono ga svagdje ima, akoprem ga nigdje nevidimo, nego samo njegova djela. Kiselik ima to osobito svojstvo, što se malo ne sa svakom stvarju stapa, najpače s vodikom i ugljevikom, i onda se radja toplina ili baš oganj — a to je naša obična vatra. Samo treba pamtiti, da to nije dosta, ako je kiselik s ovimi tvarmi izmiešan, kao što n. p. voda s ilovačom, nego treba da se s njim sasvim spoji i stopi, da postane odatle nova tvar. Tako n. p. ma kako miešao bladne piloti-tine od mjedi (bakra) i cina (kositera), one će ostati mjed i cin: a raztali ih na vatri, onda će se stopiti u novo tielo — zvonovinu (od koje se lievaju zvona). Tako dakle treba i kiseliku, da se stopi, ognja, a tim se opet oganj radja.

Loj je sastavljen iz tri počela: ugljevika, vodika i kiselika. Kad zapališ lojenu svieću na uzduhu, najprije gori samo stienje, s njegove vrućine se loj izprva topi, a napokon se u svoja počela raztavlja. Kad se vodik i ugljevik od loja stapaju s kiselikom od uzduha, odatle postaje nova vrućina i vatra, koja opet dalje tali i raztavlja loj, dok ovako neizgori sva svieća.

Gledajuć goreću svieću vidimo, da je jezgra ili sredina plamenu tamna; naokolo ove jezgre plamen se najviše žari. Ona tamna jezgra to je uglјo-vodični plin t. j. raztvoren loj. Oko one jezgre jeste pravi plamen. Pamtiti pako valja, da vodik sám samcat gori plamenom, al bliedim; a sám ugljevik neplamti, nego se žari. Pravoj vatri trebaju dakle oba ova počela, i to jošte više ugljevika nego vodika.

Da neima one tamne jezgre u gorećoj svieći, ova bi se mnogo više svietlila. Najljepše bi dakle svietlo bilo, kad bi se upalio gotovi ugljo-vodični plin. To sada i čine u velikih gradovih. Ako metneš na vatru u zatvorenoj posudi s cievlju, drvo ili kamenito ugljevje: iz ovoga će početi hlapiti na ciev, kao iz svieće, ugljo-vodični plin, koji hvataju u goleme kotlove, plinovnike (*Gasometer*), iz kojih ide do svake svjetiljke (lampe) ciev, a ova ima na kraju pipu. Ako odvrneš pipu i primakneš vatru, zapalit će se plin hlapeći iz cievi i gorjet će vrlo bistrim plamenom. Ova mješavina od vodika i ugljevika zove se inače posvjetni (al ne: posvetni!) plin, ili plin za posvjet (*Leuchtgas*), i ono, što Niemci zovu „*Gasbeleuchtung*," mogli bismo naški nazvati plinen posvjet.

Pitat će tko, kako to biva, da se posvjetni plin neužiže i u samoj cievi nego samo na kraju. Odgovor je kratak: u cievi neima kiselika.

Što je gori rečeno za svieću, to valja i za drvo. Tomu se nemoj čuditi, jer je i drvo sastavljeno iz vodika, ugljevika i kiselika kao što i loj, samo što u loju ima više ugljevika i manje kiselika nego u drvu. Kad zapališ drvce, raztvoriš tom vrućinom drvo na ugljevik i vodik, od kojih postaje ugljo-vodični plin, i ovaj, stopiv se s kiselikom uzduha, radja novu vrućinu i svietlo.

Naš običnì oganj može se na više načinah zametnuti, al da ti umah neugasne, da ga uzdržiš, tomu uviek treba

1) kiselika, što ga ima u našem uzduhu, gdje je izmiešan sa dušikom tako, da samo jedna petina ima kiselika. To je uzrok, da drvo ili svieća u navadnom uzduhu negori tako žarko kao u čistu kiseliku: kad ga n. p. uhvatiš u staklo, ondje sgori svako gorivo za tinji čas s neobičnom žarkošću.

Pitat će tko, šta onda, kad se sav kiselik, što ga ima naokolo goreće svieće, stopi s ugljo-vodičnim plinom hlapećim iz loja? — Naložena (zakurena) soba je ozgor uviek vrućja nego doli: o tom se možeš uvjeriti, ako se popneš na stol. Jer kao što para od ugrijane vode u vis leti, zato što vrućinom postaje laglja: isto tako i kod ognja leti u vis svrućen i olakoćen uzduh, te pliva na hladnom uzduhu, kao što lako ulje na težoj vodi. Zato je svaki plamen šiljast, jer vruće čestice lete u vis. Kad pak odlete vruće čestice uzduha, tim postaje ozdol praznina, u koju nahrupi na blizu plivajući hladni uzduh i tako se pripravlja ognju nova hrana. Tim se radja svakom vatrom, osobito pažarom, i na mirnu vremenu vjetar. — Gdje neima kiselika, ondje neima naše vatre. Upali svieću, stavi ju na sried sobe, i zatvori ovu tako, da nemožeš uzduh izvana u nju doprieti — za koje vrieme (kad se potroši sav kiselik na okolo svieće) ova će se sama od sebe utrnuti; jošte prije će se to dogoditi, ako ju poklopiš kakvom posudom, gdje ni toliko neima kiselika, koliko u sobi, n. p. loncem.

2) Da izvîtî oganj dugo gori, tomu treba osim kiselika jošte vodika i ugljevika. Zato možemo samo onakvimi stvarmi ložiti vatru, u kojih ima poviše od ovih počelah. *) Ovamo ide drvo, svake vrsti mašća, ulje, smola, ugljevje itd. A kamenom, ilovačom itd. nemožemo vatru hraniti, jer u njih neima pomenutih počelah.

Jošte treba pamtiti, da vodiku netreba tolike vrućine da se zapali, kolike treba ugljeviku: nu oganj od vodika nije tako vruć nit se onako nežari kao goreći ugljevik. Kad drvo gori, najprije se užiže vodik, zato prvi plamen nije jako žestok, prava žestina nadolazi stoprv onda, kad počne gorjeti ugljevik. Ove žarke vatre treba kovaču; zato ugljenari, paleć ugljevje, puštaju samo vodiku od drvah, da izgori, i onda gase vatru, da se nebi užgao i ugljevik. — Kad sgori vodik, nestaje plamena, i drva se samo žare.

3) Napokon treba vatri topline, jer se kiselik bez nje nestapa s nijednom stvarju. Zato smrzlo tielo neće da gori, i na ciči gasne obična vatra. Time si možemo još i drugi pojav protumačiti. Kao što se vatrom drvo raztvara na svoja počela i stapajuć se s kiselikom opet oganj radja: isto tako se raztvara polagano i svako mrtvo bilje i životinja na toplu uzduhu, i počela ova stapajuć se s kiselikom uzduha izvode toplinu. To se najbolje vidi u gnoju (djubretu) pod jesen, kad se kadi i puši izvijajuć vrućinu; radi toga se frižki gnoj s proljeća meće u klila (*Mistbeet*), da mlade biljke imaju dovoljne topline za rast. Gdjegod što gnjije, ondje ima i topline, gnjiloća i truhloća nije drugo nego vatra, samo što ovo gorenje polagano biva radi manje topline nego što je u ognju. Odavde vidiš, šta ti treba raditi, da ti se šta nepokvari i neusmrdi. (Ovakov smrad je početak raztvorbe i gnjiloće i postaje od vodika, kad se stopi s dušikom od uzduha). Prepriečì pristup toplini i kiseliku: zato se na zimi živež nekvari i mi čuvamo meso ljeti u ledenici; zato pokrivamo jela i začepljujemo sudove, da nemože do njih doprieti kiselik.

Nu šta biva od stvarih, koje su izgorjele? Tako pita mnogi, misleć da ih je sasvim nestalo: a ono nije od njih ni trunka izginula, one su se samo sasvim promienile, te su od njih postala nova tjelesa. Kad se stopi vodik s kiselikom, evo ti vodene pare i od ove na hladu vode. O tom se možeš uvjeriti, ako utakneš goreću svieću u staklo: za tinji čas, orosit će ti se staklo, kao da si ga držao nad loncem od vruće vode. Od ugljevika, kad izgori, to jest, kad se stopi s kiselikom, postaje takodjer para, zvana ugljevita kiselina ili ugljevičnina, koja pliva u zraku, a nepretvara se u vodu.

Čudne stvari! Voda i ugljevita kiselina djeca su vatre, i opet su najžešći neprijatelji ognja. Da se vodom vatra gasi, to svatko znade; a sireva drva zato neće da gore, jer u njih ima mnogo vode. Isto tako gasi i ugljevita kiselina svaki oganj. Sad si možemo opet nješto razjasniti.

Iz jelah, što smo pojeli, radja se u nas vodik i ugljevik, koji dopiruć do plućah (biele džigerice) sastaje se ondje s kiselikom uzduha, što smo ga udahnuli: ovim sastankom izvodi se toplina, koje treba svakoj životinji. Zrak, što ga izdišemo, nije više kiselik, nego vodena para i ugljevita kiselina. Zato u zatvorenoj sobi, gdje ima mnogo sviета, ljudi slabih plućah iznemažu, a ni najbolje svieće neće pošteno da gore, nego samo ckile, jer neimaju dovoljna kiselika, buduć da ga ljudi disanjem mnogo troše. — Isto biva pod jesen u pivnici, gdje vino vri. Iz šire (mušta) se razvija ugljevita kiselina, koja popija i kiselik, što ga ima u pivnici: odatle ondašnja toplina; čim stupiš sa gorećom sviećom u pivnicu, utrnut će ti se — jer neima u pivnici kiselika.

Osim vodene pare i ugljevičnine ima uz vatru jošt i d i m a i p e p e l a. Kazali smo, da ugljeviku treba velike vrućine, ako se ima zapaliti. Gdje je neima, ondje se ugljevik ugrije i s vodikom poput pare odleti — ova je para d i m. O tom se možeš i sam uvjeriti. Ugasi lojenu svieću tako, da se kadi, i primakni onomu dimu goreću šibicu: on će se umah užeći i nestat će ga. Sad već znadeš, zašto ima od sirovih drvah

*) Kiselik se sa svakim počelom stapa, i onda se uviek vrućina ili baš vatra radja, nu njekoja počela trebaju neobične vrućine, dok se s njim stope, n. p. suho svietlo željezo; a druga, koja se inače rado s njim stapaju, preskupa su za nas, n. p. pranik (*fosfor*) i sumpor (žveplo). Za našu običnu vatru su dakle najshodnija počela vodik i ugljevik.

više dima nego od suhih: voda, što je u njih, hladi vrućinu, te raztopljen vodik i ugljevik nemogu da se zapale, nego lete onako u vis.

Isto biva, ako kod vatre neima dovoljna kiselika, te se posvjetni plin nemože s njim stopiti. I o tom se možeš sam uvjeriti, ako natakneš na goreću svieću staklenu ciev, i tako prepriečiš pristup kiseliku: svieća će se izprva pušiti i dimiti, i napokon se sasvim utrnuti. Ako dim zapne za hladno tielo, ohladnut će i sam i sčvrsnuti — pak evo ti č a d j e (saje). Svaka čadja će sgorjeti, ako dodje u žestoku vatru: to je uzrok, zašto žestok plamen, ližući iz peći, zapaljuje više putah dimnjak i cielu kuću; to je uzrok, zašto treba strugati čadju.

Pepeo, preostavši od drvah izza vatre, jeste zemlja izmiešana s pepeljikom (potašom) i drugimi tvarmi, štono ih ima u sićušnih cievčicah drva. Ako se pepeo vrućom vodom popari, pepeljika će se raztopiti, pak evo ti našega luga.

Jošte ću samo na jedno pitanje odgovoriti: odkuda vatri i životinjam tolika kiselika, kad ga neprestano troše? Neće-li se napokon zagušiti svaka vatra i životinja, kad potrošimo sav kiselik, što ga ima u uzduhu? Da nepoginemo s nestašice kiselika, za to se je naš nebeski otac premudro pobrinuo. Što su životinji pluća, to je bilju (travam) lišće; kao što životinje dišu plućima kiselik ublažen dušikom: isto tako pije bilje lišćem ugljevitu kiselinu, štono svaku životinju ubija, a njemu je glavna hrana. Bilje ju pije i raztvara na suncu: ugljevik od nje u sebi zadržava i od njega gradi svoje udove i ustroje, a čist kiselik izbija. Bilje je dakle kao golema tvornica našega kiselika.

Odavde vidimo, da ništa na svietu negine nego se samo mienja: sagnjilom životinjom hrani se bilje, a biljem životinja; od vatre postaje voda, a kad se ova raztvori, opet radja oganj. Evo ti gomolj koruna, sastavljen od kiselika, vodika, ugljevika i dušika! Od njega možeš bez mnogih promienah napraviti škroba (štirke), od ovoga tekline (*gummi*), od te sladora (šećera); a ovaj možeš promieniti u vinovicu, tu, u kvasinu, i kad se ova usmrdi i sgnjije, raztvara se opet na ugljevičninu, da od nje naraste nov korun. Kolika je to različitost u njekoličini; kolika radinost u tihoći, kolika mudrost u jednostavnosti, koliko veličanstvo u sitnici! Pak sve ovo da biva samo od sebe, bez višnjega tvorca i vladaoca? Zaista pravo reče David prorok: „Samo budale govore, da neima Boga!“

Sbornica.

J. N a R i e c i 14. v e l j a č e 1858. *) Ovdje imamo, pokraj podružnice austr. narodne banke, sa glavnicom od 500,000 for., još privremenu blagajnicu za unovčenje mjestnih mjenicah s glavnicom od 300,000 for. sr., kojom rukovodi ovdašnja trgovačka komora. Nu koja je fajda od sveg ovog novca, kad su veći dio od njega jedno 3—4 trgovačke kuće razgrabile, i to upravo najbogatije i najuglednije, a ostali, kojim bi najviše trebalo pomoći, muče se kano i do sada. K tome opet trgovina i ini poslovi, morski i kopni, već treća godina, natražke idu, i gotovo je svaki promet prestao, žali bože, sva je prilika, da bolje ni u napredak biti neće, počem nije niti najmanje nade za željeznicu odavde u Karlovac, koja bi još jedina ove kamenite strane našega Primorja od izvjestne propasti spasila. Kruto smo već osjetili nazadak, odkada je željeznica samo iz Trsta do Ljubljane otvorena, a kamo-li ćemo onda, kad Trst željeznom šibkom Sisak zakvači!

Drago nam je bilo, čitajuć u Gosp. listu, da je gradjenje željeznice u Zagreb i do Siska odobreno, i da će se još tekuće godine pouzdano nastaviti: nu onomadne razgovarah se s njekim prijateljem Siščaninom, koji je protivno tvrdio, veleć medju ostalim, da nije odlučeno još ni to, hoće-li Zagreb željeznicu i dobiti, budući se, veli, misli, da bi radi mnogih i važnih uzrokah (oh!) koristnije (tobože) bilo graditi na prečac u Sisak, netičuć Zagreba! Neznam do duše, koliko je u tomu istine, nu bilo bi svakako bolje, da se spodobno i nespominje. *)

Važnog za gospodarstvo domaće neimam vam odavle za sada što javiti. Prije dvie tri godine htjeli su ovdje njekakovo posebno gosp. družtvo za županiju riečku osnovati, nu od poslje nečuje se ništa, kako je pitanje to rieśeno. O priredjivanju i rukovanju sladkoga vina u ovih krajevih kazat ću vam, koliko znadem, drugi put, neimajuć sada lazno. (Vrlo će nam drago biti. *Ur.*)

Izdavanje „Nevena“ nije još dozvoljeno, a juče nješto naćuknuh, da će se uredniku g. Vr. i g. pr. V. P. pridružiti; tako se bar sluti; medjutim mi želimo, da samo čim prije svietlost ugleda.

Ovdje je ciena žitu, i to liepoj pšenici banatskoj vag. $4-4\frac{1}{4}$ for; hrvatskoj vag. $3\frac{1}{2}-3\frac{2}{3}$ for.; ruskoj vag. $4\frac{1}{6}-4\frac{1}{3}$ for.; dunajskoj vag. $3\frac{2}{3}-3\frac{3}{4}$ for.; — raznim kukuruzom vag. $2\frac{1}{2}-3$ for. sr.

Čitam u G. listu od njekakove umjetne pekare: i ovdje ima takova, i peče na dan do 80 centih dobroga tečnoga kruha. Vi izraziste ujedno želju, da bi se podobna i kod vas sagradila, i to bi bilo za Zagreb zaista vrlo shodno i koristno.

Što će biti od namjeravane u Zagrebu vinotržnice ili tako zvane „Weinhalle“ **). U Narodnih novinah čitah sinoć pozivni oglas g. Borovečkoga glede spomenika za Grobničko polje, po kojem je dakle već odlučeno, sagraditi ga; nu meni se čini, da se s onako neznatnom glavnicom od 500 for. svrhi prikladnoga ništa načiniti nemože, i da bi bolje bilo, gradnju do sgodnijeg vremena odgoditi, a dotle glavnicu ukamatiti (koja bi se za 12 godinah noseć kamate na kamate, podvostručila), i pozivanje na dalje dobrovoljne prineske nastaviti, ponavljajuć kad i kad, što bi sjegurno znatnog uspjeha imalo, akoprem je g. B. u svom oglasu neosnovano nadu izgubio; jer Boga mi ima još našinacah, u kojih rodoljubivo srce kuca, te bi žrtvovali koju forintu na slavu narodnu, samo neka se oko sabiranja pošteno i praktično nastoji. — Pak onda istom, kad dovoljno snage imali budemo, neka se podigne spomenik dostojan naroda te velike i slavne uspomene. Nemojmo uvick samo šeprtljariti.

---

*) Molimo g. dopisaoca, da nam pošilja više putah ovakvih zanimivih izvieśćah iz hrvatske Rieke; a vrlo bi nam drago bilo, kad bi se i u drugih naših gradovih rodoljubivi prometnici siećali Gosp. lista. Ta hoćemo li do vieka u tudju šumu drva nositi i onda je jošte skupo plaćati? *Ured.*

*) Ima ljudih, istina, koji žele, da se željeznica nepovuće preko glavnoga grada Hrvatske u Sisak, nego onuda negdje preko neznatnih selah i pustarah. Jedni to žele, jer su dušmani hrvatskoga napredka, a drugi iz gadnog egoizma, koji negleda dalje od nosa. Nu za sada možemo kazati: „što se babi htilo, to se babi snilo!“ *Ured.*

**) Njekoji naši vlasteli i posjednici sastavili su osnovu pravilah vinotržnoga družtva i podnieli ju vis. popečiteljstvu. Ovo je pravila shodno preinačilo i prosiocem dozvolilo, da mogu sastaviti: prvo hrvatsko-slavonsko vinotržno družtvo. Uslied toga sabraše se nedavno molioci, ustrojiše privremeni odbor i izradiše poziv na vlastnike vinogradah, koji će se razaslati, kad bude potvrdjen od visoke vlade. *Ured.*

GLASONOŠA.

Domaće viesti.

— U selu Hrebincu (blizu Božjakovine) otelila je nedavno njekoga seljaka krava tele sa šest nogah, od kojih su dvie nikle iz boka. Tele je živo i zdravo, pa se nadamo, da će se ondašnji naši rodoljubi pobrinuti, da kožu dobije naš narodni museum, jer čujemo, da seljak nekani tele odgojiti.

— Njeki erdeljski časopis kuka i leleče, što je u Erdeljskom Biogradu poskočila govedina baš na 4 kr. srebra! Kamo sreće, da nas snadje ovakva skupoća, ili barem onolika, kolika je zavladala u susjednom Štajeru, gdje govedina 6 kr. stoji. A Hrvati plaćaju funtu sa 9 kr., pače Zagrebčani sa 10 kr.! Koji je tomu uzrok, što je govedina baš samo kod nas tako skupa, gdjeno je poznata stvar, da je stoka radi nestašice krme posvuda vrlo jevtina? Osobito nam se Varaždinci tuže, da moraju za onolike novce jošte hrdjavo meso jesti, a nitko nemože prèma cieni govedine prodati svoju marvu.

— Trgovske rude u 2. banov. pukovini (nedaleko od Kostajnice), koje su se do sada pod upravom vis. vlade kopale, prodane su nedavno njekakvomu družtvu na 90 g. Jedna dionica (akcija) stoji 1000 for, a prodat će ih se 1000. da se sabere 1 milion for. glavnice. — I petrogorske rude (u 1. banov. puk.) nedaleko od Gline, gdje ima neizmjerno množtvo dobre željezne rude, kupilo je njeko inostrano družtvo, te će se valjda takodjer našim blagom liepo obogatiti. A mi jošte u špekulacijah nismo dalje dotjerali nego do „per mese“ ili pravo naški — lihve! Pak se onda čudiš, što se tudjinci kod nas pomažu, a našinci propadaju! — I radobojske sumporne rude nudja vis. vlada na prodaju: kamo sreće, da bi barem ove zapale naških rukuh.

Kućanstvo.

— Kao što osvježi smrzla jabuka u hladnoj vodi, tako se može odmrznuti i smrzlo jaje, ako ga metneš u frižku no slanu vodu; jer ako neposoliš vode, odmrznut će istina, bjelance i žumance, nu kad ga skuhaš, zaudara njekako neugodno.

— Župnik g. Hofinger piše u gornjo-austrianskih gosp. novinah, da će ušljive kokoši najprije ozdraviti, ako navezeš u dvorište hrpu pieska, u kojem se mogu onakve kokoši do volje lepršati.

Gospodarske viesti.

— Potrte kose i srpovi. Čim je bolja kosa, tim brže pukne, te ju onda čovjek mora baciti. Njeke njemačke novine priobćuju način, kako može kovač ovakve kose i srpove spojiti, da se onda opet mogu upotrebiti. Ubriši pukotinu, namaži ju burom (tenećarom *Borax*) satrvenom u prah, i metni na nju svietli komadić mjedi (bakra) ili žute mjedi (*Messing*). Onda udesi kliešte, da se jednako sklapaju i da nezievaju na jednoj strani, nego da svagdje jednako stiskuju. Sada ih razbieli u vatri i tada uhvati njima priredjenu kosu ili srp kod pukotine: za tinji čas će se mjed raztaliti i srp ili kosu spojiti.

— Vino, koje se tegli, popravit će se jamačno, ako se sud, u kojem je, nedolieva vinom nego hladnom zdenčanom (bunarskom) vodom.

Svaštica.

— U subotu 27. velj. pomrčat će nam mjesec. Zviezdoznanci kažu, da će biti ovo pomrčanje vrlo znamenito. Mjesec će početi tamnjeti oko 10 satih noći i bit će taman sve do jutra.

— Štioci naši se opominju zapriekah plovitbe kod Demirkapije, o kojih smo u predposljednjem broju govorili. Dunavsko parobrodarsko družtvo počelo je o svom trošku razbijati ondašnje stiene i grebene t. j. stiene (pećine) u vodi (*Klippen*), u čem ga malena voda pomaže. I sada radi ondje 300 težakah, koji su od 8. siečnja 275 lagumah ili podkopah (*Mine*), zapalili, i tako srećno razbili više opasnih grebenah virećih iz Dunava na 4 stope, i već time su olakotili plovitbu po imenu kod Golubače. Jošte žele, prije nego naraste voda, razbiti opasni greben, nazvan Flora mara. Kad bi to pošlo za rukom, mogli bi onuda i veći brodovi bez pogibelji prolaziti. Kad su nedavno jedan lagum zapalili, našli su doli njekoliko stotinah topovskih zrnah, 3 kotve (sidra, *Anker*) i više rimskih novacah. Bog zna, kako je to onamo dospjelo.

— U Varšavi je 17. siečnja svečano otvoreno ratarsko družtvo.

— Kod glavine Hattaras je atlantičko more do blizu jednu milju duboko, kao što zasvjedočuje najnovija mjeračina amerikanskih mjeračah.

Trgovina.

U Sisku 21. velj. Poveće naručbine iz Kranjske i živahnija prodja ovdje kao što i poskočivša ciena žitku u Banatu pričiniše, te se je i ovdje ciena popravila. Pšenice je prošaste nedjelje 8000 vag. prodato i to banatske od 85—88 funt. po 52—58 groš., bačvanske od 85—86 funt. po $53^1/_4$—54 gr, a hrvatske po $46^2/_3$—50. gr. — Jošte se je prodalo 1000 vag napolice i to po 43—45 gr.; 4000 vag. kukuruza po 44—45, nješto malo bolje vrsti po $46^2/_3$ gr. Za ječam po 30—35 gr. slabo tko mari; od zobi su prošle 2000 vag. po $24^1/_3$—25 gr., a najbolje po $25^2/_3$ gr. na malo. Za repicu nitko nepita.

Vrieme je mrazno, sniega ima puno, rieke su se zaledile. Vozarina do Zidanoga mosta po 42—48 kr.

Ciena žitka od 13—24. veljače 1858.

	Pšenica		Raž		Ječam		Zob		Kukuruz	
	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr	kr.
Zagreb	3	—	2	40	2	—	1	30	2	40
Osiek	1	52	1	36	1	30	1	—	2	18
Rieka	—	—	—	—	—	—	—	—	—	-
Karlovac	2	45	2	6	2	—	1	27	2	27
Varaždin	3	—	2	24	2	24	1	30	2	36
Gospić	4	40	—	—	2	30	1	50	3	10
Vinkovci	2	—	—	—	1	30	1	6	1	40
Makarska	4	13	2	52	—	—	—	—	2	41

Hod državnjačah na bečkoj trgovani.

23. veljače 1858.

Narodni zajam . . . . $85^1/_4$
Ugarsko-hrvatske rasteretnice . . $79^3/_8$
Prid na srebro . . . . $5^5/_8\%$

Dubljina Save.

20. Veljače 1858. — 0'—7''—0''' pod ništicom.

Odgovori uredništva.

G. M. D. u K. Naredili smo, da Vam se Gospodarski list pošilja.

G. V. L. u M. Primili smo i priobćivat ćemo malo po malo.

G. A. F. u Z. Hvala! Dobro nam je došlo.

G. F. L. u S. Strpite se malko, izvršit će Vam se želja.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska narodna tiskarnica dra. Lj. Gaja.
Uredjuje u ime glavnoga odbora Bogoslav Šulek.

GOSPODARSKI LIST.

Izlazi četvrtkom. — Polugodišnja ciena: članovi hrv.-slav. gosp. družtva plaćaju samo 30 kr. poštarine, ili 15 kr. ako se pošilja u kuću; nečlanovi 1 for. 30 kr. poštom, ili 1 for. 15 kr. sr., kad im se pošilja u kuću.

BROJ 9. U Zagrebu dne 4. ožujka 1858. **GODINA VI.**

Loženje vatre.

Obična je mana (falinga) ljudih, da stoprv onda počimlju štediti, kad im čega ponestaje. Ako je to i kasno, opet nije prekasno, te bolje ikad nego nikad. Tako se čini i s drvi: pod jesen se troše neštedice, i stoprv sada, kad je zima ljuta i drvah sve manje, pomišljamo na to, da bi trebalo ipak paziti, da ih se toliko netroši. Sad je dakle baš sgodno vrieme prosboriti o tom rieč, kako treba postupati s drvi za ogrjev, da ih se manje potroši: a da smo o tom poveli rieč u jesen, kad su bile drvarnice pune cjepanicah, slabo bi bio tko nauk naš uvažio.

Kao svagdje, tako je i kod loženja pećih zavladalo kod nas negospodarstvo, kojemu je kriva neukost i nepoznavanje naravi ognja. Tim biva, da baš naopako u tom poslu postupamo, te navlaš i hotice priečimo, da nam drva nedadu one vrućine, koje bi dala, da radimo kao što valja.

U prvašnjem sam listu kazao, da naša obična vatra postaje od kiselika, kad se ovaj spoji s vodikom, te odatle bude voda, ili s ugljevikom u ugljevitu kiselinu. Dakle našemu ognju treba kiselika, štono je u uzduhu. Uzmi kao pero tanku suhu lučku i zapali ju: dok je god mirno uzdržiš, gorjet će bez dima i čadje, i to mnogo brže, ako goreći kraj okreneš zemlji, nego ako ga držiš u vis. Zašto to? Štioc, koji je pazljivo proštio moj članak o ognju, znat će na to pitanje odgovoriti; on će se sjetiti, što sam ondje kazao: da zapaljen kiselik i vodik lete u vis, jer su laglji nego ostali hladni uzduh, kao što leti vodena paru u vis, jer je takodjer laglja od vode, iz koje se izvija. Ako dakle okreneš doli plamteći kraj lučke, tada plamen u vis ližući mora da ostali dio lučke prije razpali nego onda, kad držiš goreći kraj u vis, te oganj kao bježi od lučke.

Uzmi sada drugu lučku i stakaoce (flašicu) tanka grlića, obtri staklo, zapali lučku i utakni ju ponješto u staklo — za tinji čas će se ugasiti na onom kraju štono je u staklu, i samo će one gorjeti, što nije u staklu; ujedno će se staklo napuniti dima. Kako to biva?

U prvom pokusu ili probi zapaljena lučka razvijala je ugljo-vodični ili posvjetni plin, koji, stapajuć se s kiselikom navaljujućim iz okola, novi je plamen radjao, dok nije sva lučka izgorjela.

U drugom pokusu zapaljena lučka je takodjer raztvarala drvo na posvjetni plin, nu ovaj nije našao u stakalcu kiselika, da se s njim spoji i tako oganj nastavi. Radi toga je ponestalo vrućine ognju i posvjetni plin, koji je inače tanak da se po pogotovu nemože vidjeti, postao je sve gušći, to jest postao je dim, koji je napunio flašicu, a kiselik nije mogao ni grlićem u staklo ulaziti, pak se je onda oganj dakako utrnuo.

Nepožali truda i pokušaj jošt i ovo. Uzmi kakvu ciev, najbolje staklenu, što se na lampe natiče, drži je uzpravo u ruci, i zatakni s gora u nju zapaljenu lučku. Za koji čas počet će lučka jasnije gorjeti, plamen će se otegnuti i napokon iz cievi buktjeti. Šta je opet ovomu uzrok? Tà u cievi ima manje kiselika nego izvan nje u uzduhu, i opet lučka žešće gori nego u prostu uzduhu! Dakle to nestoji, da ognju treba kiselika, štono pliva po uzduhu!

Zlo se domišljaš, dragi štioče; pogledaj bolje i nedaj se nikada prevariti prvim pogledom, nego gledaj uviek, da proučiš stvar do dna. To već znamo, da laglji zrak leti u vis: tako leti gori i svrućen u cievi plin i tim postaje praznina, u koju navaljuje ozdol hladan uzduh, a navala je jošte žešća, što je tiesan ulaz. Ovo je kao što i kod Demirkapije na Dunavu. Rieka ova, dok teče puklom ugarskom ravnicom, vrlo se polagano napried pomiče: a čim se stisne stienami, eto ti brzice od mlohave vode, te leti kao striela. Upravo tako biva i u cievi. Navaljujući ozdol uzduh i s njim kiselik brže dospieva do plamena, i zato i drvo brže gori, to jest posvjetni se plin brže s njim spaja. Sad ćeš se već i sam dosjetiti, zašto ti vatra bolje gori, ako ju mašeš, to jest ako joj dobavljaš iz okola mnogo kiselika. Ono lećenje uzduha kroz ciev zove se propuh. Dakle vatri, da bude žestoka, treba propuha: zato neimajuć cievi, pušemo ozdol (a ne ozgor) u vatru, da bolje gori, i da tako naknadimo ciev. Jošte je žešća vatra, ako u nju duhamo kroz tanku surlu ili, kao što ju njekoji zovu, ciev (*Löthrohr*): u vatri, koju si surlom razpirio, otalit će ti se za koji čas kovina (*metall*).

Uzmi opet cjepčicu luče, zapali ju i metni u ciev, al nedrži ove uzpravo, nego ju malo nagni — lučka će gorjeti, istina, nu slabo, nit će joj plamen onako buktjeti kao prije. Ako budeš pako ciev držao položito (horizontal), lučka će jedno vrieme ckiliti, a najposlje

će se utrnuti. Zašto? Jer je nestalo propuha, budać da vruća i s toga laglja para nemože u vis letjeti, te ostaje u cievi, a težki hladni uzduh nemože radi toga u ciev ulaziti, te vatra gasne.

Vatri dakle treba i propuha. No i ovdje valja poslovica, da svakomu začinu treba načina; jer ako je propuh prevelik i upravo vjetar, onda malena vatra sasvim gasne, budać da onaj vjetar toliko donosi studeni, da se posvjetni plin nemože s kiselikom spojiti. Druga je kod požara, gdje se vihrom vatra jošte bolje razpiruje, jer je vihar prema požaru, štono naša usta prema gorućoj cjepanici.

Ovo su sve bistre glave dobro uvješbale i prema tomu su toga mnogo u naših pećih i svjetiljkah popravile. U svake goruće svieće je tamna jezgra, budać da posvjetnomu plinu dolazi kiselik samo s kraja. Mudri Argand se je dovijao, da bi svieće bolje gorjele, kad bi kiselik dopirao i do one tamne goreće jezgre. On dakle stvori lampu, pokrivenu cievlju, da bude propuha, no šuplja stienja, da može ozdol dopirati kiselik iz uzduha i u onu tamnu jezgru plamena. Tim biva, da ovakve svjetiljke (lampe) i svieće šuplja stienja bolje i jasnije gore nego ostale, zato se i zovu Argandove (*Argandische Lampen*).

Sad ćemo se lasno domisliti i tomu, kako treba ložiti vatru na ognjištu i u peći.

(Ostatak u budućem broju.)

Zagrebački vinogradi.

Godinah 1847. i 1853. počastilo me je hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo, a god. 1854. i svietli ban pozivom, da obidjem vinograde hrvatsko-slavonske (ovamo računajuć i krajinu), da pregledam rastuće u njih trsove (čokoće), da ih opišem i pravo im ime nadjenem, i napokon da naznačim, koje vrsti vinove loze najbolje uspievaju i najbolje vino daju, te kako treba s njimi postupati. Ja sam o mom putovanju napisao onda potanko izvješće, i čini mi se, da sam zadovoljio očekivanju; jer su me lani njekoja gospoda, po imenu i g. Josip Čačković, pozvala, da istom namjerom obidjem zagrebačke vinograde i da objavim posljedak moga iztraživanja, što evo sada s veseljem činim.

Hrvatska i Slavonija je svojom zemljom i podnebjem osobito sgodna za vinogradarstvo. Da se pak ova grana gospodarstva nije do sada popela na viši stupanj savršenosti, i da ondašnja vina nisu izašla na glas, tomu imaju poglavito dva uzroka: neprimjereno postupanje i mnoge loše fele loze, koje se ondje sade, i ne samo da nedaju dobra vina, dapače dobrô kvare. Stoprv od njekoliko godinah počeli su umni gospodari i u vinogradarstvu napredovati, nevaljale vrsti čokoća krčiti i samo one saditi te povaljivanjem i položnicami razplodjivati, za koje se znade, da dobrim grožđjem radjaju. A mnogi su sasvime novim nasadom vinograde svoje nakitili, i nepuštaju ga, da raste u vis kao šuma, nego ga režu na srednju višinu (*Lautenbacher-Schnitt*) ili baš na glavu sa reznicami (*Bockschnitt*).

Tako je svietli ban Jelačić, nagovoren od g. J. Čačkovića, ponajvještijega hrvatskoga vinoznanca, u Goljaku kod Susjeda, na vrlo sgodnu mjestu, sasvim nov vinograd zasadio. Prije sadjenja bila je sva zemlja budućega vinograda na dvie stope duboko izprekopana i onda samo loze po izbor i u red zasadjene, po imenu:

1. Biela graševina (*weisser Riessling*), od koje vino najljepše miriše;

2. Crvena klevanjka (*rother Clävner*) daje tanko i presladko bielo vino;

3. Rana modrina (*blauer Portugieser*) radja krasnom crvenikom;

4. Biela talianska graševina (*weisser Wälschriessling*) jeste medju sitnozrnimi felami najplodnija, a vino od nje je vrlo žestoko.

Ovaj mladj (to će reći, mlad vinograd) nije baš velik — na 2 rali — nu budući sasvim pravilno ustrojen i umno obradjivan, služiti može svakomu za izgled, kako treba vinograde saditi. Prijašnji nadvrtlar zagrebačkoga pokušališta, g. Antun Trummer, upravljao je radnjom kod ovoga sada.

Osobitu pohvalu zaslužuje g. J. Čačković, koji se je sasvim vinogradarstvu posvetio i u tom poslu daleko dotjerao. On je sakupio obilatu sbirku trsovah, u kojoj ima sve moguće vrsti čokoća, te ga motri svako napose, da prouči njihovu narav, po imenu da-li su tvrdi od zime i proljetnih mrazovah (t. j. mogu li ih podnieti), kako uztraju u cvietu, koliko radjaju i kakvim grožđjem, kakvu zemlju najvole itd. *)

Ovakvo motrenje je velevažno za sve vinogradare; jer ima čokotah, koji se ovdje ili ondje za najbolje drže, budać da sbilja najbolje vino daju. Nu nevalja svaki ovakvi hvaljeni trs za svaki kraj i svaku zemlju. Ja poznajem više okolicah, gdje ova ili ona vrst čokoća tako je savršena, da joj neima prigovora — a male dalje već neradja onakvim vrstnim grožđjem, akoprem nisam našao razlike ni u zemlji, ni u podnebju.

Svakoj okolici treba dakle poznavati trsje, koje ondje najbolje plaća: i odavde se vidi zasluga g. Č., što se je potrudio proučiti, koje vrsti vinove loze najbolje uspievaju na okolo Zagreba. Zato nitko neka ondje ni nesadi nova vinograda, dok se s njim neposavjetuje. Svakoj okolici trebalo bi onakvih vještakah, inače čovjek lasno nasjedne, ili mu prije valja njekoliko godinah za pokus (probu) pojedine vrsti saditi, dok se neosvjedoči, koja najviše vriedi.

Već lani je g. Č. mjerio vrsnoću šire (mušta) od 40 vrstih (O tom drugi put. *Ured.*), da se tako uputi, koliko ima u svakoj vrsti grozdovine (*Traubenzucker*). Tko zna, koliko sve ovo truda i troška stoji, neće uzkratiti pohvalu i zaslugu g. Č—u u tom poslu. — Samo želimo, da se u njegov primjer više njegovih zem-

*) G. Čačković je nam obećao, da će svoje izkustvo u ovih predmetih saobćivati štiocem Gospodarskoga lista. *Ured.*

ljakah ugleda, nebi-li s vremenom dobili kao zemljopis vinove loze u Hrvatskoj, da tako nijedan gospodar nemora stoprv probati, nego da odmah znade, gdje će mu koja vrst čokoća veselo napredovati.

U lozniku (tako zovemo rastilo vinovih lozah, *Rebenschule*) g. Č—a vidio sam nov čokot, što ga je isti g. iz sjemena izveo: čokot je ovaj sasvim nova i to plemenita vrst, kojoj je po njegovoj želji nadjenuto ime **b i e l e z a g r e b a č k e J e r i n e.** Ima ondje i drugih vrstih iz sjemena izvedenih, što je za to znamenito, jer navadno izrasta iz svakoga grozdenoga sjemena samo vinjaga. Osim toga ima ondje g. Č. jošt i mnogo drugoga vrstnoga trsja, od kojega i prodaje sadjenice ili prpoljke (*Rebenwürzlinge*).

No isti ovaj revni vinoslovac nastojao je jošt i drugčije oko toga, da se podigne i usavrši u njegovoj domovini vinarstvo. On je naime prvi svratio pozornost svojih zemljakah na zatvoreno vrenje šire, te je u tu svrhu razprostranio po svojoj domovini cievih i sklenicah za vrenje.

Kad sam bio god. 1854. u Zagrebu, posjetio sam vinograd g. Štrige, blizu Zagreba u prekrasnoj okolici i vrlo sgodno ležeći, Okrugljak nazvan. i zauzimajući od prilike 5 ralih (jutarah). Ovaj vinograd je onda imao tri kao prediela. Prvi je bio prediel priličan, gledeć na množ i jakost čokoća, samo je gdjegdje trebalo izkrčiti nevaljale vrsti, a razploditi povaljenicami bolje. U drugom predielu falilo je preko polovice čokotah, pak i oni, koji su ondje bili, slabo su imali lozah za povalu. Ovdje nije bilo drugoga lieka nego popuniti praznine povaljenicami, i koje čokoće ih nije imalo, pognojiti ga naokolo, nu za pol stope daleko i duboko, da se otrsa (da postane jako) i dobije povaljenicah, koje bi se takodjer do godine položile. Jer ako inače valja vrst čokota, uviek je bolje razplodjivati vinograd povalom nego novim čokoćem, budući da povaljenice već prve godine radjaju i mnogo dulje traju nego presadjen trs. — Treći prediel Okrugljaka biaše posve zapušten i uparložen: ondje nije bilo gotovo nikakva čokoća. Tu se je dakle moglo samo na dva načina pomoći. Ili da se izkrči ono čokoće, što je pojedince stajalo, i da se sva zemlja izprekopa, dobro pognoji, pak onda iznova zasadi. Ako neima dovoljna gnoja, da se nasije djeteline ili trave, a poslje 3—4 godine, kad se ozgor stvori pažut (*Graskruste*), da se izprekopa i trsjem zasadi. Ili pako, da se ono čokoće, što ga ondje ima, ½ stope naokolo dobro pognoji, te će potjerati lozah za povalu, i ovimi će se moći vinograd razploditi. G Š., proračunav sav trošak, poprimi ovaj posljednji način.

Akoprem ovaj treći prediel Okrugljaka nije jošte posve dovršen, i trebat će jošte koja godina, dok se sasvim popuni: nu tko ga je vidio prije 4 godine, a pogleda nanj sada, mora da se začudi onolikoj promjeni. Okrugljak je već sada vinograd za izgled, u njem su sve loše vrsti trsja izkrčene i dobrimi nadomještene, a ove se režu na kratko s kondieri ili svijači (*Bogreben*). Vino, kojim Okrugljak radja, treba uvrstiti medju najbolja hrvatska vina, i kako se g. Š. ne samo u vinogradarstvu nego i u vinarstvu umnih načelah drži, sva je prilika, da će se s vremenom njegova kapljica sa svakom drugom natjecati moći.

G. Pruckner, gostionik, zaslužuje osobitu pohvalu s toga, što povaljuje, u svom vinogradu u Vrabču, visoke drvolike trsove, reže ih na kratko, i čuva zemlju od korova; gdjeno inače u ondašnjih vinogradih ima više putah trave do koljena, i budući da se prije cvieta netamani nego se ostavlja, te joj sjeme dozrieva, od kojega ima neizmjerno množtvo: naravno je, da je ima svako godine više i da sila hrane čokoću krade.

Jošte se odlikuju vinogradi gg. I. Mažuranića, državnoga nadodvjetnika. u Vrabču, g. Klempaja, ravnatelja poštah, kod Sv. Duha, g. Kamaufa kod Smroka. U Bukovcu pako zaslužuje osobitu pozornost vinograd g. Leuzendorfa, koji ga je položnicami podobro već uredio i mnogimi rajnskimi felami obogatio; i g. Kopeckoga, nadcestara, koji krčenjem nevaljalih felah i povaljivanjem visokih čokotah za ovo njekoliko godinah svoj vinograd znamenito popravio.

Franjo Trummer,
nadvrtlar u gradačkom gospodarskom pokušalištu.

Da platno dulje traje.

Svatko znade, da strojena koža dulje traje nego nestrojena. sirova. Tomu je uzrok njeka kiselina, što je ima u mnogoj kori, a ponajviše u hrastovoj, i zovemo ju trieslovinom (*Gerbsäure*). Ova čini, da se koža metnuta u trieslo pretvara u remen (kaiš), koji ima dva preimućtva prema sirovoj koži: prvo, što negnjije lasno, a drugo što je jači od sirove kože. Ovo svojstvo trieslovine uvješbali su englezki i francezki mornari, te su svoja jedra i užeta ili vrve (jedeke) umakali u trieslo (česlo, *Gerberlohe*; ovako se zove u kožarah samlivena hrastova kora i šiške, izmiešane s vodom, te se u tom kože stroje). I sbilja su opazili, da im one konopljene stvari netliju tako brzo kao što odprije. Ovo potaknu profesora Milleta, da kuša, nebi-li i naše platno dulje trajalo, kad bi se strojilo, to će reći, u trieslu varilo. Posljedak je vrlo znamenit za gospodare. G. Millet je ovako ustrojeno platno metnuo u vlažnu pivnicu, pak evo ima tomu već deset godinah, a platno je jošte cielo, jako, i odolieva jednako truhlosti; usuprot obično platno, što ga je bio s ovim zajedno u istu pivnicu metnuo, sasvim je za njekoliko godinah stlilo i razpalo se. Dapače je dokazano, da se je platno, koje je od vlage počelo stradati, trieslom od propasti sačuvalo. Evo dakle gospodarom, po imenu žitarom, vrstna i vrlo jevtina sredstva, da vlaga nenahudi vrećam, ponjavam itd., i da ove stvari dulje traju. Tà svatko znade, da je platno kod nas znatno poskupilo.

Ako se želiš poslužiti ovim sredstvom, a ti vari u 45 funtih vode 10 funtih hrastove kore. kao što je trebaju kožari i opančari, a koliko se vode izpari, toliko dolievaj marljivo. U ovaj izvarak metni platneno rublje, koje hoćeš da dulje traje, i ostavi ga u njem 48 do 72 satih. to jest puna dva do tri dana. Čim je grubija rubina, tim dulje treba da se kiseli. Samo jedno treba da pamtiš. Trieslo mora za sve ovo vrieme uviek biti vruće, inače se nebi primilo platna; nu netreba da varom vri. Da kažemo potanko, trieslu treba do 32 stupnja topline, mjereć ju toplomjerom, što ga je izumio Francez Reaumur (čitaj: *Romür*).

GLASONOŠA.

Domaće viesti.

— Ravnateljstvo razteretne zaklade u Hrvatskoj javlja, da se ovaj i budući mjesec neće moći na drugoga prepisati razteretnice (t. j. *Grundentlastungschuldverschreibungen*), ako bi ovakve nove razteretnice i nov broj dobile, i to zato, što će biti 30. travnja (apr.) drugo ždrėbanje (*Verlosung*) ovih zadužnicah, te bi se lasno dogodila pometnja.

— U Preložkom kotaru traže se za dudovnjake u Hodošanih, Sv. Mariji i Koturibi vrtlari vješti dudarstvu sa plaćom od 60 for. sr.

— U Senju je na izmaku prošastoga mjeseca bura tako biesnila, da je više krovovah razkrila, te je bilo opasno ulicom hoditi, da čovjeka padajuće crepovlje neubije.

— Oda svuda javljaju, da se neopominju toli hladne veljače, kao što je bila ljetošnja. Jošt ovih danah smrznuo se je na putu kramar putujući u Zagreb.

— Odbor, upravljajući zagrebačkom ubožnicom objavio je račune od prošle godine. Lani se je primilo 6550 for. 24 kr., a potrošilo 5671 for. 42 kr., kojim novcem se je do 70 siromakah cielu godinu hranom, stanom i odjećom obskrbljivalo, a 100 ih je dobivala novčanu podpomoć, i to prema njihovoj potrebi 2—8 krajcarah na dan. — Ciela glavnica ili zaklada ubožnice iznosi sada već 46.552 for. 34 kr., i s veseljem gleda svaki čovjekoljub liep ovaj napredak ovoga spasonosnoga zavoda. — Odbor je izdao o svom poslovanju potanki račun: nu buduć da mnogi naši štioci neznaju njemački, mislimo, da će im dobro doći ovaj kratki hrvatski izvadak.

— Njeke peštanske novine javljaju, da ćemo na skorom dobiti u Zagrebu podružnicu narodne banke sa pol miliona for., koji će se uzaimati uz podpunu sjegurnost. Ova oddavno očekivana podružnica dobro će doći svim našim prometnikom, kojih najviše tare i ubija nestašica novacah, te mnogi od njih mora i po 36 na sto plaćati dobiti (kamate). Sa pol miliona doskočit će se prilično našim potrebam, ako se ova glavnica kao što treba razposudi, i ako se nebudemo morali tužiti, što se Riečani tuže, da su trojica četvorica razgrabila sve novce namienjene riečkim trgovcem u obće. Ista tužba čula se i kod nas na stanoviti zavod, da od njega bogati posudjivahu novce uz priličnu dobit, pak onda ih opet drugim siromašnim uzaimahu uz dvostruke postotke. To je baš najgadnija lihva. Želimo dakle, da se tomu kod podružnice, što ćemo je dobiti, doskoči tim, da se pojedinim nipošto velike svote nedaju u zajam, nego da se glavnica razdieli medju sve prometnike.

Obrtnost.

— Celovskim (Klagenfurtskim) krojačem uletila je mušica u glavu, te su se dogovorili, da neće pred svojimi dječaci i djetići (kalfe) haljinah mjeriti i krojiti. Majstori su to učinili valjda zato, da ovi toga nenauče, i da će tako prepriečiti mladje, te neće umieti majstorisati t. j. majstorsko djelo učiniti, pa bi onda sadašnji majstori bez velike muke džepove svoje do smrti punili. A možda su to jošt i zato odlučili, da nekvare mladež, gledajuću kako majstoru odpadaju poveliki komadi od tudjega sukna. Nu djetići i dječaci nisu s tim zadovoljni i tužili su majstore trgovačko-obrtničkoj komori, koja će jamačno ovakvu zlu porabu dokinuti. Jer zašto da se dječak (šegrt) muči i izdire oko svoga majstora, ako ga ovaj zanat, kao što treba, neće da nauči? (*Nov.*)

Pčelarstvo.

— Pčelarstvo, ako se po umnih načelih tjera, vrlo je koristna i ugodna, al kod nas, gdje se pčele navadno jošte tuše, slabo uvažena grana gospodarstva. Austrijanski podjašprist g. Stern udario je u tom pogledu plemenitim putem, da prokrči pčelarstvu stazu kod svojih drugovah, koje i njihovu stališu bolje dolikuje nego ratarstvo i stočarstvo. On daje svakomu župniku svoga kotara po tri košnice zajedno s naputkom, kako treba postupati s pčelami, i to badava, nu pod uvjet, da će po onom naputku sbilja postupati, i kad steku tri nove košnice, da će jednu pokloniti svomu učitelju (školniku), a kad umru, da će 1 košnicu ostaviti svomu nasljedniku u župi. — Sad je opet drugi njeki pčelar izdao njemačku knjižicu, a što se za nju utrži, za to će se nakupiti košnicah i ove će se pokloniti vriednim učiteljem dolnjo-austrijanskim.

Svaštica.

— Ugarsko gospodarsko družtvo primilo je lani 147,064 for., a potrošilo je 145,475 for. sr. Ono ima dva rastila (*Baumschule*), jedan loznik (*Rebenschule*), izgledni vinograd i druga zemljišta, tako da njegove nepokretnine vriede 178.491 fr. Istina, da su jošte zadužene, tako da prave imovine isto ovo gosp. družtvo ima 148.669 for.: nu brzo će se svoga duga riešiti, kad se je samo lani sa 26,000 fr. oddužilo. Nemože se tajiti, da ugarskih vlastelah ima više nego naših, pa da su i bogatiji: nu svakako nam je ovo liep izgled, kako treba občekoristne zavode svoje domovine podupirati. Šta je naša „Liepa-ves" prema onomu bogatstvu, pak opet nemožemo ni ove naplatiti nego se kojekako šeprtlji!

— U Beču se je na 16. velj. na javnoj dražbi prodavala 1/140 t. j. sto četrdeseti dio od jedne kuće. Ova kuća ima dakle 140 gospodarah.

— U Gradcu se je lani preko 9 miliunah funtih raznoga mesa, osim živadi i divljači, potrošilo, tako da je odsjekom svaku glavu zapao 141 5/6 funta. mesa.

— Njeki Belgijanac ponudio se je ruskoj vladi, da će sagraditi brzojav (telegraf) preko ciele Rusije, dakle i Sibirije, sve do Amerike. Za se netraži drugo, nego da mu vlada ujamči 5 po sto dobiti (kamate) od uložene glavnice.

Hod državnjačah na bečkoj trgovani.

3. ožujka 1858.

Narodni zajam	85 1/16
Ugarsko-hrvatske razteretnice . .	79 3/4
Prid na srebro	5 1/2 %

Dubljina Save.

27. Veljače 1858. — 0'—7"—6"' pod ništicom.

Odgovori uredničtva.

G. F. L. u S. Primili smo i priobćit ćemo.

G. F. Doć će.

G. N. W. u K. Upotrebit ćemo u svoje vrieme.

S poštarskim znakom „Prelog" primili smo članak bez podpisa, da ga ovdje priobćimo. Kako mi možemo znati da-li je to istina, što nepoznati g. pisac piše? Nitko nije dužan podpisati se u Gosp. listu, nu uredništvo, koje treba da odgovara, mora znati svačije ime. Pače u ovakvom časopisu dobro je, ako pisci i svoje ime naštampati dadu, da svaki štioc znade, tko mu ovo ili ono preporučuje. Preporuke bo dolazeće od nepoznate ruke slabo djeluju.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska narodna tiskarnica dra. Lj. Gaja.
Uredjuje u ime glavnoga odbora Bogoslav Šulek.

GOSPODARSKI LIST.

Izlazi četvrtkom. — Polugodišnja ciena: članovi hrv.-slav. gosp. družtva plaćaju samo 30 kr. poštarine, ili 15 kr. ako se pošilja u kuću; nečlanovi 1 for. 30 kr. poštom. ili 1 for. 15 kr. sr., kad im se pošilja u kuću.

BROJ 10. **U Zagrebu dne 11. ožujka 1858.** **GODINA VI.**

Loženje vatre.

(Ostatak.)

Tko želi sjedjeti uviek u toploj sobi bez velika troška, treba najprije da se pobrine za dobru peć (furunu). Dobra je peć ona, u kojoj drva plamenom gore, a ne ona, u kojoj samo tinjaju. Tomu se opet hoće, da ima pristup kiselik od uzduha, i da mogu odlaziti sgorjeline, t. j. slučenine od kiselika i posvjetnoga plina, dakle vodena para i ugljevičnina. Da može toliko kiselika u peć dopirati, koliko treba, valja da se pobrineš za propuh. Netreba dakle peći prevelika zjala (ždriela), jer onda ulazi uzduh polagano k vatri; nego da umnožiš propuh, pobrini se za pepelište, to jest probij na podu od peći poveću rupu, i pokrij ju roštiljem. Pepelište nosi dvostruku korist. Prvo, što kroz roštilj onamo propada pepeo, i to je zato dobro, jer drvo ili ugljen zastrt pepelom, nemože pravo da gori, budući da nemože kiselik do njega dopirati. Kad se pepelište napuni pepela, treba ovaj izvaditi; za to ima izpod zjala od peći jošte drugo zjaoce, kud se pepeo iz pepelišta izgrće. Buduć da se vatra na roštilju od pepelišta loži: to dakle onim zjaocem ulazeći uzduh dopire uprav u sredinu plamena t. j. u onu tamnu jezgru, o kojoj smo u prvašnjem listu govorili, te užiže posvjetni plin, tako da je plamen mnogo veći i s toga i vrućina žešća. To biva uprav onako, kao što u Argandove svjetiljke.

Zato bi trebalo i našim ognjištem pepelišta, da drva veću vrućinu razvijaju, kad uzduh promahuje ozdol vatru. Al ognjištu treba dva roštilja, jedan, koji ga razstavlja od pepelišta, a drugi na samoj vatri. Svako diete znade, da može s boka primaći plamenu goreće svieće ruku, a ozgor ni pošto: dakle je gori veća vrućina nego s kraja. A pogledaj u naše kuhinje: naloži se velika vatra, nu najveća vrućina njezina odilazi bez hasne u odžak, a upotrebljava se samo najmanji njezin dio, koji pristavljene lonce pomalo i to samo s jedne strane grije. Je-li to gospodarstvo? Koliko se tu drvah u zalud potroši, dok se ručak skuha! — Komu se već nikako neće da sagradi onakvo ognjište s pepelištem, onaj neka barem izdubi poveću jamu u svom ognjištu, s jarkom do kraja, neka ju pokrije jednostavnim (a ne mrežastim) roštiljem, pod ovim neka loži vatru, a ozgor neka nastavi lonce široka dna, koje će onda za tinji čas oda svuda plamen lizati, te će se jelo prije skuhati. O valjanosti ove sprave uvjerio sam se svojima očima; al drva treba dakako da su kratka i sitno izciepana, i da se ova brže užegu, treba imati uviek podpale.

Po istom načelu sagradjeni su i tako zvani štednjaci (*Sparherde*), samo što nisu roštiljem nego željeznimi pločami zastrti, iz kojih za slaboprsne ljude hudi vonj izbija; pak ako nevještak sagradi onakov štednjak, vas plamen leti u dimnjak bez koristi, i onda se dakako nepričuva mnogo drvah. „Od nevješta i gora plače" kaže narod.

Povratimo se peći. Kad hoćeš nju da naložiš, ponajprije izpili drva na sitno, da ti nijedan komad nebude dulji od pedlja. Tomu ću odmah razlog kazati. Samo će ono zapaljeno drvo sasvim sgorjeti, do kojega dopire kiselik od uzduha, dakle koje je na propuhu. Ako nametaš dugačkih drvah u peć, samo će jedan kraj, što je blizu zjala, pošteno sgorjeti; a ostalo drvo će se raztvoriti, kao da si ga u zatvorenoj posudi pekao, al vrućine neće dati, jer nije do njega dopro kiselik. Tako postaju u svakoj peći na pola izgorjeli ugarci. O tom se uvjeriš i sam, ako se potrudiš i jedan čas motriš goreća drva u peći: ona strana, što je okrenuta zjalu, bukti plamenom, a ono, što je straga u peći, jedva tinja. — Nemože se dosta putah opetovati istina, da bez uzduha neima vatre! Treba dakle sva drva u peći onako pometati, da ih promahuje propuh.

Nije dosta, ako su drva kratka, treba da su i tanka: nevalja dakle ložiti kladami i balvani, koji nemogu plamtjeti, nego samo tinjaju i ckile. Gdje se ovako radi, ondje po sav dan gori tobože u peći, nu samo se ova malko stopli, a soba nikada. Tà kako će ti plamtjeti onakva golema klada u sredini svojoj, kamo uzduh nedopire? Nemoraš-li ju neprestano tarkati i podjarivati, da ikoliko gori? Zašto? Da onim turanjem prokrčiš put kiseliku od uzduha do sredine klade: nebi-li pametnije bilo, da ju odmah izciepaš, te bi uzduh svakamo dopro i ona bi te liepo grijala?

Isto negospodarstvo je, ako se vatra loži sirovimi, vlažnimi drvi. Peć se zato loži drvi, da ova izgore i da svruće sobu; no ako pogledaš u furunu, u kojoj su gorjela sirova drva, naći ćeš sila ugarakah i ugljevja t. j. nesgorjelih tvarih. A to jošte nije sve. Sirova

Sirova drva ne samo što neće sasvim da se spale, nego i ono, što je gorilo, samo napola sgori, t. j. otidje u dim. Zato iz sirovih drvah suklja puno više dima nego iz suhih. A vidjeli smo već, da dim negrije, nego da je samo raztvoreno drvo, koje nije moglo sgorjeti radi nedostatka vrućine, jer je ovu popio sok od drvah ; dok ovaj neizhlapi, drva nemogu da gore. To je dakle uzrok, zašto soba nikada nije topla, ako se peć loži sirovimi drvi. Zato bi trebalo prodaju i paljenje sirovih drvah upravo tako zabraniti, kao što se zabranjuje prodaja nezrela voća ; jer ako ovo hudi želudcu, ona hude džepu — a oboje je zlo. Budući da su sirova drva jevtinija od suhih, zato je sirotinja voli kupovati, misleć da tako prištedi koju krajcaru, a ona upravo jošte više troši ; jer bi od malo suhih drvah onoliku vrućinu dobila, koliku joj daje hrpa pušeće se gašljike.

Napokon netreba više drvah na jedanput u peć metati, nego što može sbilja sasvim sgorjeti t. j. s kiselikom se spojiti. Ako ih premnogo natrpaš (kao što to radi liena družina), samo će ona sgorjeti, do kojih dopre kiselik, a ostala će se bez hasne raztvoriti — da mučim o smradu prevruće peći.

Sad ti se jošte treba pobrinuti za put, kojim će moći otići sgorjele tvari i dim, kojega ima ponješto kod svakih drvah, budući da nisu nijedna posve suha. Taj put je dimnjak ili odžak. Kazali smo, da sgorjeline samo onda u vis lete, ako su vruće. Treba im dakle, da budu vruće, dokle god neodlete na dimnjak. Tomu se hoće, da ovaj nebude preširok. Jer naravno je, da dim prije ohladne u prostranu dimnjaku nego u tiesnu, a hladan je dim teži od uzduha, te neće na polje i kuhinja ili soba se kadi i puši. Zato u novije doba počeli su graditi s dobrim uspjehom vrlo uzane, tako zvane ruske dimnjake. — Da bude u peći dovoljna propuha, treba da je zjalo tri puta uzanije od dimnjaka, to jest da ima na njem vratašcah s rupom u sredini, koja je za ⅓ uža od dimnjaka. Kod nas pako biva upravo protivno. Zjalo od peći je golemo, a rupa nad njim (sopot, žukno, sulo, djulo, fur), kuda dim izlazi, majušna. Zato onda neima u peći dovoljna propuha i ona slabo grije.

Kad drva izgore, i kad se ugljevlje prestane žariti (jer je ovo žarenje samo gorenje ugljevika, čemu takodjer treba kiselika), onda stoprv zatvori peć sasvim, da ti neulazi hladan uzduh. Osobito treba paziti, ako se peć iz sobe loži, da se nezatvori ciev vodeća u dimnjak, doklegod se žeravka žari, to jest doklegod ugljevik gori i izvija otrovnu ugljevitu kiselinu, koja će, nemogav u dimnjak, nabrupiti u sobu i tebe zagušiti.

Ako si onako radio, kao što je tu razloženo, neće ti od naložene vatre preostati nijedan ugarak, nijedan ugljen, nego sve sam sitan pepeo, koji ćeš prije svakoga loženja izgrnuti iz peći.

„Sit čovjek nerazumie gladna" — kaže narodna poslovica. Tako će se i onomu, koji ima velikih šumah, suvišan činiti ovaj članak. Nu tko kupuje u Zagrebu hvat drvah po 11 for. sr., taj će možda drugu misliti, i gledat će, da uvede štednju drvah u svoju kuću. Al neka se unapried pripravi, kako će odolieti prigovorom s ženske strane, i kako će svladati nehajstvo slugah, koji ponajviše gledaju, samo što je po njih sgodno, a ne što je shodno. Kojemu pako gospodaru za rukom podje, nemareć za sve zapreke, uvesti ovaj umni način loženja, on će na svrhi godine s veseljem opaziti, da je sbilja manje drvah potrošio. Pak onda sam postigao cilj, radi kojega je ovaj članak napisan.

Pomrčanje sunca na 25. ožujka 1858.

J. T. Medju veličanstvene pojave, što ih kadšto na nebu vidimo, spada pomrčanje sunca i mjeseca, nekoč strah praznovjere, a danas sjajni dokaz veličine uma čovječjega, koji je kadar u neizmjernoj daljini nebeskih prostorinah pronaći zakon, po kojih se kreću golema nebeska tjelesa.

Pomrčanje sunca i mjeseca visi o položaju, u kojem stoji ovaj pratilac (*trabant*) naše zemlje prema suncu. Poznato je, da je mjesec, kao što i zviezdeprichodnice (*planete*), tamno tielo, koje svoju svjetlost od sunca dobiva. To takodjer znade svatko, da tamna tjelesa, kad se s jedne strane osvietle, bacaju na protivnu stranu sjenu, koja je prema različitom obliku svjetlećeg i osvietljenoga tiela takodjer različita. Sjena od osvietljene kruglje jeste čunjevita (*kegelförmig*). I kad padne na drugo tamno tielo, izadje okrugla. Prema tomu baca naša zemlja i mjesec, kao kruglje, kad ih s jedne strane sunce obasja, na protivnu od sunca stranu takodjer čunjastu, i to zemlja 185,455, a mjesec do 50,000 miljah dugačku sjenu. Kad bi dakle koje nebesko tielo, kao što priehodnice i pratioci, obrćući se okolo sunca, u ovu sjenu ušlo, pomrčalo bi. To se dogadja samo s mjesecom i zemljom ; jer do ostalih planetah, poradi njihove daljine sjena niti od zemlje niti od mjeseca doseći nemože. Kada dakle zemlja medju suncem i mjesecem stoji, što se samo za puna mjeseca dogoditi može : s jedne strane je osvietljena, a s druge strana pušta sjenu, koja pada na mjesec, te ovaj onda pomrči, i to se zove p o m r č a n j e m j e s e c a. Kada pako mjesec medju sunce i zemlju dodje, što se samo za mlada mjeseca (u mladju) dogoditi može, stupi zemlja u mjesečevu sjenu, i radi toga njezini stanovnici nemogu vidjeti sunca : zato se to zove p o m r č a n j e s u n c a , a bolje bi se zvalo pomrčanje zemlje; jer ova potamni, a ne sunce.

Zemlja dolazi svakog (uštapa punoga mjeseca) medju mjesec i sunce ; isto tako dolazi i mjesec u svakoj mladini (mlaju) medju sunce i zemlje. S toga bi čovjek mislio, da treba da bude svaki mjesec pomrčina sunca i mjeseca. To bi sbilja i bilo, da je putanja (staza) mjeseca u istom smjeru sa putanjom zemlje ; jer bi onda mjesec svakog uštapa upravo u sjenu zemlje, a ova u svakoj mladini u njegovu sjenu unišla. No budući da je putanja mjeseca prema zemaljskoj za 5 stupnjevah 8½ minutah naklonjena ; zato se može mjesec zemalj-

skoj, a zemlja mjesečevoj sjeni ukloniti, te samo onda moraju u sjenu pasti, kad mjesec u vrieme svojeg spojenja sa suncem (u vriemo punog mjeseca) ili u vrieme mladine u razkršće sa sunčanikom (*ekliptikom*), što ga mjesečnim uzlom zovemo, ili na blizu ovog razkršća dodje. Da ovo bolje razumieš, pomisli, da je put zemlje oko sunca (sunčanik) kao položit obruč, kojemu u sredini sunce stoji. Pak uzmi drugi obruč i drži ga koso ili nagnuto prema prvomu, imat ćeš putanju mjeseca oko zemlje, i gdje se oba obruča sastaju, to su mjesečni uzlovi. Budući da se putanja mjeseca mienja, jer se ovaj okreće oko zemlje i oko sunca, a s njom se mienjaju i uzlovi, te se stoprv nakon 19 godinah opet na prijašnja mjesta povraćaju: zato se pomrčanje mjeseca riedko pojavlja. Sa svim tim proučili su zvjezdari tečaj zemlje i mjeseca, kao što i ostale okolnosti, s kojih pomrčanje biva tako točno, da ih već sad za svako buduće vrieme u napried posve sigurno nazviestiti mogu.

Kod sunčana i mjesečna pomrčanja razlikujemo podpuno (*totalno*) i nepodpuno (*partialno*); Kod podpuna je sunce mjesecom, ili pako mjesec zemaljskom sjenom posve zastrt, kod nepodpuna pomrčanja pako samo od česti, tako da od sunca i mjeseca samo kao oširok rog vidimo. Zemlja, budući do pedeset krat veća od mjeseca, može svojom sjenom mjesec u istinu posve pokriti. Isto tako zaslanja nam mjesec sunce, premda je mjesec mnogo manji od sunca, al nam je do 400 krat bliži, s toga nam se čini isto tolik koliko sunce; pa ako se u svojem tečaju jošte bolje zemlji približi — jer se kadšto od zemlje odaljuje, a kadšto joj se primiče, — dočim se opet zemlja od sunca najdalje odmakne: tad nam se tako velik pričini, da našemu oku sunce sasvim sakrije. To si možeš lasno protumačiti, ako metneš ruku pred oči, jer onda poradi ruke nevidiš kuće koja je hiljadu putah veća od nje. Na nebu pako mjesec zastupa ruku, a sunce kuću.

Svako podpuno pomrčanje počimlje i dovršuje se nepodpunim; sunce počimlje sa zapadne, a mjesec s istočne strane pomrčivati, jer mjesec, okrećuć se od zapada k iztoku najprije na zapadnoj strani sunce pokrije, a u sjenu zemlje s istočnom stranom ulazi.

Nepodpuna pomrčanja bivaju u ostalom češće nego podpuna. pa i sunčanih pomrčinah ima za zemlju više nego mjesečnih. Priekim računom ima za 18 godinah 41 sunčano, a 29 mjesečnih pomrčanjah. No budući je mjesec mnogo putih podaleko od zemlje, te nemože cieloj zemlji nego samo njekoj strani sunce sakriti: zato su vidljiva pomrčanja u sunca mnogo rjedja nego u mjeseca. Poprieko računajuć možemo na istom mjestu zemlje svake dvie godine jedno nepodpuno, a stoprv uz 200 godinah podpuno pomrčanje sunca vidjeti. Prvo takovo podpuno pomrčanje sunca bit će stoprv 19. kolov. 1887.

U prijašnja vremena držaše sujevjerje pomrčanja kao i zviezde-repatice za zlokobna strašila, kojim je srdito nebo čovječanstvu tobož prietilo; no nije se niti čuditi, ako se čovjek obazre na okolnosti, koje ovaj pojav prate. Prigodom podpune pomrčine sunca nastaje njeki čudnovati, od sumraka posve različit suton; na tamno-modrom nebu osvane gdjekoja zviezda, kadšto Merkur i Danica, te zemlju pritisne njeko tamnožućkasto svietlo, s kojega se čini osobito zeleno lišće i grmlje, kao bolestno i bliedo-zeleno. Kadšto se vide titrajuće sjene, poput valovah na uzburkanih ribnjacih, različne masti (boje): crvene, žute, modre i biele, tako da ima slučajevah, gdje su djeca za njimi trčala kao za leptiri. Užižuća stakla gube snagu, rosa pada kao s večerá. Godine 1842. dne 8. srpnja, a jošte bolje dne 28. srpnja 1851. vidjeli smo okolo mjesečeva obruba u suncu bielkast kolobar s oštrljatimi kao brežuljci. Jer dobro pamti, da kad sunce pomrča, ono tamno tielo, što vidimo na njegovu mjestu, nije sunce nego mjesec

Vriedno je napomenuti i to, kako ovaj pojav na životinje i bilinstvo djeluje. Kako se mračiti počme, traže kokoši, guske i patke plaho svoje kotce; noćne ptice izlaze iz svojih dupljah; lastavice lieću plaho okolo i cvrkuću kao da se večeri; male ptičice prše pó zemlji, isti vrabci, inače prkositi, sakrivaju se u koprive. Prigodom posljednjega podpunog pomrčanja 1851. (piše jedan očevidac iz Njemačke) ostavio je u Strassburgu rodo sa svojimi mladimi svoje gniezdo na tornju viećnice i umiešao se je prije pomrčanja medju ljudstvo, koje je taj riedki pojav motrilo; pčele su se ili povratile u košnice natrag, ili nisu niti izlazile. Psi zavijaju, konji se plaše, volovi i krave se uznemiruju i ručeć se kupe, kao da im se ljuta zvier primiče. Ovo vladanje životinje prigodom onoga posljednjega pomrčanja osobito zato je čudnovato, što je cielo nebo bilo tamnimi oblaci zastrto, tako da prostim okom nisi vidio, odkuda ova tama. Čini se, kao da su životinje slutile to neobično pojavljenje.

Zanimive su i promjene, što su ih kod pomrčanja sunca na bilju opazili. Tako je stidljiva osjetnica (*Mimosa pudica*), svoje lišće sklopila, kao da si se je dotaknuo; slak (*Convolvulus*) zatvori svoje vjenčiće; tratinštica (krasuljak, *Bellis perennis*) klonù sagnutom stapkom k zemlji, a opet se izpravi, kad je pomrčanje minulo; kozokrvnice (*Caprifoliaceae*), kao što je poznato, noći cvateće, otvoriše za pomrčanja svoje vjenčiće.

Kad je tomu tako, onda nije čudo, što ovako riedko pojavljenje i na čovjeka njekako čudnovato djeluje. Neuk sviet si tom prigodom svašta pripovieda, a ima i takovih, koji pomrčanju pripisuju njeku čarobnu moć, koja čovjeku nahuditi može. Da to nije samo kod našega, glupim prozvanoga, puka, nego i kod onoga, koji se svojom prosvjetom toliko ponosi, sviedoči sliedeći slučaj. U polovini minuloga stoljeća izdala je prigodom približajućeg se pomrčanja gradska oblast u pruskom Kraljevcu sliedeću naredbu: „Buduć da će biti 25. ovoga mjeseca veliko pomrčanje sunca, te onda pada obično huda magla: zato vam se ovim zapovieda, da se onaj dan neće smjeti tjerati marva u polje. S toga neka se svatko krmom obskrbi i neka se pobrine, da mu bude onaj dan zdenac (bunar) pokrit" *). — Dapače još 28. srpnja 1851. dobiše ljudi u selu Spanwitschen od učitelja naputak, da si dan prije pomrčanja vode priprave, jer će 28. srpnja sumpor s neba padati i zdence otrovati; a u selu Doman dotrči njeki težak s grabljami s polja, da mu je nos sumpornom parom tako natrpan, da će mu puknuti — i više takovih ludorijah **). Odtale se vidi, da praznovjere svagdje im.

Pomrčanje sunca, što ćemo ga imati u utorak 15. ožujka, započet će se u 12 satih 37 časovah u podne i trajat će do 3 sata 8 čas. poslie podne. Neće cielo sunce pomrčati, nego samo od prilike za 10 palacah. Tko ga želi motriti, da nekvari očijuh, neka gleda u sunce kroz manjasto (bojadisano) ili na svieći začadjeno staklo.

*) Da den 25. hujus eine grosse Sonnenfinsterniss sein wird, alsdann gemeiniglich ein ungesunder Nebel zu fallen pflegt; So wird euch hierdurch befohlen, das an selbigem Tage kein Vieh, sowohl auf denen Vorwerken, als in denen Dörfern ausgetrieben werden soll, weshalb sich ein Jeder mit Futter versorgen muss, auch habt ihr zu veranstalten. dass alle Brunnen an selbigem Tage zugedeckt werden. Signatum Koenigsberg den 15. Juni 1748 Koenigl. Preuss. Kriegs- und Domänenkammer.

**) Himmelsräume v. C. Schmezer. p. 177.

GLASONOŠA.

Domaće viesti.

— Nj. veličanstvo je odredilo, da se imaju i u našoj domovini postaviti bilježnici (notari), kao što ih ima u ostalih austrianskih zemljah. Nu kod ovoga imena nitko neka nemisli na naše prvašnje bilježnike ili notariuše; naši budući bilježnici obavljat će sasvim druge poslove. Tako n. p. oni će ljudem pisati pogodbe, potvrdjivati njihova pisma, prosvjedočiti mjenice itd., dakle će ponješto obavljati sadašnje odvjetničke (advokatske) poslove; no imat će još i druge dužnosti, što ćemo sve potanko razložiti štiocem u svoje vrieme, to jest onda, kad se već budu zbilja uvodili isti bilježnici; jer će dotle valjda jošte mnogo vode Savom proteći, te bi štioci zaboravili, da im o tom sada govorimo.

Kućanstvo.

— Evo već polovice ožujka, a mnogi naši gospodari jošte nisu pretočili nova vina! Skrajnje je tomu vrieme, i da nije bilo onako ljute zime, bilo bi već i prekasno. Da pako sama narav ište pretakanje vina, i da je to predsuda, kao da tim vino slabi, o tom smo dobili od jednoga naših izvrstnih praktičnih vinarah vrlo liep članak; nu moramo ga odgoditi za budući broj. A dotle neka samo svatko pretoči svoje vino, i nadamo se, da pročitav u budućem listu pomenuti članak, neće se pokajati.

— Da ti se obuća nepromoči, kuhaj 1½ sajtlika lanenog ulja, ½ ft. ovčijega loja, 1 funtu bieloga voska i ¼ funta biele smole. Kad se sve dobro otopi i izmieša, namaži ovim mazilom, dok je toplo, ciele čizme ili cipele, i razatri ga dobro kefom. Ako to njekoliko putah (ako i ne uzastopce) učiniš, netreba ti se bojati, da će ti voda dospjeti u čizmu, a koža će ipak ostati mekana i jaka. Ovo preporučuje g. Jenig u pražkom „Wochenblattu," i kaže, da se je sam o valjanosti ovoga mazila osvjedočio.

— Žižak (*Kornwurm*) čini veliku štetu žitnicam. Ako ga želiš odatle protjerati, pometaj u hrpu od žita pelenovih grančicah. Miris pelina ubija ovu životinju. — Drugi opet preporučuju u istu svrhu, osobito od crnoga žižka, lanene glavičice, češnjak (bieli luk) i lišće od zove (bazge), što se ima sve stući i po podu žitnice potrusiti.

Gospodarske viesti.

— Koji se korov (drač) najviše razplodjuje. Njetko se je potrudio i prebrojio lani sve sjemenke od 31 vrsti korova. Najviše ih je našao u pitoma maka naime 60,000, u crvena maka ili turčinka (*Papaver Rhoeas*) bilo ih je 50,000, u prave titrice (kamilje) 45,000, u ramana (neprave kamilje) 40,500, u čička ili torice (lopuha) 24,520. u krlja (*Sonchus*) 24,500, u divlje gorušice 4—5000, u mošnjaka (*Thlaspi*) 4500, u kukolja 2500. Najmanje sjemena ima slak, naime 600. Ovdje se mora razumievati sjeme, što je na jednoj ovakvoj travi dozrelo. Ovi brojevi pokazuju jasno, koliko se treba gospodaru starati, da čisto sjeme sije i da neodveze s gnojem i sjemena od kakvoga korova na njivu. Korov je inače vrstan gnoj, ali samo onda, kad sasvime iztruhne i sgnjije: zato ga nevalja na gnojište bacati, s kojega se gnoj prije vozi na njivu, nego što je sjeme od korova sagnjilo. Odavde se i to vidi, kako lasno korov mah otima, ako se prije cvieta neizčupa; jer pored najveće brige i pomnje nije šala uništiti jedno 40,000 sjemena, što bi za rana jednim zamašajem ruke bez velika truda učinio. Da nam jošte u tom poslu ptice nepomažu, braneć se ovakvim sjemenom, za kratko bi nam korov svaki žitak ugušio. Pak opet ubijamo i tamanimo većom pohlepom ptice nego korov.

Svaštica.

— O posljedicah ljute ljetošnje zime dolaze jednako žalostni glasi. U Rimu je već 6 stožernikah preminulo, a više njih boluje, svi su se bili prehladili, valjda u crkvi. — U Carigradu opet boluju svi ministri, a dvojica su već umrla. — Dunav i njegovi pritoci (t. j. rieke, koje u Dunav utječu) tako su se zaledili, da kod Beča ima u Dunavu 17 stopah debela leda; a mnoge rieke su se do dna smrznule. Ako sada iznenada udari jug i snieg, kojega ima množtvo po gorah, prije se otopi nego led u riekah, bojati se je strašnih poplavicah. Osobito se Peštani boje, da se neponovi strahovita povodanj, koja je bila g. 1838. toliko štete u Pešti počinila. Toga se i u Beču boje.

Trgovina.

U Varaždinu 5. ožujka. Iz 5 broja ljetošnjega Gospodarskoga lista uputio sam se, da je uredništvo uvrstilo cienu mesa i kruha u Zagrebu, i županii zagreb. obstojeću. Po mojem mnenju obćinstvu bi to ugodno bilo, kad bi Gosp. list ove ciene iz sviuh hrvatsko-slavonskih županijah priobćivao. Zato Vam evo pošiljam pregled ciene za Varaždin i županiju varaždinsku od 1. ožujka t. g. ustanovljene, s tom primjetbom da, ako ga u Gospodarski list primite, neću propustiti i u buduće ciene dostavljati.

Vjekoslav Zadravac, uredni gradski bilježnik *).

Ciena mesa i kruha u Varaždinu, i u ostaloj varaždinskoj županiji od 1. ožujka t. g.	Varaždin	Varaždinska župan.
	kr.	kr.
1 funta dobre govedine sa propisanim 1⁰/₀ lojem, bez privag . .	9	—
„ „ „ „ bez propisanoga loja .	8	—
„ „ „ „ u Križevcu, Koprivnici, Čakovcu, Novom-marofu, i Krapini . .	—	8
„ „ „ „ u ostalih mjestih, gdje ima stalnih mesarah .	—	7
„ „ „ „ gdje neima stalnih mesarah	—	6
„ „ cvieta od brašna	5	5
„ „ finoga brašna	4	4
„ „ pšeničnoga brašna (*Pohlmehl*) . .	1½	1½
„ „ crnog brašna bez posejah . . .	1	1
1 žemlja biela iz najboljeg brašna od 6½ lotah	1	1
1 hljeb od sasvim biela brašna i od 9 lotah .	1	1
„ „ od polubiela brašna i od 11 lotah . .	1	1
„ „ od crnoga pekarskoga kruha od 17 lotah	1	1
„ „ sasvim bieloga filjarskoga kruha od 10 lot.	1	1
„ „ crnoga filjarskoga kruha od 18 lotah .	1	1
„ „ smiesnoga seljačkoga kruha od 30 lotah	1	1

Hod državnjačah na bečkoj trgovani.

10. ožujka 1858.

Narodni zajam 84¾
Ugarsko-hrvatske razteretnice . . 78 13/16
Prid na srebro 5⁰/₀

Dubljina Save.

6. Ožujka 1858. — 0'—5"—3''' pod ništicom.

*) Posve se s Vami slažemo, i liepo Vam se zahvaljujemo, pače molimo, da nam izvolite, ako Vam je moguće, priobćivati i cienu raznoga žitka i živeža, jer do sada doznajemo za ovu cienu iz bečkih novinah! Ovom prilikom molimo rodoljube u drugih naših gradovih, po imenu u Osieku i Rieci, da nam izvole takodjer dobavljati cienu žitka i mesa, da tako svatko u jedan mah znade, kakva je čemu ciena u svakom gradu naše domovine. *Ured.*

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska narodna tiskarnica dra. Lj. Gaja.
Uredjuje u ime glavnoga odbora Bogoslav Šulek.

GOSPODARSKI LIST.

Izlasi četvrtkom. — Polugodišnja ciena: članovi hrv. - slav. gosp. družtva plaćaju samo 30 kr. poštarine, ili 15 kr. ako se pošilja u kuću; nečlanovi 1 for. 30 kr. poštom. ili 1 for. 15 kr. sr., kad im se pošilja u kuću.

BROJ 11. U Zagrebu dne 18. ožujka 1858. **GODINA VI.**

Pretakanje vina.

Evo proljeća, a vinogradi nam se jošte od sniega biele, te ih nemožemo ni rezati, ni kopati, ni saditi, ni povaljivati. No vinova loza ima to dobro svojstvo, te se može své do svibnja (maja) presadjivati i polagati: — dakle dok neudari jug i neotopi snieg, dok neima silna posla u vinogradu, dajte da otidjemo u pivnicu (podrum) i pretočimo vino.

Nu tomu će mnogi naši gospodari prigovarati, misleći naopako, da vino, kad ga pretočiš s drożdja, jakost gubi. Al je to predsuda: pretakanjem gubi vino samo svoju rezkoću, te postaje voljko i blago. Nu kod nas se jošte slabo razlikuje oštro vino od žestoka: oštro i rezko vino peče kao rakija, kad ga u usta primiš. Tà nevalja; dobro vino je blago, dok je u ustih, i onda stoprv grije, kad u želudac dospije. Uprav ovakvo vino traže i vinski trgovci. Dok smo mi svoje vince kod kuće popili, jer ga radi velike harmice nismo mogli voziti u druge pokrajine: dotle je mogao svaki vinogradar svoje vino gotoviti, kako ga je bila volja.

Druga je sada. Naše su se potrebe umnožale, mi više trošimo nego odprije, jer je svim stvarim ciena poskočila: treba dakle da se pobrinemo i za povećanje dohodka. A povećat ćemo ga znamenito, ako stanemo prodavati naše vino, jer je nestalo harmice, te ga možemo izvoziti u susjedne pokrajine. Ovo treba da pamti svaki gospodar. Mi vina neizvodimo više samo za sebe nego i za trgovinu: nije-li dakle naravno, da moramo naša vina prilagoditi onim, koji ga od nas kupuju? No šta prigovaraju ovi našemu vinu? Da je preoštro. Dobro, dakle gledajmo da bude voljko i blago; i ako nam sada plaćaju za naše rezko vino 4—6 for., plaćat će nam zanj, kad im ga po njihovoj ćudi ugotovimo, 10—20 for. Dajte dakle, da se okanimo dosadašnjega baratanja, i da prionemo uz inonarodne umne vinoznance. Čini mi se, da ovako već mnogi naši gospodari misle. To dokazuje vinotržnica, o kojoj se upravo sada radi, i množtvo plemenitih vinovih lozah, koje se sada kod nas svake godine razpačava.

Nu ovih danah sam se razgovarao s njekim inače pametnim gospodinom, koji mi dokazivaše, „da su naša vina posve dobra, jer su naravna, nepokvarena; da nam se dakle netreba odkloniti od postupka naših djedovah, koji su uviek dobro vino pili. Tko želi piti kojekakve kalabure i packarije, neka si je nabavi iz inostranstva.“ Dobri ovaj gospodin zaboravi, kako je bio prije njekoliko danah hvalio *Haut Sauterne, Markobrunner, Grinzinger, Weidlinger, Johannisberger* itd., kao plemenita vina, s kojimi se naša nit iz daleka nemogu izporediti. Nemogu sada, al bi se mogla, da se ugledamo u ondašnje vinoznance. Jer plemenitost pomenutih vinah nije samo plod naravi nego i postupanja.

Da vidimo, da-li se kod nas sbilja posve naravno s vinom postupa. Povratimo se duhom u ono vrieme, kad su ljudi prvo vino pili. Oni su izprva samo grožđje zobali, i buduć da im je ovakvo plemenito voće u tek išlo, poželiše ga imati cielu godinu i zato ga spraviše. Nu grožđje se stranom posuši, stranom sagnjije. Onda se njetko domisli, da bi se možda sam sok bolje držao i tako napuni njim njekoliko posudah. Za koje vrieme šira ova uzavre, smuti se i užeže, te ju kao nevaljalo piće prolije. Slučajno ostade dulje vremena njegdje u kutu jedna puna posuda, a kad se k njoj gospodar za koji mjesec približi, udari mu u nos ugodni vinski miris, koji mu se dopade. On utakne prst u nepoznatu tekućinu, pokvasi ga i obliže, te vidi, da je i ugodna teka. Pozove dakle ukućane, neka i oni ogledaju, šta je ono u toj posudi: pa svi potvrde, da je to sbilja plemenito piće. Tako malo po malo srčuć izpiše malo ne svu čuturu. Onda zapazi njetko, da ima na dnu taloga i pohlepno ga zagrabi, misleć, da je ono pravi sok od grožđja, prava esencija. Ljuto-li se prevari i mrko namrgodi, okusiv bljutave droždine! Sada dakle počekaše, dok se je smućkano vino opet utaložilo i onda pretočiše vino, a droždje odbaciše kao tvar, koja očevidno nepatri vinu.

Jesu-li ovi ljudi naravnije postupali nego mi, koji ostavljamo i po godinu danah vino na droždju? Pogledaj puno bure šire (mošta), pak ćeš i sam vidjeti, da kad uzavre, sve baca na polje, štogod nespada vinu, i tako se samo bistri, ili kao što vinogradari pravo kažu, čisti. A pogledaj sad bure, koje nije sasvim puno šire, te nemože droždje izbaciti: kako se ono pomaže? Sve tvari, kojih vinu netreba, na dno legu. Što je sada naravnije, ostaviti one tvari, kojih ni samo vino neće, u njem, ili ih odatle ukloniti t. j. vino pretočiti? Tko to jošte neuvidja, neka se potrudi i neka razvori talog od šire: šta će u njem naći? Vrlo malo kvasiva (*Gährmittel*, tako zovemo onu tvar, s koje

vino vri), štono je zadaću svoju takodjer dovršilo, kad vino dovre, nego tim više naći ćeš sluzi *(Schleim)*, koje ima mnogo u sladku groždju, a vinu hudi, jer brzo gnjije: zato su umni vinoznanci u naše doba počeli tjerati sluz iz šire, jošte prije nego je i počela vreti. (O tom u svoje vrieme). Jošte više naći ćeš u talogu mlada vina kojekakva smrada i gada, kojega ni u grožđju nije bilo, a kamo-li da ga ostaviš u vinu. Ovamo idu smrskani puževi, bube i njihova jajca, ptičji gnoj, pepeo od duhana pušećih težakah, znoj i muzga njihovih rukuh i noguh, zemlja, lišće, piesak itd. Koji pametan čovjek može pako tvrditi, da ove stvari spadaju u vino, da su mu začin, i da ovo bude od njih bolje? Sada dakle pitam, tko postupa naravno, da-li onaj, koji pretakanjem vina uklanja od njega sve ove gadne tvari, ili onaj, koji ih u njem ostavlja? Da-li se onim gadom povećava vinu miris, ili ljubkoća, ili žestina?

Buduć da veći dio drožđja već za njekoliko danah na dno pada: zato bi trebalo širu taki poslje prvoga glavnoga vrenja pretočiti, a ovo pretakanje ponoviti, čim se god opet droždine na dnu nakupi, to jest tri do četiri puta prije nego otopli vrieme; jer je dokazano, da droždje hudi vinovici (alkoholu) vina.

Ja ovo negovorim iz knjige, nego iz glave, iz izkustva: ovako radim već puno godinah, i ne samo da se nikad nisam pokajao, pače svaki dan se više uvjeravam o valjanosti moga načina. Ja sam novo vino dva puta već pretočio: i sada se nebojim, da će mi se prevrnuti ili zavreti, kao što se dogadja našim gospodarom, koji tobože naravno postupajuć, u novu vinu ostavljaju i preko ljeta sluz, od koje se vino, pored svoje slasti i ovdašnje vrućine, lasno prevrne i pokvari.

„Ja sam se svakako uvjerio, da mi je vino pretakanjem oslabilo“ — tako će prigovoriti koji gospodar. Može biti, nu tomu nije krivo pretakanje nego nevještina. Svatko znade, da je uzduh najveći neprijatelj vinu, da se i najbolje vino skisne, ako ga ostaviš na zraku: jer u ovom ima kiselika, koji se rado spaja s vinom, a kad se s njim spoji — evo ti kiselice. Tko dakle onako pretače, da mu vino dugo ostaje na zraku, komu dakle posao ovaj sporo ide od ruke: njegovo se vino napije kiselika, te cikne i slabi. Zato kad vino želiš pretočiti, najbolje ćeš učiniti, ako si nabaviš teglicu *(Heber)* sa dva kraka, te će ti se vino samo pretočiti i to tako, da do njega zrak niti nedopre. Ako pako toga neimaš: a ti barem gledaj, da imaš poštenu pipu i da se natočeno vino brzo ulije u lakomicu.

O ostalom postupanju u pivnici drugi put.

Jos. Čačković Vrhovinski.

Hrvatska željeznica.

F. L. Vi ste bome počeli u Gospodarskom listu ozbiljno pretresati pitanje o hrvatskoj željeznici! Istina bog i ova važna stvar zasieca i to veoma u naše gospodarstvo: nu, žalibože, akoprem se nas Hrvatah ponajviše tiče, ipak je toli udaljena od nas i od našega područja, da je po gotovu šteta za svaku rieč, s kojom se o tom prepiremo, budući mi u tom predmetu niti možemo — kad bismo i htjeli — jedan drugomu šta škoditi, niti koristiti, a najmanje stvar ovako ili onako preinačiti. — Ja imam uzroka misliti, da smo mi ovdje u Sisku o tečaju i bitnosti čitavoga upitnoga predmeta bolje obavieštjeni, nego Vi tamo u Zagrebu (nemojte, to, molim Vas, primiti za hvastanje ili uvredu, već za iskreni priateljski i domoljubni izraz): zato, kad sam čitao u Gospodarskom listu onaj podugački članak o koristih, koje je doniela prošavša godina našemu gospodarstvu, gdje je medju inim pouzdana nada za brzo nastavljanje gradjenja željeznice od Zidanoga mosta izražena, — nisam mogao ino nego sažaliti domorodnoga pisca onoga članka, jer se je i njemu ono snilo, što mu se je htilo *), kao što se je i nam ovdje snilo u početku p r o š l e g o d i n e. — Ja nisam htio, da Vam na ono što protivnoga pišem, jer je svakomu liepo živiti u dobroj i liepoj nadi, pak zašto da čovjek uzima čovjeku bar ovo jedino dragocieno blago? —

Ali eto pojavi se njetko iz liepe Rieke u br. 8. Gosp. lista sa dopisom, pak se opet zametne rieč i polemika **) o željeznici, akoprem to nije nikomu od nikakove koristi. Čudim se, da je Vašemu inače bistromu umu izmaknuti ili sakriti se moglo ono protuslovje — ili možebiti neka vrst satire — koje se sadržava u rečenom članku, gdje najprije dopisnik kuka i leleče, što je željeznica iz Trsta do Ljubljane otvorena, te kaže „a kamoli ćemo onda, kad Trst željeznom šibkom Sisak zakvači“; — pak odmah zatim izjavlja: „drago nam je bilo čitajući Gosp. list, da je gradjenje željeznice u Zagreb i do Siska odobreno“ itd. — Medjutim „džaba mu kirija“ za protuslovje ili za satiru; ***) a nije mu bogami zamjeriti ni jadikovanje, jer je ono žalibože prava istina, šta o sudbini našega Primorja kaže; ali neka bude uvjeren, da neima još nikakvoga uzroka Zagrebčanom ili Siscanom čestitati. — Nu nije činio pravo, što je upleo u svoj dopis njekog Siscanina, — kao što nije ni to pravo, što ste Vi — oprostite mojoj iskrenosti — načinili iz muhe slona! — Spomenuti Siscanin poznat je dobro i nam i Vam, dapače mi znamo, i koji je to bio, jer nas neima ovdje mnogo, koji bi po zimi i sniegu putovali preko Jelenja i Grobničkoga polja; — zato mogu Vam kazati, da rečeni Siscanin niti treba mojega odvjetništva, nit ću ja da mu budem odvjetnik, kao godj što ni to nedopuštam, da je on izrazio obćenitu želju ili obćenito mnenje Siscanah, dapače nije ni toga kazao — kao što ste mu Vi podmetnuli — da želi svakako da Zagreb nedobije željeznice; a u ostalom imao je sigurno toliko, ako ne više temelja za svoje mnenje i, kako Vi kazaste, s ni-

---

*) Nije bome, već su nas onako uvjeravali s odlične strane. *Ured.*

**) Na to riečki dopisnik zaista ni pomislio nije, da će njegov dopis zametnuti prepirku; nu život je borba. *Ured.*

***) Nit je ono protuslovje, nit satira: mi riečkoga dopisnika poznajemo u glavu; njemu je žao, što neima željeznice do Rieke, nu opet voli, ako Hrvatska i kakvu željeznicu dobije nego nikakovu. On dakle (i tako bi trebalo raditi svakomu rodoljubu) zapostavlja korist jedne okolice koristi domovine. *Ured.*

vanje — — koliko i pisac stečevinah našega gospodarstva. *).

Vi ćete na ove moje pazke i primjetbe kazati: „e dobro, pak kaži nam Ti, čemu se imamo nadati od te željeznice, kad veliš, da ste Vi tamo u Sisku bolje izviešteni?“ Ja bih Vam na kratko mogao odgovoriti to, da oni, koji su najbolje izviešteni, imaju najviše volje prodati svoje kuće, pak sa svojimi novci potražiti trgovine i hljeba u drugoj kojoj krunovini. — Kao godj što su Riečani prošle godine već osjetili na svoju veliku štetu željeznicu medju Trstom i Ljubljanom: tako smo i mi osjetili dogotovljenu željeznicu od Segedina do Temišvara; jer je sada Banat skopčan neprekidnom željeznicom ne samo sa Bečom, već onuda i sa Štajerom, Kranjskom i Trstom. — Kada pomislite, kolik je to zavoj od Trsta preko Beča u Temišvar, naprama kratkomu putu iz Trsta preko Zidanoga mosta ili preko Rieke i Karlovca u Sisak, a odavde u Banat, — pak ako na um uzmete, koliku nam škodu onaj put nanosi: onda ćete tek dovoljno prosuditi važnost željezne ceste, — onda ćete si moći predstaviti, čemu se ima Hrvatska nadati, osobito Sisak, Zagreb, Karlovac itd., ako željeznica preko Kaniže — koja se željeznica već gradi — prije do Dunava dopre, nego što bude željeznica hrvatska gotova! — A da će tako biti, sva je slika i prilika! — Sva se naša trgovina sastoji u provozu; uvoz i izvoz je veoma neznatan. — Provoza će naskoro nestati, a i onako neznatan uvoz i izvoz sasvim će začamiti. — Da Vas uvjerim o tom, evo Vam povjeravam nješta obširnijega, šta nisam izvadio niti iz Agramer-Zeitunga, niti iz okružnice gosp. grofa Sečena od prošle godine, jer je valjda i Vam i nam dovoljno znano, da se ono nije obistinilo, što je ondje rečeno bilo o skupštini dotičnih koristnikah i glavničarah, koncem prošavše godine sastati se imajućih.

Hrvatska se nalazi — kako nam izvješća iz Beča dokazuju — gledeć na svoju željeznicu, u veoma žalostnu položaju. Kod ovoga poduzeća zapala je opet pretežnost šakah tudjinah i to veoma moćnih tudjinah, dočim su Hrvati dobili, rekao bi, samo uvjetnu vlast, u veoma omedjašenom području za tudjinci poskakivati. — — Sjajnost sunčanih ovih Kresusah mora da je Hrvate zasliepila, da cilj svojih težnjah, to jest toli željnu željeznicu, postignu; nu brzo zatim obavila se je u tamnu maglu sunčana jasnost ravnateljah naše sudbine, — kojim su samo kao kovaču klielšte služili naši ljudi u Beču, akoprem nehotice, — jer inače nije bilo moći protjerati Tršćanah s mejdana, koji su takodjer ovu željeznicu graditi htjeli i koji bi već posao odavna bili nastavili. — Kroz mutne oblake moguće je bilo naskoro opaziti ostrov, ka kojemu su ti milioneri kormanili. — Nije to bila hrvatska željeznica, niti njome zastupani interesi kukavne hrvatske krunovine, koji su u jednom Rothschild-u, Mirés-u, Talabot-u, Gallieri i u njihovih ortacih onu misao začeli, — nisu oni hlepili za umjerenim dobitkom hrvatske željeznice ili hrvatskih željeznicah, niti su radi toga učinili sve dojakošnje korake: već je sve ono, što je do sada od njih radjeno, samo zato učinjeno, da se prikuče čvrsto državnoj južnoj željeznici (Bečko-Tršćanskoj) i da ovaj institut kod dobre sgode zaokupe. — Izvedenje ove posljednje i najmilije njihove idee u sadašnjih je okolnostih sasvim nemoguće, i budući se za sada ono nišanjenje odgoditi mora: zato ni za nastavu gradjenja hrvatske željeznice ništa više neće da učine, što se ovaj komadić puta njim, koji su i glavni interesenti talianske središnje željeznice, nemože više izmaći, a njihova prava korist nastati će tek onda, kad, i ako im za rukom podje bečko-tršćansku željeznicu posjesti. — Da je mnenje ovo osnovano, dokazuje i ta okolnost, što je poznata vladina zabrana izdavanja dionicah (od lipnja 1857.) protezala se i na Galičku i Korušku željeznicu, pak su se ipak družtva sastavila i raditi započela; pak kao što je ovim družtvom moguće bilo svoje namjere izvesti, to bi, i još lakše, bilo hrvatskomu družtvu, ili da bolje rečem, onim tudjim milionerom, i to tim više, što je ne samo veliki dio željeznice od Zidanoga mosta prama Zagrebu već odprije gotov, nego i zato, što bi se sa svakom miljom prama Zagrebu i Sisku, koju bi prometu otvoriti mogli, približavali posljednjemu glavnomu skladištu Save, Tise i Dunava, te bi tako odmah oživljao koristni promet iz Siska na istoj željeznici, koji se sada sve više zagušuje.

*) Vrlo nam je žao, što je naša opazka toli grdnomu neporazumljenju povod dala! Nit se je naš dopisnik, nit smo se mi htjeli zamjeriti onomu u Rieki bivšemu Siščaninu. Ta naš dopisnik je naročito kazao, da mu je to onaj Siščanin samo pripoviedao, a ne, da mu je to kao svoju želju očitovao, da Zagreb nedobije željeznice. Nije se dakle mogao ni naš ukor onoga g. Siščanina dojmiti, nego onih, za koje on sam pripoviedaše, da o tom rade, da se željeznica nevodi preko Zagreba. Da pako takvih ljudih ima, o tom zaista niti Vi nedvojite: zato se je i u onoj opazki govorilo o mnogih, a ne o jednom. Kao što nam je dakle s jedne strane žao, što je onaj gospodin ukor taj na se protezao, jer nam nije bilo na kraj pameti sumnjičiti ga, gdjeno upravo za njega svaki Hrvat znade, da mu je narod i domovina nada sve: tako nam je s druge strane drago, što smo ovaj zanimivi članak dobili, koji će zaista svaki našinac napetom pameću čitati. *Ured.*

Nu ako čovjek mimoidje sve ove mjestne obzire, ipak nastaje već prije napomenuta osobita i vrlo važna (a za Hrvatsku veoma štetna) okolnost, da je družtvo iztočne željeznice (*Orient-Bahn*) nečuveno brzom djelatnošću započelo graditi put od Poličanah do Kaniže, te će ovu liniju po svoj prilici, isto tako brzo do Dunava protegnuti, i kao što sada izgledi stoje, bit će s njom, ako ne sasvim, a to sigurno — prije nego što se gradjenje naše željeznice nastavi — u toliko gotovo, da će Hrvati težko imati vremena i jakosti uzdržati se na sedlu naprama ovomu prejakomu takmacu.

Ako dakle kod svih ovih (i mnogih drugih, za koja, da ih ovdje sva navedem, trebalo bi mi još dva arka papira) razmatranjah, osobito promislimo, da je naša sudbina u šakah tudjih i takovih bogatacah, koji ništa nerade bez pozitivne koristi i dobitka (a da-li je ova korist za njih u Hrvatskoj — nami toli miloj pustarici — ili u kojem drugom dielu širokoga svieta, to odlučuje samo djelatnost ovih mogućih ljudih); ako promislimo, da bi se izgled pozitivne koristi okolnostmi promieniti mogao: onda mi možete dopustiti, da imadem pravo, što kažem, da je to žalostna nada Hrvatah za hrvatsku željeznicu.

Toliko za sada, drugi put više. *)

*) Liepo molimo; samo nemojte čekati s nastavkom, dok Vas opet kakvom opazkom nehotice nedirnemo. *Ured.*

GLASONOŠA.

Domaće viesti.

— Nj. veličanstvo dostojalo je previšnjom odlukom od 19. siečnja 1858. stanovnikom riečke županije dozvoliti, da mogu četiri godine danah, to jest do svrhe godine 1861. uvoziti prosto od carine (harmice) ove vrsti žitka: napolicu, heldu (hajdu), proso, kukuruz, raž, ječam, zob (ovas), slad i kukuruzno brašno.

— Do sada su se kod vapna (kreča) i ugljevlja kojekakve mjere rabile: previšnjom carskom odlukom od 20. sieč. 1858. zapovieda se, da se u buduće vapno i ugljevlje ima kod prodaje mjeriti dolnjo-austrijanskim vaganom, koji je i kod nas već za druge suhe stvari uveden.

— Kao za volju željnim gledati pomrčanje, bješe se nebo na 15. ožujka poslije podne ponješto razvedrilo, te je svatko okrenuo svoje staklo suncu, da motri njegovu pomrčinu. No prosti sviet nije se čuda nagledao; jer je kod nas jedva polovica sunca potamnjela, a svietleća pola priečila je gledanje i motrenje potamnjelê. Al zviezdoznanci bit će zadovoljniji s posljedkom motrenja, osobito hamburski i parižki, jer se je s ovih mjestah pomrčanje najbolje dalo motriti. Ako su šta važnoga sgledali, javit ćemo to i našim štiocem, a danas (dakako ponehari) izpravljamo samo grdu pogrešku, što se je bila slagaru u naslovu članka o pomrčanju izpod ruke izmakla, pa ju je propustio izpraviti, naime, da će sunce pomrčati na 25. ožujka. Srećom je na svrsi članka broj ovaj pravo naznačen, i koga je ova nejednakost brojevah mutila, lasno se je mogao iz svakoga koledara obaviestiti, koji je pravi broj.

Kućanstvo.

— Benzin. Kad se peče kameno-ugljevlje, da se iz njega izvede posvjetni plin za posvjet velikih gradovah, ostaje u posudi, osim čista ugljevlja, (tako zvani kok) i katrana; a kad se ovaj prepeče — evo ti razglašena benzina, o kojem se u najnovije doba mnogo piše, kao o najboljem sredstvu za vadjenje muzge i mrljah (flekah) iz odjeće. Nu dok se ova tvar u plinarah (*Gasfabrik*) predaje u bezcjenje: u naših dućanih trži se benzin kao skupocieno sredstvo, te stoji svako stakalce 20 kr. sr.

Gospodarske viesti.

— Voćarsko družtvo u Pragu odlučilo je vrlo shodno, da će dati sve vrsti voća od voska napraviti, da se tako svatko i u svako doba može svojima očima uvjeriti, kakva je ova ili ona vrst voća.

Svaštica.

— Već smo javili, da je bio u Slovačkoj na 15. sieč. potres, a najviše se je uzdrmala zemlja u Budjetinu (u trenčanskoj županiji). Gospodja V. začuvši iznenada strašnu tutnjavu potresa, i videć, kako zidine od sobe pucaju, sa svoda opeke padaju, pokućtvo strahovito štropoće, i zemlja se pod nogami pregiblje, kao da hoće sve da proždre — tako se je toga strašnoga prizora prepala i ustravila, da joj je crna kosa za dva dana sasvim osjedjela.

— Grad Korint (u Grčkoj) bio je potresom na 21. velj. gotovo sasvim razoren.

— U Kraljičinu Gradcu (u Českoj) bio je nedavno njeki zločinac osudjen na 8 godinah u težku tamnicu, zato što je od pakosti metnuo na šinju od željeznice velik kamen, da se prolazeći onuda parovoz u jarak izvali. Srećom se je zločin taj za rana zapazio, i tako se velika nesreća prepriečila.

Trgovina.

J. Na Rieci 12. ož. Naša žitna pijaca oživljuje po malo, što se tiče kukuruza, koji okolića kupuje povišenimi cienami od 2 for. 55 kr. do 3 for. 15 kr. vagan. Ostale vrsti hrane zanemarene su, a pšenice malo imamo, budući nam banatske iz Siska preko Karlovca već 2½ mjeseca ništa doći nemože, radi zavijane ceste i smrznute vode.

Ina trgovina nije se ni za dlaku poboljšela; svatko se tuži i jadikuje, a najgore je po siromašne težake, koji samo od nadnice žive; jer bez prometa i trgovine, neimaju zasluge, te se vrlo muče i stradaju, pritisnuti od one doista duge i oštre zime, kakove stari ljudi ovdje nepamte.

G. U Sisku 15. ož. Prošasta nedjelja nije se razlikovala od prijašnje množtvom prodana žitka, nego samo tim, što se ovo množtvo neda točno naznačiti, jer su naručbe samo u pismih učinjene, dakle za sada nisu sasvim poznate.

Prodalo se je 8000 vag. pšenice, i to pančevačke po 2 for. 45 kr., bečkerečke po 2 for. 54 kr., bečejske po 3 for. 8 kr. Zatim 8000 vag. kukuruza po 2 for. 20—24 kr. Zob je prodavana samo na malo i to vagan po 1 for. 20—24 kr., nješto malo ječma po 1 for. 45 kr.

Iz Karlovca javljaju, da neprolazi mnogo žitka; pak i to samo na malo, jer ima slabo zalihe (*Vorrath*); i buduć da na Kupi neima više leda, učinio bi njetko dobar posao, kad bi onamo opremio žitka.

Iz Trsta doznajemo, da će se na proljeće preko Zidanoga mosta mnogo žitka voziti. Voda je plovka, al sve manja. Vozarina do Zidanoga mosta 42 kr., do Karlovca 10—12 kr.

Hod državnjačah na bečkoj trgovani.

15. ožujka 1858.

Narodni zajam	84⅞
Ugarsko-hrvatske razteretnice . .	80⅛
Prid na srebro	4¼%

Dubljina Save.

13. Ožujka 1858. — 0°—0"—6‴ pod ništicom.

Objava.

P. n. gg. članom gospodars. družtva daje se na znanje: da družtvo imade 12 lotah sjemena od bubah-svilaricah, koje će se dieliti medju članove bezplatno, nu pojedince ne više od jednoga lota. Tko ga želi dobiti, neka se obrati na poslovodstvo. *Od upravlj. odbora g. družtva.*

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska narodna tiskarnica drа. Lj. Gaja.
Uredjuje u ime glavnoga odbora Bogoslav Šulek.

GOSPODARSKI LIST.

Izlazi četvrtkom. — Polugodišnja ciena: članovi hrv.-slav. gosp. družtva plaćaju samo 30 kr. poštarine, ili 15 kr. ako se pošilja u kuću; nečlanovi 1 for. 30 kr. poštom. ili 1 for. 15 kr. sr., kad im se pošilja u kuću.

BROJ 12. U Zagrebu dne 25. ožujka 1858. **GODINA VI.**

Nestašica krme.

Čega nas je već u jesen strah bilo, da će gospodarom radi prevelike lanjske suše ponestati hrane za marvu, toga se nismo ubojali, nego se jošte premalo bojali. Jer evo suši se pridruži ljuta i dugotrajna zima, pa dok je drugih godinah marva oko Josipova dne već u polju pasla, težko da će ljetos prije Gjurgjeva. Žalostni nam glasi oda svuda stižu: siromašnijim seljakom nestalo je već svake krme, te hrane jadnu stoku krovnicom; drugdje je opet poskočila ciena sienu toliko, da nije seljaku moguće smoći dovoljne hrane: tà kako će hraniti volove sienom, kad n. p. oko Božjakovine, gdje inače ima puno i krasnih livadah, stoji centa 3—4 for. sr., a 1 centa kojekakve nevaljale slame, što se inače samo za stelju rabi, plaća se u Zagrebu sa 2 fr. i više! Ako je pako gospodarom ponestalo krme, a to o stelji ni govora neima, te mora biedna stoka u smradu stajati i ležati; pa znamó, da je čistoća pola hrane marvi.

Ovo jošte nije sve: tko stoku svoju srećno prehrani do proljeća, onda će mu istom najveća pogibelj prietiti. Jer kao što se u ljudih izza gladne godine zameću kojekakve pošasti i težke bolesti: tako je i nedostatku krme obični pratilac marvinska kuga. Od nezdrave i nevaljane hrane mora da oboli i čovjek, i marva. Žalibože u Galiciji su se ove rieči već obistinile: ondje se je već u mnogo seloh pojavila kuga, te je sila stoke parnulo.

Ovoj su si nesreći gospodari ponajviše sami krivi, što nepamte, da u izobilju treba skrbiti za nevolju. Da se kod nas bolje gospodari s krmom, kad jê mnogo ima, nebi nas nikada zatekla onolika oskudica. Nu šta se obično radi? U mjesto da se barem slama štedi, a ono se njom drva podpaljuju, i buduć da se slamom težko užižu, zato se je sila baš u zalud potroši. Dobar gospodar postarat će se dakle već s ovoga razloga, da ima u kući uviek dosta podpale; što bar nije mučno, jer zimi ima družina dosta vremena, da drva ciepa i luče teše.

Ovamo ide još i nečistoća u hlievih (štalah) Da se svako jutro izpod marve gnjoj dobro odgrne, a stelja pod valov zagrne, dvoje bi se postiglo: prvo, mnogo bi se prištedilo stelje, jer bi se ista stelja pod večer, prije nego marva legne, izpod valova opet mogla zagrnuti pod marvu; drugo, mogla bi se ona krma, što marva jeduć prospe, sa čista póda pokupiti i opet njoj položiti; nu što pane na nečist pod, od toga se stoci gadi, te neće da to jede. Svakako treba i slamu za stelju sasjeći, i to zato, jer onda više gnoja popije, i gnoj se po polju laglje razmeće.

Al ovo je ljetos sve već ponehari; kod naših slabljih gospodarah već se na stelju ni nemisli, jer briga o krmi svu im glavu obuzimlje. Prošaste jeseni je i Gosp. list dobro svjetovao gospodare, šta treba da rade, da se uklone prietećoj oskudici: nu slabo je to tko uvažio, a što je onda shodno bilo, tomu sada već neima mjesta. Sad se više nemože kupiti lišće po šumi i vinogradu, ni repa saditi, ni heljda sijati. Iz Češke javljaju, da ondje neće baš postradati radi nestašice siena, jer imaju mnogo krumpira: za nas neima ove utjehe, jer ovo jedan vagan koruna stoji do 2 for., a 2 centa koruna daju upravo toliko hrane koliko 1 centa siena: čovjek nebi dakle ništa prištedio, kupujuć korun mjesto siena.

O jevtinoj hrani neima više govora, nego samo da nebude preskupa i da bude opet primjerena. Ovdje treba pamtiti, da kao što može toga čovjek mnogo koješta probaviti, kad se to valjano ugotovi: tako se i marva za nevolju nasiti koječim, ako se to pripravi i njezinoj utrobi prilagodi.

Ovamo idu ponajprije kukuruzni okomci (ajdamaci), koji se kod nas obično kao podpala troše; jer podaj onakav prazni kukuruzni otučak volu ili kravi, a ona ga se neće dotaknuti. Posve je druga, ako ove stučke smrviš i užrvnaš, te ovo mlivo od jednog obroka do drugog u vodi močiš: ono će ti u kravah nadoknaditi mekinje (poseje), a u konjah sječku. Nije to prazno mudrovanje: u Beču ima već posebna tvornica, u kojoj se mrvê kukuruzni okomci, a 1 centa ovih mrvah prodaje se po 2 for. 20 kr. sr. Ako pako puno kukuruzno klipovje ovako užrvnaš, onda ti se netreba brinuti ni za kakvu drugu hranu tvojih konjah, govedah i svinjah.

Nu evo biedo! Gdje ćemo samljeti ove okomke i klipove?

Žalibože nitko, ako se nevaramo, nije si nabavio Marcelova mrvila, štono je bilo i u Gosp. listu toliko preporučivano. Preskupo se je našim gospodarom činilo; a da ga je tko nabavio i okomke ljetos na njem

samlio, za cielo bi mu se bio sav trošak već zimus naplatio, a jošte bi bio i dobitka uhvatio. — I u Optuju je izumio Franjo Schrank osobite žrvnje, kojimi se mrvè kukuruzni klipovi i okomci, te ih prodaje po 2 for. 30 kr. od svakoga palca visine, a ovako priredjen žrvanj može se u svakom mlinu rabiti. Nebi-li koji naš član, stanujući blizu Optuja, potrudio se onamo, da vidi i obaviesti obćinstvo, što je u stvari?

Mislimo, da će se mnogi naši umni mlinar i sam dosjetiti načinu, kako bi samlio klipove i otučke, i kako je snieg počeo kopnjeti, imat će za to dosta vode.

Ovamo ide nadalje kukuruzovina; nu i ova nevalja ciela, nego ju treba sitno izsieći. Al evo druge biede! Naši gospodari neimaju nikakvih ili samo hrdjavih sječkarnicah. To je velika naša mana, što kod nas malo ima zadružnosti, t. j. zaboravlja se, da se u družtvu mnogo toga može bez velika truda izvesti, što za pojedince nije moguće. Tako n. p. na Visokèm (u Českoj) pravi njeki bravar sječkarnice, na kojih se može za ³/₄ ure jedna krstina (*Mandel*) ražne slame na sječku sasjeći. Istina je, da jedan ovakav stroj stoji na mjestu 34 for. srebra: nu pored njegove valjanosti mogla bi se njim ciela jedna obćina poslužiti, pa koliko bi onda zapalo svaku kuću da plaća? A da sječkarnica ova valja, to jednoglasno zasvjedočuju svi gospodari u českih Hospodarskih novinah. — Ako bi se našlo njekoliko gospodarah, koji bi ju htjeli nabaviti, evo im naslova: *„Herrn Franz Schmidt, Schlossermeister zu Visoke in Böhmen. Letzte Post Semil.“* Valjda bi po ovom primjerku umjeli onda i naši majstori sličnu sječkarnicu napraviti. Obična sječkarnica stoji u Zagrebu 10 for.

Ne samo kukuruzovinu, nego i slamu, pače i sieno treba sasjecati, ako želimo štediti; jer ovako sasječenu krmu probavljaju goveda sasvime, i tako se njom i bolje hrane, nego kad im se ciela daje.

Nu odkuda nam slame i siena? pitat će mnogi gospodar. Tko ovako sada pita, nepokazuje baš mnogo gospodarske vještine, jer ovako bijaše pitati u jesen.

Tko sada stoprv hoće da kupuje siena i slame, on će bolje proći, ako kupi zobi i ječma, i ako tim stane hraniti svoju stoku. Ta svatko znade, da svaka krma nehrani jednako, i da sieno i slama podaje marvi manje prave hrane nego zob; pače proučili su točno, da u 1 centi dobra siena toliko ima braniva, koliko u 3 cente ražne slame, ili u ¹/₂ cente zobi, t. j. nješto preko vagana. Uzmimo sada na um, da 1 centa siena stoji (u Zagrebu) 3 for., 3 cente slame 6 for., a ¹/₂ centa zobi 1 for. 36 kr.: nije-li dakle očiio, da se zoblju jevtinije marva hrani nego slamom? Tko ima kukuruza ili ječma, on će jošte bolje proći, ako njim uzme hraniti marvu. Tomu je uzrok, što je lani pored nestašice krme barem svake vrsti žito podobro rodilo.

Nu tim jošte nije posao svršen. Ako želiš hraniti svoju stoku žitom, treba da ga za to pripraviš, t. j. da ga užrvnaš, jer samo onda će ti marva sve hranivo iz njega izvaditi. U ovom pogledu treba da opetujemo, što smo gori rekli: zob, kukuruz, ječam itd. treba takodjer izsitniti; jer će samo onda marva cielu hranu probaviti. Kao što smo već nedavno kazali, ako se konji cielom zoblju hrane, ostaje od prilike deseti dio zobi neprobavljen u gnoju, što je očevidna šteta.

A gdje ćemo užrvnati žitak bez velika troška? Ovdje opet moramo reći, što i gori, neka si svaka obćina ili barem poviše gospodarah nabavi žrvnalo. U Zagrebu stoji veliko žrvnalo od željeza 125 for. sr.; a u Ljubljani, na vrtu ondašnjega gospodarskoga družtva, stoji 90 for. sr. — Valja pamtiti, da se na njem nežrvna samo hrana za stoku, nego i čovječja, po imenu sočivo, koje je onda zdravije i mnogo ga se manje troši, nego kad se cielo kuha, te izlazi iz čovjeka neprobavljeno.

Napokon treba jošte dvoje, ako želimo s uspjehom braniti marvu suhom krmom. Prvo, da se hrana posiplje solju, jer da ove marvi treba, to zna svaki gospodar: dakle ako je slaba hrana, neka marvi barem soli nefali. Ovdje treba primiotiti, da visoka vlada prodaje marvinsku sol mnogo jevtinije nego navadnu. Drugo, da se hrana pokvasi vodom, prije nego se marvi položi. Dapače mnogi gospodari preporučuju, neka se sječka izmiešana užrvnanim žitkom polije vrućom vodom, u kojoj ima raztopljene soli, i neka se ovako ostavi hrana u kacah jedno 12 satih.

Završujemo ovaj članak riečmi vještа gospodara Seidlera:

„Žalostna je istina, da jedno jedino ćudljivo ljeto naše gospodare lišava krme i stelje, i akoprem ih je nesreća ova mnogo putah već zadesila, opet mi se čini, da je jošte daleko doba, gdje će gospodar prkositi jednoljetnoj suši. Puno se je toga pisalo o dovoljnom sijanju krme, puno se je tužbah čulo na hude posljedice nedostatka krme — nu slabo ih ima, koji bi k srcu primili ove opomene: većina gospodarah zaboravlja nevolju, kad je nestane, i tako sve ostaje kod staroga; pa kad opet nahrupi nestašica krme, neznaju si drugčije pomoći nego prodajom potrebite stoke t. j. umaljivanjem gospodarske glavnice. Istina je, da je lanjske godine radi prevelike suše slabo što rodilo: al je opet prihvatio korun i repa, i to neka nam bude koristna opomena, da se gledeć na krmu nikad neuzdajemo samo u jednu vrst bilja, n. p. u sieno, djetelinu, grahor itd., nego svakovrstne krme da pripravljamo, pak ako nerodi jedna fela, rodit će druga. Tako evo blago onomu, koji je lani nabrao mnogo koruna i repe, on si netare glavu za krmu, do koje toliko stoji gospodaru. Jer stelju može nadoknaditi šušnjem, piljevinami, pepelom, pieskom, zemljom; za gnoj ima nadomjestakah — nu ako mu ponestane krme, te mora prodati marvu, zlo po njega, on će se tek kasno oporaviti, ili nikada.“

O istini ovih riečih može se svatko osvjedočiti u našoj gornjoj krajini, gdje je ponestalo stoke, radi čega narod svaki dan dublje propada.

Čim je sve dobro krmke hraniti. *)

Osobito ove zime vidim, kako se siromaške svinje po smrznutih poljanah gladne nemilo potucaju, a to najviše zato, jer je radi suše od prošle godine nestalo obične svinjske hrane, naime, žira, bućah (bundevah), krumpira, zelja, repe; a za druge stvari naši ljudi ili neznadu, ili, jer nisu u običaju, nemare. Vidivši dakle siromaške svinje tako gladne i od gladi i zime pogurene, naumila sam na kratko napomenuti, što je još dobro u nuždi za hranu za svinje, i čim je ja hranim izim gori pomenutih stvarih. Kao što u svakoj gospodarstvenoj struci tako i kod svinjah mora čovjek već ljeti misliti, čim će svoju krmad prehraniti: zato, kad vidi, da pomanjka jednog, odmah neka se pobrine za drugo, i tako u nuždi neka i lošije stvari pospremi za zimu. Dobro je, kad se grožđje tišti, onaj trop opet u badnje spraviti, i vodom pomočiti, a za pet ili šest danah opet dobro isprešati: ona preševina daje s vremenom dobru kvasinu (sirće, ocet), a trop valja opet strpati u badnje, omazat ih, da nesgnjije, i ostaviti za zimu za svinje. Kad ga počneš upotrebljavati za hranu, onda se izkopa, prekipi u kotlu i pomieša malko sa mekinjami, a svinje ga, osobito ako je topao, vrlo rado jedu.

Isto tako, i još bolji je trop od voća. Tko neima posudja, da ga spravi, neka ga posuši i onako ostavi do zime. Nadalje dobre su i kuhane mohune (komušinje) od pasulja; zatim vinovo lišće, obrano u jesen poslje berbe. Ovo se nameta u badnje kao kupus, polije vodom, pokrije daskami i kamenjem i ostavi na hladnu mjestu (da odviše neukisne). Po zimi pako se izkosa, prekuha i sa mekinjami (posejami) pomiešano svinjam daje.

Dobro je i sjeninje, ili otava i djetelina, ključalom vodom (kropom) poparena i mekinjami pomiešana. Jošte su dobre svake vrsti poparene pljeve, a najbolje od drobnoga žita i heljde (hajde), onda od raži i zobi, a najposlje i pšenične. Razumieva se, da sve ove stvari same za sebe slabo imadu braniva; ali i krumpiru i bućam mora se takodjer nješto primiešati; tako i ovim stvarim treba pridodati krumpira ili kakvoga brašna, kako tko imade. Ipak je ovako bolje i jeftinije, nego da se svinje, kao što to u ovoj okolici sada ljudi čine, po ovoj suhoj zimi na strni u polju pasu. Koliko tu neće kvara biti na zimskom usjevu, koliko će tu krmačah ozebsti, kolike će onako suhe, slabe i gladne, cieli dan ono smrzlo lišće birajuć, oboljeti, koliko će pastiri gradje i plotovah za vatru spaliti, a koliku odjeću i obuću badava poderati! Sve ove stvari poznajuć ja iz vlastitog iskustva mogu svakomu kao koristne preporučiti. Već mi je sbilja za rukom pošlo, da sam drugdje i ovdje uputila mnoge i mnoge seljane, te kupuju hajdene pljeve po 12 kr. vagan, a one druge po 10 kr., da njimi svoju iztrošenu krmad hrane. Upravo prije njekoliko nedjeljah bilo je kod mene veselo družtvo, kad je njeki seljak k meni došao i 15 vaganah pljevah kupio. Moji gosti, vidivši to, zapitaju, da šta će taj čovjek s tolikimi pljevami? A kad sam kazala, da će š njimi svinje hraniti, stade se sve grohotom smijati. Kad sam ih pak uvjerila o istini stvari, onda reče njeki gospodin: „Ako je tako, to ću i ja bogme u buduće pljeve spravljati i prodati; ta do sada su mi je kokoši badava po dvorištu razmetale.“ Ovdje ću primietiti, što je moj otac činio, kad mu je preostalo pljevah. On ih je dao u jamu sasipati, da ondje sagnjiju, i to je onda kao najbolji gnoj u vinograd vozio.

Napominjem još, da je prava slast za svinje, ako im se pljeve onom juhom poliju, što preostane od bućnih košticah, kad se iz njih ulje izkuha. Zato nemogu dosta preporučiti sijanje bundevah; jer isto lišće od njih ljeti, kuvano i izsječeno, dobra je hrana ne samo za svinje, neg i za živad (perad), a koštice daju dobro ulje za jelo i za posvjet, pa to mnogo vriedi! Ja nikada ulja za posvjet nekupujem, nego si ga iz košticah bućnih izvadim; a u sadanje doba mora se čovjek, osobito na selu, svakoga suvišnoga kupovanja čuvati, jer je sve neizmjerno skupo, samo naše plodine neimaju nikakve ciene.

Napokon ću napomenuti jošte jednu slabo poznatu hranu za krmad, valjajuću osobito ondje gdje ima na blizu šume, i to je imela ili mela, što se od nje ljepak pravi, a raste na drveću i vrlo mu hudi, jer mu sok siše i tako ga suši. Treba dakle, da se pastiri popnu na drveta, na kojih ima one mele, i da ju skidaju: tako će i šumi koristiti i svoje svinje nabraniti, koje imelu rado žderu. *Jelisava Prasnička.*

*) Ovaj smo članak primili već prije mjesec danah, nu tiesan prostor Gosp. lista nedopusti nam ga do sada priobćiti. *Ured.*

Tirolska vinotržnica.

U južnom Tirolu ustrojava se pod ovim naslovom družtvo, koje će nastojati oko vinarstva i vinotržtva. Pravila su već bila u skupštini odličnih gospodarah u Bozenu izpitivana i odobrena. Po ovih će družtvo sakupiti glavno od 80,600 for., koje će članovi malo po malo naplaćivati. Družtvo će ponajviše kupovati u veliko grožđje i kljuk (*Weinmaisch*), a u tom gledati osobito na vrsnoću. Tim će družtvo priliku dati vinogradarom, koji dobro nastoje o svom trsju, da mogu svoju plodinu brzo i pod dobre uvjete prodati. Jer malo ima vinarah, koji mogu čekati i pivnice zatvoriti, dok im nedodje povoljan kupac: većina brine se za kupca već prije berbe i zadovoljna je, ako samo proda vino po što po to. Naravno, da onda neodlučje cienu vlastnik vina nego kupac; no prodavcu u takovu slučaju nije opet stalo do dobrote svoga vina nego do množtva — te ga krsti. Tako se vina domaća izopačuju i ozloglašuju. Da se tomu zlu doskoči, treba dobro vino dobro platiti, a to će činiti vinotržno družtvo. Nu ono se neće brinuti samo za prodavce nego i za kupce. U njegovoj pivnici bit će samo izvrstnih i to različitih vinah, te će ondje kupac naći po izbor tirolskih vinah, i može biti uvjeren, da je svako vino čisto i nepokvareno. Družtvo će zato kupovati grožđje i kljuk, jer vinogradari ponajviše nisu vinarstvu vješti, ili im se neće točno i pomnjivo postupati — a to je glavni uvjet, da ti valja vino. Glavna će dakle zadaća biti družtvu, prednjačiti gospodarom u vinarstvu t. j. u postupanju s vinom u podrumu. Zato će se kod družtva namjestiti sve sami ljudi vješti praktičnomu vinarstvu; jer tu nije dovoljna dobra volja ili puna usta praznih riečih, nego vještina i poštenje; bez njih propada svako družtvo, a najpače bi propala vinotržnica. (*Austria.*)

GLASONOŠA.

Domaće viesti.

— Uz ljutu zimu zavladala je bila tolika suša, da su mnogi zdenci (bunari) i u Zagrebu bili presahnuli, i prijatelj naš iz Posavine pripoviedaše nam, da i ondje jedva toliko vode imaju, da žedju ugase, a za ostale potrebe potočnicom treba da se služe. Isto javljaju „Novice“ iz Kranjske, da je ondje na njekojih mjestih tolika suša, te ljudi i marva moraju piti snježnicu od otopljena na vatri sniega. I drugdje je ista suša vladala, te mlinari nisu mogli mljeti, a ljudem je već bilo ponestalo brašna. U Slavoniji i Podravini bilo bi se isto dogodilo, da nije parnoga mlina u Virovitici. — Stara je poslovica „Sveti Matija led razbija;“ nu ljetos je taj posao kod nas ostavio sv. Josipu, a malo više možda tek sv. Gjurgju; jer na Dunavu se led niti nemiče, i nije nevjerovatno, da će ondje ljudi na ledu uzkrsovati, što se od g. 1785. nije dogodilo.

— G. vlastelin Restorff, umni gospodar, nabavio si je dva amerikanska pluga, o kojih izvrstnosti sam se je glavom uvjerio. Ovi plugovi su sada kod g. Hatza u Zagrebu i ostat će ondje jošte koji dan: zato svraćamo na nje pozornost sviuh ratarah, koji će doći sutra u Zagreb na sajam, da ih razgledaju. O vrstnosti ovih ovdje nepoznatih plugovah, ili kao što im je pravo ime, amerikanskih ruhadlah, drugi put.

Kućanstvo.

— Nedavno obretene posvjetne tvari, *kamfin, fotogen* i *pinolin* zvane (o kojih ćemo drugi put obširnije govoriti) umnožene su novim posvjetilom, što ga je obrio (pronašao) lučbar njeki u Draždjanih, i prozvao ga je radi biela njegova svietla *leukotin*, to će reći bjelosilo. Ovo novo posvjetilo može se žeći u svakoj običnoj svjetiljki (lampi), jer je kao ulje; nit se dimi, nit smrdi, pak uz to jasnije gori i jevtinije je od svake do sada poznate posvjetne tvari. Ako je ovo istina, to će zaista svemu čovječanstvu dobro doći, a najpače sirotinji, koja se zimi radi skupoće sviećah ni svjetla nemože naužívati. (Slov. nov.)

Voćarstvo.

— Hladna voda, koja toliko životinjskih bolestih lieči, ima istu moć i u bolestih bilja. Vješti voćar Schamal u Maloj Boleslavi (*Jungbunzlau*) u Českoj piše, kako on lieči rane pećkovnicah t. j. drveća, koje u svom plodu ima pećke (koštice), kao što n. p. breskve, trešnje. Svaki voćar znade, da su rane ovih voćakah za nje pagubne: čim dakle opaziš, da kora gdje puče i teklina (gumi) iz nje curi, uzmi presomićenu ili presmotanu krpu, namoči ju u hladnu vodu, privij ju i priveži pod večer na drvo, gdje ima tekline. Sutra dan sbriši krpom teklinu, koja se je dotle raztopila, i opetuj rád u večer, dok rana sasvim nezacieli, što će već za koji dan biti, ako nije zastarjela.

— Vrtlarski vosak. Nastaje vrieme ciepljenju, zato će možebiti dobro doći mnogim štiocem naputak „Tygodnika,“ kako treba vrtlarski vosak gotoviti. Uzmi 28 lotah crne smole, 16 lotah voska, 7 lot. masti i isto toliko pepela. Otopi sve na vatri i namaži tim mazilom, dok je toplo, ciepljene (kalamljene) voćke. U Francezkoj u Rouenu služe se voćari samo ovim voskom.

Svaštica.

— Najstariji ljudi izza Mojsije. G. 1138. preminuo je Ivan Žiten, koji je bio štitonoša cara Karla tobože Velikoga: dakle ako je to istina, čovjek taj je živio 360 godinah. Ovo nije baš nemoguće, jer u Rusiji ima jošt i sada više ljudih, koji su navršili 150 godinah; i kad je ruski car Aleksandro I. god. 1818. pokraj Balta putovao, predstaviše mu kao čudo čovjeka, koji je bio namirio 200 godinah. — U Erdelju je ovih danah umro starac u 113 godini svoje dobe.

— Dažd bubah. Na samu sviećnicu je kod kranjskoga sela Tihaboja, na veliko čudo puka, sa sniegom, što ga je mećava doniela, sila crvlja palo. Crvlje je bilo nalik na gusjenice i nitko nije dvoumio, da je s neba palo. Sada „Novice“ donose tumačenje toga čudnovatoga pojava. Kad su vještaci razgledali ovo crvlje, našli su, da su to gusjenice, iz kojih se mjeseca lipnja izlieže kukac, nazvan latinski *Telephorus fuscus*, *Schneekäfer*, te spada medju tako zvane šoštare, zato bi se naški mogao zvati snježni šoštar ili snježnik. Iz jajca izvale se ove gusjenice više putah već mjeseca veljače, i onda se proriju kroz snieg i gamze po njem, a ljudi, neznajući odkuda su došle, pomisle odmah, da je to čudo, da su s neba daždile. To se onda zove dažd bubah (*Insectenregen*).

— U Haratni (u Erdelju) sklopilo se je hvale vriedno družtvo, kojega članovi su vjeru zadali, da neće više, kleti, krivo prisizati ni smutljivih riečih govoriti. Nebi bilo s gorega da se i našinci ovako zavjetuju.

Obrtnost

— Najveće staklene ploče. Bečki trgovac Haas nakitio je svoj dućan samotvornimi prozori t. j. ogromnimi pločami od stakla, izza kojih je njegova roba izložena, da okviri (čerčivo) navadnih prozorah nepriečе razgledanje njegovih raznomanjastih tkaninah. Svaka ova staklena ploča ima u visinu 13 stopah, u širinu 8 stopah, a debela je ½ palca; liepo su sve ulaštene (politirane), tako da pred njimi uviek množtvo ljudih stoji i divi se toj ljepoti. No i ciena je ovim pločam (koje su u njekoj belgijanskoj staklani salivene) prema njihovoj veličini: jer svaka stoji u samoj staklani 1000 for. srebra. Svatko si može pomisliti strah trgovca, da mu koja pijanica ili nespretan kupac nerazlupa dragocjene prozore, koji više vriede nego sva roba mnogoga trgovca. (Slov. nov.)

Trgovina.

Z. U Varaždinu 18. ožujka. Ovdje se je danas prodalo pšenice (od 86 funt.) 200 vaganah po 3 for. 6 kr. — Raži (od 80 ft.) 441 vag. po 2 for. 42 kr. — Ječma (od 67 ft.) 121 vag. po 2 for. 30 kr, — Zobi (od 47 ft.) 18 vag. po 1 fr. 40 kr. — Kukuruza (od 85 ft.) 1532 vag. po 2 for. 54 kr. — Koruna (krumpira) 12 vag. po 2 for. sr.

Ciena žitka od 10—20. ožujka 1859.

	Pšenica		Raž		Ječam		Zob		Kukuruz	
	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr	kr.
Zagreb	3	20	2	48	2	12	1	36	2	48
Osiek	2	—	1	36	1	30	1	12	2	6
Rieka	4	20	3	5	2	—	1	45	3	15
Karlovac	3	12	2	12	2	—	1	27	2	36
Sisak	3	9	—	—	—	—	1	14	2	24
Gospić	4	10	—	—	2	30	—	—	3	—
Vinkovci	2	—	—	—	1	25	1	8	1	36
Makarska	3	13	2	52	2	6	—	—	2	36

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska narodna tiskarnica dra. Lj. Gaja.
Uredjuje u ime glavnoga odbora Bogoslav Šulek.

GOSPODARSKI LIST.

Izlazi četvrtkom. — Polugodišnja ciena: članovi hrv.-slav. gosp. družtva plaćaju samo 30 kr. poštarine, ili 15 kr. ako se pošilja u kuću; nečlanovi 1 for. 30 kr. poštom, ili 1 for. 15 kr. sr., kad im se pošilja u kuću.

BROJ 13. U Zagrebu dne 1. travnja 1858. **GODINA VI.**

Rezatba.

Rezanje je ponajvažniji, al i ponajmučniji posao u vinogradu. Uzdržati u vinovoj lozi pravo razmjerje medju njezinim sokom i reznicami — to je vještina samo izkusna vinogradara. O riezu visi ne samo lik ili forma čokota, nego i njegova rodovitost i dugovječnost, pače i vrsnoća vina. Kod nas se je i u tom zaostalo; svatko „plete kotac ko što mu i otac;" sve se radi samo po staroj navadi, i slabo se uvidja, da kao što u svačem, tako se i u gospodarstvu napreduje; nu napredku tomu hoće se nauka i pomnje. Al o tom drugi put. Ovdje ćemo sada sboriti samo o vinovoj lozi, o tom plemenitom bilju, koje ljudem toliku nasladu i korist donosi.

Prvi je posao na proljeće vinogradaru rezatba. Tko želi vinograd valjano rezati, treba da poznaje pojedine česti čokota (trsa), njihovo zamjenito odnošenje i svojstva svieh gledeć na rodovitost cieloga trsa. Ovdje treba uvažiti;

1. S t a b l o *(Stamm)*, to jest onaj dio čokota, što počimlje ozdol kod korienja, gdje se ovo dieli, a svršuje se gori kod krakah t. j. glavnih granah. Stablo se najprije odrveni, i tada slabo tjera, ponajviše samo onda, kad gornje loze i mladice hoće da usahnu; al su i mladice iz stabla nikle obično slabo zanj prirasle, zato se od njih nemogu izvoditi novi kraci *(Schenkel)*, a većinom su i neplodne. Glavna je zadaća i zvanje stabla, uzvodit u grane hranu, što ju je korienje iz zemlje popilo.

Samo ako kadšto iztjera iz stabla jaka mladica, sjedeća krepko na njem, treba je na dva oka srezati i paziti, da ojača, i da se s vremenom upotrebi za pomladjivanje, ako koji stari krak iznemogne i propane.

Više putah nam upravo treba ovakvih izbojah: da ih dobiješ, a ti povapni (pokreči) stablo, da se oljušti tvrda gornja kora, ili ga pako zareži poprieko nožem, da se probudi i da može pronići spavajuće pod korom puplje.

2. Gori, gdje se stablo dovršuje, počimlju k r a c i, to jest glavne grane, za koje valja što i za stablo, ako nisu puno mladje. Kraci vode sok i hranu iz stabla u loze ili rozgve, to jest u mladje grane, koje su nikle iz krakah. Osim toga nam krak služi, da ondje dobijemo lozah, gdje ih baš želimo imati, n. p. kod brajdah ili čardaklije. Ako se ostave mladjo grane izpod krakah, može se njimi cieli čokot pomladiti, i učiniti, da se dosadašnje previsoke loze zemlji primaknu, očevidno umnožava dobrotu grožđja, ako trs nije visok kao kakvo drvo.

3. L o z e ili r o z g v e, to su grane ničuće iz krakah. One su od tri vrsti:

a) D v o l j e t k i n j e, koje su ostale od mladicah preklani naraslih, a lani srezanih.

b) L j e t k i n j e ili l j e t o r a s l i, koje su lani narasle i zimi odrvenile. Samo su ove rodovite: zato se režu, ili se pak ostavljaju, da se od njih uzmu ključci (sliepe loze), i da iz njih niknu:

c) M l a d i c e, koje će ljetos roditi.

Kod rezatbe treba osobito paziti na dvoljetkinje; jer ljetkinje, nikle iz stabla ili iz starih granah, prve godine, obično, nikada neradjaju, nego samo one, koje su nikle iz dvoljetkinjah. — Ove su dakle kao posrednice medju pretvrdim stablom i rodnimi mladicami.

Osobito treba dakle gledati, da reznice (t. j. srezane ljetkinje, koje će ljetos roditi) niču iz dvoljetkinjah, a ne iz starijih granah. Tko na to nepazi, on radi nasumce i samo će mu slučajno trs uroditi. Ako su sve gornje grane kršljave i slabe, onda kadšto niče iz samoga kraka po koja mladica sa nješto malo grožđja, nu ovo riedko kada sasvim dozrieva.

Kad poznaš pojedine česti čokota, i njihovo sudjelovanje kod roda, onda još uvaži kod rezatbe narav i kakvoću svoga tla u vinogradu, zatim gnoj, kojim si, i kada si ga pognojio, napokon svojstva čokoća, koje u tvojem vinogradu raste, po imenu, da-li jako ili slabo tjera. Kod rezatbe se drži osobito ovoga pravila: sreži uviek manje nego što ti se čini, da trs podnosi. Nevalja pravilo, kojega se prosti vinogradari drže, da se kod rezatbe treba ravnati po vrsti (feli) trsa, i prema tomu, kakve je fele, rezati ga na kratko, ili na dugačko. Samo na jednaku tlu treba gledati na felu čokoća, pak ni onda ga nerezati po kakvom stalnom pravilu, nego prema množini mladicah, koje su lani narasle. Jer prema množini granah napredovao je i korien od trsa, i na to treba gledati kod rezatbe.

Samo u zemlji čokoću primjerenoj, koja dakle nit je prebujna nit premršava, gdje čokot neima niti prejakih niti preslabih ljetkinjah, vidi se kod raznih felah trsja razlika gledeć na množtvo granah.

Isto tako različito je ondje i mjesto rodovita pupija. U patuljastih t. j. u malenih, tankogranih trsovah rodna su oka sasvim blizu dvoljetkinje, iz koje je reznica nikla; čokoća jakih i velikih granah ima rodna oka malko dalje od dvoljetkinjah. *J. Čačković.*

Zalievanje čokoća.

Što je čovjeku krv, to je bilju njegov sok, koji se naški mezga zove; kao što je krv tvorivo našega tiela, tako se i od mezge tvore i rastu udovi bilja. — Ovo su od starine uvješbali umni gospodari, zato nastoje, da umjetno umnožaju bilju mezgu, jer ovo onda veselije napreduje. Ovo je uzrok, zašto se i vinogradi režu, i voćke klaštre. Mezga, koja bi bila iz koriena otišla u one okresane grane i osječene rozge, zadržava se za ostale grane, i čini, da ove boljim i većim rodom radjaju. O tom se može svaki gospodar i sam uvjeriti: čim pusti vinovu lozu, da raste kako joj drago, za koju će se godinu oviničiti, to jest, podivljat će. Mi dakle režemo vinograd, da umnožimo u čokotu mezgu, zapriečiv ju, da se nemože po svih granah razplinuti i tim svoju snagu i silu izgubiti, nego da bude njezino djelovanje jače u onih granah, koje nisu osječene.

Ako to, onda je suženje ili zalievanje čokoća bome gotova šteta. Jer ako nam mezga izcuri, šta smo se pomogli rezanjem vinograda? Treba dakle svakako zapriečiti, da vinove loze nesuze. A to se može na dva načina. Prvo, ako se vinograd onda reže, kad ima malo mezge u čokoću, dakle u jesen. Drveće mezgâ na proljeće, nu ako je trsje pod zimu obrezano, rane će do proljeća zacieliti, i onda nemože mezga izcuriti, t. j. vinograd nesuzi, nezalieva. Zato u mnogih zemljah, po imenu u Francezkoj, režu vinograde u jesen, kad mladice ožute i odrvene, i to s dobrim uspjehom. I kod nas su već, osobito oko Karlovca, njekoji gospodari vinograde svoje u jesen počeli rezati, al neznamo, jesu-li s tim zadovoljni. Svakako ima mjestah i slučajevah, gdjeno je opasno rezati vinograde u jesen; nu o tom ćemo govoriti na široko u svoje vrieme, a sad bi to suvišno bilo, jer tko nije rezao vinograd u jesen, mora ga svakako sada rezati. Tu dakle neima više izbora, nego se samo o tom radi, kako da se sada zaprieči zalievanje. Čim se kasnije vinograd reže, tim je gore (i to znadu gospodari), jer tim više ima onda mezge u čokoću, tim je dakle više izcuri. Njeke gospodarske novine pišu: „da se je lani zapriečilo suženje čokoća, bili bi vinogradari za trećinu više vina imali.“ A ljetos moramo preko volje kasno rezati: koliko će tu dakle plemenita soka izteći!

Tomu će se doskočiti novim jevtinim mazilom, što nam ga „Slovenske novine“ priobćuju, i koje će umnim gospodarom jamačno dobro doći.

Uzmi na 2 funte u prah stučenoga živoga vapna (kreča) 1 funtu ugljevlja, satri ga takodjer u mlivo i prosij vapno i ugljevlje na sito, pa onda oboje dobro smiešaj. Zatim uzmi lanenog ulja (zejtina) i nalij ga toliko u ovaj prah, da bude sve kao židka kaša — i mazilo je gotovo. Sad si napravi ili nabavi kist ili pemzlu od čekinje, i kad obrežeš vinograd, namaži njim umah sve obrezotine: tako će dobiti sve rane kao melem (*flaster*) i mezga neće moći curiti.

Ako uzmemo na um, kako je ovo sredstvo jednostavno, jevtino i umno: mislimo, da će svakomu napredujućemu gospodaru dobro doći. Jer namazivanje je lasno i svaki ga dječak može za kratko obaviti.

Konjokrot *Raley*

Već smo jedanput pripoviedali o Raleyu, kako je u Londonu na čudo svim gledaocem biesne konje za tinji čas ukrotio i pripitomio. Iz Londona je Raley, na poziv samoga cara Napoleona, otišao u Pariz, gdje ista čudesa tvori svojom vještinom. Najbješnje i na oko neukrotne konje pokorio je za 10 časovah (minutah) sasvime; škakljive kobile i konje, koji se nikako nisu dali zahamiti, pripitomio je za kratko vrieme tako, da ih je već treći dan upregao i na njih se vozio. Ovako je do sada svakoga i najdivljega konja za malo vremena, rekao bi na oči gledalacah, tako ukrotio, da je svako takvo živinče narav svoju sasvim promienilo, i upravo samo po svojoj dlaci se opet poznaje. Francezki car je pod predsjedništvom zapovjednika jahaonice u Seaumuru (čitaj: Somüru) imenovao osobito povjerenstvo od 5 vještakah, da izpituje Raleyev način kroćenja. Francezke službene novine „Moniteur“ javljaju sada, da je povjerenstvo (komisija) posao svršilo i jednoglasno priznalo, da je Raleyev način kroćenja prost, uman i da ga može svaki vješti konjar upotrebiti; da se na ovaj način svake vrsti konji, stari i mladi, mogu ukrotiti, nit će se tim nahuditi njihovu zdravlju. Samo kroćenje traje kad što tek njekoliko časovah, a nikada više od 4 dana, i onda je konj sasvim pokoran i za svaki rád podoban. Već u Londonu htjeli su Raleyu ovu tajnu odkupiti; nu čini se, da je premnogo iskao, te se nije skupila svakolika svota. Sad se s njim za to pogadjaju u Parizu. Raley traži 200,000 for. sr., i odlučeno je, skupiti ovu znatnu svotu dobrovoljnimi prinesci; sam je car prvi podpisao 2000 for. sr.

Gospodarske francezke novine nagadjaju sada kojekako tajnu ovoga čudnovatoga kroćenja konjah, koja se namierava tolikim novcem odkupiti. Njekoji misle, da Raleyeva tajna ništa drugo nije nego „urok,“ kao što se u Ameriki kaže, kojim divlji Amerikanci umiju od starine ne samo konje nego svako biesno govedče sebi pokoriti. Glasoviti učitelj jahanja Sullivan bio je ovaj amerikanski način kroćenja u Europi objavio. Sva ova tajna je vrlo jednostavna. Gospodar konja ili goveda pokrije mu dlanima oči, da baš ništa nevidi, i onda mu diba u nozdrve, tako da topla iz čovječjih plućah izlazeća para uzlazi konju u nozdrve. Iz prva je konj vrlo nemiran, al ne biesan; nu za čas se umiri i kadšto trese. Onda gospodar skine ruke s očijuh i progovori u glas njekoliko riečih, da govedče njegov

glas zapamti, i od onda će se njegovoj zapovjedi sasvim pokoravati. Ako ova ukrota nebi za rukom pošla prvi put (nu to će se riedko dogoditi), a ono se pokus opetuje sutra dan isto tako. Jošte valja upetiti (pamtiti), da krotitac mora biti na samo s konjem ili marvčetom, koje želi ukrotiti, i to u kakvoj tiesnoj štalici (ovako radi i Raley); napokon, da govedčetu treba oči sasvim rukama zastrti, tako da nevidi, odkuda mu ona topla para u nozdrve dolazi. Ovakav pokus (proba) traje obično 20, i samo kod najbješnjih konjah i govedah 40 časovah: —, kad mu onda skineš ruke s očijuh, konj te izprva začudjen gleda, a kasnije svoju radost dizanjem glave očituje. Razumieva se, da ovako konja krotiti nemora baš samo njegov gospodar nego svatko.

Vidjet ćemo, kako postupa Raley. „Allgemeine Zeitung" napominjuć Raleya, primjećuje evo ovo: „Bilo je već više konjokrotah, kojim se je sviet čudio, nu njihov način kroćenja je napokon zaspao. Mi nevjerujemo, da ima načina, kojim bi se mogao svaki konj ukrotiti: tomu nedotječe ni snaga ni trpljivost. Ima konjah, koji vole poginuti nego se pokoriti. Samo će se onaj konj sjegurno ukrotiti, koji priznaje svoju slabost naprama čovječjoj jakosti; a ima konjah, osobito divljih amerikanskih, koji se sve do smrti opiru."

Nu ovakvi su konji svakako riedki, pak i oni su ponajviše samo u pustinjah odhranjeni. A Raley je do sada svakoga konja ukrotio; dakle ćemo počekati i tek onda sud izreći, kad doznamo za njegovu tajnu. Tko zna, koliko se nesrećah dogadja kod kroćenja biesnih konjah, on će znati uvažiti znamenitost Raleyeva postupka.

Graškar.

Odkuda sitni kukci, što ih ima sada po gotovu u svakom zrnu graška? Mnogi misle, da su se u grašku sami od sebe zalegli kao crvlje u siru. Varate se: oni su izvana dospjeli u zrno. I budući da samo u grašku stanuju, zato smo ih prozvali *graškarom* (*Erbsenkäfer*). Graškar je k nam došao iz Amerike sa sjemenom odanle donešenim, i odprije nisu za njega znali u Europi; nu čini se, da mu se kod nas vrlo dopada, jer se je jako razplodio.

Pitat će sada štioc, kako graškar dospieva u zrno od graška, ako se nije u njem zalegao? Evo ovako: graškari su vrlo sitni kukci liećući naokolo. Kad grašak cvati, onda nesu svoja jajca u graškovu cvietu, te snesu po koje jajašce u svaku cvietku, zabodav malu rupu baš u plodnicu, to jest u onaj dio cvieta, iz kojega će plod nići. Jajašca su ova tako malena, da ih prostim okom niti neopažaš. Kad plod raste, jajašca sve dublje propadaju u plod, i napokon se zaraste rupica, u koju su bila snešena, te se čini, da je grašak čitav. Medjutim se u zrnu izleže iz jajca crvić, i ovaj se napokon pretvori u kukca, kao što se pretvara gusjenica u leptira. Ovaj kukac izjeda svu jezgaricu ili jaklo od zrna, i od toga postaje pušljiv grašak. Ako s proljeća pregledaš grašak, naći ćeš u njem sila graškarah, koji su se iz zrnja prokljuvali kao pile iz jajeta, a zrnje od graška sve je raztočeno kao da je crvljivo. Zlo i naopako, ako staneš ovakav grašak kuhati: svi će ti se graškari izvaliti i ozgor na jelu plivati kao čvarci. Zato se s proljeća svakomu gadi na grašak radi ovih kukacah; nu i po zimi ih je bilo u njem, al su onda tako sićušni bili, da ih nisi zamietio.

Ako pako onakav pušljiv grašak zasadiš: kukci će se u zemlji izleći, i kad grašak tvoj stane cvjetati, opet će ti ga svojimi jajci nagrditi. A čim je ljepše ljeto, tim se bolje razplodjuju: zato ih je i lani toliko bilo. Što nam dakle treba činiti, da se otresemo toga gada? Od tog ima sasvim jednostavno sredstvo. Prije nego staneš saditi grašak, saspi ga u vodu: pušljiva zrnca su laglja od ostalih, ona će dakle ozgor plivati, a zdravo će zrnje na dno pasti: skini dakle ono plivajuće zrnje, i baci u vatru, da uništiš s njem graškare, a sadi samo zdravo sjeme. Svakomu sočivu, po imenu pako grašku, treba za napredak vapnače. Kupi dakle za koju krajcaru sadre (*gipsa*), pospi njom ono sjeme od graška, i sadi ga onako, bo je će ti uroditi.

Kao što u grašak tako dolaze crvići i kukci i u drugi plod i voće, naime izvana. Za crvljive jabuke n. p. misli se takodjer, da se je crv u njih zalegao. To nije istina, nego njeka fela kukacah zabada svoja jajca u plodnicu od jabukova cvieta, te se onda u mladoj jabuci upravo tako izlieže crv ili, pravo govoreć, gusjenica, kao što u grašku. Ova gusjenica progrize u svoje vrieme jabuku, spusti se na zemlju i ondje se zaprede: a za koju nedjelju izleti iz ovoga zapredka leptir ili kukac. Nu kod jabukah se, naravno, nemože zapriečiti razplod ovih kukacah onako kao što u graška; al može se u leće, u kojoj ih takodjer ima.

Razdieljivanje jajah.

Grof Viktor Coudenhove poklonio je podružnici sazavskoj (u Českoj) 1000 jajah od svojih kitajskih (kineskih) kokoših, koje je on o velikom trošku iz Pariza nabavio i njihovo pleme čisto uzdržao. Plemeniti grof je to samo zato učinio, da razplodi brže i laglje ovu izvrstnu felu kokoših. Svaki član dobiva 12 jajah badava, i samo treba, da si po nje pošalje i da onda nekolje odmah mlade kitajske kokoši, već da ih razplodjuje i pazi, da im se čisto pleme uzdrži, dakle da ukloni sve navadne kokote iz dvorišta, gdje se hrane kitajke. Ovo je zaista vrlo krasan način razprostranjivanja gospodarskoga napredka; nu tomu se hoće žrtvah, a k tim neima kod nas volje, ili, kao što poslovica kaže, kod nas su „sve samo grablje, nema vilah," t. j. svatko samo sebi grebe, a neće da i drugomu što dade. Kako se kod nas razprostranjuju kitajke? Jedan par se prodaje po 10 for., a svako jaje i po 30 kr. sr.! Mi smo dakle jošte daleko od Coudenhovova velodušja.

GLASONOŠA.

Domaće viesti.

— Bečko gospodarsko družtvo imenovalo je u skupštini držanoj 26. siečnja o. g. dopisujućim članom g. Ljudevita Vukotinovića.

— Doznajemo iz pouzdane ruke, da je svietli knez Lippe, vlastelin virovitički, pristupio kao utemeljitelj vinotržnici, štono se sada u Zagrebu ustrojava.

— Naš marljivi pisac g. Mijat Stojanović namjerava izdati: „Slike iz domaćega života našega slavonskoga naroda i slike iz prirode. S dodatkom: Slavonske pučke sigre.“ Knjiga će imati jedno 12 arakah i stajat će 36 kr., tko se predbroji. Zato pozivamo obćinstvo, da neuzkrati podpore ovomu zanimivomu djelu.

Gospodarske viesti.

— Sibinjskomu obrtnomu družtvu (u Erdelju) predloženo je za razsudu novo kosilo njekog erdeljskoga strojnika za košenje livadah i njivah. Vlastnik stroja kaže, da se njegovim strojem može s jednim konjem i jednim težakom 60,000 □ hvatih (dakle od prilike 37 ralih ili jutarah) za jedan dan pokositi; samo kosilo da je vrlo jednostavno, te će ga moći svaki kovač ili bravar za jedno 50 for. sr. napraviti. Ovako javljaju erdeljski časopisi: kad bi se to potvrdilo, to bi bilo pomoženo bogatoj vlasteli, štono se sada jednako tuže na nedostatak i skupoću težakah.

— Tko hoće da si od njekuda nabavi jajah za razplod, ako želi sjeguran uspjeh, neka ih nevozi, nego nosi. Dokazalo se je, da se jaja brzom vožnjom tako smućkaju, da se nemože više pile iz njih izleći. Na vožnja volovah nebi jajetom možda nahudila.

— U Smirni, u Aziji, gdje inače krasne narančе pod vedrim nebom radjaju, tolika je bila zima, da se je 25.000 ovacah, živućih kao svagda na polju, smrznulo.

Svaštica.

— Amerikanski jeleni. U Sjevernoj Ameriki imade mnogo većih jelenah nego što su naši. Oni se ondje zovu *vapiti*, visoki su do 5 stopah, važe 8 do 9 centih, a meso im je izvrstno. Bečki divljačar (prodavac divljači) Exinger nabavio je prije 4 godine iz Amerike o veliku trošku jedan par ovih vapitah za svoj košutnjak u Beču. Zvjerad ova se je u novoj domovini srećno pripitomila i razplodila. Ljeti se hrani kalcem (mladom travom) i djetelinom, a zimi dobrim sienom. G. Exinger poziva sada sve vlastnike košutnjakah i prijatelje divljači, da će i njim nabaviti vapitah, ako žele. (Slov. nov.)

— Visoka vlada je odlučila, da se s obje strane ljubljanske željeznice, koja ide većinom kroz pusti Kras (Karst), ima posaditi drveće, i u tu svrhu je odredila za ljetos 1000 for. srebra. Tako će postati sama cesta ubavija i u jedno će se tim kao prvi temelj položiti zasadjivanju Krasa, o čem se sada radi. (Nov.)

— U Ljubljani je ovih danah preminuo grof Rikardo Blagaj. Kako je bio blag najbolje zasvjedočuje ta okolnost, što su njegovi njegdašnji podložnici izmolili od grofove udovice milost, da će oni njegdašnjega gospodara u grob nositi, koja milost im je podieljena bila, te je bio slavni grof od 8 u proste kožuhe obučenih seljakah u grob odnešen.

Trgovina.

U Beču 20. ožuj. Na ovdašnjem trgu bila je prošaste nedjelje ova ciena sliedećoj robi. Jedna centa traljah (prnjah) ugarskih prve vrsti, bielih po 7 fr. 45 kr.—8 for. 15 kr.; srednjih bielih 7 fr.—7 for 30 kr.; od kobera (najprostijega platna) po 4 fr. 45 kr. —5 for. 15 kr.; modrih po 4 fr. 45 kr.—5 fr. 30 kr.

Siške od 1857, prve vrsti centa po 11 for.—12 for. Od g. 1866. prva vrst po 11 fr. 30 kr.—11 fr. 45 kr.; druga vrst po 10 fr.—10 for. 30 kr.

Kože. Priesne ugarske volujske kože od 66—70 funtih, s rogovi, funta po 12¼—12¾ kr.; suhih kožah ct. (centa) po 52—53 for. Kravljih kožah suhih i težkih ct. po 54—55 fr.; lakih ct. po 56—58 fr. Telećih kožah bečkih, bez glave, ct. po 85—90 fr. — Strojene kože. Podplatnjače (funtuš) težke ct. po 89—91 fr.; srednje ct. po 88—90 fr.; proste seoske ct. po 86—88 for.: terce seoske ct. po 78—80 fr.

Pepeljike (potaša) ilirske ct. po 19—20 for., biele ugarske u komadju ct. po 18—18 fr. 30 kr., modrikaste ct. po 17—18 fr.

Repice kabao (t. j. 2 požunska vagana) po 11—11 fr. 15 kr.; banatske u Gjuru po 10 fr. 45 kr.—11 forintih.

Strune (konjske dlake) preduga̋čke ct. po 110—115 for.; odugačke po 45—55 for. Volujskih repovah ct. po 40—42 for.

Vuna. Najtanje jednostrižke ct. po 180—200 fr.; dvostrižke tanke ct. po 80—85 fr., vlaške ct. po 55—58 for., banatske ct. po 42—43 fr., banatske cigaje ct. po 50—51 for., srbske ct. po 56—58 for., turske po 63—65 for.

Solajka (soda). Bečka ct. po 10 for. 30 kr.—11 for., slabije ct. po 10—10 for. 15 kr.; ugarske ct. po 11 for. 30 kr.

Vinovica (spirt). Od 30—33 stupnje, stupanj po 22—22¼ kr.; prečišćene (rektificirane) od 35 stup. stupanj po 25—26 kr.

Srieš (birsa). Austrianski bieli ct. po 30—31 for.; bieli prosijani ct. po 35—36 for.; ugarski bieli po 26—27 for., crveni po 25—26 for.; hrvatski po 23—24 for.

Konoplje ugarske apatinske ct. po 17—19 fr.; lan moravski ct. po 22—28 for.

Rogovah volujskih njemačkih stotina po 11½—12 fr., ugarskih po 38—41 for.; ilirskih vršikah od rogovah ct. po 17—18¼ for.

Med, ugarski priesni ct. po 24—25½ fr., banatski, bieli, prečišćeni ct. po 27—28½ for.

Svinjska mašća ct po 31½—32½ fr.; slanina ct. po 33 for.

Maslo otopljeno ct. po 48—52 for.

Loj otopljen ct. po 31—32 for.

Vosak bieli banatski ct. po 103—104 for.

Šljive bosanske ct. po 11 for.

Svila neprepredana ugarska 5 gal. 15½ for.

Hod državnjačah na bečkoj trgovani.

31. ožujka 1858.

Narodni sajam	84 7/16
Ugarsko-hrvatske razteretnice . .	79¾
Prid na srebro	5¼%

Dubljina Save.

27. Ožujka 1858. — 5′—8″—6‴ nad ništicom.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska narodna tiskarnica dra. Lj. Gaja.
Uredjuje u ime glavnoga odbora Bogoslav Šulek.

GOSPODARSKI LIST.

Izlazi četvrtkom. — Polugodišnja ciena: članovi hrv.-slav. gosp. družtva plaćaju samo 30 kr. poštarine, ili 15 kr. ako se pošilja u kuću; nečlanovi 1 for. 30 kr. poštom. ili 1 for. 15 kr. sr., kad im se pošilja u kuću.

BROJ 14. U Zagrebu dne 8. travnja 1858. **GODINA VI.**

Sjenokoše.

Bez sjenokošah neima ratarstva, jer iztrošeno tlo treba hrane, treba nove snage, koju samo od sjenokoše dobiti može, buduć da bez sjenokoše neima marve, bez marve neima gnoja, a bez gnoja gladuje polje, i s njim i gospodar. U sjenokoše bi se dakle veća imala uložiti pomnja, nego što se obično ulaže. Gospodar, koji hoće da mu gospodarstvo u tom pogledu napreduje, mora dobro znati kakve su mu sjenokoše. On dakle najprije mora poznati tlo, svojih sjenokošah, jer ako tla nepoznade, neće ih moći s tolikom korisću obradjivati; zatim mora poznati bilje i po imenu trave *), koje mu na sjenokoši rastu, da tako škodljive ili nekoristne može odstraniti, a koristne umnožiti.

Medju travami je velika razlika; sve bo trave nisu za svaku marvu, neprija svim jednako tlo, nisu sve jednako visoke, necvate sve u isto vrieme, neplaćaju jednako. Nije zdravo i probitačno sve bilje, što na livadi raste za marvu; niti joj je svaka trava povoljna; da, i one, koje su inače najbolje, neprijaju svakoj vrsti marve: jedna prija više govedom, druga opet konjem, a treća ovcam. Svaka vrst stoke, kad ima hrane na izbor, troši samo ono, što joj je najpovoljnije, a ostalo nejede: tako mnogo krme pod ništa prodje. Isto tako niti svako tlo nije za svako bilje, kao što nije ni svaka čižma za svaku nogu. Jedne biline ljube vlagu, i daju sočnu i tečnu krmu, dočim drugim prija suhota; jedne ako su na suhu, oduzimlju drugim odviše vlage, a same time ipak nenapreduju onako, kako bi valjalo; druge opet, kad imaju odviše vlage, okisele i postanu netečne, krma pako, koja se iz njih dobiva, ne samo da marvi neide u tek, već ju ova niti nejede, pa ako ju i jede za nevolju, to joj ovakva krma upravo hudi. Zatim u jedne trave su stablike visoke, sočne i punolistne, druge opet valja češće rezati, da više uzrastu. Vrieme rastenja kod sviuh travah nije takodjer jednako. Rane trave rastu najbrže u proljeće, i tada podaju ranu i povoljnu stoki hranu, a u sried ljeta ih po gotovu sasvime nestaje; protivno pako kasne trave kasno niču i istom u kasno ljeto valjano započimlju rasti. Od velike je važnosti i to, što sve trave necvjetaju u isto vrieme, a u cvietu biline postižu svoju savršenost. Odatle sliedi, da se svaka livadna trava upravo onda kositi ima, kad je u najljepšem cvietu: jer prije cvjetanja daje malo i slabo pićne krme, a poslje cvjetanja postaje suha, bezsočna, te sa zelenom bojom gubi i liep miris, ugodan tek, i sve hraneće čestice tako, da bi se gotovo sa slamom uzporediti mogla. Odtale se vidi, kako je koristno, kada ima na sjenokoši samo takva bilja, koje cvjeta u jedno vrieme. Napokon stablike i lišće nisu kod svih travah jednako mekane i tanke, toga radi jedne potrebuju više a druge opet manje vremena za sušenje.

Iz ovoga se izvode sliedeća pravila za sjenokoše:

2) Sve one trave se iz livade ukloniti moraju, koje netečnu i lošu krmu daju, i druge u rastenju pače, a samo one se ostaviti moraju, koje krepku, sočnu, pićnu i zdravu krmu daju.

2) Na livadi imaju se ostaviti samo trave visoke sočne stablike, pune vlati i imajuće mnogo lišća, jer ovakvo bilje više krme daje.

3) Na svakoj sjenokoši imaju samo takove trave rasti, koje su najpovoljnije onoj stoki, za koju je sjenokoša odredjena.

4) Na svakoj sjenokoši imaju takove trave rasti, koje u isto doba cvate, i nerazlikuju se odviše vremenom za sušenje.

5) Na nijednoj sjenokoši da nebudu pomiešane rane i kasne trave.

6) Na svakoj sjenokoši neka bude samo takvo livadno bilje, kojemu posve prija tlo od iste livade.

Najbolje livadno bilje je sliedeće:

1. Gorska djetelina (*Trifolium montanam, Bergklee*) dok je mlada, veoma dobru krmu podaje za ovce; najbolje raste na suhih, brežnatih livadah, cvati

*) Rieči bilje i trava se u svakdanjem životu upotrebljavaju kao da isto znače, i opet je velika razlika medju njima. Trave se pravo zovu samo one, što imaju vlat, uzano lišće i plod obavit pljevami, dakle pšenica, raž, zob, pirika; a bilina (slovenski rastlina) ili skupno (t. j. više njih) bilje zove se u obće svako rašće, dakle i zelje, drveće, cvieće; tako n. p. hrast je bilina, al nije trava; a ječam je bilina i trava. Od travah treba razlučiti zeline, zelje, u kojih neima vlata nego stablika, koja nikada neodrveni; ovamo ide n. p. salata, kupus, repa, mak itd. Ovaj članak pokazuje, kako je gospodaru, a po imenu rataru, potrebito poznavanje bilja, i kako bi to dobro bilo, da dobijemo našku knjigu, iz koje bi mogao svatko naučiti poznavati bilje, što kod nas raste. Šta ti hasni znati, koja je trava ili bilina koristna i probitačna, ako je nepoznaješ. i kada gdje sjeme kupiš, te ti nikne, ako neznaš, da-li je to sbilja ono što si želio?

rano i jest dugovječna bilina (t. j. netreba je svake godine iznova sijati kao pšenicu, nego jedanput posijana traje mnogo godinah).

2. Vahta ili gorka trava (*Menyanthes trifoliata, Bitter- oder Fieberklee*) teka je gorka ili žuhka, i zato ju marve baš neljubi, ali joj veoma hasni, jer je zdrava, i čisti joj krv. Ova bilina ljubi vlažno mjesto i cvati rano.

3. Troskot (*Agrostis stolonifera, Fioringras*). Veoma dobra trava za goveda i konje, i premda najvoli močvar, to je ipak zadovoljna i sa vlažnim i krepkim tlom; dozrieva kasno i jest dugovječna.

4. Trskolika svjetlika (*Phalaris arundinacea, Rohrartiges Glanzgras*). Dok je mlada, veoma godi stoki, ljubi tlo važno, zori kasno i jest dugovječna.

5. Žućkasta zob (*Avena flavescens Goldhafer*). Jest veoma dobra i pićna trava za ovce, raste na vlažnih i suhih, visokih i pieskovitih livadah, dozrieva kasno; dugovječna je.

6. Mirisna pahulja (*Holcus odorata, Wohlriechendes Honiggras*), veoma se razplodjuje, miriše dobro, ljubi sjencu; cvati kasno.

7. Povaljena pahulja (*Holcus decumbens, Kriechendes Honiggras*). Za svu marvu dobra trava, ljubi suhotu, cvati kasno, dugovječna je.

8. Vunasta pahulja (*Holcus lanatus, Wolliges Honiggras*). Veoma dobra trava za svu stoku, raste 2—3 stope u vis. uspieva na suhu, u piesku, al i u vlažnu tlu. Na jednu ral treba 12 funt. sjemena. Budući da imade fino sjeme, nevalja ga odviš zemljom pokriti. Nu da posve svrsi odgovori, valja ovu pahulju s drugimi travami u smjes sijati.

9. Klubčasta oštrica (*Dactylis glomerata, Gemeines-Knaulgras*). Naraste do 3—4 stope visoko, uspieva u svakoj zemlji, samo ne u piesku i močvari. Na jednu ral troba 15 ft. sjemena. Trava ova je veoma dobra, goveda i konji ju ljube, a ni ovce je neprezirn. Na dobroj zemlji može se 4—5, a na lakoj 3—4 puta kositi. Najprobitačnije je sijati ju u smjes.

10. Kumin (*Carum carvi, Kümmel*). Za svaku vrst marve veoma zdrava i ugodna bilina, rado raste na ponješto vlažnoj jakoj zemlji. Spada u vrst kasno cvatućega sjenskoga bilja.

11. Pačja trava (*Poa fluitans, Mannaschwingel*). Naraste do 5 stopah visoko, uspieva na svakoj zemlji, no najvoli nizinu i vlagu. Na ral treba 12 funt. sjemena. Premda su u nje stablike debele, to ju ipak rado jede marva, osobito konji, jer je veoma mekana, sladka i pićna. Može se 3—4 puta kositi.

12. Modra zona (*Melica coerulea, gefranztes Perlgras*). Daje dobru i sladku krmu, koju goveda, konji i ovce rado troše. Najvoli kamenita visoka mjesta. Cvati kasno.

13. Gladka zona (*Melica nutans, glattes Perlgras*). Jest dobra i sočna trava, svaka stoka ju rado jede; raste u močvarah, al i na visoko ležećih mjestih. Cvati rano.

14. Oskorušica (*Poterium sanguisorba, Pimpinelle*). Ova zelina je veoma dobra, zdrava i mliekotvorna. Ljube ju goveda i ovce. Suho tlo joj godi i spada u vrst posve kasno cvatućih livadnih travah.

15. Oraščić (*Lathyrus tuberosus, knollige Platterbse*). Svake vrsti marva ju rado jede, osobito pako ovce, kojim na zdravlje služi. Ova zelina ljubi dobre, suhe i jake livade. Spada medju kasno cvatuće livadne biline, te je dugovječna.

16. Talianska ljuljica (*Lolium perenne italicum, italienisches Raigras*). Naraste do 1—2 stope visoko, ljubi dobro i ovlažno zemljište, a najvoli djetelište. Na ral treba 20 ft. sjemena. Osobita je trava za paševinu, rado ju jede sva marva, a kositi se može više putih.

17. Dugovječna ljuljica (*Lolium perenne, englisches Raigras*). Naraste 1—1½ stope, raste u svakoj zemlji, samo ne u čistu piesku. Na ral treba do 25 ft. sjemena. Ova trava osobita paševinu daje, jer neprestano raste; za sieno toliko nevalja, jer je ponješto tvrda, al ju konji ipak rado troše.

18. Pahovka (*Avena elatior, Französisches Raigras*). Naraste do 5 stopah visine. U svakom obziru se ova trava preporučuje. U proljeće mnogo prije počimlje rasti nego ikoja druga. Krme daje mnogo i rastenju njenom neškode toliko proljetni mrazi, vjetri i suša kó drugim travam. Sve ju blago rado troši, osobito pako krave, koje od nje mnogo bolje doje. Ovlažno, olako, krepko tlo joj osobito prija, al dobro uspieva i na visokih, suhih i loših livadah; rano zri, dugovječna je. Na ral treba 16 funt. sjemena.

19. Travasti bus (*Aira caespitosa, Rasenschmiele*). Narasta do 4 stope visoko. Na ral treba 12 funt. sjemena. Izdatna je trava; nu samo dok je posve mlada, troši ju rado blago; na ovlažnih, plodnih i sjenastih livadah najbolje raste, mahovini je velik neprijatelj, krmu umnožava, dozrieva posve kasno; dugovječna je.

20. Tankolista vlasnjača (*Poa angustifolia, schmalblätteriges Rispengras*). Osobita vrst trave za svaku stoku, najpače za ovce, ljubi tlo suho, rana je i dugovječna.

21. Žilava vlasnjača (*Poa nervata, geripptes Rispengras*). Trava veoma dobra, koju rado jede svako blago. Ona imade jedino svojstvo, koje se jošte kod nijedne druge trave zamietilo nije, naime, da tako gledeć na dobrotu kao što i na množinu isti dohodak donosi, kosila se u vrieme cvatnje, ili kada je tako dozrela, da se od nje sjeme bira. Malo imade travah, koje bi toliko množtvo otave dale, kao što ova. Najvoli puhko, ovlažno zemljište, pa je dugovječna.

22. Prosta vlasnjača (*Poa trivialis, gemeines Rispengras*). Izvrstna krma za konje i goveda; veoma je izdatna, ljubi ovlažno mjesto i cvati rano.

23. Zlatno koljeno (*Anthoxanthum odoratum, gelbes Ruchgrase*). Raste do 1½ stope visoko, ljubi dobru, osuhu zemlju, no i na vlažnu tlu napredu-

je, kao i na loših mjestih. Na ral treba je 15 ft. sjemena. Nevalja da se samo posije. Raste veoma rano i neprestano; dugovječna je, može se 2—3 puta kositi. Za pašu takodjer valja, a ovce ju osobito ljube. Od ove trave miriše onako ugodno sieno, al upravo poradi njenoga silnoga mirisa nevalja je samu sijati nego s drugimi miešati.

24. Kunica (*Achillea Millefolium, Schafgarbe*). Dobra je i zdrava zelina za svu marvu, cvati u lipnju i srpnju, dozrieva kasno, rado raste na visokih i suhih livadah, dugovječna je.

25. Ovčja vlasulja ili slamica (*Festuca ovina, Schafschwingel*). Ponajbolja hrana za ovce, raste na suhu tlu, dozrieva kasno i jest dugovječna. Naraste 1 stopu visoko, na ral treba 18—20 ft. sjemena. Da se pako neovlati, treba ju sa drugimi travami posijati. Sjeme se od nje posve lasno dobiva.

26. Vijugasti bus (*Aira flexuosa, gebogene Schmiele*). Trava dobra za ovce; ljubi pjeskovito, suho tlo, cvate kasno i jest dugovječna.

27. Žuti kokotac i nokatac, žuta ždraljika (*Trifolium Medicago falcata, gelber Schneckenklee*). Dok je mlada, rado ju jede sva marva, osobito konji, ljubi lošo, suho i sunčano tlo; spada medju rane biline.

18. Žuta smiljkita (*Lotus corniculatus, gelber Schottenklee*). Ponajbolja livadna zelina, najbolje raste na vlažnih, sjenastih livadah; cvati kasno; dugovječna je.

29. Crvena vlasulja ili slamica (*Festuca rubra, rother Schwingel*). Dobra i ugodna trava za ovca, raste na suhu, lošu i župnu (sunčanu) mjestu, zori kasno, dugovječna je.

30. Spljoštena vlasnjača (*Poa compressa, niederliegender Schwingel*). Jest sladka i ugodna ovcam trava; raste na suhih, mršavih i sjenastih livadah; cvati kasno; dugovječna je.

31. Visoka vlasulja i. slamica (*Festuca elatior, hoher Schwingel*). Raste do 2 stope visoko, ljubi dobro, masno i ovlažno tlo. Na ral treba 18 funt. sjemena. Za rogatu marvu kao i za konje dobra je krma. U zeleno može se 3—4 puta kositi.

(Ostatak u budućem broju.)

Družtvo za napredak konjarstva.

Zadruga, to jest radjenje o postignuću kakoga cilja u družtvu, nikada jošte nije bila tako razvita i usavršena kao što u naše doba. Za svaku struku duševnog i materialnoga napredka ustrojavaju se dan danas družtva, u kojih se zadružno i to s najboljim uspjehom radi. Nije to najposljednji uzrok našega nazadka, što se kod nas plemenit pojam zadruge nije više razvio nego što ga vidimo u patriarkalnom životu, koji je samo prva klica zadruge. Naša javna družtva za sada se više samo zovu tako, a u svom djelovanju nemogu se nit iz daleka izporediti sa sličnimi zavodi u drugih zemljah.

Nećemo ovdje izbrajati sva ovakva družtva, štono ih ima u inostranstvu, nego samo napominjemo danas, s kakvim uspjehom djeluju družtva za napredak konjarstva drugdje; jer sbilja, kad stvar dobro proučimo, uvjerit ćemo se, da konjarstvo (Pferdezucht) može pravo napredovati samo pored prevelika bogatstva, ili zajedničkom snagom družtva.

Nebi dakle bilo s gorega, kad bi se dosadašnjim odsjekom našega gospodarskoga družtva pridružio odsjek za napredak konjarstva; ako se nebi dalo u tu svrhu posebno družtvo sastaviti. Cilj bi bio ovakvomu družtvu nastojati o tom, da se naši konji oplemene. U to ime bi svaki član platio godišnji prinesak od jedno 3 for. sr., a za ove novce kupovale bi se izvrstne kobile, i dielile medju članove ždrebanjem *) to jest kao lutrijom, no tako, da nitko nebi dobio druge kobile, dok nebi sve članove zapala prva kobila. Na ovaj bi se način sbilja za kratko vrieme broj plemenitih kobilah znamenito umnožao. Tko bi želio prije kobilu dobiti, mogao bi i više ždrebovah ili srećakah (losah) po 3 for. nakupiti; no čim bi ga kobila zapala, ostale srećke njegove nebi valjale, budući da se u ovom družtvu nebi radilo o kakvom slučajnom obogaćenju nego samo o cilju družtva, to jest razprostranjivanju dobrih konjah. Članovi, koji su kasnije u družtvo stupili, morali bi se obvezati, da će dosadašnje prineske družtva naknaditi, kada ih zapane kobila na ždrebanju, koje bi se svake godine u skupštini družtva obavljalo, te bi svaki član sam svoj ždrieb iz ždrebovnice (urne) vukao i samo za članove izbivajuće vukli bi ždrebove odbornici družtva.

Članovi družtva, koji su dobili kobilah, morali bi se zavjeriti, da će ih gojiti i s njimi postupati po pravilih umnoga konjarstva, da će ih pripustiti samo onomu pastuhu, koji im se u tu svrhu naznači. U ostalom bi mogli kobile rabiti za ratarsko djelo i za vožnju, samo ne preko mjere, tako da bi to maršetu nahuditi moglo.

Čim se kobila stane pasti (gonjčati), morao bi ju njezin gospodar pripustiti (dakle od prilike 9. dan pokle se je oždriebila) i kad se oždriebi, morao bi to javiti tajniku družtva, jer prva dva ždrebeta morao bi svaki gospodar ovakve ždrebanjem dobivene kobile ustupiti družtvu, koje bi ždrebad na javnoj dražbi (licitaciji) članovom prodalo i novce u blagajnu družtva uložilo, te novih kobilah za nje nakupilo. Dok tko ovu dužnost neizvrši, nesmje stupiti iz družtva i dotle bi bio samo uživalac kobile: vlastnik bi tek onda postao, kad bi se družtvu oddužio, poslav mu ždrebad, koja bi se moralo barem tri mjeseca ostaviti pod kobilom. Svaki član bi morao družtvu naknaditi štetu počinjenu svojom nemarnošću.

Očevidno je, da bi na ovaj način svaki član družtva bez velika troška za kratko vrieme dobio izvrstna plemena, te bi se ovako na skorom razplodila plemenita pasmina konjah u našoj za konjarstvo osobito shodnoj domovini. Zato preporučujemo toplo pomisao ovoga družtva, kojega pravila bi sve potanko naznačila, što je ovdje samo od prilike kazano i kao natuknuto.

---

*) Ždrieb i ždrebati jesu prave narodne rieči i znače *Los, verlosen*. Ždriebac i ždriebiti dolaze od posve druge korjenike i slične su samo slučajno izvana.

GLASONOŠA.

Kućanstvo.

— Da se ljeti meso neusmrdi. Nastaje proljeće, koje će donieti toplih danah, nepovoljnih seoskim kuharicam, kojim gospodari nisu sagradili ledenicah. Na selu se obično kupuje meso u nedjelju za sav tjedan: a nije to šala sačuvati ga ljeti, da se neupaši i neusmrdi: upravo radi toga moraju gospodari više putah već u četvrtak postiti. Tko hoće, da mu se meso neusmrdi, neka stuče ugljevja, neka njim napuni vrećicu, a unutar neka metne meso, te sve ostavi u pivnici, gdje može i po najvrućem vremenu 6 do 8 danah ostati, a neće se pokvariti. Pače ako ti meso već tuhne, a ti ga metni u onakvu vrećicu napunjenu ugljevja, pa će ovo sav smrad popiti i meso će opet dobro postati. Uzrok je tomu ugljevje, koje ima to osobito svojstvo, da pije nečiste pare i smrad, te ovako prieči gnjiloću.

— Ranketljivo ulje. Salitren etir (*Salpetergeist*) ima osobito svojstvo, da ako ga malko samo uliješ u smrdljivo ili ranketljivo ulje, otet će mu svu ranketljivost, i ako ga kasnije sgriješ, postat će čisto i sladko. Tko želi, da mu se ulje neužeže t. j. da nepostane ranketljivo, neka u puno staklo ulja kacne koju kapljicu salitrena etira.

Gospodarske viesti.

— Jevtino mazilo za ratile i kola. Gospodarsko drveno orudje stoji mnogo novacah, i gospodar svakako treba da gleda, kako bi mu što dulje trajalo. Tomu će najviše doprinieti, ako sve svoje orudje namaže evo ovim jevtinim i dobrim mastilom, o kojega valjanosti sam se sám uvjerio. Skuhaj 5 okah (poličah) vode u kotlu, i kad voda ključa, saspi u nju 1 lot biele galice (*Zinkvitriol*). Onda razmuti 3 mjerice (litre; sajtleka) čista ražna brašna u 21 mjerici hladne vode tako, da nebude grudicah i ovo salij malo po malo u onu ključalu vodu u kotlu. Medjutim neka drugi tko 25 lotah kolofonija u zemljanoj muravoj (glaziranoj) zdjeli na žeravi otopi i malo po malo 5 funtih ribje masti prilije, pak onda ovo neka saspe takodjer u kotao, miešajuć kako valja ovu smjesu. Napokon uzmi na svaka dva funta ovoga mastila 4 lota hrdjine (*Oker*) i 3 lota bjelila (*Bleiweiss*). Tko želi, da mu bude mazilo biserasto (*perlgrau*), neka uzme mjesto hrdjine i bjelila ugljevja od breze ili vinove loze. Ako ti je mastilo pregusto, a ti nalij malo slane vode unj. Drvo ili kamen, koji hoćeš da namažeš, neka nebude pregladak nego hrapav, da se zanj brže hvata ovo mazilo, kojim treba da ga tri puta četkom namažeš, i to dok je toplo. 14 okah ovoga mastila stoji samo 1 for. 30 kr., te ćeš moći njim liepo našarati sve svoje gospodarsko orudje, dakle i kola, zatim vrata, prozore itd.

(*Woch. d. L. F.* u *H.*)

— Povrćarstvo u Parizu. U Parizu ima 9000 povrćarah (*Gemüsegärtner*), t. j. vrtlarah, koji samo povrće izvode. Sam gnoj ih stoji do 2 miliuna franakah. S ovim izvode preko dva i pol miliuna centih svakojakoga povrća, a za to dobivaju jedno 14 miliunah fran. (frank=1 for. šajna).

— Najbolji i najvještiji su pčelari u carevini austrijanskoj Rusini u Galiciji, od kojih njekoji imaju za čudo mnogo košnicah. Tako je lani umro župnik Dim. Bilinski u Kozovcu i ostavio nakon sebe 12 golemih pčelinjakah sa 2000 košnicah, a svaka košnica ondje donosi na godinu 2—4 zlatna dukata čista dohodka. Rusinska „Matica“ u Lavovu nastojeć o tom, da se ova grana gospodarstva jošte bolje razprostrani, izdala je knjigu „pčelarstvo“ sa slikami, od koje su već mnogo iztisakah rusinski gospodari pokupili.

— Dobri gospodari, kad odbiju tele, dok se nepriuči sienu, polievaju ovo ključalom vodom, i kad ohladne, daju ju teletu da srče. Francezki lučbar Pierre raztvorio je ovaj sjenski čaj i sada piše, da je u njem našao sbilja dovoljna hraniva, i da to sbilja valja hraniti onako telad.

Obrtnost.

— Samopisni tiesak od M. Thilena. Ne samo u javnom životu nego i u sukromnom (privatnom) treba kadšto (n. p. kod veletržacah) mnogo priepisah od jednoga pisma, a mučan je to posao navadnim načinom toliko putah isto pismo prepisivati, pa se uz to još i mnogo pogrešakah uvuče u priepise. Da se tomu doskoči, izumili su ljudi prepisalo (*Copirpresse*). Nu prepisala ova su se slabo rabila, stranom što su preskupa, stranom što posao na njih sporo ide od ruke, a stranom što priepis nije liep bio. Svim ovim manam — tako pišu „Slovenské noviny“ — uklonio se je izumilac bečkoga samopisnoga tieska (*Wiener autographische Presse*). Ovakov stroj za priepise u četvrtini samo je 12 palacah širok i 14 pal. dugačak, pa stoji 30 for.; druga vrst tieska, za prepisivanje pisamah na pol arka (*in folio*) široka je 13 pal., dugačka 17 pal., a stoji 40 for. sr. Sav stroj važi 15—20 funt. i tako je liep i ubav, da upravo kiti svaku sobu. Svakomu tiesku je dodata pouka, kako treba postupati, da jedan čovjek za 1 sat 80—100 putah kakvo pismo otisne. Tko si želi nabaviti ovakav stroj, neka se obrati na samog izumioca M. Thilen-a u Beču. (*Stock im Eisen Nro. 621.*)

Svaštica.

— Nedraži psa! U njekom českom selu ustupio je bogat mlinar svomu sinu mlin. Ovaj, budući tim bogat i uz to liep momak, nadje prema sebi mladu i bogatu zaručnicu, i svatba bude ugovorena. Njekoliko danah prije vjenčanja, to jest prije ljetošnjega mesopusta, igraše se naš mladoženja sa svojim velikim domaćim psom, koji mu je bio inače pokoran; nu sada psu dosadi gospodarovo draženje, on skoči na njega i odgrize mu nos. Svatovah nije bilo.

— Poznati tršćanski trgovac Gopčević, vlastnik mnogih brodovah, koji je od prostoga trgovca dotjerao do toga, da je bio u bogatu Trstu ponajbogatiji, i kojega je posljednjih godinah nesreća tako nemilo bila, sišao je s uma. Uvrtio si je u glavu da je žapanski car. Odveli su ga u bečku ludnicu, nebi-li se opet opametio. (Nov.)

— Potres u Europi neće da se stiša. U Grčkoj je opet potresom razoren grad Lepantos, kao što je bio nedavno poharan Korint. U Napuljskoj se potres takodjer ponavlja.

— Bečki zubar Veiger obznanjuje u novinah za svoju preporuku, da je samo lani 8000 zubih izvadio, dakle odsjekom svaki dan njih 20.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska narodna tiskarnica dra. Lj. Gaja.
Uredjuje u ime glavnoga odbora Bogoslav Šulek.

Dodatak

14. broju Gospodarskoga lista 1858.

Zapisnik

odborske sjednice od 7. ožujka.

Prisutni: Gg. Eduard Zdečaj prvi podpredsjednik, predsjedajući; Dr. Aleksa Praunsperger, Ivan Zidarić, Mojsia Baltić, dr. Josip Kal. Schlosser, Mio Krešić; Ljudevit Vukotinović perovodja.

§. 1. Sjednica nije držana u odredjenom vremenu, jerbo g. Vukotinović bolestjom zaprečen bio.

§ 2. Predložen je račun o družtvenoj blagajni za prošasto godište 1857. po g. M. Baltiću računovoditelju družtvenom sastavljen: imade se tiskati i novinam ovomjestnim kao prilog primetnuti; u ostalom glavnoj skupštini za previdjenje pridržati.

§. 3. Poslovodstvo javlja, da je u ime odplate starog duga za razprodane knjige Trummeru Franji u Njem. Gradac poslato 40 fr. i da će se ostala svota dugovna najme 35 for. budući mjesec poslati moći; odobreno je.

§. 4. Izvjestje g. savjetnika Fr. Žigrovića o gl. skupštini gosp. družtva bečkog bi čitano i sa dopadnostju medju pisma uvrštjeno.

§. 5. C. kr. ured kotars. u Dugihselih želi od družtva gosp. dobiti 1000 kom. dudićah i 1000 kom. voćakah, jabukah naime i krušakah za voćnjake i dudinjake, koji bi se imali tamo podignuti na korist obćinah; odbor upr. radostno pozdravi toli hvale vriedno poduzetje, nu dočim pokušalište jošte mlado toliko presadnjakah odgojilo nije, da bi ih bez štete dati moglo, to polag najbolje volje nije kadar izpuniti zahtievanje kot. ureda. Uzet će se medjutim skrb, da se za buduću godinu dudićah za otaj kotar pribavi; što se pako voćakah tiče, to će se moći na jesen podobar broj uz primjerenu cienu kot. uredu na razpoloženje staviti. U tom smislu pisano je kot. uredu.

§. 6. G. c. kr. predstojnik, Globočnik u Čakovcu poslao je imenik članovah u tamošnju podružnicu sjedinjenih i zaostavše prineske, kojom prigodom moli i sebe medju članove primiti. Budući je g. predstojnik po smrti ondješnjeg velezaslužnog predstojnika Sparavca podružnicu na novo oživio i veoma revnim se ukazao, to mu odbor odluči, primiv ga medju članove družtvene, zahvalnost svoju pismeno izjaviti.

§. 7. C. kr. pukovina Križevačka pita, da li može 10,650 ključacah bolje vrsti dobiti i za koju cienu? Odgovoreno, da može.

§. 8. G. odbornik Iv. Zidarić predlaže popis trsovah, koji se osobito preporučit mogu svakom vinogradaru: to su: b i e l i *Burgunder*, b i e l i *Klävner* (iz njih se u Francezkoj pravi Šampanjer). *Weisser Lämmerschwanz*, žuti P l a v e c; *Riesling*, t a l i a n s k i *Riesling, Krachgutedel.* M o d r i K l ä v n e r. V e r e š d i n k a (crljena dinka). R a n i m o d r i *Portugieser.* Kad bude prvo moguće, da se od ovih vrstih dobavi.

§. 9. Gg. Baltić i Vukotinović izviestili su: da su u smislu danoga si naloga, pregledali imenike članovah i predbrojnikah Gosp. lista, i da su razgledavši duge istih, mnoge iz imenika, osobito one, koji dulje od dviuh godinah dužni na pozive i prošnje ni odgovorili nisu, izpustili, te tako broj iztisakah G. lista od 1200 na 900 umalili; čim će se znatna štednja učiniti ne samo glede tiska nego i glede poštovnih biljegah, koje se moradjahu trošiti za tobožnje članove il predbrojnike, koji nikad plaćati nehtjedoše. Odobreno je, i odpravničtvu shodno naručeno.

§. 10. C. kr. finanz-prokuratura priobćuje dopisom od 16. velj. t. g. br. 809. da je u obziru zaklade pokoj. Mirka Haraminčića, kojom odredjuje stanovite nagrade za najbolje gospodare medju bivšimi kmetovi svojimi, gosp. pako družtvo za sudca i dielitelja onih nagradah, nagoda posve koristna načinjena; baštinici pokojnika zavežuju se 1860 for. glavnice opredieliti i na svoj imetak osigurati dati, te kamate odpadajuće svake godine točno gosp. družtvu plaćati; c. k. finanz-prokuratura savjetuje dakle, da se ova ponuda primi i nagoda c. k. namjestništvu za odobrenje podnese. Odlučeno primiti nagodu, c. k. namjestništvu podnesti za odobrenje i to isto c. k. finanz-prokuraturi priobćiti.

§. 11. Okružno financ. ravnateljstvo bi uprošeno platežni nalog za gorirečenu zakladu odročiti tako dugo, dok taj predmet nebude uredovno riešen.

§. 12. „*Das Vereinswesen in Oesterreich*" od dra. Stubenrauchа po vis. Ministeriu preporučeno djelo za knjižnicu družtveno nabavljeno je.

§. 13. Bivšem pisaru družtvenom Aleksandru Vidulоviću poslan je dekret, kojim se za svilarskog nadzornika za županiju riečku imenuje; uručen je dotičniku.

§. 14. Dopis g. prof. Dossena iz Milana u predmetu svilarstva bi odsjeku svilarskom priobćen, s pozivom, da odgovor na stavljena pitanja izravno u Milan pošalje.

§. 15. Sl. c. k. štajersko gosp. družtvo pozivlje na svoju glav. skupštinu, koja će se držati 22. i 23. u Njem. Gradcu. Odlučeno: člana g. grofa Ottona Sermage u Gradcu obitavajućega umoliti, da naše družtvo izvoli zastupati.

§. 16. Družtvo za povjestnicu jugoslavensku pozivlje na sjedinjenje u obziru blagajničtva, dne 8. velj.

t. g. br. 44. odlučeno: odbor je uvjeren o koristi; izašilja u tu svrhu gg. odbornike dra. Praunšpergera i Vukotinovića, da se posavjetuju; kako i gdje?

§. 17. C. kr. okružna finanz-direkcia priobćuje odluku, od 3. velj. t. g. br. 1182, kojom više uplatjene pristojbe kupovne od Taškanca 171 for. 15¼ kr. natrag dopituje, s tom primjetbom, da se ova svota može dignuti il ostaviti, da se uračuna u pristojbu od kupovnine za Liepuves, koje izplaćanje Ministerij dozvoli kroz 10 godinah. Odlučeno ovih 171 for. 15¼ ostaviti, da se uračunaju u pristojbu za Liepuves; pristojba ova iznaša 350 for.; plaćeno je za dvie god. 70 for. što će sa ovimi 171 for. 15¼ kr. iznositi 241 for. 15¼ kr.: ostat će dakle još dug 108 for. 44¾ kr. To isto prijavljeno je financ. ravnateljstvu.

§. 18. Knjige ubilježene, po Ured. G. lista zaprošene, imadu se kupiti.

§. 19 Visoki c. k. Ministerij financiah i trgovine ima se umoliti, da dostoji družtvu ovomu jedan iztisak časopisa „Austria" dozvoliti.

§. 20. Gradačko družtvo gospodarsko umoljeno je, da bi jedan koš dzirzonski hotilo pribaviti il način naznačiti, gdje bi se mogao takav dobiti.

§. 21. Proračun za g. 1858. predložen ima se pridržati za buduću sjednicu.

§. 22. Mato Golub učenik u pokušalištu moli, da mu se plaća za koštu podieli; to sile novčane nedopuštaju; medju time odredjeno: da mu se može radnja njegova u vrtu procieniti i po razmjerju kao i drugom težaku platiti. Što se pazki g. nadzornika dra. Schlossera preporuča.

§. 23. Podružnicam pisano i pitanje stavljeno, da li žele, da se čeka potvrdjenje novih pravilah ministeriu podnešenih i tek onda se drži glav. skupština, ili da se drži u navadno doba bez čekanja na ova pravila.

§. 24. Odredjeno: da se sliedeći medju nove članove prime; gg. Josip S u s a n n i vlastelin i prisjednik c. k. urbarskog sudišta; Miroslav D r a ž i ć dr. i drugi fizik župan., Eduard P r u t s c h vrtlar u pokušalištu družtvenom.

§. 25. Plaćanja, koja po članovih ili predbrojnicih bivaju, netreba da se oglašuju u listu; blagajničtvo je sada točno uredjeno; svaki dobiva namiru, suvišan je dakle trošak, koj se u tu svrhu na štampu čini.

Eduard Zdenčaj.

Lj. Vukotinović.

Zapisnik

odborske sjednice od 25. ožuj. 1858.

Predsjedajući: G. barun Mirosl. Kulmer, podpredsjednik. Odbornici: gg. dr. Aleksa Praunšperger, Ivan Zidarić, Mojsia Baltić, Ferd. Cudermann, Dr. Schlosser, Mio Krešić, Dr. Vancaš; Lj. Vukotinović, perovodja.

§. 1. Iz izvjestja, što ga je pjeneznik sl. podružnice D. Miholjačko-Našičko-Valpovačke g. Krmpotić pod br. 122. t. g. predložio, vidi se pojedince, da su članovi onijfešnji poplatili u ime prinesakah 395 for. a da ostaje na dugu 1242 for. Iz izvjestja vidi se zajedno i to, da su iz uplatjene svote ove znatni troškovi za namirenje onostranih podružničkih potrebštinah učinjeni, u kojih pobližje razsudjenje odbor se sada upustiti nehtjede, već je odlučio pitanje oto predložiti riešenju glavne skupštine, troškovi ipak učinjeni imadu se do togu ovdje u izdatak staviti.

§. 2. Iz izvjestja g. Vukotinovića, što ga je lani o svom putovanju u Blagaj u br. 43. Gosp. lista priobćio, uvidja se, da je tamo jedna vrst trsovah, koja još posve neoznačena zaslužuje, da se podvrgne bližjem opazivanju; trs ovaj zove se tamo: š l j i v k a; budući da je već lani g. Vukotinović satniu Blagajsku zamolio, da bi se stanoviti broj loze za riešnjake prilične za gospodars. družtvo pridržao: to je zaključeno, sada prošnju ovu ponoviti i na zapovjedničtvo satnie u Veljun pisati.

§. 3. G. baron Ward Hase sačinitelj na glasu stojećega k o s i l a *(Mähmaschine)* poslao je više iztisakah djelca o tom kosilu pisanog; odlučeno: da se podieli podružnicam za shodnu porabu.

§. 4. G. Ed. Aron, načelnik obćine Sarvaš u Slavonii, umolio je odbor, da bi ga uvrstio medju dopisujuće članove, tim dodatkom, da je pripravan družtvu platjati najmanje 8 for. svake godine; zaključeno: družtvo naše gospod. veoma malo dopisujućih članovah broji i to samo onakovih, koji su kao notabiliteti znanstveni na polju gospodarstva i industrie poznate, nemože medjutim ni drugačje po smislu statutah želju g. Arona izpuniti, makar da bi zasluge i znanosti gospodina upitnoga u toj struci još tako odlične bile, jerbo odboru nepripada pravo birati dopisujuće članove; ako g. Aron želi u družtvo stupiti, to ga odbor dragovoljno prima; što bi rečenomu gospodinu priobćeno i zajedno raztumačeno, da redoviti član imade 5 for. prineska na god. plaćati, dočim dopisujući članovi prosti su od svaka prineska.

§. 5. Čitan je zapisnik sl. podružnice Križevačke i bude do znanja uzet, na pojedine medjutime točke (Gledaj niže sam zapisnik) zaključeno:

Što se napisa na pečatu družtva tiče, to se stvar sáma rješuje, dočim se u novih pravilih predlaže napis: D r u ž t v o g o s p o d a r s k o z a H r v a t s k u i S l a v o n i u.

Što se roka berbenog tiče, to je misao podružnice posve odobrena, te je iztražena naredba vis. namjestništva god. 1853. izdana; ova će se sl. podružnici ravnanja radi priobćiti.

Na točku 8. mnije odbor, da članovi, koji su u kolovozu g. 1856. pristupili od plaćanja, prineska prosti budu, jedno što su kasno pristupili, drugo što nisu list gospodars. dobivali. Zaključak ovaj služit će računovoditelju za ravnanje.

§. 6. Gg. F r a n j o S c h m e r e k c. k. nadporučnik u miru, A n t u n H u s s e k poručnik 9. lovskog bataliona i L e o S t e i n b a c h c. kr. računarski official kod 9. lovskog bat. umolišе dopisima svojima iz Optu-

ja od 18. ožujka t. g. gospod. družtvo naše hrv. slav., da bi za člana ih primilo, budući da oni žele na korist gospodarstvenih interesah u Hrvatskoj štogodj doprinieti; odbor je dragovoljno primio pristup ove gospode i odluči njim poslati diplom, pravila i Gosp. list od 1. Sieč. t. g.

§. 7. Iz dopisa sl. c. kr. finanz-prokurature od 21. ožuj. t. g. br. 1393 razumio je odbor sa radostju, da je sl. prokuratura vodjenu parnicu proti baštinikom pokoj. Anne Parâvić u obziru ostavljenih za gospodarski zavod 500 for. i za Museum 200 for. dobila; polovica od ovih svotah, naime 250 for. za gospodars. zavod, a 100 for. za museum spala je na gosp. Josipovića Daniela a druga na Stefana; u ime prviega obećava se po smislu priloženog pisma, da će upitnu svotu za tri mjeseca položiti zajedno sa kamatima; dočim prokuratura nedrži se vlastnu, da u tom sama odluči, pozivlje odbor da izjavi mnenje svoje, odlučeno: privoliti na rok, kojeg si je stranka postavila, i dalnjeg shodnog postupanja radi prokuraturu umoliti; druga polovica ubilježena je u stečajnoj parnici g. Stjepana Jozipovića, te se očekuje sudbeno riešenje.

§. 8. Gradačko družtvo gospodarsko javlja svojim dopisom od 21. ožujka t. g. br. 91., da je koš Dzierzonski poslan.

Odlučeno: to isto na znanje dati onim, koji bi želili takovog imati. Ciena je dva for. 30 kr. sr. ova se ima družtvu u Gradac naplatiti.

§. 9. Za vozne troškove izložbenih predmetah odavle u Steinbrück dozvoljeno je iz državne blagajne g. Leutzendorfu 51 for. 18 kr. a tapetaru Wenceslavu Melcheru u Beču 13 for. 24 kr., koje će krepostju vis. naredbe c. kr. namjestništva g. Vukotinović dignuti i namire u svoje vrieme predložiti.

§. 10. Izvjestje c. kr. trgovačke komore ovdješnje ovamo dne 24. ožuj. t. g. br. 39. priobćeno ima se podružnicam razdieliti.

§. 11. G. Šlajmeru, koji je 14 dopisah i dva zapisnika propisao, ima se za naplatu 5 fr. 30 kr. dati.

§. 12. Predložena je njeka osnova, kojom bi se imao pokušaj načiniti u obziru trgovine vinske; budući da bi poduzetje slično na korist vinogradarstva bilo, imenito pako — družtvu vinotržnom kao predbježna pripomoć služilo, to je odbor zaključio, osnovu ovu proglasiti i cielo poduzetje pod svoju zaštitu i rukovodjenje uzeti.

Osnova će se posebice proglasiti.

U Zagrebu 16. ožuj. 1858.

Bar. *Mirosl Kulmer.* *Lj. Vukotinović.*

Zapisnik

sjednice gospodarske podružnice Križevačke dne 25. velj. 1858. pod predsjedničtvom pogl. gosp. Marcela Kiepacha kao predstojnika ove podružnice, a u prisutju p. n. gospode: Vučića, Žužela, Hadrovića, Bielošića, Matačića, Fr. Horvata, Havranoka, Ed. Fodrocia, Ubernika, Bubanovića i Lajera tajnika držane.

Proglašen bi tiskani poziv sl. gospodarske podružnice varaždinske u tu svrhu, da bi se i ova gospodarska podružnica podpisala na stanovitu količinu „poudrett-djubreta," što ga Janko Hölbling u Beču tvori, koj bi u slučaju, kada bi mu se godišnja prodaja od 2000 Ct. ujamčila, takodjer u Varaždinu tvornicu toga djubreta podignuo, te ct. po 1 for. 30 kr. sr. prodavao, a novce koncem rujna zahtievao. Na to zaključi ova podružnica u upisnu listinu sljedeće izjavljenje upisati: pošto se je ova gospodarska podružnica izrazila, da djelovanje toga djubreta ovdje još dosta poznato nije, s toga podpisuje ona samo za vrieme od jedne godine pokusa radi količinu od pedeset ct. U Križevcu dne 25. velj. 1858. Podružnice predstojnik M. pl. Kiepach v. r. Tajnik J. Lajer v. r. Pod istim uvjetom kao gori još na dalje pedeset ct. podružnice Križevačke predstojnik: M. Kiepach v. r. tajnik: J. Lajer v. r. — Tiskani poziv skupa s upisnom listinom i ovim izjavljenjem poslat će se podružnici varaždinskoj dalnje porabe radi.

Od ovih podpisanih 100 ct. poudrett-djubreta obećaše sljedeća gospoda stanovite količine za svoju porabu uzeti: Vaclav Bjelošić 12 ct., Jos. Vučić 2 ct., Gavr. Hadrović 5 ct., Andr. Ubrnik 1 ct., Fran. Horvat 1 ct, Stjep. Matačić 2 ct., Jos. Lajer 2 ct., Vatr. Vernak 5 ct., Fran. Žužel 4 ct. Gospodin podružnički predstojnik pako uzeti će za se, što preostane, i nješto takodjer ustupiti, ako bi izmedju članovah poslie tko šta uzeti uzželio.

§. 2. G. Franjo Benković nadstojnik dudarstva razlaže pismeno uzroke, radi kojih je prinukan iz družtva gosp. kao član izstupiti.

List ovaj poslat će se sl. odboru gosp. družtva u Zagreb znanja i porabe radi.

§. 3. U smislu dopisa sl. uprav. odbora gosp. družtva od 30. stud. 1857. br 446/857 porazdieljeni su medju članove katalogi predmetah bivših na bečkoj izlogi.

§. 4. G. Eduard Fodroci vlastelin izjavi želju kao član gospodarskog družtva primit biti, te položi 5 for. sr. u ime prineska i predplate za Gosp. list.

Tajnik izručit će mu pristupnicu za podpis, a novci poslat će se u svoje vrieme u Zagreb.

§. 5. G. župnik Vatroslav Vrnak, preprječen osobno u sjednicu doći, opunovlasti g. Fran. Žužela sliedeće predloge učiniti:

a) da se članom poziv za sjednicu bar tjedan danah prije dostavi;
b) da se sjednice svake četvrt godine uredno drže;
c) da se zapisnik sjednice za osam danah upravljajućemu odboru u Zagreb pošalje;
č) da se pečatnjak gosp. družtva s latinskim nadpisom zamieni s drugim, na kojem će biti nadpis u narodnom jeziku;
ć) pita, kako šumsko redarstvo?

d) može li pojedina obćina i koliko dudovah za sadjenje dobiti?

Na predlog pod a) b) č) svi članovi pristadoše; glede onoga pod c) ustanovljuje se rok od 14 danah; što se tiče pitanja pod ć) učinio je kotarski ured shodne naredbe, a glede pitanja pod d) neka se na kotarski ured obrati.

§. 6. Proglašena bi naredba visokoga c. kr. namjestništva od 8. listopada 1857. br. 10217/134 u obziru dudarstva i svilarstva izdana, kao takodjer i „Pravilo glede ustanovah o gojenju dudovah i o svilarstvu", što će članom za buduće ravnanje i uzbudjenje na marljivo nastojanje oko toga velevažnog predmeta služiti.

§. 7. G. župnik Bielošić razloživši, od kolike je važnosti, za kakvoću, a u neprijaznom vremenu i za kolikoću vina rok berbe opredjeljivati, te kako je potrebito u tom obziru mnenje i savjet vještih vinskih gospodarah uvažiti, predloži: neka bi c. k. kotarski uredi prije opredjeljivanja roka za berbu s dotičnimi gospodarskimi podružnicami posavjetovali se te od ovih mnenje zaiskali.

Na predlog ovaj pristadoše svi članovi, te se uslied toga upravljajući odbor gosp. družtva uljudno umoljava, da bi glede predmeta toga kod vis. c. k. namjestništva potrebite korake učiniti uzhtio.

§. 8. U sjednici gospodarske podružnice Križevačke dne 28. srpnja 1856. držanoj umoljen bi slavni ravnajući odbor gosp. družtva u 1voj točki pod b), kao što je u 36. broju Gospodars. lista od g. 1856. proglašeno, da bi se članovi 16. kolovoza 1855. postavši od plaćanja prineska za g. 1855. iz uzrokah ondje navedenih odriešili tim više, što Gosp. lista za onu godinu takodjer neprimiše. Pošto ova molba sve do sada uvažena nebi bila, niti pitanje ovo riešeno: s toga se umoljava slavni ravnajući odbor gospodarskog družtva, da bi pravednoj želji dotičnih članovah zadovoljiti uzhtio.

Gospodarske Križevačke podružnice predsjednik *M. Kiepach.*

Tajnik *Josip Lajer.*

Pokloni za Muzeum.

Narod. Muzej obogatio se je u novie vrieme opet; od strane naime grada Zagreba dani su onamo u spravu stariji i noviji barjaci gradjanskih četah sa krasnimi dragocieno veženimi privezcima i starinskim štapom gradskoga sudca. Predmeti ovi zanimivi su u povjestničkom pogledu.

Nadalje pribavljeni su: jedan labud i više liepih patakah; zatim slike fotografičke od Pommera, predstavljajuće prizore iz narodnoga života.

Domaće viesti.

— Ovih danah preminuo je u Njem. Gradcu F r a n j o T r u m m e r, nadvrtlar ondašnjega gospodars. pokušališta, član više gospodars. družtvah, poznati trsoslovac, koj je za našu domovinu takodjer zaslugah steko, jer je prvi na poziv odbora došavši ovamo, pregledao vinograde znatnije i počeo klasificirati trsove kod nas. I članak „Zagrebački vinogradi" u ljetošnjem Gosp. listu on je napisao. Mi žalimo smrt njegovu tim bolje, jer je pokojnik obrekao da će dojduću jesen opet u Hrvatsku dojti nastaviti započeto djelo.

Lahka mu zemljica!

Gospodarske viesti.

— G. Bozó u Erdelju odredio je pet zlatnih dukatah za onoga seoskoga učitelja, koji je mladež obučavao u voćarstvu i najrevnije nastojao oko obćinskoga voćnjaka.

— B u b o m o r t j. prah za tamanjenje svakojakih bubah (*Insectenpulver*), za koji trgovci kažu, da ga dobivaju iz Persije, pravi se od biline zvane naški targok (*Pyrethrum*) i raste i u Dalmaciji, te ga se u novije vrieme mnogo prodaje, jer se je sbilja dokazalo, da od njega buhe i druge bube crkavaju.

— Korien od pirike, koja je inače hud korov u polju, može se pokupiti, usušit i samljeti. Brašno ovo mogu za nevolju i ljudi trošiti, al osobito ugadja iznemoglim konjem, kad se mieša s njihovom hranom.

Trgovina.

— Dunavsko parobrodarsko družtvo imade sada 117 parobrodah, 403 željezne ladje za tegljenje, 55 želj. ladjah za kameno ugljevje i 25 nizkih ladjah, ponajviše samo za krmad.

— Led je sa Dunava na veliku radost svagdje bez velike štete otišao, samo je na bečkom mostu njekoliko kobilah koje porušio koje pomjerio.

— Prošaste godine je u austrijansku carevinu uveženo za 55,000 centih težine više strojevah nego preklani, što se ima pripisati ponajviše lanjskoj bečkoj izložbi.

Ciena žitka od 1—6. travnja 1858.

	Pšenica		Raž		Ječam		Zob		Kukuruz	
	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr	kr.
Zagreb	3	20	2	48	2	12	1	36	2	48
Osiek	2	—	1	42	1	30	1	12	2	12
Rieka	4	30	3	—	2	10	1	45	3	20
Karlovac	3	12	2	12	2	—	1	27	2	39
Varaždin	3	12	2	42	2	39	1	45	2	54
Gospić	4	15	2	50	2	30	2	10	3	—
Vinkovci	2	4	—	—	1	36	1	25	1	50
Makarska	4	1	2	52	2	33	—	—	2	41

Ciena žitka do 25—31. ožjka 1858.

	Pšenica		Raž		Ječam		Zob		kukuruz	
	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr	fr.	kr.
Beč	3	36	—	—	1	41	1	55	3	12
Pešta	2	42	1	44	1	38	1	15	2	20
Mošon	3	—	1	52	1	32	1	28	2	22
Temišvar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Novi Sad	2	—		—	1	18	1	—	1	44
Pančevo	2	—	—	—	1	3	1	3	1	39
Ljubljana	4	—	3	2	—	—	1	54	—	—

Hod državnjačah na bečkoj trgovani.

7. travnja 1858.

Narodni zajam 84 1/16
Ugarsko-hrvatske rasteretnice . . 79 3/4
Prid na srebro . . . . 5 1/4 %

Dubljina Save.

3. Travnja 1858. — 5′—3″—6‴ nad ništicom.

GOSPODARSKI LIST.

Izlazi četvrtkom. — Polugodišnja ciena: članovi hrv.-slav. gosp. družtva plaćaju samo 30 kr. poštarine, ili 15 kr. ako se pošilja u kuću; nečlanovi 1 for. 30 kr. poštom, ili 1 for. 15 kr. sr., kad im se pošilja u kuću.

BROJ 15. U Zagrebu dne 15. travnja 1858. **GODINA VI.**

Sjenokoše.

(Nastavak.)

32. Mačji rep (*Phleum pratense, Timotheusgras*). Naraste do 4 stope; ljubi vlažno i jako tlo, al i na ovlažnu dobro uspieva. Na ral treba 8 do 9 ft. sjemena. Trava ova veoma dobro plaća. U zeleno može se 3—4 puta kositi, i čim se češće kosi, tim je izdatnija. Kao trava i kao sieno veoma je dobra krma, te ju rogata marva i konji veoma ljube. No ako joj se dopusti, da odviše visoko naraste, daje tvrdu i nevaljanu krmu. I za pašu je vrlo podobna.

33. Mekani ovsik (*Bromus mollis, weiche Trespe*). Bujno raste, imade mnogo tamnozelena lišća. Sieno je dobro i pićno; samo ako nije prestara trava, kada se kosi; ljubi vlažno mjesto, cvati kasno; dugovječna je.

34. Ptičji grahor (*Vicia cracca, Vogelwicke*). Raste na suhu lošu mjestu, odkale mahovinu tjera. Podaje mnogo i dobre krme; rogata marva ga osobito ljubi; spada medju posve kasno cvatuće biline.

35. Pozemljak ili krsti-kume-diete (*Trifolium repens, Weideklee*). Čim više djeteline ove imade na livadi, tim je bolja. Sve ju rado jede; najbolje raste na jakih ovlažnih livadah. Spada medju kašnje cvatuće dugovječne biline.

36. Vodena vlasnjača (*Poa aquatica, Wasserrispengras*). Narasta do 3 stope i najbolje uspieva na močvarnih mjestih. Na ral treba 10—12 ft. sjemena. Trava ova sije se u jesen ili proljeće, sama ili u smjesi. Rado ju sve jede.

37. Vodeni bus (*Aira aquatica, Wasserschmiele*). Narasta do 2—3 stope visoko, raste samo na vlažnu mjestu. Na ral treba 20 funt. sjemena; sočnu i sladku krmu daje, cvati posve kasno.

38. Mala bokvica i. mali trputac (*Plantago lanceolata, der spitze Wegerich*). Dobra i zdrava za svaku vrst marve, rado raste na brežnatih, suhih ili ovlažnih zemljah, spada medju kasno dozrievajuću dugovječnu krmu.

39. Livadni glasnik (*Alopecurus pratensis, Wiesenfuchsschwanz*). Naraste i 4 stope visoko, potrebuje mastnu i vlažnu zemlju. Na ral treba 12 funt. sjemena. Tako zelen kó i suh dobru i predobru krmu daje, i može se 2—3 puta kositi, no kositi se mora uviek, kada cvasti započme, inače otvrdne. Svake vrsti marva ga rado jede; trava ova je dugovječna, a sieno od nje najviše vriedi.

40. Crvena djetelina (*Trifolium rubens, rother Wiesenklee*). Dobru daje krmu za svaku vrst marve; najbolje radja na ovlažnu jaku tlu; spada medju kašnje cvatuće i dugovječno bilje.

41. Livadna grahorica (*Lathyrus pratensis, Wiesenplaterbse*). Daje mnogo dobre krme za svaku marvu, spada medju kašnje cvatuće i dugovječno bilje.

42. Livadna vlasnjača (*Poa pratensis, Wiesenrispengras*). Jeste jedna od najboljih livadnih travah. Rado raste na suhoj, al ne pješčanoj zemlji. Svakovrstno blago ju rado jede, osobito pako goveda. Sije se u smjesu, a za ral treba jedno 18 ft. sjemena.

43 Livadna smilj-kita (*Lotus siliquosus, Wiesenschottenklee*). Blago ju rado jede, osobito rogato, ljubi vlažna mjesta, cvati rano, dugovječna je.

44. Livadna vlasulja i. slamica (*Festuca pratensis, Wiesenschwingel*). Ponajbolja livadna trava. Svake fele stoka ju rado jede. Najbolje uspieva na ovlažnu i jaku tlu.

45. Livadna zob (*Avena pratensis, Wiesenhafer*). Za svako blago je dobra, osobito za ovce. Zadovoljuje se i lošom zemljom, kasno zri (zori) i dugovječna je.

46. Krestac (*Cynosurus cristatus, Kammgras*) Rado raste u nižinah i vlažnih mjestih, no u piesku ostaje nizak. Ovcam ide u tek; na ral treba 10 ft. sjemena.

47 Sivi bus (*Aira flavescens, graue Schmiele, Bocksbart*). Naraste do 10 palacah, i s najgorjom je zemljom zadovoljan, neizimljuć niti piesak. Na ral treba 18—20 ft. sjemena.

48. Golemi ovsik (*Bromus giganteus, grosse Trespe, Riesentrespe*). Naraste do 4—6 stopah; na ral treba 15 funt. sjemena; krme daje mnogo i rado ju jede blago.

Buduć da svim livadnim travam svako tlo neprija: zato valja gospodaru osobito na to paziti, da izabere samo takove trave, koje na jednakom tlu uspievaju. Evo ih!

1) Za lošu zemlju *):

Pimpinella minor, Lathyrus pratensis, Trifolium repens, Triticum caninum, Poa compressa, Poa pratensis, Poa trivialis,

*) Latinska imena zato se navode, jer su ova poznata sjemenarom, pa da kod narućbe sjemena iz sjemenarnicah svatko siguran bude, da će dobiti ono, što je želio.

Festuca ovina, Holcus borealis, Avena pubescens, Avena pratensis, Dactylis glomerata, Festuca pratensis, Phleum pratense.

2) Za sjenaste šumske livade:

Trifolium repens, Trifolium pratense, Medicago lupulina, Anthoxanthum odoratum, Lolium perenne, Avena pubescens, Lolium italicum, Avena elatior, Bromus giganteus, Dactylis glomerata.

3) Za rodovito, jako, toplo tlo, na koje se voda napustiti nemože:

Trifolium repens, Trifolium pratense, Medicago lupulina, Anthoxanthum odoratum, Briza media, Poa pratensis, Festuca ovina, Avena pubescens, Avena flavescens, Avena pratensis, Festuca pratensis, Lolium perenne, Avena elatior.

4) Za rodovito, jako i toplo tlo, na koje se voda napustiti može:

Medicago lupulina, Trifolium pratense, Trifolium repens, Anthoxanthum odoratum, Poa pratensis, Briza media, Lolium perenne, Avena elatior, Avena pubescens, Avena flavescens, Festuca pratensis, Alopecurus pratensis, Phleum pratense, Dactylis glomerata, Festuca elatior.

5) Za ilovaču:

Melilotus officinalis, Lotus corniculatus, Trifolium hybridum, Trifolium pratense, Trifolium repens, Medicago lupulina, Poa trivialis, Agrostis stolonifera, Cynosurus cristatus, Lolium perenne, Anthoxanthum odoratum, Avena elatior, Phleum pratense, Dactylis glomerata, Festuca elatior.

6) Za ovlažno ili osuho tlo:

Achillea millefolium, Vicia cracca, Lathyrus pratensis, Pimpinella saxifraga, Pimpinella magna, Trifolium montanum, Medicago falcata, Medicago lupulina, Aira flexuosa, Poa bulbosa, Melica ciliata, Holcus mollis, Holcus lanatus, Anthoxanthum odoratum, Festuca rubra, Festuca ovina, Avena flavescens, Avena pratensis, Avena elatior.

7) Za vlažno tlo, koje se može navodniti:

Plantago lanceolata, Lotus siliquosus, Trifolium pratense, Trifolium repens, Menyanthes trifoliata, Lotus corniculatus, Lolium perenne italicum, Poa pratensis, Dactylis glomerata, Holcus lanatus, Agrostis stolonifera, Anthoxanthum odoratum, Festuca decumbens, Bromus giganteus, Aira caespitosa, Avena elatior, Festuca pratensis, Poa trivialis, Alopecurus pratensis.

8) Za močvarne livade, koje nisu nikada suhe:

Menyanthes trifoliata, Aira aquatica, Phalaris arundinacea, Phleum pratense, Melica nutans, Agrostis stolonifera, Poa aquatica, Festuca fluitans.

No nezahtieva samo raznovrstno tlo raznovrstnih travah, već i raznovrstna marva zahtieva raznovrstna bilja za hranu. Dakle prema stoci, koju imaš, sij i trave.

1) Konji osobito ljube:

Phalaris arundinacea, Medicago lupulina, Medicago falcata, Dactylis glomerata, Melica ciliata, Lolium perenne, Festuca fluitans, Phleum pratense.

2) Ovce najradje jedu:

Carum carvi, Plantago lanceolata, Lathyrus tuberosus, Pimpinella saxifraga, Pimpinella magna, Menyanthes trifoliata, Trifolium montanum, Aira flexuosa, Aira caespitosa, Poa bulbosa, Festuca rubra, Festuca ovina, Festuca decumbens, Avena pratensis, Avena flavescens.

3) Goveda najvole:

Vicia cracca, Lathyrus pratensis, Lotus siliquosus, Lotus corniculatus, Trifolium pratense, Lolium perenne italicum, Holcus mollis, Holcus odoratus, Holcus lanatus, Bromus giganteus, Anthoxanthum odoratum, Aira aquatica, Poa aquatica, Melica nutans, Poa trivialis, Festuca pratensis, Avena elatior, Alopecurus pratensis.

Zatim gospodar mora paziti, da ima na livadi samo takova bilja, koje u isto doba cvati, a podnipošto neka netrpi na jednoj livadi travah rano i kasno cvatućih.

Evo rano cvatućih i dozrievajućih travah, koje kod povoljna vremena već u svibnju (maju) kositi možeš:

Menyanthes trifoliata, Medicago falcata, Lotus siliquosus, Trifolium montanum, Lolium perenne italicum, Poa bulbosa, Poa trivialis, Poa pratensis, Melica nutans, Dactylis glomerata, Anthoxanthum odoratum, Alopecurus pratensis, Avena elatior.

Kašnje cvatuće bilje, koje se u lipnju (Junu) kosi:

Achillea milefolium, Carum carvi, Piantago lanceolata, Lathyrus pratensis, Lathyrus tuberosus, Lotus corniculatus, Medicago lupulina, Trifolium pratense, Trifolium repens, Phalaris arundinacea, Lolium perenne, Melica ciliata, Holcus odoratus, Holcus lanatus, Festuca rubra, Festuca ovina, Festuca decumbens, Festuca fluitans, Festuca pratensis, Avena flavescens, Avena pratensis.

Posve kasno cvatuće, koje se u srpnju (Julu) kose:

Vicia cracca, Pimpinella saxifraga, Pimpinella magna, Aira caespitosa, Aira aquatica, Poa aquatica, Holcus mollis, Agrostis stolonifera, Phleum pratense.

Kod mljećarstva ima se na to paziti, da se posija trave, za kojimi krave hlepe i od kojih najviše i najboljega mlieka davaju, takove jesu:

Phalaris arundinacea, Carum carvi, Lotus corniculatus, Agrostis stolonifera, Lolium perenne italicum, Aira aquatica, Poa trivialis, Poa pratensis, Phleum pratense, Festuca elatior, Festuca pratensis.

Za gojenje volovah sljedeće su najbolje:

Pimpinella magna, Plantago lanceolata, Vicia cracca, Lathyrus pratensis, Lathyrus tuberosus, Lotus siliquosus, Lotus corniculatus, Trifolium pratense, Trifolium repens, Bromus giganteus, Avena elatior, Festuca elatior, Festuca pratensis, Poa trivialis, Poa pratensis, Lolium perenne italicum, Alopecurus pratensis. (Ostatak u budućem broju.)

Sbornica.

V. V. Iz Visočkih brdinah. Nestaje kolcu kapice, a travici kabanice; dugonoga bregunica ili potočnica repom se naklanja i cvrkuće veselo na toplijem suncu, a i nesretna napast ljetnoga plandovanja — muhe — u prijateljskom zujenju počimlju sa mudrujućimi a smrdljivimi martini na prozorih dimom začadjenih svoje noge izpravljati, i za budući se ljetni rat vješbati. Sve se pripravlja na radostnu promjenu, na mlado pramaljeće. Snieg se otopi i što ga jug u zemlji nepojede, to ga izliže toplo sunce. Zima dakle prodje i š njom se razstavljamo i od peći, gdje čitajuć mnogi ugodni časak provedosmo.

Evo djela i radnje — al malo kasno. Još nije ni kolje u redu, a kamo-li da je rezitba svršena. Šta će biti od toga? — Strašno će poslovi zaostati, a najviše će patiti gospodari, koji posjeduju velika imanja, a malo rukah. — Jedna radnja sustizat će drugu, nit će moći čovjek ijednu čestito obaviti; a to će biti tim žalostnije za obće naše gospodarstvo, ako se budu gospoštine one na mnogih mjestih nehvaljene navade držale i u plaćanju težakah se nadmetale. Niti će novac, nit žitak, nit napitak od prošle godine dostajati, nit će polja nit vinogradi valjano obradjeni biti, ako se budu gospodari nesmotreno u plaćanju težakah nadtjecali. Radi takvoga postupanja stajat će ove godine obradji-

vanje — žitak, vino i sieno, gospodara mnogo više nego-li prošle godine; a kad stane prodavati svoj prirod i ljetinu, prodat će i basnu, dà, dobit će jedva toliko, koliko je na težake potrošio i za porez dao.

Valjalo bi dakle, da se gospodari, osobito vlasteli, ogledaju na obće dobro i basnu našega gospodarstva, da potraže pomoć za se i za drugo, da se pobrinu za ustanovljenu plaću, koja bi se težakom dati imala. — Ako je moguće za radioce u fabrikah uzakoniti cienu — plaću, neznam, zašto se nebi i za težake na polju isto ovako ciena mogla ustanoviti Kazat će gdjetko: „da obće dobro tim mnogo negubi, ako se težaku veća plaća daje nego obično, jer će po tom težak, ako i poskupi žitak, imati više novacah, da si skuplji žitak nabaviti može.“ — Na to se ondje negleda, gdje težak samo od svoje zaslužbe životari, al bi se to imalo u obzir uzimati ovdje, gdje gotovo svaki težak sam svoja polja imade. — Nije li to veće zlo neimati žitka, nego što je dobro, imati novac?

Gdjekoji će kazati, da je njim prosto plaćati težaka, kako im volja. — To, mislim, onakovi kažu, koji mnogo rukah netrebaju, i onakovi, koji svoja polja i gorice (vinograde) više iz zabave nego za dobitak obdjelavaju. Uprav ovakovi kvare cienu onim gospodarom, koji od gospodarstva žive. Lasno se ovakovi nadtječu, jer il neimadu mnogo troška, il ga iz drugog izvora namiruju. Na svaki pako način natjeravaju za njekoliko grošah pri svakom težaku više, da onda drugi, koji više rukah treba, i koji manje sredstvah ima, radi skupocjene radnje jedva može životariti.

Težak, koji se je ovako kao omrsio, ako mu je poslužila sreća da je od koga više dobio, već drugamo neće da ide za manju plaću raditi, te voli kod kuće dva tri dana ljenjariti, nego ikomu uz primjerenu plaću raditi. — A što je gubitak od dva dana kod gospodarstva, svaki će gospodar razsuditi znati.

Kad zanešeni težaci za dva tri dana uvidjaju, da se gospoštine ipak neće u oveliku plaću upuštati, onda se miču i na djelo idu, al bez svake volje, samo zato, što ih nevolja k tomu nagna. Mogao se je svaki gospodar uvjeriti, kako ovakvi nevoljni težaci lieno rade. Dok se nisam osvjedočio, da imade ljudih, koji bez zapoviedi, bez strogosti upravo neće niti sebi istim dobro da rade, bio sam protivnik ustanovljivanja plaće; ali sada, odkada spoznah, kako je, — kako se sa obćim dobrom i sa dobrom svojih sukućanah (domarah), da istoga svoga roda i poroda bezbrižno i hladnokrvno, dapače sa svojim vlastitim dobrom ništetno postupa, od onda se predomislih i uvjerih, da se ima plaća za težake ustanoviti. Da nebi proti načelom zakonah bilo, želio bih još i to, da se čovjek lien, osobito onakov, koji imade veliku obitelj, a malen imutak i slab dohodak, da se tjera na posao. Odtuda obćinam uz druge terete i ta kazan (kaštiga), da radi lienosti gdjekojeg obćinara dok je zdrav bio, kad oboli, njega i obitelj njegovu uzdržavati moraju; il ako to ne, da dan i noć bdjeti moraju, da im ovakva ljenština, s marljivim kojim gospodarom žitak na polju, ili ljetinu spravljenu u žitnicu i pivnicu, bez svakoga svjedoka i djelbenika, nepodieli. — Ovakvim raste doduše kruh, kud god sunce sija, al radnja im samo traje, dok se sunce i mjesec na nebu nepomole. — Ovakovi nabiraju u ljetu vozić kukuruza, po 5 il 6 akovah vina, pa piju i jedu cjelu božju godinu bez brige, a kad već drugim nestaje hrane, oni još imadu pune škrinje i lagviće, dà, imadu više nego su u jesen nabrali.

Zašto se u varoših svaki mora izkazati, odkud mu živež, a zašto se nebi na to i na selih gledalo, da se veće nevolje i zloće uklone?

Ako ih baš i neima mnogo, koji tako rade, ali ipak se je bojati, da se i drugi neokuže. — Mnogo zalah bi nestalo, kad bi se gledalo na radnju i na ustanovljenu plaću težakah, a gospodarstvo bi mnogo dobilo, jer nebi radnja toliko stajala. Dok će radnja više stajati, nego-li vriedi proiztičući dohodak, bit će zlo po gospodarstva.

Oni gospodari, koji nežive upravo od gospodarstva, il ako i žive, koji imadu čvrstu zakladnicu, s kojom bez straha mogu raditi, pa kojim je malo stalo, dobili ili izgubili jednu ili dvie godine, — lasno plaćaju skupe težake; nu šta će oni, koji žive od gospodarstva, pa neimaju druge zaklade, neg ono, što su od prošle godine sačuvali? Pa koliko su mogli sačuvati? Žitka je malo bilo ovdje, — i što je bilo, vrlo je jevtino, jer urodi po Podravini i u Banatu na svu sreću. Vino — prem dobro — neima ciene. Odkuda će dakle takov gospodar ove godine skupe težake plaćati? — A šta će mu za porez preostati?

Silna je dakle potreba, da se vlasti pobrinu za olakšicu, da se pobrinu za stalnu cienu težaka; jer će inače malo tko ove godine kukuruz sám obradjivati!

Našoj biedi je mnogo kriv ljetošnji snieg; ali opet hvala Bogu, jer da njega nebude, zlo bismo bili prošli. Jurve su začeli potoci presušati, u bunarih vode nestajati. Zemlja, još od prošle godine žedna, od suše nebi bila imala čime navlažiti usjeve i livade, da nismo onoliko sniega dobili; a ovako bar imademo sladku nadu u Boga, koji upravlja svimi stvarmi svedj na dobro čovjeku, da nećemo izgibati od velike nestašice, uz narodnu poslovicu: pomozi si sám, pomoć će ti i Bog! *).

Vunene cunje.

Tko ih ima mnogo, i nezna šta bi s njimi, neka je metne u jamu, polije razslavljenom sumpornom kiselinom (*Vitriolöl*) i pokrije zemljom. Za koje vrieme dobit ćeš od njih vrstna gnoja, osobito za repu, krumpir, povrće i krmu. U Saksonskoj meću vunene cunje na dno jame, u koje se voćka sadi, te će ova s vremenom dobiti dobra gnoja.

---

*) Prostor nam nedopušta, da sobćimo i naš podulji odgovor i prigovor na ovaj članak, učinit ćemo to u budućem broju. *Ured.*

GLASONOŠA.

Domaće viesti.

— Naš seljak je razvikan kao veliki neprijatelj napredka. Sliedeći primjer pokazuje, da i seljaci su bistrooki, i da ni oni nepomeću sve što je dobro, kad se o toj dobroti glavom i podpunoma uvjere. — Amerikansko ruhadlo, o kojem smo nedavno pisali, razlikuje se znatno od našega navadnoga pluga. Kad je vlastnik toga ruhadla onomadne prvi put ovim čudnim strojem orao, nadodju dva seljaka i gledaju taj neobični râd. Videć, kako dva vola ovaj plug u ilovači bez velika napora vuku, pristupe bliže i napokon prihvate sami plug, da se uvjere, da-li stvar sbilja valja. Videć pako, da se s ovim ruhadlom zaista puno laglje ore, zamoli jedan od njih gospodina vlastelina Restorffa, da i njemu onakav plug nabavi iz Berlina, što mu ovaj i obeća. — Plug je vele važno ratilo (t. j. ratarsko orudje); njeki slavni gospodar reče: „pogledaj rataru njegov plug, poznat ćeš i samoga ratara i njegovu vještinu.“ Kad bi taj gospodar k nam došao i naše pluge razgledao, koji su jošte svi onakvi, kao što su ih ljudi imali prije 1000 godinah, nebi baš sjajnih dokazah gospodarske mudrosti kod nas našao. — Drago bi nam dakle bilo, kad bi više njih nakupovalo boljih plugovah, a najbolji da se onda obćenito preporuči: ovamo ide osim amerikanskoga ruhadla, Schwerzov, Garretov, Howardow itd. plug. Naravno, da nije svaki plug za svako tlo, za svaku zemlju: al odavde nesliedi, da za našu ilovaču neima boljih plugovah nego što su naši dosadašnji. Pak ako bogatiji vlasteli sve plugove prokušaju, i obznane, koji su najbolji: uvjereni smo, da će se i seljaci u njihov primjer ugledati i slične si plugove nabaviti. Jer seljak upravo razborito postupa, što neće da prigrli nikakve novote, dok se o njezinoj podpunoj valjanosti neuvjeri: pokuse činiti, nit je njegova dužnost, niti zadaća, tâ on bi za kratko stubokom propao, dv sve kuša, što je gdje čuo; to je posao bogatijih gospodarah.

— Primili smo prvi broj ljetošnjega Nevena iz Rieke. Dobro došao primorski cvietku iz pitome Rieke; — ti si nam živ svjedok, da narodna naša stvar nepropada nego s naše krivnje, nehajstva i podlosti; ti si živ dokaz, da s milim Bogom sve se može, kad se braća bratski slože! Tko bi bio povjerovao prije jedno desetak godinah, da će u tobože talijanskoj Rieci jedini naš hrvatski zabavnik izlaziti? Već zato želimo Nevenu svaku sreću i napredak, te pozivamo sve rodoljube, koji se jošte nisu predplatili, da nepožale ono njekoliko krajcarah (2 for. 30 kr. na pol godine) i da si ga čas prije naruče. Nu on i svojim sadržajem zaslužuje podpore, jer već u prvom broju ima više zanimivih članakah, (al posljednja strana bila bi se mogla shodnije popuniti vjestnikom ili feuilletonom). Samo želimo uredništvu željezne postojanosti i neumorne pomnje — jer bez toga nemože hrvatski časopis napredovati. Varaju se oni, koji misle, da se obćinstvo naše može kojekakvimi redaktorskimi doskočicami zasliepiti i zasjeniti: pa kad im onda štioci, progledavši ovu mudriju, ostave list, viče se na nehajstvo — ne urednika, nego obćinstva. Na brzu ruku se trpa u list, što pod ruku dodje — pak onda čitaj trpljivi štioče! — No mi se nadamo, da se Neven neće ogledati na ovakve drugove, nego jošte sve bolje napredovati i nastojati, „da mu slava nepovene!“

— Pitali su njekoji štioci, zašto od nove godine nismo više priobćili limitacije. Zato, jer jošte uviek ista ciena mesa i kruha valja.

Kućanstvo.

— Talog od kafe su kuharice do sada bacale na gnojište kao da nije ničemu. A dokazalo se je, da se njim mogu pitati guske, kopuni itd. s najboljim uspjehom, osobito ako mu se primiesi mekinjah (posejah). U talogu od kave ima naime, kao što su se o tom lučbari uvjerili, mnogo tako zvanoga ljepiva (*Kleber*), s kojega i kruh tako dobro čovjeka hrani. — Ovu korist kavenoga taloga bio je već lani njetko obretio i zapazio, pak u njem. gospodarskih novinah objavio. Mnogi su se tomu smijali, a njekoji su pokusili, te sada jednoglasice obznanjuju, da kaven talog sbilja valja za piću živadi. — Ovim se je poslužila njeka promećurna i domišljata glava i nudja na prodaju „tajnu,“ kako se jevtino živad hrani. Tko ovu tajnu želi doznati, treba da plati 15 kr. — a kad tamo, sva je tajna kaven talog.

Gospodarske viesti.

— Kakav treba da je ciepak ili kalam (*Pfropfreiser*)? Za ciepke neka se režu ljetkinje t. j. jednoljetne mladice, koje imaju puno i gustih pupoljakah. Ovi ciepci treba da su zreli, to jest, da nisu gdješto zeleni, nego svagdje smedji ili gnjadi, i srčika da im je biela; a reži je s granah jugu obrnutih. Drvo, s kojih se beru, treba da je zdravo i rodovito. — Kad ciepke srežeš, metni ih u hlad i zatakni za 3—4 palca duboko u zemlju ili u pivnici u piesak. — Ako ih dalje pošiljaš, obavij ih mokrim mahom (mašinom) i zamotaj u voščanicu (*Wachsleinwand*). Buduć da je lanjska suša priečila rast drveća, trebat će ljetos dobro razgledati svaki ciepak, da-li je sočan i zdrav; inače se neće primiti, pak ti je u zalud posao.

Svaštica.

— Iz carske kovnice odvezli su ovih danah u blagajnicu narodne banke 150 centih novih srebrnih novacah, i upravo toliko srebra odvezli su odatle u kovnicu, da se od njih novi novci kuju. Narodna banka ima već srebra, do blizu za 100 miliunah for. i najkašnje do 1. novembra ove godine dobit ćemo opet srebrnjake mjesto papira, te će se mnogi, čuvajući sila dvadeseticah i dolarah, pokajati, što ih nije prodao, kad se je platilo na 100 for. srebra po 30—40 for. prida (agia), jer sad će se opet morati žuriti, da se i bez prida otrese dvadeseticah, što će mjesto njih drugi srebrni novci doći, a dosadašnji će se svi prekovati.

Odgovori uredništva.

G. A. J. na R. Sve je u redu; sa sedmim svezkom dobit ćete za koji dan ostale.

G. I. F. u P. Njeki nepozvanik odgovorio Vam mjesto mene; negledajte na to, želja Vam je izvršena. Ostalo poštom.

G. F. L. u S. Liepa hvala! Doći će, čim uhvatimo mjesta. Nevisi uviek o našoj volji, kakav članak da metnemo u list, nego o tom, koji su članci najprešniji i koji nalaze primjerena mjesta na one 3 strane lista, osmienjene podužim razpravam; jer ako se članci bez nevolje prekidaju, to nit ugadja štiocem, nit piscu.

G. V. Z. u V. Buduć da nemožemo u svaki list metati cienu žitka, da se badava netrudite, izvolite nam ondašnju cienu svakih 14 dana priobćivati.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska narodna tiskarnica dra Lj. Gaja.
Uredjuje u ime glavnoga odbora Bogoslav Šulek.

GOSPODARSKI LIST.

Izlazi četvrtkom. — Polugodišnja ciena: članovi hrv.-slav. gosp. družtva plaćaju samo 30 kr. poštarine, ili 15 kr. ako se pošilja u kuću; nečlanovi 1 for. 30 kr. poštom. ili 1 for. 15 kr. sr., kad im se pošilja u kuću.

BROJ 16. U Zagrebu dne 22. travnja 1858. **GODINA VI.**

Težaci.

Kad je prije tri godine danah, radi slabe ljetine, ciena kruhu tako poskočila, da ga je sirotinja jedva jedvice smagala: svjetina graknu na gospodare, da su bezdušni, što svoje plodine tako skupo prodaju, dok nadničari od gladi ginu; svjetina zahtievaše, da se zabrani tobožnja žitarska lihva (užura), da se ustanovi ciena (da kako onakva, kakva se svidi nadničarom), iznad koje nitko nesmie svoga žitka prodavati. U to ime se je javno govorilo, u novinah pisalo, vladam i saborom molbenice se podnosile. Nu pravda i razbor nadvlada: nigdje nisu gospodarom u njihovo pravo, u njihovu svojinu dirnuli, nigdje im nisu zapoviedali, po što da prodaju svoju ljetinu; a nepristrani ljudi kazivahu, „hvala Bogu, hvala velikomu, i gospodare će jedanput ogrijati sunce!"

Dok se jednomu nesmrkne, nemože drugomu da svane.

Nestalo je skupoće; lani je zemlja urodila svakim rodom osim siena. Žitku i vinu pade ciena. Gospodari neimaju onoga dobitka, što su ga imali prije njekoliko godinah, i opet treba toliko da troše na težake, koliko onda. Šta sada oni žele, i to ne samo jedan ili dvojica (jer onda nebismo ni uvažili bili njihove želje), nego mnogi i premnogi? Oni žele, da se ustanovi težakom plaća, iznad koje nesmiju više zahtievati. Tako govore isti oni, koji su se prije njekoliko godinah posve razumno tomu opirali, da se vino ili žitak nemora u istu cienu prodavati, u koju se je n. p. godine 1846 tržilo. Tako govore dan danas gospodari i zahtievaju, da poglavarstva osjeku nadnicu, da kako onakvu, kakvu žele plaćati gospodari.

Šta će uraditi javne vlasti? Šta i prije tri godine— neće se u taj posao pačati. I one će raditi razborito i pravedno, pravedno prama težakom i samim gospodarom. Al da to dokažemo, treba nam stvari na dno zaviriti.

Kad se bolest lieči, nije dosta liečniku, ako znade, što bolestnika boli, nego on mora ponajprije propitati, zašto ga boli. Tako i za nas nije dosta, što znamo, da su težaci skupi, nego i nam treba ponajprije iztražiti, zašto su tako skupi? Odgovor je jednostavan; jer ih malo ima. Gdjegod ima mnogo težakah, ondje je i nadnica malena Na primjer u Primorju i u Gornjoj Krajini težaci su vrlo jevtini, jer ih ima mnogo. Al ovdje treba dobro razlučiti, tko je pravi težak; nije ono težak, koji ima svoju kuću i zemlje, nego onaj, koji toga neima, ili bar koji svega malo ima.

Dvoje preporučuju njeki gospodari, da se doskoči našoj nestašici težakah: prvo, da se ustanovi stalna nadnica; drugo, da se težaci prisile ne samo da svakomu rade, nego i upravo za onu stalnu cienu da rade.

Dakle najprije, da se ustanovi plaća težakom. Pitamo: tko će ju ustanoviti? Poglavarstvo samo težko da bi ugodilo obima strankama, a jošte bi manje ugodili gospodari težakom ili težaci gospodarom.

Kazat će tko: „neka se sastanu poglavari, gospodari i težaci, i neka ustanove što je pravo." — Stavimo, da bi se svi složili; nu naravno, da bi se na ovaj način u svakoj okolici morao sakupiti osobit odbor, koji bi protražio pravednu nadnicu. Šta bi odavde sliedilo? U svakoj bi okolici druga ciena bila težaku; jer za cielu zemlju bar nije moguće ustanoviti iste nadnice. Šta sada? Iz one okolice, gdje je slaba nadnica, išli bi težaci u onaj kotar na rád, gdje bi ih bolje plaćali. Šta onda? Hoćemo-li zabraniti težakom, da neidu drugamo iz one okolice, gdje stanuju? Tà toga nedopušta glavni zakon države, po kome je svaki austrijanski državljanin (t. j. član austr. države) vlastan seliti kud mu drago, a kamo-li ići na kratko vrieme iz jednoga kotara u drugi. — Dakle kakvim bi to urodilo plodom za gospodare onoga kotara, u kojem je manja nadnica? Nebi imali nikakvih težakah, il bi ih morali bolje plaćati. Tà to je i sada! — Ili bi pako težaci kazali: „Ako nam nije prosto drugdje zaslužbe tražiti, neka nebude ni gospodarom prosto, drugdje za svoju ljetinu dobitka tražiti, neka im nebude prosto drugamo žito, vino itd. prodavati. Ta mi smo svakako siromašniji, nevoljniji, al upravo zato zaštite potrebniji." —

To jošte nije sve. Težakah trebaju ne samo gospodari nego i drugi prometnici i obrtnici. Al ovi toga nebi ni želili, da se ustanovi težaku nadnica, jer ju ovi neće da plaćaju uviek jednako, nego prema okolnostim, prema radnji, prema potrebi. Bi-li pako pravedno bilo, kad bi se obrtnici, trgovci itd. prisilili, da nesmiju plaćati veće nadnice nego gospodari? — Težko, da će tko kazati, jest. Al šta onda? Svi će težaci ostaviti ratarstvo i okrenuti drugamo. Ako n. p. gospodar plaća 20 kr. na dan, a težak će ići na ceste,

gdje dobiva 30 kr., ili u rude (n. p. u Petrovu Goru), gdje se plaća 40 kr., ili na željeznice, gdje si može jošte više zaslužiti, ili pak u Sisak, ili u varoš, gdje drva ciepajuć, tovare noseć itd. 1—2 for. nadnice zasluži. Bi-li se to težakom moglo zamjeriti ili baš zabraniti?

Pak ako se ustanovi težačka nadnica: zašto da se neustanovi stalna plaća i služkinjam i slugam, pivničarom i kalfam? Toga bar jošte nitko na svietu zahtievao nije, jer to nije moguće: pak opet, ako želimo da nebude krivo po težake, treba da se svim nadničarom odmjeri nepromjeniva plaća, ili nijednomu.

Najposlie šta onda, ako bi težaci rekli: „Sveto pismo kaže: kakvom mjerom ti mjeriš, takvom će se i tebi mjeriti. Ustanovite vi cienu našoj radnji, a mi ćemo ustanoviti cienu našoj hrani, štono ju za svoju nadnicu od vas kupujemo.“ Bi-li mogao pravedan čovjek išta prigovoriti?

Po ovom načelu imala bi se dakle udariti službeno ciena svakoj robi i radnji, i mi bismo dobili jednu obćenitu limitaciju sviuh stvarih. Stavimo, da se to može izvesti; sada pitamo, bi-li onda sviet bio zadovoljan? I sada ima limitacijah (a prije ih je bilo jošte više), pa je-li nam kod njih bolje? Zaista nije, zato se i najviše tuže na limitacije uprav oni, koji se njimi štite, to jest kupci. Zato ih i vlade malo po malo dokidaju, videć, da nevode k ožudjenomu cilju. Tako je kod nas dokinuta početkom ove godine limitacija sapuna, sviećah i loja, a u Parizu i mesa. Jer limitacije su uviek njeka vrst monopola, koja valja samo za izvanredne okolnosti, i upravo prieče ono, što se njimi želi postići. Osim toga je svakomu dopušteno uz limitaciju skuplje plaćati meso. Zato je sada obćenita poslovica sviuh prijateljah materijalnoga napredka: sloboda obrta (zanata) i trgovine.

Glavno je pako načelo trgovine: „tko dâ više, neka piše.“ Ciena robe i radnje nevisi o samovolji nego o množtvu i potrebi robe i radnje. Čim više robe, i čim manja potreba, tim robi manja ciena; a čim veća potreba, tim više skače i ciena, kako robi, tako i radnji. Neima sile na svietu, koja bi mogla ovo načelo uzdrmati. U Kaliforničkih rudah već se je više putah dogodilo, da je funta brašna i 10 for. sr. stajala, jer je ponestalo ove robe: no kako su opet brašna dovezli, pala je ciena rek bi na dno. A da je tko odredio limitaciju, bili bi svi rudari poskapali, jer upravo samo náda velika dobitka nagonila je trgovce, da pored sviuh velikih zapriekah voze brašno u rude. — Austrijanska vlada bila je god. 1848, da neštetuju dioničari narodne banke i vlastnici banknotah, zapovjedila, da se banke svagdje primaju kao gotov novac. Pak šta smo vidjeli? Prid (*agio*) od 20—30 for. na sto; i da je broj bankah rastao, bio bi prid takodjer rastao. Pa kako su ljudi obalili bankam cienu, kad su je morali mjesto kovana novca primati? Podigli su cienu robi. Kad si u Zagrebu zapitao trgovca ili zanatliju, zašto na jedanput svoju robu skuplje cieni, a on ti prišapnu kobnu rieč — *agio*. Nu odkada se znade, da broj bankah pada, tim pada i prid, bez ičije zapoviedi, te će ga na skorom sasvim nestati. — Uporavimo ovo na težake.

Gdje su težaci skupi, ondje ih neima mnogo; a najskuplji su onda, kad ih najviše treba. Stavimo dakle, da se pored svih gori navedenih zapriekah ustanovi nadnica. Buduć da svi gospodari neće moći u hora dobiti dovoljnih težakah: gdje je taj mogućni čovjek, koji bi prepriečio jagmu i nadmetanje? Koji gospodar želi prije gotov biti, onaj će težakom veću plaću obećati, samo da k njemu podju. Jer ako jedni gospodari govore: „moja korist zahtieva, da plaćam što se može manju nadnicu;“ drugi kaže: „meni je u prilog, da čim prije obradim polje i vinograd, pa bilo po što mu drago.“ Tko je vlastan priečiti korist ovim, zato što oni prvi nalaze svoju korist u nječem drugom? Nije-li pravedno, ostaviti svakoga, neka radi, kako mu pamet osieca, kako misli, da je po njega najbolje? Stavimo sada, da se samovoljno zabrani veća nadnica nego što bi ju poglavarstvo odredilo (ako prem bi već onakva zabrana bila nepravda do neba vapeća; jer nitko nebrani plaćati mesaru meso skuplje nego što je limitacija). Stavimo dakle, da se takva šta naredi: šta će biti onda? Gospodari, koji budu htjeli prije okopati ili požeti, il će dati težakom vina, ili bolji ručak, il dar kakov — a svi će težaci k njim povrvljeti. Il zar će se moći i ovo zabraniti? Tomu bi trebale regimente redarah, i jošte nebi uspjele.

„No radnikom u fabrikah (t. j. jednom riečju tvorničarom) odredjuje se u mnogih državah zakonom plaća.“ Jest, odredjuje se njihova plaća i i vrieme dnevne radnje, osobito ondje, gdje ih ima vrlo mnogo: no samo na korist samih radnikah a ne fabrikantah. Radnici mogu dakle i više potrebovati; no tvornikom t. j. vlastnikom fabrikah, nije prosto plaćati izpod odredjene ciene. Ovaj primjer govori dakle upravo proti gospodarom.

Kazat će tko, da bi se imali gospodari medju sobom dogovoriti i obvezati, da neće plaćati više nego što se ustanovi. Prvo, težko je, da bi svi na takav ugovor pristali, a prisiliti ih nebi nitko mogao. Al stavimo, da bi to svesebice ugovorili, kao što su se englezki fabrikanti već više putah onako pogodili: šta onda? Dogovorili bi se i težaci, da neće izpod sobom odredjene plaće raditi, pak se je i to već više putah dogodilo, i to se zove u Englezkoj *strike* (čitaj: strajk). Kadšto su tvornice (fabrike) radi ovakvih dogovorah dugo vremena zatvorene, jer prkose tvornici (fabrikanti) i tvorničari (radnici u fabrikah). Napokon mora jedna stranka popustiti. Koja? Mnogo putah tvorničani, al bome mnogo putah i tvornici. — Il zar da se ovakvi dogovori dopuštaju samo gospodarom, a ne i težakom? To bi bila očita nepravda.

Pak ako najposlje i stavimo, da bi se kako tako osiekla težakom nadnica: nebi-li ovi pored manje nadnice jošte manje nego sada hodili na djelo? Nebi-li dakle gospodari, tužeći se već sada na nedostatak težakah, onda jošte manje težakah dobivali? Nebi-li se onda jošte više nego sada tužili?

„Neka poglavarstvo prisili težake, da idu na rád za odredjenu im plaću!“

Gdje ima mnogo težakah, ove nevolja tjera na posao, netreba ih nanj goniti; u gornjoj Krajini, a gdješto i u Zagorju netuže se gospodari, da neimaju težakah, nego se tuže težaci, da neimaju dovoljne zaslužbe. A gdje ima slabo težakah, ondje bi trebalo same seljake nagoniti, da idu težačiti bogatijim gospodarom. Stvar je sama sobom liepa i koristna; al se neda izvesti. Tko ima ikoliko zemlje, a neće mu se težačiti, on će uviek naći izgovor, kad ga tko stane tjerati na tudji rád: il će reći, da ima kod svoje kuće posla,

ili da je bolestan, da mora kamo ići itd. Ovdje nebismo dakle uspjeli, van kad bi svaka okolica uzdržavala četu redarah, koji bi vrebali na svakoga siromaka, dali radi ili dangubi!

No kuće gospodari, imajući mnogo čeljadi, mogli bi sbilja mnogo putah jedno i više čeljadetah opremiti kamo na nadnicu. Kad bi kod nas ovako svaka kuća po dvojicu preko ljeta pošiljala na rad za novce, mogla bi svake godine barem 100 for. zaslužiti i time sve svoje poreze namiriti, kao što već i sbilja njekoji pametni kuće gospodari rade. Tim bi se načinom vrelo lienosti prilično zabušilo i porez bi se svagdje bez velike neprilike namirio. Nu tomu se hoće preustrojba domaćega reda; tomu se hoće, da se kuće gospodaru podieli primjerena vlast, da može svakoga natjerati na posao; i s druge strane, da mu se naloži dužnost, da mora svagdje sam prednjačiti u radu. A ovomu se opet hoće ne prieko ukinuće (kao što njeki zahtievaju na razsap naše domovine) neko samo preobrazivanje patriarkalnoga života.

Ovako bi se prilično doskočilo nestašici težakah, al opet ne sasvime. Jer poljski poslovi traju u stanovito doba samo njekoliko danah, n. p. orba, rezitba, kop, žetva: a onda bogme treba svaka kuća svoju čeljad za svoju zemlju; pak kad hora mine, šta će ti težaci?

A kad bi se ljudi bezobzirce tjerali na radnju za novce, kao što su se odprije tjerali za zemljište, to bi bilo novo izdanje tlake, ako ne odmah, a ono s vremenom. Neznamo kako drugi, no naš vriedni g. dopisnik s Visočkih brdinah, kao poznati prijatelj napredka, prvi bi pod ovu cienu protestirao proti ovakvim težakom; gospodari pako slabo bi se njimi pomogli, jer lienost, što je ima kod mnogih naših ljudih, samo je posljedica pokojne robote. Kad čovjek ima za drugoga bez dovolnje plaće raditi — badava, svi smo mlohavi ljudi — te nam onda posao slabo ide od ruke. Znamo, kako su bila gospodska i seljačka gospodarstva do zla Boga obradjena za vrieme robote Tako bi bilo i od sada. Ljudi bi se držali i opet njemačke poslovice: „Ako me goniš u crkvu, nemožeš me nagoniti da Boga molim," te bi samo šuškali i švrljali.

Pitat će sada mnogi: zašto smo primili onaj dopis s Visočkih brdinah u Gospodarski list, kad sada proti njemu pišemo. Upravo zato ga primismo, što se neslažemo s onim predlogom. Jer časopisi treba da budu kao duševno hrvalište različitih mnenjah zasiecajućih u njihovo področje. Neka se saslušaju razlozi od dva protivna mnenja, pak onda biraj, što ti se svidi. G. V. V., iskreni prijatelj svoga naroda i poštenjak, da mu treba para potražiti, nije upravo svoje svojcito mnenje očitovao; jer njemu se netreba otimati za težake, ima ih, koliko zaželi, za priličnu nadnicu: već je on natuknuo želju premnogih drugih gospodarah, i tako nam povod dao, da stvar i s druge strane malko razgledamo. Zato i molimo, da se ovaj članak, govoreći o stvari u obće, nesmatra kao oprovrgnuće dopisa g. V. V., već kao oprovrgnuće onakvih željah, javno i na samo više putah očitovanih.

„Pa zar neima lieka tomu našemu nedostatku težakah?" Tako će mnogi uzdahnuti. Ima; nu o tom u budućem broju.

Sjenokoše.

(Ostatak.)

Iz onoga, što sam do sada kazao, vidi se, da kod sjenokošah dosta toga imade, na što gospodar paziti mora, ako hoće da mu sjenokoše što veću korist donose. I zaista neću posrnuti mnogo u poredjivanju sjenokošah s oranicami, ako ih ovako uzporedim:

1) Najplodnija oranica i najizdatnija naravna sjenokoša, ako se dobro goje, donose gospodaru jednak čist dobitak.

2) Srednja oranica najizdatnijoj sjenokoši sa sigurnim prihodom može se zapostaviti, a sa srednjom sjenokošom uzporediti.

3) Oranica loša i sigurna prihoda, koja se lasno obdjeljava, uzporediti se samo može sa sjenokošami zločestimi.

4) Oranica loša i nesigurna prihoda, koja se težko obradjuje, zapostaviti se može gledeć na čist dobitak i najgorjoj sjenokoši.

Iznimke od ovoga ima samo onda, kada žito veoma poskupi. Ovo će se može biti komu pretjerano vidjeti, al tako mi svi praktični gospodari kazaše, a i ja sam se sám ove godine obsvjedočio. Istina je, da sam novak u gospodarstvu, no kako svaki čini tako i ja: razgovaram se sa praktičnimi i izkusnimi gospodari, pa nješto čovjek nauči ovdje, nješto ondje, a nješto opet iz valjanih gospodarstvenih knjigah, kojih žalibože u narodnom jeziku neimamo i tako smo prisiljeni uteći se knjigam inostranim, pisanim većinom za ine okolnosti nego što su naše. Al kada debelih jabukah neimade, dobre su i drobne, tako i nam inostrane gospodarstvene knjige; jer ipak iz njih mnogo se naučiti možemo, tim većma, što u njih i takovih stvarih imade, koje se prilagoditi mogu svim okolnostim, a u svakoj gotovo imade razpravah o takovih strukah gospodarstva, koje su posvuda jednake. Jedan od drugoga moramo se učiti, tako su i drugi radili, dokle smo mi čamili, pa dok se oni sada sa blagostanja raduju, mi s nevolje jadikujemo. Al nevolja svačemu čovjeka nauči, naučit će i nas, pa će i kod nas učiniti ono, što je od davna kod drugih učinila. No tomu se hoće osbiljne volje: tomu se hoće, da jedan drugoga savjetujemo i priobćujemo si ono, što smo naučili iz valjanih gospodarstvenih knjigah ili iz izkustva, posljednje bit će za nas najbolje, a naš Gospodarski list, kojega je upravo to i svrha, vazda će rado šta takova obnarodjivati. Nu ja sam se razgovarao s izkusnimi gospodari, kod kojih sam vidio, da im gospodarstvo upravo od ruke ide, pa sam ih pitao za mnogo koješta, i pitao ih, zašto svoj način oko ove ili one struke gospodarstva, narodu u Gospodarskom listu nepriobće? Al oni mi odgovoriše: ta to svaka baba znade. A nije bome istina: kod premnogih ne babah, već gospodarah nije toga vidjeti. Pa Gospodarski list neizlazi zato, da preučene, nego da neuke, a osobito novake gospodare poučava. Drugi opet kažu, da zato ništa neće da pišu; jer ih je strah, da ih nebi potvarali, da samo zato pišu, jer se žele pred svietom kao mudre glave izkazati; pa vole neprobesjediti, nego šta takova slušati. Al ovim možemo odgovoriti, da nijedan pametan čovjek takova šta učiniti neće, a za budalo si netarem glave; učiti koga šta koristna, uviek je stvar plemenita; priobćiti komu ono, šta nezna, a imao bi znati, uviek je stvar hvale vriedna. Ta i ovaj članak, što sam ga napisao, nisam iz vlastitog izkustva napisao, već sam ga iz gospodarstvenih knjigah izvadio, jer sam mislio, da će se njime koja duša koristiti, pa ako bude samo jednomu za uhar, svrhu sam dokučio, jer što hoćeš da tebi drugi čini i ti drugim čini. Ja sam si za dvie ovelike sjenokoše naručio po ovom propisu shodnog sjemenja od livadnih travah, pa kako će mi ovaj prvi moj pokus za rukom poći, s vremenom ću takodjer priobćiti, kao što i više ovakvih članakah, ako mi sl. uredništvo u svom listu mjesta ustupi. *)

Vilhelmo Švelac.

*) Drage volje. *Ured.*

GLASONOŠA.

Domaće viesti.

— Vis. vlada namjerava u našoj domovini ustrojiti ludinac (t. j. zavod, u kojem će se hraniti ljudi smetene pameti): zato c. k. namjestničtvo obznanjuje u novinah, da će u tu svrhu kupiti u zagrebačkoj ili varaždinskoj županiji priličan dvor, u kojem bi se moglo jedno 80 onakovih nesretnih bolestnikah smjestiti, zajedno s 15—20 jutarah obližnje zemlje, te poziva one, koji bi takav dvor htjeli prodati, da to prijave našemu c. k. namjestničtvu. Dvor treba da leži u zdrava mjestu, da ima dobre i dovoljne vode i da nije buri na umetu. — Tko je vidio, kako se kod nas nečovječno postupa s onimi, kojim je um potamnio, nemože mu se na ino nego blagosivljati ovu spasonosnu odluku vis. vlade.

— Već se kuju novi zlatni dukati (cekini) u carskoj kovnici u Beču. Ovi novi žućaci zvat će se **krunaš** (*Krone*) i **polukrunaš** (*Halbe Krone*). Od jedne funte suha zlata nakovat će se 50 krunašah i 100 polukrunašah. — Dobro valja pamtiti, da u napredak zlatni novci neće imati stalne vriednosti, nego će se smatrati kao roba, kojoj se ciena svaki čas mienja. Visoka vlada pako uviek će unapried obznanjivati, u koju će cienu carske pjeneznice primati one krunaše. Za sada će valjati krunaš 13 for. 6 kr., a polukrunaš 6 for. 33 kr. sr. Ova vriednost trajat će do 31. Listop. (Oktobra) 1858.; nu ako bi nastali izvanredni dogadjaji pridržava si vlada pravo, da će cienu ovu obaliti ili povisiti, svakako će se pako svaka ovakva promjena za dobe narodu obznaniti. Odavde se vidi, da će **krunaš** vriediti malo ne tri dosadašnja carska dukata.

— Na 30. travnja (aprila) u 10 satih pr. pod. ždrebat će se u Dvorani drugi put hrvatske razteretnice, i one, koje se izvuku, izplatit će se vlastnikom gotovim novcem, koliko je na njih napisano

Domaći ljekar.

— **Trun u oku.** Ništa se češće i lašnje nesgadja, nego da si čovjek oko natrusi; a opet ništa nije običnije, nego ljudi, koji ovakvo bolno oko namah pesnicom zatiskuju i žuljaju. Pa baš to žuljanje bolnoga oka je nespretno i opasno, jer se njim oko većma zledi. Ima ljudih praznovjernih, koji, izbuliv bolno oko, pljuckaju, kano da je tobože trun u oku i slina u ustih u toli sućutnom (sympathetičnom) odnošenju, da jedna bez druge neće da živi — dakle kad jedna, tad i druga skoči na polje. To neka vjeruje, komu je drago; nu ja evo naravniji liek objavljam, premda znadem, da ga više ljudih poznaje. — Kad ti se oko natrusi, zatisni i žuljaj jednom rukom ne bolno nego **zdravo** oko, a gornju vedju bolnoga raztegni drugom rukom: po tom će se obje oči osuziti, a suze će izplákati trun iz bolnoga oka. Ako li neće oko da suzi s onoga žuljanja, a ti frkni — ma i nemilice — prstom po nosu (što ćeš morati i tada učiniti, ako si po nesreći obje oči natrusio); bolje, da se nos zarumeni i suze poteku, nego da se oko ozledi. *J. L.*

Svaštica.

— Austrijanski Lloyd je odlučio ustrojiti zabavnu plovitbu po Jadranskom moru za jevtinu plaću. Plovitba ova započet će se već mjeseca svibnja i trajat će od prilike 16 danah. Za ovo vrieme obaći će putnici sve veće gradove Dalmacije, Drač u Arbaniji i ostrvo Krf (*Corfu*), pak onda u Italiji Brindisi, Jakin i Mletke. Ovako će Lloydovi parobrodi više putah ljetos putovati, i kod svakoga grada malko počekati. Tko ima novacah, srećan mu put!

— Grof Emil Dessewffy poklonio je 3000 for. sr. glavnici, koja se skuplja, da se za nju sagradi kuća za magjarsku učenu akademiju. Zašto neće kod nas nitko da se ugleda na ovakva plemenita djela magjarskih velikašah? Baš ni oni, koji se inače rado s njimi uzporedjuju.

— U Gostinskom (u Poljskoj) zadalo si je više poljskih plemićah poštenu rieč, da više neće hazarda igrati. Takodjer dostojno nasljedovanja.

— U Puzni (u Českoj) namjerava više odličnih gradjanah družtvo sklopiti, kojega članovi neće se na ulici pozdravljati odkrivanjem, nego mahnućem ruke, buduć da je odkrivanje glave ne samo nespretno nego zimi i štetno.

— Da se pospieši gradjenje željeznicah u Rusiji, odredit će se za taj posao množtvo vojske, da kopa i gradi.

— Prirodoznanci su zapazili, da je ljetos Vesna (boginja proljeća) gotovo za tri nedjelje danah zakasnila, to jest, kakvo je bilje danas 22. travnja, onakvo je bilo lani 4. travnja. Ovo treba da gospodari uvaže, no ujedno im treba pamtiti, da se ova razlika može izjednačiti, ako uztraje liepo vrieme.

— Usjevi u Banatu i podunavskih kneževinah kažu se vrlo liepo, po imenu pšenica, i ako nenaspie kakova nesgoda, nadaju se obilatoj žetvi. Isto javljaju iz Beča.

— U Českoj sada ustrojavaju sjegurаonicu od marvinske kuge, t. j. družtvo, kojega članovi će se zamjenito zavezati, da ako jednomu od njih pogine stoka od marvinske more ili drugih pošastih, to da će mu ostali članovi primjerenimi prinesci štetu naknad[illegible]. Već su mnogi bogati vlasteli obećali, da će stupiti u ovakvo družtvo. Čim se dovoljan broj članovah prijavi, sastavit će se pravila i podnieti vis. vladi, da ih potvrdi.

— Rusija ima u Europi najviše govedah, naime 25 do 28 miliunah glavah, tako da 12 ljudih zapada 5 glavah marve. Svake godine se ondje od prilike 3½ miliuna govedah kolje.

Ciena žitka od 10—20. travnja 1858.

	Pšenica		Raž		Ječam		Zob		Kukuruz	
	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr	kr.
Zagreb	3	20	2	48	2	6	1	36	2	48
Osiek	2	12	1	40	1	30	1	10	2	12
Rieka	4	30	3	—	2	10	1	45	3	20
Karlovac	3	—	2	12	2	—	1	33	2	39
Varaždin	3	12	2	48	2	36	—	—	2	54
Gospić	4	15	2	50	2	30	2	10	3	—
Vinkovci	2	4	—	—	1	36	1	25	1	50
Makarska	4	1	2	52	2	35	—	—	2	41

Hod državnjačah na bečkoj trgovani.

7. tr[illegible] 1858.

Narodni zajam 84 1/16
Ugarsko-hrvatske razteretnice . . 79 3/4
Prid na srebro . . . . 5 1/4 %

Dubljina Save.

7. Travnja 1858. — 3′—0″—0‴ nad ništicom.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska narodna tiskarnica dra. Lj. Gaja.
Uredjuje u ime glavnoga odbora Bogoslav Šulek.

GOSPODARSKI LIST.

Izlazi četvrtkom. — Polugodišnja ciena: članovi hrv.-slav. gosp. družtva plaćaju samo 30 kr. poštarine, ili 15 kr. ako se pošilja u kuću; nečlanovi 1 for. 30 kr. poštom. ili 1 for. 15 kr. sr., kad im se pošilja u kuću.

BROJ 17. U Zagrebu dne 29. travnja 1858. **GODINA VI.**

Dostatak težakah.

Netuže se samo kod nas gospodari, da neima dosta težakah: ista se tužba čuje i u ostalih pokrajinah austrijanskoga carstva, dapače i u onih državah, gdje su se do skoro tužili, da imaju mnogo i premnogo nadničarah, te neznaju, kamo s njimi. — Ondje je ovoj nestašici uzrok, što se kod željeznicah i drugih obrtnih i gradjevnih podhvatah težaci bolje plaćaju nego kod gospodarstva: zato je sva siromaš onamo povrvila, jer „svak se bije, da dobije." A mnogi su se od njih u Ameriku preselili.

Kod nas je pak uzrok ovomu nedostatku podpuni gospodarstveni prevrat. Drugčije se je gospodarilo, dok su kmetovi vlastelinu sve polje i vinograde bez plaće obradjivali, a drugčije treba gospodariti sada, gdjeno mu valja platiti svaki korak i zamašaj. Odprije su mnogi vlasteli toliko imali težakah, da ih više putah, i pored traljave radnje robotašah, nisu mogli sve upotrebiti — to je bila dakle šala gospodariti: sada je pako najvještiji vlastelin, koji tako uredi svoje gospodarstvo, da mu treba vrlo malo težakah; nu tomu se hoće velike pameti. Tko to umie, tko dobivenu naknadu za robotu ulaže u težake, i tko dvostruku cienu gospodarskih plodinah, prama g. 1846., dobro upotrebljava: on neće propasti. Al da toga neima, bilo bi zaista zlo i naopako po naše gospodare.

Da pako prištedimo težake, treba nam dosadašnji način ratarenja i u obće gospodarenja sasvim promieniti. Ova promjena stoji, istina, truda i posla; al da se naplaća, to svjedoči Englezka, Holandija, Belgija, gdje ima, bez tlake i robote, neizmjerno bogatih vlastelah i gospodarah. „Nu kako čovjek može prištediti težakah?" pita mnogi štioc. Evo ovako!

Jedno jutro (ral) dobro pognojene i obradjene oranice toliko radja žita, koliko dva jutra kojekako poorane i slabo pognojene njive. To će svaki gospodar priznati, kao što i ovo, da se na 2 rali svakako više potroši težakah nego na 1 ral. Kolika je to onda razlika u težacih kod vlastelina imajućega 1000 ralih! „Al šta ćemo s ostalom zemljom?" Nasijat ćemo na nju trave i druge krme. Uzima se poprieko, da bi svaki gospodar dvie trećine svojih zemaljah imao okrenuti na krmu i sieno, a samo jednu trećinu na žito. Kod nas je baš protivno: gospodari naši neimaju ni za trećinu sjenokošah. A bez sjenokošah neima krme i siena, bez ovoga neima stoke (marve), a bez ove neima gnoja, te nemožeš kako treba pognojiti oranice, da ti dobro urode.

Ponajprije dakle treba kod nas obratiti veću pomnju stočarstvu t. j. hranjenju marve. Livade i oranice, na kojih ima krme, netrebaju onoliko težakah, koliko druge njive; a za stoku se drže sluge, koji za nevolju pomažu kod gospodarstva.

Dakle teži malo nu čestito zemlje za žito, pa ćeš prištediti mnogo težakah.

Nadalje valja nam se pobrinuti za bolja ratila t. j. za ratarsko orudje, i u obće za bolju gospodarsku napravu (*fundus instructus*). Samo ćemo to jednim primjerom razjasniti. Za naš navadni plug trebaju 4 vola, a za Howardov ili za amerikansko ruhadlo dovoljna su 2. Kolika to sada razlika u težacih za godinu danah, ako se za polovicu dosadašnjega vremena sve može poorati! No u tom smo pogledu još jako zaostali: slabo se čuje, da se je tko pobrinuo za bolja ratila, a kamo-li za strojeve (*makine*). Mnogi strojevi su, istina, vrlo skupi, da ih može samo bogati vlastelin nabaviti: nu to i valja, da ih samo ovaj kupuje, al time će priskočiti u pomoć i manjim gospodarom, jer težaci, koje će bogati vlasteli prištediti strojem, upotrebit će manji gospodari. Tako n. p. o žetvi najviše treba težakah; na mnogih mjestih plaća se onda i po 1 for. sr. nadnice. Tko dakle treba samo za žetvu jedno 400 žetelacah: neće-li pametnije uraditi, ako kupi za 400 for. Burgessovo ili Wardovo kosilo (*Mähmaschine*), te će mu ovo žeti i kositi puno godinah, a težaci, koje je do sada za žetvu i kositbu trebao, bit će u prilog manjim gospodarom? Isto valja za mlatila, žrvnala, sijala, okapala, sječkarnice itd.: bogati vlasteli neka kupuju ove strojeve, te će im se trošak naplatiti, a siromašniji gospodari neće se toliko tužiti na nedostatak težakah. Al kod nas se na ratarske strojeve po gotovu još ni pomislilo nije, dapače je mah otelo mnenje, da ovakvi strojevi neodgovaraju očekivanju. Tomu je najviše uzrok naše slabo izkustvo: gdjetko kupi kakav za plaću u novinah pohvaljen stroj, pa videć da nevalja, osudi sve makine; drugi opet kupi valjan stroj, no neznajuć s njim pošteno postupati, brzo ga pokvari i onda pozivajuć se na svoje nezrelo izkustvo, svakoga gospodara nagovara, da se prodje makinah. — Drug-

čije je to u drugih zemljah, gdje se s najboljim uspjehom služe onakvimi kod nas kudjenimi strojevi. Tko dakle želi nabaviti kakvo nepoznato ratilo ili makinu, neka prije propita za njegovu praktičnu valjanost kod gospodarah, koji se njim služe, i neka nesluša sliepo kojekakvo bezrazložno hvalisanje — al ni kudjenje.

U Englezkoj tjeraju od jedno 10 godinah parom mnoge ratarske stroje, n. p. mlatila, plugove itd. Tako n. p. jedina tvornica (*Claytona* i *Schuftlewortha*) sagradila je za posljednjih 10 godinah toliko ratarskih parostrojah, da ovi zamjenjuju radnju od 9000 konjah. O razprostranstvu strojevah najbolje svjedoči ta okolnost, što se zavode svake godine nove tvornice za ratila, kojim se roba u veliko kupuje. Drugi put ćemo više primjerah o tom navesti, kako su ovi ratarski strojevi drugdje razprostranjeni, a za danas neka bude dosta, što smo ovdje natuknuli. Samo ćemo jošte kazati, što mudri gospodari gataju i proriču: da će s vremenom i gospodari sve radnje, kojim netreba uprav uma, obavljati strojem, kao što to već sada čine obrtnici.

„Nu šta ćemo s našimi vinogradi, gdje se bar nemože makinom raditi?"

Ima i tomu lieka; ovdje se može mnogo težakah prištediti, ako prestanemo mnogo a slaba, i počnemo malo a dobra vina izvoditi. Jedan akov slaba vina stoji ljetos 3 for., a dobro se i sa 8 for. plaća. Nije-li to jasan račun? Malen, dobro obradjen vinograd donosi toliku ili upravo veću korist, nego običnо uradjen velik vinograd. — Ovamo jošte dodaj i tu okolnost, da se u vinogradu mogu mnogi poslovi već u jesen obaviti, n. p. kolje pripraviti, grebenice povaliti, dapače i cieli vinograd rezati — a svatko znade, da su onda težaci najjevtiniji i da ih ima podosta.

Ima napokon jošte jedna pomoć. Znamo, da je u Ugarskoj mnogo plodnih ravnicah, a malo težakah i u obće stanovnikah. Kako se pomažu ondje gospodari, kad im treba težakah? Dozivlju ih iz gornje Ugarske, gdje ima puno puka, a malo plodne zemlje. Od svake siromašnije kuće idu onda po jedan ili dva četimice „na dolnju zemlju" kao što oni kažu, i ostaju ondje, dok se žitak nepožanje i neomlati, pak onda natovariv žito, što su ga zaslužili, na kola, putuju veselo kući i imaju dobra kruha preko zime.

Nebi-li se ovo i kod nas moglo zavesti? U Primorju, u gorskom kotaru, u gornjoj krajini, pak i u Zagorju ima mnogo sirotinje, koja bi rado zaslužila koju krajcaru, da ima gdje. Što je u Ugarskoj dolnja zemlja, tó je za ove naše kršne okolice ravna Podravina i plodna Slavonija. Kad bi se dakle siromaš naša naputila, gdje ima za nju dovoljne zaslužbe: imali bi naši poljem bogati gospodari dosta težakah, a ovi dosta kruha, te nebismo slušali svake godine žalostnih glasovah o njihovoj biedi i nevolji. Njekoji bi od njih išli za cielo ljeto na rad, drugi na mjesec danah, ili samo na 10 danah, pak bi se opet kući povratili, da svoje poslove obave, i da izza toga opet na rad otidju. Upravo tako ima i gospodarah, koji bi gdjekojega mogli cielo ljeto trebati, a druge samo mjesec danah ili manje. Tako bi se dakle doskočilo potrebi i jednih i drugih. — Njekoji naši umni gospodari već i sada tako rade, i ovi se netuže na nestašicu težakah.

Sad nam se samo treba domisliti, kako da doznadu jedni za druge: gospodari za težake neimajuće zaslužbe, a težaci za gospodare težakah potrebne. Ja mislim, da bi u tom mogle, pak i imale posredovati upravne (administrativne) vlasti: jer je to upravo njihovo zvanje, nastojati o tom, da se produkcija što više umnoži, da onda financijalne vlasti imaju od čega porez pobirati. Jedne oblasti bi dakle imale popisati gospodare, koji trebaju težakah, pa kada i koliko; a druge bi opet popisale težake, koji bi htjeli ići raditi, i za koje vrieme; pa bi jedni i drugi poslali svoje popise n. p. u Zagreb, te bi se onda težaci naputili, gdje će dobiti posla. Ovo posredovanje trebalo bi samo prve dvie tri godine, a kasnije bi se ljudi sami u napried pogodili i za buduću godinu. Dajte dakle gospodo, težakah potrebna, podnesite ovakvu molbu presvietlomu banskomu namjestniku, i ja sam uvjeren, da će on o tom shodne narebe izdati, i za provincijal, i za krajinu. Ta već sada posreduje onako c. k. redarstveno ravnateljstvo u Zagrebu. Sve službinje bez službe moraju se ondje prijaviti, a tko traži službinju, samo zapita kod ove oblasti, ima-li kakve bez službe, i ova onda se napućuje na novoga gospodara.

Nu tko se želi na ovaj način pomoći, neka nesmatra težake kao svoje robove, koji mu moraju za ono njekoliko krajcarah bez odmora raditi, nego kao svoje pomoćnike. Dobro to znade težak, da ga gospodar treba, da on gospodaru više zaslužuje, nego što od njega dobiva: pak onda valja, da gospodar čovječnim postupanjem osvoji srca težakah, te će mu s veseljem i dobro raditi. Pogledajmo naše seljake, oni slabo plaćaju težake, već im idu susjedi u pomoć — na m o b u, kao što narod kaže. A svatko znade, s kakvim veseljem se na mobu hodi, i kako se ondje nadtječu i nadmeću radnici. Evo dakle šta može i u prosta čovjeka liepo postupanje. Zaista naopako radi po sebe, tko pod svakojakimi izlikami odkida težaku koju krajcaru od njegove krvave muke. Jel čudo, ako mu se onda težak osvećuje i prvom sgodom mu stotinu putah više štete počini, nego što iznosi odkinuta mu plaća? Ako dakle želiš, da ti težaci dobro rade, neštedi krajcare, nego ih upravo miti, pa nećeš žaliti. Opominjem se jošte, kako su Slovaci hvalili svoje gospodare, ponajviše Magjare, kojim su hodili i 30—40 miljah daleko težačiti; hvalili su ih, da s njimi liepo postupaju, da ih dobro hrane, i da im točno plaćaju, što ih ide — pak su onda s veseljem hodili svaku godinu na dolnju zemlju, a dolnjo-ugarski vlasteli nisu se brinuli za težake, znadući da će im za stalno i u horu doći.

Tako treba da se i kod nas radi. Prigovorit će mi tko, „da je naš seljak tup i da nezna, šta je to čast i poštenje." Varaš se, prijatelju! Evo ti primjera. Ovih danah pogodio je njeki zagrebački gospodar 40 težakah

za rezitbu i kolitbu, a drugi njih 20. Onaj prvi se je doduše tužio, da ga je mnogo muke i truda stalo, dok je težake uglavio i orazumio, kako mu imaju vinograd rezati, al napokon su mu ipak po volji radili; nu morao je bome sav dan prigledati. Onaj drugi gospodar, nadošav u vinograd, i videć, da mu ljudi zlo režu, planu kao živa vatra, pak evo ti trista sijasetah! Šta onda? Onomu prvomu dotrajaše težaci do večera, a ovomu drugomu pobjegošo već u jutro svi kući.

„Al kad mu kažem, kako treba da radi, pak opet neće!" Vjerujem, al koliko putah se tebi već za života kazalo, da ovo ili ono uradiš, pak opet nisi?

Tim neću da rečem, da su svi naši težaci Bog zna kako vriedni i pošteni. Ima bome medju njimi mnogo nevaljalih — nu tomu smo opet ponajviše sami krivi, ili ako ne mi, a ono naši djedovi, što su se opirali seoskim školam, mudrujuć naopako, da će im glup seljak više koristi donositi. Tako naša prostota ostade neuka u svakom pogledu, i mi sad imamo nevaljalih težakah i imat ćemo ih, dok se god primjerena nauka i medju njimi nerazplodi. *)

Mnogo su si sadašnji gospodari sami krivi, što im težaci traljavo rade. Oni n. p., samo da nemoraju gotova novca dati, pogadjaju s njimi množtvo rakije ili vina: težak se podnapije, pa kakav mu je onda posao?

Šta ćemo pako s lienštinami i kradljivci? Ove bi da kako trebalo tjerati na posao, samo je muka, dokazati komu, da je ove ruke čovjek. Poglavarstvo može ovdje postupati samo onda, ako mu se svaki pojedini slučaj dojavi, i to bi trebalo da čine svakako gospodari i občinska glavarstva, kad znadu za koga, da se tudjimi žuljevi hrani, pak onda je baš dužnost javne oblasti, da ovakve trutine zavarči. Nu dobri težaci od ovakvih nevaljalacah neće biti nikada, i ja nezavidim onomu gospodaru, kojemu onakve badavadžije otidju na râd.

Kaže se, da bi imalo poglavarstvo i po selih svakoga izpitivati, čim se hrani, kao što to biva po varoših. No mislite-li, da za to neima u gradovih lienštinah, i kradikesah, i tepihljebah, i vucibatinah? Vjerujte mi, mnogo ih više ovdje ima nego na selu, i opet im se nemože na kraj stati.

Čuo sam još ovih danah osobit predlog, kako bi trebalo postupati sa zagrebačkimi težaci, jer su ovdje, kao u svakom gradu, jošte skuplji nego drugdje. Evo mudrosti! Neka se onim težakom, koji do 9 satih nebudu najmljeni, zapovjedi, da onda moraju po što po to ići raditi; jer zašto da dan gube? Bolje da zasluže nješto, nego ništa, pa da gladuju. — Liepa je ova čovječna brižljivost, nu ja bih rekao, da bi onda svi gospodari prespali jutro i stoprv bi poslie 9 satih išli pogadjati težake. Isukrst je sasvim protivnu priču pripoviedao, naime, kako je domaćin onim težakom, koji su slučajno kasnije došli na râd, istu plaću dao, koju su dobili i rani težaci.

Čini mi se, da bi napomenuta ovdje sredstva nestašici težakah ponajviše doskočila: komodna nisu ova sredstva, to je istina, al su probitačna.

Da pako tko nemisli, da bez razloga krilo držim težakom na štetu gospodarah: priobćit ću u budućem kojem broju, što drugi važni i ugledni ljudi o toj stvari misle.

*) Tko je čitao slavnoga Horacija, tomu ovdje na um pada njegova krasna izreka;

Delicta majorum immeritus lues! —
Aetas parentum, peior avis, tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitiosiorem.

Uztuk požara.

Tko je ikad u svom životu vidio biedu i nesreću, što je počini za njekoliko časovah nemila vatra, osobito po selih: taj je zaista poželio, da se izumi kakvo sredstvo, kojim bi se kolibe i ostali imutak siromaši od vatre mogao osigurati. Gospoda profesor Rochleder i tvornik Brosche u Pragu izumili su ovakvo sredstvo, i neima tomu davno, što su javnim pokusom (probom) dokazivali njegovu vrsnoću. Doznavši naime českí stališki odbor za ovaj izum, nakanio je poslužiti se njim u svom kazalištu (teatru). Ondje bo ima množtvo stvarih, koje se užižu, čim im primakneš svieću, kao što su slike od platna, ruho, drveni stupovi itd., te se gotovo svake godine, i pored največega opreza, dogadja požar u kojem kazalištu, pa ne samo što kazalište u pepeo obraća, nego više putah i sve naokolo stojeće kuće. A nesreća je jošte veća, ako vatra bukne, dok je kazalište puno svieta.

Izumioci su dakle, da pokažu valjanost svoga sredstva, prieredili svakojake latke (materije), od kojih je odjeća igralaçah, zatim kazalištne slike i druge stvari, pak su uzeli i druge obične, te su metnuli jedne i druge na vatru: one obične stvari planule su da kako odmah plamenom, a one druge nisu ni tinjale.

Zatim bude drvena kolibica, šindrom pokrivena, od pomenute gospode njihovim tajnim mazilom namazana. Onda se nameta u kolibu i naokolo nje drvah, i ova se zapale: sva su drva izgorjela, a kolibica ostade čitava.

Izumioci jošte dokazuju, da stvari njihovim mazilom namazane negnjiju, i kad se kakav latak unj umoči, nemienja ni malo masti (boje, *farbe*).

Ako se joste dokaže, da ona stvar, kojom se drvene kolibe od požare brane, nije preskupa, to bi bio ovaj izum neizkazano dobročinstvo čovječanstvu, kojemu požari toliko jadah zadaju.

Željno izgledamo dalje viesti o tom novom uztuku požara i nećemo propustiti sobćit ih našim štiocem. Ako se vrsnoća toga vatropuda sasvim potvrdi, to bi bilo zaista jošte dostojnije nego Rareyeva vještina, da se izumiocem tajna ova odkupi i obnarodi.

GLASONOŠA.

Domaće viesti.

— *L. V.* Nadamo se uspjehu; ako smjemo gatati, to bi mogli reći, da će se družtvo za trgovinu vinsku doista složiti; ako ne danas, ni sutra, a to će bit prekosutra; nekoja gospoda moguéna uplivom svojim stranom u novčanom, stranom u političnom svietu obratila su na ovo pitanje pozornost svoju; naravski da će zavisit mnogo od naše domaće gospode; ako se domaći nebudu ganuli, to nije niti vriedno, da se koj inostran — makar i vlastelin bio u Hrvatskoj — gane; do sada su se upisali za utemeljitelje gg. barun *Miroslav Kulmer*, *Eduard Zdenčaj*, *Ivan Zidarić*, *Ljud. Farkaš-Vukotinović i Skender Fodrocy*.

Za tržno poduzeće sa vinom našim u sjeverne pokrajine podpisala su sliedeća gospoda svaki po 20 fr. sr.: barun Mir. Kulmer, Ivan Zidarić, Eduard Zdenčaj, Skender Fodrocy, Lj. F. = Vukotinović, Dragutin Koritić, Ivan Kralj, biskup. Ukupno 140 for. sr.

U našem Museu mnogo se sada radi; prva soba, gdje su dosad mineralogične sbirke čuvale se, malja se na novo i priredjuje se za nastavljenje novih slikah njeg. veličanstva, grofa bana Jelačića i njeg. eminencie g. kardinala i nadbiskupa Haulika. Zoologični kabinet preustrojava se takodjer sasvim; stare i oštećene komade izabira i izbacuje g. Vormastiny, a ono, što će tim postupkom izgubit se, nadoknadjuje se novimi komadi; sbirke će doskora bit posve nastavljene, systematično i poučno uredjene. G. Vukotinović, koj je po vis. c. k. namjestničtvu za privremenog čuvara i ravnatelja ovih radnjah postavljen, uredjuje navlastito: herbarium, geognostičke i mineralogičke i conchyliologičke sbirke, i sastavlja ukupni pregled starih novacah; g. Žigrović popisuje knjižnicu, te je već tako napredovao, da će za koj mjesec sve knjige popisane i brojevi označene biti. Potrebni trošak za ove radnje dozvoljuje vis. c. k. namjestništvo iz zemaljske zaklade.

— Što se je radilo od nove godine do sredine Travnja na pokušalištu Liepoj-vesi.

1) Vrtlarići napravili su 13 policah za hranjenje bubah.

2) Posiečeno je staro, na pola ili sasvim posušeno drveće i njekoliko divljih trešanjah, zlih jabukah i prostih krušakah.

3) Prekopan je jedan komad 180□ velik, gdje će se novi vinograd nadalje saditi.

4) Prekopana je greda za nasad mladih voćakah.

5) Rezan i koljen je stari vinograd.

U Zagrebu 16. trav. 1858.

Vidio dr. Schlosser, nadzornik pokušališta.

Eduard Prutsch, vrtlar.

Gospodarske viesti.

— U Parizu se jošte jednako čude i dive Rarey-u (tako sada pišu novine ime glasovitoga konjokrota, a ne Raley). Sve što konje ima, osobito pako konjanici, idu da se na svoje oči uvjere o istini svega toga, što se je do sada o Rareyu pisalo, i svi priznaju, da je to sbilja za čudo i da Rareyeva vještina, kojom za njekoliko satih pretvara biesna i huda hata u pitomo konjče, spada medju najkrasnije pobjede čovječjega uma nad prirodom. Njekoji bogati vlasteli (medju njimi i g. Károlyi) već su odkupili od Rareya onu tajnu za svoju osobu, i svi priznaju, da je njegov način kroćenja sbilja vrlo uman, praktičan i jednostavan kao Kolumbovo jaje. — Tako je Rarey neima tomu davno njekoga biesnoga konja, kojega nisu mogli nikako podkovati, za 20 časovah tako pripitomio, da mu je dignuo noge i čekićem (kladivcem) po kopiti lupao, kao da ga podkiva, a konj se nije ni maknuo. Rarey je sin njekog amerikanskoga konjokrota i naučio je svoju vještinu na amerikanskih pustarah.

— Prvi divlji kesteni ili madjali doneseni su god. 1588. 10. travnja iz Male Azije u austrijansku carevinu, po imenu u Beč, a njihovim sjemenom razplodilo se je ovo krasno drvo po cielom carstvu. Od ovih pradjedovah austrijanskih madjalah živi ih jošte njekoliko u Beču, oni su dakle ljetos svetkovali tristagodišnjicu svoga naselja.

— U Štajerskoj su lani 4000 funtih svile od domaćih bubah dobili i do 2000 lotah sjemena ili jajacah (lot po 2 for. 30 kr.) prodali.

— Srcolisti voskovac (*Myrica cordifolia*) zove se njeki grm, kojega plod su bobulje pune voska, tako da ⅞ vagana od ovih bobicah daje 9—10 funtih voska za svieće. Budué da grm ovaj nepotrebuje preveliké vrućine, kaže se, da bi se mogao i u Dalmaciji udomiti.

— U Českoj ima uknjiženih (intabuliranih) dugovah na ondašnja dobra i imanja 278¼ miliunah for. srebra.

— U Alençonu (u Francezkoj) bit će od 17—20. svibnja izložba ili upravo ogled konjah. Gospodari najljepših i najboljih konjah dobit će primjerene nagrade.

— Poradi velike suše boje se gospodari, da ljetos neće zemlja jako roditi, a najmanje pjeskulja (pjeskovita zemlja), koja nedrži vode, tako da je snježnicu već popila. Gospodarom imajućim pjeskulje preporučuje se, da ljetos više nego navadno zemlje valjaju. I sbilja tvornici ratilah pripoviedaju, da to gospodari mora da čine, budué da se je ljetos vrlo mnogo valjevah prodalo. (Nov.)

— Iz Budima javljaju, da ondje vinogradi nisu od zime postradali (kao što kod nas, gdje je puno čokoća pomrzlo). Voćke da su ondje ljetos pune puplja, te se nadaju veliku množtvu voća.

Obrtnost.

— Pokretna plinara. Kao što smo već jedanput kazali, posvjetni plin, kojim se mnogi gradovi razsvjetljuju, gotovi se u ogromnih tvornicah, koje se radi smrada, što iz njih udara, moraju po daleko od varoši sagraditi, pak odavde se onda vodi plin u podzemnih željeznih cievih do svih kućah. Ovo dakako vrlo mnogo stoji, pak je opet veoma nepriliėno. Sada je lučbar Baldamus zamolio prusku vladu, da mu dâ povlasticu (privilegij) na spravu, koju je on izumio. Ovo je mala posuda, koja se može amo tamo prenositi i gorućoj lampi primaknuti, u posudi se pako izvodi potrebiti lampi posvjetni plin. Ako se potvrdi valjanost ove sprave, to će se plinena razsvjeta za kratko posvuda i u kućah razprostraniti. (*Slov. nov.*)

— Podieljenih lani na cielom svietu povlasticah (privilegijah) na razne izume ima na broju do 14.000. U Francezkoj ih je najviše podieljeno, naime 6187, u sjeverno-amerikanskih državah 2910, u Englezkoj 2115, u malenoj Belgiji 1413, a u Austriji 715.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska narodna tiskarnica dra. Lj. Gaja.
Uredjuje u ime glavnoga odbora Bogoslav Šulek.

GOSPODARSKI LIST.

Izlazi četvrtkom. — Polugodišnja ciena: članovi hrv.-slav. gosp. družtva plaćaju samo 30 kr. poštarine, ili 15 kr. ako se pošilja u kuću; nečlanovi 1 for. 30 kr. poštom. ili 1 for. 15 kr. sr., kad im se pošilja u kuću.

BROJ 18. U Zagrebu dne 6. svibnja 1858. **GODINA VI.**

Naše stočarstvo.

G. zemaljski živinar (tako zovemo jednom riečju ljekara živinah) bio je lani dobio zapovjed od našega vis. namjestništva, da obidje svu zemlju (osim Krajine), i da ga izviesti o stanju svake fele marve, njezine ogoje, dvorbe, razploda, jednom riečju o stanju stočarstva kod nas.

Njegovo izvješće glasi vrlo žalostno. Akoprem se kod nas drži sva stoka, udomljena u srednjoj Europi, opet nismo u stočarstvu daleko dotjerali, i u mjesto da prianjamo za kreposti naših djedovah, držimo se krepko samo njihovih manah i falingah, a kreposti puštamo kao rokoko-stvari, to jest kao starež i vetež, koji za sadašnje vrieme više nevalja. Tako radimo i kod stoke ili marve: onako s njom postupamo, kao što se je njekada baratalo, dok se jošte nije poznavala narav njezina. Dapače natrag smo udarili u stočarstvu, mjesto da napredujemo: gdje su prije bila stada govedah, jedva ima po koji volak; a gdje su se prije hranila krda ovacah, neima nijedne.

Prvi je tomu uzrok nemarnost kod razploda i pačenja. Nit se gleda na pasminu, nit na zdravlje kobilah i pastubah, kravah i bikovah, ovacah i ovnovah, kojimi želimo stoku svoju razploditi, već se bezobzirce sve pripušta, nemareć za njihovu slabu gradju i za njihove bolesti, koje prelaze i na omladinu; pa jošte se sve pripušta premlado i u polju, bez ikakva pregleda. Pored ovakva nehajstva nemože nam bome valjati omladina, a što od nje valja, to se opet pokvari nevaljanom ogojom t. j. odgajanjem. Naša ždrebad i telad, jagnjad i jarad nehrane se kako valja, nenastoji se oko njih, nečuvaju se oda zla, već se ostavljaju na miloga Boga. Zato im se tielo nemože razviti, a nedostatak primjerene hrane i zlo vrieme čine, da mlado sasvime zakržljavi, ostaje maleno i neznatno, pristupačno je svakoj bolesti, i brzo ostari i iznemogne: pak onda naravno nedonosi svomu gospodaru mnogo hasne.

Kad stoka poodraste i sve ove nevolje srećno prevali, opet ju ubija slaba i zla hrana. Kod nas se ne samo ljeti nego i zimi, kad neima snjega, marva samo pašom hrani. Ima-li trave na pašniku, to je našim gospodarom deveta briga, a kamo-li da se tko postara za popravak naših pašnikah, koji su ponajviše grmljem i gričem obrasli, suhi i goli, ili pako kiselim šašem, sitincem, šarom i srnjakom zastrti.

Slabo su bolje i naše livade, kojih uza to ima premalo, pak i ovo malo jošte je na pola sve sami grič, šikarje, cret ili bara. Gotovo nigdje se nepopravljaju livade sijanjem shodnih pićnih travah, krčenjem šikarja, odvodjenjem vode iz nizi, a dovodjenjem gdje je neima. Uza to se marva s proljeća tjera na sjenokoše, pa kad ogrize i sgazi kalac (mladu travu): kako će gospodar u Svibnju kositi? On dakle kosi više putah stoprv u Lipnju (Junu) ili baš u Srpnju (Julu), pak i onda nakosi samo malo siena, a za otavu neima već dovoljna vremena, nemože više narasti; o otaviću pako ni govora neima, akoprem bi se kod nas na mnogih mjestih, pored dovoljne brige, sjenokoše tri puta kositi mogle.

Ako se naši gospodari slabo brinu za livade, jošte se manje staraju za drugu krmu; samo u Medjumurju sije se i krma, a drugdje gotovo nigdje. Isto tako malo skupljaju se pod jesen stvari, koje bi se za nevolju marvi mogle polagati.

Sa sienom se kod kuće opet naopako gospodari. Što se može prodati, prodaje se, a ostalo se ostavlja na polju, gdje ponajviše po zlu prolazi, jer stranom ga marva razbuče i sgazi, stranom zlo vrieme pokvari. Zato slabo koji seljak kod nas dosieni; nego s proljeća mu nestaje krme, stoka gladuje i propada, i on više putah svoje vlastito ljeti prodano sieno u dvostruku cienu natrag kupuje, a od ove preskupe hrane marvi samo toliko daje, da baš neparne, ne pako da se nasiti.

Tko se ni za hranu svoje marve nestara, on se jošte manje za njezin stan brine. Zato kod nas mnogi ostavljaju stoku malo ne cielu godinu na polju, gdje ju sad nepogoda i vihar brije, sad sunčana žeža peče, sad mraz i zima bije. Štale, ili pravo narodno hlievi su nizki, mračni i tuhljivi, bez valjanih jasalah i kopanjah, od zime se zlo brane, i riedko se iz njih gnoj kida, što sve marvi hudi i mnoge bolesti u njoj zameće.

Za dvorbu stoke se naši seljaci takodjer nebrinu. U hlievu ima puno gnoja a malo stelje; snažiti i čistiti, a ljeti i plaviti stoku, to nikomu na um nepada: i upravo ova nemarnost je uzrok mnogih bolestih kože.

Izim gorskoga kotara i Primorja imade u Hrvatskoj i Slavoniji vrlo mnogo pašnikah, te bi se na njih moglo mnogo više stoke hraniti nego sada, što bi stanovnikom puno koristi i dobitka donosilo. Al na razplod i popravak naše stoke nemože se ni pomisliti, dok

se nedokinu gori izbrojene opačine, i dok mjesto njih nezavlada kod naših gospodarah pomnja u razplodu, ogoji i dvorbi marve, dok se nepoprave pašnjaci i sjenokoše, dok se nepočne sijati krma, dok se nesagrade bolji hlievi, što će sve učiniti, da će ljudi početi u hlievu marvu hraniti i neostavljati je cielu godinu u polju.

Ovo valja o stočarstvu u obće. Sada da vidimo pojedine grane ovoga gospodarstva, to jest konjarstvo, govedarstvo i ovčarstvo.

Plemenite pasmine (plešine) konje hrane samo gdjekoji vlasteli (spahije). Ostali konji il su laki, domaćega plemena, il težki, štajerske trage. Naša domaća pasmina polieže očevidno iz iztoka, te je živahna, čila i duratna. Prema tomu, kako se postupa, narastaju konji ove pasmine do 13 i 14½ šake. No kad bi se bolje pazilo na izbor pastuhah (ajgirah) i kobilah, na dobru hranu, ogoju i dvorbu, kad se mladi ždriebići nebi nagonili na težak posao prije nego ukrute kosti, to jest prije nego navrše četvrtu godinu: onda bi se oplemenila ova naša domaća pasma konjah. Najviše ima ove bagre u Pokuplju i Posavini, oko Vrbovca, Križevca, Koprivnice i u Slavoniji. — U Medjumurju, oko Varaždina i Ludbrega drži se više konjah štajerske trage; i na českih i njemačkih naselbinah po Slavoniji ima većih konjah nego što su naši domaći.

U Medjumurju se mnogo konjah pati i hrani; no buduć uviek u konjušnici stoje, i dobro se krme: mekoputni su, a suhe žile u pregibih i oči su im slabe, te lasno obole.

Uz ove pasmine ima jošte množtvo raznorodnih sustrimakah, to jest konjah, kojim je bio otac od druge pasmine nego mati.

Osim gori izbrojenih manah stočarstva, gledeć na hranu, stan i dvorbu, prieči jošte napose napredku konjarstva nemarnost u izabiranju pastuhah i kobilah, čiščenje ili podmetanje (kopljenje) malo ne svih ždrebčićah, radi čega neima dosta valjanih pastuhah, zatim pasenje ždriebacah i kobilah zajedno, te se ondje kobila opaše (sastane) u nevrieme, pak joj nevalja ždrebad; napokon preranо prezanje ždriebićah, čim se obustavlja rast i razvitak mladih konjah. Buduć da konje na paši nitko nečuva: sad im zvjerad nahudi, sad drugo što, i evo gospodaru gotove štete. U obće je zamietio g. zemaljski živinar, da se kod nas konji vrlo zlostavljaju i zanemaruju. Da kako da se po tom nerazumievaju svi naši gospodari, nego opet većina njih, osobito pako većina seljakah.

Govedarstvo zaslužuje, gledeć na korist, koju nam dobra goveda daju, toliku važnost, koliku i konjarstvo. Nu akoprem su goveda glavni pomoćnici seljakah i rek bi njihovi hranitelji (tako bo sam narod više putah zove svoje volove), i akoprem ogoja govedah nestoji toliko truda i troška koliko zapatak dobrih konjah: to je, opet govedarstvo kod nas jošte hrdjavije od konjarstva. Ovdje se naravno nerazumievaju stanovi i salaši (švajcarije) gospode, nakićeni krasnimi kravami i volovi, nego samo naša marva u obće.

Ovo naše domaće rogato blago je maleno, neznatno i sasvim po zlu prošlo. Više putah vuku kola volci kolik teoci od jedne godine. Kakva onda korist od ovakvih kršljavacah? A uzrok je ovomu razsapu naših govedah isto ono nehajstvo, koje smo kod konjarstva skudili i ukorili.

Bolji gospodari već su si nabavili tudje pasmine govedah, po imenu švajcarske, tirolske i ugarske. Koja je od ovih pasminah za nas najprimjerenija, to se nemože naprečac kazati, jer tu treba gledati na okolicu i mjesto. Nu svakako je skrajnje vrieme, da se uklone zapreke umnoga govedarstva, da se razplodi i popravi ova struka stočarstva; jer će nam inače nestati govedah (kao što ih je nestalo u gornjoj krajini), a odavde će poleći siromaštvo puka, koji neće moći poreza plaćati, i napokon pustoš.

Ovčarstvo je u svih gotovo hrvatskih kotarih sasvim propalo. Kaže se, da ovcam neprija ovdašnje podnebje, te mnogo stradaju od vrtoglavice i metulja; mi ćemo drugi put uzroke ove bolesti razložiti, odkale će se vidjeti, da bi se mogle prepriečiti. Samo u gorskom kotaru, u Primorju i u Slavoniji ima običnih prostih ovacah.

Njekoji bogatiji vlasteli u varaždinskoj županiji i u Slavoniji hrane s dobrim uspjehom plemenite ovce.

Medju svimi gospodarskimi životinjami najviše ima kod nas krmadi. Po brdovitih slavonskih okolicah ima ne baš mnogo kozah, a u Primorju mazgah. Gdješto drže i po kojega magarca za laglju radnju.

O posljedicah ovoga izvješća u budućem broju.

Nasadjivanje kokoših.

Puno dvorište pilićah velika je dika gospodarici, i zato slabo ima gazdarice, koja nije već do sada kvočuće kokoši nasadila. Al to nije dosta. Jedna kvočka malo pilićah izlieže, a mnogo ih se u kući troši ili prodaje; ako pako gospodarica čekati mora, dokle koka kvocanjem neizjavi želju, da joj se hoće na jajih sjedjeti: neće mnogo piladi zapatiti. Treba se dakle pobrinuti za pomoćnike kvočkam, i ovamo idu

1) Pure (tuke, ćurke). Više ima načinah, kojim se pure privoljuju, da sjede na kokošjih jajih. Obično im se daje pšenica, koja je bila umočena u rakiju, što je svakako bolje, nego lievati rakiju puri u grlo, s čega ova više putah ugine. — Evo jošte jedan pouzdani način! Nasadi puru na jaja u kakvoj tiesnoj košarici ili škrinjici punoj siena, tako da se pura nemože okrenuti, stavi ju u tamnu komoricu i poklopi pura daščicom, nu tolikom samo, da ju pura može skinuti, ako hoće. Već sutra dan možeš i ti sám skinuti s nje daščicu, a pura neće s jajah pobjeći.

Ima još i treći način, kojim se pura sili, da sjedi na jajih; nu ovaj je tako sirov, da ga samo zato priobćujemo, da svatko nastoji ogaditi ga i dokinuti, gdje je možda zavladao. Ovakvi sirovi ljudi oskuba

puri trbuh i onda ga koprivom nažare, ili pako bolje i paprom (biberom) nataru, da se zažari. Sirota pura sjedi onda, istina, na jajih, jer joj ova trbuh hlade, ali kolike muke mora pretrpljeti! Od velike boli pobjegne više putah s jajah, ali na njih skapa. Čovjek je, istina, vlastan, poslužiti se životinjami na svoju korist, al neima prava mučiti ih ovako nemilice, a kamo-li da to čini ženska glava, kojoj je najkrasnji ures milostivo srce i blaga ćud. Dokazano je, da tko živinu muči, on će kiniti i čovjeka, ako mu dodje na umet. Najveći krvologi i ubojice priučili su se svomu zločinstvu za mladosti mučenjem nedužne živine.

2) Kočinčinke ili kitajke *), ako i neimaju možebiti sva kod njih hvaljena svojstva, nu to je istina, da gotovo cielu godinu kvoču, što doduše mnogoj gospodarici neće biti po ćudi, al mnogim će biti baš drago, jer ih mogu nasaditi, kadgod imaju dosta jajah. No kočinčinke nečuvaju duge svoje piliće, jer, kao što se znade, više putah na godinu nose. Dobro je dakle svakako imati na dvorištu za ures i leženje pilićah po gdjekoju kitajku, nu treba se postarati za vodje mladoj piladi, i to su

3) Kopuni. Ove bluhe možeš uglaviti, da su kokoši, da oni su još te voliko dušnji, jer ove netrpe pileta, koja nisu same izlegle, a kopun za to i nemari, tim je ponositiji, čim ga više prati pilićah.

Kopune možeš isto tako priučiti, da sjedi na jajih, kao što smo gori kazali za pure. Nu osobito valjaju kopuni za vodje mladoj piladi. A tome ih evo ovako priučavaju.

Stavi kopuna u poduboku i tiesnu bačvu (vožu), poklopi ju daskami i ostavi ondje kopuna njekoliko dane na samo, dakako podav mu hrane i pila. Kopunu će dosaditi ova samoća, i on će radostno dočekati dva tri pilića koja k njemu spustimo. Ako bi se slučilo, da ih kljuje, a ti ga ostavi jošte koji dan na samo, dok nepoželi njihova družtva i podnosi ih uza se. Ovako mu svaki dan po koje pile pridruži, i on će sve dobro dočekati i napokon ih svojima krilima zaklanjati, kad ih zebe; voditi ih, gdjegod ima hrane, kvocati kao kvočka, kad se razbjegnu, te im prieti kakva pogibija. Ovomu poslu se kopun tako zna priučiti, da napokon za života svoga pilad vodi, a to je vrlo važno ondje, gdje ima mnogo pilićah, a najvažnije, gdje se pilići izliežu u liegaonicah (*Brutmaschine*).

U Egiptu, ili kao što kažu na jugu, u Misiru, legu od starine piliće u osobitih kolibah, te ih se ondje ovako svake godine mnogo miliunah izlieže. Nu kako se god posao nasadjene kvočke jednostavan činio, on je vrlo zamršen, al nam prostor nedopušta, da to ovdje potanko razlažemo. Zato se onim liegaonicam hoće mnogo pomnje i brige, koju medjutim egipatski seljaci rado podnose, jer im se dobro plaća. — I u Europi su počeli ovako piliće leći, te ima za to osobitih spravah, poput ormana sa povlaci (*Schubladekasten*). Ciela se sprava grije vrućom vodom, koja u cievih oko nasadjenih jajah obilazi. Vrućina treba da bude sve jednaka od 28 do 30, i kasnije baš i 37°, nu kad već pile hoće da se izvali, (i to biva od prilike 21. dan) onda se i vrućina opet umali.

Al čemu da više pišemo, težko da će si tko kod nas nabaviti liegaonicu, zato smo ju ovdje samo kao obaviesti radi natuknuli.

(*Woch. der L.—, F.—, u. Hausw.*)

*) Končinčina (obično *Cochinchina*) zove se Kitaju (Chini) susjedna zemlja, i kažu, da je ovo prava domovina novih velikih kokoših.

Ciena sjemenja.

Čujemo, da se je članak o sjenokošah mnogim gospodarom dopao, nu oni bi rado doznati, gdje će moći kupiti sjemena nabrojenih ondje travah. Sve gotovo ove trave rastu i kod nas, al što ćemo, kad je kod nas biljarstvo nepoznato bilje? A da su naši gospodari i biljari, bez velika bi truda sjemenja za svoje livade sakupili. No čega nije, ni car nedobije. Treba nam dakle kupovati ono sjemenje; pak eto nove biede! U naše sjemenarnice (*Samenhandlung*) slabo se može čovjek uzdati. Evo dakle pomoći. Gospodarsko družtvo kranjsko izvodi na svom vrtu ovakvo sjemenje: ondje će ga dakle dobro dobiti, samo neka odmah pošalju i novce. A da znadu koliko, priobćit ćemo i cienu: 1 funta pahovke (*französ. Raigras*) prodaje se po 20 kr.; ljuljice (*engl. Raigras*) po 30 kr.; talijanske ljuljice po 28 kr.; mačjega repa (*Timothausgras*) po 24 kr.; pahulje ili medene trave (*Honiggras*) po 20 kr.; glasnika ili lisičjega repa (*Wiesenfuchsschwanz*) po 30 kr.; krestca (*Kammgras*) po 45 kr.; livadne vlasulje ili bilnice (*Wiesenschwingel*) po 30 kr.; velikoga evsika (*grosse Trespe*) po 24 kr.; tratnice ili livadnog evsika (*Wiesentrespe*) po 32 kr.; smjesi od svakojakih najboljih travah po 24 kr.; lucerne po 36 kr.; biele djeteline po 36 kr; crvene djeteline po 34 kr.; vlaške djeteline (*lucernaklee*) po 30 kr.; štajerske djeteline po 30 kr.; graharke (*Esparsette*) po 20 kr. Na koga imaš upraviti novce, gledaj na sliedećoj strani.

Stoljetne konoplje.

Francezki vjerovjestnik J. Bertrand piše iz Kitaja o stoljetnih konopljah, koje ondje rastu, a Kitajci ih zovu *činma*, naše pako proste konoplje zovu se ondje *homa*. Ove stoljetne konoplje nerazplodjuju se sjemenom nego kao korun korienom, koji se na troje ili četvere ciepa, iz svakoga pako komada može kao drvce a nutri šuplje. Vlakno je medju korom i drvom, i netreba ga močiti ili trlicom trti, već se samo odlučuje od kore i drva. Platno od ovoga vlakna ljepše je i dulje traje nego od naše kudjelje. Ove se konoplje tri puta na godinu sieku, jer ovakva konopljika naraste ondje za 40 danah. Od drva njezinoga ciepaju se kitajske žigice.

(*Slov. nov.*)

GLASONOŠA.

Domaće viesti.

— U Zagrebu imamo čudno čudo: ovo je g. Renault, koji ljudem na sred pijace badava vadi šuplje i nevaljale zube, i to takvom vještinom i tako brzo, da mu se sviet divi. Najčudnije je pako, što oni, kojim su zubi vadjeni, kažu, da gotovo nikakve boli kod vadjenja nisu osjetili.

— Pročuli smo nješto, da je njekakva odluka učinjena zaradi hrvatske željeznice. Nebi-li nas hotio g. F. L. u Sisku o stanju stvarih potanko izviestiti, jer će on jamačno ovu novu fazu toga za nas velevažnoga podhvata (ili kao što se kod nas prema njemačkomu *Unternehmen* počelo pisati p o d u z e ć a) potanko poznavati. Bit će mu zahvalni i mi, i naši štioci.

— U Varaždinu je obćina odlučila zavesti o b ć i n s k i v o ć n j a k, kojim će upravljati osobiti vrtlar, te će ovaj dobivati 240 for. plaće i primjereni dio od dobitka za prodane voćke i drugo bilje. Zaista hvale vriedna odluka; nebi bilo s gorega, kad bi se i druga poglavarstva u taj primjer Varaždinacah ogledala.

— Upravo je izišla izpod tiska nova knjižica g. Farkaš-Vukotinovića s naslovom „Pametarka." Djelce ovo sadržava gospodarstvene članke osobito o vinarstvu i vinogradarstvu. Valjda će nam Neven obširnije izvješće donieti.

Gospodarske viesti.

— U Zagrebu ima ljetos veliko množtvo hruštovah (šljivaricah, kebrov), te hoće da nam obrste sve voćke, kojim su izza gusjenicah najveći dušmani. Valjda će ih i drugdje mnogo biti. Hrušt je velika napast za gospodare; on se izlieže iz velika crva zvanoga grčica ili hrčica (*Engerling*), kao leptir iz gusjenice. Ova grčića živi u zemlji na njivah i grižuć usjevu korienje, već odavna mnogo štete čini. A kad se iz nje izlieže hrušt, eto novo napasti! Najveći su neprijatelji grčicam poljske vrane hodeć zato za oračem i birajuć ove crve; a hruštom svakojake druge ptice. Nu kod nas ptice, ovaj ures prirode i najveći prijatelj gospodara, više progone isti gospodari, još više njihova djeca, nego neprijatelje gospodarstva. O tom ćemo još mnogo putah prosboriti, jer je to stvar vrlo važna. A danas ćemo samo u kratko opomenuti gospodare, kako da se ovomu zlu doskoči. Hruštovi jedu i brste noći, a pod jutro spavaju. Onda dakle treba otići svaki dan gospodaru na voćnjak, stresti redom sve drveće, a djeca neka kupe hrušte u kakvu vreću, i kad se napuni, popari ju vrućom vodom, prospi u kakvu jamu i nagrni na nje zemlje, te ćeš dobiti vrstna gnoja; van ako tko poput mnogih Talijanah voli im odkidati glave i blagovati ih s kvasinom i uljem. Bilo mu u slast! Patke i kokoši (race) rado žderu hrušte, i svinje, no ove ih nesmiju mnogo žderati, jer im hudi. Gdješto opet ulje ciede iz hruštovah. — Ako se ovako i neutamane svi hruštovi, al će im se bar broj i tim i šteta znatno umaliti.

— Njekoji naši gospodari kupili su ljetos sjemena od mrkvine (*Riesenmöhre*), za koju se kaže, da dobro plaća. Evo što o njoj piše g. K. Trummer u pražkoj gospodarskoj Sedmici: „Ja sam lani posijao na 200 hvatih zemlje (t. j. šesta strana rali ili jutra) mrkvine, i to na djetelištu, koje sam pod jesen koliko se može duboko poorao plugom za mrtvicu (*Untergrundpflug*), a nabrao sam 60 centih mrkvine, od koje su mnogi komadi i 3 funta važili. Dakle da sam posijao cielu ral mrkvinom, bio bih od nje dobio 360 centih, i računajuć za svaku centu samo 30 kr., to je dobitka 180 for. A ja sam na ostalo djetelište, $1\frac{1}{2}$ ral, nasijao pšenice i dobio sam za nju 100 for. — Da sam dakle nasijao svagdje mrkvine, bio bih si svakako olakotio prehranjivanje stoke (jer se i stoka mrkvinom može hraniti), pak ovako izgubih na dvie strane. Zato bi trebalo, da se gospodari bolje brinu za mrkvinu."

Jedna funta sjemena od mrkvine stoji na vrtu gospodarskoga družtva u Ljubljani 1 for. 40 kr. sr. Tko si ga želi nabaviti, neka samo pošalje novce „Slavnoj kmetijskoj družbi u Ljubljani."

Trgovina.

Z. Iz V a r a ž d i n a 1. s v i b. Evo Vam ciene i količe žitka, što se je ovdje prodao 22. i 29. travnja.

Pšenice (vagan od 86 ft.) prodano 22. trav. 264 vag. po 3 for. 12 kr., a 29. travn. 113 v. po 3 f. 18 kr.

Raži (vag. od 80 ft.) prodano 22. tr. 329 vag. po 2 fr. 48 kr., a 29 tr. 245 vag. po 2 f. 48 kr.

Ječma (vag. od 65 ft.) prodano 22. tr. 215 vag. po 2 fr. 36 kr., a 29. 8 vag. po 2 f. 48 kr.

Zobi nije ništa dovezeno ni prodano.

Kukuruza (vag. od 85 ft.) prodano 22. tr. 446, a 29. tr. 577 vag. po 3 for.

Krumpira je prošlo 22. tr. 156 vag. po 2 for. 36 kr., a 29. tr. 74 vag. po 2 fr. 40 kr. sr.

G. P. U S i s k u 2. s v i b. Prošle nedjelje je žitarstvo kod nas prilično bilo živahno, jer se prodalo poviše žitka za Karlovac i Kranjsku, i to za Karlovac prostije vrsti, a za Kranjsku najbolje pšenice. Po imenu se je prodalo od prilike:

3000	vag. pančev. pšenice	po 2 for.	33—36 kr.
3500	„ temišv. „	„ 2 „	30—40 „
4500	„ bačvan. „	„ 2 „	36—40 „
6600	„ bečej. „	„ 2 „	48—50 „
1000	„ napolice „	„ 2 „	6—7 „
2000	„ nov. sriemsk. kukur.	po 2 fr.	20—21 kr.
3000	„ banat.	po 2 for.	18 „
4000	„ star. bosan.	„ 2 „	22—24 kr.
1000	„ banat.	„ 2 „	25 „
8000	„ zobi	„ 1 „	16—18 „

Liepa prosa neima; ječam za slad (*Malz*) je po 1 fr. 45 kr., lošiji po 1 fr. 30 kr.

Dunavsko parobrodarsko družtvo obalilo je vozarinu od žitka, koji se vozi u Beč, Gjur, Peštu i Sisak, i to od 1. svib. t. g. za 10 po sto.

Vrieme je suho; voda u riekah pada. Vozarina u Karlovac po Kupi po 12 kr., u Zidani most na kolih po 48—50 kr. od vagana.

Ciena žitka od 17. travnja do 4. svibnja 1858.

	Pšenica		Raž		Ječam		Zob		Kukuruz	
	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr	kr.
Zagreb	3	20	2	40	2	12	1	36	2	54
Osiek	2	12	1	36	1	36	1	10	2	12
Rieka	4	20	2	50	2	15	1	40	3	—
Karlovac	3	—	2	12	2	—	1	36	2	30
Varaždin	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gospić	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vinkovci	2	4	—	—	1	40	1	30	1	50
Makarska	4	11	2	52	1	55	—	—	2	18

Izdaje h r v a t s k o - s l a v o n s k o g o s p o d a r s k o d r u ž t v o; — tiska narodna tiskarnica dra. Lj. G a j a.
Uredjuje u ime glavnoga odbora Bogoslav Šulek.

GOSPODARSKI LIST.

Izlazi četvrtkom. — Polugodišnja ciena: članovi hrv.-slav. gosp. družtva plaćaju samo 30 kr. poštarine, ili 15 kr. ako se pošilja u kuću; nečlanovi 1 for. 30 kr. poštom. ili 1 for. 15 kr. sr., kad im se pošilja u kuću.

BROJ 19. U Zagrebu dne 13. svibnja 1858. **GODINA VI.**

Naredbe za napredak stočarstva.

Konjarstvo i govedarstvo zahvata u zemljotežtvo i ratarstvo, u trgovinu i promet, dakle u najvažnije grane narodnoga gospodarstva: s toga treba, da se konji i goveda medju svimi domaćimi životinjami najviše paze.

No izvješće zemaljskoga živinara, priobćeno u prijašnjem broju, pokazuje, da su ove dvie struke stočarstva kod nas vrlo zaostale, akoprem ima sviuh uvietah i potrebštinah za njihov razvitak i razcviet. Uzrok ovomu gospodarskomu natražku nevalja tražiti u sadašnjosti nego u prošlosti; sadašnjost je tomu samo u toliko kriva, u koliko je naš prosti narod bez nauke i obrazovanosti, te zato nespretan, i sklon na predsude. A što se drži stare navade, akoprem nevaljale, tomu se netreba čuditi, kad uzmemo na um, da ga nikad nitko što boljega nije naučio.

U prvi mah se za napredak našega stočarstva nemože drugo učiniti, nego dokinuti zli običaji, koji napredak prieče. Ako se ovi sbilja dokinu, i ako dotične oblasti sdušno izvrše naredbe, koje su izdane i koje smjeraju na promicanje zemljotežtva i na uredbu gospodarskih odnošenjah — tim će se mnogo postići.

Već su podnešeni visokomu popečiteljstvu za potvrdu zakoni o lovu i o uredbi zadruge u seljanskih kućah; čim stigne potvrda, izaći će naredba o poljskom redarstvu, t. j. kako se ima u polju red držati. Dok se to nesbude, zapovieda vis. namjestništvo političkim oblastim, da nastoje, da se barem članak IX. zakona od god. 1840. (u kojem ima naredbah o poljarstvu) strogo obdržava.

Dužnost je političkih vlastih i to, da preprieče oskudicu krme: zato neka nastoje, da seljaci naberu dovoljne hrane za svoju stoku. Radi toga vis. namjestništvo nalaže područnim političkim oblastim, da evo ove naredbe izdadu:

1) da se imaju od 1. Travnja (Aprila) sjenokoše zabraniti.

Najsgodnije bi bilo, kad bi se, po načelih umnoga gospodarstva, svaka paša na livadah zabranila. Jer kad se stoka napušta u prvo proljeće na livade, ne samo što sila trave sgazi, nego i ostalu travu u rastu prieči, buduć da ju prerano, dok je još sićušna i nježna, ogriza. Nu ova zabrana paše samo bi se onda mogla izvesti, kad bi se prije zapovjedilo, da se svaki gospodar, imajući stoku, već pod jesen mora izkazati, da je nabavio toliko hrane, te će ju moći prehraniti. Kad bi se svaka paša na livadah zabranila, tim bi se hrana upravo umnožala.

2) Da se imaju livade prvi put do svrhe mjeseca Lipnja (Juna) pokositi i onda odmah zabraniti, da može otava narasti.

3) Grič t. j. grmlje i šikarje ima svaki gospodar na svojoj livadi izkrčiti, i krtičnjake poravniti.

Ostalo popravljanje i gajenje livadah nemože se upravo zapovjediti, jer je to posao umnoga gospodara. Ovamo ide odvodjenje suvišne ili dovodjenje potrebite vode, krčenje nevaljana bilja, sijanje dobrih travah itd. Ovdje bi trebalo, da bogati vlasteli drugim prednjače; pa će i Gospodarski list o popravljanju livadah na široko govoriti, jer su dobre livade izvor gospodarskoga bogatstva, a kod nas se misli, da se one nemogu popraviti, i gdje je do sada šar i šaš rastao, ondje da se do vieka neće moći drugo šta kositi. Nu to bome nije istina, kao što dokazuje Holandija, gdje ima dan danas najkrasnijih livadah na negdašnjih ritovih i cretovih.

Samo gdje ima mnogo livadah, koje zna voda u nevrieme zaplaviti, neka posreduju upravne (administrativne) vlasti, i neka gledaju, da se zlu doskoči. — Ova naredba će dobro doći vlastnikom livadah uz potok Krapinu, koja im u tom pogledu mnogo štete čine, i ovu će si moći ukloniti, ako se posluže ovom naredbom i potraže pomoći kod poglavarstva, da nastoji o regulaciji ovoga potoka; nu naravno, da će trošak ove uredbe morati sami gospodari namiriti.

Nadalje je zapovjedilo vis. namjestništvo, da se posvuda postave poljari ili pudari, koji će pod prisegu morati vjerno paziti, da se izvršuju naredbe o poljarstvu, to jest o redu u polju.

U područje političkih vlastih spada i briga o zdravlje stanovnikah i nastojba da se zaprieči požar — a tomu se hoće valjanih kućah i sgradah.

U tom pogledu ima kod nas sila posla za upravne oblasti, no nebi bile imale čekati, dok im se to potanko naloži od namjestništva, jer je to naravna zadaća svake uprave. Da se u tom poslu skladno radi, dalo je vis. namjestništvo izraditi gradjevni red za selo (ladanje), koji će se na skorom proglasiti, i u kojem će se potanko razložiti, kako se imaju na selu graditi kuće i gospodarske sgrade.

U drugih zemljah drži se stoka malo ne cielu godinu u hlievu (štali), i to nesamo zato, da se brani od nepogode, nego ponajviše s toga, da nepropada dragocieni za gospodara gnoj, bez kojega mu neima napredka. Ovo je kod nas stvar nepoznata, i za sada i nemoguća, jer neima shodnih hlievah. Dok se dakle po tom novom gradjevnom redu nesagrade valjane konjušnice, kravare i ovčare, dotle se mora dopustiti paša. Samo treba da se pašnjaci tako urede, da i sbilja donose korist što se veća može, da nadoknade porez, što se na nje plaća i da podaju stoci prave hrane. Na naših pako pašnjacih više ima grmlja nego trave, a što je trave, ponajviše je tvrda i suha, te nehrani stoke. Vis. namjestništvo je dakle vrlo mudro zapovjedilo, da se ima na svih obćinskih pašnicih grmlje ne samo posieći (jer bi onda jošte bujnije raslo), nego upravo izkrčiti, i to mjeseca Lipnja i Srpnja, kad je najveća suša, te se netreba bojati, da će koja žila od grmlja, što je u zemlji ostala, opet iztjerati. Nu po tom se neima razumievati, da treba i sva drveta posieći, dapače nastojati treba, da bude na svakom pašnjaku krošnjastih drvetah, gdje će moći stoka plandovati ili, kad sunce pripeče, hladovati. A gdje su pašnjaci na strani ili bočini od briega, ondje neka se ostave po prieko kao živice od grmlja, da kiša nesplavi zemlju, te bi goli krš ostao.

Posijati treba pašnjake sjenincem od dobra siena ili upravo sjemenom od travah, koje nerastu visoko nego bujno, i to u jesen ili u proljeće, prije ili poslje kiše. Samo nevalja napustiti stoku, dok mlada trava neojača.

Sve ove naredbe u prilog su stočarstvu u obće; a za dvie glavne grane ove struke gospodarstva izdate su osobite naredbe: lani za konjarstvo, i evo sada za govedarstvo, za koje se dosele kod nas nijedna vlast nije pobrinula.

Kod nas ima svaka kuća za svaku felu životinje domaće posebnoga pastira: tu imade konjarah, ždrebarah, volarah, kravarah, jalovarah, svinjarah, ovčarah, kozarah, tučarah, guščarah. Koliko se tim gubi težakah i djakah, da mučim o moralnih opačinah, za koje dangubeći pastiri prianjaju!

Toga će, hva'a Bogu, nestati, jer je evo vis. namjestništvo zapovjedilo, da od sada ima držati svaka obćina posebnoga pastira za sva goveda, kao što je drugdje. Od sele će dakle sva goveda jednoga sela osobiti pastir čuvati; isto tako imalo bi se odrediti i za druge vrsti domaće životinje. Prijatelji pučke prosvjete dočekat će s velikim veseljem ovu davno željenu naredbu, i mi ih samo molimo, neka nastoje i sa svoje strane dokazati prostoti spasonosnost ote višnje zapovjedi. — Ovakov obćinski kravar treba da je navršio barem 16. godinu, te će s njim obćina posebnu pogodbu sklopiti, i on će morati svaku utrinu (t. j. štetu od marve počinjenu) naknaditi, i kad u stado udari kakva bolest, prijaviti to obćinskomu glavaru.

Bikovi nesmiju zajedno s kravami pasti, već mora svaka obćina prema svojoj potrebi nabaviti i napose držati bikove od dobre pasmine (plešine), jake i zdrave gradje, od dvie do pet godinah. Tim će se naše domaće govedje pleme znamenito popraviti. — Obćinski glavari imaju nastojati, da se za dobe uvrnu (uskope) svi telići, koji nevaljaju za bikove.

Obćine će same odlučiti, kako da smažu trošak za obćinskoga kravara i obćinske bikove, da-li prirezom na porez, ili daćom na svaku glavu, što se tjera na pašu, ili vodi pod bika.

Gdje neima pravih selah nego samo njekoliko kućah, te se nemože uzdržavati obćinski kravar, ondje će svake nedjelje danah druga kuća dati govedara, koji će morati čuvati goveda svih kućah.

Visoko namjestništvo naročito zapovieda kotarskim uredom, neka izvršivanje ovih naredbah neostavljaju na volju obćinarom i vlaste'om, već neka sami prigledaju i putujuć po svom kotaru neka propituju, da-li se naredbe ove i u obće poljarske točno ovršuju.

Visoko namjestništvo završuje svoju naredbu ovimi krasnimi riečmi:

„Političke su oblasti zajedno i administrativne: njihova je dakle stroga dužnost prigledati, kako se u njihovu kotaru gospodari, i gdjegod gospodari zamole njihove pomoći, podat im je izobila, dapače i nepozvani nastojati o tom, da se popravi što nevalja, jednom riečju nastojati svom snagom o tom, da se ratari oporave i pomognu.“

Kamo sreće, da ove rieči u srce usieče svaki upravni urednik, i da nezaboravi uz političke dužnosti i na blagostanje povjerenoga sebi kotara, kao glavnu svoju zadaću. Samo molimo, da se u tom nepostupa po svom umu, nego u dogovoru s vještimi gospodari, koji najbolje znadu, gdje ih žulji.

Vrlo će nam drago biti, ako nas štioci obaviešte o izvršivanju ovih naredbah u njihovoj okolici i o njihovu uspjehu.

Talijanska djetelina.

Talijanska djetelina dobila je ovo svoje ime odatle, što je k nam donešena iz Talije (zato ju i Slovenci **vlaškom** zovu). Latinski pako zove se *Trifolium incarnatum*, a njemački *Incarnatklee*, zato što joj je cviet precrljen.

Ova djetelina, ako se pokosi u cvietu, neraste više, zato se može umetnuti u plodovnu obhodju (*Fruchtwechsel*), nit će je poremetiti.

U tom treba evo ovako postupati. Kad požanješ žito, preore se strnište i nasija se talijanske djeteline; al stoprv onda, kad već nestaje pripeke i sparine, te se može čovjek nadati rosi, i to je u Hrvatskoj oko Jakovljeva dne (Jakopova). Ako bude jesen blaga i mokra, moći ćeš djetelinu jošte pod zimu pokositi; a u proljeće, čim se zemlja sgrije, počimlje bujno rasti, te je u sredini Svibnja (Maja) sva procvala, i može se kositi. Ako se suši, nevalja mnogo, nu tim je bolja kao zelena krma, pak to i jest najveća njena vriednost, jer se upravo u Svibnju, kad marva najviše radi, a go-

spodaru već ponestaje siena, može kositi i marvi polagati, nit joj tako hudi kao ljekarica (metelka, lucerna) ili crvena djetelina, od koje se govedče opanči (napuhne), ako se je poviše naždere. Toga se kod talijanske djeteline netreba bojati; samo kad s proljeća zategne kiša, i kad se marva samom ovom djetelinom bez suhe krme hrani, može proliti (litati, blijati).

Ako na jednoj rali (jutru) ostaviš tal. djetelinu da dozri, dobit ćeš od nje toliko sjemena, da ćeš njime moći posijati 25—30 ralih. Buduć dakle da se sjeme od ove djeteline bez velika troška izvodi, to neimaš bolje trave za podor ili zaor (*Gründüngung*) od ove, samo ako nije zemlja sasvime mršava, da nemože u njoj tal. djetelina poodrasti; nu to će moći svagdje, gdje nije čista ilovača ili gdje ima vapna (kreča) u zemlji. Tko dakle želi ovom djetelinom svoju njivu pognojiti, neka ju, ako je povisoka, najprije pokosi, pak onda zaore, nu tako, da se brazde sasvim obrnu. Ovako pognojena zemlja napunit će se hrane za kukuruz, koji se onda tamo posadi i posije, i ostat će cielo ljeto prilično prhka i rahla, te će se tim olakotiti okopavanje kukuruza.

To dolazi odatle, što tal. djetelina neima onako jakih žilah kao crvena djetelina; radi čega je záoravanje lasno, jer ima puno sitnih žilicah, koje sabijenu zemlju probijaju i kao rahle, a tlo odviše lako kao vežu.

Mnogimi pokusi se je dokazalo, da kukuruz bolje uspieva na ovakvom djetelištu nego na ugaru (prelogu).

Gdje se dakle jošte slabo krme sije, i gdje je kukuruz glavni dohodak: ondje će tal. djetelina zemlju ojačati i okriepiti, obradjivanje olakotiti, gnoj umnožati, korov (drač) utamaniti, a kukuruzni i prirod jednom riečju dohodak zemlje povećati.

Ako si odredio gnojene i negnojene zemlje za kukuruz do godine, probitačno je, da sve negnojene i jednu stranu gnojenih posiješ talijanskom djetelinom.

Ovako ćeš dobiti na proljeće njive od 3 vrsti: ugare, koje ćeš na suši preorati; njive s krmom, od kojih ćeš slabe zaorati; napokon bujne njive, koje ćeš kasnije kositi. Jedan komad zemlje ostavi za sjeme. Buduć da je ovakvo djetelište puno sitnih žilicah, možeš ga orati i na močini. — Ako zakasniš s kositbom, te je prekasno saditi navadni kukuruz, a ti nasij brzaka (*Cinquantina*).

Na jugu se talijanska djetelina sve više razprostranjuje, i samo na sjeveru neuspieva kako valja, ondje, gdje i kukuruz slabo plaća. Buduć pako tal. djetelina oko Ljubljane dobro zimu podnosi, to neima dvojbe, da bi se i kod nas naplatila. Zato preporučujem gospodarom, da si za dobe nabave sjemena, i da čine shodne pokuse. Kamo sreće, da su to lani učinili, nebi im ljetos tolika nestašica krme dosadjivala. — Nu mnogi i opet proriču suho ljeto, neće biti dakle s gorega, ako se za rana pobrinemo za krmu, da opet nepostradamo. *F.*

Kako duboko treba saditi korun (krumpir), da dobro rodi.

Da na ovo pitanje pravi odgovor nadju, sadili su na pokušalištu štajerskoga gospodarskoga družtva u Gradcu više godinah korun i nisu ga jednako zagrnuli.

Evo posljedka! 142 gomolja koruna posadjena 2. Svibnja 1—8 palacah duboko nikla su do 30. Svibnja, dakle za 24 dana.

Od onih gomoljah, što su bili za 9 pal. duboko posadjeni, niklo 66 do 10. Lipnja i 82 početkom Srpnja. Od drugih 10 pal. duboko posadjenih nikla su 24 komada do 10. Lipnja i 68 početkom Srpnja; od korunah 11 pal. duboko sadjenih niklo je 10. Lipnja samo 14, a 100 do početka Srp.; napokon od onih, što su preko jednu stopu u dub posadjeni, neniče više ni jedan.

Da vidimo sada prirod. Od koruna posadjena 1—3 pal., dobilo se je lani na 10 funt. sjemena 17—20 funt.; od onoga, što je bio 4—7 pal. duboko, uhvatilo se je 35—43 funt. Što je preko 7 pal. duboko posadjeno, čim dublje, tim je manje donosilo.

Kad se sravne svi pokusi više godinah učinjeni, vidi se, da je najbolje saditi korun 4 do 6 pal. duboko, i to u sabijenoj ilovači 4 pal., u srednjoj 5 pal., a u pjeskulji 6 pal.

Sbornica.

Kako će naš prosti puk nazvati nove novce?

P. Nepristupan novim teoriam i nazivom, nego pače držeći se praktične staze, naš će puk onaj novi novac, koji se približuje vriednosti od sadašnja

2 forinta, pripoznati za: škudu,
1½ „ „ „ talir,
1 „ „ „ novi forint,
15 kr. „ „ peticu,
6 „ „ „ dvogrošku,
3 „ „ „ grošić,

ter tako će se nova forinta dieliti na 20 grošićah, a svaki grošić na 5 novčićah.

Tojest dakle:

Ein Vereins-Thaler = 1 fr. $25\frac{1}{2}$ *C. M.*, zvat će se: talir (u tvrdu).
Zwei „ „ = 2 fr. 51 „ dva talira, dvotalirka.
Zwei neue Gulden = 1 „ 54 „ (amerikanski dolar): škuda (u tvrdu)
Ein „ „ = 57 „ zvat će se: novi forint, forintić, (srebernik, srebrik, srebrić?)
$\frac{1}{4}$ *Gulden* = — fr. $14\frac{1}{4}$ „ petica, petogroška.
$\frac{10}{100}$ „ = — „ $5\frac{7}{10}$ „ dvogroška, dvogrošić.
$\frac{5}{100}$ „ = — „ $2\frac{17}{20}$ „ groš, grošić.
$\frac{3}{100}$ „ = — „ $1\frac{71}{100}$ „ potura (pol-vtore).
$\frac{1}{100}$ „ = — „ $\frac{57}{100}$ „ (novčić?)
$\frac{5}{1000}$ „ = — „ $\frac{57}{200}$ „ (polutak) fenig, malić.

GLASONOŠA.

Službene viesti.

— Već je izišao carski patent, ili kao što Slovenci vele, ukaz, o novih novcih. Buduć da je vrlo važan i zasieca duboko u svakdanji život, razložit ćemo ga potanko u Gospodarskom listu.

— I za Dalmaciju je proglašen šumarski zakon, što kod nas valja.

— Od strane odsjeka hrvats.=slav. gospodarskoga družtva za svilarstvo stavlja se do obćega znanja, da će se prigodom ovogodišnje izložbe voća na ogled staviti čahurice i svila. Tko se dakle svilarstvom bavi, neka izvoli ponješto od najboljih čahuricah i svile za ovu izložbu pričuvati. Obširnije govorit ćemo o tom kasnije.

— Evo nove ciene za brzojavne viesti (telegrafičke depeše). Za viest od 10 riečih (ovamo računajuć naslov i podpis) plaća se 36 kr., ako neide dalje nego 10 miljah; ako pak ide 10—25 miljah daleko, plaća se za nju 1 fr. 12 kr.; od 25—45 milj. 1 for. 48 kr.; od 41—70 milj. 2 for. 24 kr. itd. Ovo valja za viesti od 20 riečih; ako je pako viest dulja, plaća se od svakih 10 riečih jošte polovica od gornje ciene.

— Ukinuće povlastice (privilegije) parobrodarstva na Dunavu i Savi dobrim radja rodom. Prijašnje družtvo, da se otme takmacem, obalilo je vozarinu po imenu i od žitka. (Gl. u prijaš. broju dopis iz Siska). Jer bome bavarski parobrodi plove već do Pešte, a na skorom će valjda i englezko-francezki parobrodi doći. Živila konkurencija!

Kućanstvo.

— Tko želi sačuvati od hrdje željezne ili ocilne stvari, n. p. svakojako orudje, puške itd, neka ih namaže mazilom ugotovljenim od 5 lotah pokosta od lanenog ulja (*Leinöhlfirniss*), kojemu se primiese 4 lota terpentinova ulja.

— Nepromočne haljine. Tko želi da mu haljina (vunena ili platnena) na kiši i u vodi nepromokne, neka ju evo ovako priredi. U jednoj drvenoj kaci otopi 3 funta olovne soli (*Bleizuker*) u 30 mjericah (sajtlikah) vode, a u drugoj kaci otopi 3 funta kocelja (stipse, *Alaun*) takodjer u 30 mjericah vode, pak onda slij u nutar i otopinu iz prve kace. Kad se sve utaloži, otoči čistu tekućinu u drugu posudu i namoči u nju haljine, te ih ostavi u njoj jedno 4 sata, da se napiju te vode. Onda ih izvadi, slabo ožimaj, raztresi i objesi. Kad se posuše, a ti ih okefaj ili ugladčaj (speglaj) i nosi makar i na najvećoj kiši, te neće prokisnuti.

— Da ti mravi nedodju do lonca s medom itd., a ti ga ogrni za jedan palac sve naokolo čistim prosijanim pepelom, jer preko njega neće moći ni jedan mravak prepuziti.

— Kuhinjsko posudje. Zemljano posudje stoji mnogo novacah, jer ga se mnogo polupa. U novije vrieme počeli su upotrebljavati posudje, osobito lonce, od lievana željeza ili jednom riečju od ljevika. Al i ovi pucaju, pa su preskupi. Sad se je dovijao Pleischl, te pravi posudje od željezne pločevine (lima, pleha), pa ga iznutra stakli (gledjeiše), da nemože zanj hrdja prionuti. Ovo posudje se vrlo hvali, ne samo zato, što dugo traje, jer nije krko, nego i zato, što se u njem za čudo brzo svako jelo skuha, i tako se prištedi i drvah i posla.

Voćarstvo.

— Fischer dokazuje u „Illustr. landw. Dorfz.“ da treba kolac mladoj voćki s juga pristaviti, da ju čuva ljeti od sunčane žege, a ne sa sjevera, kao do sada.

— Maz za drveće. Nedavno smo priobćili onakov maz, evo jošt i druge vrsti, koja će biti mnogomu voćaru jošte povoljnija. Saspi u prah stučene smole u staklo i nalij na nju toliko čiste vinovice (rektificiranoga spirta), da ga se smola nasiti. Onda začepi staklo i stavi na toplu (al ne vruću) peć ili na ognjište. Malo po malo prilievaj vinovice i mućkaj staklo, dok nebude maz onako židak kao što treba. Onda napravi kist (pemzlu) i utakni držak u čep od stakla, pa kad ti treba koje drvo namazati, odčepi staklo i namaži ga kistom; maz će za koji čas na uzduhu očvrsnuti.

— Ako kojoj voćki dosadjuju mravi, a ti samo umoči krpu u kolomaz, i omotaj ju oko voćke. Nijedan mrav neće moći prieko. — Ako ti dosadjuju mravinjaci, popari ih ključalom vodom i razkopaj, ili pako pospi jedatnom solju i polij vodom.

Gospodarske viesti.

— Voge, halugo i morski okriek, kad se posuši i u prah satare, može se rabiti kao gnoj, osobito za vrtove i njive.

— U austrijanskom carstvu ima do blizu 30 miliunah ovacah i do 43,000 ovčarah, koji oko njih nastoje. Najviše imaju ovacah knez Eszterhazy i baron Sina, svaki 100,000. Ove sve ovce daju na godinu do 600,000 centih vune, od koje se od prilike ⅓ izvozi, i zato dolazi u zemlju do 25 miliunah forintih. — Prve merinske ovce dala je u austr. carstvo dovesti Marija Terezija god. 1773.

— Kako treba čistiti bačve (vože). Metni u sud njekolike funte (prema njegovoj veličini) živa vapna, nalij nanj dovoljno vode, da se ugasi, i začepi sud. Voda će se sgrijati i nj zina para prodriet će u dûge od suda. Za koje vrieme dolij opet vode, i valjaj sud, da se ona vapnenjača u njem dobro smućka. Za njekoliko satih prolij vapnenjaču iz suda i izpláči ga kako valja hladnom vodom. Vapno i vodena para popija u starih bačvah svu kiselinu i smrad, a u novih trieslovinu (črеslo, *Gerbestoff*) s koje se u novu sudu vino tako lasno pokvari. A hladna voda očisti ti opet sud od vapna. Napokon ga izplači vinom, i posao je gotov!

Svaštica.

— Zvjezdari su zamietili, da je nestalo na nebu njekojih zviezdah; tako n. p. u suzviezdju riba izčeznu god. 1853. šest zviezdah, isto tako nestaduše tri iz kozorožca itd. Što bi s njimi? To se nezna. Jesu-li se razpale ili kako drugčije propale, ili pako tako udaljile, da ih oko naše nemože dogledati? Znamenito je ovo zato, jer su ove zviezde tako daleko od nas, te treba mnogo tisućah godinah, dok iz njih svjetlo k nam stigne, akoprem svjetlo prevali za svaki trenutak oko 40,000 miljah. Dakle se je ova promjena prije mnogo tisućah godinah dogodila i mi sada stoprv doznajemo za nju.

Obrtnost.

— Englezki tvornik Vardt sagradio je tvorilo za puščana zrna, na kojem se za jednu uru 12,000 zrnah i to sasvim jednakih pravi.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska narodna tiskarnica dra. Lj. Gaja.
Uredjuje u ime glavnoga odbora Bogoslav Šulek.

GOSPODARSKI LIST.

Izlazi četvrtkom. — Polugodišnja ciena: članovi hrv.-slav. gosp. družtva plaćaju samo 30 kr. poštarine, ili 15 kr. ako se pošilja u kuću; nečlanovi 1 for. 30 kr. poštom. ili 1 for. 15 kr. sr., kad im se pošilja u kuću.

BROJ 20. U Zagrebu dne 20. svibnja 1858. **GODINA VI.**

Što treba raditi, kada tuča pobije ljetinu?

Gotovo svake godine čitamo u novinah, kako je ovdje ili ondje tuča (grȁd, led) svu muku gospodara i svu njegovu nadu za koji čas uništila. Tako evo i sada štijemo, da je 7. Svibnja u večer, kad je i u Zagrebu neobična oluja biesnila, oko Križevca tuča svu ljetinu hametice pobila, jer je toliko leda palo, da je svu okolicu za dvie stope visoko zastro *). Nećemo opisivati tuge i žalosti ondašnjih gospodarah, kojoj se može svatko sam domisliti, već hitimo, da im dobrim savjetom priskočimo u pomoć; jer žaliboże druge polaštice tolikoj biedi i nevolji neimamo: nu kadšto vriedi zlata i dobra rieč u svoje vrieme.

Najbolje će se gospodar obraniti od ovakve štete, ako pristupi sjeguraonici od gradobitine (t. j od kvara tučom počinjena). No na to se kod nas i nemisli. Bogatiji, imajući imanja na više mjestah, kažu, da im se neplaća trošak, buduć da od svojih velikih imanjah moraju naravno i mnogo sjegurnine (t. j. plaće za osjeguranje, *Prämie*) plaćati. A manji gospodari povode se u svačem po velikih. Uz to, buduć da grȁd nobije svake godine, misle ljudi i nadaju se svake godine, da ga valjda ljetos neće biti. Tako odbijaju od sebe za neznatan prinesak sjegurnu pomoć. No mi smo uvjereni, da će doći vrieme, gdje će morati osjegurati svaki domaćin svoj dom od požara i svaki ratar svoje polje od gradobitine. Kad se ljudi na svašto sile, što im baš nije na korist, zašto se nebi jedanput i na ono nagonili, što njihovu boljku smjera? Kazat će tko, da će to odviše stajati. Onda baš neće, jer onakva sjeguraonica od gradobitine neće smjeti težiti na dobitak, nego samo na to, da se ljudem šteta nadoknadi; i buduć da grȁd nikada nebara cielu zemlju nego samo jednu okolicu, dakle je kršćanska dužnost, da sretni gospodari priskoče nesretnikom u pomoć, tim više, kad su uvjereni, da će im se do godine povratiti ljubav, ako ih kojom nesrećom isti jadi zadese. Jer dokazano je, da od tuče nije prosta nijedna okolica, i da čestokrat baš u takav kraj, za koji se je mislilo, da ondje neima nikada grȁda, dolazi iznenada i to više putah, a nestade ga uprav ondje, gdje je do sada često biesnio. U takvu sjeguraonicu platio bi dakle svaki gospodar svake godine samo toliko, da se nadomjesti šteta grȁdom počinjena, i kad nebi nigdje grȁda bilo, nebi se ništa ni platilo.

Nu dok se ova želja izvrši, mnogo će vode Savom proteći; svraćamo se dakle k savjetom praktičnijim. Jer svaka šteta počinjena grȁdom može se, ako i ne sasvim nadoknaditi, a ono barem znamenito omaliti, ako gospodar postupa razborito, đakle prema dobi godine, u kojoj mu je tuča usjeve potukla. Ako grȁd s proljeća dodje, onda se obično polje preorava i iznova sije kakav žitak, koji će moći iste godine dozreti. Nu to nije uviek najprobitačnije i najhasnovitije. Jer kada tuča pohara sve naokolo, neima dosta sjemena, buduć da onda svi gospodari isti žitak moraju sijati, a jošte manje ima težakah. Samo nevalja odmah duhom klonuti, a kamo-li se prenagliti. Veliku pomoć podaje nam jedno slabo do sada uvaženo svojstvo bilja — nadorastanje (*Reproduktionskraft*), to jest, kad se u trave ošteti koji njezin diel, on joj opet narasta. Ono svojstvo, što imaju u životinjah samo nokti, dlaka i koža, koje takodjer opet narastaju, kad ih srežeš, ima malo ne ciela trava. Pogledaj samo trulu vrbu, već niti neima drva u njoj nego samo nješto malo kore i lika, a ona opet tjera, ako ju okrešeš, i ako ju sasvim posiečeš, omladit će se, iztjerav iz koriena novo stablo. Dȁ, ima bilja, koje opet cielo narasta, ako samo jedan listak od njega posadiš. Takva je bilina medju ostalimi naša livadna režuha ili potočarka (*Cardamine pratensis*), koja upravo sada uz potočiće i po vlažnih livadah bielim cvietom cvjeta. Ovim nadorastanjem može se ratar više putah još i onda poslužiti, kad mu se na prvi pogled čini, da tu neima više pomoći. — Da vidimo, što su u tom poslu uvježbali i izkusili umni gospodari kod usjevah, i to ponajprije kod

Žitka u obće.

U svih felah žita ima prije cvjetanja mnogo veće nadoraslosti nego što se navadno misli; i ovo nadorastanje jošte je bujnije, ako je dobra zemlja i ako poslie tuče nadodje liepo vrieme, što i obično biva. Rano u proljeće žito se najbolje omladjuje, a čim ga ranije grȁd pomlati, tim bujnije se opet busȁ. Al čim je, kad ovakva nesreća nadodje, usjev veći i čim je onda bliže doba cvatnje (cvat), tim manje tjera nova vlača

*) Žao nam je, da si nijedan križevački rodoljub nije truda uzeo, i nije nas potanko izviestio o toj nesreći, već pripoviedamo po čuvenju.

iz koriena, tim se mučnije omladjuje; jer je onda već mnogo hrane iz zemlje izvadio, i s toga polako raste i težko dovrieva. Samo jari ječam tjera novo vlaće, makar ga i 8 do 10 danah poslie cvatnje pokosio, a nješto malo vlaća tjera i ozima raž i poslie cvatnje. Vrlo mlad usjev, kad ga tuča pomlati, omladjuje se vrlo brzo; novo mu vlaće niče iz korienja više putah već 2 do 3 dana izza tuče. Ako dakle ostavimo usjev, zato što ga nije grȁd sasvime potukao, nego samo od česti, tako da je ostalo puno vlaća, koje će se oporaviti: onda će zdravo vlaće dalje rasti i klasati, a iz pokršenoga nići će pomalo novo vlaće. Ono prvo će brzo dozrieti, te će zrielo zrnje iz klasja izpasti, a nedostiž (tako se zove naški vlaće, koje kasnije niče) jošte neće biti zrela, jer ona vrlo sporo raste, zato što pokršeno vlaće nevehne odmah sasvime, nego jedno vrieme životari, i ovako vukuć hranu u sebe, otima ju onomu novomu vlaću i tim ga prieči u napredku; pa da toga nije, ovo bi svu hranu samo primalo Žeo ovakvo žito kada ti drago, svakako ćeš malo zrnja uhvatiti.

Što dakle treba da radiš, ako ti pred cvatnju pobije tuča usjev? Počekaj njekoliko danah, i onda pregledaj stabaljike, da-li su potjerale nove klice iz koriena. Ako ih na korienu nadješ, a ti pokosi cielu njivu i odkose vozi drugamo, gdje će se moći sušiti i onda kao zdrava i ugodna krma trošiti. Tako će sav sok, sva hrana iz koriena navaliti u one nove mlade klice, te će ove veselo i jednako rasti, vlatati i klasati, osobito ako je dobra zemlja, i sva će ti biti šteta, što ćeš od prilike mjesec danah kasnije žeti i manje žita nabrati.

Ako je grȁd zemlju sbio, ili ako ju je voda poplavila, valja usjev, pošto si ga pokosio, dobro podrljati ili pozubljati, da se zemlja urahli, i ako je slaba, ili ako je pobijen usjev već vlatao, prospi na svaku ral jedno 2 centa guana, a gdje ga neima i polje nije preveliko, polievaj ga gnojnicom. Ako se pokošeni usjevi mogu potrošiti kao krma, tim će se znatno omaliti kvar počinjen tučom. Nu čim više dobiješ krme, to jest, čim je bilo veće žito kad ga je tuča pomlatila, tim će biti manje zrna od omladjena žita; a čim je ranije nadošla tuča, tim će biti manje krme, al tim više zrna o žetvi.

Prije nego počneš kositi tučom pobijeno polje, a ti si sam razborito odgovori na ova pitanja:

1) Je-li dobro pognojena zemlja; hoće-li se žito dobro omladiti i mnogo klicah potjerati — o čem se možeš već za njekoliko danah svojima očima obaviestiti?

2) Nije-li žito već odviše poodraslo i zemlju tako oslabila, da se u njoj korienje od usjeva neće više omladiti moći?

3) Kolikoj se ljetini možeš jošte nadati, ako ostaviš polje na miru, kakvo je ostalo izza tuče?

4) Koliko ćeš centih uhvatiti krme, ako polje pokosiš, i kolikoj se možeš od omladjena usjeva ljetini nadati?

5) Ako odbiješ sav trošak, što vriedi više, da-li napola pobijeno žito, ako ga ostaviš da dozri, ili pako pokošena krma i žetva omladjena usjeva?

Ako grȁd udari **pred samu cvatnju** ili **za cvatnje** žita, nećeš se pomoći kositbom, jer se onda, izim jaroga ječmena, nijedno žito neće pravo omladiti. Ako ti se dakle nebi naplatilo, kad ostaviš usjeve kakvi su, a ti ih zaori, i nasij drugo šta. O tom ćemo malo niže obširnije govoriti.

Ako ti tuča pomlati žito, **pošto je odcvalo**, pogledaj najprije, da-li je led klasje sasvim pokršio, od koriena odkinuo i u zemlju zabio. Ako to, tu onda neima druge, nego da usjev, ako još ima vremena, zaoreš i drugo što posiješ, što će jošte one godine dozreti moći, te će ti ova druga sjetva, budući zaorom dobro pognojena, veselo rastl. Ili je možebiti vlaće samo nalomljeno i zemlji povaljeno, te može i nadalje hranu piti iz koriena. Ako je ovo drugo, a ti ostavi polje na miru, makar ti i nijedna vlat upravo nestajala; jer za kratko ćeš spaziti, da biljke nisu uginule, da mezga po njih kolȃ i da se klasje, akoprem polagano, sve to bolje zrni, tako da se možeš nadati osrednjoj žetvi.

(Ostatak u budućem broju.)

Pošljedice diobe.

Ž. Da se izlieči budi kakovo zlo, treba ga prije poznati; tako, želeć izliečiti mane našega gospodarstva, te ovo podignut na višji stupanj, treba da poznamo ponajprije te mane. S toga mislim, da je dužnost Gospodarskoga lista *) priobćivati ih, i s toga sam vam takodjer naumio ovdje razložiti jednu manu gospodarstva kod našega prostoga puka, koja je osobito od godine 1848. do zla Boga upropastila naš narod; ta golema mana zove se „dioba“ i k njoj spada takodjer „osobina“ ili, kako naš puk ovdje kaže, „osebujnak.“

Kako znate Vi i svi drugi, živili su kod nas do god. 1848. podanici ili urbarialiste patriarkalno, to jest, kuće gospodar je svim upravljao, al u svakom važnijem poslu posavjetovao se s punoljetnimi mužkimi ukućani, te njim i račun polagao o dohodku i trošku.

Nu patriarkalni život ili jednom riečju **zadruga** izvrgla se je, i to gdje što već prije god. 1848. pak iz dva uzroka. Prvi je bio uzrok, što su kuće-gazde na mnogih mjestih počeli s imovinom kuće postupati kano neomedjašeni i jedini pravi vlastnici imutka kuće, a ne kao odgovorni upravljatelji, te su prestali s punoljetnimi se savjetovati i račun im polagati. Drugi uzrok bio je u Požunu stvoreni zakon, koji je uveo diobu po lozah (lineah), mjesto obstojavših odprije kod nas po glavah. Ovaj zakon dolikovao je možda Magjarom i inim narodom, koji nežive patriarkalno, nu našoj starin-

---

*) Da bome jest, samo nam je žao, što nitko neće da ove mana ovdje odkriva, ne tom namjerom, da narod naš grdi i sramoti, nego da ga na bolji put izvede. Molimo dakle iznova sve prijatelje naroda, da nam prijave mane i predsude, koje su u našem puku mah otele, nebi-li nam kojom srećom za rukom pošlo, pokazati njihovu štetnost, i tako odvratiti barem gdjekojega od njih. Tom namjerom prosborit ćemo na skorom nješto o **stričku**. *Ured.*

skoj zadrugi je sasvim protivan: on prouzroči, da u kući, gdje jedan otac imade n. p. jedno diete, a drugi imade šestero, ono jedinče, smatrajući se za baštinika polovice imutka, postaje lieno, oporno, nesnošljivo; odkuda onda proviru svadje, diobe i ovih pošljedica — siromaština.

Kad je nadošla god. 1848., osjećalo se je, da se je zadruga na mnogih mjestih izvrgla i da treba nješto u tom poslu ustanoviti. Nu žali Bože nije se stvar pravo shvatila; jer u mjesto da bi se bio patriarkalni život uredio, a to je bilo dozvoljeno gotovo sasvim ga ukinuti: diobe bile su malo ne bezuvjetno dopuštene, i to opet po lozah, a ne po glavah. Sada ti je na jedanput sve udarilo u diobu, što je ma kakovu korist očekivalo od nje, a gdje nije bilo materialne koristi, tu je lienost nagonila na nju; svaka bo je žena pri tom ugledala sgodu, da postane gospodaricom (pa ma samo jedne kokoši ili jednoga lončića) i da se tako ukloni poljskomu radu. Sada počmu od svih stranah razkomadavati i cjepkati obću imovinu, tako, da se napokon poglavarstvo sgrozilo od pošljedicah toga komadanja, jer se je tu često dogodilo, da n. p. od 4 loze, koje su donde živile u zadrugi, kod diobe ugrabila svaka po jednoga vola, po dva kotača od kolah itd., i budući da nijedna loza sebi pripadši dio nije mogla upotrebiti, to je svaka svoje potepla. Odtuda dolazi, da su kuće, koje su odprije imale po 4 i više glavah vozne marhe, ostale bez marhe, bez orudja i bez gnoja; odtuda dolazi, da još danas veliki komadi zemlje tobož neplodne leže neobradjeni i parlogom, jer neima sriedstvah za obdjeljavanje, neima gnoja za popravak; odtuda dolazi, da su mnogi, prvašnje oranice pustivši neobdjelane, izkrčili šume, pa na onom krču žitak sijali, jer je na krču rasao žitak i bez gnoja; nu ovi će se krči za kratko izsisati i izjaloviti, pa onda niti će biti oranicah niti šumah.

S užasom je opazilo poglavarstvo, što se radi, te je obustavilo diobe kod urbarialistah, da ih oslobodi od konačne propasti. Nu već je bilo na mnogih mjestih prekasno; zlo sjeme urodilo je zlim plodom: želja i težnja za diobom ugniezdila se je, nitko se već nije hotio pokoravati kuće gospodaru, a svatko je želio samo zapoviedati; nijednoj se ženi nije hotjelo u polju raditi, nestade sloge, a mjesto nje niče mržnja i svadje, dok to najposlie ljudem nedosadi, te se odluče razdieliti u prkos zabrani. Oni uzmu na svoju ruku, bez znanja i privoljenja poglavarstva, dieliti sav pokretan i nepokretan imutak. Odatle ti se porodi stanje, koga ćeš badava tražiti po cielom svietu i koje si badava nastojiš predstaviti, ako ga nisi sam motrio; odatle se porodi: d a i m a d e m o u i s t o j k u ć i p a t r i a r k a l i z a m, i d a g a z a j e d n o i p a k n e i m a d e m o; jer, dočim se je kuća zbilja razdielila, tako, da u njoj ima više samostalnih gospodarah i obiteljih, ali ipak pod jednim krovom: poglavarstvo neće da znade za tu diobu, jer je nezakonita; ono drži sve osobe takove kuće za jednu cjelokupnu, nerazdieljenu obitelj, priznaje samo jednoga gospodara i zastupnika čitave kuće, ova imade samo jedan broj, porez se nameće ukupno cieloj kući itd. Trebalo bi mnogo strpljivosti i vremena, kad bi čovjek hotio po tanko opisati provirući od tuda dar mar i nebrojene zle pošljedice. Ja ću samo njekoje ovdje napamonuti. Ovakova kuća imade jednoga idealnoga gospodara, t. j. on obstoji samo u glavi poglavarstva, koje ga ima na računu, zapovieda mu, zove ga na odgovor itd.: ali u istoj kući nepriznaje nitko takovoga gospodara; tu dakle neima nikoga, koji bi upravljao cielom kućom, koga bi sve slušalo, već mora biti svaki zadovoljan, ako ga slušaju njegova djeca. Takov idealni gospodar najveći je mučenik i rob ciele kuće: on se samo zove gospodar, nositi pako mora težki jaram gospodara: ako nije namiren porez, lukno, gornica, ako je zaostatak u obćinskih težacih itd., za sve to mora taj idealni gospodar odgovarati, a kod kuće nemakne nitko ni prstom na njegovu zapovied. Ako treba pokrpati krov na kući, hlievu itd., to opet mora gospodar činiti svojimi ritci (škopom), dočim drugi svoje prodaju itd. Dalje pošljedice ovoga nepatriarkalnoga patriarkalizma jesu: da se ukućani često svadjaju, kada treba nabaviti drva za obću peć i ognjište, da se žene kod ognjišta bore za mjesto i za drva, da se proklinju i muževe svoje jednoga proti drugomu podtiču; da jedna stranka djecu druge psovkami, kletvami i udarci tjera od peći i ognjišta, da si stranke uzajamno kradu sieno, slamu, jaja itd. Razumieva se samo po sebi, da se odtuda radja mrzost, koja prelazi na budući naraštaj, da djeca uče starije prezirati, da mrziti, slušajuć, kako ovi jedan drugoga psuju, grde i proklinju.

(Ostatak u budućem broju.)

Krmačetina.

Neima dvojbe da prometnost ljudih umie ogojom promieniti narav životinji i bilju. Tko toga nevjeruje, neka sravni naše sladke jabuke i kruške s divljakami, našu pitomu mrkvu (merlin) s divljom, naše ruže sa šipkom, pak će priznati, da je tu sve promienjeno. Iste promjene izvodi čovjek i u životinji, kao što svjedoče tankorune ovce, mliečne krave, ugojene guske velikih jetarah (džigerice), osobito pako krmci branjenici.

Takvo čudo od krmka bilo je lani vidjeti na izložbi u francezkom gradu Poissy. Krmak je bio pasmine englezke, po imenu middleseske, od godine danah, dugačak je bio 4 stope, visok preko 2 stope, trbuh mu je imao naokolo $5^1/_2$ stope, važio je 555 funtih.

To je sve plod gospodarske vještine; ovom vještinom su ljudi dotjerali do toga, da umiju priečiti rast kostih, samo da bude više mesa. Jednom riečju, njim je govedče samo fabrika mesa i sala.

Jamačno bi i mnogi našinac poželio onolikih krmakah; nu tomu se hoće više pomnje nego što se kod ulaže u stočarstvo. Mi smo samo naveli ovaj primjer, da pokažemo, dokle može dotjerati uman gospodar.

GLASONOŠA.

Domaće viesti.

— Ponajveća nam je potreba valjana uredba obćinah, jer su dobro uredjene obćine najjači temelj državi. Sada novine kažu, da će se valjda občinska uredba, štono valja od davno u Lombardiji, i u druge krunovine (dakle i kod nas) s potrebitimi promjenami uvesti. Isto tako se glasa, da će se posvuda proglasiti zakon o navodjenju vode, valjajući do sada Lombardiji.

— Zakon obrtni već je dovršen i brzo će se predati državnomu vieću, da ga pretrese, i onda njegovomu veličanstvu, da ga potvrdi.

Stočarstvo.

Trka. Bečki odbor za napredak konjarstva uredio je veliko utrkivanje, koje će se u Beču od 22—25. Svibnja (Maja) obdržavati. Prvi dan ove utrke dielit će se ove nagrade:

1) Nagrada družtva od 100 žućakah (zlatnih dukatah) za p tuka iz kojegod zemlje, to jest, za konja koji nije navršio više od 5 godinah, nit nagrade do sada na trki dobio, te 1 milju prvi prevali.

2) Državna nagrada prvoga reda od 1000 austrijanskih žećakah za četvrtake i starije konje svake zemlje, koji prvi preleti 3½ milje.

3) Nagrada grofa Harracha, bič i 50 dukatah, za konje svake zemlje; trkalište 1 milja.

4) Državna nagrada drugoga reda od 600 austrijanskih žućakah, za sve u austrijanskoj carevini rodjene i odgojene konje; trkalište 2½ milje.

5) Nagrada kneza Lichtensteina od 500 for., na sve u austrijanskoj carevini g. 1855. rodjene konje; trkalište 1 milja.

Izza toga će se ogledati konji, koji su najjači, te najveći teret vuku. To će se ogledati na klubi (*Flaschenzug*), koja je za taj posao priredjena. Najjači konj dobit će 25 žućakah, ponajjači 15, treći 5, četvrti 3, a peti 2 žućaka.

Sutradan će biti utrka i dielit će se nagrade od 200, i od 50 dukatah, zatim od 2300, od 1000 i od 400 for. sr.

Treći dan bit će nadkasivanje u dvokolicah (*Trab-Wettfahren*): koji upregnuti konj u kasu najdalje odmakne, dobit će 100 žućakah, a drugi 10 dukatah. Napokon će se nadskakivati u okladu.

Do 1. Svibnja prijavljena su 74 konja za ovu utrku. Ovdje će se dakle mnogomu konjaru liepo naplatiti njegov trud oko konjah.

Gospodarske viesti.

— Kranjska kmetijska družba imala je već svoju veliku skupštinu 5. Svibnja, na koju je došao sam c. k. namjestnik g. grof Chorinsky. Medju ostalim se je viećalo o načinu, kako da se unište hrušti (kebri), kad ih mnogo ima, kao ljetos, gdje su mnogo štete na Kranjskoj počinili, te je g. c. k. namjestnik izjavio želju, da kmetijska družba o tom izradi predlog. — U Kranjskoj je bila ljetos opet proglašena naredba, da ima svaki gospodar u svom voćnjaku pokupiti gusjenice, inače je njegov susjed vlastan zahtievati, da obćina o trošku nemarnoga gospodara gusjenice dá pokupiti. G. namjestnik je javno propitkivao u skupštini, da-li se ova njegova naredba sbilja izvršuje i da-li nije ostala samo na papiru.

— Gusjenice. Dobar gospodar je već pod zimu ili u prvo proljeće otriebio drveće od gusjenicah; no ima ih jošte mnogo nemarnih, koji toga nečine, i s njih mora onda stradati i drugi, jer se s njihovih voćakah, kad ih ogrizu, razilaze gusjenice na sve strane. Ako dakle želiš u ovakvom slučaju svoje drvo sačuvati od ovih nezvanicah, a ti uzmi arak velika papira, omotaj ga oko stabla, tako da ozdol odstoji od njega kao štirkana kiklja ili suknja, a ozgor ga priveži kanapom (špagom). — Gusjenice puzeće na drvo uzpazit će sve donde, gdje je papir privezan, te nemogav dalje, ondje će začamiti, i možeš je svaki dan utamaniti.

Trgovina.

Z. Iz Varaždina 6. svib. Evo Vam ciene i kolikoće žitka, što se je ovdje prodao 6. i 14. Svibnja.

Pšenice (vagan od 86 ft.) prodano 6. Svibn. 266 vag. po 3 for. 12 kr., a 14. Svib. 296 v. po 3 f. 12 kr.

Raži (vag. od 80 ft.) prodano 6. Svib. 158 vag. po 2 fr. 48 kr., a 14 Svib. 86 vag. po 2 f. 54 kr.

Ječma (vag. od 65 ft.) prodano 6. Svibn. 45 vag. po 2 fr. 36 kr. a 14. Svib. nije ništa prodano.

Zobi nije ništa dovezeno ni prodano.

Kukuruza (vag. od 85 ft.) prodano 6. Svib. 442, a 14. Svib. 461 vag. po 3 for. 6 kr.

Krumpira je prošlo 6. Svib. 100 vag. po 3 for., a 14. Svib. 90 vag. po 2 fr. 36 kr. sr.

G. P. Iz Siska 16. Svib. Odkada je obilata kiša pala i voda narasla, mnogo se je, kao i prošaste nedjelje, prodalo pšenice, i pored ovoga prometa ne samo da joj nije ciena poskočila, pače jo za 5—6 kr. opala, akoprem neima prilike, da će jošte bolje pasti. Evo koliko se je od prilike prošle sedmice žitka ovdje prodalo:

3000	vag	bečejske liepe pšen.	po	2	for.	42	kr.
3000	„	težke „	„	2	„	45	„
1300	„	osrednje „	„	2	„	40	„
1200	„	„ „	„	2	„	42	„
2000	„	novoga kukuruza	„	2	„	18	„
1500	„	„	„	2	„	20	„
1000	„	star. bosans.	„	2	„	24	„
1000	„	„ banat.	„	2	„	26	„ (u magazi)
3000	„	„ „	„	2	„	25	„ (u ladji)
1200	„	napolice	„	2	„	6	„
400	„	prosa	„	1	„	42	„
300	„	ječma	„	1	„	36	„
2000	„	zobi	„	1	„	18—19	kr.

Rieke su plovke. U Karlovac se plaća na Kupi 8 kr., a u Zidani most na kolih 42—45 kr. od vagana.

Ciena žitka od 8—15. svibnja 1858.

	Pšenica		Raž		Ječam		Zob		Kukuruz	
	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.
Zagreb	3	20	2	36	2	6	1	40	2	54
Osiek	2	12	1	42	1	42	1	24	2	18
Rieka	4	30	3	—	2	10	1	40	3	—
Karlovac	2	51	2	—	1	57	1	30	2	39
Varaždin	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gospić	4	40	3	10	2	30	2	—	3	—
Vinkovci	2	—	—	—	1	25	1	8	1	30
Makarska	3	50	2	41	2	6	—	—	2	18

Hod državnjačah na bečkoj trgovani.

17. svibnja 1858.

Narodni zajam 81
Srbsko-hrvatske razteretnice . . 79¾
Prid na srebro 5⅜%

Dubljina Save.

8. svib. 1858. — 1'—10"—0''' nad ništicom.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska narodna tiskarnica dra. Lj. Gaja.
Uredjuje u ime glavnoga odbora Bogoslav Šulek.

GOSPODARSKI LIST.

Izlazi četvrtkom. — Polugodišnja ciena: članovi hrv.-slav. gosp. družtva plaćaju samo 30 kr. poštarine, ili 15 kr. ako se pošilja u kuću; nečlanovi 1 for. 30 kr. poštom. ili 1 for. 15 kr. sr., kad im se pošilja u kuću.

BROJ 21. **U Zagrebu dne 27. svibnja 1858.** **GODINA VI.**

Što treba raditi, kada tuča pobije ljetinu?

(Ostatak.)

Ono, što smo u prvašnjem listu kazali, valja za svako žito u obće, a sada ćemo kazati, na što treba paziti kod pojedinih vrstih žita.

Pšenica. Ako udari tuča u sredini Svibnja, a pšenica nije viša od stope: tada je njezino klasje jošte pod zemljom. Ako se onda vlaće nalomi, nemože oklasati, već zakršljavi i drugo vlaće niče iz korienja. U ovakvom dogadjaju je zaista sgodno, ako se žito pokosi, dokle je nalomljeno, jer staro nalomljeno vlaće prieči dalje vlatanje i otima soka novim klicam, iz kojih će onda klasje niknuti. No valja paziti, da se nežanje niže nego što je nalomljeno, jer od staroga vlaća, ako je samo sgora nalomljeno, dobit ćeš svakako više zrnja nego od omladine. Da pako kositba pšenice, dok je mlada, nesmeta prirodu, to se vidi odatle, što je dokazano, da kad se bujna pšenica u dobroj zemlji za dva palca iznad tla pokosi za krmu, zato opet dobro klasâ i o žetvi dobar daje nažanj.

Ako je klasje već u vlaću, 4 do 5 palacah povrh tla, skriveno, a vlaće je samo ozgor od tuče nalomljeno: onda se pšenica mora ozgor sve do klasa ošišati; ako je pako vlaće pod klasom nalomljeno, treba pšenicu do talah pokositi, da se omladi.

Ako tuča zagrdi, prije nego je pšenica oklasala (akoprem je klasje već samo 1 do 2 palca pod vrškom vlaća) onda se više putah dogodi, da se je samo vršak vlata nad klasom slomio, te gospodar nerazbira, kako će se moći klas preko one slomine provući. No nebrini se zato, sila rastenja je tolika, da će klas razpući vlat i sa strane se pomoliti; klasja je onda toliko, koliko bi ga bilo, da ga nije grâd pobio, al zrnje nije onako jedro i jakleno.

Ako se vlaće slomi pod skrivenim u njem klasjem, dakle prije cvatnje, treba pšenicu pokositi do talah.

Kada tuča pohara pšenicu, dok nije viša od 1½ stope, te ju treba do talah pokositi: dobit ćeš od njezine omladine na gnojenoj zemlji ¾ navadne ljetine. Kada je u vrieme tuče klasje već blizu vrška od vlaća, uhvatit ćeš od prilike polovicu obične ljetine, a kad je već oklasalo, nabrat ćeš ⅓ običnoga priroda.

Prema tomu dakle, kada i kako je tuča pobila, treba kositi pšenicu.

Kad pšenica odcvate, neće se više omladiti, ako ju pokosiš; nu toga ni netreba, jer ako klasje nije sasvim odkinuto od korienja, ozrnit će se, i to tim jedrije, čim je manje vlaće nalomljeno. Od ovakvoga usjeva možeš uhvatiti 5 do 6 vaganah, gdje bi bio inače, da nije bilo tuče, 8 do 9 vaganah dobio, samo što će ti biti zrno laglje. Čim je bliže žetva, tim će biti jaklenije zrnje Al ako grâd sasvim potrga klasje i u zemlju ga zabije (i to biva ponajviše onda, kad je vlaće već napola suho i zato krko, dakle pred samu žetvu): onda neima druge pomoći nego zaorati usjev.

Raž malko bolje nadorasta nego pšenica, i omladjuje se ponješto, kad ju grad pobije poslie cvatnje. Glasoviti gospodar Walz piše, da mu je tuča potukla raž 23. Svibnja (ne ljetos!), dakle pošto se je bio cviet otriebio, a on ju onda pokosi i pozublja, i kod žetve dobi ipak polovicu navadne ljetine. Ako se tomu pribije krma od odkosah, kaže, da je samo ¼ ljetine štetovao, akoprem mu je bila tuča hametom njegovu raž potukla.

Ako je grâd nalomio ozgor ražno vlaće, prije nego je oklasalo, valja raž pokositi, buduć da si klasje radi dugačkoga osja nemože s boka put probiti kao pšenica.

Ako ti led pohara raž, kad cvjeta, nemožeš se nadati urodu od slomljena vlaća, niti dovoljnim klicam iz korienja, zato ju onda treba zaorati. Buduć da ovo biva oko sredine Svibnja, možeš jošte koješta u zaor posijati.

Poslie cvatnje slomljeno ražno vlaće, ako nije klasje u zemlju zabijeno, ozrnit će se, samo ga ostavi na miru. Pomenuti g. Walz pripovieda, da mu je god. 1849. na samo Brašančevo (Tielovo) tuča pomlatila raž, pak da je opet dobio mjesto očekivanih 8 vaganah njih 5. A drugi put mu je tuča opet potukla raž jedno 18 danah pred žetvu: on ostavi gradobitinu na miru, i kod žetve neprimieti nikakva manjka, kao ni kod pšenice, koja mu je bila isti dan pobijena, samo što ovoj nije zrnje posve ojedralo.

Jari ječam nadorasta i omladjuje se najbolje od svih felah žita, jošt i onda, kad je ocvao: možeš ga dakle jošt i onda kositi, kad to u druge strni nebi basnilo. Pače probitačno ga je ošišati, kad je već ovlatao, buduć da ni u njega, radi dugačkoga osja, nemože klas sa strane proniknuti.

Ja bih ječam samo onda zaorao — kaže Walz — kad bi bilo vlaće sasvim u zemlju zatučeno, ili klasje sasvim odtrgano, jer onda naravno nemože više dozreti. Ako je pako vlaće samo nalomljeno, to će ti zrnje sjegurno dozreti, samo što neće biti onako jedro kao drugčije.

Z o b ili o v a s neima one nadoraslosti, koje ječam, i to ponajviše zato, što se u gorju zemlju sije, te nenalazi u njoj dovoljne hrane za novo vlaće. U dobroj će se zemlji omladiti, ako si ga pokosio, prije nego su se promolile metlice (jer u zobi neima klasja, nego metlica, *Rispe*). Ako se je pako zob u vrieme tuče već ometlila bila, a nije jošte cvala, nit ima pod njom djeteline, a ti ju podori. Poslie cvatnje slomljene metlice ozrnit će se, ako nisu u tlo pobijene.

Gdje ima djeteline pod usjevom, netreba oklievati s kositbom; jer ako ti se usjev i slabo omladi, a ono će tim veselije rasti djetelina, i ti ćeš moći opet i omladjeno žito žeti. Ovo valja onda, kad je naspjela tuča pred cvatnju ili za cvatnje. Ako je nadošla rano, rast će ti omladjeno žito jednako s djetelinom, uprav onako kao za močne godine. U ovakvom dogadjaju najbolje ćeš učiniti, ako sve zajedno pokosiš, u snoplje svežeš i na sječku ga izsiečeš. Ovakva sječka hranit će ti konje kao najbolje sieno.

Komu zagrdi tuča u prvo proljeće, te mu zabije mlade biljke od djeteline u zemlju i poplavi ih, neka posije iznova djeteline; a nikada nevalja zaorati njivu, na kojoj ima medju usjevom djeteline. Ako grȁd pomlati takav usjev poslie cvatnje, nastaje opasnost djetelini, da će ju povaljen usjev, osobito ako je bio gust, zagušiti. Onda treba da proračunaš, šta će ti se bolje naplatiti, da-li kad počekaš, da usjevu zrnje dozri, ili kad ga požanješ i kao krmu potrošiš i uz to jošte i djeteline nakosiš. Ovo drugo bit će za te uviek probitačnije, kad ima malo siena. Krmom od pokošena usjeva i brzim rastom djeteline svakako će ti se šteta znatno omaliti.

Svo je ovo sam izkusio te preporučuje gospodarom kao prokušano sredstvo pomenuti g. Walz; nu oko ječma-ozimca, oko jarice-pšenice i kukuruza nije do sada izkustva stekao, zato o njoj potanko ni nepiše, već treba da ratari prema onomu, što smo gori kazali, postupaju.

S o č i v o neraste više, kad se pokosi; nu ako mu se za cvatnje ošteti vršika, tjera nove grane izza lišća, osim pasulja-čučavca (nizkoga). Ako ti dakle tuča ošteti vrh od sočiva, a ti ga ostavi jedno 8 danah i tada pogledaj, da-li niču iz pazušicah lišća nove grane: prema njihovu množtvu znat ćeš, šta ti treba raditi.

K o r u n u (krumpiru) može tuča samo u toliko nahuditi, u koliko mu nat (cimu) izciepa i iztrga, što korienju i gomoljem upravo neškodi; jer za kratko vrieme iztjerat će iz njega nova nat, samo što su onda gomolji manji nego obično.

K r m a i s j e n o k o š e. Djetelina i ljekarica (metelka, lucerna) nepate mnogo, ako ih grȁd pomlati, samo ih treba odmah izza njega pokositi, ako je mnogo izciepanih biljkah, jer ove nebi više rasle. Isto valja za livade.

K o n o p l j e i l a n mogu od grȁda vrlo postradati, jer se neomladjuju, kad ih požnješ. Ako se dakle nebi naplatilo, kad bi ostavio ono, što je od tuče ostalo: onda neima druge nego da ih zaoreš i drugo što posiješ, što će ti dobro rasti, budući da se predivo sije obično u dobru zemlju.

S j e t v a z a t u č o m.

Ako tuča tako sve pomlati, da se nemožeš nadati nikakvoj ljetini, treba ti na grȁdobitini drugo što posijati, pošto ju zaoreš. Što da siješ, to visi o dobi godine, kada je grȁd nadošao, o dobroti zemlje i o podnebju. Čim ranije tuča naspie, tim više ima bilja na izbor za sjetvu; a čim kasnije u ljeto led pobije, tim je manji ovaj izbor.

Glavno je pravilo, da na gradobitini posiješ ono, što će jošte iste godine dozreti. Ako te dakle snadje grȁd u S v i b n j u (Maju), i tako ti usjeve pohara, da ih moraš zaorati: a ti nasij ječma-dvoredca, ili grahora, repe, kukuruza-brzca (cinquantina), jare repice i ogršice, ili lana i konoplje (ako od ovih nenamjeravaš sjeme brati, nego samo vlakno). Kod nas, osim gorah, mogao bi se saditi i rani korun, burak (sladka repa) i koraba.

Mjeseca L i p n j a (Juna) možeš sijati ječam-četrredac, grahor, heljdu (hajdu), repu, burak, korabu i ogršicu.

U S r p n j u (Julu) ima jošte vremena za repu, grahor, heljdu.

Za K o l o v o z ostaje samo grahor i repa.

Ako ti mjeseca S r p n j a tuča tako pobije jaro žito, da ga moraš podorati: a ti preori više putah oranicu i onda ju posij repicom, koja će ti do godine obilatom ljetinom štetu od česti nadoknaditi.

Glavna je stvar, da imaš na ruci sjeme od bilja, koje želiš izza tuče posijati. No upravo to je velika nevolja, da u takvu dogadjaju gospodari neimaju dovoljna sjemena. Kao što dakle treba „čuvati bielu paru za crne dane“, tako treba i rataru pripraviti se za rana na ono, što će raditi, kada tuča zagrdi.

Ovoliko o usjevih. Dobro bi bilo, da koji izkusan vinogradar potanko razloži, kako treba postupati s vinogradom, kad ga tuča pobije.

Pošljedice diobe.

(Ostatak.)

Jošte ću jednu posljedicu ovoga izvanrednoga stanja napomenuti. Tu imade u kući osim drugih stranakah i jedna, koja se sastoji iz stare udove i njezinoga jedinoga dvadesetgodišnjega sina. Ovaj je za vojnika sposoban i uzet, jer u kući imade više za djelo sposobnih mužkaracah.

Tako odredjuje zakon; nu da je ova siromašna udova sebi pripadajući dio zemljišta morala sama s onim

svojim jedincem raditi, da će sada, kad su joj toga jedinca odveli u vojnike, sve svoje samo na pola obradjivati ili baš nikako, da će samohrana majka od tuge i nevolje skapati — na to nepomisli ni živa duša. Da se ovomu obće blagostanje podkopavajućemu zlu doskoči, tomu imaju samo dva puta: uredba zadruge ili pako dozvolja diobe. Ja sam u obće za prvo sredstvo, i samo ondje za diobu, gdje se nemože nipošto sloga i red uvesti.

Što sam do sada pisao, to se proteže samo na urbarialiste ili negdašnje kmetove. Što se tiče plemićah, tu je zlo i gorje. Kod plemićah bila je dioba dozvoljena od njegda i to u naravi. Usliēd toga neište samo svaki mužkarac, kada se oddjeljuje od kuće, već i svaka djevojka, kad se udaje, pripadajući dio od svake oranice, vinograda, sjenokoše itd. Tako biva od njegda; zato su ovdje zemljišta tako razcjepkana, da bi mislio, da su to malena djeca za šalu razdielila, da si ondje za igru naprave vrtić, ili vinogradić. Ne samo da je već oddavno do toga došlo, te se diele oranice na slogove, već se dieli zemlja na korake, vinogradi na pojedine trse itd. Ako u kući kojoj imade n. p. dva brata i dvie sestre, to će svaka sestra dobiti četvrti dio od svake oranice, livade itd.; isto tako dobit će braća sa svojimi ženami za miraz pojedine male čestice na raznih stranah svieta. S toga imade često jedna kuća svoja zemljišta na 5 i više raznih, od sebe jako udaljenih stranah. Ali ova su zemljišta, ili da bolje rečem, ovi su ciepci tako maleni, da gdjekoji lasno i bez svakog napora svoje sieno odnese najedanput u plahti kući; da drugi nemože kod okopavanja svoje čestice u vinogradu motike upotrebiti, jer je motika širja nego njegov vinograd, pak ako mu puran stigne onamo, kad grozdje dozrieva, to će mu za jednu uru pozobati cieli njegov prirod. Tako razkomadano gospodarstvo nemože siromah čovjek ni nadgledavati, a kamoli da ga čestito obdjelava; jer mu gotovo mjesec danah treba, da razvozi gnoj na sve strane; pak ako je sada orao ovdje 3—4 ure, onda hajde s marvom, plugom i krmom na drugo 1—2 sata udaljeno mjestance. Tako danas, tako sutra. Kolika je to potrata vremena i silah! Odtuda dolazi, da mnogi gdjekoje cjepčice niti neteži, jer misli, da mu se nenaplati trud i vrieme; odtuda dolazi, da i poveći komadi, n. p. od ¼ i više rali, neobdjeljani leže, jer tu imade po 30 i više učestnikah, koji samo znadu, da imadu na onom komadu 2—3 pedlja zemlje, nu gdje ti pedlji leže i koliko ih upravo imade, to nebi nijedan ni pod živu glavu kazati znao. Ovo razcjepkanje ne samo da prieči razvitak gospodarstva, nego čini po gotovu nemoguće točno uredjenje gruntovnice i zemljovidah (mapah), jer neima tolikoga mjerila, koje bi se kod sačinjanja mapah moglo upotrebiti, ako ne mjerilo in natura. Pa sada jošte pomislimo, koliki teret ovo cjepkanje navaljuje občinskim uredom kod pobiranja poreza; jer za svaki onaj pedalj zemlje izdaje se posebna porezna cedulja, a često porez nečini ni jednu krajcaru.

Svemu ovomu jedini je liek komasacija. Novija naredba, koja dopušta komasaciu na volju strankam, nije dovoljna za okolicu pod Kalnikom: ondje valja upravo zapoviedati komasaciju. Pa sada, gdje će se na troškove vlade sva zemljišta izmjeriti, najbolja je zato sgoda; jer će po dovršenom mjerenju stajati na zemljovidu i velikoća, i kakvoća zemljišta. Ja mislim, da bi bilo dobro, kad bi se ljudem stavio rok, do koga bi morali medju sobom komasirati i zajedno kratka naredba, kako valja postupati kod dragovoljne komasacije. *) Buduć da su zemljišta tako razcjepkana, da n. p. u poreznoj občini Vojnovci, na prostoru od jedno 200 ralih, imade preko 5000 t. j. pet tisućah česticah: to za sada nije moguće podpunu komasaciju izvesti tako, da svaki dobije zemljišta zajedno na jednom mjestu; posjed morao bi se svakako dopustiti na više miestah, samo bi se morala ustanoviti kolikoća, izpod koje nitko nebi smio držati zemlje. Tko nebi imao toga minima, morao bi svoju česticu ili zamieniti, ili prodati susjedu, kojemu pripada veći dio zemljišta, ili bi morao k svojoj čestici pribaviti budi kupom, budi zamjenom toliko, koliko bi falilo do ustanovljene kolikoće. S navedenoga razloga, što su čestice toli malene, morao bi i isti minimum malen biti; po mom mnenju ne veći od pol rali. Posjednici sasvim neznatnih česticah morali bi se prisiliti, da takove prodaju susjedu imajućem veći ciepac. Isto tako morali bi se suposjednici kojega povećega komada, n. p. ¼, ½ pa i više jutra (rali), prisiliti, da onaj posjed prodaju bližnjemu susjedu, pa da novac porazmjerno medju se razdiele.

Ako se ljudi do ustanovljenoga roka nebi sami porazumjeli u komasaciji, to onda neima druge, nego da komasaciju izvede odbor na temelju zemljovidah sastavljenih po mjernicih. Naravno, da bi se ovomu odboru morala priobćiti svaka po strankah dobrovoljno učinjena komasacija, koji bi to odmah bilježio, te vazda imao pred očima, što je već komasirano i što jošte preostaje. Ako se pako komasácija na skorom neizvede, kalnički narod spasti će na prosjački štap.

Zaštita pticah.

Berlinska policija stavila je sve ptice-pjevice pod svoju zaštitu. Ptičarom je sva ptičja jaja pobrala, pače je zabranila prodavati ptiće. Kamo sreće, da se to i kod nas učini i da se u obće zabrani prodavanje pticah-pjevačicah, koje se sve to više tamane na veliku štetu gospodarstva. Tko želi slušati ptičje pjesme, neka se potrudi u šumu. — I u Kranjskoj je c. k. namjestništvo zabranilo bezumni lov na ptice.

---

*) Naredba o komasaciji već je izašla: nu to je kod nas velika nesreća, što se izdaju zakoni, a ništa se nečini, da dozna za njih puk, koji niti čitati nezna zakonskoga lista, pak da i znade, nebi ga razumio. Dok se ovo zlo nedokine, dok se nepoda prilika svakomu i šljednjemu, da može doznati za zakone, koje ima ovršivati, dotle će ostati sve spasonosne naredbe vlade samo na papiru *Ured.*

GLASONOŠA.

Kućanstvo.

— U ljetošnjoj velikoj skupštini bečkoga gospodarskoga družtva (5. Svib.) razlagao je dor. Stamm obret njekoga Franceza, koji se je dovijao, po čem se može poznati, da-li će se iz kojega jajeta izvaliti kokotić, ili kokoška. Kao što svatko znade, jaje je s jedne strane zaoštiljasto i ta se strana zove vršika, a s druge je zatubasto, i to se zove tušika. Jaje, iz kojega će se izleći kokot, ima na vršiki kao brazdah ili zarezah, a jaje za kokoši je gladke vršike. Gospodarsko družtvo imenovalo je osobiti odbor da tu stvar prouči; jer su mnogi o istini toga obreta posumnjali. No sada javlja njetko u obćih bečkih gospodarskih novinah, da je ovo sbilja istina, i to stara istina, u Českoj od starine poznata, i pisac toga članka (g. Vinko Vesener) tvrdi, da se je u svojoj kući o tom osvjedočio Jaje, iz kojega će se kokot izleći, ima ponješto dulju vršiku i na njoj zarezah, ili pravo govoreć sitnih no vidivih žilicah; a jaja od kokoših neimaju onih žilicah, te im je i vršika malko zatubasta. — Ako se ovo potvrdi, to će našim domaćicam dobro doći, jer će moći unapried znati, koliko će dobiti kokoših, a koliko kokotah. Zato molimo liepo gospodare, koji će ovu stvar kušati, da nam priobće pošljedak.

— Kad se tiesto zamiesi kiseljakom ili kiselom vodom, kao što je n. p. jamnička, bolje kisne i razbira se. Gdje ima mnogo kisele vode, mogli bi to kušati. Ovo je zamietio Englez John Duglish, koji gotovi umjetno kiselu vodu, i već je povlasticu za to izvadio.

Domaći ljekar.

— Ako pijavice neće krv da piju, a ti metni na ono mjesto, gdje želiš krv izvaditi, malo gorušičnoga tiesta (*Senfteig*). Za njekoliko časovah ga skini, dobro ubriši kožu i vidjet ćeš, da će sve pijavice odmah prionuti i više nego obično krvi popiti.

Gospodarske viesti.

— Iz Banata javljaju od 1. Svibnja, da ozimina, koja je hudu zimu srećno pretrajala, od velike suše mnogo strada, pa da i jari usjevi slabo kažu. Ogršicu (repicu) su morali podorati. Nije čudo dakle, da žitku ponješto ciena skače, i da ga žitari neprodaju rado, akoprem ga imaju i suviše. Nu sva je prilika, da je sadašnja kiša i u Banatu oporavila usjeve.

— U skupštini kmetijske družbe u Ljubljani, zamolila je radoljška podružnica družtvo, da podnese molbu visokoj vladi, da bi ova izdala naredbe, kojimi bi se zapriečile hude pošljedice rakije i duhana, po imenu, da se udari veći namet na rakiju, i da se mladeži, dok nenavrši 20. godinu, zabrani pušiti duhan.

— C. k. kranjsko namjestništvo već je izdalo naredbu o tamanjenju bruštah.

Obrtnost.

— Francezke gospodarske novine javljaju iz Marselje, da je ondje njeki Blancourt izumio način, kako se može za 20 časovah, kolikogod hoćeš, pšenice u brašno razpasti, kao što se n. p. gruda živoga vapna na suncu u prah razpada. Dà, iste poseje ili mekinje pretvaraju se u brašno, tako da od 1 cente pšenice dobivaš upravo 1 centu brašna, od kojega se lasno tiesto miesi, liepo se razbira (kisne), a kruh je od njega vrlo biel i tečan. U Marselji se o drugom sada ni negovori nego o ovom izumu. I zaista ako se potvrdi njegova valjanost, i ako onakvo brašno nehudi zdravlju, to će bome Blancourt brzo na glas izaći, jer nam onda neće trebati vodenicah, i budući da će se i više nego do sada brašna dobivati, to će ciena kruhu znatno pasti. Idemo, da vidimo.

— Bezdušni kvasinari (*Essigfabrikanten*) dolievaju kvasinu (sirće, ocat) sumpornom kiselinom, ili kao što obično kažemo, vitriolskim uljem, da bude ljuća i jača, što zdravlju vrlo hudi. Ako kupuješ kvasinu, i želiš doznati, ima-li u njoj sumporne kiseline, a ti nalij malo kvasine na zdjelicu, metni u nju njekoliko mrvicah šećera, stavi zdjelicu u povelik lonac napunjen napola vodom, i pristavi ga k vatri. Kvasinu će vodena para iztjerati i ostat će na dnu sama sumporna kiselina, koja će spaliti šećer, te će ostati od njega mrk pepeo. (Slov. nov.)

— Najveća kola. Za belgijske železnice grade se ogromna kola, nazvana *omnium*. Ova kola bit će nalik na veliki morski brod, jer će se na njih voziti više stotinah ljudih i to nevidjenom do sada brzinom. Najbrže se do sele putovalo na englezkih železnicah, na kojih se za jednu uru 12 miljah prevali; nu to je vrlo opasna brzina, jer ako se kola izmaknu iz železne kolomije — eto ti gotove nesreće: *omnium* pako preletjet će za jednu uru 25 miljah i opet se netreba bojati nesreće, jer ova golema kola neće moći izaći iz kolotečine. Sadašnjim kolim na železnici trebaju samo dvie železne kolomije: a *omnium* imat će 4, te će se okretati na 24 točka (kotača), sve po 4 u jednom redu. Radi ove svoje neizmjerne širine i množtva točkovah neće se moći kola izmaći, ma kako brzo letila. Sagradjena su po osnovi glasovitoga mjernika Jauberta. Ako ovo čudo od kolah potvrdi svoju praktičnost, a sagradi se železnica od Zagreba do Osieka, proletjet će se sav ovaj put, kojemu sada treba jedno tri dana, za dva tri sata. (Slov. nov.)

Svaštica.

— I poštenim kovačkim maljem može čovjek do velika bogatstva dotjerati. U Rusiji je živio kovač nazvan Demid Antušev, koji se je marljivošću i obrtnošću tako odlikovao, da je svomu sinu Nikiti veliko blago ostavio. Ovaj Nikita bio je god. 1712. uzvišen na plemića i prozva se po svom otcu Demidu Demidov, te je pradjed prebogatoga kneza Demidova, koji ima tolike dohodke, da može svaki dan jedno 10,000 rubaljah potrošiti.

Ciena žitka do 15. Svibnja 1858.

	Pšenica		Raž		Ječam		Zob		Kukuruz	
	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr	fr	kr.
Beč	3	36	—	—	1	43	1	52	3	12
Pešta	2	48	1	44	1	40	1	22	2	25
Mošon	3	—	2	1	1	41	1	32	2	6
Temišvar	—	-	—	—	—	—	—	—	—	—
Novi Sad	2	20	1	38	1	20	1	14	2	4
Pančevo	2	—	—	—	1	12	1	12	1	54
Ljubljana	3	50	2	50	—	—	2	—	—	—

Hod državnjačah na bečkoj trgovani.

27. svibnja 1858.

Narodni zajam 83 7/8

Srbsko-hrvatske razteretniee . . 80 3/4

Prid na srebro . . . . 4 3/4 %

Dubljina Save.

22. svib. 1858. — 3′—3″—0‴ nad ništicom.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska narodna tiskarnica drа. Lj. Gaja.
Uredjuje u ime glavnoga odbora Bogoslav Šulek.

GOSPODARSKI LIST.

Izlazi četvrtkom. — Polugodišnja ciena: članovi hrv.-slav. gosp. družtva plaćaju samo 30 kr. poštarine, ili 15 kr. ako se pošilja u kuću; nečlanovi 1 for. 30 kr. poštom. ili 1 for. 15 kr. sr., kad im se pošilja u kuću.

BROJ 22. U Zagrebu dne 3. Lipnja 1858. **GODINA VI.**

Opomena bubarom.

U novije vrieme pojavila se je kod svilacah (svilenih bubah) nova njeka bolest, s koje hametice crkavaju, što bubarstvu neizmjernu štetu nanosi. Budući da upravo sada nastaje doba, gdje bude bolesti snalaze nježne svioce: bit će u dobri čas, ako opomenemo naše bubare (tako narod zove one, koji nastoje oko svilacah), na što im treba paziti, da odvrate od njih bolezanje. O tom je upravo lani izdao knjigu francezki bubar Jean (čitaj: Žan) André, koju sve novine hvale. Evo što piše ovaj pisac o sviocih.

Odkada se je ona nova bolest u svilacah pojavila, francezki bubari štetuju neizkazano; jer prije one bolesti, n. p. god. 1853, nabralo se je u Francezkoj 26 miliunah kilogramah čahuricah (jedan kilogram je=1¾ naše funte), a god. 1856, izza one svilačke kuge, spalo je ovo množtvo čahuricah na 7½ miliuna. Pak to jošte nije sve, nego francezki svioci slabo se razplodjuju, tako da se sada za golemu svotu od 16 miliunah franakah (1 frank=forint šajna) jajca svilacah iz drugih zemaljah u Francezku dovoze.

Svemu tomu je uzrok njeka kuga, što je udarila u svioce ne samo u Francezkoj, nego i u Italiji. Najnoviji broj „Novicah" donosi ovaj dopis iz Milana: „Posljednji put sam vam pisao, da se nadamo dobroj ljetini od svile: ova nas je sada ljuto prevarila. Iz domaćega sjemena izvaljene bube crkavaju kao i lani; bolje se drže one, koje su se izlegle iz furlanskoga i dalmatinskoga sjemena."

Do sada nismo, istina, čuli, da se je i kod nas ova bolest pojavila; no mudrost uči, da se treba za svoju kuću pobrinuti, kad susjedova gori. To valja i za svioce: postarati nam se treba, prije nego nas zlo nadje. Kamo sreće, da su se ove poslovice držali našinci, kad se je korunova bolest drugdje prvi put pojavila, jer bi si bili puno štete prištedili. Hoćemo dakle, da nas ona šteta nauči pameti, i zato ćemo za rana oko naših svilacah nastojati, nebi-li nam za rukom pošlo, ukloniti od sebe zlo, s kojega drugi narodi toliko kvaruju.

Ona kuga porodila se je u sviocih ponajviše s nemarnosti i s negleda bubarah, a stranom i s njihove lakomosti. Kao što jošte mnogi neuki vrtlar (baščovan) kod nas radi, ostavljajuć za sjemenjake najgore krastavce, najmanje glave kupusa i salate: tako su radili i francezki bubari, oni su najbolje čahurice potušili i svilu s njih odmotali, a najslablje ostaviše za pleme i razplod. No stara poslovica kaže: „kakvo sjeme posiješ, onakvo ćeš i žito vrći." Tako se sbude i ovdje: iz hrdjavih jajcah izveliše se sve to hrdjavije bube, koje se napokon sasvim izmetnuše, te uginuše. Bubaru se dakle ponajprije treba postarati za dobro sjeme, ako ga nedobiva od pouzdane ruke. Tako n. p štajersko svilarsko družtvo izvodi samo množinu dobra sjemena i prodaje ga svilarom uz priličnu cienu. Dobro bi bilo, da se za to postara i naš svilarski odsjek.

Tko želi sam izvoditi sjeme od svilacah, neka postupa evo ovako:

Ponajprije treba uvažiti, jesu-li nam lani zdrave bile bube, od kojih dolaze naši ljetošnji svoci. Ako su nam bube već lani vrlo ginule, treba od omladine samo one bubice zadržati, koje su jake i zdrave, a to ćeš ovako poznati. Tri dana izza kako su se bube izlegle, prostri nad njimi, pred drugim obrokom, tananu mrežicu, koju si dudovim (murvinskim) liššćem posuo: sve jake i zdrave bubice osovit će se i popeti na mrežu te navaliti na hranu, a mlitave i slabačke ostat će na dnu. Ove dakle ukloni, jer su već sada bolestne, i ako ih ostaviš kod zdravih, okužit će ti i njih. Gdje su bube zdrave, sve će se podići na mrežu; nu ova nesmie tako visoko nad njimi, visjeti, da je svojom glavom nemogu doseći; jer će onda naravno sve na dnu ostati. Zato treba uviek više sjemena uzeti nego što namjeravamo svilacah odgojiti, da možemo nevaljale odbaciti.

Kad se ovakvi zdravi svioci zapredu, evo ti drugoga postupka za njihovo plemenjenje. Pregledaj čahurice i zadrži za pleme i sjeme samo one, koje su najljepše i najveće. — Nu ima još i medju ovimi razlike, koja se neda prostim okom razabrati, nego ćeš ju ovako poznati. Čahurice, u kojoj su leptirice (ženke) pune jajah, mnogo su veće od onih, iz kojih će se izleći leptiri (mužjaci), a za razplod treba ti i jednih i drugih, al više leptiricah nego leptirah. Izaberi dakle ponajprije najveće i najljepše čahurice, ovo su ženke; i onda opet napose liepe nu pomanje čahurice — to su mužjaci. Da sada doznaš, koje su čahurice zdrave, potegni (vagni) ih, i pronadji srednju težinu. Ako n. p. 300 čahuricah važi 37½ lota: to treba da svaka zdrava čahurica važi 30 zrnah ili granah. Jer (u 1 lot ide

240 granah, dakle 37½ × 240=9000 granah; ako ovu svotu podieliš na 300, zapasti će svaku čahuricu 30 gr. Sve dakle čahurice, koje nevaže toliko, ukloni, jer nevaljaju. Mužjaci se mogu jošt i drugčije poznati. Bubari su zamietili, da iz svilacah, koji se izza svlačenja najprije probude, postaju leptiri: ovakve svioce hrani dakle napose, i kad se zapredu, izaberi najljepše i ostavi za razplod.

Kod ovoga posla treba jošte jednu okolnost uvažiti: da-li ženke onoliko jajacah nesu, koliko valja; jer ako ih malo snesu, možeš biti uvjeren, da su bile okužene, i onda ti neima druge pomoći, nego da baciš sjeme, i da nabaviš od drugud zdravih jajacah. Po izkustvu Andréa treba da 150 ženkah barem 1½ lot jajacah snese.

André piše, da je ovim više godinah opetovanim postupkom zapatio vrlo dobru pasminu svilacah, koji se osobito redovitim svlačenjem i probudjivanjem, težinom svojih čahuricah i ljepotom svile odlikuju.

Nu tko želi imati vrstnih svilacah, nije dosta, ako izabira bube, zapredke (čahurice) i leptire, već mu treba paziti i na hranu, podnebje i stan bubah, pa i sjeme treba osobito pomnjivo čuvati. Tako n. p. izkusni su bubari zamietili, da se u jajcih rano zameće buba, kad je blaga zima; ako se dakle ovaj razvitak jajca kasnije nastalom zimom opet zaprieči, nikad više nećeš iz takvoga sjemena dobiti zdravih bubah. U ovakvom dogadjaju treba dakle raditi, što rade Kitajci (Kinezi), naši učitelji u svilarstvu: oni meću početkom mjeseca Veljače sjeme od svilacah u frižku vodu i ostavljaju ga u njoj njekoliko satih, a onda ga opet pomnjivo suše i spravljaju, te ovako prerani razvitak zametka u jajcih prieče.

Što se tiče hrane, sviocem budi mokra hrana, premlado lišće i kadšto i lišće s oplemenjenih dudovah, osobito ako stoje u žirnoj zemlji.

Kod izbora hrane treba uzeti na um, želimo-li dobiti od čahuricah svilu ili samo sjeme. Najbolju hranu daje sviocem divlji bieli dud (murva): od njegova lišća bube najbolje jačaju, buduć da im podaje više hrane, i ova im više prija nego lišće od pitoma duda. Nu bubarstvo bi premnogo stajalo bez pitomoga drveća, koje tjera više lišća nego divlji dud: zato treba bubaru gledeć na hranu ovako postupati. Ako gojiš bube radi svile, a ti ih hrani do trećega svlačenja lišćem od divljega duda, i onda stoprv, kad ovako ojačaju, podaj im lišća od pitomih murvah. Ako pako čahurice ostaviš za sjeme, najbolje ćeš uraditi, ako svioce sve do zapredanja prehraniš lišćem od divljega duda, i gdje ga neima dosta, da im se podaje stoprv u petoj dobi pitomoga lišća.

U Rodezu su se domislili vrlo sgodnomu načinu metanja lišća. Ondje sviocem nedaju u petoj dobi golo lišće, nego ciele grančice uzduž pometane, a kad ih svioci obrste, dobivaju nove ogranke, pometane u prieko na prijeko. Ovako se nove grančice uviek ukršćavaju, te se za njekoliko danah napravi do ½ stope visoka kao rešetka, u kojoj bube lasno silaze i uzlaze, nit je kada onečiste, jer sva nečist propada kroz grančice na dno, i uz to promahuje uviek čist uzduh, kojega sviocem tako treba kao i hrana. Ovaj način su već i drugdje s dobrim uspjehom pokušali: svioci su u onoj rešetki čili i zdravi, udobno se hrane, netrebaju onoliko prostora i radi se ondje i zapredaju.

I za shodan stan se valja brinuti, i svakih 10 do 12 danah ga mienjati. Najbolje će uraditi, tko priredi za prvu i drugu dobu sobicu, za treću i četvrtu dobu poveću sobu, a najveću za petu dobu, kad se svioci zapredaju.

O vremenu visi takodjer napredak bubah; jer ako n. p. u Svibnju i početkom Lipnja (Juna) zategne kiša ili magla: nestaje lišću zeleni i mliečna soka, te požuti, a svioci, braneći se ovakvim lišćem, samo čavedaju i životare do zapredanja. Ako od njihovih čahuricah izvedeš sjeme, dobit ćeš ga malo i hrdjava.

Ona nova bolest ili upravo pošast (epidemija) svilacah očituje se izprva mlitavošću, nejednakim probudjivanjem; bube slabo jedu, kasnije izlaze po njih mrke pjege, te crkavaju jatomice, osobito pred zapredanjem, a koje ostaju, predu malene, lagane i ponajviše mekane čahurice, a leptiri imaju mrke pjege na krilih.

G. Marsilli, tajnik c. k. akademije u Roveredu, podpažao je takodjer ovu novu crkavicu svilacah i preporučuje od nje sliedeća sredstva, koja je uvješbao za osam godinah kao najbolji uztuk ote kuge: 1) Pobieli (pokreči) sobu, u kojoj ćeš držati svioce i očisti sve stalke vodom, u kojoj ima otopljene galice (vitriol); sjeme kupuj samo ondje, gdje znaš, da bubari nisu postradali od one crkavice, i od ljudih, u koje se možeš uzdati, da te nevaraju. 2) Požuri se odgojom, čim vrieme dopusti. 3) Dok bube gojiš, očisti njihov stan više putah tako zvanim klorkalkom, koji pije svaku tonju i kužnu paru. 3) Ako si nabavio sjemena na više mjestah, hrani bube od svakoga napose, da ti neokuže ostale, ako je kojom nesrećom jedno sjeme bolestno bilo. 4) Za zapredanje donesi svake godine novih granah.

Od jednoga vremena počelo se je kod nas opet marljivije oko svilarstva nastojati, i to svim pravom; jer ako se u toj pomnji uztraje, dotjerat će mnogi i kod nas, dokle su Talijani dotjerali, koji dan i noć nastoje oko svilacah, i tako si za 2 mjeseca toliko nabave novacah, da mogu od njih cielu godinu udobno življeti. Nu tomu se hoće pomnje, točnosti i brige; a odkada su postali Talijani nemarni — eto pošljedicah.

Opominjemo dakle jošte jedan put naše bubare, da budu na oprezu, i da se opamete tudjom štetom, nastojeć kako valja oko svilacah i znajuć, da se narav nikako neda od čovjeka prevariti i nadlukaviti, te „kakvo sjeme posiješ, takvo ćeš žito žeti."

Sbornica.

Ž. Od Kalnika. Preporučenu od Vas u 13. br. ovogodišnjega Gospodarskoga lista maz za liečenje rane, s koje vinova loza poslie rezbe suzi, pokusio sam

i pronašao, da zbilja obustavlja suzenje. Ja sam namazao njekoliko trsovah, i opazio sam, da nesuze; dà, ja sam na istom trsu jednu ranu namazao, a drugu ne, pa nenamazana suzi čitavo, namazana ne. Na njekojih namazanih opazio sam samo sasvim neznatan pot (znoj). Maz napravio sam malo drugčije nego što ste Vi kazali: uzeo sam naime u jednakoj mjeri ugljevlja i vapna i to gašenoga, jer nisam mogao nabaviti živoga. Isto tako zamienio sam ulje laneno, kojega nisam imao, s uljem orahovim. Na jesen pokusit ću njekoliko trsovah rezati, pa ću Vam onda javiti pošljedak.

Pokusio sam i preporučeni u Gosp. listu način čišćenja vina sa sadrom; nu taj pokus izpade zlo. Kad sam za osam danah kušao čišćeno vino, bilo je kakovo i prije; niti je bilo čistije niti voljkije. Možebiti, da sam zlo postupao; jer sam u osam vedarah vina samo 1 funtu sadre sasipao. Sada ću pokušati čistiti u bocah (flašah), te ću Vam i od toga prijaviti pošljedak.

U jeseni sam bio nabavio stakla preporučena kod vrenja (kipljenja) i dopunjivanja vina (*Gähr- und Füllungsgläser*). *) Vrelače su veoma dobre i treba ih svakomu preporučiti; nu dopunjače su vrlo prevarljive. Čovjek ih kod dopunjivanja u vranj (pilak) zatukne, pa onda na nje bačvu dopuni, da je puna bačva i staklo: tako onda možeš na staklu vidjeti, kada se je toliko vina usušilo, da ga treba dopunjivati. Pak to možeš učiniti i netreba ti zato bačvu (lagav) otvarati, pregledati, mrenu prodirati, koja se napravi na vinu, pa tako vino slabiti. Nu kada je ovo staklo ozgor dobro zatvrdjeno, onda se može u lagvu vino usušiti, da možeš ga i odtočiti, a staklo ostaje puno. Ja sam odtočio vina iz suda, na kom je bilo takovo staklo, pa je staklo ostalo sve jednako puno. Zatim sam izvadio cielo staklo iz vranja, i nosio ga po pivnici tako, da sam ostavio dolnju rupu otvorenu, i opet nije ništa izcurilo iz stakla. Stvar nije nova, uzrok je poznat; poznato je, da je njeka Vestalica mogla i u rešetu donieti vode, kad ga tako uredila, da nije mogao ozgor zrak tištiti. S toga ovo ni nepišem zato, da stvar razjasnim, već samo zato, da učinim pozorne one, koji su si nabavili takova stakla, da im treba kadšto nadignuti zatik na njem, jer onda će vino sjegurno iz stakla proći u lagav, ako se je u njem usušilo. Osobito preporučujem to onim, koji imadu čep ili pipu u takovom lagvu, i puštaju družinu u podrum. Treba još i to, da čovjek imade čepove na takovih bačvah, kad mu treba vino kušati ili drugčije odtočiti, jer kroz dopunjaču nemožeš ga na teglicu vući, i ako staklo izvadiš, opet je muka dok ga usadiš tako nazad, da ti se vino nekvari. Najbolji su čepovi željezni, koji su na onoj strani, koja se u sud turi, sasvim šiljasti, s druge pako šuplji i na zavoj (*Schraube*). Za ovaj zavoj naredjen je ključ, s kojim one čepe odtvaraš i zatvaraš. Kad si metnuo ključ k sebi onda ti nemože nitko do vina. Ja sam pitao njekog zanatliju, pošto će mi napraviti takove čepove? Nu on je tražio za svaki 20 kr. To je žalost, što ova gospoda navadno misle, da krojač u Zagrebu napravi u svakoj crnoj halji džep, u kom se dukati legu, pak onda kad vide ovakvu crnu halju, osebito iz sela, a oni neznadu kako bi svoju robu cienili. Tako sam i nedavno na njekom mjestu hotio kupiti ljuljice, da ju posijem. Stupim u dućan, i zapitam momka, koji se je ondje desio: po što funta? On pogleda cjenovnik, pa mi reče: 24 kr. Nadodje drugi njeki gospodin i pokle bi razumio što želim, reče mi: da stoji funta 30 kr. Na moj odgovor, da je momak sada kazao, da stoji 24 kr., uze i on gledat cjenovnik, gdje je bilo debelo napisano tako, da sam ja iz daleka mogao čitati, 24 kr.; nu on mi zato ipak sasvim hladnokrvno reče: „stoji 30 kr.“ Ja pomislim: sij ti to sam, ja je ljenesijao, ako je nebude drugdje; odem drugamo i dobijem po 24 kr.

*) Ja bih je naški okrstio vrelače i dopunjače (razumievase flaše ili boce), naprema vijača (lopata) i kopača (motika).

U Movraču. Jedno jutro lani najeli su se moji volovi kod oranja rosnate djeteline, i jedan od njih se je odmah opaučio (napuhnuo). U zalud smo ga nagonili, da trči, pogibelj je sve rasla. Onda ja uzmem periš (penicil) i porinem ga volu uz kuk u trbuh. Umah udari iz njega uz malo krvi smrdljiva para i za koje vrieme vol je opet orao. Zato preporučujem svakomu gospodaru, da si nabavi nož, trokar nazvan, štono sam ga ja od g. dra. Praunspergera za 3 for. 30 kr. kupio, i od onda ga uviek na ruci imam, da se njim poslužim, ako mi uztreba.

Opazka uredništva. Ovako nam piše vrli gospodar g. Vil. Ladany Buduć da je upravo sada doba, u koje našu stoku pomenuta bolest napada: sgodno nam se čini priobćiti o njoj i to, što drugi gospodari pišu. Marvinče se opauči (napregne, napuhne) od zelene krme, kad je mnogo pojede. Od ove krme izvija se u njem vrlo brzo množina pare, koja nemože izaći. Tu dakle neima druge, nego oboriti paru ili joj put otvoriti. Bolest je vrlo opasna, i ako brzo nenadodje pomoć, parnut će svako govedče. Preporučeno od našega g. dopisnika pomaže, nu zahtieva vješte ruke, inače nastaje nova opasnost. Tko hoće da se posluži trokarom, neka ga zabode u lievu taštinu medju kuk i rebra, i neka ga dotle drži u rani, dok neizhlapi sva para Ako neimaš trokara, možeš se za nevolju oštrim, dugačkim i svietlim (nipošto hrdjavim) nožem poslužiti, i u rani ga malko zakrenuti, da može para izaći. Rana će brzo zacieliti, ako ju budeš frižkom vodom marljivo prao. Poslie ovoga ráda (operacije) nedaj govedčetu 12—24 sata nikakva obroka, nego samo vode što se više može, i ostavi ga na miru.

Mjesto trokara, s kojim treba vrlo oprezno baratati (a to nije svakomu dano), preporučuju u novije vrieme tekući nišador (*flüssiges Ammoniak, Salmakgeist*) kao najpreče sredstvo od ove bolesti. Kad ti napregne marvinče, uzmi za jednu žlicu (kašiku) toga nišadora, slij ga u čašu vode i ovu ulij bolestnomu volu u grlo. Čim ga popije, odlanut će mu, i za jedan sat prestat će sva bolest. Ako je slučajno bolest tako mah otela, da se prvom žlicom neda prognati, a ti metni opet žlicu nišadora u čašu vode i saspi ovo bolestnomu marvinčetu u žvalje. Samo nemoj na jedanput nikada više od žlice nišadora uzimati, jer je ljut. Nišadora ovoga možeš u svakoj ljekari za koju krajcaru nakupiti, i učini to za rana; jer kad ti govedče oboli, onda je prekasno pošiljati stoprv u ljekaru po liek.

GLASONOŠA.

Kućanstvo.

— Staklenice, čaše i svako staklo, kad potamni, najbolje ćeš i najbrže očistiti, ako naliješ u vodu solične kiseline *(Salzsäure)*, od prilike 12 kapljicab kiseline za svaku čašu vode, u kojoj staklo pereš. Ove kiseline dobit ćeš u dućanu za koju krajcaru, i ona će ti osobito vapno (kreč) odmah ukloniti, koje tako rado za staklo prianja.

Gospodarske viesti.

— Podružnica bečkoga gospodarskoga družtva u Schwechatu uredit će za 30. Kolovoza (Aug.) gospodarsku izložbu svoga kotara, na kojoj će se staviti na ugled stoka, po imenu bikovi, krave, telice i konji, koje je sam vlastnik odgojio; zatim plodine svake vrsti, dakle žito u zrnju i snoplju, sjemenje od gospodarskoga bilja, povrće, gomolji, voće, vino, pivo, maslo, sir, vosak, med, čaburice, svila itd.; napokon svake vrsti ratila i ratarski strojevi. Osobiti odbor dosudjivat će nagrade, i to, osim državnih rogatoj stoci namienjenih (od 50—150 fr.), 22 nagrade iz blagajnice podružnice. Odavde se vidi, koliko su jošte naše podružnice zaostale.

— U Banatu, na imanju vlastelina Timary-a, izvode se svake godine 2000 centih pirinča (riža), što čini na godinu od prilike 20,000 for. dohodka.

Vinogradarstvo.

— Svatko znade, da onda neima mraza, kad je oblačno ili kad vjetar duva; jer onda neima rose, a mraz je samo smrzla rosa. Tko dakle želi prepriečiti mraz, treba da zapriečí rosu, a ova pada samo onda, kad je nebo vedro. Treba ti dakle stvoriti vjetar ili oblak. Ono prvo nemože stvoriti čovječja ruka; al može oblak. U to ime se užižu u vinogradih pred zoru, kad se ljudi mraza boje, vatre od mokroga granja i roždja, iz kojega množtvo dima suklja i ovaj poput oblaka lebdi nad vinogradom. Nu da se ovako mraz prepriečí, treba da svi gospodari ovakve vatre lože: zato je zapovied na mnogih mjestih, da svaki vinogradar mora na dato znamenje, u 2 sata sjutra zapaliti onakvu vatru, jer bi inače malen vjetrić lasno odnio dim s vinograda, gdje vatra gori, i zastro bi vinograd koje lienštine. U Francezkoj, kad se boje mraza, grade vinogradari medju članovi vinograda kao zidine od slame, što takodjer hasni, al stoji mnogo truda i troška. Bečki užar Blumenthal izmislio je jednostavnije sredstvo: on plete od slame trsovne klobuke, kojimi se svaki trs (čokot) pokriva, kad se boje mraza, i sasvim ga brani od njega. Ovakov klobuk je kao plitka zdjela, širok je 12 palacah, važi 11 lotah i stoji samo 2 kr. u Beču. No trebalo bi samo jedan klobuk nabaviti, a ostale bi mogla družina zimi splesti, tako da bi se samo slama trošila, a ta nestoji mnogo; usuprot traje ovakov klobuk i 15 godinah. Dakle je trošak neznatan, a pokrivanje nebi takodjer bilo odviše neprilično, jer vješt gospodar zna već u večer, hoće-li biti sutradan mraza. Tko umie računati, i proračuna, koliko mu može mraz počiniti kvara i koliko bi stali trsovni klobuci: uvidjet će, da to nije baš onako smiešno, kao što će se možebiti gdjekomu učiniti. Samo valja primietiti, da oko Beča režu vinograd na nizko, zato imaju i nizko kolje: kod nas bi dakle trebalo, da se onaj klobuk u sredini probuši, da se može nataknuti na kolac, što je dakako nepriličnije nego u onoga, koji ima nizko kolje, te se svaki srs samo pokrije.

Voćarstvo.

— Kad se voćke presadjuju, treba paziti ne samo na to, da ona strana, koja je bila prama sjeveru obrnuta, opet onamo gleda, nego i na to, da nebude voćka dublje u zemlji nego što bijaše do sada. Izkustvo je dokazalo, da voćke posadjene samo 2 palca dublje nego što bijahu prije, ginu za 15—20 god., a čim su dublje tim prije umiru, tako da drvo posadjeno 9—12 palacah dublje nego dosele, gine već buduće godine.

— Ponajveći voćnjak ima g. Hooibrenk u Hietzingu kod Beča. On je ljetos 75 vaganah koštícah i jezgaricah posijao, pa kad voćke oplemenjene poodrastu, onda ih prodaje.

Stočarstvo.

— Novčana nagrada od 200,000 for. sr., što ju je konjokrot Rarey zahtievao za svoju tajnu, već se je skupila u Francezkoj na dionice. Uslied toga je Rarey počeo obučavati dionike u svojoj vještini, i ovi su s njegovim naukom posve zadovoljni, tako da su mnogi ovi djaci s mjesta njekoliko biesnih konjah s dobrim uspjehom ukrotili. Samoga francezkoga cara zastupa kod ovog poučavanja njegov nadkonjušnik i general Fleury, veliki nadzornik francezke konjice (kavalerije). — Naša poslovica kaže, „što vide četiri oka, vidjet će i dvadeset i četiri.“ To će se valjda i ovdje izvršiti, te će se na skorom za ono pročuti, što znade stotina ljudih.

Svaštica.

— Novi predsjednik ugarskoga gospodarskoga družtva, grof Stjepan Karolyi, izjavio je, da će o svom trošku urediti kod Pešte pokušalište, a na svojih imenjih u satmarskoj i čongradskoj županiji izgledna gospodarstva.

— U Beču je na ogled stavljen najveći vol, što ga je ikad bilo, jer ova volina (da tako rečemo) važi malo ne 43 centa.

— Dor. Bruchus, zviezdar, zapazio je na berlinskoj zvjezdarnici repaticu, nu ova se za sada vidi samo na zviezdogled *(teleskop)*.

— U Beču umire najviše ljudih od pljućnih čirovah zvanih tuberkule; u Londonu od zapale pljućah i bolestih srca, u Parizu od pošaline *(tifusa)*, a u Berlinu od škripih (škrofulah).

— Englezi su u konjarstvu daleko dotjerali, i to ponajviše tim, što svaku struku konjah hrane prema njihovoj porabi. Tako n. p. konji za tarnice dobivaju dnevice 15 funt. smrvljene zobi, 5 funt. užrvnana boba, 8 funt. sječke od siena i 5 funt. sječke od slame. Ovakov konj vuče u dvokolicah na hrdjavu putu 20 centih, a na drumu 40 centih. Svaki konj ima posebnu konjušnicu, u kojoj nije privezan, nego se šeće.

Odgovori uredništva.

G. M. A. u T. Pored najbolje volje nije mi moguće od težka posla izvršiti Vašu plemenitu želju; i da Vam iskreno kažem, i nenadam se od toga onomu uspjehu, kojemu Vi. Drugo je rieči, a drugo djela.

G. J. Š. na B. Na Bisagu možete dobiti koliko Vam drago vrlo dobra vapna, vagan po 40 kr., samo se javite kod ondašnjega g. župnika.

G. E. J. u K. Sva 4 svezka poslana su Vam po g. Šv., od njega Vam ih treba potražiti; za druga 4 svezka predplata iznosi opet 3 for. 30 kr.

G. M. M. u V. Primih, hvala Vam. Hoćete-li brzo držati rieč?

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska narodna tiskarnica dra. Lj. Gaja.
Uredjuje u ime glavnoga odbora Bogoslav Šulek.

Dodatak

22. broju Gospodarskoga lista 1858.

Zapisnik

odborske sjednice od 3. Svibnja t. g.

Prisutni: predsjedajući, drugi predsjednik g. baron Miroslav Kulmer; odbornici: gg. Ivan Zidarić, Mojsia Baltić, dr. J. Schlosser, Mio Krešić, Ferdo Cudermann, Ljudevit Vukotinović.

§. 1. Predložena je pristupnica g. Makse Mihalića, c. k. tajnika kod namjestništva ovdješnjeg, po kojoj g. M. Mihalić družtvu kao član-utemeljitelj pristupljuje; isto tako pristupnica g. Iv. Daubačića, c. k. savjetnika namjestništva i posjednika, koji se upisati dade za člana redovitoga.

Pristupljenje toli vriedne gospode biaše s veseljem primljeno.

§. 2. G. Vukotinović čitao jo predlog svoj, kojeg je c. k. Finanz-Prokuraturi u obziru zaklade Haraminčićeve priobćio; predlog bi odobren.

§. 3. Sl. c. k. pukovina slunjska priobćuje dopisom svojim od 2. Trav. t. g. br. 4267/1457. da su rešnjaci u blagajskoj satnii za porabu gospodars. družtva priredjeni i jur u Zagreb poslani.

Odlučeno: rešnjaci su primljeni; imadu se u pokušalištu zasaditi, a pukovini će se zahvalnost pisati.

§. 4. Okružno ravnateljstvo financialno odlukom svojom od 2. Trav. t. g. br. 3873 neozimlje u obzir prošnju gospodars. družtva glede pristojbe, koju će morati za zakladu Haraminčićevu platiti.

Odlučeno: 11 for. 37$^{2}/_{4}$ kr. platiti, nu ove u svoje vrieme, kad zaklada u život stupi, od kamatah stegnuti i blagajni družtvenoj povratiti.

§. 5. C. k. bečko gospodarsko družtvo pozivlje na skupštinu, koja će se 5. i 6. Svibnja držati.

Odgovoreno: da je g. c. k. savjetnik namjestništva Fr. Žigrović uprošen, da družtvo zastupa.

§. 6. C. k. družtvo gospodars. česko pozivlje na glav. skupštinu 13. i 14. Svib.

Odgovoreno: da je g. Fr. X. Aschenbaum, tajnik gospodars. društva tamošnjeg, umoljen, da ovostrano družtvo zastupa.

§. 7. G. dr. Schlosser nadzornik pokušališta izviestio je; da je 29. Trav. putem dražbe prodana trava u pokušalištu za 72 for.

Primljeno za dragovoljno znanje tim bolje, jer je lani u to ime 54 for. 45 kr. dobljeno; pogodba u ostalom sa kupcem g. najme Iv. Kamaufom načinjena odobrena je.

§. 8 C. k. družtvo Solnogradsko pozivlje na skupštinu glavnu za 25. Svib.

Odgovoreno: da je g. tajnik tamošnji Maks. Zetter uprošen, da družtvo zastupa.

§. 9. Vis. c. k. namjestničtvo priobćilo je naredbu okružnu od 28. Ožujka t. g. br. 21326 u pogledu gojenja marve.

Odlučeno: poslati ju podružnicam i preporučiti im važan taj predmet.

§. 10. Andri Horvatu daje se zemlja kod Sv. Roka obar Laške ulice u najam uz iste uvjete, uz koje zemlju u Laškoj ulici drži za godišnju cienu od 40 for. počamši od 1. Listopada t. g., što mu se ima upisati na pogodbu priašnju za zemlju Laškoulıčansku.

§. 11. G. Vukotinović predložio je Pametarku, koju želi da se na korist družtvene blagajne proda.

Odlučeno: razposlati ju podružnicam i pozvati ih, da se za prodanje zauzmu.

U Zagrebu 3. Svibnja 1858.

U odsutju podpredsjednika *Zidarić.*

Perovodja *Vukotinović.*

Zapisnik

sjednice gospodarske podružnice Dugoselske

8. Travnja t. g. u Božjakovini pod predsjedničtvom presvietl. g. grofa Sjepana Draškovića, u prisutju p. n. gg. članovah: Barača, Balaška, Havlička, Dočkala, Koča, Štiglica, Felsmana, Planera, Makovice, Šurine, Medvedića, Antolkovića, Vragovića i Mlinarića, tajnika, držane; u kojoj, sliedom pravilah podružničkih, najprije:

§. 1. Sabrani su godišnji prinesci u svoti 67 for. 30 kr. sr. te odlučeno osrednji odbor umoliti, neka neprima od pojedinih gg. članovah prineske, nego će se svi nastojanjem ovdašnjeg odbora pobrati i glavnom družtvu poslati, da se tako jasni računi voditi uzmognu.

§. 2. Žalostne pošljedice pomanjkanja krme potaknu ovu podružnicu, da umoli c. k. kot. ured, neka naloži svakomu selu, da barem jednu prostu sječkarnicu za izgled nabavi: a sliedeća gg. članovi se sjediniše, da ćedu Weissovu rezaću makinu za uzajamnu porabu naručiti: grof Drašković, grof Ant. Erdödy, Barać, Bužan, Koč, Tomeković i Mlinarić, pod uvjetom, da ćedu gg. naručitelji za popravak stroja 1/4 krajcare od vagana sječke plaćati — a ini, kojim se posudi, polag pogodbe.

§. 3. Sa radostju pozdravi ova podružnica nove gg. članove, naime presvietl. g. grof Ant. Erdödya, koji je upravo k viećanju o uvedenju sječkarnicah prispeo, i odmah pristupio — nadalje preč. g. zač. kano-

nika Dorotića i veleč. g. župnika Karasa; nu sa žalostju začu izstupljenje jednog člana, g. Petra Mlinarića, učitelja u miru, komu promienjene okolnosti nedopuštaju članom ostati, te koji položivši za god. 1857. prinesak i cienu povelje sa 5 for. 30 kr. povrati svoju povelju i povelju g. Šaupera, koji nove neće, budući, kao član gospod. družtva od postanka, sa starom zadovoljan.

§. 4. Na temelju regulativa pod brojem 10217, 857. za podignutje dudarstva odlučeno je: prikladno zemljište od tri rali za kotarski dudovnjak potražiti i nabaviti: na što g. predsjednik predloži izpod sv. Brcka nuz cestu u Paukovec vodeće zemljište Galdišće zvano, koje se ima odmah po posebnom odboru naime po predsjedniku i po gg. Baraću, Havličku, Balašku, Felsmanu i tajniku pregledati i za nabavljenje istog koraci činiti *) Osim članovah, koji su si od glavnog družtva sjemena od bubah nabavili — porazdieljeno je po g. predstojniku Baraću, novog, kroz c. k. županijsku oblast naručenog sjemena 16 lotah na sliedeći način: gospoština Kozinšćak uzela je 6 lotah, obćina Oborovo 4, Prečec 3, Dugoselo 1, pol lota učiona brckovljanska, pol lota učiona dugoselska, za koje porabu izjavi se g. kot. liečnik Planer, da će u svom stanu potrebiti prostor ustupiti, i 1 lot g. Barać.

Da se pako školska mladež i u pčelarstvu vješbati uzmogne, odlučeno je, nastojanjem c. k. kot. ureda — ako pčelinjakah barem kod gg. župnikah neima, nove pčelinjake na učiteljevoj bašči uvesti.

§. 4. Viećano bi o oplemenjenju stoke: nu vidjelo se, da se dosadanjemu zlu doskočiti nemože do izvedene Commassacie, dakle valja nju izgledati.

§. 5. U slied poziva glavnoga družtva predbrojili su na Ettingerovo djelo: „Sriemsko-slavonske, hrvatsko-slavonske životinje divje, zvieri i ptice“ g. Barać, zatim učiona lupoglavska i Brckovljanska, — Podružnica je naručila „Novice,“ a učiona lupoglavska „Neven.“ Osim toga predbrojila su na Hölblingov kemički gjubar: gg. grof Drašković 50 centih, Tomeković 50, Bužan 20, Barać 20, Havliček 5, i St. Mlinarić 5 centih.

§. 6. Na poziv upravljajućeg odbora dana 7. Ožujka t. g. pod br. 206. da-li bi se imala glavna skupština deržati prie dospjevšeg potvrdjenja pravilah, jednoduš no bi zaključeno, neka se potvrda počeka.

§. 7. Sa radostju i zahvalnostju primila je podružnica poslatih njoj 40 komadah cjepovah, koji su polag želje gg. članovah tako razdieljeni, da je 20 maronah i 9 jabukah brckovljanjski školski vrt, 9 jabukah vrt školski u Ježevom, 2 jabuke lupoglavski dobio.

§. 8. Glede gg. članovah, koji prineske svoje još položili nisu, odredjeno je, pismeno ih na dužnost opomenuti.

§. 9. Jednu vinotržtvenog družtva akciu pdpisao je, osim prie podpisatih, g. Barać.

§. 10. Odlučeno je sjednice svake četvrt godine uredno držati — i čim bi njekojim gg. članovom predaleko bilo uviek u Božjakovinu dolaziti — odlučeno je, da će se na temelju pravilah gospodar. družtva prva buduća sjednica dne 8. Lipnja t. g. na Bregih obdržavati, s toga se niti neće novi poziv na gg. članove izaslati.

§. 11. Sa zahvalnostju primila je podružnica ova opis Ward-ova kosila i „Bericht der Handels- und Gewerbe Kammer“ za Arkiv.

§. 12. Sva gg. članovi javili su zimske usjeve za liepe — nu trsje je na visokom popucalo i pozeblo.

U Božjakovini dne 12. Travnja 1858.

Predsjednik grof *Stjepan Drašković.*
Tajnik *Stjepan Mlinarić,*
župnik Lupoglavski.

Zapisnik

sjednice odsjeka za svilarstvo držane dne 9. Svib. 1858.

Prisutni: gg. A. Fodrocy, načelnik; Ivan Zidarić, Ivan Žigrović, Mirko Gjurkovečki, M. Baltić, M. Krešić, članovi.

Na predlog g. načelnika budu sliedeći predmeti pretresivani:

1. Na mjesto bivšeg perovodje g. Vidulovića, sadanjeg nadzornika svilarstva u Rieci — povjereno je opravljanje poslovah odpravniku glavnog odbora g. M. Kranjčiću privremeno time, da bude takodjer vlastan dopise ovog odsjeka, kao namjestni perovodja podpisivati.

2. Na predlog g. načelnika o izboru povjerenikah, koji će interese ovog odsjeka u pojedinih kotarih, ako moguće i u pojedinih obćinah, zastupati i o napredku svilarstva izvješća podnositi; — nadalje na predlog naputka za ote povjerenike, bude odlučeno: da se naputak i imenik povjerenikah na kamenu tiska, i tada razašalje njim i svim podružnicam; obćinstvu pako u Gospodarskom listu da se objavi. — Zajedno neka se i vis. c. k. namjestništvu u tu svrhu podnese, da se zvanju povjerenikah nikakve zapreke nestavljaju.

3. Na predloženo pitanje g. načelnika: bi-li shodno bilo kod ovogodišnje izložbe voća, takodjer čahurice i svilu izložiti, odlučeno bi, da se u dogovoru s glavnim odborom program za ljetošnju izložbu sastavi, i čim prie u tu svrhu objavi, da posjedatelji čahuricah i svile od svačega nješta za izložbu pridrže.

4. G. dr. Hlubek, tajnik gospod. družtva u Gradcu, šalje uslied našega poziva, pravila ondašnjega svilarskoga družtva sa svojom propratnicom. Pravila ota i opazke g. dra. Hlubeka primljena su do znanja, zajedno umoljen je g. sučlan Mijat Krešić, da po tom izradi program, kako bi se moglo ustrojiti takvo družtvo i u Zagrebu, i da ga odsjeku podnese.

Gori navedeni naputak i imenik priobćit će se kasnije.

---

*) Drugi dan bi zemljište pregledano, za prikladno vidjeno i za nabavljenje su koraci učinjeni.

Zapisnik.

Sjednice odborske od 30. svibnja 1858.

Prisutni: GG. Eduard Zdenčaj, Bar. Mir, Kulmer, Ivan Zidarić, Dr. Schlosser, Mojsia Baltić, Mio Krešić, Ljud. Vukotinović, Pavao Hatz.

§. 1. G. Vukotinović predlaže, da bi se na jesen izloga voća držala.

Odlučeno: da se drži; k onim 10 duk., što je Nj. Eminencia lani poklonila, dadoše GG. Fodrocy 2, Zdenčaj 1, Kulmer 1, Baltić 1, Vukotinović 1.

§. 2. G. Vukotinović predlaže: naj glavnija zadaća na polju praktična gospodarstva je, da družtvo se trsi razploditi plemenite i dobro rodeće vrsti trsovne; u tù svrhu nije dovoljno, da se rešnjaci iz tudjih goricah kupuju, pak na drugu godinu prodavaju, jer to je samo prolazna njeka trgovina, koja nemože služiti temeljom stalnim za oplemenjenje vinogradarstva; zato će shodnie biti, da se vinograd po izboru zasadi, koj će svake godine kao matica davati mladice za plod; ko što je već pod g. Čačkovićem počelo, tako je ovog proljetja nastavljeno, nu treba da još dalje idemo, najme da se stari vinograd, koj je izim nekoliko trsovah, posve nevaljali, izsieče; moje mnienje dakle jest, da se jedan komad od iztočno podnevne strani ležeći sad na jesen po berbi korienom posječe, da se zemljište dobro prekopa, na proljetje buduće da se djetelicom zaseje, koja se može godinu dana ostaviti, dok ojača, tada pod jesen podkopati i novi nasad namjestiti; način ovaj čistiti će i gnojiti zemljište i zasadjeni ključeci će sigurno dobro uspievati.

§. 3. Dopis vis. c. kr. Namjestničtva 11. Svibnja t. g. br. 7442 u obziru bolesti, koja kod bubah vladaše prošaste godine u Lombardii, priobćen je shodne porabe radi odsjeku svilarskomu.

§. 4. Vis. c. kr. Namjest. priobćuje poziv na podpise za photografičke slike životinjah izabraniih, što su lani kod izložbe bečke bile, — odlučeno proglasiti poziv.

§. 5. Vrtlar Prutsch moli, da bi mu odbor dopustio, da jednu kravu držati smie.

Odlučeno: dopustit se nemože, nego će mu se koncem godine nagrada dati, buduc da je veoma marljiv i dobar bio. Putem vis. c. kr. Namjest. od 11. Svibnja t. g., br. 5353 preporuča se djelo: „*Beiträge zur Hebung der Obstkultur*,“ *von Oberdieck und Lukas; Stuttgart, bei Fr. Köhler;* ciena 1 fr. 7 kr.

Djelo ovo se preporućuje ovime svim voćarom, jer dosta zaslužuje podpune preporuke.

Istom tako preporučuje se djelo o D r a i n a g i od C. E. K i e l m a n n a; dobit se može: *in Kassel bei A. Freyschmidt;* odlučeno kupiti to djelo.

§. 7. Zapisnik podružnice Dugoselske bi čitan i odlučeno: da se zapisnik tiska. Što se tiče predloga po g. Tomekoviću činjenoga glede pašarie i kvarovah, što pastiri djelaju, to je po odluci vis. Namjest. glede gojenja marve stranom već riešeno; u ostalom će se predmet na gl. skupštini pretresati.

§. 8 Rukovodjenje pjeneznice družtvene iziskuje, da se svi prinesci novčani, koji družtvu pripadaju, upravo na odbor pošiljaju, zato se ovime s v i č l a n o v i i p r e d b r o j n i c i l i s t a p o z i v l j u, d a l i s t e n o v c i m a o b t e r e t j e n e n a u p r a v l j. o d b o r a d r e s i r a j u.

U Zagrebu 30. Svibnja 1858.

Eduard Zdenčaj, podpredsjednik. *Vukotinović*, perovodja.

U poslu trgovine vinske.

Na mnoge pozive, koje u sviet pošiljamo, neima žali bože odzivah. Što se tiče ustrojenja vinotržnice, to baš nebi imali toliko povoda tužit se, jer je to stvar velika, koja iziskuje mnoge silah, i promotrenja višestrnog, — premda smo se i tu većjoj revnosti nadali; nego što se tiče druge one kao predbježne tobož špekulacie sa prineskom od 20 fr., tu smo se sigurno jako prevarili u našoj nadi; mislismo, da će svatko, uvidivši korist toga poduzetja, rado nanj pristati, ali tomu nije tako; svega skupa imamo samo s e d a m podpisah što čini 140 forintih. Ovih danah pristupio je g. M. V i n k o v i ć iz Ladislavca; time dakle narasli su podpisi na 160 fr.

Vrieme se nije u ničemu poboljšalo; potrebe se nisu umalile, troškovi nisu odpali, niti dohodci nisu nikomu porasli; neznamo indi, koj bi mogo biti uzrok, zašto da se svojski nepobrinimo, da si pronajdemo za našu najbolju robu, koju imamo, dobra trgovca? Jošte nije kasno, još je stvar u naših rukah, — nu za malo će prekasno biti, preuzet će drugi prvenstvo, a mi ćemo gledati, pak kašnje kazati: e j d a s m o z n a l i, t o b i b i l i m o g l i i s a m i č i n i t i!

Iz vjerodostojnih izvorah mi je znano, da bi stanoviti trgovac vinski u Pragu želio kupiti hrvatska vina do 2000 akovah, želio bi viendar prie imati vina na muštru (kako se kod nas kaže.) Moja dobra volja, kojom sam stvar ovu poprimio, i uživotvoriti hotio, nemože dalje, jer me nitko nepodupira; čujemo, da se mnogim svota od 20 fr. prevelika vidi, ej pa dobro; netreba se na to vezati; komu je 20 fr. mnogo, neka dade 10 ili 5 fr., sve će dobro dojti; svrha je, da se sakupi, ko što u prvom pozivu rečeno bi, toliko novacah, da bi za putovanje u sjeverne pokrajine dosti bilo; uzmimo dakle put u Pragu, Lvov, u Krakov, to bi po prilici moglo 400 do 500 fr. dosti biti; nu hoćemo uzeti i manje n. p. u Pragu samo 300 fr. uzamši ovamo i trošak za butelie, koje čovjek sa sobom mora voziti; nu svakako bi bolje bilo, da bi čovjek mogo, kad donlie dojde, i dalje projti.

Ja prosim ovime najtoplie sl. podružnice naše u St. Ivanu, u Križevcih, u Dugihselah, u Varašdinu i Virovitici, neka izvole u to ime kupiti novacah, da pokušamo našu sreću na tom za našu domovinu toliko korist obećajućem polju; ako se tko od gospode vinogradarah najde, koj hoće po dvie butelie dati od svoga vina, to bi veoma dobro bilo, jer bi ga mogo poslati u

Praga onomu trgovcu, koj je izjavio, da hoće kupiti vino hrvatsko.

Što bi se sakupilo, prosim početkom Srpnja poslati na odbor upravljujući; sigurno se može svaki osloniti na odbor i zajedno uvjeren biti, da ću i ja od moje strani učiniti sve moguće za postignutje željene svrhe. Ciena svakom vinu da se naznači, i koliko ga ima za prodaju; medjutime treba i to iz druge strani, da svatko jamči, da je vino i u lagvu izbilja takovo, kakovo jo ono u butiliah; ta okolnost je od največje važnosti; jer kad bi se prigodom prvih korakah takova pogrješka počinila, to bi onda naša vjeresia kod stranih trgovacah veoma slabu cienu imala.

U Zagrebu 27. Svibnja 1858.

Vukolinović.

Gospodarske viesti.

— Žalostne pošljedice neograničene diobe pojavile su se i drugdje, zato ih sada nastoje prepriečiti zakonotvorstva. U mnogih njemačkih državah stvoreni su u tom pogledu zakoni pošljednjih godinah: u njekojih državah zabranjuje se dioba selištah imajućih 60—120 jutarah (ralih), u drugih se pako dopušta i seljakom stvoriti kao povjerbine (*Fideikommissgut*), koje će prelaziti nerazdieljene s otca na najstarijega sina.

— Glasoviti gospodar baron Babo (u Würtembergu) prvi je uveo nauku gospodarstva u pučke škole. On je u tu svrhu sam spisao više pučkih knjižicah o gospodarstvu i sklopio družtvo za širenje ratarstva pučkom učionicom, koje družtvo je i vlada podupirala. Ovo je družtvo dielilo nagrade učiteljem, učećim gospodarstvo i to samo 15—20 fr., nu pored vladajuće skupoće i ovo je učiteljem dobro došlo, i mladež je sbilja očevidno u ratarstvu napredovala. Sada radi baron Babo o tom, da se svakomu učitelju 1—2 rali zemlje ustupi, koju ima za svojimi učenici obradjivati. — U Rheinhessenu se je istom namjerom stvorilo družtvo, ovo je opet pogodilo vrstnoga gospodara H. K. Schneidera, te hodi po zemlji i poučava odrasle ljude badava u gospodarstvu i to svake zime u drugoj varošici. On je ovim svojim poučavanjem tako izišao na glas, da k njemu dolaze iz okola gospodari i slušaju što uči.

— Stajerska gospodarska sedmica piše, da Josip Majer, kovač na Štajeru u Untermogau (to će biti njekakva Dolnja Mogava) gradi supinske plugove (*Supingerpflug*) komad po 18 fr. i da ih je u samu Hrvatsku do 200 komadah opremio. Nebi li nas htio obaviestiti koji vlastnik ovakvoga pluga, kako je s njim zadovoljan.

— Milanski „Regolatore aministrativo“ donosi potanko izvješće o pokrajini Belluno, iz kojega vadimo evo ovu viest, da se vidi, da ni drugdje nije bolje nego kod nas. Ratarstvo tjeraju težaci, i to ponajviše iz polovice, a vlastelin mora sve terete nositi, pak opet je sasvim izvrgnut samovolji težakah, koje mora, kad udari nerodica, od gladi čuvati, da mu se drugamo nepresele, i da tako zadrži za buduće godine težakah; akoprem pored ovih odnošenjah nenalazi dovoljne naknade ni onda, kad mu najbolje urodi.

Pčelarstvo.

— U Českoj ima družtvo za napredak pčelarstva, koje je sada stvorilo zakladu, iz koje će se kupovati košnice, knjige o pčelarstvu, a dieliti medju učitelje, a kasnije i medju siromašne zanatnike i težake, koji su vješti pčelarstvu. U to ime je već poklonio zakladi grof Viktor Coudenhove velikodušno 80 fr. sr., a drugi čovjekoljubi su takodjer prinieli znatne darove u novcu i košnicah. Koji učitelj hoće da dobije od družtva košnicu treba prije, da dobro obstoji na izpitu iz pčelarstva, pa kad mu se košnice razplode, da ih uz ima 6, jednu treba da pokloni drugomu učitelju. Ovo je zaista najshodniji način razprostranjivanja pčelarstva i gospodarstva u obće.

Trgovina.

Z. Iz Varaždina 20. svib. Evo Vam ciene i kolikoće žitka, što se je ovdje prodao 20. i 27. Svib.

Pšenice (vagan od 86 ft.) prodano 20. Svib. 438 vag. po 3 for. — kr., a 27. Svib. 177 v. po 3 f. 6 kr.

Raži (vag. od 80 ft.) prodano 20. Svib. 264 vag. po 2 fr. 48 kr., a 27. Svib. 310 vag. po 2 f. 51 kr.

Ječma 20. Svibn. nije ništa prodano, 27. Svib. 63 vag. po 2 fr. 18 kr.

Zobi nije ništa dovezeno ni prodano.

Kukuruza (vag. od 85 ft.) prodano 20. Svib. 271, a 27. Svib. 833 vag. po 3 for. 6 kr.

Krumpira je prošlo 20. Svibn. 20 vag. po 2 for. 40 kr., a 27. Svib. nije ništa prodano.

A. G. Iz Siska 30. Svib. Ove nedjelje nije bila prodja manja od prošaste. Uslied bečkih i drugih povoljnih izviešćah, prodalo se je uz neprestano skakanje ciene, jedno 45,000 vaganah svake vrsti žitka, po imenu: 17000 vag. ban. pšen. po 2 fr. 42—54kr.

4000	vag.	„	„ 3 „	— kr.
3400	„	pančevačke pšen.	„ 2 „	40—44 kr.
500	„	3/4	„ 2 „	15 „
2000	„	napolice	„ 2 „	10 „
8200	„	nov. kukuruza	„ 2 „	21—26 kr.
7000	„	sriem. „	„ 2 „	28 „
1000	„	„ „	„ 2 „	30 „
2000	„	star. kukuruza	„ 2 „	33 „

Vozarina u Zidani most 40—42 kr., u Karlovac na Kupi 7 kr., od vagana. Sava i Kupa je jednaka s obalom.

Uz mnoge naručbe, osobito pšenice, skače joj jednako ciena, i lasno će se moći dogoditi, da će poskočiti na 3 fr. 30 kr.

Ciena žitka od 22—31. svibnja 1858.

	Pšenica		Raž		Ječam		Zob		Kukuruz	
	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr	kr.
Zagreb	3	20	2	40	2	20	1	40	3	—
Osiek	2	12	1	42	1	40	1	24	2	15
Rieka	4	20	3	—	2	—	1	40	2	50
Karlovac	3	6	2	—	1	57	1	30	2	36
Varaždin	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gospić	4	50	3	20	2	50	2	40	3	10
Vinkovci	2	—	—	—	1	26	1	8	1	36
Makarska	4	13	2	41	1	4	—	—	2	18

Hod državnjačah na bečkoj trgovani.

2. Lipnja 1858.

Narodni zajam 83⅞

Srbsko-hrvatske razteretnice . . 80

Prid na srebro 4⁸/₁₀%

Dubljina Save.

29. Svib. 1858. — 2′—2″—3‴ nad ništicom.

GOSPODARSKI LIST.

Izlazi četvrtkom. — Polugodišnja ciena: članovi hrv.-slav. gosp. družtva plaćaju samo 30 kr. poštarine, ili 15 kr. ako se pošilja u kuću; nečlanovi 1 for. 30 kr. poštom. ili 1 for. 15 kr. sr., kad im se pošilja u kuću.

BROJ 23. U Zagrebu dne 10. Lipnja 1858. **GODINA VI.**

Slaba ciena žitku.

Svaki misaoni gospodar bit će pomislio i promotrio pošljedice, koje je rodila ili će jošte roditi sadašnja malena ciena svake vrsti žita.

Osobito smo u naše doba vidjeli, kako naprečac skače i pada ciena gospodarskim plodinam (*Naturprodukte*), tako da je najstariji i najuredniji obrt — ratarstvo — postalo takodjer kao lutrija. Ova prevrtljivost i nestalnost cienah jeste glavna zapreka urednoga ratarenja i gospodarenja u obće; jer se i uz malenu cienu žitka, ako je stalna, može gospodarstvo dobro urediti i tjerati. Ako je pako ratarenje prema visokoj cieni plodinah ustrojeno, i ova iznenada pane: mora zapeti i gospodarenje, pak ili prestati, ili drugim putem okrenuti.

Nu ovo drugo je mučan posao za sadašnje gospodare, koji su ponajviše za skupe novce kupili svoje gospodarstvo, a glavnicu potrebitu za gospodarenje moraju uzaimati uz veću kamatu nego što podnosi dohodak zemlje. Uz to moraju težake skupo plaćati, i napokon težke terete nositi.

Kad se je u austrijanskoj carevini prestalo gospodariti tlakom, te je nastalo plaćanje težakah: poskoči iznenada svim plodinam ciena, i tim se gospodarstvo za čudo podiže, gdje je godier bilo u m n i h g o s p o d a r a h. Ovdje navodim za dokaz samo množtvo ratarskih strojevah (makinah), tako zvanu drenažu, umjetna gnojiva itd., što je sve od onda u austrijanskoj carevini mah'otelo i način gospodarenja na toliki stupanj podiglo, na kojem prije nikad nije bilo.

U sried ovoga gospodarskoga napredka p a d e p l o d i n a m c i e n a.

Zašto pade ciena žitku? Hoće-li trajati ova malena ciena? Što nam treba raditi, da odvratimo od sebe zle pošljedice slabe ciene?. Na ova pitanja hoću ovdje da odgovorim.

V e l i k a c i e n a žitu, koja je prije njekoliko godinah vladala, bijaše p r e v e l i k a, preko svakoga računa. Ovoj prevelikoj cieni dadoše kod nas povod izvanredne okolnosti: zemlje, iz kojih Europa obično svoj žitak dobiva, naime Rusija, Karabogdanska i Vlaška, bijahu uslied rata zatvorene, te su ljudi od drugud morali svoj žitak nabavljati; uz to su se onda po gotovu svagdje za rat spremali, i radi toga sila žita za vojsku pokupovali, tako da je moralo poskupiti; a špekulacija se nikada neprima robe, koja se netraži, nego one, koja se traži, ma bila i skupa.

Medjutim se rat dovrši prije nego što se je mislilo; a žito je osobito urodilo u onih zemljah, iz kojih se drugamo izvozi, to jest u južno-europejskih državah i u Ameriki; a u Francezkoj, Englezkoj i Njemačkoj rodilo je takodjer na srednju ruku. Tako je dakle na sve trgove doveženo množtvo žita, čemu je jošte dopriniela još i ta okolnost, što su bile onda mnoge željeznice dogradjene, koje su pospješile razvoženje žita. Tomu nadodje lanjska trgovačka i novčana kriza, te ljudi nisu mogli kupovati od gospodarah žita za buduće špekulacije, jer nisu imali novacah, a veresije je bilo nestalo.

Ovako se dogodi, da je žitu ciena sve jednako padala, akoprem izprva nitko nije nipomislio, da će tako spasti, kao što bijaše prošle jeseni sbilja spala. S početka se to mnogim nije činilo moguće, da bi žitak mogao svoju dondašnju cienu izgubiti, osobito kad je ponestalo krme, te su mnogi gospodari morali svoju stoku zrnjem braniti. Nu kako su od svakuda stizali glasi o obilnoj žetvi, ciena je žitu sve više padala, tako, da se dogodi nečuveno čudo, te je bilo žito poslie žetve skuplje nego pod zimu, i ovo bezcjenje se je naravno najprije ondje pojavilo, gdje ima najviše žita, dakle u Rusiji, Ugarskoj, Vojvodini i u Ameriki.

Koje pošljedice je ova malena ciena za sobom doniela i koje će donieti?

Već sada je očito, da zemlja daje prema trošku gospodarovu slab dohodak; tko o svom trošku gospodari, manje mu donosi gospodarstvo, a tko ga daje u zakup, treba da spusti zakupninu (arendu), ako neće da upropasti zakupnike. *) Buduć da gospodari nemogu svoje plodine prodati, ili štetuju na prodaji, i radi toga neimaju dovoljna novca: tim se obustavlja napredak ratarstva. To najbolje osiećaju tvornice ratilah (*landwirthschaftliche Maschinenfabriken*), kojim njihove tvorine gore prolaze nego lani. Isto tako treba gospodarom i drugdje stezati trošak gospodarenja, radi čega ovo natrag udara. A tko stvar dobro prouči, neće ni malo dvojiti, da će ove pošljedice male ciene

*) To je uvidjela i narodna banka, te je svim zakupnikom imanjah, koja je preuzela od države, obalila zakupninu za 2—3 for. od rali.

žitka sve hudje biti, ako ciena neposkoči; da će dohodak zemlje sve to više padati, a s tim i vriednost same zemlje; da će morati gospodari, ako uztraje sadašnja nestašica novacah, u veliko prodavati svoj imutak. A to će se tim prije dogoditi, čim je mučnije gospodaru uzajmiti gdje novacah, čim više od njih mora kamate plaćati, i čim se veći porez udara na zemlju.

Na pitanje, hoće-li sadašnja malena ciena žita potrajati? neda se naročito odgovoriti, nego se tu može samo koješta natuknuti i nagoviestiti. Nu ako nevidimo bistro budućnosti, a ono je dobro barem nagadjati, što je vjerovatno, i prema tomu urediti svoje gospodarenje.

Okolnosti, koje su uzrok malenoj cieni žita, stranom su stalne, a stranom prolazeće.

Medju stalne ide umnožano izvodjenje žita, i to osobito u onih zemljah, gdje se hvata mnogo žita na žirnoj, neiztrošenoj zemlji, bez gnoja i bez velika troška, kao što n. p. u Banatu i Ameriki. Čim više raste narod u ovakvoj zemlji, tim se više žita izvodi, i tim je ovo jevtinije.

Druga stalna okolnost je neprestano olakšavanje obćenja (komunikacije): šljedstvom ovoga se množtvo žita prevozi brže i jevtinije iz rodne zemlje u onu, gdje je bila nerodica. Ove dvie stalne okolnosti neće se tako brzo promieniti.

Prolazeća i časovita okolnost, od koje polieže malena ciena žita, jeste lanjska preobilata žetva i trgovačka i novčana kriza.

Takve žetve, kao što su je lani imali gospodari malo ne svagdje, neće biti jamačno brzo, al ni onakve trgovačke krize i opasnosti.

Čim pako nestane ovih dviuh časovitih uzrokah jevtinoće žita, odmah će mu pomalo skakati ciena; po malo, rekoh, a visoko neće tako brzo ova ciena skoknuti, jer se sve to više žita izvodi, i obćenje se sve to više pospješuje. Ako dakle nenastanu izvanredne okolnosti, neka se gospodari nenadaju brzoj skupoći žitka, i zato, ako su na tom temelju uredili svoje gospodarstvo, neka se nenadaju dobitku; već im ovo treba tako urediti, da iz njega izvade ako ne velik, a ono barem ikolik dohodak. Sredstva za to su: gospodarska obrtnost, sijanje krme, hranjenje više stoke, bolje težanje zemlje. O svakom ovom sredstvu govorit ćemo drugi put na široko.

Al nijedno ovo sredstvo neće odmah pomoći, već se od njega možemo samo u napredak nadati polaštici; a nedostatak novacah prieči mnoge gospodare, te se nemogu ovimi sredstvi niti poslužiti.

Za sada treba da stegnemo trošak na kuću i na gospodarenje i da stanemo one struke gospodarstva u veliko tjerati, koje više donose. No svaki gospodar nemože uviek uz gospodarstvo i kakov zanat ili gospodarski obrt tjerati, n. p. vinovicu (*Spirt*), vapno ili opeke (cigle) peći, škrob (štirku, nišeste) praviti, pivo i kvasinu (sirće, ocat) variti itd., jer se svemu tomu hoće novacah.

Najgore je dakle po srednje gospodare. Jer veliki vlasteli imaju i drugih izvorah dohodka, n. p. šume, u kojih ima drvah za dûge, podvale željeznicah itd., ili mogu sagraditi kakvu tvornicu, n. p. šećeranu (za slador od buraka), ili mlin itd.; a mali gospodar — seljak — koji sam težači u polju i svojom si radnjom kruh zaslužuje, netreba toliko novca koliko hrane: ovim razredom gospodarah neće dakle malena ciena žitka tako nahuditi kao srednje ruke gospodarom, koji su vični od prilična dohodka svoga imanjca ili dobra življeti — a takvih ima upravo kod nas vrlo mnogo, i oni su ponajviše najvrstniji gospodari. Ovi da se uzdrže, treba im se sa svojimi drugovi udruživati i podhvatati se koječega. Jer najviše stradaju od malene ciene žita one zemlje, u kojih se samo žito izvodi; a gdje se uz gospodarenje i gospodarski obrti tjeraju, ili gdje se, n. p. blizu gradovah, i povrće, sočivo, voće itd. sije i sadi, ondje neima tolike nevolje.

Nu je-li ova malena ciena sbilja nesreća? Nije-li toliko trošiocem u prilog, koliko hudi gospodarom? Tako će mnogi zapitati.

Ako pitanje ovo potanko proučimo, uvjerit ćemo se, da će sadašnja nevolja gospodarah nemilice biti i trošioce, njihove kupce. Jer gospodari plaćaju sada preskupe težake, i neće moći dugo onoliku nadnicu plaćati; nije moguće, da se gospodarstvo onako, kao što sada, dugo tjera. Tereti i težaci više ištu nego što zemlja donosi. Gospodari će manje žita izvoditi, i s toga će mu ciena poskočiti.

Ako toga nebude, ili će se morati nadnica umaliti, ili će prestati svako gospodarenje srednjih gospodarah. Pak ako poskoči ciena žitu, zato što ga gospodari nemogu toliko izvoditi, koliko prije: neće-li to zlo biti i po njihove kupce, po trgovce i zanatlije?

Kako da se pomognu gospodari u ovoj nevolji, o tom ćemo u budućih brojevih govoriti, a danas smo evo samo stanje stvari razjasnili, kao što to učini u skupštini bečkoga gospodarskoga družtva državnoj 5. Svibnja vlastelin Kleyle, kojega misli o tom predmetu ovdje razložismo

---

Sbornica.

*) Iz Siska 3. lipnja. Prije pet danah imadosmo ovdje vrlo veliku vodu, nu srećom samo Kupu, a ne i Savu, jer da je i Sava tako nagla bila, ode naše polje i livade i sva nada ratara za nagradu njegova krvava znoja. Prigodom ove naglo dolazeće velike vode odkinuo se je bio konop, o kojem sreća ili nesreća mnogih ljudih visi, t. j. konop, koji drži naše kinezko sredstvo obćenja medju dva živahna trgovačka mjesta, a moglo bi se reći medju jednim mjestom, t. j. gradj. i vojn. Siskom, i to je naša tako nazvana „dereglija,“ na kojoj se mnogo krat trgovačka više hiljadah vriedna za dolnje krajeve posredstvom parobrodah opremiti se imajuća roba na jedanput prevozi. — Kod napomenutoga nesreć-

noga dogadjaja bijaše rečena „dereglija" puna ljudih, i svakomu gledaocu s obalah protrnulo je srce od straha, gledajuć, kako nemilostivi talasi ovaj kukavni prievoz bi reć bez pomoći brzinom munje dolje tjeraju; nu srećom — hvala višnjemu Bogu — spasiše se za kratko vrieme ljudi i prievoz proti svakomu očekivanju. Svake hvale vriedno bijaše u tom trenutku držanje i junačka odvažnost ovdje u pucanju u biljegu vježbajućega se c. k. oružništva (gendarmerie) iz Siska i okolice, koji upravo iz vježbanja idući i ovu opasnost videći, skokom pohitiše, da, ako bude za nevolju, pomognu izbavljati nalazeće se u opasnoti. Bog im plati! — Mi smo dakle, kako rekoh, samo sa strahom rečenim i sa strahom pred popľavom ovu veliku vodu platili; nu naši gornji susjedi, dva sata više po kraj Kupe nalazeći se, imenito obćinari Letovanički, nisu bili tako sretni, budući je ondje polag moga i jednoga moga prijatelja juče očevidnoga osvjedočenja, ne velika voda samo, već upravo grozovit poplav nemilice harao, tako, da je na polju medju zažinskim brdom i selom Letovanićem, pokraj Kupe ležećim, većom stranom kukuruzom i grahom nasijanom, svu oranu zemlju, dokle ju je plug porahlio, zajedno sa nasjevom sasvim odnio, a na mjesto toga nanosio svakojakoga drveća sa korienjem, kladja i granja — na pustom polju, na kojem se sada, budući rodovite mekote lišeno, ništa sa uspjehom sijati ili saditi nemože. — Zaista tužni izgled u budućnost za ove siromahe, koji i onako stranom jur prošavše zime, stranom čitavoga proljeća kruh kupuju.

J. Na Rieci 5. svibnja. Poslie moga zadnjega pisma nije se naša trgovina baš ni za dlaku poboljšala: njeku malicu pšenice povlačismo s proljeća iz Karlovca, stranom za ovdešnje i tršćanske mline, stranom i za inostranstvo, nadajuć se sve življemu poslovanju; nu onomadne poskoči iznenada ciena pšenici u Banatu, Sisku, Karlovcu, i s toga se pretrže istom započeta radnja, jer taj žitni zamašaj na kopnu, nenadje još do sada primjerena odziva kod mora, dapače na stranih primorskih trgovištah, čini se, da žitarstvo nagiba jeftinoći, zato se sluti, da je banatska skupoća više obiestna nego-li osnovana. Medjutim ovo nas baš smelo nebi, buduć su te promjene samo od časa na čas; ali nas evo zateče drugi, daleko nepovoljniji glas, koji prieti upropastit izvoz žitni preko mora našom stranom, to jest preko Siska, Karlovca, Rieke, naime obaljenje žitne vozarine na južnoj željeznici, od Gjura (Raab) do Trsta. Mi neimamo željeznice, da možemo vozarinu ravnim načinom obaliti, i tako se s Tršćani natjecati; nego imamo samo ove jadne i čemerne naše siromaške vozare, koji ni sadašnjom zaslugom izlazit nemogu, veće samo od dana do dana kukavno životare, zatiruć si i kuću i blago, dok najposlie ostanu presjeci bez obojega. Rečeno obaljenje vozarine na željeznici ustanovljeno je tobože samo do 25. srpnja: ali tko nam jamči, da se ta naredba neće prodeljivati po navadi, i tako ostati stanovita, i neuzimajuć na um, da je baš ono doba izvozu žitnomu najprikladnije, za koje narediše obaljenje vozarine; jer prije 25. svibnja, i poslie 25. srpnja, izvozi se hrane obično vrlo malo, ili gotovo ništa. Pa za čudo, ni ova naša nevolja nije jošte našim protivnikom dovoljna: tako njeki dopisnik bečke „*Presse*" iz Pešte, govoreć o pomenutom obaljenju vozarine, nabraja, da će Sisak jošte uviek žito na more uspješno izvoziti moći.

Na svrsi tekuće sedmice bijaše evo prodja žita poživlja, sliedećimi cienami: pšenica liepa banatska vagan po for. 4 do for. 4¹/₆, hrvatska po for. 3²/₃ do for. 3⁵/₆, ruska po for. 4 do for. 4¹/₃, talianska po for. 4 do for. 4¹/₄; kukuruzi, talijanski prema vrsti i kakvoći for. 2¹/₄, 2¹/₃, 2¹/₂, 2²/₃ i do for. 2⁵/₆ najbolji, tako zvani činkvatin. Ostalih žitnih strukah malo se ovdje trži. Govedina se sieče po 9 i 10 krajcarah funta, ali kakva? Naš narod bi rekao, kao iza plota. Sramota je doista, kakvimi žujukami i panjužom nas gosti već od božića taj naš podhvatnik Talijan, neznam, da-li samovoljno ili po ugovoru.

Nadskakivanje na konjih.

— Javili smo nedavno u oglasu bečke trke, da će se ondje i nadskakivati na konjih, a danas ćemo stvar potanje opisati. Ova vratolomna zabava prenešena je u Austriju iz Englezke. Ondje se znadu dobri jahači sakupiti na kakvoj ravnici, i buduć da u Englezkoj ratarstvo cvietom cvjeta, zato su ondje sve ravnice premrežene plotovi, živicami, jarkovi i jamami. Sakupiv se na takvoj ravnici englezki konajari, sve sama bogata gospoda, odrede biljegu trke, ponajviše kakav bieli toranj kojega 2—3 milje udaljenoga sela: pak onda hajd u jedanput svi skokom preko plotovah, grmlja i jarakah upravo tornju; tko tamo stiže, dobiva nagradu. Zato se ovakva trka zove englezki *steeple-chase* (čitaj: stipl-čéz), što će reći: trka k tornju. Naravno, da na ovakvoj zabavi mnogi slomi ruku ili nogu, a mnogi skrha i vrat — nu za to Englez i nemari: trka na konju najmilija mu je zabava. — Ovakva trka bila je dakle na 23. Svibnja kod Pottendorfa u mošonjskoj županiji, na imanju kneza Eszterhaza. Trkalište je bilo od prilike ³/₄ milje dugačko, a na njem su bile 24 navlaš načinjene zapreke. Već je prva zapreka tolika bila, da je onomu trebalo dobrano smjelosti, koji ju je htio na konju svladati: to bijaše 4 stope visok plot, a za njim 3 stope širok jarak, to je valjalo jednim skokom preskočiti. Šest plemićah se je odvažilo na tu trku; trojica su se već kod prve ove zapreke srušila zajedno s konji, no srećom se nisu jako pobili. Druga trojica poletiše dalje, pot druge zapreke, i ta bijaše opet 4 stope visok plot, a umah za njim 1 hvat široka vode puna jama. Jedan od ove trojice okupa se bome u jami zajedno s konjem, a trojica preletiše srećno ovu zapreku i ostale 22 manje, te stigoše k cilju.

(Slov. nov.)

GLASONOŠA.

Kućanstvo.

— Već smo jedanput kazali, da grašak (grah) ide medju ona jela, koja najbolje čovjeka hrane, i da u grašku više ima hraniva nego u kojemgod žitu. No grašak, kad je suh, negodi svakomu, zato ga se manje sadi i kuha nego što zaslužuje; gdjeno zeleni grašak radi njegove slasti svatko rad jede. Evo dakle, šta treba raditi domaćici, da joj bude svagda tečan grašak. Brašnavo sjemenje promjenjuje, kad proklija, svoje brašno (melju) na slador (šećer, cukar). To znadu pivari, zato ostavljaju ječam, dok im neproklija, i onda ga suše i melju, pa se to zove slad (*Malz*), jer je sbilja vrlo sladko, i od ovoga slada i hmelja vari se onda pivo. Ovako treba uraditi i gospodarici. Metni dakle grašak, što ga želiš kuhati, u mlačnu vodu, i ostavi ga u njoj 12—18 urah; onda ociedi vodu, a grašak prospi na hrpu, i ostavi ga jedno 24 sata, te ćeš opaziti, da počimlje klijati: sada se je u njem pretvorilo brašno ponajviše na slador, ako ga dakle sada uzkuhaš, bit će sladak kao zelen grašak i sve će ti ga rado jesti.

Gospodarske viesti.

— Od Blatona, po imenu iz Šomljova, javljaju, da je ondje množtvo čokoća pomrzlo, a lastaru (lišću vinove loze) da njeki kukac mnogo štete čini.

— Djetelini hudi ponajviše tako zvano predence ili vilina kosa (*Cuscuta, Flachsseide*). Ovo je sitna i tanka biela biljka, vijuća se oko stabaljkah djeteline i sisajuća iz njih sav sok. Gdje ju zamietiš, ondje pokosi djetelinu do dna i polievaj ju ljutom smrdljivom gnojnicom, u kojoj si raztopio malo zelene galice (*Eisenvitriol*), te će ova ugušiti predence. A da ti ni na polje nedodje: prosij sjeme od djeteline na tanko sito: sjeme će od predenca propasti, a djetelinsko će na situ ostati.

— U Braunschweigu bit će na svrsi kolovoza 20. skupština njemačkih gospodarah zajedno s gospodarskom izložbom.

— Badenska vlada je odredila dvie nagrade po 90 for. za one Židove, koji se samo gospodarstvom hrane.

— U Londonu se ustrojava družtvo s glavnicom od 100.000 fr., koje će ondje trgovati ugarskim vinom.

— Na vrtu kranjske kmetijske družbe na Poljanah kod Ljubljane ima nova englezka sječkarnica, na kojoj se za jednu uru 18—20 vaganah liepe sječke nasieče, a stoji samo 50 fr. — Kad uvažimo, da kamata od 50 fr. čini samo 3 fr.: to dakle ovakva sječkarnica silnu dobit nosi gospodarom hranećim mnogo stoke, ili pak obćinam.

— U svakom korovu (draču), koji se kasnije izčupa, ima već i zrela sjemena, pak ako korov baciš na gnojište i gnoj odvezeš na njivu, sam ćeš kao sijati korov po njivi. Da to prepriečiš, treba ti ono sjeme takodjer u gnoj pretvoriti. Nasteri dakle za jednu stopu korova, pospi ga dobro živim vapnom stučenim u prah, onda nasteri opet korova, a nanj vapna, dok nesložiš poveliku hrpu. Za njekoliko satih užeć će se vapno, i da se sasvim nezapali, a ti ga posipaj frižkom zemljom ili travom. Od prilike za 24 sata raztvorit će se sav korov i pretvoriti u pepeo, kojim ćeš moći kao najboljim gnojem zemlje svoje pognojiti.

— Paponjak (medvjedji dlan, vučja šapa, *Heracleum Sphondylium, Bärenklau*) jeste najmilije jelo svinjah. Paponjka ima mnogo na livadah, kojim dosadjuje i velikim svojim lišćem prieči rast travah, i uz to podaje hrdjavu piću za stoku. Utamani ga dakle na sjenokošah; ako pako imaš gdje kakvo suho, hrdjavo i jalovo mjesto, gdje drugo neće da raste, ondje nasij paponjka, te ćeš imati hrane za krmad.

— Baron Babo izumio je sijalo duhana, kojim se sije duhansko sjeme, svako zrnce jednako razdaleko od drugoga. Ovo sijalo stoji samo 1 for. i prodaje ga Jäger, klepar u Carlsruhe.

— Ako je kakav korov (drač) po polju silno obrasao, pospi po njem perje od repe i zaori ga odmah, pa će nestati korova, rekao bih, da ga zatire ljut sok, što ga ima u nati (cimi) od repe. Tako pišu jedne njemačke gospodarke novine.

Stočarstvo.

— U Englezkoj su počeli stoku hraniti kao kašom od repe, krumpira itd. izmiešana sječkom, i dokazuju, da se ovako četvrti dio hrane prištedjuje.

Obrtnost.

— U Berlinu je velika pekara, u kojoj se pomoću parnoga stroja kruh miesi, i doniela je lani dionikom (akcionerom) 24 na sto čista dobitka, a ljetos će donieti jošte više, tako da sada namjeravaju i u Beču ovakvu pekaru ustrojiti. Mi ovo javljamo, nebi-li se našlo kod nas prometnikah, koji bi se odvažili ustrojiti u Zagrebu sličnu pekaru.

Trgovina.

— U Beču se od njekoliko godinah meso od zdravih konjah u mesnicah sieče; lani se je u ovih mesnicah od 2000 konjah mesa izsieklo.

— Vis. c. k. popečiteljstvo trgovine, da olakša izvožnju žita, dopustilo je, da se na državnoj južnoj željeznici (iz Beča u Trst), ako se kakvo žito dalje nego 10 miljah vozi, od svake cente ima samo pol krajcare na milju plaćati. Ova obaljena vozarina valja samo od 25. Svibnja (Maja) do 26. Srpnja (Jula).

Svaštica.

— Pravo kaže narodna poslovica, da djavo raztovara na velji stog. Kod onomadnjega ždrebanja zajma grofa St. Genois-a, dobio je prebogati baron Rothschild 2 prva sgoditka, svega skupa 73,000 for. sr.

— Bečka obćina plaća samo za razsvjetljivanje grada Beča na godinu 278388 for. — Do god. 1688 razsvjetljivao se je carski dvor u Beču samo lučem.

Ciena žitka od 22—31. Svibnja 1858.

	Pšenica		Raž		Ječam		Zob		Kukuruz	
	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.
Gjur	2	56	2	—	1	30	1	30	2	30
Pešta	3	6	1	56	1	45	1	23	2	25
Mošon	3	12	2	6	1	41	1	34	2	35
Temišvar	—	–	—	—	—	—	—	—	—	—
Novi Sad	2	36	—	—	1	28	1	24	2	8
Pančevo	2	12	—	—	1	6	1	15	1	54
Ljubljana	3	58	2	48	2	48	1	48	—	—

Hod državnjačah na bečkoj trgovani.

9. Lipnja 1858.

Narodni zajam 83 3/4
Srbsko-hrvatske razteretnice . 80 1/4
Prid na srebro . . . . 4 3/4 %

Dubljina Save.

5. Lipnja 1858. — 1′—4″—3‴ nad ništicom.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska narodna tiskarnica dra. Lj. Gaja.
Uredjuje u ime glavnoga odbora Bogoslav Šulek.

GOSPODARSKI LIST.

Izlazi četvrtkom. — Polugodišnja ciena: članovi hrv.-slav. gosp. družtva plaćaju samo 30 kr. poštarine, ili 15 kr. ako se pošilja u kuću; nečlanovi 1 for. 30 kr. poštom, ili 1 for. 15 kr. sr., kad im se pošilja u kuću.

BROJ 24. U Zagrebu dne 17. Lipnja 1858. **GODINA VI.**

Vinska vaga *).

Komu nije poznat nastroj, koji se po njemački *Weinwage* zove? Kojemu tobož mudromu krčmaru i nadriučenomu pivničaru, — kojemu sa znanošću hvastajućemu se lagvaru, te ovim spodobnomu ili lukavomu vinotržcu (u svakom stališu pametnim i sdušnim čast i poštenje!) nestoji u službi taj kobni nastroj, koji u slici vretenca, — iz mjedi, stakla ili baš iz srebra načinjena, — za slične ljude posjeduje nedokučivu moć, dobrotu vina na stupnje (grade) dokazati, te siromašne prodavce vina — naše neuke seljake — ne samo u strah i trepet, nego pobijanjem vinske ciene i u veliki kvar natjerati! — Slušao sam ovih danah — desivši se kod prozora — kako je jedan fakin svojim drugovom sliedeći važni dogadjaj pripoviedao: „Bio sam sinoć kod . . . . krčmara, kojemu je seljak baš dovezao vino; pomognem im raditi, da se i ja napijem; ali da čujete komedie! Kad sam mislio, da je već sve gotovo, a i lukavi mužek bio je veseo, što je prodao vino, padne krčmaru na um — budući je pametan čovjek — njegova vinska vaga; izvadi ju i vagne probu, što ju je bio muž od prije, kad je bio došao nuditi vina, kod krčmara u sobi po običaju ostavio, — proba je vagala 6 gradih. Zatim vagne vino što je tek doveženo, izvadivši ga iz bureta. Ali gledaj čuda! vino iz bačve, koje bi, budući je bilo mrzlo, moralo još jače biti, nego ono toplo, što je dugo stalo u sobi, nije vagalo više od 3 grada. Mi ovu razliku prije ustima nismo mogli razabrati; ali buduć da vaga nelaže, bili smo osvjedočeni, da je seljak negdje putem ili kod kuće vino sa vodom na polovicu pomiešao!"

Kad sam ovoliko od toga dogadjaja čuo, nisam mogao ludoga i opakoga razgovora dalje slušati, niti sam htio znati, šta se je dalje dogodilo; predstavljao sam si u duhu prisege, kletve, jauk i plač siromašnoga seljaka, napokon osudu po krčmaru izrečenu, koja možebiti nije sastajala u drugom, nego da seljak pusti vino na polovicu pogodjene ciene (možebiti iz 5 na $2\frac{1}{2}$ for.), ili da si vino natrag kući vozi, gdje će se bez razloga kao neprodajno potrošiti, a porezi nenamireni, marva bez siena, družina bez soli, djeca bosa i gologlava ostati.

*) Ovaj izvrstni članak preporučujemo svim, koji vina kupuju ili prodaju. *Ured.*

Slični dogadjaji preuzeli su, žalibože, uz napomenute „vinske vage“ u obće mah, i ja znadem za više slučajevah ovakve zle porabe, što me nuka kao člana gospodarskoga družtva — dakle uslied moje dužnosti — o ovom u područje gospodarstva veoma zasiecajućem predmetu pera se primiti. — Šta su dakle ove, od njekoliko godinah žalibože i kod nas iz njemačkih stranah u modu došavše vinske tezulje (vage), kojimi se dobrota i jakost vina mjeri i po tom ciena ustanovljuje — ili pogodjena ciena siromašnomu poljodjelcu još više pobija? Znano će biti većoj strani obrazovanih čitateljah, da vinska vaga nije ino već jedna vrst araeometra *) i to bez svakoga razloga i računa načinjenoga, kojega je jedino s neznanstvom i lukavštinom spojeno kruhoborstvo i na kušanje vinah razprostrlo; a znano će biti većoj strani i to, gdje, kako i zašto se može slična, nu s razlogom i po računu ustrojena tezulja t. j. araeometer upotrebiti. — Za one, koji toga možebiti neznadu, pak i za veći dokaz onoga, što sam istom rekao i što ću još reći, napomenuti moram u kratko, da ove vrsti nastroji nisu za ino nego za doznati svojstvenu (specifičnu) težinu tekućih stvarih, ili jednom riečju tekućinah, gustinom različnih, nu ipak zajedno smiešanih: zato u strogom smislu niti nemože biti više nego dvie vrsti ovakovih tezuljah, naime za tekućine, koje su laganije od čiste vode, i za tekućine, koje su od nje teže. — Zato se ovakvimi plivajućimi vretenastimi tezuljami posve pravo ustanovljuje vriednost rakije ili pako čiste vinovice (alkohola); jer se ovakve žestoke tekućine sastoje ili iz vode i alkohola (tada se zovu žganica, rakija, špirit) ili iz čistoga alkohola, te neima u njih ni malo vode. Buduć da je alkohol laglji od vode, zato u njem pomenute tezulje sve dublje tonu, čim je više alkohola u tekućini, koju mjerimo; a čim ga je manje, to jest čim je više vode u tekućini, tim više plivaju vinske tezulje. — Naproti tomu u tekućinah, kojih valjanost ili vriednost sastoji se u onoj česti, koja je teža od vode, n. p. kod šire (sladkoga mošta), u kojoj još nije nastupilo vrenje: za mjerenje ove teže stvari ustrojena je i upotrebljava se posve shodno ovakva tezulja na protivni način, jer čim je šira sladja, t. j. čim više u sebi ima sladora (šećera, *Zuckerstoff*) ili da potanje reknem,

*) Naški gustomjera; gledaj sliedeći članak. *Ured.*

grožđjevine (*Traubenzucker*), koja je teža od vode, tim će vretenasta tezulja manje padati u tekućini. Iz grožđjevine, kao što je obće znano, postaje vrenjem vinovica (vinski alkohol), koja daje vinu jakost, stalnost, bistrinu i vinovinu t. j. ugodni vinski miris, i to ovaj pošljednji tim više, što djeluje na različite u plemenitom grožđju više, nego u prostom nalazeće se mastne tvari. Zato se nitko pokajati neće, tko na ovaj način o vriednosti šire sudi, o čem sam se i ja izkustvom više putah na toliko osvjedočio, da u napried dosta pouzdano znadem, kakvo će mi biti vino i koliko će imati — kad sasvim odvri — alkohola, čim odmjerim specifičnu težinu sladke (uprav izprešane i prociedjene, dakle čiste) šire. Čudnovato, ili da bolje reknem, pravo čudo je, da su već od njegda — o čem sam se u mojem djetinstvu osvedočio — naši prosti seljaci, neimajući dakako ni pojma o fizikalnoj znanosti, imali i imaju običaj, gdje im se čini od potrebe, mjeriti šerbet (piće iz meda i vode) jajetom, — a sladki mošt zimikom-kruškom! U nijednoj knjigi nisam još čitao, da je kod prostoga puka u Njemačkoj ili u Francezkoj bio takav običaj. — Nu da se kod ovoga pošljednjega predmeta, koji zaslužuje posebni članak, dugo nezadržavam, te da se neupuštam u potanko opisivanje razlogah i temeljah, na kojih su osnovane t. j. proračunane i na stupnje (grade) razdieljene napomenute umietne tezulje, kojih ima ne samo za rakiju i za širu, več i za mnoge druge u tvorničtvo i zanate zasiecajuće tekućine, n. p. za različite solne taline, za lug, sirup, mlieko, pivni začin itd.: samo ću još napomenuti, da je potreba izumila mnogovrstnih takovih tezuljah sa ljestvicami, koje većom stranom samo veoma malenoj razliki specifične težine odgovaraju i koje su stranom na takovom temelju (dà i bez svakoga temelja) ustrojene, da povjerenja nezaslužuju, jer je izkustvo dokazalo, da se ovakvi nastroji od jednoga, istoga tvorničara uviek nesudaraju, a kamoli od različitih majstorah. — Najviše i kao najbolje upotrebljavaju se Baumé-ove, Cartier-ove, Beck-ove, Richter-ove, Gay-Lusac-ove, Tralles-ove i Balling-ove tezulje. Fizikalni zakon, na kojem se ustrojstvo ovih tezuljah osniva, ište, da u nijednoj tekućini nebude primiešane ili raztaljene nikakove tvari, nego za koju je nastroj ustanovljen, i da tekućina onaj čas, kad se teži, ima onaj stupanj topline, za koji je ljestvica nastroja razdieljena, n. p. 12 ili 12½, najobičnie 14 stup. po Reaumuru. — Njekoji medju ovimi nastroji sastavljeni su tako, da na svojoj ljestvici pokazuju lakoću ili težinu tekućine po postotcih teže (*Gewichtsprocenten*), njekoji opet po postotcih obsega (*Volumenprocenten*), t. j. da bude svakomu razumljivije, ljestvica kaže, koliko je funtih sladorovine u 100 ft. šire, koliko čiste vinovice u jednom vedru rakije itd. Nu budući ima puno takovih nastrojah, koji nisu načinjeni po mjeri i vagi u nas običnoj, zato treba znati tudje mjere i vage na naše obratiti. — Iz ovoga uvidjet će svatko dovoljno, da neima na svietu i da nemože biti nastroja i ljestvice, kojom bi se mogla makar samo jakost (žestina), a kamoli sva kakvoća vina doznati, budući da vino nesastoji samo iz vode i alkohola, nego i iz sladorovine, srieša (berse), tekline (gumie), kvasovine, i drugih tvarih, koje su ne samo teže od alkohola već i teže od iste vode. — Zato posve prava nalazi se (makar i veoma kratka) izreka u Schiebe-ovom „*Universal-Lexikon der Handelswissenschaft, Leipzig 1837*“ na str. 61: „*Dem Weinmesser fehlt eine bestimmte Scala und bestimmtes Anhalten zur Bestimmung der Güte des Weines durch das blosse specifische Gewicht; denn der Wein hat allerdings ein desto geringeres specifisches Gewicht, je geistiger er ist, jedoch wird er durch den Zuckergehalt wieder schwerer,*“ t. j. naški: „vinomjeri neimaju prave ljestvice i temelja, po kojem bi se mogla ustanoviti dobrota vina mjerenjem svojstvene težine; jer istina je, da vino je tim laglje čim je žešće, nu ovu lakoću pobija opet sladorovina, što je ima u vinu.“ — A glasoviti Gall napisao je već pred više godinah sliedeće istinite i važne rieči: „*Für den Sachverständigen bedarf es gar keines Beweises, dass eine Weinwage ein Nonens ist und zu Lichtenbergs gläsernem Mörser und Messer ohne Stiel woran die Klinge fehlt gehört. Wenn also ein Weinhändler vor dem einfältigen Winzer, auf dessen Unwissenheit er mitleidig herabblickt, mit wichtiger Miene die silberne Weinwage aus ihrem Gehäuse hervorlangt, so hält er, ohne dass es dazu der Zauberkünste eines Wiljalba Frikell bedarf, eigentlich nur ein Zeugniss seiner eigenen Unwissenheit in Händen.*“ T. j. vještaku netreba dokazivati, da vinske tezulje neima na svietu, da je to nož bez držka, u kojega neima željeza Ako dakle vinotržac pred neukim vinogradarom, kojega radi njegova neznanstva žali, ozbiljno gledajuć, vadi iz toka srebrnu vinsku vagu, to on drži u rukuh upravo samo dokaz svoje neukosti.“ Pak kad svega toga — što ipak jest — nebi bilo, znaju-li naši krčmari i njeki zakupci vina, tko i na kakovom je temelju izmislio njihove vinske tezulje? — Imaju-li toplomjer, da bar dotjeraju vino na jednaki i stanoviti stupanj topline prije nego ga teže i uzporedjuju? Može-li se uzporediti vino, koje je ne samo toplo, nego je za više danah u toploj sobi polagano odkipilo, iz grožđjevine nove vinovice razvilo i znatno se očistilo, — može-li se sravniti sa studenim iz klieti ili podruma tek dovežením te vožnjom još ponješto uzmućenim vinom? Da je velika ludorija ili prevara vino težiti (vagati), za to imam više dokazah iz svoga izkustva, nego što mi prostor ovoga lista napisati dopušta; nu budući svakomu zlu, koje je jako ukorienjeno, trieba jakoga lieka: zato neka mi bude dozvoljeno još navesti, da je ova bolest, koja je kod nas baš najveći mah otela, u njemačkih vino izvodećih državah (odkuda je žalibože kao nadri-prosvjeta sa njemačkimi krčmari do nas doprla) već malo ne izumrla, dočim Francezi, ovi najglasovitiji na svietu vinari, niti nepoznaju takovoga nastroja za teženje vina u obće. Glasoviti francezki lučbar E. Delarue težio je sa Gay-Lu-

sac-ovim postotnim alcoholimetrom (koji bi nastroj bio najizvrstnia vinska vaga — da je vinska vaga samo iole moguća stvar) 50 vrstih burgundskoga vina, koje-ga je zatim podvrgo veoma pažljivoj i strogoj destilacii, i dokazao je u kakovom golemom protuslovju nalazi se tezuljom proračunana kolikoća vinovice naprama njezinoj pravoj kolikoći. U vinu, koje je u istinu imalo 6% vinovice, pokazivao je rečeni dragocieni nastroj samo ½%, a isti nastroj je već u vinu, koje samo 3% vinovice imadjaše više od prvoga, pokazivao 5%; u vinu dijonskom, koje je u istinu sadržavalo 13% čiste vinovice, naznačivala je vinska vaga samo 5¼%, a kod druge takodjer dijonske vrsti, koja nije imala podpune 12% vinovice — priznala je vaga 7¼%!! itd. — Ovo će biti dosta za samu vinovicu, a o mirisu, kiselini, ili slasti, čistoći i postojanosti vina nećemo ni govoriti. — Iz svega pako izvodim, da bi bilo skrajnje vrieme, de se od strane upravljajućega odbora našega gospodarskoga družtva podnese molbenica dotičnoj vlasti, da rečene vinske tezulje strogo zabrani, da se nametne oporedna novčana globa, a poslie i stroža kazan svakomu, koji bi se u buduće usudio takovu vinsku vagu za kupovanje ili prodavanje vina upotrebljavati. — Tko hoće vino kupovati, neka se uči nosom, ustnama, okom i jezikom vina izpitivati, a komu je do toga stalo, da pozna koliko ima čiste vinovice u kojem vinu, neka si nabavi sada u tom obziru najbolji u Pruskoj patentirani Geisslerov „Vaporimeter" sa kojim će, kad nauči š njim postupati, u jednoj žlici (kašici) manje ili više sa vinovicom pomiešane tekućine, u 5 minutah sa najvećom točnošću doznati do 1/2000 (1/20%) kolikoću vinovice. *Fr. Lovrić*, član družtva.

Gustomjer.

Napuni dvie sasvim jednake zdjelice vode i metni ih na tezulju (vagu); nijedna neće pretegnuti, nego ostati objedvie u sominju. Sád prolij vodu iz jedne zdjelice, napuni ju vinom i potegni (vagni) opet obje zdjelice: vino će poskočiti u vis, a voda će pretegnuti. Vino je dakle laglje od vode. Težina ova, što ju ima svaka stvar prema vodi, ako se potegne jednaka veličina one stvari i vode, zove se svojstvena težina. O tom, da-li koja stvar ima veću ili manju svojstvenu težinu od vode, visi i to, da-li što na vodi pliva ili u njoj tone. Ako izvadiš iz zdjelice za jednu kocku vode, a metneš u nju drugu kakvu kocku, koja je upravo tako velika i težka kao što izvadjena voda: onda će ova druga kocka mjesto izvadjene vode zauzeti, pak ako je laglja od isto tolike množine vode, onda će plivati po njoj, ako je teža od vode, potonut će. Komadić željeza tone u vodi, al ako ga razpljoštiš i zdjelicu od njega napraviš, tako da ova zdjelica bude laglja nego voda, koja bi se u njoj smjestila: onda će zdjelica na vodi plivati. To je uzrok, zašto krajcara pada na dno mora, a velike željezne ladje plivaju na njem. Nu nije svaka voda jednaka: morska je voda gušća i zato i laglja od kišnice, s toga na moru svaka stvar (i čovjek) laglje pliva nego u potoku. Da to shvatiš, pomisli dvie zdjele, od kojih je jedna puna morske vode, a druga puna potočnice: ako metneš obje vode na tezulju, pretegnut će morska voda, jer je ova, kao što već rekosmo gušća, budući da u njoj ima mnogo soli i drugih otopljenih tvarih. — Jedna kockasta stopa obične vode važi 1000 uncah, a morske 1035: dakle kad metneš kakvo kockasto tielo od jedne stope širine, duljine i dubljine, koje važi 1033 uncah, na more, ondje će plivati, a u potoku će potonuti.

Čim je gušća tekućina, tim više pliva na njoj kakva šuplja i zato lagana krugljica sa cjevčicom a čim je redja kakva tekućina, tim dublje u nju propada onakva krugljica, kao što je i gori opisana vinska vaga, i svaki gustomjer ili *aräometer*.

Budući da je voda gušća od vina, tako da dobro vino na vodi pliva: zato vinska vaga tim dublje pada u vinu, čim manje ima u njoj težke vode, a čim više lake vinovice (spirta); no ako je vino sladko, sgusnulo je od otopljenoga u njem sladora, te onda naravno nepokazuje vinska vaga isti stupanj, makar bilo i najbolje vino.

Isto valja za toplinu; toplinom se svaka stvar razteže i širi: zato je ledena voda gušća nego topla, i o toj razlici možeš se navadnom vinskom vagom sam osvjedočiti. Sad se dakle nečudi, ako ti i vino na hladu manje stupnjevah žestine pokazuje nego u toploj sobi. Sve ovo potvrdjuje nepobitnu istinu važnih riečih g. Lovrića. Zato njegov članak preporučujemo još jedanput svim vinarom.

Hora kositbe.

Izza žetve je najvažniji posao za ratara kositba, jer ako žetva daje hranu ljudem, kositba ju daje njegovoj stoki. Zato i nastoji svaki valjani gospodar, da sieno spremi kao što treba. Neće dakle biti s gorega, ako napomenemo pravila, kojih se ima držati kod kositbe. Nećemo kazati ništa novoga, nu pravila ova su tako važna za gospodarstvo i tako se slabo i ljetos obdržavaju, da se nemogu dovoljno opetovati.

Kada je hora, kada je najsgodnije vrieme za kositbu? Odgovor je kratak: onda, kad je većina bilja počela cvjetati. Jer na naravnih sjenokošah ima množtvo svakojakoga bilja, koje od prilike u isto vrieme cvjeta. Zato se valjanost livade i po tome cieni, da-li na njoj ima bilja u isto vrieme cvjetajućega, kao što je to već bilo napomenuto u članku „Sjenokoše," što ga je bio „Gospod. list" prije jedno 2 mjeseca donio.

Tko sjenokošu u svoje vrieme, to jest onda, kad je počela cvasti, kosi, njegovo će sieno ponajprije više važiti, bit će dakle izdašnije — i ova razlika čini kod velikih livadah mnogo centih. Odavde pako nevalja izvoditi, kao da treba sjenokošu čim prije pokositi; jer i nebuk vidi, da od sitne trave neima toliko siena koliko od velike; samo netreba ni toga zaboraviti, da nije dosta, ako ima mnogo siena, nego da treba da bude i pićno, i tečno. Od trave pokošene u početku cvatnje sieno je tečnije, jer je onda sav sok skup-

ljen u lišću i vlaću; a kasnije, poslie cvatnje, udari najplemenitiji sok u sjeme, te biljke postaju suhoparne i tvrde: zlo će dakle uraditi i onaj, koji pokosi livadu prije nego se je onaj pićni sok u travi razvio, i onaj, koji ju pokosi pošto je toga soka nestalo iz lišća i vlaća, te je prešao u sjeme.

No ne samo što čovjek manje i gorega siena dobiva, ako travu kosi u nevrieme: već upravo livadu zatire, ako zakasni s kositbom. Cilj i svrha je travah, da plod nose: čim ovaj dozri, trava sahne i umire, kao što vidimo kod pšenice. Ako se dakle zakasni s kositbom, te se je već u travah sjeme zametnulo: korienje im tako oslabi, da se možeš nadati samo slaboj otavi ili baš nikakvoj, pače ako je sjeme već dozrievalo, kad si livadu pokosio, korienje će sasvim usahnuti, osobito ako je izza kositbe suša zategnula. O istini ovih riečih može se svatko osvjedočiti kod žita. Dok nije odcvalo, tjerati će novo vlaće iz korienja, kad ga pokosiš; ako ga pako pokosiš poslie cvatnje, neće se više korienje omladiti, nego ostati golo strnište. — Napokon ako sjenokošu pokosimo u horu, postignut ćemo još i to, da nećemo imati koševine onda, kad je najveća vrućina, to jest na svrsi Srpnja (Jula), već dotle bit će se korienje od travah omladilo i otava poodrasla.

Kod kositbe netreba dakle gledati na doba godine, nego samo na to, da-li trave na sjenokoši cvjetaju. Jer ako se prije snieg otopi, prije će početi livade cvjetati nego onda, kad ih zastire snieg do Travnja (Aprila).

Nemarni gospodar kaže: „može se jošte počekati sa kositbom, ta neće sienó pobjeći.“ A to bome nije istina, i sjeno bježi; jer poslie cvatnje ne samo da trava više neraste, nego trava postaje svè to laglja i suhoparnija.

Tko pak ima mnogo livadah, neka je nekosi s reda, baš kako mu na um pane: već neka je sve pregleda, i onu najprije kosi, na kojoj trave najbolje cvjetaju. (Slov. nov.)

GLASONOŠA.

Domaće viesti.

— Mnogo se je govorilo, da će vis. vlada ukinuti zakon, kojim se zabranjuje uzimanje veće dobiti (kamate) nego 5 na sto uza zalog i 6 na sto bez zaloga. Većina trgovačkih komorah izjavila se je doduše za ukinuće toga zakona, a upravne (administrativne) oblasti za uzdržanje. Valjda će se dakle samo uzimanje veće dobiti dopustiti. Mi ćemo jedanput navesti razloge, koji to svjetuju, da se dopusti svaka kamata.

— „Novice“ javljaju, da se je u Bavarskoj sklopilo družtvo bogatacah, koje namjerava nakupiti u Hrvatskoj imanjah, osobito šumah. Šest velikih imanjah ponudjeno je već družtvu na prodaju, te je ovo poslalo svoje povjerenike u Hrvatsku, da imanja ta pregledaju. Ako se družtvo pogodi, najprije će se primiti šumah, sagraditi ondje pile i sieći šume, koliko se bude moglo.

Gospodarske viesti.

— Glasoviti englezki stočar Booth prodao je nedavno jednoga jedinoga bika za 12,000 for. sr. Ovaj Booth ima tako krasne stoke, da dobiva samo za pripuštanje svojih bikovah svake godine do 30.000 for. sr.

— Komu dosadjuju spuževi na vrtu (bašči), neka metne onamo, gdje ih najviše ima, oguljene vrbove šibice: za njekoliko časovah sve će biti pune spuževah, te možeš ove utamaniti, i onda metni tamo opet frižkih šibicah i ponavljaj dotle ovaj posao, dok ti nestane spuževah.

Vinogradarstvo.

— Tko ima vino na pipi, mora jako paziti, da mu se neukiseli, a pored najveće skrbi opet će mu vino oslabiti i na kraju uzkisnuti. Tomu je uzrok, što se vino neda odtočiti, dok neodčepiš vranj (pilak) na sudu, a kad ga odčepiš, navaljuje ti zrak (uzduh) u sud, u zraku pak ima puno kiselika (*oxygen*), s kojega sve kisne, kao što smo to već toliko putah u Gosp. listu kazali. Ovomu zlu bi se doskočilo, kad bi se praznina u sudu izpunila takvim plinom, koji vinu nehudi, n. p. ugljevitom kiselinom. Doktor Doubrava izumio je takvu spravu i dobio već na nju povlasticu (privilegiju). Njezinom pomoću dopunjuje se sud, s kojega se toči vino, pivo, kvasina itd., ugljevitom kiselinom (*Kohlensäure*), i tako se može ovakvo piće bez najmanje štete sve do kraja otočiti. Jedan komad ovakve sprave stoji samo 6 for. srebra, i zove se „neprestani plinotvor“ a njemački „*beständiger Selbsterzeuger beliebiger Mengen gereinigter oder getrockneter Gase.*“ Tko ga želi kupiti neka pošalje novce doktoru Doubravi u Moravsko Novo-mjesto (*Mährisch-Neustadt*), i neka nas obaviesti o valjanosti toga plinotvora.

Obrtnost.

— Njeki Bühring u Londonu izumio je način, kako se može od drvena ugljevja koješta ličiti i graditi kao od ilevače. On pravi od ugljevja kalupe, talike (to jest lončiće, u kojih se rude tale) i što je za svakdanji život najvažnije, cjedila. Gdjegod ima zločeste vode, nabavit će si svaka kuća ovakvo cjedilo (*Filtrirapparat*), kojim će za koji čas od blatnjače čistu vodu dobiti. Ovo cjedilo je kao šuplja kruglja od ugljevlja, koja se meće u nečistu vodu, te sva nečistoća u ugljevlju ostaje, a u sredini kruglje skuplja se posve čista voda. Kad se kruglja dugotrajnom porabom zabrtvi, te nepropušta vode, a ti ju samo metni u vatru, pak ćeš ju opet moći upotrebiti. — Znamo iz fizike osobito svojstvo ugljena, da pije svaki smrad i nečistoću.

Hod državnjačah na bečkoj trgovani.

17. Lipnja 1858.

Narodni zajam	83¼
Srbsko-hrvatske razteretnice	81
Prid na srebro	4¹/₂%

Dubljina Save.

12. Lipnja 1858. — 0′—9″—0‴ nad ništicom.

Poziv na sve p. n. članove gospodars. družtva i ostale gospodare, koji se ovime pozornimi čine, daje odbor upravlj. u sjednici dne 30. Svib. t. g. zaključio držati izložbu groždja i voća; ova izložba uredit će se mjeseca Listopada; vrieme i program proglasit će se kašnje.

Poslovoditeljstvo družtva.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska narodna tiskarnica dra. Lj. Gaja.
Uredjuje u ime glavnoga odbora **Bogoslav Šulek.**

GOSPODARSKI LIST.

Izlazi četvrtkom. — Polugodišnja ciena: članovi hrv.-slav. gosp. družtva plaćaju samo 30 kr. poštarine, ili 15 kr. ako se pošilja u kuću; nečlanovi 1 for. 30 kr. poštom. ili 1 for. 15 kr. sr., kad im se pošilja u kuću.

BROJ 25. U Zagrebu dne 24. Lipnja 1858. **GODINA VI.**

Ovim brojem dovršuje se prva pola godišta. Pozivamo dakle onu gospodu, koja su samo za pol godine na Gospodarski list predplatila, kao što i onu, koja su Gosp. list bez predplate naručila, da izvole čim prije predplatu poslati, ako žele, da im se Gosp. list i u napredak pošilja.

Glinik.

J. T. Medju najvažnije prirodnine, što ih iz rudstva dobivamo, spadaju kovine (*Metalle*), a medju ovimi, gledeć na raznolike potrebe čovječanstva, prvo mjesto zauzimlje željezo, za njim mjed (bakar), tutija (*Zink*), cin (kositar), to različite smjesi, kao: žuta mjed ili pirinač (*Messing*), sastavljena iz ⅔ mjedi i ⅓ tutije, tuč (*Bronce*) iz mjedi i kositra itd. Za ovimi sliedi zlato, srebro, koje, gledeć na potrebštine čovječanskoga družtva, nisu tako važne kao prije napomenute, nu kao plemenite kovine zasiecaju sve od davnih davninah u promicanje obrta i trgovine tako, da se po množini zlata i srebra bogatstvo broji. Zlato i srebro zovemo zato plemenitimi kovinami, što se njihova sjajna svjetlost na zraku nemienja; zato su ljudem, kojim je prirodjen nagon za ljepotom, toliko omilile. Budući se ove dvie plemenite kovine u prirodi rjedje nalaze, s toga je ljudem dobrodošla treća plemenita kovina, platina, koju su okó polovine minuloga stoljeća najprije u Braziliji našli, a danas se je mnogo dobiva u Rusiji na Uralu. Svatko je rad imati svietlo posudje i dragocjene naprave od zlata, srebra i platine, no budući su skupe, nemože si ih svatko nabaviti: s toga pomisliše, kako bi se ove dragocjene kovine drugimi, isto tako sjajnimi, ali jeftinijimi zamieniti mogle. Ovo pitanje riešila je već u mnogom pogledu, a riešit će ga u buduće jošte podpunije metallurgija, t. j. lučba rudah. Ova je u naše vrieme pronašla više novijih kovinah, koje, s prijašnjimi neplemenitimi kovinami u stanovitu razmjeru miešane, pružaju nam liepih smiesah, i mogu nam dragocjene kovine podobro nadomjestiti. Takova novija kovina je poznati od polovine minuloga stoljeća nikalj. Komu nije poznato tako nazvano novo srebro ili argentan? Ovo nije ništa drugo nego smjesa od niklja, mjedi i zinka. Ako je u ovoj smjesi manje niklja, zovemo ju pakfong, ako ga je više, onda imamo novo srebro. Ova smjesa nalikuje svojom srebrnastom svjetlošću pravomu srebru toliko, da ju može samo vještak od njega razaznati, te u naše vrieme već i u boljih kućah srebro zamjenjuje. Ovakove smjese, čim više imaju niklja, tim više nalikuju pravomu srebru, i mogle bi s vremenom, budući jeftinije od srebra, srebrna jedala (*Essbestecke*) posve ukloniti, da tu neima druge nevolje, s koje bí čovjek mogao i postradati. Žlice od niklja, kad se s njimi jede kiselo jelo, postaju više ili manje otrovne. U naše vrieme pronašla se je kovina, koja će ovomu zlu doskočiti, i ovu nikaljsku smjes po svoj prilici zamieniti, a to je kovina glinik (*Aluminiummetall*), tako nazvana, jer joj je glavna sastavina glina (*Thonerde*).

Wöhler je pronašao godine 1827. glinik, kao bielu kovinu, koja se kovati dade, a godine 1845. opisao je njezina svojstva potanje. On je već onda proricao, da će ova kovina na skoro veliku praktičnu važnost postići. No za onda umjeli su ove kovine samo premalo izvaditi iz gline, te se od nje nije moglo ništa većega napraviti. Nedavno je pošlo Francezu Saint-Claire-Deville-u (čitaj: Sän-Klär-Devilj-u) za rukom, ukloniti zapreke, što su vadjenju glinika iz gline na putu stâle. Ovaj lučbar vadio je glinik iz gliničnog solika (*Aluminiumchlorid*), uklonivši iz njega solik sodikom (*natrium*), te je tako sam glinik ostao. Tim načinom je izvadio i već godine 1855. parižkoj izložbi predao više kilogramah *) ove kovine. No za onda je stajao jedan kilogr. glinika do blizu 1000 for., pa nije bio jošte čist, dakle o njegovoj porabi nije bilo niti spomena. Sad se kilogr. ove kovine veoma čiste dobiva već po 120 for. Što je ta kovina toli skupa, imade se pripisati skupoći sodika, kojim se, kako gori rekosmo, glinik od solika razstavlja. I tomu je nedavno pomoženo. Pronašlo se je naime, da u Grönlandu ima sijaset kamenja zvanoga kryolith, iz kojega se glinik s mnogo manjim troškom, na godinu do 3000 kilogramah, dobiva i po 100 for. se prodavati može. Glinik je masti (farbe, boje) biele, koja malko u modro zanosi, i tim se razlikuje od srebra, koje je jasno bielo;

*) Jedan kilogram ima nješto preko 1¾ funt;

kad se ulašti i osvjetla, svjetao je kano krebro. Livena je glinika gustoća (svojstvena težina) 2.56, a kovana 2.67. Ova se kovina lako ledi (kristalizira), i tvrda je kao srebro. Hladna se može kovati, i tim postaje vrlo pružna i tako tvrda kao željezo, koje je (ili, pravo govoreć, jedna njegova fela nazvana ocao ili nado) medju svimi kovinami najtvrdje. Može se na vrlo tanke pločice razvaljati i na tanahne žice izvući, a topi se kod 412° C. Toplinu vodi bolje nego tutija, nješto slabije od mjedi. Ovo su fizikalna svojstva glinika; važnija su jošte za porabu lučbena svojstva. Glinik nalikuje tim podobro plemenitim kovinam, što se niti u običnom uzduhu (zraku), a niti u kiseliku (oxygenu) kod obične toplote nemienja; dapače i u onoj toploti, u kojoj ti olovo sgori, glinik ostaje nepromienjen. U vodi se kod obične toplote i u vrućoj takodjer nemienja, kao što ni u sumpornom vodiku (*Schwefelwasserstoff*), pa tim se vrlo odlikuje od istoga srebra, na koje sumporni vodik djeluje, te pocrni od njega, kao što se o tom jamačno uvjeriše oni, koji su se kupali u sumpornih toplicah. Niti salitrena kiselina (*Salpetersäure*) nehvata ga se, a srebro raztvara.

Ustrojne kiseline (kojih ima u ustrojnih ili organičkih stvarih), kao što n. p. ocat, vinska kiselina itd., osobito ako su slane, hvataju se istina glinika, no tako malo, da se od njega bez ikakve pogibelji jedala mogu praviti; jer ako ga se ikoliko u kiselinah i razstavi, toga ima svakako veoma malo, buduć da mi ovih kiselinah samo malo i slabih uživamo; pak od razstavljenoga glinika neima za čovjeka niti najmanje opasnosti, jer odtud postaje samo neškodljiva glina; a pretežnija većina kovinah, od kojih su naša jedala, kad se s kiselinami pomiešaju, čine soli, hudeće zdravlju.

Znamenito je i to, kako se lako i s dobrim uspjehom glinik s ostalimi kovinami izmiešati dade, te odtud postaju smjesi različite tvrdoće, krkoće i svjetlosti. Kao što se već sada vidi, postignut će medju svimi ovimi smjesami najveću važnost miešanje glinika s kositrom, srebrom i mjedju. Iz 5 djelovah glinika i 95 kositra postaje kovinska smjes (*Metallcomposition*), tvrdja i pružnija od kositra, koje kiseline nemienjaju toliko koliko sami kositar. Zato se može kao za izvjestno uzeti, da ćemo na skorom imati naše stolno i kuhinjsko posudje od ove smjesi, tim većma, što će kilogram takove smjesi najviše 3½ for. stajati.

Važnija je smjesa, koja postaje iz glinika i srebra. Od pet djelovah srebra i 95 djelovah glinika postaje kovinska smjes, bjelija, pružnija i tvrdja od samoga glinika. Od ove smjesi djelaju već sada u Francezkoj svakojake stvari, što su dosad iz srebra pravili. Ako se 100 dj. srebra sa 5 dj. glinika smieša, dobiva se kovina, od koje u Francezkoj novce kuju, te je mnogo bolja i ljepša nego dosadanja smjes od srebra i mjedi. Najvažnija je pako smjesa od glinika i mjedi. U Francezkoj ima već mnogo liepih uresah, koji se od ove glinične tuči (*bronze d' Aluminium*) prave, i nalikuju zlatu br. 2. Belzani skovao je od ove glinične smjesi lančić za sat, kojemu je navlaš kvačicu i ključić od zlata br. 2. priklopio. Lančić se je dao liepo ulaštiti i osvjetlati, i zadržao je liepu svoju svjetlost, tako da se od zlata na ključiću neda okom razlučiti. Ova smjes ostaje tako nepromjenjena kao i zlato br. 2.

Odavde se vidi, da se ova glinična smjesa može upotrebiti za sve stvari i urese, koji su se do sele iz plemenitih kovinah djelali, poimence za žlice, vilice, zdjelice, čaše, bljudice (šalice), sladornjače (*Zuckerbüchsen*); za različite tokove i cievi za zviezdoglede, za očaline itd. Isto tako moći će se rabiti za svakojake fizikalne nastroje, sjevernice, tlakomjere itd., tim većma, što se na zraku njegova svjetlost niti malo nemienja.

Ako uzporedimo cienu ove nove kovine s ostalimi, čini se, da je prevelika, i da će obćenito razprostranjivanje priečiti; jer:

Jedan	kilogram	zlata	vriedi	1200	for.
„	„	platine	„	320	„
„	„	srebra	„	88	„
„	„	glinika	„	120	„

Ovdje se dakle čini, da je glinik od srebra skuplji; no valja uvažiti, da je ovo početna ciena, koja će s vremenom spasti, pošto se uklone njekoje zapreke, koje dobivanje glinika zatežu. Na dalje, ako se svojstvena težina glinika uvaži, onda je glinik, gledeć na objam svakako jeftiniji od srebra, t. j. jedna funta glinika je mnogo veća nego jedna funta srebra: dakle će se n. p. iz jedne kockaste stope glinika (t. j. kocke jednu stopu široke, visoke i duboke) više toga napraviti, nego iz isto tolikoga komada srebra.

Kušanje mlatila i plugovah.

Grofovi Károlyi u Ugarskoj izvrstni su gospodari, neštedeći truda ni troška, da prednjače svojim zemljakom, kao pravi boljari, u boljem. Gjuro je bio izabran za predsjednika ugarskoga gospodarskoga družtva, nu iz važnih razlogah nije ove časti primio, i onda bude Stjepan izabran, jer su oba glasoviti gospodari, kao što i Eduard. A da ni Ljudevit nije za njimi zaostao, to svjedoče njegova imanja. U mjesto da jadikuje za robotom prekrštenih rukuh, a on se primi umnoga gospodarstva, i nabavi si za razteretnu glavnicu svakojakih ratilah i ratarskih strojevah (makinah,) koji će mu bolje raditi nego bivši podložnici.

Na 20. i 21. Svibnja o. g. kušana su na njegovu imanju Tótmegyeru opet dva važna nova stroja: m l a t i l o i p l u g. Oba ova stroja sagradio je englezki ratilar Hornsby, koji sada ima i u Pešti skladište ratilah.

Mlatilo neokreću ljudi ni konji *), nego parno kretalo (*Locomobile*), imajuće snagu od 9 konjah; samo što ovi nemogu, ma bili i najjači, vas dan raditi, kao stroj parom tjeran. Najprije se je mlátila zob, zatim raž i napokon pšenica. Zob nije bila lani sasvim

*) Jer ima i takvih mlatilah, nu ova naravno nerade tako brzo kao parokret.

dozrela, kad su ju poželi, pak se je od nje za 30 časovah (minutah), to jest za pol sata, omlatilo 340 snopovah i dobila su se od njih 23 vagana zrnja. Zatim se je mlatila raž istim mlatilom, takodjer pol sata. Raž je ova imala vrlo dugačku slamu i omlatilo se je za pomenuto vrieme 226 snopovah, koji su bacili do 10 vaganah zrnja. (Znati valja da je u Ugarskoj snoplje mnogo veće od našega). Po ovom razmjerju, da mlàtilo vàs dan, t. j. 12 satih mlati, namlatio bi se 271 krst ili stavica (20 snopovah računajuć na jedan krst) i 240 vaganah zrnja. Napokon bude pol ure pšenica mlaćena: omlatilo se je za pol sata 285 snopovah sa 14 vaganah zrnja. Dakle bi se za 12 satih omlatila 342 krsta sa 318 vaganah.

Za podvorbu treba ovomu mlatilu do 14 ljudih: 2 upravljaju parostrojem, 4 dodavaju snoplje, 1 uklanja čisto zrnje, 1 pljevu i šuljak, 2 odnose slamu, a 4 ju plaste t. j. slažu u stog. Nu koliko bi ovi ljudi uradili za jedan dan bez parostroja? Valja jošte i to znati, da se zrnje umah u mlatilu čini i prosija, te sasvim čisto u podmetnute vreće pada, tako da se pune vreće odnose u žitnicu.

Drvah treba za loženje parnoga kretala od prilike 1 hvat za 12 satih. Cielo mlatilo zajedno s parnim kretalom stoji u Pešti 5500 for. sr. Vjerujemo, da je ovo velik novac, al je i velika korist: ovakvo mlatilo će svim gospodarom jednoga kotara omlatiti za kratko vrieme sav njihov žitak. Koliko se tu prištedi težakah! Došlo je bilo iz daleka gledalacah, koji su svi izjavili zadovoljstvo s radnjom mlàtila.

Izza toga su kušani plugovi. Bilo je ondje pet različitih plugovah:

a) Hornsbyev najnoviji ugarskoj zemlji prilagodjeni plug, iz njegove tvornice u Granthamu (u Englezkoj).
b) Hohenheimski plug.
c) Howardov izvorni plug.
d) Zugmayerov plug, promienjen u totmegjerskoj tvornici ratilah.
e) Schwerzev plug, popravljen, iz iste tvornice.

Ovimi plugovi orao se je pašnik, na kojem bijaše odprije ljekarica (lucerna), zemlja je dakle bila puna jakoga i dubokoga korienja od ljekarice.

Prije nego priobćim pošljedak ovoga nadoravanja, treba kazati, šta se potrebuje od najboljega pluga: da mu bude brazda najdublja i najširja, da najbolje izvraća izoranu zemlju, i da za to potrebuje najmanje snage (sile). Dubljina i širina brazdah mjeri se palci (colovi), a snaga, koje plugu treba, silomjerom (dinometer). Ovo je osobit stroj (makina), koji kaže, koliko bi se funtih težine s mjesta maklo snagom upotrebljenom za oranje.

Kod ovoga nadoravanja najviše se je odlikovao Hornsbyev plug, on je orao 6 palacah dugačke i 9 palacah široke brazde sa snagom od 376 funtih. Uz to je zemlju upravo siekao, sasvim ju obraćao, i akoprem je dan prije velika kiša padala, opet nije zemlja za plug prianjala.

U Pešti se je 4. Lip, pod upravom odbora ugarskoga gosp. družtva, 18 raznovrstnih plugovah nadoravalo.

Svaki je plug tri pokusa činio:

1) 6 palacah duboke i 9 pal. šir. brazde,
2) 8 „ „ i 10 „ „ „
3) toliko široke i duboke brazde, koliko se može.

8 Plugovah je bilo po Howardovom sustavu sagradjeno, a 8 po Schwerzovom, nu opet je bio svaki plug manje više različit od ostalih. Ovi plugovi napravljeni su ponajviše u Pešti, gdje sada ima poviše ratilarah; nu bilo je i inostranih, po imenu englezkih plugovah. I kod ovoga nadoravanja najviše se je odlikovao pomenuti već gori Hornsbyev plug. On je prvi pokus obavio sa 163 funt. snage, drugi sa 400 funt., a treći sa 450 funt., te mu je bila brazda 8½ pal. duboka a 10 pal. široka, Usuprot glasoviti do sada izvorni Howardov plug trebao je za prvi pokus 400 funt., za drugi 650 funt., a za treći 800 ft. snage, samo što mu je bila ovdje brazda 10 pal. dub. i 12 široka. Isto tako su i svi ostali inače izvrstni plugovi trebali mnogo više snage, nego Hornsbyev. Hornsby je već na ovaj svoj novi plug izvadio povlasticu, i prodaje ga u Pešti komad po 50 for. sr.

Ovom prilikom moramo javiti, da najglasovitiji englezki ratilari Clayton, Garrett i Hornsby osnivaju u Pešti posebne tvornice ratilah, gdje će moći ugarski gospodari kupovati sva i najnovija ratila u priličnu cienu.

Što se je radilo u Liepojvesi.

Proljetos je posadjeno do 40.000 rešnjakah; medju kojimi imade više hiljadah dišuće bieline i crne braničevke iz Moslavine; zatim do 500 Zdenčajevke (modroga klešćeca); ostale vrsti su: bieli talianski risling; starina, imbrina, traminer, muskat, crni klevner.

Jedna greda je zasadjena sa 1600 dudićah (murvicah) dvogodišnjih; više slogovah zasijano je dudovim sjemenom.

Više vrstih graška i boba je posadjeno, od kojega sjeme iz Istrie dobismo.

25 zrnah egypatskoga graška zvanoga „*Mumien-Erbsen*“ posadjeno. Ovaj riedki grašak iz grobovah egypatskih mumijah pribavljen je po g. Vukotinoviću, kojemu ga je Dr. Drag. Müller iz Halle poslao; od posadjenih zrnah nikla su 23, i sada veselo rastu; kada se sjeme umnoži, razposlat će se podružnicam da ga razdiele medju članove.

Voćke ovo proljeće ciepljene i rešnjaci posadjeni veoma liepo rastu, tako da se možemo svemu dobru nadati; na jesen bit će: jabukah, krušakah, bresakah, trešanjah i višnjah dovoljno za prodaju.

GLASONOŠA.

Domaće viesti.

— U Zadru 6. Lipnja. Lišće od dudovah (muravah), plaćalo se je u početku samo po 2 kr. svaka funta, malo po malo rasla mu ciena do 4, 6, 8 i 10 kr. po svakom funtu. Ovih posljednjih danah plaćalo se je murveno lišće po 20 do 30 kr. za svaku funtu; ali ga se sad već može dobiti opet po 10 i 15 kr.

Ovomu je uzrok, što su mnogi ovdješnji stanovnici udarili okolo odgojivanja svilenih bubah, a nisu na um uzeli, hoće-li im dovoljno hrane biti. — Nadamo se dakle, da će ovaj slučaj potaknuti našince, da okolo sadjenja novih muravah ozbiljno uznastoje, a bubari da oprezni budu u buduće i samo toliko sjemena da izlegu, koliko su zanj već napried hrane pribavili. — U ostalom pak od svijuh stranah prispievaju jednako povoljni glasovi o ovoj struci radinosti. (Gl. d.)

Gospodarske viesti.

— Kosilo (*Mähmaschine*) sagradjeno po Cormickovom sustavu od Burgessa stoji, zajedno s odpremninom iz Londona u Ugarsku, do blizu 500 for. srebra. Njeki ugarski gospodar već ga je naručio i nadamo se, da će izviestiti o njegovu djelovanju obćinstvo.

— Oluje, koje su proljetos kod nas mnogim gospodarom sav trud uništile, biesnile su malo ne po cieloj Europi i počinile svagdje puno štete.

— Glasoviti zviezdar Rosse proricao je jošte prošle zime, da ovoga stoljeća neimadosmo tako vrućega ljeta, kao što će biti ovo. I sbilja se čini, da će mu rieč uroditi, jer sve novine potvrdjuju, da je neizmjerna vrućina i omara već evo prije početka pravoga ljeta posvuda zavladala. Svakako neće biti s gorega, ako se naši gospodari već sada pobrinu za zimsku krmu, da ih nepritisne opet lanjska nevolja.

— Grof Stjepan Karolyi poklonio je ugarskomu gospodarskomu družtvu blizu Pešte 150 ralih zemlje, da ondje ustroji pokušalište.

— U Pešti je bila 5. Lipnja utrka na konjih, prvu nagradu od 1000 carskih žućakah uhvatio ždriebac grofa J. Hunyadya.

— Tko želi dobre krme spraviti, neka posije kukuruza, no gusto, od prilike dva vagana na jedno jutro (ral). Kad ga pokosi, neka obrne odkose treći dan i neka ih ostavi na njivi jošte jedno 3 dana, da se prosuše. Onda vozi odkose kući, sgazi ih i splasti 10—15 vozovah u jedan plast, te ga pokrij slamom, i ostavi na miru, dok ti krme neuztreba. Ovaj zeleni kukuruz će se užeći i tim kao popariti. Svaka će ga stoka voliti nego sieno i vrlo će od njega debljati.

(*Allg. L.- u. Forstw. Z.*)

Obrtnost.

— Bečki obrtnik Reuss izumio je igle, koje će svim šveljam dobro doći. U običnе igle uši su deblje i šire nego sredina igle, zato igla kod šivanja zapinje; Reussova je igla najdeblja u sredini: ona dakle nikada nezapinje i zato se njom i brže šiva nego običnom. On je ove igle prozvao „*Universal-Nähnadel*“ (obće šivatke), te se već svagdje prodaju.

Vinogradarstvo.

— Dok se naši i ugarski vinogradari tuže na svoje vinograde, javljaju iz Austrije i Štajera bečke gospodarske novine, da ondje vinogradi vrlo liepo kažu; u slied čega je već sada vinu ciena spala, te se novo vino, koje se je malo prije prodavalo po 7—7½ for., plaća sada samo sa 6—6½ for. — Jošte radostnije viesti dolaze iz Francezke: neima pametara toliku grožđju, koliko su ga vinogradi ljetos zametnuli, zato je ondje ciena vinu za ⅓ spala i bačvari nemogu smoći dosta djetićah i drvah, toliko imaju naručbinah.

Svaštica.

— Družtvo trinastorice. U francezkom gradu Bordeauxu (čitaj: Bordó) stvorilo se je čudnovato družtvo, koje svojim primjerom hoće da pobija njekoje predsude i sujevjerje (t. j. vjeru u prazne i tašte stvari), štono zavlada ne samo kod proste svjetine nego i kod varošanah. — Ime družtva trinaestorice nadjenuli su si od poznatoga sujevjerja, da kad 13 ljudih zajedno ruča, jedan od njih će uz godinu danah umrieti. Isto tako razprostranjeno je sujevjerje, da čovjeku nevalja u petak krenuti na put, jer će ga nesreća zadesiti, ili će se bar s pakračkim dekretom povratiti. Kad koji gost prevrne soljenku, ili kad na jednoj nozi stolcem zavrti — sve je to zla kob, znamenje kakve nesreće. Ladjari i brodari se opet ljute, kad tko vozeć se na brodu zviždа, jer se zviždanjem tobož bura diže. Ove predsude pobija pomenuto družtvo tim, što sva ova zlokobna djela navlaš radi. Članovi družtva zadadoše si poštenu rieč, da će nastojati, da ih bude više putah po 13 za stolom, i prije nego sjednu za stol, svaki gost zakrene stolcem, a najstariji prevali slanik. Poslie ručka sjednu u čamce i vozeć se po rieci zviždaju. Na put idu, kad posao dopušta, uprav u petak, a najvole primati u svoje družtvo uročnike, za koje se kažo, da su koga urekli. Ovo družtvo obstoji je već preko godinu danah, i buduć da do sada nijednoga njegova člana nije nesreća stigla, to sviet malo po malo uvidja, da u onih zlokobnih stvarih neima istine.

(Slov. nov.)

— Jedna lovačka četa (bataliun) u Šoprunu dobila je 19. Svibnja u jutro zapovied, da ide u Dalmaciju. U podne sjede ciela četa na kola željeznice, stiže sutradan u Trst i 23. Svibnja prije podne u Dubrovnik. Da je vojska ova običnim načinom putovala, trebalo bi joj za toliki put, što ga je za 4 dana prevalila, jedno 10 nedjeljah danah.

Ciena žitka od 7—12. Lipnja 1858.

	Pšenica		Raž		Ječam		Zob		Kukuruz	
	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr	fr.	kr.
Beč	2	56	2	—	1	30	1	30	2	30
Pešta	3	12	1	59	1	43	1	24	2	25
Mošon	3	13	2	11	1	44	1	57	2	37
Temišvar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Novi Sad	2	36	—	—	1	34	1	20	2	20
Pančevo	2	18	—	—	1	18	1	18	1	48
Ljubljana	3	49	3	—	—	—	1	50	—	—

Hod državnjačah na bečkoj trgovani.

24. Lipnja 1858.

Narodni zajam . . . . . . $83\frac{3}{4}$
Srbsko-hrvatske razteretnice . . $80\frac{3}{4}$
Prid na srebro . . . . . . $4\frac{3}{8}$%

Dubljina Save.

19. Lipnja 1858. — 0'—6"—0''' nad ništicom.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska narodna tiskarnica dra. Lj. Gaja.
Uredjuje u ime glavnoga odbora Bogoslav Šulek.

GOSPODARSKI LIST.

Izlazi četvrtkom. — Polugodišnja ciena: članovi hrv.-slav. gosp. družtva plaćaju samo 30 kr. poštarine, ili 15 kr. ako se pošilja u kuću; nečlanovi 1 for. 30 kr. poštom. ili 1 for. 15 kr. sr., kad im se pošilja u kuću.

BROJ 26. U Zagrebu dne 1. Srpnja 1858. **GODINA VI.**

Ovim brojem počimlje se prva pola godišta. Pozivamo dakle onu gospodu, koja su samo za pol godine na Gospodarski list predplatila, kao što i onu, koja su Gosp. list bez predplate naručila, da izvole čim prije predplatu poslati, ako žele, da im se Gasp. list i u napredak pošilja.

Dobar konj *).

(Sa slikom).

Naši ljudi bilježe ovako dobra konja: „ovčja glava, zečje uši, srneći vrat, vučje grudi, kozje noge, lisičji trbuh, široke krstine, upravne repine, svietla oka, a malena boka.“ Ovo je sve dobro rečeno, al to treba izjasniti, i zato ćemo ovdje potanko opisati konja kakav treba da je.

Konj ima glavu (gledaj na slici A), trup (na slici B) i noge (na slici C i D). Počet ćemo od glave.

Glava A. Niti valja glava kolik malj, niti malena kao ćulumak. Ona mora imati svoju mjeru prema ostalomu tielu. Obično se veli, koliko je od grebena do sapih, tolika da je glava. Točno da kažemo, glava treba da je dugačka jednu trećinu konjske visine, ako mjeriš konja od grebena do zemlje, a može mu biti glava i malo dulja. Dakle ako je konj 15 šakah visok, treba da je glava 5 šakah dugačka ili malko dulja. Glava neka nije za šiju ni previsoko ni prenizko prirasla, to jest niti da strši iznad šije, niti da visi kao o koncu; čela neka je široka, gubice sužene i mršave.

Ondje, gdje se je glava srasla sa vratom, to je zatiljak (gledaj na slici *a*); ovaj neka je tvrdo mesnat, širok i zaobljen kao jastučić.

Počelica ili kika *b* neka je mekana, a ne kitnjasta, niti štipava (prekratka).

Uha *c* neka su uzka, šiljasta, ne predugačka, ne mulasta, nego jedno blizu drugoga, napried podana i uzpravljena (ćulasta).

Čelo *d* da je visoko, poširoko i malko savito.

Čahure ili sliepe oči *e* da nisu upale nego izpunite.

Očne kosti *f* da su malko svedene, a ne izbuljene.

Oko *g* da nije sasvim zastrto vedjom, nego veliko, bistro, zračno i vatreno.

Nos *h* može biti upravan al i malo pognut kao u ovna.

Nozdrve *i* da su prostrane, a iznutra jasno-rumene i zdrave.

Gubice (ćube) *k* da su uzane, dobro sklopljene, a ne naprćene, mekane i mlećke, ili baš otoboljene i odarbečene.

Podbradak *m* da se dobro vidi i da je čvrst.

Čeljusti (vilice, laloke) *l* treba da imaju spolja jake i čvrste mišice, kojimi konj žvaće, a unutri, oko jabučice, da neimaju otečenih žliezdah ili klubčastih žilicah.

Žvalje *n* kad se razklope, da se u njih vidi jezik vlažan, čist, ne izpucao, dlenav ili mekan i kao obaren. Meso u žvaljah da je crljenkasto; a sjekutići (prednji zubi) pognuti, poširoki, gusti i ozgor ravni.

Trup B. Na trupu se vidi s prieda vrat *o*, koji je s glavom skopčan. Vrat počinje od grebena *q*. Od grebena do grudih *ž* treba da je vrat jak i čvrst, a ozgor da je tanji. Neka nije upravan kao u vola, al niti pretanak kao u jelena, i opet niti predebeo kao u krmka, nego liepo u vis porastao, pa sve do glave sveden i pognit.

Griva *p* na šiji nesmie biti odviše riedka, kostrušava, ni prekratka. Do vrata je greben *q*, gdje se visina konja mjeri. Greben neka nije mršav i promoljen, nego potonut i kao skriven.

Poledjina ili hrbat *r* da je širok i kičma ravna, samo na krstih *s* malo pouzdignuta. Krsta neka su takodjer ravna i samo malo u čvrsti repić *t* spuštena. Rep da nevisi kao prebijen, a kamo-li da je uklopljen medju butine, nego da je već u koraku od tiela razstavljen, a u skoku upravo pružen, barem u repiću ili živcu, to jest ondje, gdje je prirastao za kičmu. Sav rep neka je obrastao gladkom, ne prekratkom strunjom, sve do blizu krstah, a strunja neka visi kitnjasto u polukrugu.

Kukovi *u* neka nisu promoljeni, nego malo kao pokriveni.

*) Ovaj opis dobra konja izvadjen je iz knjige „Konjarstvo,“ koja će za koji dan o trošku vis. c. k. namjestništva na svjetlo izaći i stajat će, zajedno sa slikom konja, koja je i ovomu broju dodata, samo 6 kr. sr.

Bočine ili taštine *v* da nisu upale, i neka se negiblju odviše, kad konj trči. Bokovi imaju biti uzki; konj širokih bokovah zove se „šupalj konj.“ Trbuh *x* da je malo pljosnat i da ne visi kao vreća, a u trku neka njim konj nemaše.

Puzdra *y* u ždriebacah da nije predebela ili žljemasta, i da nesmeta konju, kad mokri. Kad ždriebac pušta vodu, treba da žilu pruži, a ne da mokri u puzdru.

Rebra *z* da nisu izbačena i pljosnata, nego okruglasta i mesom pokrivena, da se ni nevide, a disanje nesmie se na njih spaziti.

Grudi (prsa) *ž* da nisu uzke, niti potonute kao u sokola, nego široke i malko svedene.

Prednje noge C. Ozgor neka su prednje noge mesnate i neka se vide, a niže dolje žilave, suhe i oble, i neka nestoji jedna tik do druge.

Pleći *a* da nisu premršave i kao odpale, niti da su odviše napried ili natrag turene, nego mesnate i van podane.

Gotovo to isto može se reći i za sapi *b*, samo što ovdje moraju biti mišice jošte jedrije i puncatije.

Bedre *c* moraju biti ozgor osobito mesnate, a na pucu ili pregibu nesmie biti koža kesasta i nabrana, nego napeta i kao privita za gnjat.

Koljeno *e* da je široko, s prieda malko spljošteno, al ne debelo, niti mesnato i nabreklo.

Ciev (cjevanica, goljenica, kopist) *f* da je obla i suha, al ne pretanka i vitka, niti napried niti nazad namještena. Kad konj stoji, treba da mu ciev prema koljenu i bedru malo ne okomice i upravo stoji, a kad konj ide, neka prednjima nogama niti nerazmeta, niti nešeleda, niti negrabi, nego upravo neka udara i kao zabada.

Gležanj (članak, čičak, sglob) *g* da je okrugao i posve malo debeljikav; a kičica (kitica) *h* tanko- i kratko-dlaka.

Petica ili petljica (stopalo) *i*, t. j. kost od gležnja do kopita, da je kratka, okrugla, jednaka, samo kod pregiba malko deblja, napried podana i kosa, al ne plantava, kao šapa od medvjeda.

Vlasci *k* da nebudu preširoki i nabrekli.

Osobito treba paziti na kopito ili kopitu *l*. Kopita nesmiju biti preuzka, ili sasvim upravna i kao zemlji pobodena, kao što u magarca, al niti preširoka i kratka, a kamo-li ozdol u stopi nabrekla i srdašca izpunjena. Zatim rog od kopita da nije krt, zaguljiv, izpucao, obručast, mekan, nejednak, ili poškaljce (koso) namješten; a kad konj ide, neka nestupa samo na taban (živac) ili baš na petu (peticu), al niti opet samo na vrh roga, nego na cielu stopu.

Stražnje ili zadnje noge D. One započinju pod krstima s traga od trbuha, pak idu niz taštine. Osobito u butinah *m* i u bedrah *n* treba da su čvrste i mesnate, jer kada konj ide, ovdje treba da mu je skupljena sva snaga: zadnje noge su mu vesla, koja tjeraju cielu lubinu.

Ondje, gdje se sastaje butina i bedro, jeste puce *o*, i to je pravo koljeno u stražnjih noguh. Ovo nesmie biti nabreklo, a koža da je oko njega napeta.

One kuke u zadnjih noguh *p*, štono se čini da su koljena, zovu se ključi i gniezdo su mnogih bolestih. Kad pogledaš ključe kroz prednje noge ili otrag, treba da su na obiuh noguh jednako jaki, al opet ne nabotani i krupni, s polja okruglasti i poviti, iznutra više upravni, samo do ciévi pouzvišeni. A kad ključe pogledaš sa strane, da je ključni iver *q* na pravac s cjevanicom. Ključi nesmiju biti niti odviše izviti kao obruč, niti uviti i skučeni, da se taru jedan o drugi kao u krave.

Ciev *r* i ostala noga treba da bude u zadnje noge kao što ima biti i u prednje; samo jošte treba paziti, da ciev nestoji pod tielom kao sablja, pak da nije ni nazad namještena, nego više upravna i samo malko napried podana.

Zmije.

Oda svuda javljaju novine, da ljetos afrikanska vrućina vlada. Posljedica je ove žege, da su se zmije (kače), osobito otrovne, za čudo razplodile, i to i ondje, gdje za nje inače jedva znadu. Tako je ovih danah u Českoj otrovna zmija ujela djevojče, koje je onda za njekoliko satih umrlo. Kod nas je, istina, podobro sunce pripeklo, nu onolike vrućine neima, kolika je drugdje, jer ju malo ne svakdanja kiša ublažuje. Al zato ima dosta zmijah, pak još i otrovnih, koje osobito za vrieme kositbe i žetve više putah mnogo nesreće čine. Bit će dakle u dobri čas, ako koju rieč o njih prosborimo.

Zmije imaju slabo prijateljah, a opet su kod nas neizmjerno koristne, osobito gospodarom, jer se brane samo crvljem, bubami, miševi i drugim štetnim gadom. Svaki gospodar dakle grieši proti svojoj koristi, koji ubija zmije; a što su im našinci toliki nepríjatelji, tomu je uzrok hladnoća, skrovitost, gamizanje i puzanje zmijah, a najviše strah, umnoženi svakojakimi pretjeranimi pripoviedkami, da nas neotruju.

Sve se zmije diele na dvoje, na netrovnice i otrovnice.

Netrovnice imaju oštre zube, no grizu samo svoju hranu i neprijatelja; a otrova u njih neima. Zato, ako i ujedu čovjeka, n. p. kad ih ražljuti, onakva rana nije opasna. — Sve ovo valja za naše netrovne zmije; a u vrućih zemljah ima medju njimi opasnih i 5 hvatih dugačkih grdobah, koje znadu i cielu ovcu ili kozu progutnuti; al na čovjeka i ove slabo navaljuju.

Medju netrovnicami najviše ima kod nas bjeloužkah (*Coluber natrix*, *Ringelnatter*), zato tako zvanih, jer im je trbuh bjelkast, a hrbat modrikast. Zovu se i vodnice, jer idu rado u vodu, a inače žive po livadah i u gustu grmlju. Bjeloužka je dobroćudna, i ma da često sikće, netreba se je bojati, jer neujeda; nego kad ju uhvatiš, pušta od sebe sok smrdeći kao bieli luk. Hrani se samo miševi, žabami, gušteri, bubami, i kad što uhvati ribicu ili ptića. Zato

je prava grehota ubijati ju: pak upravo bjelouška, jer je mnogo ima, često ubijaju luda djeca i ludji ljudi. — Isto tako nedužne su i kućarice ili pokućare (*Coluber tessellatus*, *Würfelnatter*), dolazeće više putah i u kuće.

O ostalih netrovnicah nećemo ovdje govoriti, jer ih malo imade, nego ćemo opisati otrovnice.

Otrovnice se zato tako zovu, što imaju u žvalah njekoliko pomičnih, vrlo šiljastih, zakučenih, šupljih zubih, nad kojimi je mjehurić, a u njem 2—3 kaplje otrova, koji je kao ulje. Kad ovakva zmija ujede, onda gibljivi šuplji zubi pritisnu otrovne mjehuriće, te se iz njih šupljinom zuba ociedi u ranu nješto malo otrova. Ovaj otrov ubija samo onda, kad u krv dopre, a inače nehudi. Obično ujeda otrovnica sa 2 otrovna zuba, zato se izza njezina ujeda čini, kao da te je zmija sa dvie igle ubola, tako je neznatna rana; no za koji čas grdo otječe. Buduć da otrovni zubi nestoje čvrsto u čeljusti, zato mogu samo golo tielo raniti, a kože od čizme neprobijaju. Najbolje se dakle ljudi čuvaju od naših otrovnicah, kad obuju povisoke čizme, što bi imali činiti svi žeteoci, kosci, i oni, koji po šumi hode. Otrovnice neujedaju čovjeka, van ako ih pogazi ili drugčije ražljuti. Kod nas imaju od njih samo tri vrsti, na gdje jedna vrst živi, ondje navadno neima drugih.

1. Ridovka (šaran, šarulja, šarunica, *Vipera (Pelias) berus*, *Giftotter*, *Kreuzotter*). Mužjak je siv, a ženka smedjasta (bakrasta). Na ledjih ima uzduž cieloga tiela crnu rezkavicu (*Zickzacklinie*), a uz nju s obje strane crne pjege; trbuha je mrka. Nikada nije dulja od dvie stope. Živi u srednjoj Europi po kamenjacih, kupinjacih i drugom onizkom grmlju. Više na sjeveru, kad ujede, samo oteče rana, a kod nas, gdje je ima, može čovjek i umrieti od njezina ujeda. Kad ju uhvatiš i zatvoriš, neće više nipošto da jede, nego živi i 6—8 mjesecih bez hrane i onda gine od gladi.

2. Pepeljuga (pepelnica, crnokrug, *Vipera ammodytes*, *Sandviper*) živi samo kod nas sve do Grčke. Nalik je na ridovku, no ima na gubici dva mala rožčića ili fufuljka; i ova je najviše do 2 stope dugačka. Od njezina ujeda životinja brzo gine. Živi u okolicah, gdje ima vapna.

3. Crnuša (*Vipera (Pelias) prester*, *Höllennatter*) suvrst je ridovke, samo što je sva crnkasta i mrka. U Krasu je ima, neznam da-li i drugdje kod nas. U Italiji ima mjesto ovih ljutica (*Vipera aspis*).

Odavde se vidi, da su otrovnice više manje mrke, i ne baš velike: neboj se dakle ni šarenih, ni velikih zmijah.

Kao što već rekoh, otrovnica neujeda čovjeka, ako u nju nedira: pazi dakle idući grmljem ili šušnjem u šumi, da je nepogaziš, pak će te i ona ostaviti na miru.

Rana otrovnicah nije uviek jednako opasna. Pogibao je sad veća, sad manja, prema tomu 1) kolika je zmija; čim je veća, tim više ima otrova. 2) Koliko je pustila otrova u ranu. Ako je zmija malo prije ujela kakvu živinu i tako otrov potrošila, neće biti tvoja rana tako opasna, kao onda, kad zmija od davno nije ujela, te se je u njezinih mjehurićih mnogo otrova nakupilo. 3) Čim je veća vrućina, tim je opasniji ujed; zato je veća pogibao na jugu, kad koga zmija ujede, nego na sjeveru; veća u sried ljeta nego u proljeće. 4) Mnogo je stalo i do toga, gdje te je otrovnica zagrizla; čim više i većih ima ondje žilah, tim je opasnija rana, jer, kao što već kazah, zmijinji otrov ubija samo preko krvi.

Od zmijinjeg ujeda imade sila Božja ljekovah, poznatih ljekarom. Al je nevolja, što čovjeka neujeda zmija u sobi, nego u polju, ili u šumi, daleko od liečnika i od svake pomoći: dok onaj stigne, obično je već po nehari. — Mi ćemo dakle ovdje najviše o tom govoriti, što treba raditi, kad te iznenada ujede ljuta zmija. Glavna je stvar, ukloniti brže bolje otrov iz rane, prije nego se žilami po krvi razpline. U tu svrhu preporučuju od starine sisanje rane; jer otrov nehudi želudcu nego krvi. Al je to vrlo opasno; jer više putah čovjek ni nezna, da mu je usna izpucala, ili da si je kod ručka jezik ili desni malko ranio, a mnogi ima od naravi slabe desni, te mu odmah krv iz njih vrca: pak eto ti sjegurne smrti, ako u takvu slučaju otrov iz rane dopre u krv preko usanah ili jezika. Uz to bi trebalo ranu dugo i krepko sisati, a to nije moguće uplašenu od ujeda čovjeku. Najbolje ćeš dakle uraditi, ako zmijinji ujed nožem izsiečeš ili barem razsiečeš, da krv napolje curi i neraznosi otrova po žilah. Onda uzmi krpu od košulje, zapali ju i drži na rani, da spališ otrov; jer već usušen onakov otrov nehudi, a kamo-li će spaljen. Ako imaš šibicah (žigicah), možeš i njimi ranu opaliti; al čistim drvom, a ne onim gorivom i užegom, što je na kraju svake šibice, jer je ovaj takodjer otrovan. Ako nemožeš ukresati vatre, a ti barem svojom mokraćom (pišaćom) ranu što bolje operi; napij se vode iz vrela, gdje ga ima, operi njom obraz i glavu, pak onda idi polako kući, a nipošto nemoj trčati, jer bi ti se krv ugrijala i jošte brže po tielu tekla i otrov raznosila. Došav kući, metni na ranu rogove (kupice), koje će otrov bolje izsisati nego tvoje usne, i ako neima na blizu liečnika, a ti peri ranu nišadornom žestom (*Salmiakgeist*), koju smo i ovih danah gospodarom preporučili, da si ju za rana nabave. U Braziliji upotrebljavaju s dobrim uspjehom jedki nišador (*Aetz-Ammoniak*), a u našem Primorju njekakvu travu. Nebi-li nam koji primorski štioc njezino ime javio, ili, jošte bolje, samę biline poslao i naputio, kako se ima rabiti?

Njeki Bošnjak mi je opet pokazivao bieli kamenčić, što ga u Bosni meću na onakvu ranu, te pije iz nje otrov i onda pozeleni. Neznam, koliko je u tom istine.

Tko izvrši točno, kako smo ga mi svjetovali, netreba mu se plašiti ni zmije, ni njezinog ujeda.

GLASONOŠA.

Gospodarske viesti.

— Kako treba čistiti pljesnivo posudje. Tomu imaju dva načina: 1) Ostavi bure (vožu) na suhu mjestu, da se sasvim posuši, onda nalij unj tako zvanoga vitriolskoga ulja i to toliko, da se njim nakvasi iznutra sav sud, kad ga uzvaljaš. Za četvrt ili pol sata operi dobro sud frižkom vodom, pa je nestalo pliesni. Koliko se ima naliti vitriola i kako dugo se ima ostaviti u sudu, to visi o veličini suda i o množtvu pliesni. Prevelike bačve, koje se nemogu valjati, treba razglobiti i dùge iznutra vitriolom namazati, pa kasnije takodjer oprati.

2) Tko neima vitriolskog ulja, neka napuni pljesnivo bure vodom, u kojoj je zameo brašna ili mekinjah (posejah), i neka ovo ostavi u buretu, dok nestane kisnuti. Ako onda ovu meću iztočiš i bure kao navadno opereš, nestat će iz njega svake tuhline i vonje. A meću možeš podati krmadı.

— Štajersko svilarsko družtvo javlja, da kupuje funtu ljetošnjih čahuricah u ovu cienu:

po 1 for.	20 kr.,	ako u funtu ide	300	čahurah.
„ 1 „	15 „	„	300—350	„
„ 1 „	10 „	„	350—400	„
„ 1 „	5 „	„	400—450	„

U Kopru, u Istri, prodaje se funta dobrih čahuricah i po 2 for. sr. Oglašujemo ovo, da se naši bubari nedaju prevariti od kakvoga god prekupca.

— Iz Tokaja i drugih stranah Ugarske javljaju takodjer, da su vinogradi lani od prevelike suše i žestoke zime silno postradali. Vina će biti dakle ljetos svakako manje nego lani, a bit će valjda i lošije, i tako će lanjskomu vinu po svoj prilici ciena poskočiti: al će se ova bolja ciena slabim ljetošnjim prirodom opet pobiti, tako da jadan gospodar pati, il mu rodilo, il nerodilo.

Domaći ljekar.

— Odontin zove se najnoviji liek od zubobolje. Ovaj je liek sastavljen iz 1 skrupula kajeputskog ulja, ½ drame ulja od borovice (venje) i toliko ulja od gvozdikah ili karanfićah (*Nelkenöl*), što se sve raztopi u 1 unči etira (*Schwefeläther*), i čuva se u dobro začepljenom staklu. Sve se ove tvari prodaju u svakoj ljekari (apoteki). A kad te zaboli zub, svavolji malko pamuka, kacni na vavoljak kapljicu onoga lieka i metni ga na bolestni zub.

Kućanstvo.

— Tko u sadašnjoj vrućini želi, da mu se mlieko neskisne i neuzbuča, neka saspe u lamboru na vrh noža salajke (sode); pače i mlieku, koje je već počelo kisnuti, nestat će od solajke kiseline, te bude opet sladko, a kiselina će izaći na vrh poput žute dlake, koju možemo lasno ukloniti. Solajkom, ako je nenaspeš odviše, neće se tek mlieka ni malo promieniti.

— Kovači, dimnjačari, ugljari i svi, koji imaju posla s dimom i ugljevjem, trebaju mnogo sapuna, dok speru s tiela čadje. Prištedit će si posla i troška, ako nakupe pod jesen divjih kestenah; a kad god hoće da budu bieli, neka stuku njekoliko komadah i neka se tim peru, te će im obraz i ruke prije pobieliti, nego da se peru ikojim dragocjenim sapunom. Svaki kovač imao bi dakle kod svoje kuće posaditi po jedan madjal (divji kesten). (Slov. nov.)

Stočarstvo.

— Da se krava nerita, kad ju muzeš, protrljaj joj vime grubom vunenom krpom. Ovo treba najviše dva puta uraditi, pak ćeš ukrotiti svaku obiestnu kravu. Tako piše u štajerskom gospodarskom Wochenblattu njeki gospodar pozivljuć se na svoje izkustvo.

Trgovina.

Z. Iz Varaždina 24. Lipnja. Evo Vam ciene i kolikoće žitka, što se je ovdje prodao 17. i 24. Lip.

Pšenice (vagan od 86 ft.) prodano 17. Lip. 248 vag. po 3 for. 18 kr., a 24 Lip. 699 v. po 3 f. 18 kr.

Raži (vag. od 80 ft.) prodano 17. Lip. 230 vag. po 2 fr. 54 kr, a 24 Lip. 450 vag. po 3 f. — kr.

Ječma 17. Lip. nije ništa prodano, a 24. Lip. 126 vag. po 2 fr. 30 kr.

Zobi nije ništa dovezeno ni prodano.

Kukuruza (vag. od 85 ft.) prodano 17. Lip. 1443 a 24. Lip. 1922 vag. po 3 for. 12 kr.

Krumpira nije ništa dovezeno ni prodano.

P. Iz Siska 27 Lip. U slied banatskih izviešćah o nepovoljnu stanju usievah jednako se kupuje pšenica, i to, osim nješto malo za Karlovac, pored nestaše inostranih kupacah, sve samo od domaćih prometnikah, ter ovako prelazi prodana pšenica samo iz jedne ruke u drugu. Na ovaj način prodalo se je prošle sedmice (tjedna) od prilike 20,000 vag. pšenice, i to pančevačka po 3 for. 3—6 kr.; bečkerečka (za sada najmilija) po 3 for. 10, 12, 15 kr.; 3.000 vag. napolicą po 2 for. 15, 18 kr. za Karlovac; 8,000 vag. novoga banatskoga kukuruza po 2 for. 30—31 kr.; 9,000 vag. sriemskoga kukuruza izprva po 2 for. 40 kr., a kasnije po 2 for 37 kr., napošlje po 2 for 23 kr. najljepša vrst. Ovo padanje ciene polieže od karlovačkih izviešćah, da se ondje sve manje kukuruza kupuje, glas ovaj privoli trgovce, te su mu obalili cienu.

Najljepše vrsti pšenicah ostadoše bez kupca, jer su trgovci odviše tražili. Za ječam se nemari; zobi se je slabo i to samo na malo prodalo vag. po 1 fr. 22—24 kr.

Od njekoliko danah zategla je kiša i voda raste ponješto, te će ladje-žitarice k nam ploveće brže moći doći.

Vozarine se plaća u Karlovac na Kupi 10 kr. u Zidani most na kolih 42 kr. od vagana.

Ciena žitka od 22—30. Lipnja 1858.

	Pšenica		Raž		Ječam		Zob		Kukuruz	
	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr	kr.
Zagreb	3	20	2	48	2	12	1	40	3	—
Osiek	2	36	2	—	1	48	1	36	2	36
Rieka	4	30	3	—	2	—	1	40	3	10
Karlovac	3	6	2	6	2	—	1	38	2	54
Varaždin	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gospić	4	40	3	20	2	50	2	30	3	30
Vinkovci	2	—	1	36	1	20	1	8	1	36
Makarska	4	1	2	45	2	6	1	55	2	13

Hod državnjačah na bečkoj trgovani.

1. Srpnja 1858.

Narodni zajam 83¾

Srbsko-hrvatske razteretnice . 80¾

Prid na srebro 4³/₈%

Dubljina Save.

26. Lipnja 1858. — 0'—7"—3"' nad ništicom.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska narodna tiskarnica dra. Lj. Gaja.
Uredjuje u ime glavnoga odbora Bogoslav Šulek.

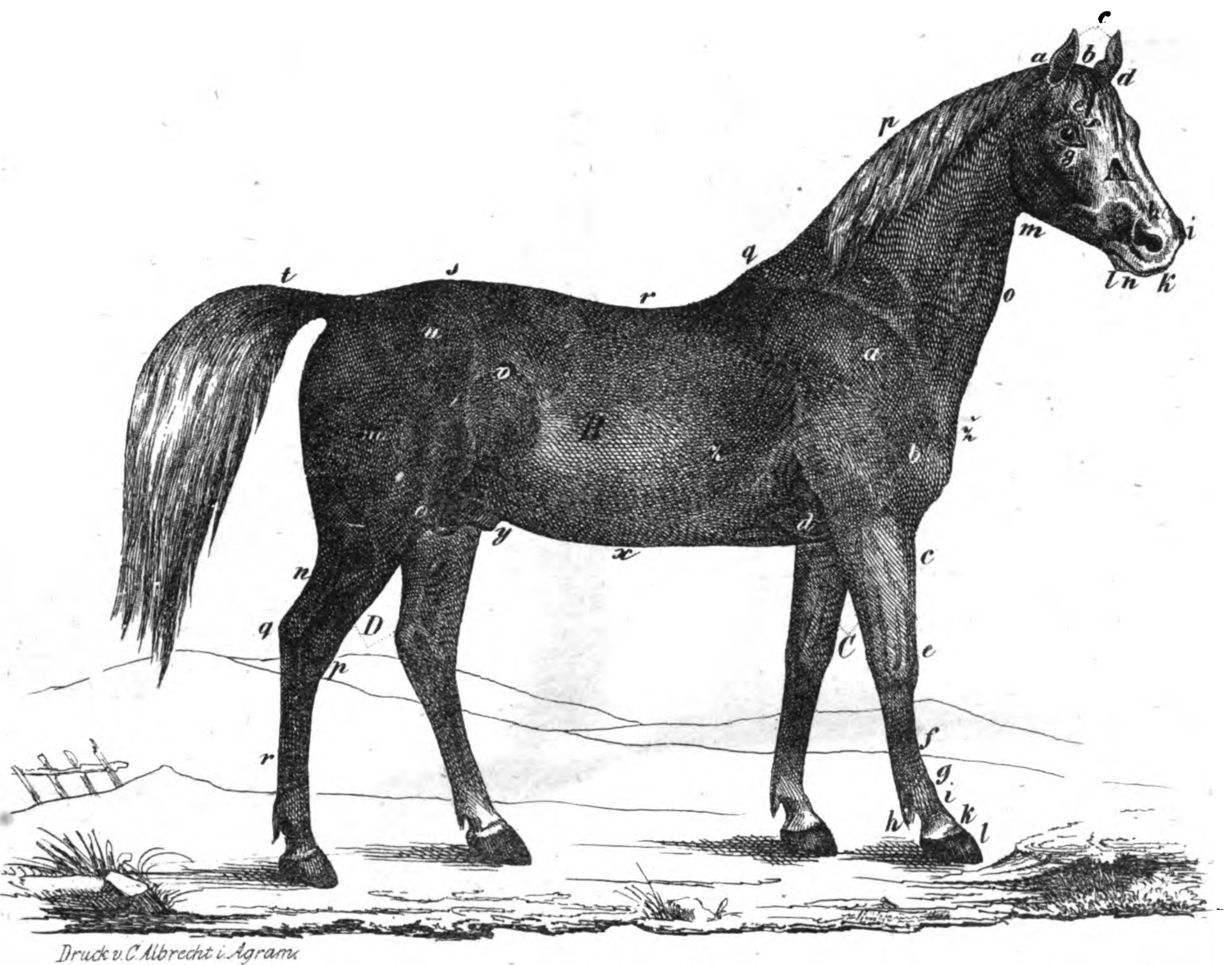

Druck v. C. Albrecht i. Agram.

GOSPODARSKI LIST.

Izlazi četvrtkom. — Polugodišnja ciena: članovi hrv.-slav. gosp. družtva plaćaju samo 30 kr. poštarine, ili 15 kr. ako se pošilja u kuću; nečlanovi 1 for. 30 kr. poštom, ili 1 for. 15 kr. sr., kad im se pošilja u kuću.

BROJ 27. U Zagrebu dne 8. Srpnja 1858. **GODINA VI.**

Korov.

Svi se gospodari tuže, da im je mah oteo korov (drač) u pšenici, raži, ječmu i zobi; da negovorim o vrtlarih, koji ni nedospievaju pljeti razsad, tolika ima u njem korova. Isto tako tuže se kupci, da naša žita nisu čista, da su puna glote, i pobijaju radi toga cienu gospodarovim plodinam. Ovaj dakle najprije štetuje, što mu je radi korova manje urodilo, a po drugi put štetuje, što mu nije žito čisto. I opet je sam gospodar kriv, ako mu je njiva u korov obrasla: u njegovoj je vlasti zapriečiti to, i uraditi, da nabere pšenice, kao da je golub zrno po zrno birao. Kako da u tom poslu postupa, to ćemo ovdje razložiti; nu ponajprije treba nam poznati korov.

Pravo govoreć, korov je svako bilje, koje ondje raste, gdje ga netreba; a ovdje razumievamo po korovu ono samoraslo suvišno bilje, što ga ima u veliko na naših njivah, livadah i vrtovih (baščah), akoprem ga nismo posijali. Korov je od dvie vrsti: il niče iz sjemena, il iz koriena. Onaj prvi opet il je jednoljetan, te dozrieva prve godine, i kad mu se zrelo sjeme prospe, onda gine; ili je dvoljetan, to jest prve godine niče i raste, i tek druge godine cvjeta i sjeme radja. Jednoljetnoga korova ima ponajviše u jarih usjevih, a dvoljetnog u ozimih. Jednoljetni korov, kojega ima najviše, to je: divja gorušica (*Sinapis arvensis, Ackersenf*), izsieckana lišća i sitna žuto-crvenkasta, kitnjasta cvieta. Divja rotkva (*Raphanus Raphanistrum, Hederich*) nalik na rotkvu (povrtnicu) lišćem i cvietom. Žuta i biela rada (*Chrysanthemum, Wucherblume*) žuta cvieta kao jergot ili radić; ili pako s kraja biela, a unutri žuta cvieta, te se onda zove izvanska ruža ili volovsko oko. Glušac (*Avena fatua, Taubhafer*), nalik na zob, i predence ili vilina kosa (*Cuscuta, Flachsseide*), koje ima najviše u lanu i djetelini, te smo o njoj nedavno govorili. Ljulj (vrât, *Lolium temulentum, Taumellolch*), nalik na piriku. Ptičji grabor (*Vicia cracca, Vogelwicke*), fela grahora, sitna lišća.

Medju ozimi korov ide modrica (različak, plavica, sagafilje, *Centaurea Cyanus, Kornblume*), nazvana od liepa modra izreckana cvieta; kukolj (*Agrostemma Githago, Kornraden*), liepa rumena cvieta kao čašica; turčinak, (bulka, divji crveni mak, *Papaver Rhoeas, Klatschrose*), poznaje se po svom crvenom kao krv cvietu; ovsik (*Bromus secalinus, Roggentrespe*) nalik na zob; titrica (kamila, *Chamomilla, Chamille*) poznata kao liek, i sličan njoj raman (prstenak, *Anthemis, Hundskamille*).

Korov, što se ponajviše korienjem razplodjuje, to je pirika (pirevina, pirovac, troskot, *Triticum repens, Quecke*), obična trava, poznata sa svojega dugačkoga korienja. Slak (slatkovina, poponac, *Convolvulus arvensis, Ackerwinde*), vije se oko drugih travah; cviet mu je kao sitna ružičasta čašica. Hvošće (vošće, preslica, *Equisetum, Schachtelhalm*), nalik na majušnu nakićenu preslicu; podbjel (*Tussilago Farfara, Huflattich*), povelika, okrugla, ozdol biela lišća; cvjetâ prije nego je prolistao, zato mnogi misle, da ni necvati. Ostruga (ostružina, *Rubus caesius, Ackerbrombeere*), fela kupine, modra ploda. Zečji trn (gladiš, mačkovac, *Ononis spinosa, Hauhechel*) kao malen bodljav grmić, liepa, ružičasta, grahoru slična cvieta. *)

O korovu rastućem na vrtu nećemo ovdje govoriti, jer taj treba svaki vrtlar da poznaje; a o šašu, sitincu, srnjaku i šaru onda ćemo pisati, kad se povede rieč o popravljanju močvarnih livadah.

Od usjevnoga korova tri su vrsti jošt i tim štetne, što hude čovjeku, kad pojede njihovo sjeme. Ovamo idu ljulj, kukolj i ovsik. Osobito je opasan ljulj, kad se samelje njegovo sjeme pomiešano ražju, i kad se onda od takvoga brašna kruh peče. Ljulj neniče, kad je suša; a kad zategne kiša, tako zna mah oteti, da se čini, kao da se je raž na ljulj pretvorila, što mnogi do ista vjeruju, nemogav si protumačiti, odkuda toliki ljulj ljetos, kad ga lani bilo nije; a neznadu, da sjeme od ljulja, pak i ovsika, zna i dvie tri godine u zemlji ležati, dok mu nedodje sgodno vrieme, te niče. Kruh ili brašno, u kojem ima ljulja ili ovsika, hudi, a jošte više onaj, u kojem ima kukolja. Ovakav je kruh oporan i ljut, a kad što upravo peče u grlu kao papar. Raž, u kojoj ima ovakva sjemena, treba dakle, što se bolje može, pročistiti i prosijati na osobito sito, gdje propada onakva glota. Ovakvo sito stoji 24 for.

Ima jošte osobiti korov, nazvan urodica (*Melampyrum, Wachtelweizen*), imajuća ozgor modru kitu od

*) Prostor nedopušta, da potanko opišemo sve ovo bilje, jer nebismo na kraj izašli. Zato se moraju štioci zadovoljiti, što smo samo natuknuli glavna svojstva svakoga korova. Nu ovo je opet dokaz, kako treba gospodarom poznavati bilje i kako bi im dobro došla knjiga, iz koje bi ga naučili poznavati.

lišća, a medju ovim žute cvietke. Njegovo sjeme baš nehudi, nu ako ga ima poviše, postaje od njega kruh modro-crven ili upravo mrk.

Neima tomu davno, što smo u Gospodarskom listu naveli više primierah od neizmjerna množtva sjemenja mnogih felah korova. Odavde se vidi, kako se korov brzo razplodjuje i kako je to mučan posao utamaniti ga na njivi. Nu krepkoj volji i neumornoj pomnji ide i to za rukom. A gdje te neima, ondje je zlo i naopako. Ja sam već više putah i sam gledao njive kod nas, na kojih je bilo u pravom smislu rieči više korova nego usjeva. Kako se može onda naplatiti trud gospodaru, kad gnoji i ore za korov?

Sada već hoćemo da kažemo, kako se može tomu zlu doskočiti.

U tom pogledu treba na to gledati, da gdjekoji korov pušta duboko korienje, po imenu onaj, koji se razplodjuje korienjem, n. p. hvošće, osjak (*Cirsium, Ackerdistel*) itd.; druge vrsti korova imaju plitko korienje, po imenu jednoljetnice.

Tko želi utamaniti korov, koji se je u dub uvriežio, treba da duboko ore, jer najsjegurnija je smrt bilju, kad mu korien zahvatiš. Dubokim oranjem prosiecaš onakvu korovu glavni korien ozdol i bacaš ga na vrh, pak od ostanka u zemlji, neće moći nova biljka niknuti i tako se omladiti.

Ako pako plitko oreš, slabo ćeš onakvu korovu nahuditi, jer ako mu i osiečeš korien ozgor, opet će potjerati sa dna, kao i kren ili šparga.

Druge vrsti korov trebe tamaniti čistim ugarom (prelogom), čestom pljetvom i sadjenjem bilja, koje se okopava. Ako ostaviš na ugaru njivu, na kojoj je bile mnogo korova, a ti ju do jeseni preori tri do četiri puta, i to na liepu vremenu; jer sjeme od korova će niknuti, nu neostavlja mu se vrieme da dozri, nego se prije jošte preoravanjem kao zakopa, i u zemlji gnjije, pak ju jošte gnoji, i tim budućemu usjevu koristi.

Ako si pako, mjesto da ostaviš njivu na ugaru, posijao na njoj krmu, koja nepotrebuje mnogo brane, te netroši zemlje (pak tako sada rade svi umni gospodari), ako si n. p. nasijao grahora, a ti ga pokosi prije nego dozri korov, i onda njivu preori, pa ćeš utamaniti korov.

Kad ti nikne žito, i vidiš, da je š njim niklo i množtvo korova, a ono je najpreči liek pljetva, samo pazi, da nepogaziš žita. Ovako rade po imenu u Belgiji, i pljeveljem (izčupanom travurinom) hrane svoja goveda. Naravno, da pljetva ide brže od ruke, kad se žito sije na redove kao krumpir — stvar kod nas nečuvena i opet neizmjerno koristna, već i zato, što se ovako mnogo sjemena prištedi.

Još se tamani korov, ako sadiš krumpir, repu, burak (sladku repu), mrkvinu, kupus, kukuruz itd. Jer za sve ovo treba njivu preorati, pak onda ju barem dva puta okopati, i što ostane izza toga korova, moraš izčupati. Uz to nepropuštaj, makar i na šetnji, tamaniti uzgred svaki korov rastući uz put i po medjah, jer odavde nosi vjetar sjeme na njive. U obće glavna je stvar pobrinuti se, da korovna sjemena ni na polje nedodje, a to će biti onda, ako posiješ čisto sjeme. Nepožali dakle truda i otriebi pšenicu što se bolje može, prije nego ju posiješ.

Al mnogi se gospodar tuži, da je čisto sjeme posijao, i opet da mu je njiva u korov obrasla. Kako je to bilo? Evo ovako.

Kad se doveze kući žito puno korova, nikomu nepane na um, pobrinuti se da se uništi, već kad se snoplje omlati ili ovrše, a zrno ovije, sjeme od korova ostaje na gumnu, ili se sa šuljkom (očinci) spravi, pa kasnije se njim živad hrani. Nu ova izabira samo žitno zrnje, i tako sjeme od korova dospieva pometanjem dvorišta (avlije) na gnojište. Ako dakle odvezeš na oranicu gnoj, koji nije sasvim strunuo i sagnjio, a ti voziš sam sjeme od korova na njivu. Da ovo zlo zapriečiš, izkopaj jamu i onamo bacaj sve, u čem može biti korovna sjemena i polievaj ovu smjes oštrom gnojnicom ili baš mokraćom (pišaćom): tako će se sjeme od korova sasvim raztvoriti i razpasti, te korov, u mjesto da ti štetu nanosi, još će ti izvrstna gnoja pripraviti, a njiva će ti čista od njega ostati.

Sbornica.

Iz Visočkih brdinah.*) Dok nam se seoska mladež nestane obćenito svomu stališu u dobro uredjenoj učionici shodno pripravljati, dotle nemože kod nas biti ni spomena o obćenitom gospodarstvenom napredku. Zato se svaki iskreni prijatelj toga napredka raduje, kad čuje, da se je gdje nova škola zavela, koja će nas ožudjenoj svrsi primaći.

Dugo prodje vrieme, što se je bez uspjeha moljakalo, dà, bit će tomu već 5 punih godinah, što sam prepokorno pokojnu križevačku županiju molio, da se pobrine za ovdašnju školu, koja ako gdje, a to je sjegurno potrebita pod Kalnikom, u toj smjesi plemićah i neplemićah, manje više zlom porabom prijašnjih ustavnih pravah pokvarenih i od prvobitnoga poštenoga svoga značaja zavedenih. — Pošlo mi je doduše za rukom, da sam, ponudiv sebe za učitelja a moju jednu poveću sobu za učionicu, dobio pohvalnicu i obećanu podporu od podžupanije, kako se za onda, jurve na izmaku križevačke slave, naš politički ured nazvao. Dolazilo je 30 mužke djece, koja su za mjesec danah iz nove početnice i novim načinom poučavanja na moju radost čitati počela. Sve je dobro išlo preko zime; al kad nastade pramaljeće, onda zaustaviše roditelji djecu kod kuće, goneć ju na pašu s marvom. Potužih se kod podžupanije, a ona mi odvrati, da, pošto ta škola nije sistematička, to da se roditelji nemogu siliti, da djeca onamo pošiljaju. — Dakle redovite škole nedobismo, a u izvanrednu su prestala djeca hoditi i zaboravila su sve, što su bila donde naučila.

Sretno nam se je to napokon ljetos promienilo, i s prvim kresom Ivanskog predvečerja zaigra nam ve-

*) Ulomak privatnoga pisma.

sela ćut nad izpunjenom gorućom željom, koju radini i vrli naš križevački predstojnik g. Ladislav Kiš, a š njim i predstojnik sv. ivanski g. Janko Car izvedoše. Škola će se još ove godine sazidati na Reki i na Visokom, po osnovi ukusno po c. k. zemljomjeru Nikoli Lovrenčiću izradjenoj.

Ako nas još Bog dobrimi učitelji obdari, bit ćemo u našoj samoći ovdje sretniji, nego smo do sada biti mogli bez žive obrazovane duše. — Čudim se samo, što se još nitko oglasio nije, premda je natečaj već prošloga ljeta razpisan; pa bar nije glede drugih zla plaća : imade 190 for. gotovine, do deset vaganah žitka, a više od 40 vedarah vina, što mu mora na župne troškove priseżnik sám pobrati i kući dopremiti. Imade dovoljno drvah i druge manje dohodke, preko pol rali oranice i uz to bašticu.

Nadam se u Boga, da će se naukom mnogo zlo u narodu, po imenu u ostavljenoj i mal da od nikog negledanoj sirotčadi, udušiti i izkorieniti.

Ali što nam ugodnoga sv. Ivan krst. darova, to nam sv. Prosper dne 25., protivno svom imenu, nepovoljnoga donese.

Oko 3 sata pošlje pódne povio se je gusti oblak od sjevera upravo prama Visokomu i susjednoj Reki, a drugi težki oblak dovalja se s protivne strane od jugoiztoka, vjetrom gonjen. Za koji čas stanu se ova dva diva ognjenimi munjami pozdravljati, uza strašnu grmljavinu i bjesnilo urličuće bure. — Sve što je igdje na polju bilo, poteklo je kući i pod krov, isto blago stalo je u staji ručati i hrzati. — Al što zna bolje bježati od nevolje hitronoge? — Strašan urnebes vihra zaori, magla se s oblaci sleže na zemlju, da nije bilo 4 hvata daleko ništa vidjeti. Munje se u zrak uz strahotnu tutnjavu izmeću, i kao zmije po tlih vijugaju. Tako bijaše jedno deset minutah, al eto ti još veće biede. Kao da su treskovi trbušine oblakom probušili, stalo je ne dažditi, niti curiti, već upravo lievati, kao da se je more na nas provalilo. Iz brdah i gorah zaleti se voda, sobom vodeć sve što joj na putu bijaše. Slapovi se stvoriše i rieke rodiše na mjestih, gdje nisi inače za dlan vodice nikada vidio.

Livade su nam upravo poharane i opustošene, niti će na njih oni šta imati, koji su pokosili, a sieno na njih ostavili, niti oni, koji još nisu bili pokosili; jer je sieno odplavljeno, a trava muljem do gležnja poplavljena.

Bura je iztrgala mnogo drveća, a pokidala mladu lozu upravo najugodnije cvjetajućih vinogradah, pa što vihar nije pokršio, s toga je ploha osipala i oprala nježni cviet i sićušno grozdje. Strni su stranom smotane kao kušljava kosa, stranom zamuljene, stranom poplavljene i izderane. — Kukuruz netom se je obavio, leži kao pomlaćen; gdje što je sve polje izjednačeno, i samo po koje kukuruzno batavce provirkuje. — Mostovi su raztepeni, a mlinovi bez kotačah, gdjekoji bez krova, a jedan, negdje blizu sv. Ferenca na Reki, upravo kao labud s glavom u vodu a s krilom u višku. Mladinu, što je bila po vani, svu je voda odniela, a najviše je mladih purićah propalo. Pivnice i podrumi, iste sobe na mjestih bile su pune vode, tako da su ljudi i na stolove se uklanjali. — Mnogi čovjek jedva se je od silnog poplava spasio. — Niti najstariji ljudi nepamte, da je u ovoj okolici za njih bila, nit su čuli da je odprije bila takva strašna poplavica. Na Reki je još i led one potukao, što je voda ostavila.

Sve je ovo bez mala pó sata trajalo; a po tom ogranu žarko sunce izza razkidanih oblakah, kao da nam se ruga radi nevolje naše. V. V.

U Goljaku 3. Srpnja.*) U broju 26. Gosp. lista izraziste želju, da Vam se kaže, kakva se trava u Primorju od ugriza zmijinoga upotrebljava, i kako se ondje zove.

Ovu travu zovu u Bribiru, Novom, kao u cielom Primorju i u iztočnoj Istri „*Astra montana*;" tako ju navadno baš i u našem jeziku zovu. Ona je prilična *Inuli squarrosi*, al ima širje lišće, a prvi cviet je puniji, i nije u sriedi tako crn. Hrvatski ju neznadu drugačije imenovati nego z v i e z d a n, a to je upravo *Aster*.

Opis ove trave možete čitati u jednoj knjižici, koju sam prije 8 godinah narodnomu muzeju dao, i kojoj je naslov: *Astra montana*.

Od te trave uzimlju u Primorju i na Otocih toliko strukovah skupa s cviećem, koliko u jedan veliki kotao stati može, i kuhaju te dotle, dok se u gusti pekmez nepretvori, pak ga onda meću u male lončiće od ½ litre (½ sajtleka), koje ozgo hartijom zaklapaju, kanapom vežu i tako za porabu spravljaju.

Kad koga zmija ujede, pristavi se lonac pun vode vatri, i u nutar se metne taj lončić, tako, da voda u pekmez nedodje, nego samo da ovaj odmekne, pak se onda uzme od njega s malom žličicom, kolik lješnik, to ujedenik pogutne i osim toga se rana tim pekmezom namaže. Primorci kažu, da od toga čovjek ujeden od zmije brzo ozdravlja.

Jedan takvi lončić s pekmezom od Astre motane, nalazi se u muzeju, kojega sam ja g. 1850 tamo dao.

Kažu da je pekmez tim bolji, što je stariji. Čuo sam takodjer, da se na našem otoku Osoru, prama jugu, kod njekakve crkvice sv. Gaudencia, nalazi crljeno kamenje, na kojem neima nikada zmijah, i da ondašnji mornari svaki po jedan takav kamenčić kod sebe nose, misleć da ih onda zmija neće ujesti.

---

*) Pisac ovoga pisma zamolio je, da mu imena nestavljamo u Gosp. list: mi izvršismo njegovu čednu želju, al smo uvjereni, da će i bez imena svatko u njem poznati našega veleзаslužnoga rodoljuba i pravoga tvorca narodnoga muzeja, koji je pored svoje izvanredne čednosti mnogi cvietak upleo u vienac slave, kojim se drugi ponose. Dok drugi trube svako svoje i neznatno, i nedovršeno, ili baš neizvršeno dobro djelo; on je posve zadovoljan, kad mu duša kaže, da je njegov posao narodu u prilog, nemareći za to, kakvim je rodom njemu samomu urodio. Zaista riedki, al upravo zato nasljedovanja vriedni primjer!

Ured.

GLASONOŠA.

Domaće viesti.

— U Zagreb je ovih danah došao ponajznamenitiji zvjerinjak (*menageria*), to jest sbirka svakojake zvjeradi, štono ju ima glasoviti krotilac zvjeradi Kreutzberg. Imade tu slona, lavovah, tigra, pantera, jaguara, hienah, ruskih i dalmatinskih medviedah, svakojakih pticah i zmijah. Tko u Zagreb dodje, neka nepropusti pogledati ove inostrane goste.

— G. K. Stojšić, koji je već lani jedan igrokaz „Graničari“ od J. Freudenreicha o svom trošku naštampao, izdao je upravo sada na svietlo „Crnu kraljicu“ čarobnu igru od istoga pisca, koja se prodaje po 45 kr. sr. Čim manje ima kod nas ljudih, koji se za izdavanje naških knjigah brinu, tim nam je milije, što se je g. Stojšić toga posla prihvatio, i mi samo želimo, da na toj stazi uztraje, i da na skorom i šta ozbiljnijega u bieli sviet razturi.

Gospodarske viesti.

— Ako želiš, da ti kakov zlotvor potajno nerazpečati pisma, a ti ga ondje, kamo ćeš udariti pečat, sliepi bjelancem od jajca, i kad se ovo posuši, udari pečat od pečatnjega voska. Ovakvo pismo se nemože drugčije otvoriti, van ako raztrgaš papir; a navadni pečat neprieči ni malo lopove u otvaranju pisamah, iz kojih vade novce, ili barem doznaju tajnu, pak onda opet tako sklapaju list, da pravi gospodar ni neopaža, da je došao „na opuhano.“

— Da ti muhe negrizu govedah, evo ti tri lieka. Uzmi s jutra njekoliko perah od bundeve (buće) i potrljaj njimi govedče, te će biti prosto od svakoga gada. Drugi preporučuju u istu svrhu travu kunicu (jezičac, paprac, *Achillea Millefolium*, *Schafgarbe*), kojom treba govedče ili konja trljati, te neće muhe na njega. Treći opet uzimaju do dvie tri šake orahova lišća, naliju nanj oku vode i ostavljaju do 24 sata, dok se lišće nerazmoči. Onda ga kuhaju od prilike pol sata, i onom vodom (kad ohladne) peru govedče krpom, osobito ondje, kamo najvole muhe i druge bube, te ih govedče nemože tjerati, dakle uha, vrat, bočine. Orahova vonja je bubam mrzka, zato ni neima bubah na blizu orahova drva.

Stočarstvo.

— (Hamovi). Mnogi konjari peru hamove vodom. Nu to nevalja, jer se od vode koža stvrdne i okori, pak onda konja žulji. Tomu ćeš ovako doskočiti. Metni ½ funte sapuna u ½ funte lanenog ili orahova ulja i raztopi ga u njem na vatri. Odanle će postati kao pomast, kojom ti valja namazati naličje hamovah i oglavnikah, to jest onu stranu, koja leži na tielu. Ako to više putah uradiš, hamovi će biti mekani i bolje će odolievati vlagi i kiši.

A kad hamovom lice sinjavi i hrdjavi, ovako ih možeš pocrniti. Uzvari 1 funtu varzilja, 4 lota šišakah (*Galläpfel*), 1 lot zelene galice (*Eisenvitriol*) u 4 oke potočne vode. Kad se to skuha do polovice, namaži ovim mastilom lice od hamovah, i kad se prosuše (a nečekaj, da se sasvim usuše), namaži ih čistom bistrom kitovinom (fištranom), pomiešanom sa malo loja. Ako pako želiš, da ti se hamovi svietle, i lašte, a ti ih poslie toga dobro ubriši vunenom krpom, da nestane s površja kože suvišne masti, i onda ih namaži kakvom mekanom četkom evo ovim voštilom:

U 1 oku vinovice (spirta) metne se 5 lotah stučena šelaka. Staklo, u kojem je vinovica, stavi zimi k peći, a ljeti u konjski gnoj, jer ovaj svojom vrućinom čini, da se šelak brzo raztapa. Onda primetni 3 lota mletačkoga terpentina, 2 lota trmskoga (lavenduljskog) ulja i napokon onoliko gari (kinrusa), koliko treba, da ovaj lak pocrni. Ovo voštilo postaje tek kasnije kako valja, nu onda se vrlo liepo svietli i odolieva svakoj kiši. Tko pako neće, da mu se hamovi lašte, nego želi da zadrže naravnu mast (boju), onaj neka ih namaže pomenutom mašću i onda terpentinom, u kojem ima otopljena biela voska i jošte jedanput toliko provanskog ulja. Ovoj smjesi primiešaj malko gari, da bude crna, pak onda ubriši dobro namazane njom hamove.

Vinarstvo.

— Štajerska gospodarska sedmica preporučuje vinarom za bistrenje vina novo bistrilo, što se sada u dućanih prodaje i zove se naški klijevina (*Gelatine*), jer je kao matica klije (kelja, tutkala). Kupi jedno dva lota od te klijevine, štono stoji u Zagrebu (kod N. Gavelle) 12 kr. sr. Najprije ju metni u hladnu vodu, i ostavi ju ondje jedno 5 časovah, da malo odmekne. Odlij onda hladnu vodu, i polij klijevinu sa pol oke (holbom) vruće vode, u kojoj će se sasvim otopiti. Ovu otopinu saspi u šestorku (sud od 6 vedarah) punu vina i dobro ju u njem razmuti. Za dva dana bit će ti vino bistro kao staklo, jer će se sa klijevinom sav mutež vina na dno sleći.

Vrtlarstvo.

— Ušenci (*Blattläuse*) dosadjuju ljeti mnogomu bilju i osobito cvieću. Da ih se oprostiš, pripravi si vapnenjače t. j. vode, u kojoj ima toliko otopljena vapna (kreča), da voda ostaje bistra, te se vapno ni nezamieća. Uzmi dakle za jednu zidarsku žlicu gašena vapna, metni ga u kantu punu vode i razmuti ga u njoj. Kad se mutež slegne, polievaj pod večer onom čistom vodom bilje, cvieće i razsad, kojemu dosadjuju buhači, ušenci i druge bube i crvlje. Vapnenjača ne samo da ne hudi bilju, pače mu prudi, te će od njega jošte bujnije listati, jer je vapno najbolja hrana lišću; zato se mnogo bilje (n. p. djetelina) vapnom, po imenu sadrom (gipsom, koji je samo vrst vapna) posiplje, da veselo listâ. No sitne bubice sve će pocrkati od vapna, jer im ga tielo nepodnosi ni malo.

Svaštica.

— U Pragu je c. k. redarstvo 13 dječakah kaznilo koje zatvorom, koje šibom, što su ptičja gniezda vadili. Vrlo bi bilo shodno, da i kod nas zabrani viša vlast vadjenje gniezdah, a dotle neka barem gg. učitelji odvraćaju djecu od ove opake navade.

Ciena žitka od 1—8. Srpnja 1858.

	Pšenica		Raž		Ječam		Zob		Kukuruz	
	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr	fr.	kr.
Beč	2	56	2	—	1	30	1	30	2	30
Pešta	3	36	2	18	1	48	1	41	2	29
Mošon	3	30	2	19	1	48	1	49	2	38
Temišvar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Novi Sad	3	8	—	—	1	44	1	36	2	24
Pančevo	3	—	—	—	1	30	1	30	2	6
Ljubljana	4	5	3	8	2	42	3	17	—	—

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska narodna tiskarnica dra. Lj. Gaja.
Uredjuje u ime glavnoga odbora Bogoslav Šulek.

Dodatak

27. broju Gospodarskoga lista 1858.

Obznana

predsjedničtva c. k hrv. slav. namjestništva,

kojim se podjeljivanje nagradah za gojenje konjah do obćeg znanja stavlja

Da bi se ljudi pojedini, koji se u malom bave uzgojivanjem konjah, pobudjivali, da brižljivo nastoje oko svojih konjah, da ih brižljivo timare i štede, a navlastito u nakani, da bude svagda dobrih kobilah, kao podpuno prikladnoga sredstva, kojim se promiče i poboljšava konjarstvo u zemlji, dostojalo je Njegovo c. k. apoštolsko Veličanstvo previšnjom odlukom od 27. Siečnja 1857 na tri godine danah iz dohodakah državnih kao nagrade za gojenje konjah dozvoliti za kraljevine Hrvatsku i Slavonju svako godine 1 i 0 komadah c. k. austrianskih cekinah u zlatu.

Po glasu ustanovah naredbe visokoga c. kr. popečiteljstva unutrnjih poslovah i c. k. vrhovnoga zapovjedništva vojske od 27. Travnja 1857 (zem. vlad. lista, razd. I., kom. XVII, br. 85) imade se podjeljivanje ovih nagradah izmjenice u Zagrebu i Čakovcu, zatim u Osieku i u Rumi obavljati, te će se za tekuću godinu obaviti u subotu 21. Kolovoza u Zagrebu, kao na dan ovdašnjega glavnoga sajma, i u petak 24. Rujna u Rumi.

Na svakom natjecalištu dopitat će se:

A. Kobilam sa sisajućim ždrebetom,

1 po 15 }
3 „ 5 } c. k. cekinah u zlatu.

B. Trogodišnjim ždrebicam,

1 po 10 }
3 „ 5 } c. k. cekinah u zlatu.

Za dobivanje nagradah konjarstvenih iz državne blagajne mogu se natjecati:

a) Kobile od 4. do 7. godine dobe svoje sa čilim sisajućim ždrebetom (pulićem), koje su dobro timarene, zdrave i krepke, te su sposobne kao dobre kobile za plodjenje;

b) trogodišnje ždrebice, od kojih se očekiva osobita sposobnost za plodjenje, i koje još nisu upotrebljene za vožnju (teglenje).

Vlastnici kobilah, koje će se natjecati za ovakove nagrade, imadu svjedočanstvom predstojnika obćinskoga dokazati, da je dovedena kobila, ujedno sa sisajućim ždrebetom još prije nego što je pulića oždriebila, ili njihova bili, ili da je dovedenom trogodišnjom ždrebicom oždriebila kobila, koja je u vrieme ždriebljenja bila njihova, i da su trogodišnju tu ždrebicu sami odgojili.

Kobila, koja je već jedanput dobila ovakovu nagradu, može do 7. godine dobe svoje i opet natjecati se za nagradu, ako koje na prvo nagradjenje sljedeće godine opet dovedena bude sa čilim sisajućim ždrjebetom. Kobile, koje su jurve dvie ovakove nagradom dobile, bit će izključene od trećega natjecanja. Tako isto trogodišnja ždrebica, ako je kao takova dobila nagradu, može još dva puta biti nagradjena kao kobila.

U Zagrebu 22. Lipnja 1858.

Sokcsevits, m. p. F.-M.-L.

Imenik povjerenikah odsjeka hrv. slav. gosp. družtva za svilarstvo.

Kotari	Obćine	Ime i prezime
	I. Županija zagrebačka.	
1. Zagreb	Zagreb, Stenjevec, Sesvete	Šnelec Aleksa, župnik
	Brdovac, Bistra	Belas Pavao, župnik
2. Stubica	Stubica, Jakovlje, Bistrica	Belošević Zenko, vlastelin

Kotari	Obćine	Ime i prezime
3. Samobor	Samobor Podvrh Rakovpotok Brezovica	Vizner Ferdo Nikolić Nikola
4. Gorica	Gorica Orle Peščenica Buzin	Malinger Juro, provizor Gregorić Josip, župnik
5. Sisak	Sisak Setuš Sela Gošće	Lovrić Franjo, trgovac Keglević Janko, provizor Ivanković Josip, provizor Novak Mijat
6. Pisarovina	Pisarovina Kravarsko Pokupsko Dubravec Jamnica Šišlavić	Stoos Pavao, podjašpršt
7. Jaska	Jaska Cvetković Desinić Petrovina Krašić	Baćo Bolto, prebendar Kršnjavi Ante, župnik Tomić Daroslav, vlastelin
8. Karlovac	Karlovac Zadoborsko Rečica Draganić	Dr. Dražić Miroslav
9. Modrušpo-tok	Modrušpotok Ozail Ribnik	Spišić Ferdo, kapetan Suflaj N. vlastelin
10. Bosiljevo	Bosiljevo Severin	Vranyczany Josip Dr.
11. Dugoselo	Dugoselo Oborovo Poljana	Tomeković Lavoslav Kots Adalb., c. k. kapetan Mlinarić Stjepan, župnik
12. Sv. Ivan	Sv. Ivan Hum Popovac Bisag	Stražimir Dragutin, župnik Baron Kušlan, Dragutin Ladenhaufen V., provizor Šavor Josip, župnik
13. Vrbovec	Vrbovec Lovrečina Dubrava	Farkaš Skender,

Kotari	Obćine	Ime i prezime
14. Moslavina	Moslavina Kutina	Domaj Dragutin, provizor

II. Županija varaždinska.

Kotari	Obćine	Ime i prezime
1. Varaždin	Varaždin Petrianec Biškupec Vidovec Vinica	Fodor Teodor, Herceg Josip, učitelj Prasnički Fran, zakupnik Zrinščak Ivan, župnik Firholzer Lavoslav, župnik
2 Ivanec	Kaniža Lipovnik Trakoštja	Vuković Stjepan, župnik Basar Josip, župnik
3. Krapina	Krapina Sv. Križ Radoboj	Kiepach Nestor Havaić Stjepan, župnik Fink Eduard, župnik
4. Pregrada	Pregrada Mali Tabor	Šnap Konrad, župnik
5. Klanjec	Klanjec Tuhelj Miljana	Ladány Viliam, vlastelin
6. Zlatar	Zlatar Budinšćina	Vinković Mirko, vlastelin Horvat Petar, vlastelin
7. Toplice	Toplice Verbanovec Novi-Marof	Rakovec Aleksa Dr. Čehtički Stjepan
8. Ludbreg	Ludbreg Bukovec	Csigabazy Lavoslav
9. Koprivnica	Koprivnica Legrad Gjelekovec	Kemenović Fr., odvjetnik
10. Križevac	Raven Križevac Kalnik Sudovec	Hadrović Gavro, župnik Lajer Josip, učitelj Žuželj Franjo, župnik Vernak Vatros, župnik
11. Čakovec	Čakovec Novakovec Nedelište	Gres Ivan Dr.
12. Prelog	Prelog Hodošani Sv. Maria	Babić Ivan Dr. Mihalić Joso, župnik

Kotari	Obćine	Ime i prezime
13. Strigovo	Strigovo Središće	Horvath Antun

III. Županija riečka.

Kotari	Obćine	Ime i prezime
1. Rieka	Rieka Trsat Grobnik	Suppe Faustin Dr. Ivanešević Fr., revirnik
2. Bakar	Bakar	Suppe Faustin Dr.
3. Crikvenica	Crikvenica Novi	Zandonati Rud., odvjetnik
4. Delnice	Delnice Brod Fužine	
5. Verbovsko	Vrbovsko Ravnagora Vučinić-selo	
6. Čabar	Čabar	

IV. Županija požežka.

Kotari	Obćine	Ime i prezime
1. Požega	Požega Cernik Mitrovica Pleternica Brestovac	Ferk Nevin Dr.
2. Kutjevo	Kutjevo Bektež Ruševo Kaptol	Topalović Mate, župnik
3. Pakrac	Pakrac Buć	Sekulić Andrija
4. Daruvar	Daruvar Bastaje Ulinjak	Švajcar Nikola, kapelan Stojanović Nikola
5. Vučin	Vučin	
6. Slatina	Slatina Čadjavica Miklouš Miholjac gor.	
7. Virovitica	Virovitica Lukač Suhopolje	Neuwirth Jakov, trgovac Tompak Gustav, župnik Tompak Šken., odvjetnik

V. Županija osiečka.

Kotari	Obćine	Ime i prezime
1. Osiek	Osiek Sarvaš Čepin Dalje	Stojanović Ante Dr.
2. Valpovo	Valpovo Bizovac	Krmpotić Aurel Josipović Ante, župnik
3. Miholac	Miholjac doljni Šljivoševac	Josipović Mir., podjašprist Knežević Ladislav.
4. Našice	Našice Feričani Podgorać Orahovica	Kršnjavi Josip, župnik
5. Djakovo	Djakovo Dernje Semelec Vuka Varoš	Malin Antun
6. Vukovar	Vukovar Babota Gaboš Nuštar Sotin Tovarnik	

Gospodine! U smislu §. 8. glavne skupštine hrv. slav. gospodarskog družtva god. 1857. držane, ustrojio se je 31. Siečnja 1858. novi odsjek glavnog odbora, pod imenom „II odsjek hrv. slav. gospodarskog družtva za svilarstvo."

Za da ovaj odsjek svoje zvanje čim uspešnie nastavi, odlučio je u svojoj današnjoj sjednici Vas gospodine! za svog povjerenika izabrati, uzdajući se u Vaše domoljubje, da nećete se uzkratiti, s Vašimi silami namjeru odsjeka za unapredjenje svilarstva, kako bude iole moguće, podpomagati.

Najglavnija Vaša zadaća bi bila, da u porazumljenju s dotičnim kotarskim uredom i obćine glavarom o tome nastojite, da se u smislu propisa visokog c. kr. namjestništva od dne 8. Listopada 1857. br. 10,217, s kojim su pravila glede ustanovah, koje za unapredjenje gojenja dudovah i svilarstva u hrv. i slav. sa 1. Studenom 1857. u kriepost stupiti imaše, ako ne u svakom župnom mjestu, a to barem u dotičnoj političkoj obćini, na najsgodnijem mjestu dudovni sadilnjak, ako moguće najmanje od jedne rali, načini.

Vi bi imali skrbiti, da se dotično glavarstvo obćine, ako uztrieba takodjer dotični kotarski ured, kao i županijski nadzornik svilarstva, o preponah, koje bi izvedenje višjeg propisa priečile, odmah ubaviesti, za da potrebiti liek pribave.

Vi bi se imali pobrinuti, da se upitna naredba visokog namjestništva, koja kod svakog obćinskog ureda, svakome na ugled staviti se mora, čitavom pučanstvu poučno, na najshodnii način, i to višeputa do znanja

stavi, za da obćinstvo ovu granu gospodarstva obljubi, i da obćinskog vrtlara u svemu podpomaže.

Vi ćete s dobrim primjerom napred ići, i dudove na Vašem zemljištu saditi, a bube polag nauke, koju je Ante Vukašinović god. 1857 spisao, i koja se kod dotičnog kotarskog ureda naručiti može, hraniti, — te svaki dobar uspjeh na najshodnii način obnarodovati.

Vi ćete se opitati, tko želi bube hraniti, i koliko je u tu svrhu sjemena potrebno? Skrbit ćete nadalje, da se sjeme uz priličnu cienu ili u Vašem obsiegu, ili pako kroz ovaj odsjek pribavi.

Vi ćete u obće želje i tegobe u Vašem obsegu nalazećeg se obćinstva u tom obziru izpitati, i na koliko im sami pomoćju glavarstva, kotarskog ureda, županijskog nadzornika svilarstva, i dotične podružnice doskočiti mogli nebi — sve što je znamenitije ovamo putem dotične podružnice, ili pako, ako je stvar silna, izravno javiti.

U tu svrhu valja, da gori navedena pravila i djelo Vukašinovićevo dobro proučite, da se sa svilogojstvom pobližje upoznate, i drugim savjetom poslužiti uzmognete.

Dočim si podpisani odsjek čest uzimlje Vas učtivo umoliti, da Vam ovime opredieljeno liepo zvanje u narodno-oekonomičkom interessu poprimiti, i ovaj naputak, koliko Vam je iole moguće, sliediti izvolite — umoljavate se zajedno, da ako Vam moguće nebi bilo, ovomu domoljubivomu pozivu odgovoriti, da to odmah ovamo javiti, i zajedno drugog kojeg sposobnog družtvenog člana za povjerenika predložiti uzhtijete.

Vaše naimenovanje priobćuje se zajedno visokomu c. k. namjestništvu i dotičnoj podružnici, u tu svrhu, da se Vašemu zvanju nikakve zapreke nestave.

Zagreb dne 9. Svibnja 1858.

II. odsjek glavnog odbora hrv slav. gosp družtva za svilarstvo.

Načelnik
Fodroczy v. r.

namjestni perovodja
M Kranjčić v. r.

Domaći ljekar.

— Već smo kazali, da je ljetos posvuda neizmjerna vrućina zavladala, a pošljedica je ove vrućine, što ljudi, ubodeni od muhe ili baš od komarca, uza stražnu bol naprečac umiru. Iz svih inostranih zemljah javljaju ovakve žalostne dogadjaje. Tako je n. p. u gradu Halli na 3. Lipnja knjigara Egenera, kad se je kupao, ubola muha pod nos: za koji čas mu nabreknu glava kao buća i on izza njekoliko satih od neizkazane boli preminu. Isti dan zaglavi njeki stanovnik Saarlouisa, što ga je komarac ubo u lice. Osobito su opasne u tom pogledu konjske muhe, jer ove zabadaju do krvi svoj sisak (*Saugrüssel*), kojim hranu sišu. To se dogadja ovako. Kad ovakva muha sjedne na bolestnu živòtinju, osobito pako na govedče bolujuće od umavice (*Milzbrand*), otruje svoj sisak onim bolivom, a preletiv na čovjeka prenosi onaj otrov u njegovu krv, pa to smo već kazali, da otrov na krv najbrže djeluje. No i svaka mrcina je otrovna, najpače ako je na vrućini sagnjila, te može otrovati mubi sisak, a ova onda otrov na čovjeka prenieti. Ovo je uzrok, zašto se ovakva nesreća onda najviše dogadja, kad velika vrućina zavlada. Zato treba svaku mrcinu zakopavati, dapače i mrtvaca, kad vec tukne i smrdi, plahtom pokriti, da nemogu do njega muhe ni druge bube. Ako koga kojom nesrećom ubode onakva otrovana muha, te zapazi, da mu ubod otječe, neka ranu brže bolje nišadornom žestom (*Salmiakgeist*) maže i tare, pak će spasiti glavu. Odavde se opet vidi, kako je dobro imati uviek kod kuće ovaj jevtini liek. (Slov. nov.)

— Komu dosadjuje broćasto ili paprikasto (kufrasto) lice, neka ga svaki dan po njekoliko putah nakvasi posve novom spužvom, umočenom malko u hladnu vodu, a lica neka nebriše, već neka počeka u sobi, dok mu se samo od sebe neposuši. Glavna je stvar, da se nova spužva prije porabe nekuha (kao što se obično radi), dapače neka se ni voda iz nje neciedi, da se s njom neociede i tvari, kojih ima u novoj iz mora izvadjenoj, a neopranoj spužvi (spongiji). Zato je dobro, kad se tko ovim liekom dulje vrieme služi, da kupi novu spužvu za svoj obraz, a onu staru neka zadrži za pranje ostaloga tiela. Tako piše „*Würzburger Wochenschrift*“

Ciena mesu i kruhu *u Zagrebu i u ostaloj zagrebučkoj županiji od 1. Srpnja t. g.*	Zagreb	Zagr. župa-nija.
Govedina	10	—
Dobra govedina u vojnih postajah: Karlovac, Draganić, Dugoselo, Gorica, Jaska, Prilišće, Samobor, Sv. Ivan, Severin, Sisak, Kutinja i Vrbovac, i u mjestih, gdje ima kot. uredah, Bosiljevo, Netretić, Moslavina, Pisarovina i Stubica	—	9
1 funta dobre govedine u ostalih mjestih, gdje ima stalnih mesarah	—	8
Gje neima stalnih mesarah	—	7
Na jedan funt govedine pripadaju privage samo 2 lota. U to ime daje se srce, slezena, jetra, bubrezi i meso od glave. Ovo valja za Zagreb, a drugdje na jedan funt govedine, nepripada privaga — na svaki daljni funt pako 2 lota.		
1 žemlja od finoga brašna i od $5\frac{1}{2}$ lotah . .	1	—
„ „ „ „ „ i od 7 lotah	—	1
1 hljebac biel kruha iz žemljičnog tiesta od 7 lotah	1	—
„ „ „ „ „ „ „ od 10 lotah	—	1
„ hljebac polubiela pekarskoga kruha od $9\frac{1}{2}$ lot.	1	—
„ hljebac polubiela pekarskoga kruha od 12 lot.	—	1
„ hljebac crnoga pekarskoga kruha (bez kukuruznoga brašna) od 12 lot.	1	—
„ hljebac crnoga pekarskoga kruha (bez kukuruznoga brašna) od 16 lot	—	1

Hod državnjačah na bečkoj trgovani.

7. Srpnja 1858.

Narodni zajam . . . . $83\frac{5}{16}$
Srbsko-hrvatske razteretnice . $80\frac{1}{4}$
Prid na srebro . . . . $4\frac{1}{10}$%

Dubljina Save.

3. Srpnja 1858. — 0′—3″—9‴ nad ništicom.

GOSPODARSKI LIST.

Izlazi četvrtkom. — Polugodišnja ciena: članovi hrv.-slav. gosp. družtva plaćaju samo 30 kr. poštarine, ili 15 kr. ako se pošilja u kuću; nečlanovi 1 for. 30 kr. poštom. ili 1 for. 15 kr. sr., kad im se pošilja u kuću.

BROJ 28. U Zagrebu dne 15. Srpnja 1858. **GODINA VI.**

Zemljišnik.

Da se znade, čije je što, ima u svakoj dobro uredjenoj državi knjigah, u koje je zapisana svaka negibiva i nepokretna stvar, to jest jednom riečju, svaka nepokretnina; jer za pokretnine je lasno, buduć da je čovjek prihvatit i spravit može, zato i kaže zakon, da je onaj posjednik pokretnine, koji ju drži. Al kamo ćeš sa šumom, oranicom, vinogradom, kućom? Onakve javne knjige, u koje su zapisani napose svi komadi zemlje, to jest sva zemljišta ili grunti, i ono, što je na njih (n. p. kuća, put, zdenac itd.) zovemo zemljišnik ili gruntovnik. *) Naš gradjanski zakonik kaže u §-u 322: da je pred sudom samo onaj posjednik nepokretnine, na kojega ime je ova nepokretnina zapisana u zemljišnik. Svatko dakle, tko želi biti posjednik koje nepokretne stvari, treba da se postara, da bude kao takov upisan u zemljišniku.

Odavde se vidi, kako je zemljišnik potrebita i koristna stvar. Iz njega se može svatko podpunoma osvjedočiti, čija je koja nepokretnina; jer valja znati, da je svakomu prosto pogledati u zemljišnik i uvjeriti se glavom, tko je pravi gospodar koje nepokretnine.

Kod nas je to odprije bilo drugčije i gorê. Kad je tko kupio oranicu, dobio je od prodavca prodajnicu ili prodajno pismo, zvano *fassia* ili valovaš (od magjarske rieči *vállani* izpoviedili, *faleri*), u kojem je prodavac očitovao (valovao), da prodaje svoju oranicu. Ne kupac nije mogao nikako pravo doznati, je-li ono pravi gospodar oranice, koji mu ju prodaje, i ako jest, nije-li on ovu oranicu već drugomu komu prodao. Mnogo se je putah dogodilo, da je čovjek kakvu zemlju kupio, a kasnije tek doznao, da prodavac nije bio pravi gospodar prodate zemlje, nego da ju je samo pod zalog držao. A mnogo se je putah opet dogodilo, da je nepoštenjak dvojici istu zemlju prodao, svakomu napose — pak eve ti sila parnicah i procesah! Ako je tko kojom nesrećom izgubio svoj valovaš — eto još veće biede! Svaka je varalica na njega napadala i zemlju mu odpravdati nastojala, što je i toliko putah za rukom pošlo. Zato je svatko čuvao svoj valovaš kao oko u glavi; a sad mu se više netreba bojati onakve prevare, jer je to sve u zemljišnik zapisano.

Nije u zemljišniku zapisano samo to, čija je koja nepokretnina, nego i kakvi su na njoj tereti. Ako tko komu založi svoju kuću za dug, to se zapiše u zemljišnik, pa se onda netreba bojati vjerovniku (kreditoru) da će ga dužnik kako prevariti ili nadlukaviti. Ovakvih knjigah, u koje su se zapisivali zalozi, bilo je doduše i odprije kod nas, al nisu bile kako valja pisane, te se je radi toga sila prevarah počinilo.

Napokon se u zemljišnik zapisuje i svako drugo pravo, koje tko steče na tudju nepokretninu i hoće da mu se osjegura, i da mu se neodpravda i nezanieće; n. p. da ju je uzeo pod zakup (arendu).

U zemljišniku je dakle redom svaki kuće gospodar zapisan i sve nepokretnine, koje posjeduje, izbrojene; uz to pako su pobilježene i svi tereti njegova nepokretna imetka, i to onim redom, kojim su prijavljeni. Svaka kuća ima dakle svoj posebni zapisnik ili zemljišnicu (*Grundbuchs-Protokoll.*)

Da se kod nas sastavi ovakav gruntovnik, tomu je trebalo puno vremena i silna posla. Od sela do sela hodili su radi toga pisari i popisivali redom sve nepokretnine. Kad su je u kojoj županiji popisali, onda su pozvali svekolike vlastnike nepokretninah, da otidju u ured, gdje se zemljišnik čuva, i da se sami glavom uvjere, da-li je njihov imutak dobro popisan, da-li nije što izostavljeno ili pridodato, da-li si nije tko dao kakav dug nanj zapisati i t. d.

U riečkoj, zagrebačkoj, varaždinskoj, požežkoj i osiečkoj županiji već je posao ovaj sasvim dovršen. Nu mnogi stvari nevješti gospodari propustili su u svoje vrieme razgledati u zemljišniku svoj zapisnik, da-li je sve u redu, i tako je u mnogom zapisniku ostala po gdjekoja pogreška, radi koje se gospodari kaju, ili će se kajati, kad za nju doznadu. To me je potaknulo, da ovaj članak napišem.

Službene novine javljaju, da je dovršeno popisivanje zemljištah za novi zemljišnik ili gruntovnik u njegdašnjoj križevačkoj županiji, i da je zemljišnik na ugled stavljen, za one občine, koje sada podpadaju pod zagrebačku županiju, u Zagrebu, a za one, koje pod varaždinsku, u Varaždinu. U zemljišniku su, kao što rekosmo, zapisane sve nepokretnine i sva prava ili dužnosti i tereti, koja se na njih osnivaju. Svaka ovakva

*) Čini nam se da rieč gruntovnica neodgovara njemačkomu *Grundbuch*, nego da je to *Grundbuchsamt* ili *Grundbuchsprotokoll*. Zato kažemo zemljišnik ili gruntovnik, prema riečim zakonik, dnevnik, poslovnik, trebnik itd. = *Gesetzbuch*, *Tagebuch*, *Geschäftsbuch*, *Ceremonienbuch*.

promjena treba dakle da se zapiše u zemljišnik; nijedna prodaja nepokretnine nevalja, ako nije ondje zapisana. Ako dakle tko hoće da osjegura svoje pravo na svoju ili tudju nepokretninu, ako hoće, da mu bude tvrda prodaja ili kupnja nepokretnine, da zadrži prvenstvo, ako je komu pod zalog na koju nepokretninu uzajmio novacah; da si osjegura kakvu služnost, to jest pravo na tudju nepokretninu (n. p. da može preko tudje sjenokoše voziti sieno kući) — treba da se postara, da mu se to zapiše u one javne knjige, ili jednom riečju, da mu se to uknjiži (intabulira, jer zemljišnik se je latinski zvao *tabulae terrestres*), pak onda mu se netreba više bojati, da će izgubiti stečeno pravo. Odavde se vidi, da zemljištnik mora biti točno i akuratno spisan. No u takvo ogromno i zamršeno djelo ukrade se lasno pogreška. Zato c. k. ravnateljstvo zemljišnika u Hrvatskoj poziva sve stanovnike prijašnje križevačke županije, da razgledaju svaki svoju zemljišnicu, to jest list, na kojem su svačije nepokretnine popisane. Radi toga je zemljišnik na ugled stavljen i svatko se može glavom ili preko svoga znanca uvjeriti, što je ondje i kako je na njegovo ime zapisano. Jer odprije su zemljišnici vrlo nemarno vodjeni i gospodar kakve zemlje nije ni znao, da je njetko kakav izmišljeni dug na nju dao uknjižiti, te jo ovako pravo zaloga stekao. To visoka vlada dobro znade, zato neće bezobzirce potvrditi sve ono, što je bilo uknjiženo u prijašnje zemljišnike, već samo ono, za to se dokaže, da je pravo i pravedno stečeno. — Isto tako je kod sadašnjega popisivanja mnogi sebe dao potajno zapisati za gospodara ove ili one nepokretnine, jer se onda nije moglo znati, tko je pravi vlastnik; mnogi je opet izostavljen, jer se nije prijavio, ili njegovo pravo nikada jošte nije ni zapisano bilo u zemljišnik, ili je kakvu zemlju poslje ovoga popisa kupio.

Po imenu se pozivlju svi vlastnici nepokretninah, i svi oni, koju su na kakvu negibivu stvar dobili kakvo pravo, te misle, da je to pogrešno u zemljišniku zapisano, da ovakvu pogrešku prijave zagrebačkomu zemaljskomu ili varaždinskomu županijskomu sudu (prema tomu, pod koji od ovih sudovah spadaju), i to najkašnje do svrhe mjeseca R u j n a (septembra) ove godine. Dotle će se ovakve pogreške priekim putem popravljati, a od 1. Listopada (oktobra) ove godine smatrat će se zemljišnik kao sasvim dovršen i savršen, te će njim svatko moći dokazati svoje pravo na kakvu nepokretninu. Od onoga dana neće se više ništa u zemljišniku popravljati, van ako tko dugotrajnom parnicom dokaže, da je što nepravo u njem zapisano.

Odavde se vidi, da je to sbilja za svakoga Križevčanina važna stvar, i zato jošte jedanput opominjemo sve gospodare njegdašnje križevačke županije, da za rana ili sami glavom ili preko znanca propitaju, da-li je njihova zemljišnica u redu.

Isto tako imaju vjerovnici, kojim je za njihov dug založena kakva nepokretnina, prijaviti ovo svoje pravo zemljišniku i to do svrhe mjeseca Siečnja (januara) 1859., ako žele zadržati ovo svoje pravo i ako neće da ih drugi preteče. Ovdje se razumievaju i oni, koji su već bili u dosadašnjem gruntovniku uknjiženi; jer kao što već rekosmo, ovaj gruntovnik nije bio točno vodjen, te bi se lasno dogoditi moglo, da tko po sadašnjem zakonu niti neima prava uknjižiti dati svoj dug na tudji imutak, buduć da se je odprije svašta bez potanka izpitivanja uknjiživalo, tako da dužnik nije više putah ni znao, šta je tko dao na njegove nepokretnine intabulirati. Koji vjerovnik propusti do svrhę Siečnja 1859 iznova dati uknjižiti svoj dug, on će izgubiti prvenstvo zaloga.

Napokon pozvani su vlasteli njegdašnje križevačke županije, da prijave gruntovničkomu uredu do 1. Listopada o. g., ako namjeravaju koje svoje založeno imanje odkupiti, i da dokažu do svrhe Siečnja 1859, da je njihovo imanje do god. 1848 imalo pravo vlasteoskoga suda (*sedes dominalis*), ako žele da im se neuvede imanje u zemljišnik kotarskoga suda nego u gruntovnik zemaljskoga suda. Valja bo znati, da na točno vodjenje zemljišnika paze sudovi.

Samo ćemo jošte to napomenuti, da od sada treba svakomu, koji što želi na tudji imutak uknjižiti dati, da mu se treba izkazati, da mu je to vlastnik onog imutka na pismu dopustio.

Kako je sada zemljišnik u cieloj našoj domovini dovršen, možemo pravo kazati, da smo tim djelom u državnom pogledu znamenito napredovali, jer smo dobili sjegurnost posjeda.

Svilarstvo.

Što smo nedavno napućivali naše svilare, kako da odvrate nesreću od svilacah, bilo je, žalibože, u dobri čas, jer nam dolaze crni glasi, da su bube hametice crkavale pred samo zapredanje. Isti glasi dolaze i iz njekojih drugih austrijanskih stranah i tudjih državah, po imenu iz Piemonta, Toskane, Rima. Svegdje je biesnila ta do skoro nepoznata crkavica, nazvana kužna zlobranost (*contagiöse Atrophie*) i činila silne štete, a nezna joj se lieka. Radi toga je ratarsko družtvo u Vidimu (Udine) u Furlanskoj, imenovalo posebni odbor, koji će izpitivati, gdje nisu bube bolovale, da ondje nakupi sjemena, a predsjednik toga družtva putovat će sam u one talijanske strane, gdje ove pošasti neima, da vidi koji joj je uzrok i da ondje nabavi zdravoga sjemena za buduću godinu. G. Braschi pošilja svog čovjeka tja u Kitaj (Chinu), domovinu svilacah, da ondje nabavi zdrava sjemena; jer se sve više razprostranjuje pomisao, da je pravi uzrok ove svilačke kuge nemarnost bubarah, s koje su se svioci sasvim izrodili i izmetnuli. Zaboraviše bubari, da su svioci nježne živinice, trebujuće kod nas osobite dvorbe i majstorije. Svatko misli samo na svilu, što će ju prodati, a nitko se nedomišlja, da bez truda i pomnje nigdje neima dobitka. Čini se dakle, da je svilačkoj kugi isti uzrok, koji i korunovoj (krumpirovoj) bolesti. Ova nesreća tim je veća, što se je istom ovih godinah počelo opet

oko svilarstva više nastojati, a strah nas je, da će ova ljetošnja (štono kaže Niemac) naukovina, mnoge od svilarstva opet odbiti. Nu ovi treba da pomisle, da ima puno mjestah, gdje su svioci zdravi ostali, što je dokaz, da nam nevalja odmah sdvojiti, nego pomnjivo iztraživati uzrok ove svilačke pošasti. To je uvidjela i c. k. akademija znanostih u Milanu, te je u svojoj skupštini 31. Svibnja razpisala ovu nagradu:

Tko do svrhe mjeseca Travnja 1859 najbolje razloži uzrok, postanak i gniezdo svilačke bolesti, zvane kužna zlohranost, dobit će 12.000 austr. lirah (dvadeseticah).

Ovom prilikom napomenut ćemo i ostala pitanja, kojih najbolje riešenje bit će od istog učenog zbora nagradjeno:

1) Opis svih vrstih duda (murve) rastućih u Lombardiji. Nagrada 1800 austr. lirah.

2) Opis bolestih, kojim su podvrženi lombardezki dudovi. Nagrada 1000 austr. lirah.

3) Izum sprave za sušenje vlažna žita. Nagrada 1000 austr. lirah.

4) Neka se izbroje svi načini, kojimi se u Lombardiji vino gotovi i neka se navedu njihove mane i nedostatci, pa i sredstva, kojimi bi se mogli propraviti. Nagrada 1800 austr. lir. i zlatna kolajna, vriedna 600 austr. lirah.

Pored ove crkavice svilacah morat će poskočiti ciena svili, jer će je ljetos biti očevidno manje nego navadno. Tvrdo smo dakle vjerovali, da će naši bubari barem ono malo čahurah, šte su ljetos uhvatili, dobro prodati. Al evo što nam piše naš marljivi i nasljedovanja dostojni g. dopisnik:

Iz Visočkih brdinah 7. Srpnja. Dobro nam je došao Gosp. list od 1. Srpnja. Upravo imadosmo jučer obćinsku sjednicu, u kojoj se tužba izjavi na prekupce svilenih čahuricah, jer ih kod nas plaćaju samo po 30 kr. sr., dok im je drugdje ciena 1 for. 20 kr.

Zato Vas molimo, da nam priobćite najbolji način, kako se imaju tušiti bube, jer naši ljudi nisu nakani pod tako jevtinu cienu čahurice prodati, a opet neznadu za pravo, kako da ih tuše. — Onda, nebi-li nam mogli kazati, po što se u nadbiskupskoj svilari u Zagrebu čahurice plaćaju, il ako su i tu jevtine, kamo, na koga, i po kom bi se mogle bube u Štajer il u samu Istru prodati. *)

Ovdje su polag te slabe ciene, i polag bolovanja i crkavice bubah, ljudi volju izgubili unapred svilarijom se baviti. A to bi bio velik udarac za naše gospodarstvo, koje je netom malo bolje pozornost na hranjenje svilacah obratilo.

*) Mi smo propitkivali i doznali, da se i u ovdašnjoj svilani čahurice kupuju po 24—30 kr. Usuprot g. Rochel et Comp. u Gradcu kupuje u ime štajerskoga družtva štajerske čahurice u onu cienu, koju smo već obznanili, paće za što skuplje, ako su čahurice potušene. Zadaća bi bila našega svilarskoga odsjeka, da se za to pobrine. Čujemo da je bio i u Zagrebu njeki Talijan kupujući svilu, al smo za to kasno doznali. Šteta, što nije u novinah svoj dolazak oglasio. *Ured.*

Kako se taru metulji u čahuricah.

Prije nego se može svila presti, valja sve metulje utušiti i zatrti u čahuricah.

Najbolje se taru metulji parom vruće (vrele, kipeće) vode. Tomu treba običan kotao što ga ima svaka kuća; nalij ga puna vode i naloži pod njim vatru.

Parom, što se diže iz vruće vode, trti ćeš čahurice t. j. metulje u njih; ali da ti para neprodje u taman, jer je nestane na uzduhu, kako sam znaš: napravi ili iz dasakah ili od platna, što si podbó kolci, kao zaklop ili kapak nad kotlom; pod tim se zaklopom kupi para.

Ovaj zaklop mora biti dosta velik, jer će unj košara ili rešeto s čahuricami; ako je zaklop od dasakah sbijen, jednu dasku načini tako, da se može snimiti, a ako je zaklop od platna, platno se može i onako odvaliti, tada se naime može, kada voda uzavre, košarica ili rešeto s čahuricami nad kotao turiti i izvaditi.

Čahurice metni samo u takove košare, što nisu gusto i jako pletene, nego riedke, da para pleterom lasno probije; riedko rešeto dakako da je bolje.

Čahuricah u košaru ili rešeto nemeći više, nego šaku visine, inače para do gornjih težko probija, pa se i ohladi.

Oprljane i zamazane čahurice nemeći medju čiste u istu košaru ili rešeto, nego posebice, pa ih posebice i tari, da bude čista svila posebi, a nečista posebi.

Košaru ili rešeto metni, kad voda u kotlu uzvrije pod zaklop, i to ili na rub kotla, ili ako ne prispije na rub, metni preko njega 2 ili 3 palice pa na palice košaru ili rešeto.

Košaru ili rešeto pokri takojer čime, i pusti neka stoji tu od prilike četvrt sata da se pari; kad mine četvrt sata, izvadi izpod zaklopa košaru s čahuricami, pa ih izsiplji ili na policu ili na pod na što; ali svakako pokri opet ili ponjavom ili još bolje bieljcem.

Pokrit ih valja zato, što mnogi jaki metulj neće da crkne namah, nego ga istom para i sopot vremenom ubije. Ako si rad doznati, je-li metulj u čahurici crkao, razreži čahuricu nožicama, nabodi metulja na jednu, pa ako se nemiče, crkao je.

Kad su čahurice dva sata stajale pokrite u košari ili rešetu, razgrni ih po rogoznicah što su na policah, 3 do 4 prsta na debelo, da se suše; zato ih valja prva dva dana marljivo okretati i miešati.

Kadkada nemine njekoliko danah što se čahurice suše, al eto ti tvojih metuljah, gdje izljezoše iz njih njekoliko; to ti je znak, da se nisu dosta izparile, te će ih i više do skora izljezti; nego ti izpari sve još jedanput kao i prie.

Kad se sve satrle čahurice posuše, pusti ih neka stoje na policah do odmatanja; ako li pako nećeš svile odmatati iste godine, tad ih metni, kako se osuše, u vreću, zaveži je i stavi na hladno i suho mjesto, dok na ljeto budeš odmatao svilu.

Nepusti ih nikada da leže dulje vremena na zemlji, niti na velike kupe nagomilane, jer bi se ili same sobom upalile ili bi im nahudili kukci, koji ih poizpregrizaju, te ondu nije svila za odmatanje.

Imaš li čahurice kamo voziti, ako si ih prodao, ili kaniš prodati, nevozi ih u vrećah nego u koših, da se ili neupale ili nesdrepe; koši za prevažanje jesu obli i 8 stopah dugački a 3 stope u promjeru: u takov jedan koš stane 100 funtah ili centa čahuricah.

(Nauk o svilarstvu od A. Vukašinovića.)

Kućanstvo.

— Tko želi izvaditi iz papira mrlje (fleke) od masti ili ulja, neka zamiesi žeženu ili bielu magneziju sa malo vode, da bude kao kaša, i neka namaže kistom (penzlom) mrlje na papiru, a kad se kašica posuši, neka ju skine nožem i mekanom kefom. Ako se prvi put neizvadi sva mast iz papira, namaži ga po drugi put.

Obrtnost.

— U Francezkoj kuju sada vrlo liepe željezne klince sa staklenom glavicom, koja se netare, kad se klinac polako zabija. Ovi su klinc i namienjeni osobito sedlarom i sažarom (tapecirerom), da njimi rese svoje tvorine.

— Dittmar u Heilbronnu izumio je vrlo dobro rezalo rezanacah, kojim i nevješt može bez velika truda narezati silu tankih rezanacah. Ovaj stroj će dobro doći osobito krčmaricam, koje toga jela mnogo trebaju. Stroj je kao orguljice (verkl), i okreće se ručicom kao brus.

Voćarstvo.

Tko želi da mu smokva (figa) brže dozri, neka utakne slamku u ulje od maslinah (*Olivenöl*) i kad se sredina smokve počinje crveneti, neka pod večer, poslje sunčanoga zapada, takne sredinu smokve onom slamkom. „*Hamb. Gartenzeitung*" kaže, da će ti onakva smokva za 4 dana dozreti i da će biti sladja i tečnija od ostalih naravno dozrelih.

Svaštica.

— Kad je god. 1808. Amerikanac Robert Fulton gradio njekakvu ladju, koju će tobož vodena para tjerati — sve je udarilo u smieh, te su ovaj divni izum prozvali Amerikanci „Fultonovom ludorijom." — Ljetos ima tomu upravo pola stoljeća i sada imaju isti Amerikanci 3000 „Fultonovih ludorijah." Ovo je najbolji dokaz, kako treba oprezni da budemo, kad hoćemo da presudimo stvar nam do sada nepoznatu.

— Po izvješću narodne banke od 1. Srpnja t. g. ima sada banknotah u narodu za 375 miliunah 803.178 for., a nar. banka ima srebra 105 miliunah 183.645 for. Sve carske kovnice kuju neprestano nove srebrne novce.

— U Pragu se je sastavilo družtvo, koje je nakanilo krasiti pražku okolicu voćnjaci, pak i drugim drvećem. Družtvo će o svom trošku podupirati sve ovakve podhvate, pravit će gospodarom osnove liepih voćnjakah i perivojah ili će ih napućivati na vještake, i saditi drveće o svom trošku, gdjegod je za to sgodno mjesto. Kad bi Zagrebčani bili onakvi prijatelji prirode, mogli bi si ovako takodjer krasan perivoj urediti od svoga novoga trga.

— U austrijanskom carstvu imadu sada 162 knjižara (trgovca trgujuća knjigami), tako da svakih 240,000 stanovnikah zapada jedan knjižar; a u Pruskoj ih ima 468, te ima svakih 34.700 žiteljah po jednu knjižaru. Ovo je jasni dokaz, kako smo u obrazovanosti za Pruskom zaostali, jer čim se više knjigah kupuje, tim su ljudi učeniji i pametniji.

— Znamo da psi izbavljaju utopljenike i one, koje je snieg zasuo, od smrti. U Londonu pako ima sada njeki Bell psa, kojega je obučio, te traži ljudi u gorećih kućah i donosi im užeta i drugu spravu, da se mogu spasiti. Njegov gospodar je već ovako 72 ljudih život spasio.

— Najveću grudu suhoga zlata pokazuju sada u Londonu 4 rudara, koji su bili pošli u Australiju, da zlato kopaju, i pošto su 4 godine kuburili, napokon su se namjerili na veliku grudu čista zlata. Ova je gruda kao cjepanica preko 2 stope dugačka, 10 palacah široka i 1—2 palca debela, a vriedi jedno 92,000 for. sr. No sviet ide jatomice da gleda ovo čudo, te svatko plaća ulaznu, i na ovaj će način sretni vlastnici ove zlatne cjepanice jošte liepu svotu novacah sgrnuti.

Trgovina.

— Mnogi našinci se tuže, da je u Zagrebu sve skupo bez traga. Nekažemo, da se ovdje jevtino živi, no da su drugdje najpotrebitije stvari za život jošte skuplje, i da je prema tomu u Zagrebu jevtino, to svjedoči sliedeća ciena njekojih stvarih u povećih gradovih austrijanskoga carstva na svrsi mjeseca Lipnja 1858.

	funta goved. kr.	fta. teletine kr.	fta. krmetine kr.	fta. masla kr.	hvat tvrdih drvah	nadnica težaka
Zagreb	10	12	12	32	9 fr.	40 kr.
Osiek	9 1/5	10—12	10	26—30	8f. 9k.	30—40
Novisad	10	—	12	20	9 f.	1 for.
Sučava u Bukovini	4 4/5	9—12	7	23—25	5 f.	24
Krakov	7 1/2—9	9—12	11—14	23—25	15 f.	24—30
Sibinj u Erdelju	6 1/2	8—12	10—12	24—28	9 f.	36—44
Debrecin	8 4/10	10	8 4/5-12	22—24	10 f.	40—48
Pešta	11	14 - 16	14—16	20	16 f.	24—40
Brno u Moravskoj	12	12	14—15	26	16f.12k.	30—36
Prag	13	12 1/2 14	15—16	26—28	18 f.	36—48
Beč	10—15	10—20	20—30	20—24	26 f.	36 k. 1 f.
Gradac	14	16—22	16—24	23—24	12 f.	30—40
Ljubljana	11—13	12—16	14—15	28—33	9f. 30k.	24—30
Trst	13—18	16—20	26—28	24—26	17f 24k.	1f—1f.20
Spliet u Dalmaciji	8	9	14	36	—	50
Bozen u Tirolu	12	12	16	28	10f.48k.	54

Ciena žitka od 1—14. Srpnja 1858.

	Pšenica		Raž		Ječam		Zob		Kukuruz	
	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr	kr.
Zagreb	3	40	2	24	2	—	1	45	2	54
Osiek	2	54	2	12	1	42	1	36	2	36
Rieka	4	30	3	—	2	20	1	55	2	55
Karlovac	3	18	2	—	3	—	1	33	2	45
Varaždin	3	24	—	—	—	—	—	—	3	6
Gospić	4	30	3	15	2	30	2	—	3	10
Vinkovci	2	12	1	48	1	36	1	18	2	12
Makarska	3	30	2	41	2	18	—	—	2	18

Hod državnjačah na bečkoj trgovani.

15. Srpnja 1858.

Narodni zajam 83 15/16
Srbsko-hrvatske razteretnice . 80 1/2
Prid na srebro . . . . . . 4 1/2 %

Dubljina Save.

10. Srpnja 1858. — 0'—4"—0''' nad ništicom.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska narodna tiskarnica dra. Lj. Gaja.
Uredjuje u ime glavnoga odbora Bogoslav Šulek.

GOSPODARSKI LIST.

Izlazi četvrtkom. — Polugodišnja ciena: članovi hrv.-slav. gosp. družtva plaćaju samo 30 kr. poštarine, ili 15 kr. ako se pošilja u kuću; nečlanovi 1 for. 30 kr. poštom. ili 1 for. 15 kr. sr., kad im se pošilja u kuću.

BROJ 29. U Zagrebu dne 22. Srpnja 1858. **GODINA VI.**

Ogoja stoke.

Stoka ili blago je uprav pravo blago svakoga ratara. Neima tu kuće ni gospodarstva, gdje neriču goveda, nebleje ovce i nemeče koze, gdje nehržu konji i negrohiću se svinje. Sve su te struke životinje za gospodarenje ono, što je čovjeku duša. Znali su za to naši pradjedovi, pa su i nazvali svoju stoku „blagom,“ a blago i bogatstvo svejedno je. — Ali što su naši stari imali, toga mi danas više neimamo. Nekada bile su kuće rjedje, manje je ljudih bilo, zato su polja prostranija bila; više je bilo šume, pa i više hlada i paše, te je blago moglo ići pustopašice, dosta brane nalaziti i biti gojno i živo. To je bilo tako nekada kod nas, ali danas bome nije. Gdje su prije bujne livade bile, tu je sada pritisla tvrda i opora resulja, a zemlju pokrila pliesan i guba, pa tu neima paše ni izpusta. Tako se izmienilo vrieme, majka zemlja maćehom je postala; a naroda, slava Bogu! sve više i više; svaki hoće da zadrži svoju podkućnicu — tu se dakle mora odsele bogme pametnije živsti.

Dakle što ćeš moj brajko? Evo što, ja ću ti kazati: odsele pamet u glavu, pa čuj i pamti, što ti se kaže za tvoje dobro i tako radi, pa će ti biti dobro. Nepomaže više plesti kotac kao ti i otac; eto sam ti malo prije kazao, kako je bilo tvome otcu, a kako je tebi. Bre junače, „mudrolija koze paše.“ Nije Italijan bogat zato, što je njegova zemlja sama od sebe dosta jaka i masna, nego Italijan je bogat zato, što je on vriedan i valjan, i što on zna i umie svojoj zemlji red dati i svoje blago hraniti. Ovdje sam napomenuo Italijane samo zato, što su toliki naši vojnici bili u Italiji, vidjeli kako Italijan tamo djela i žive, pa opet nijedan neće kod kuće svoje da započne poput Italianah djelati i živiti; a da hoće, pusti, brzo bi se uvjerio, da je naša zemlja, pa što voliš, od samoga Boga mnogo blagoslovljenija od najsretnije Italije. — Vidiš-li, brate, da si ti kriv svome zlu, i da bi ti to mogao popraviti, samo ako hoćeš. Je-li? Ti čekaš dokle ti kaprol „kommandira,“ da sebi štogod privriediš. Jadni sine, a zašto nečekaš i sjelom na „kommandu“? — Ovo sam rekao samo nemarnomu i nevaljalomu, i to neka bude dosta; a sad ću prieći na moj sami posao, da opomenem dobre i valjane moje zemljake, da se svojski postaraju oko svoga blaga. Ja ću im ovdje sve redom kazati, kako u drugih zemljah dobri gospodari svoje blago krme i drže, pa se krma blaga prima i na njem se dlaka svietli; a kod nas, žalosti moja! s jeseni do proljeća sieno izmeće, pa onda stožinom i krovnicom u proljeće diže vola i kravu iz blata. — Vidji de ga, koliko je zinuo! A šta veli? Veli da neima dosta livade; e, a ti nasij djeteline. „U! neimam djubra ni za kukuruze.“ Neka stoji, dobro si mi to kazao, doć ću ja i na te tvoje potrebe, pa ćeš vidjeti, da ti imaš toga i preveć, a sad samo slušaj ovo:

Kad želiš, o moj dragi Radiša! da ti se krma blaga prima, da ti blago bude gojno i zdravo, a ti sagradi najprije dosta prostranu, vidnu i toplu košaru (štalu) za svoje blago. Malo kod nas ima dobrih košarah, nego ili su po sve nizke, tiesne, mračne, ili su preprostrane, a izmedju brvanah kurjaci bi mogli proskakivati. Onda opet ima ih vrlo malo popodjenih, pa gdje blago mokri, tu se i jezero načini; takove su košare po blago nezdrave, u tome smradu mora se blago poboljeti, pa ti je badava, ako ćeš ga sve samim žitom krmiti, ono će ti poskapati. Košare su uzrok, da se blago dosta putah obolesti i skapava. Maloumi ljudi neće da to poznadu, nego krive vile i vještice. Trista sijasetah ima tu, što oni pripoviedaju. Jok, brate; ništa to nije krivo, da ti blago brljuda i manjkava; pa ako ćeš koliko ti drago putah premiestiti košaru svoju, opet ti to neće ništa pomoći, dokle god ju ti nesagradiš, da je u njoj umjerena toplina, da se osoka ocjedjuje na polje, da ti gnoj (djubar) nezagradjuje vrata, i da imaš prozor (pendžer), da ti se dosta vidi unutra. Sramota je to za nas svijuh, da smo već toliko stotin godinah kršten narod, pa se još bojimo vilah i vješticah, i sbog njih razvaljujemo često naše sgrade! Ajde, kad si dva puta prenosio štalu svoju sbog tih strašilah, daj prenesi još treći put meni za volju, pa ju sagradi ovako: dosta prostranu i visoku, brvna uliepi, prozor prosieci i staklo namjesti, podpodi, žlieb namjesti sniže podnicah za osoku (gnojnicu), i izvedi ju kroz brvna kod kidaonice na polje. Iznad kidaonice probi u brvnih dva tri ždriela, kao oduške, da možeš, kad god hoćeš, košaru izvjetriti; i na ta ždriela načini kapke na potiskaču, pa možeš otvoriti i zatvoriti, kad ti god treba i kad ti je drago. — Još nam ostaju jasle. Jasle podigni od zemlje na stupce spored blagom, a više korita namjesti ljestvu (lotru), pa kroz oguste

prljke neka grize blago. Eto košare gotove! Jest, da tako hoće da reče i lugar. Dobro de, a ti ga ·ı nemoli; ima, hvala Bogu, dosta zemlje, udri ciglju, pa ozidaj košaru ili hliev jedan put za uviek, i neboj se onda ni kurjaka ni hajduka. —

Po ljetu leži blago kod nas u torovih. Ovo nije dobro, jer u njih rado podje stoka po šteti, i od zvjereta, i od tata, a i djubar i osoka gubi se. U košaru je najbolje zatvorati blago. Samo da košare nebudu ljeti pretople, niti zimi prestudene: najbolje je po blago, kad je u košari umjeren uzduh (vazduh), kao što su jesenski dani, ni vrući ni studeni. — Na sparini namjesti rešetke na ždriela a i vrata otvori, pa rešetkom zagradi, da tako može čisti zrak do blaga, jer to mu pomaže koliko i hrana. — Po zimi neka je umjerena toplina, od prilike kao u sobi, ali ne onako, kao kad se kruh peče, nego onako, kad se peć nešto poizhladi (14—16 stup. Reaumurovih). Dobro bi dakle bilo držati toplomjer (Thermometer), a taj mnogo nestoji, pa bi se nanj najbolje mogla izmjeriti toplina i drugčije, gdje treba. Ovo je rečeno za one, koji znadu, što je toplomjer; pa neka ovi kažu to i dalje, tako će znati i narod.

„Snaga je pó zdravlja“ obično se veli. To važi ne samo za čovjeka nego i za živinče. Ali za to slabo mari tko kod nas. Češagija i kefa još su biele vrane u našoj zemlji. Ako neki gospodari i drže tu spravu za čišćenje blaga, to drže oni ta orudja samo za konje, ali za goveda lje slabo i riedko; a kad je poznato, da konju snaga pomaže, onda kako da nebi i govedčetu snaga pó zdravlja bila? — Jasle moraju se izza svakog metala dobro očistiti i izpiriti od prašine; paučina iznad blaga s tavana mora se metlom skidati, da se krma netruni, prostirač ili stelja mora se često natresati i mienjati, i osoka dobro izlievati na polje, da se neizparava u košari, i nesmrdi kod blaga, gdje je i onako dosta sparen i zagušit zrak.

Blago se mora ljeti često plaviti (kupati); ako-li se to zanemari, onda nije čudo, da se u prašinjavu govedčetu zalegu krpuše, rolci i ugrci, zatvora se znoj, pa se blago ošuga, a odtud postaju različne bolesti i blago manjkava. — Ta, kad već samomu svinjčetu, za koje se misli da u blatu živsti može, velim, kad svinjčetu mnogo pomaže ljeti često plavljenje i suh prostirač, onda neznam, kako da to nebi i govedčetu pomagalo, a bome govedče valja više od svinjčeta.

Sve ovo može se učiniti bez velikog i truda i troška, samo ako čovjek iole miluje svoje blago, pa će brzo vidjeti, kako će mu se taj sav trud obilato naplatiti.

(Ostatak u budućem broju.)

Čuvanje krzna preko ljeta.

Mnogi je gospodar već zajaukao, kad je pod zimu otvorio ormar ili sanduk, u kojem je preko ljeta čuvao krznenu odjeću, pak izvadiv svoj kožuh ili bundu, zapazio, da su mu ju svu moljci raztočili. Tko želi imati zimi čitav kožuh, treba da se za to ljeti pobrine. Zato ćemo evo naputiti kućnike i kućnice, kako da postupaju sa svojim kožubom i drugom krznom postavljenom haljinom, da im se ljeti nepokvari.

Kad spravljaš ovakve haljine pod ljeto, treba ti se za troje pobrinuti: da ti moljci krzno neizgrizu, da neizgubi svoju svjetlost i da nestruhli.

Obično zovemo sve one male živinice moljce, što nam krzno grizu. Nu ovo ima dva posve različita neprijatelja: m o l j c a i k o ž o j e d a.

Moljacah ima veliko množtvo: jedni se hrane knjigom, drugi perjem itd.; a moljci hraneći se dlakom od dvie su vrsti: g r i z l i c a (*Tinea pellionella*, *Pelzmotte*) i g r i n j a (*Tinea sarcitella*, *Kleidermotte*), ona prva grize svake fele dlaku, a ova druga samo vunu, dakle opaklije, kožuhe i sukno. Iz moljčeva jajca najprije se izlegne sitan crvić, hraneći se dlakom od krzna, koju ozdol podgrizava, i uz to si od nje kao kućicu oplete, u kojoj stanuje, i koju sobom nosi. Gdje se ove grinje i grizlice zalegu, ondje postaju za kratko na krznu kao plešine. Tako rade grinje ljeti, a zimi spavaju, s proljeća pako se zapredaju kao i gusjenice ili svioci, a iz zapredka se izvali od prilike mjeseca Svibnja (maja) sitna leptirica, žućkasto-srebrnastih krilah, lepršeća po sobah, osobito pod večer, i tražeća kakvo krzno, da u njem svoja sićušna, nevidiva jajca snese. Ova leptirica nebrani se krznom, niti mu hudi sama, nego iz njezinih jajacah izliegu se za mjesec danah pomenute grinje i grizlice, taruće dlaku od krzna, i upravo zato treba ubiti svaku takvu leptiricu (moljca). Sad je dakle upravo ono vrieme, gdje grinje i grizlice najviše štete čine: zato i pišemo ovo, da opomenemo kućnike i kućnice, neka budu na oprezu, da im zimske haljine po zlu neprodju.

Najbolje ćeš uraditi, ako s proljeća zimske haljine, kad ih namjeravaš spraviti, dobro izlupaš šibom, da ovako iztreseš jajca, koja su u njih od lani ostala, ili koja su već one godine moljci u njih snesli. Onda zamotaj haljinu u prosto platno, najbolje u ono, koje si upravo od tkalca dobio, te ima u njem jošte pomaza (šlihte). Ovo platno treba onda dobro sašiti, tako da nebude ni male rupice, kuda bi se mogle leptirice grinjah i grizlicah provući i jaja u krznu snieti. Ovako spravljenu haljinu čuvaj do zime u sanduku ili ormaru, stojećem na hladnu, suhu i tamnu mjestu. Ako su se pored svega toga moljci u krzno uvukli, izpast će iz njega, ako ga više putah šibom izlupaš. Dobro je i zakadjivati krzno, jer se za stalno znade, da od duhanova i sumporova kâda, zatim od terpentinske i kvasinske (sirćetne) pare crvići grinjah i grizlicah crkavaju. U obće znade se, da je moljcem vonja njekojih stvarih mrzka, osobito pako terpentina.

Osim toga hvalu još evo ovo sredstvo. Kafre, lovorova terpentinova, bergamotskog i karanfićkog ulja, od svakoga ½ kventle, izsiečene paprike 3 kventle; ovo sve neka se metne u mjericu (sajtlek) vinovice (spirta), neka se čuva u dobro začepljenoj sklenici

(flašici) 8 danah na toplu mjestu, onda to prociedi i svakih osam danah poškropi krznene haljine.

Drugi je neprijatelj krznu kožojed (*Dermestes pellio, Pelzkäfer*). Ovo nije crvić niti leptir, nego sitan kukac, od prilike onakav, kao što ga ima u grašku. I kožojed čini mnogo štete krznarom i vlastnikom krzna, a neda se otjerati onakvimi vonjajućimi tvarmi, kao moljac. Najbolji je uztuk od njega često čibukanje (lupanje) haljinah. Jošte piše njetko, da se je za 12 godinah uvjerio, da kožojed neće krzna grizti, koje se je posipalo sitno stučenom zelenom galicom (*Eisenvitriol*).

Da krzno zadrži svjetlost, treba ga ljeti čuvati na tamnu mjestu.

Odavde se vidi, da čuvanje krzna zadaje mnogo brige i posla. Komu se dakle neće prigledati ljeti krznenim haljinam i opet je želi sačuvati od onih hudih bubicah, neka je preda krznaru, ako ga ima na blizu, da mu je čuva.

Pijuk.

Pijuk, pipa ili popita (*Pipps*) zove se kokošja bolest, s toga tako nazvana, što živad od nje bolujuća pijuče, zato što joj koža na jeziku od velika žara pobieli, te nemože jesti. Do sada se je mislilo, da ova bolest dolazi od prevelike žedje, ili od gnjile vode i gnojnice, kad se je perad (živad) napije. Ova se je bolest do sele tim liečila, što se je bolestnu piletu skinuo s jezika pijuk, to jest biela koža na jeziku, jer se je mislilo, da je to gniezdo ove bolesti.

Njeki izkusni kokošar piše sad o tom posve drugčije. „Kad pile ili kokoš neprivija krila za tielo ili kad je baš spusti, onda ga uhvati, i razgledaj mu glavu, te ćeš u njoj naći dvie ili više vaših, koje su izprva vrlo malene, no za koji dan se tako ugoje, da budu kolik sjeme od kupusa. Ove su vaši uzrok pijuka, i da ih ubiješ, uzmi samo kaplju kitovine (fištrana) i protari njom bolestnu piletu glavu, te će vaši umah pocrkati, nit će se više ikad onamo povratiti. Ako toga neučiniš, ako nemariš za pile spuštenih krilah: ono će izprva trkati i jesti, no za kratko će se sve promieniti. Jer vaši će se kroz kožu sve do kosti progrizti, pile prestaje onda jesti, stoji žalostno, jezik mu pobieli, pa skinuo mu ti pijuk ili ostavio, ono će svakako propasti. Od pijuka neima drugoga lieka do ona kapljica kitovine, a sam pijuk ostavi na miru, jer bez kože na jeziku nemože pile jesti. Od kad sam doznao za ovaj liek od njeke seljanke, ima tomu 7 godinah, nije mi više ni jedno pile od popite pislo, a prije mi ih svake godine do 40 pocrkalo.“ Ovako piše njetko u njemačkih novinah za golubarstvo i kokošarstvo; i budući je sada baš vrieme, gdje ona bolest napada na živad, pozivamo štioce, da svoje gospodarice o tom obavieste, i ako ove nadju, da ovaj liek sbilja pomaže, da imaju ljubav obznaniti nam to.

Znakovi dobre vode.

Dobra je voda čovjeku neobhodno potrebita; gdje neima dobre, pitke vode, ondje ljudi mnogo boluju i prerano umiru. Da vidimo dakle kakva treba da je voda.

Dobra je voda 1) bistra. Ako voda neima ovoga svojstva, ako je mutna, to je očevidno odtuda, što u njoj ima tvarih, koje prieče njezinu prozračnost i bistroću. Ovakva voda nije dakle čista, i tvari, što ih ima u njoj, hude više putah čovjeku. Ovakva voda nevalja dakle za kućnu potrebu. No bistroća vode nije uviek sjeguran znak i njezine čistoće. Kadšto je voda bistra, i opet ima u njoj otopljenih rudah i drugih tvarih, koje kadšto hude zdravlju. Da-li je voda sbilja čista, i da-li u njoj neima nikakvih tudjih tvarih, o tom se možeš evo ovako osvjedočiti.

Kani kaplju ovakve vode na sasvim čist biel tanjur i ostavi ju ondje, dok neizhlapi. Ako ondje ostane tanjur čist, gdje je bila kaplja, čista je bila i voda; ako se pak od one kaplje caklina (glazura) kao pomuti, nije bila voda čista.

Evo ti jošte drugoga sredstva. Skuhaj vode, koju kušaš, u posve čistu kotlu, skini ga s vatre, i ostavi na miru, dok voda neohladne. Onda nagibaj polagano kotao, i odlievaj vodu iz njega, tako, da se ova nesmućka. Ako izza nje neostane na dnu kotla nikakva taloga i muteža, bila je voda čista, ako ostavi talog, to je znak, da ima u vodi raztopljenih kojekakvih tvarih.

Čista voda vri brzo i opet ostaje bistra, nit ostavlja taloga na dnu; u njoj se suho sočivo brzo kuha; ona se brzo ugrija i opet brzo hladne; sapun se u njoj brzo topi i rublje brzo pere. Po tom ćeš poznati, da-li je voda čista, i da-li valja za kućnu potrebu.

2) Voda treba da nevonja, jer čista voda neima vonja. Ako dakle voda po čem godier zaudara, to je znak, da ima u njoj tvari, koja bi ti mogla i nahuditi.

3) Dobra je voda lagana. Nu ovo nije jedini znak njezine dobrote; jer najčistija voda, n. p. prekapljena (destilirana), jeste vrlo lagana, al nije za piće, jer dosadjuje želudcu i skuplja crieva, ako nije bila koji čas na zraku (uzduhu).

4) Da je voda pitka, treba dakle da u njoj ima uzduha i ugljevite kiseline, za koju smo već kazali, da je takodjer plin, to jest vrst uzduha, hlapećeg iz gorećeg ugljena. Ovaj zrak pije voda sama, kad nije zatvorena. A da-li ima u vodi zraka, to ćeš poznati, ako njom napuniš staklo, i začepiv ga smućkaš: ako u vodi uzlaze mnogi mjehurčići, to je znak, da u njoj ima mnogo uzduha. Ovaj zrak čini, da je voda tečna, a bez njega je bljutava.

5) Napokon dobra je voda hladna, i ovo je svojstvo vrlo važno; jer se za nevolju može piti i voda, koja nije najbolja, samo neka je hladna; a najbolja voda nevalja za piće, ako je mlačna. Dobro vrelo nikada nemienja toplote (temperature); zato se čini njegova voda ljeti mrzla, a zimi topla.

GLASONOŠA.

Domaće viesti.

— Ovomu broju dodat je pregled računah Narodnoga doma do 30. Lipn. 1858. Računi su točni izpravni, kao svi računi sastavljeni od zaslužnoga blagajnika, g. N. Mallina, koji je blagajnami sviuh naših narodnih zavodah na obćenito zadovoljstvo i pored velika truda a bez najmanje materijalne koristi upravljao. Mi samo želimo, da upravljajućemu odboru Narodnoga doma za rukom podje izplatu sviuh dionicah izraditi i tako na skorom do toga dotjerati, da bude dom ovaj sbilja narodna svojina.

Kućanstvo.

— Novi liep ili kit izumio je g. Davy, te ga vrlo hvale. Uzmi onoliko guta-perče koliko pakla (crne smole) i raztali to u gvozdenoj posudi, pak evo ti gotova liepa, kojim možeš liepiti drvo, kamen, staklo, porculan, kost, kožu, platno itd. (*L. Dorfz.*)

Gospodarske viesti.

— Družtvo za napredak vinarstva u Würtembergu odredilo je 30 zlatnih dukatah za najbolju i najrazumljivije pisanu knjigu o vinogradarstvu.

— Oko Novoga Bečeja u srbskom vojvodstvu tako su se bili poljski miševi razplodili, da je gospodare strah bilo, te će im sav žitak u polju pojesti. Poglavarstvo je dakle zapovjedilo, da mora svaka kuća dotičnih obćinah na stanoviti dan po 10 miševah ubiti i u obćinsku kuću donieti; tko nedonese, platit će 5 fr. globe. U slied ove zapovjedi ubilo se je već prvi dan do 300,000 miševah. Ako uzmemo, da bi bio svaki ovaj miš pol oke žita pojio, to se je već ovim činom spasilo 150,000 okah pšenice, raži i drugoga žita.

— Prvo gospodarsko družtvo postalo je god. 1736. u Dublinu u Irskoj, a drugo god. 1747. u Zürichu u Švajcarskoj.

— Poradi jevtinoće žita niti se banatskim gospodarom trošak neplaća. Zato je ondje ciena zemlji tako spala, da polje, koje je prije godinu danah stajalo 4000 for., sada se prodaje po 1200 for. — A ugarski se gospodari opet tuže na preveliku skupoću težakah: ima miestah, gdje se težaku na dan plaća 1 for. 36 kr. i jošte mu se i hrana daje.

— Vlastelin Reali u austrianskoj Italiji primio se je krasnoga i našljedovanja vriednoga načina, da potakne svoje seljaka na sve to veću marljivost i na pametnije gospodarenje. On dieli svake godine medju marljive i napredujuće u gospodarstvu seljake srebrne kolajne i novce, te ih poziva k sebi na ručak (objed) zajedno s njihovom porodicom, kamo onda pozivlje jošte i predstojnika, župnika i bližnje vlastele. Ljetos je ovako 12 srebrnih kolajnah i do 1000 lirah razpoklonio. Najviše se nagradjuje sijanje pirinča (riža) i krme, svilarstvo i stočarstvo. Dakle, moja gospodo, koja vičete na našega seljaka, da je trom i nemaran, povedite se za g. Realom, pak da vidimo.

Obrtnost.

— Najveću ciglanu ima H. Drasche kod Beča. U njoj ima 48 pećih, u kojih se na jedanput do 4 miliuna opekah (cigljе) peće, a lože se kamenim ugljem. Svake godine se ondje do 60 milunah opekah udara, i budući da to jošte nedostaje, gospodar je nakanio jošte više ciglanu razširiti, pa mu već sada 177 ralih (jutarah) zastire, a njegove suše su dulje od milje. U ovoj ciglani nefrcaju opeke ljudi nego parostroj, koji ih mnogo hiljadah svaki dan nagradi. I pored svega toga jošte se hrane ondje 3000 težakah. Ovom prilikom opomenut ćemo naše ciglare, koji neimaju parokreta, da ima frcalo opekah, koje se gradi u tvornici Claytona i Shuttlewortha, i kojim može jedan težak svaki dan do 3000 opekah nafrcati.

Stočarstvo.

— Mnogo su se o tom gospodari prepirali, da-li sol rogatoj marvi u istinu koristi ili hudi. Dor. May je na svom imanju mnogo godinah na to pazio, kako djeluje jedatna sol na goveda, pa je uvješbao, da marvi, koja se dobro hrani, netreba davati soli, jer nješto malo soli ima u svakoj dobroj krmi. Samo kada goveda dobivaju hrdjavu hranu, dobro je davati im svaki dan 1—3 lota soli, jer ova pomaže probavljanje hrane. A više nevalja davati soli, jer to upravo hudi. Treba jošt i to pamtiti, da se mnogomu govedčetu gadi na sol, onomu je dakle nevalja nametati.

Vrtlarstvo.

— Gospodari se tuže, da u razsadu buhaći žare i pale, zato donose novine mnogo načinah, kako se buhaći mogu zatrti. Mi smo već ovih danah kazali, da za to valja voda vapnenjača, a njeke novine pišu, da će se djelovanje ovoga sredstva povećati, ako u vapnenjaču metneš ponješto kokošjega gnoja, i ostaviš ga jedan dan u njoj, pak onda zaljevalom poškropiš sitni razsad. Drugi opet preporučuju vodu, u kojoj je kuhan duhan ili pelin, od prilike 1 funta u ½ vedra vode; opet drugi, da valja s kupusom nasijati i gorušice, pa kad sjeme nikne, buhaći će navaliti na gorušicu, jer im njezino lišće bolje ide u tek, a medjutim će kupusni razsad poodrasti i lišće mu stvrdnuti, te mu buhaći nemogu više nahuditi. Jošte se preporučuje stučeno u prah živo vapno, ili opeka (ciglja), sadra, čadje, ptičji gnoj, kojim prahom se ima razsad posipati.

Svaštica.

— U Gdanskom (Danzigu) u Pruskoj hrane ljudi množtvo kanaracah, tako da ih odanle svake godine odlazi pun brod u Petrograd, gdje se skupo plaćaju.

Ciena žitka od 5—10. Srpnja 1858.

	Pšenica		Raž		Ječam		Zob		Kukuruz	
	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr	fr.	kr.
Beč	4	14	–	—	2	12	2	12	3	30
Pešta	3	42	2	18	1	54	1	42	2	50
Mošon	3	44	2	24	2	2	1	56	2	48
Temišvar	—	–	—	—	—	—	—	—	—	—
Novi Sad	3	8	—	—	1	29	1	40	2	24
Pančevo	2	36	—	—	1	30	1	24	2	6
Ljubljana	4	—	2	50	2	18	—	—	–	—

Hod državnjačah na bečkoj trgovani.

20. Srpnja 1858.

Narodni zajam 83⅞
Srbsko-hrvatske razteretnice . 82⁷/₁₆
Prid na srebro 4¹/₂%

Dubljina Save.

17. Srpnja 1858. — 0′—5″—9‴ nad ništicom.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska narodna tiskarnica dra. Lj. Gaja.
Uredjuje u ime glavnoga odbora Bogoslav Šulek.

GOSPODARSKI LIST.

Izlazi četvrtkom. — Polugodišnja ciena: članovi hrv.-slav. gosp. družtva plaćaju samo 30 kr. poštarine, ili 15 kr. ako se pošilja u kuću; nečlanovi 1 for. 30 kr. poštom ili 1 for. 15 kr. sr., kad im se pošilja u kuću.

BROJ 30. **U Zagrebu dne 29. Srpnja 1858.** **GODINA VI**

Ogoja stoke.

(Ostatak.)

Nu koliko god stoji do čista zraka i čistoće u košari, da se blaga krma prima, toliko opet valja gledati, da se blagu krma na obrok daje. Ja neću reći, da se dade volu veće a kravi manje metalo, toliko konju, koliko ovci: to može svaki gospodar sam lako poznati, koliko jedno ili drugo njegovo blažče izjesti može; ja velim samo, da treba blago krmiti na obrok t. j. u jutro, u podne i u veče. Nemeći samo cielo metalo (porciju) na jedan put, nego podaj sve po malo, a često, dok se sito nenahrani, pa kad već više neće da grize, onda podaj čiste vode. Ovako će izjesti blago i najlošiju krmu sladko, a kad napuše u krmu, onda je neće, pa nek je sama dunjica.

Ništa gore nije po blago, nego ako mu se preko reda krma daje. Tko tako radi, taj kvari sam svoje blago. Stoka nemože uredno preživati, krme probaviti, pa eto ti onda bolesti i crkavice, jer ili zagladni blažče, pa onda brže bolje lamazga, te se nadme, ili dobije grižu, srdobolju itd.; takovih bolestih vidio je svaki, a eto sad nek zna svaki, da te bolesti samo od prekoredne hrane dolaze.

Prije nego što se pred blago krma položi, treba ju dobro protresti i oprašiti, pa onda tekar blagu dati; jer dosta se putah dogodilo, da je nadjena igla u drobu govedjem. Tu je govedče u krmi proždrlo. A kad se sieno iztrese, bila igla, trn, grančica, zemlja ili drugo nešto takovo, to će ono izpasti, i tko pazi, može to na zemlji naći, pa ukloniti, da se nesreća nedogodi. Još velim jedan put: pazi svaki ovo, što ti preporučujem, jer bi te mogla nesreća opomenuti na ove moje, po tebe zlatne rieči.

Muljevne (poplavljene) i pljesnive krme nevalja blagu davati, jer od takove krme blago osipljivi; ako-li baš neima druge krme, nego mora se i muljevna davati, onda treba to sieno živo izprašiti i svako metalo vodom popariti.

Soli valja blagu često davati, ako-li je loša i muljevna krma, onda treba soli više i češće davati, jer slano govedče bolje preživa, koža mu se čisti, slane krave daju više mlieka, mesnatije su i imaju loja. — E! čuješ-li, planinka, ovo? Urani ti na svetog Gjurgja slobodno, ali neuzjahuj na vratilo, nesramoti svoje vjere i zakona, nego uzmi svoju kravu za priuzu, pa ju dobro napasi; tako porani poslje svako jutro, osoli kravicu svoju, pa se nećeš tužiti na babu Smiljanu, da ti je uzela mlieko od kravah!

Sad ću reći nešto i za pašu. Stoka biva mnogo zdravija, kad se pušta na pašu, ali ima i tu, na što se paziti mora, da neoboli. Tako netreba u proljeće blago prerano puštati na pašu, niti opet u jesen prekasno, dok je još mraz na zemlji; jer se blago otruje pasući po mrazu, ili brsteći i grizući smrzle ovrške trave: tu se ono nahladi, krv se zapali, napregne se kao bubanj, nemože preživati ili dobije srdobolju. Ove bolesti postaju još žešće, ako je paša cretovita, jer tu je trava oštra i kisela, pa i govedčetu zubi trnu, krv u njem uzkisa, ono slabi i suši se, i dlaka mu se ježi. — Ako neima čiste i zdrave vode blizu paše, onda govedče ili trpi žedju ili cmrče po mlakah žabokrečinu. Dakle nepuštaj svoje stoke u proljeće prerano na pašu, niti je u jesen neizgoni na mraz i studen. Ako imaš malo krme, pa se bojiš dugačke zime, a ti drži manje blaga, a bolje ga hrani, više ćeš koristi imati. — Dok još trava nije dobro porasla, da se govedče napasti može, a ti mu u jutro podaj po šaku siena, napoj ga, i onda stoprv pusti na pašu, pa mu se tako neboj.

Dobre paše malo ima kod nas. Posavina i Podravina može se još izuzeti, a ono ostalo sve su same goleti, koje je pritiskao stećevi kamen ili nemila resulja i bujad (paprat, preprut). Tu bome paše neima. Nije to tako samo kod nas, ima još zemaljah, koje s pašom kubure kao i mi. Ljudi u tih zemljah, koji žele dobra narodu svome, kao i mi našemu, ti učeni ljudi, velim, svjetuju narod svoj, da se ostavi sasvim paše, pa da krmi blago svoje u košari preko ciele godine. Ovo bih i ja našim težakom svjetovao; ali znam da su ove rieči moje još nedonosče, nego doć će vrieme, da će to tako i kod nas biti. A dotle evo ću nešto napomenuti za naše občinske pašince, možda će moja rieč naći koje to mekano srdce, pa da se i našem narodu u tom obziru pomože.

Kako nam stoje občinski pašinci, eto je već kazano malo prije. A pašinci mogli bi se i kod nas urediti i pripraviti, da više trave daju. Ja sam vidio, gdje resulju u proljeće upale, i po toj paljevini ima neštoi bolje trave. Dakle trebalo bi pašince najprije izkrčiti od trnja, grmovah i kamenja, onda uzorati, pognojiti

zasijati krmom ili trinom (sjeninjem). Kad se ovakova zemlja pod pašu ostavi, treba ju braniti dok trava neporaste; a izza kiše nebi trebalo blago nikako puštati, da ugažava travu.

Obćinske pašince, koji su dosta veliki, valjalo bi ograditi, ako nikako drugač, a ono obšančiti, pa na više kotarah razdieliti, prema broju blaga i dobroti zemlje, t. j. ako je blaga više, onda veće kotare odciepiti, ako-li je zemlja pitoma i daje travu bolju, onda na manje kotare razdieliti, pa onda opasati jedan kotar izza drugog; onaj prvi kotar kad se opase, valja ga odmah zabraniti, pa će u njem opet porasti trava najdalje do tri nedjelje danah.

Ovakovi kotarovi morali bi se najmanje svake treće godine posuti pepelom ili sadrom (*Gips*), a gdje je vlažna zemlja (pištalina), kao oko vodah, ondje da se pospe krečom (vapnom), stučenom opekom (cigljom), ili onom prpom, gdje se ciglje žežu. Ovo se u jesen radi, a u proljeće imali bi se ti komadi dobro pobrnati (pozubljati, pobranati): tako bi se zemlja uzmiešala, korien od trave došao bi kao okopan, zrak bi zemlju napojio, a mašina i pliesan bi se uklonila.

Ovako se mogu dobri pašinci i po bregovih urediti. Tu bi trebalo voćke i drvlje zasaditi, da blago ima gdje plandovati, a hlad od drveća čuva opet zemlju od sunčane pripeke i nemože se tako brzo zapeći. Trud i trošak ovaj brzo bi se izplatio, jer bi se blago ugojilo i živo bilo.

Ovo sam rekao za ciele obćine; a dobro bi bilo, da i pojedini gospodari ovako razdiele na kotarove svoje njive, gdje blago napasaju, pa da samo onoliko dadu blagu paše, koliko je dosta, a da po cieloj njivi neide, jer tako samo ugazi travu, pa onda neće nigdje da stane.

Cretovite paše trebalo bi prekopati, da se voda scjedjuje u jarke (šance), i onda bi na izciedjenom onom komadu pitomija trava rasla.

I za zdravu vodu valja se postarati na paši, a gdje neima blizu dobre i čiste vode, tu bi ju trebalo na žljebovih do pašinca dovesti.

U ove pašince, kako velim, nebi se smjelo mješovito blago zajedno puštati, jer ovca hoće pasti izza govedah i konjah, ali ovi neće izza ovacah, pa i neimaju šta, jer ovca glodje travu do koriena, pa onda govedče nemože zahvaćati.

Na mokru i gnjilu zemlju mogu se puštati svinje i guske, a na ledinu i strnište istom pred oranje.

Evo, dragi rode moj, ovoliko ja rekoh, sve tebi dobro želeći. Nereci mi, evala! nego sve dobro promozgaj, pa ako sam dobro rekao, poslušaj me i koristi se, već je i doba! — *Nikola Begović.*

Kako Rarey biesne konje kroti.

Što smo proricali to se je evo izvršilo. Rareyeva čudnovata tajna već je ponajviše objavljena. On je samo u Londonu do 500 konjarah tajnu svoju naučio, a svaki je morao do 100 for. sr. platiti i ujedno se obvezati, da neće nikomu tajne prokazati. Onda je otišao Rarey u druge engleske gradove i napokon u Pariz, pa je ovako sila novacah sakupio, al i svoju tajnu mnogim povjerio, te se je za nju pročulo, a novine su odmah pojedine podatke sakupile i svojim štiocem objavile. Misleć, da i kod nas ima ljudih, kojim je do toga stalo doznati, kako Rarey postupa, priobćujemo, što smo o tom predmetu do sada doznali.

Rarey je već prije njekoliko godinah u svojoj domovini Ameriki izdao knjigu o novom načinu kroćenja konjah. Akoprem je knjižica ova puna nauka, i za svakoga gospodara, pače za svakoga prirodoslovca vrlo zanimiva: opet u njoj nije ciela tajna odkrivena, nego samo glavna načela, na kojih se ono kroćenje osniva, i koja su plod mnogogodišnjega razmatranja i paženja.

Rarey piše ovako: „Sva izvješća, što ih ima, javljaju, da je konj već gotovo četiri tisuće godinah vjerni sluga čovjeku, radeći mu i zabavljajući ga, ako se je s njim znao poslužiti. Onomu, koji je s njim sirovo postupao, bio je konj divlji i kadšto opasan sluga; usuprot u Arapina, kojemu je konj najveća dika, i koji s njim najbolje postupa, očituje konj posve drugu narav. Način, kako s njim postupa, čim se rodi, sve do njegove starosti, probudjuje u konju osobitu ljubav i privrženost prama njegovu gospodaru, kojoj neima para drugdje na svietu. Arapin i djeca mu stanuju sa svojom kobilom i njezinom ždrebadju u istom stanu (šatoru), i akoprem se djeca više putah valjaju po ležećih ždriebićih i po vratu kobile, opet se nikada nesreća nedogodi, jer kobila pazi isto tako gospodarovu djecu kao i svoju ždrebad. Konj je svomu arapskomu gospodaru tako oddan, da će ostaviti svoje drugove, s kojimi se na pašincu igra, i potrčati k svomu gospodaru, čim ga ovaj pozove, i ovako uviek sluša glas njegov. Kad Arapin s konja pane i nemože ustati, konj stane do njega i doziva pomoć hrzanjem. Kad ga trudan gospodar odjaše i legne spavati, konj ga čuva i zahrže, čim se tko k njemu hoće da približi. Svaki konj poznaje tajno znamenje, koje ga gospodar nauči, i kojim se služi, kad mu je za nevolju, te na ovaj znak, sakupi konj svu snagu i leti kao striela."

Varao bi se, tko bi pomislio, da se je Rarey svomu načinu kroćenja slučajno domislio, već je to plod mnogoljetnoga izkustva. Rekao bi čovjek, da on sve od svoga djetinstva samo za konja živi, i buduć da razmišlja o tom, što zamieća, zato mu je i urodio trud tako liepim rodom, te ga upravo obogatio; nit se čudimo, što sada neće da kaže svakomu, o čem je on toliko godinah razmišljao, a sada da se svaka lienština njegovim trudom badava posluži.

Rarey je marljivo pazio na naravna svojstva konjah i pronašao je ova tri načela, kojimi se označuje značaj konja:

1. Konj već po svojoj naravi neodolieva nijednoj želji, ako ju kao što valja shvati, i ako se neprotivi zakonom njegove naravi: t. j. konj će sve učiniti, što mu zapovjediš, samo treba da tvoju zapovjed razumie i da od njega nezahtievaš, što je protivno njegovoj naravi, n. p. da jede ribu.

2. Konj zna samo u toliko za svoju jakost, u koliko je za nju svojim izkustvom doznao: čovjeku dakle netreba sile, da si konja pokori; t. j. konj neima uma kao čovjek, kojim bi se mogao i bez izkustva čemu domisliti, nego što je izkusio, to pamti. On dakle nezna izprva, da je jači od čovjeka i zato mu se pokorava, ako ovaj š njim umie postupati.

3. Konj po svojoj naravi izpituje sve, što mu je novo, neobično: mi mu dakle možemo najstrašnije stvari približiti, na njega metnuti, i on ih se neće uplašiti, ako mu nezadaju boli; n. p. možemo kod njega bubnjati, pucati, divlju zvjerad k njemu dovesti.

Osim ovih glavnih načelah konjske naravi, doznao je Rarey za mnoge stvari, koje konju osobito ugadjaju. Ovamo ide ponajprije ulje (zejtin) od kumina (*Kümmelöl*, *Oleum carvi*), kojega miris tako se i najbješnjemu konju dopada, da ako njim ruke namažeš i ako se konju niz vjetar, to jest tako primakneš, da od tebe ide vjetar ka konju, i da mu tako iz daleka onaj ugodni miris od tebe donosi, konj će te k sebi pripustiti, nit ti se treba bojati, da će te ugrizti ili udariti. Isto tako ugadja konju ulje od ružičnog drva, koje se u ljekarnicah pod imenom „*Rosenholzöl*“ prodaje. Napokon je Rarey zamietio, da one kao bradavice, što ih ima konj iznutra na svakoj nozi po jednu (narod ih gdješto bobom zove), da se ove bradavice mogu ponješto u pitoma konja sastrugati, i u prah stući, a vonja ovoga „konjskoga praha“ godi konju i taži njegovu bjesnoću. Ovo su glavne priprave samoga kroćenja.

Kad već hoće Rarey da kroti biesna konja, ponajprije si namaže ruke (osobito dlane) kuminovim uljem, pak se primiče tako biesnu konju, da vjetar od njega nosi ka konju miris od onoga ulja, a došav k njemu miluje ga i gladi mu glavu i vrat, pa s njim govori, da pozna i zapamti glas svoga novoga gospodara. U zatvorenu mjestu, gdje neima propuha, koji bi nosio miris ka konju, namaže Rarey svoje ruke jošte više kuminovim uljem, pa držeć pred sobom mirišuće ruke ide ka konju, kao da mu želi glavu uhvatiti. Došav k njemu, namaže mu nozdrve istim uljem, i onda naspe onoga praha od konjskoga boba na komad sladora (šećera, cukora) te ga poda konju, i tim ga obično sasvim umiri. Ako je konj i onda jošt biesan, a on mu kane jedno 8 kapljicah ulja od ružičnoga drva na gubicu, i konj će se zaista umiriti.

Tim je dovršena priprava i možeš se prihvatiti samoga kroćenja. Evo glavnoga sredstva, kojim ćeš ukrotiti tvrdoglava konja, nebotećega se pokoriti tvojoj volji. Kad onako omiliš konju svojim mirisom, nadigni mu p r e d n j u nogu tako, da se kopitom gotovo dotakneš njegova trbuha. Onda namakni konju na onu savitu nogu zamku (zanjku) od užeta ili remena povrh koljena i zategni drugi kraj povrh kopita. Za veću sjegurnost, da ti se zamka nerazrieši ili nesmakne, zamakni isto tako jošt i drugu zamku na onu nogu. Poradi toga mora konj na tri noge stajati, i onda možeš s njim činiti, šta ti drago, jer se nemože zadnjima nogama ritati, stojeć samo na jednoj prednjoj nozi. Ovim radom (operacijom) pokorit ćeš konja prije i bolje nego ičim drugim. Rarey kaže, da neima jačega sredstva nego što je ovo, za pokazati biesnu konju, da je čovjek jači od njega. Jer takva je narav konja, da kad mu osvojiš jednu nogu, svega si ga svladao. Kadšto će konj, kad mu svežeš prednju nogu, kao što je gori kazano, podivljati, svezanim se koljenom ritati i napinjati se iz petnih žilah, da skine s njega zamku i da odrieši nogu. No videć da toga nemože učiniti, pokori se napokon i stoji mirno. Kad već vidiš, da se je konj umirio, pristupi k njemu, skini mu zamke i spusti mu polako nogu na zemlju, te ćeš mu ovako dokazati, da ti možeš ono, čega konj nemože. Uz to mu gladi i miluj odriešenu nogu niz kosu, razgovaraj konja, kao da ga žališ, i ostavi ga jedno vrieme na miru. Onda pristupi opet k njemu, zamakni mu zamku za istu prednju nogu i učini onako, kao što i prvi put, da konj i opet osjeti, da ga imaš u svojoj vlasti. Malo po malo nauči konj hoditi na tri noge, te ga možeš onako donikle voditi. Kad se konj navadi ovako hoditi, zahami ga i upregni u dvokolice. Ma bio najdivlji i najbješnji konj, opet neće nabuditi nego mirno stajati i hoditi, jer mu je prednja noga podvezana, te se nemože ritati, niti pobjeći i mah oteti. Ako hoće onako uprežen konj na tri noge trčati, možeš mu slobodno uzdu pustiti i bičem ga ošinuti, jer sa tri noge neće moći daleko trčati, nego će se utruditi i stati. Tako će se izliečiti za uviek konj, koji odmah mah uzimlje, kad ga upregneš. Izprva će se gdjekoji uprežen konj malo plašiti, no videć da mu se ništa zla nečini, umiri se i pokori. Onda mu možeš spustiti podvezanu nogu. Divlji konj, koji se rita, može se ovim načinom (tako kaže Rarey) za njekoliko satih upitomiti.

Ovih danah je bio u Pešti M. Robinson, Rareyev opravnik i skupljao podpise na dionice kod ondašnjih bogatih konjarah. — Rarey hoće da posjeti Beč i Peštu, i da ondje svoju tajnu uči, ako se za tri mjeseca sakupi 250 dionicah, a svaka dionica glasi na 105 for., tako da bi svega skupa 26,500 for. dobio, i uz to mora svaki podpisalac svoju rieč zadati, da neće tajne nikomu povjeriti. Nu do sada neima prilike, da će se toliko novacah sakupiti. Mnogi će se zadovoljiti naukom, što im ju u tom pogledu podaje pomenuta Rareyeva knjižica, nedavno u Englezkoj drugi put preštampana, akoprem Rarey kaže, da on u toj knjižici nije sve svoje tajne odkrio, i da kod njega za jedan sat može svatko više naučiti, nego iz ciele njegove knjige.

Sbornica.

U D e r n j u 14 Srpnja 1858. Ja imadem kravu drugoteoku, koja, od kada se je drugi put otelila, sama sebe muze, a kod prvoga teleta nije toga činila. Nametao sam joj na gubicu ježevu kožu, daščicu s naperenimi klinci — ali sve zaludu. Kako je malo slobodna, odmah se pomuze i bez mlieka iz paše kući dodje. Nebi li me koji gospodar znao svjetovati, što da učinim, da kravu odvadim od te navade. *A. J.*

O p a z k a u r e d n i k a. Možda bi se kravi ogadilo njezino mlieko, kad bi joj se vime namazalo čim bljutavim ili gorkim, n. p. žučju, kakvim ranketljivim uljem itd. Naravno je, da bi joj se vime pred svako muzenje dobro oprati moralo. — Koji gospodar poznaje bolje sredstvo, neka nepožali truda i neka nam ga objavi.

GLASONOŠA.

Br. b1794/1794. **Službene viesti.**

— Svim onim, koji žele ovlastjenje za samostalno vodjenje šumskoga gospodarstva dobiti i naredbom obstojavšega c. k. popečiteljstva za rudarstvo i zemljodjelstvo od 16. Siečnja 1350. (Zem. vl. list br. 36) propisani državni izpit o šumarstvu položiti, stavlja se do znanja, da imaju svoje dotične, s potrebitimi svjedočbami podkriepljene molbenice podnieti najdulje do 10. mjeseca Kolovoza t. g. ovomu c. kr. namjestništvu, i to ako su u javnoj službi putem predpostavljenih sebi uredah, inače putem zakonitih upravnih poglavarstvah.

Da se komu dopusti položiti državni šumarski izpit, treba da dokaže;

1) da je navršio dvadeset i drugu godinu života;
2) dobro i pošteno ponašanje;
3) sposobnost; i to,
a) da je svršio dobrim uspjehom nauke u kakovom javnom šumarskom učilištu, a zatim, da se je neprekidno dvie godine danah praktično vješbao uzamjenice u izvanjskoj i unutrnjoj šumarskoj službi, ili
b) valja da dokaže, da imade ona predtečna znanja, koja se iziskuju, da se tko primi u javno šumarsko učilište, i da je proveo pet godinah, baveć se teoretično-praktičnimi poslovi šumarstva.

Iz obzira vriednih okolnostih odpuštaju se u smislu odpisa obstojavšeg c. kr. popečiteljstva za zemljodjelstvo i rudarstvo od 26. Rujna 1850, br. 13249/1347 gore pod *b*) zahtievana predtečna znanja, koja će se u buduće iziskivati, da se tko primi u javno šumarsko učilište. Dopustit će se dakle i onim polaganje izpita, koji su izučili samo četiri normalna razreda, ili gimnaziu ili realne nauke, ako mogu ostale gore pod 1, 2 i 3 *a*) navedene dokaze doprinieti.

Vrieme i mjesto za polaganje šumarskoga izpita oglasit će se u svoje vrieme.

Od c. kr. hrv. slav. namjestništva.

U Zagrebu 19. Srpnja 1858.

Sokcsevits m. p. f.-m.-l.

Gospodarske viesti.

— Najplodnijih krmakah imaju Kitajci, radi čega su onoga plemena krmke i u Europu već donieli. U Walhamstownu u Englezkoj ima jedna kitajska krmača, koja se je lani tri puta oprasila, i prvi put je 24, drugi put 25, a treći put 26, dakle svega skupa za jednu godinu 75 prasadi svomu gospodaru izprasila.

Domaći ljekar.

— Mnogo se već ljekovah od prljotine (ožega) poznaje, no javit ćemo evo i najnoviji, što ga parižke ljekarske novine zbznanjuju, i to je mrtvo ugljevje. Kad se opečeš, stavi mrtav ugljen na ožeg, i boli će za kratko nestati. Drugi opet preporučuju u takvu dogadjaju, da čovjek prljotinu namaže uljem od masline i pospe sitnom solju.

Vinarstvo.

— Izvrstni vinar Strache izumio je vrlo jednostavne i prilične teglice (nategače, natege, *Heber*). Ove su teglice prosta ciev od kaučuka ili guta-perče: jedna strana utakne se u bačvu (vožu) poviše stojeću, a druga, u koju se ima što pretočiti, treba da malo niže stoji. Onda se stisne ciev kod one prve bačve prstima i tako se iz nje iztjera zrak (uzduh), koji treba na navadnoj teglici s velikim naporom izsisati, te vino (ili druga tekućina) teče umah u namienjeno joj bure.

Stočarstvo.

— Konjari poznaju opasnu konjsku bolest zvanu sipnju, sipljivost, neduhu. Varalice, željeć se sipljiva konja oprostiti, hrane ga slaninom, a nedaju mu vode. Tako se sipnja u konju utaji, i nevješt kupac se lasno prevari i kupi onakva sipljiva konja pod zdravoga, jer se sbilja nemože na njem bolest ova zamietiti, no za koji dan se opet vraća. Neka bude dakle na oprezu, tko kupuje konja od tudjinca.

— Mnogi gospodari počeli su napajati svoje krave napojem, u kojem ima otopljene klije (tutkala, kelja). Od takvoga napoja nabrizga krava za čudo mnogo mlieka.

Vrtlarstvo.

— Tko želi, da mu grašak (grah) dobro rodi, neka ga pognoji, ne običnim marvinskim gnojem, nego vapnom (krečem).

Trgovina.

Z. Iz Varaždina 15. Srpnja. Evo Vam ciene i količe žitka, što se je ovdje prodao 15. i 22. Srp.

Pšenice (vagan od 86 ft.) prodano 17. Srpn. 159 vag. po 3 for. 24 kr., a 22 Srpn. 80 v. po 3 f. 30 kr.

Raži (vag. od 80 ft.) prodano 16. Srpn. 120 vag. po 2 fr. 56 kr, a 22 Srpn. 65 vag. po 2 f. 36 kr.

Ječma, zobi i krumpira nit je šta dovezeno ni prodano.

Kukuruza (vag. od 85 ft.) prodano 15. Srpn 469 vag. po 3 fr. 9 kr., a 22. Srpn. 358 vag. po 3 for. 3 kr.

W. Iz Siska 25. Srpnja. Buduć da je po najnovijih viestih u podunavskih žitnicah trgovina malo popustila, nije se ni ovdje na izmaku prošle sedmice mnogo kupovalo, jer su se kupci nadali, da će ciena jošte bolje pasti. No prodavci neće da popuste od zahtievane ciene, jer se oni opet drže glasovah, javljajućih, da je u Banatu žito ljetos slabo rodilo, i zato, da se netreba bojati, da će ciena žitu jošte dublje pasti, već i zato, što se mnogo i za more kupuje.

Prošle nedjelje prodalo se je ovdje od prilike 14 000 vaganah žita, i to pšenice bečejske (od 86—7 funt.) po 3 fr 45—54 kr.; bečkerečke (od 85 ft.) po 3 for. 30—36 kr.; temišvarske (od 85 ft.) po 3 fr. 24—30 kr.; pančevačke (od 84 ft) po 3 fr. 12—19 kr.; bačvanske (od 85 ft.) po 3 fr. 12—18 kr.; a bosanske po 2 fr. 48 kr.

U Karlovac su otišle 2000 vag. tropolice (¾ *Frucht*) po 2 fr. 38—45 kr. Napolice je prošlo 1600 vag. po 2 fr. 15—18 kr., takodjer za Karlovac. Jošte se je prodalo 1000 vag. novoga kukuruza po 2 fr. 27—38 kr. Stari najbolji kukuruz nudjen je po 2 fr. 48 kr, nu nenadje kupacah. 6000 vag. najljepše zobi po 1 fr. 30 kr. otidje k Dunavu.

Vrieme je vruće, kadšto pada kiša. Voda je niekah malena i jošte sve više osieca. Iz Siska u Karlovac plaća se brodarine 15—18 kr., u Zidani most 32 do 33 kr., a vozarine 42—45 kr. od vagana.

Hod državnjačah na bečkoj trgovani.

27. Srpnja 1858.

Narodni zajam	83⁹/₁₆
Srbsko-hrvatske razteretniee .	83
Prid na srebro	4¹/₂%

Dubljina Save.

24. Srpnja 1858. — 0′—4″—6‴ nad ništicom.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska narodna tiskarnica dra. Lj. Gaja.
Uredjuje u ime glavnoga odbora **Bogoslav Šulek**.

GOSPODARSKI LIST.

Izlazi četvrtkom. — Polugodišnja ciena: članovi hrv.-slav. gosp. družtva plaćaju samo 30 kr. poštarine, ili 15 kr. ako se pošilja u kuću; nečlanovi 1 for. 30 kr. poštom, ili 1 for. 15 kr. sr., kad im se pošilja u kuću.

BROJ 31. U Zagrebu dne 5. Kolovoza 1858. **GODINA VI.**

Crkavica svilacah.

Od više godinah udara u francezke svioce svake ljeto pomor, s kojega sad više sad manje izvodjenje svile strada. Kod onih, koji misle, da su posve zdrava sjemena nabavili, javlja se ova pošast prve godine tim, što gdjekoje bube dobivaju na repu i oko nogah crne piknje, al se pored svega toga zapredaju i dobru čahuricu upredaju; no u drugih se bubah ova bolest sasvim razvija, k onim crnim piknjam, kao prvim znakovom bolesti, pridolazi zlohranost, blijanje (drićkavica), te bubam nestaje snage za zapredanje i one crkavaju. Ako sad one crno-piknjaste bube, koje su se zaprele, ostaviš za sjeme: leptiri će se progrizti i jajacah dosta snieti, no do godine izleć će ti se iz onih jajacah jamačno sve same bolestne bube.

U Italiji biesni ova kuga stoprv od jedno tri godine danah, i zovu ju zlohranost (*Atrophia*), te čini ondašnjim bubarom silnu štetu svake godine. *) Zato francezki i talijanski svilari nežale truda ni troška, da si nabave zdrava sjemena: nu do sada bijaše sve zaludu, pored najveće brige i najboljega sjemena odhraniše samo jedva ⅔ sviuh bubah, koje su se izlegle, a ostalo crkava; ako se pako nebrinu za dobro sjeme, a ono sve hametice propada. Sad su počeli Francezi, da doskoče zlu, motriti bube na većalo, t. j. na staklo, pod kojim se sitne stvari, kad ih gledamo kroz ono staklo, čine veće, te ih možemo dobro razabrati, a latinski se takav nastroj zove mikroskop. Na ovakvo većalo gledaju bube, čim se izlegu, pa slabe i sumnjive uklanjaju za rana, prije nego se bolest sasvim razvije, jer se onda od onih bolestnih i zdrave bube kuže. Tako ostaju sve same zdrave bube, i od ovih se opet najbolje odabiraju za sjeme. Mnogi Talijani povedoše se u tom za Francezom, a njekoji čuvši, da u Furlanskoj, Istri, Dalmaciji i Slavoniji neima one crkavice, otidjoše lani onamo i pokupovaše za silne novce sve ondašnje čahurice, da iz njih izvode sjeme. To je glavni uzrok, zašto je bila lani onim čahuricam tako ciena poskočila. — No ljetos je žalibože ona crkavica svilacah i u ovih naših posestrimih zemljah mah otela, te će do godine slabo koji Talijan k nam putovati, da kupuje čahurice za sjeme, da traži zlatno rune, kojega više ni kod nas neima.

*) Gledaj u 22. broju Gospodarskoga lista članak „Opomena bubarom.“

Evo posljedicah onoga, što rekoh:

1. Da u našem carstvu neima više pokrajine, gdje se ova bolest nije pojavila.

2. Da se pored najveće brige kod izvodjenja sjemena možeš nadati, uz najpovoljnije okolnosti, da će ti se samo ⅔ izleglih bubacah zapresti.

3. Ako kupiš sjeme, koje nisi sám što se može većom pomnjom izveo, ili za koje neznaš sjegurno, tko ga je i da-li ga je kako valja izveo, to možeš za stalno očekivati, da će ti sve leglo pocrkati.

4. Bolivo (t. j. materija bolesti *Krankheitsstoff*) dolazi u svioce iz njihove hrane, dudova lišća; jer većalo nam pokazuje, da je u novije vrieme dudovo lišće obraslo sićušnimi gljivicami, kao plieśnju, s koje se lišće pokvari, kao svaka pljesniva hrana, i bube, koje ga jedu, moraju poboljeti. Dokazano je, da je i zlosretnoj bolesti grož‌dja i koruna (krumpira) uzrok druga fela isto takvih gljivicah, koje se na oko čine kao prah ili pliesan. Čim bolje lišće raste, tim se više i one gljivice na njem razplodjuju: zato bube, koje su se vrlo rano izlegle i hranjene su sve samim mladim lišćem, nisu toliko postradale od zlohranosti.

5. Da se one gljivice nezameću samo na lišću pitoma duda (murve), nego i na divljem; jer se je zlohranost pojavila i na onih bubah, koje se hrane lišćem od duda-divljaka.

Da su hrvatski svilari za sebe jošte lani sjeme kako valja izveli, nebi im bila zlohranost već ljetos trista jadah počinila, te bi bili jamačno i za buduću godinu dobra sjemena izveli. Nu sada je po nehari, a slabo tko se je pobrinuo za buduću godinu. Što valja u takvih okolnostih raditi, to svakoga njegova pamet nauči.

„Al šta će nam ovaj zloguk, koji sve samo zlo sluti i proriče, u mjesto da je za rana svjetovao, šta i kako treba raditi, da izvedemo dobra sjemena?“ Tako će mnogi štioc pitati. Evo mu odgovora.

Pisac ovoga članka gojio je i sam pomnjivo više godinah u drugoj njekoj ausrijanskoj pokrajini bube; a kad je začuo, da njeka pošast mori svioce, ostavio se je sasvime svilarstva, zato i nepoznavaše one nove kuge svilacah. Nu do skoro, upravo onda, kad su se u Zagrebu svioci zapredali, posjeti ga njeki talijanski vlastelin i doktor ljekarstva, koji je ovamo došao, da vidi, kako su kod nas svioci. U isto vrieme dodje u

Hrvatsku iz Verone drugi njeki vlastelin i svilar, da ovdje nakupuje 2000 funtih čahuricah, iz kojih bi kod kuće sjeme izvodio. Ova gospoda naučiše i pisca ovoga članka, po čem se poznaje zlohranost svilacah; nu onda je već bilo prekasno svjetovati.

Slabo ima kod nas bubarah, kojim nisu bube ljetos od one crkavice postradale *), pak izmedju onih, kojim nisu sve bube po zlu prošle, te izvode sjeme, slabo ih ima, koji u tom postupaju, kako treba. Ako je dakle svagdje sjeme bolestno, slabu se možemo dobitku buduće godine nadati.

Pored ovih žalostnih izgledah za naše netom preporodjeno svilarstvo, to nas može sada tješiti, što ova struka gospodarstva u Hrvatskoj i Slavoniji nečini velik diel narodnoga dohodka: zato se ni ova nedaća svilacah kod nas neće tako osjećati, kao što n. p. u mletačkoj i lombardezkoj kraljevini. Njeki ondašnji urednik, rodjen Hrvat, dokazivao mi je jošte prije 25 godinah, da se u Lombardiji sva zemljarina plaća dohodkom svilarstva ili upravo samo bubarstva. Pa koliko je od onda svilarstvo napredovalo u Lombardiji!

Žalostan je dakle za ovu zemlju pogled u budućnost, osobito ako još uzmemo na um, koliku je ondje bolest grožđja prošlih godinah počinila štetu gospodarom, tako da od svojih vinogradah nisu imali upravo nikakva dohodka! Nam dakle neće ova crkavica bubah tolika kvara nanieti, no može nam upravo koristiti, ako shvatimo i uvažimo njezinu opomenu, kojom nas opominje, da većom brigom nastojimo oko naših dudovah (murvah), od kojih dolazi ona huda pošast: treba dakle, da staro drveće bolje klaštrimo i čistimo, da po pravilih voćarstva nove pitome dudovnjake sadimo, od korova (drača) ih triebimo, i tako obrezujemo, da nam donesu mnogo lišća i da se ovo lasno može brati. Medju tim će s Božjom pomoću nestati onih otrovnih gljivicah, kao što je nestalo i korunove, a ponajviše i grozdene bolesti; oli će se ljudi domisliti kakvu valjanu lieku, kojim se mogu zatrti one gljivice na lišću dudovah, kao što su se domislili kod bolesti grožđja, koju sada s dobrim uspjehom lieče, posipljuć vinsku lozu sumporom *). Pa kad nestane sasvim onih otrovnih gljivicah, onda da se podvostručenom snagom primimo bubarstva i ono će nas obogatiti, kao što je obogatilo i Talijane.

Nu zašto da se sade pitome murve, a ne divljake, u kojih je mekanije lišće?

Za to znadu i mudri Talijani, i opet sade samo pitome dudove, jer je ona razlika lišća neznatna, a tim je veće preimućtvo pitomih dudovah, što imaju puno više lišća i što njihovo lišće nevehne tako brzo kao lišće od divljakah, pa to je za bubare vrlo važno svojstvo.

Pomenuta dva talijanska vještaka, što su bila ovdje, posjetiše u Zagrebu njekoje bubarnice. Veronez bi bio kupio čahurice g. M. K—a u Zagrebu i g. J na njegovu dobru blizu Zagreba, da od njih izvodi po ljetu bube, samo da ih je više bilo.

Mnogoga će možda zanimati, kad mu rečem sud one gospode o tom, što su kod nas vidjela. Uzhićeni bijahu ljepotom naših okolicah. Isto tako divljahu se bujnosti ovdašnje prirode (vegetacije) i blagosti našega podnebja. No sa obradjivanjem naših njivah i sa stanjem naših livadah nisu bili bome zadovoljni: s tim se kod njih bolje postupa. Začudjeni gledahu naše sasvim zapuštene dudove, kako su puni lišća. Čahurice gg. M. K. i J. uvrstiše u prvi red, a za svilu zagrebačke svilane uzoritoga g. stožernika rekoše, da se može uzporediti s najboljom talijanskom svilom. Po njihovu mnenju Hrvatska i Slavonija može se nadati liepoj budućnosti od svilarstva; jer koliko ono bogatstvo zemlji donosi, to ću samo jednim primjerom dokazati: Veronsko okružje, manje od koje naše županije, dobiva svake godine za svoju svilu 20, slovom dvadeset miliunah forintih srebra! *F.*

*) Jedne novine javljaju, da i bolestni svioci prebolievaju, ako ih posiplješ sumpornim cvietom (*Schwefelblüthe*). *Ured.*

Plug parom gonjen.

Oranje je vrlo potrebit, al i vrlo mučan posao, mučan za orača i za oraću stoku: zato su gospodari od davno razmišljali, kako će si ovo djelo olakotiti. Kako je počela u naše vrieme vodena para sve strojeve pak i ista kola goniti i okretati, pomisliše vještaci, da bi se mogao sagraditi i plug parom gonjen. Izprva im nepodje posao sasvim za rukom, no u novije doba posluži umjetnikom bolje sreća, te sagradiše parokrete, koji plugove za sobom vuku. U tom su se do sada odlikovali sve sami Englezi. Ovamo ide ponajprije *Fowler*, kojemu je njegov parni plug nagradilo englezko-ratarsko družtvo, i on njim već ore na više imanjah. Smith u Woolstonu, glasovit ratar, prodao je već malo ne sve konje i ore svoje polje svojim parnim plugom. Ovako sve gotovo tvornice ratilah u Englezkoj nastoje popraviti ove nove parne plugove, a nebi se zaista oko njih mučili, da se nenadaju dobru dobitku, kad im za rukom podje posve dobar paroplug sagraditi.

Do sada su se ovim poslom ova četiri muža bavila: Boydell, Fowler, Smith i Bethell, od kojih je svaki izvadio povlasticu za svoj plug, a mi ćemo ove plugove u kratko opisati.

Boydell je izumio tako zvanoga parokonja, to jest parno kretalo (*Locomobile*) sa 4 točka (kotača), koj isa sobom nose željeznicu, po kojoj kola idu, i to je 6 šinjah okolo kola kako namještenih, da takose kolo okreće, pada jedna šinja za drugom na tle, te kolo ide po njoj, a onda se opet šinje digne. Ovaj parni konj vuče za sobom 4 dvostruka pluga, te se ovako u jedan mah 8 brazdah brazdi. Boydellovu parokonju se prigovara, da je preskup i da se lasno pokvari. S druge strane može se upotrebiti i za druge poslove, kao za drljanje (zubljanje), voženje gnoja, mlaćenje itd.

Fowlerov plug je sagradjen po načelu sasvim drugom. U njega stoji parno kretalo na uvratinah, a pre-

ko njve se prevlačeći dvostruko uže od žice, koje se zapne za kotvu (*Anker*) zasadjenu na drugoj strani oranice, te se uže onako od prilike amo tamo miče kao žica u kolovrata. Za uže je prikopčano osobito orudje, sastavljeno od više plugovah, pa kad se uže vuče, plugovi se napried pomiču i oru na jedanput šest do osam brazdah, a kad dodju do kraja oranice, pomaknu se osobitim načinom dalje, i dok ih parno kretalo k sebi privlači, opet brazde onoliko brazdah. Došav natrag do parokreta, ovaj se na svojih točkovih dalje otisne, kao što i na drugoj strani kotva, te plugovi iznova pluže, dok se ovako nepoore sva oranica. Kako se čini, da posao sporo ide od ruke, Fowler opet za jedan dan svojim oralom do blizu 5 ralih (jutarah) ilovaste zemlje preore i to brazdom 5⅓ palca dubokom. Bolju zemlju ore brže i dublje, naime 6½ rali na dan i 7 palacah duboko. Oranje jedne rali stoji ga od prilike 4 fr., jer mu trebaju za podvorbu orala dva momka i dječaka; a da ore konjima, stalo bi ga više. Cielo ovo oralo stoji 2800 fr., a kamate od toga čine do blizu 300 fr.: nu oralo ore za 7 jakih konjah. Pa koliko stoji uzdržavanje konjah, da negovorim o tom, da se oralo nikada neumori, kao konj! niti necrkava.

Malo drugčije sagradio je svoje oralo Smith, te ga oranje jedne rali stoji samo 3 for., a samo oralo stoji 2200 fr., nu ono oruć ujedno zublja.

Svaki gospodar znade, da se kopanjem njiva bolje obradjuje nego oranjem. Zato je Romaine izumio osobito parno kopalo (*Dampfgrabemaschine*). Ovo kopalo sastoji se iz kolah parom gonjenih, imajućih otraga po prieko velik valj, a u njem množtvo željeznih lopatah, koje na jedan put u zemlju zabadaju i tako ju prekopavaju (štihaju). Kako jedanput zabodu, kola se natrag pomaknu i lopate opet zabodu. Ovaj posao vrlo napreduje i kopalo ovo englezke gospodare veoma zanima.

Najnoviji stroj za težanje zemlje jeste kopalo od Engleza Bethella sagradjeno, koji je već i povlasticu (privilegiju) nanj izvadio. Ovaj stroj neore, nit nekopa, nego upravo vrće zemlju pred sobom kao svrdao (sveder), i to osobitimi kukami, koje se okreću dok parokret napreduje. Ove kuke vrću tlo tako duboko, kako tko hoće, i zemlja je izza toga vrtanja tako rahla, da je netreba više niti zubljati, niti grudah razbijati.

Ovo je najnoviji napredak umnih Englezah u toj struci. Nemislimo, da će si tko kod nas nabaviti onakvo oralo ili kopalo; nu opet nam se shodno učini, da obaviestimo naše štioce o napredku ratarstva, neka vide, da ni najbolji gospodari, Englezi, nemisle, da se već nemože bolje ratariti nego što oni ratare, nego da jednako nastoje usavršiti svoje orudje i tako umnožati svoj dohodak.

Sbornica.

U Gradini 27. Srp. Raznim sredstvom od buhača, što ih je Gospodarski list objavio, dodajem i ja jedno, o kojega valjanosti svojim sam se izkustvom osvjedočio. Buhača neće ništa tako brzo od razsada odagnati, nego kad se razsad, dok je od rose mokar, il vodom poškropljen, zorom sumpornim cvietom (*Schwefelblüthe*) pospe.

Miševi se pako svagdje, a osobito u zdanjih i kućah, najlaglje ljepkom pohvatati mogu. Mi, osobito u Slavoniji, imademo dosta ljepka, kog zimi pojedu branjugi i drozdovi: nebi-li dobro bilo, kad bi se one bobice sabrale i skuhale, te za vrieme nužde sačuvale? Način lovljenja jest ovaj: ljepak se kao obično sa mašću u criepu raztopi, na poširoku krpu se tanko, od prilike kano tilut od noža namaže, i ova se krpa sa krajevah klinci učvrsti. Miš, koji je lakom za svačim, što mašću udara, dodje na krpu, priliepi se, a odliepiti se nemože, te ako jošte zacvili, i druga mu braća ondje naliepe. I muhe se ljepkom lašnje i sigurnije nego muhomorom uništuju, ako se naime raztopljenim ljepkom daščica od dvie cipele dugačka namaže, i kamo god u kuhinju ili sobu stavi. Za čas je puna daščica muha. Ove se trieščicom ostrugati mogu, a daščica se vatri primakne, dok se ljepak opet nerazcvrlji, i onda se opet gdegod stavi. Kad ljepak svoju snagu izgubi, namaže se daščica novim ljepkom. *)

Jos. Kovačević, župnik.

T. U Zagrebu 1. Kolov. Da krava samu sebe nemuze, od toga će se, mislim, isto tako odvaditi moći, kao što se odučuju konji s dobrim uspjehom od svakojakih zlih navadah. Opaši kravu podprugom (kolanom) umah kod prednjih noguh, a na glavu joj namakni ular ili oglavnik, pak uzmi dva gladka okrugla klip, od prilike od 1½—2 stope, i priveži ga sa svake strane, jedan kraj za podprug a drugi za oglav, ili pako samo za dno od roga, i onda ti neće trebati ulara ni oglava.

Ovo nesmeta kravi, kad pase, jede i pije, kad lieže i ustaje, samo ju prieči, te nemože okrenuti glave do vimena i tako nemože se pomuzti. Ako ova drva bude krava nosila jedno 2—3 nedjelje danah, mislim da će se ostavi sasvim one zle navade. Samo se jošt u ljetno doba treba pobrinuti, da kravi nedosadjuju muhe, a od ovih je Gospodarski list nedavno više shodnih sriedstvah preporučio.

Nadoravanje.

— Na 22. Lipnja nadoravali su se u Bothu, imanju grofa Šandora. Svaki plug je plužio dvie brazde, jednu 6 palacah duboku i 9½ široku, druga brazda imala je biti 8 pal. duboka i 10 pal. široka. Bilo je ondje 6 plugovah: pobiedu je održao pohvaljeni već i u našem listu Yullov plug, koji je trebao za prvu brazdu 190 funtih snage (sile), a za drugu, duboku, 330 funt. Pabstov tako zvani Normalpflug trebao je za prvu brazdu 330 funtih snage, a za drugu 600 funt.; Howardov za prvu 371, a za drugu 800 funt. Zugmayerovu plugu trebalo je za prvu brazdu 290 funt., a za drugu dublju nije se mogao natjecati.

*) Kad doznamo za naslov željene knjige, priobćit ćemo Vam ga. *Ured.*

GLASONOŠA.

Domaće viesti.

— Sa više stranah nam javljaju, da hode po narodu varalice i lažu, da će naše srebrne dvadesetice (cvancige) izgubiti svoju vrednotu i da će valjati samo 15 kr., pak onda kupuju od neuka puka dvadesetice u malu cienu i prodaju ih dalje s velikim dobitkom. Molimo dakle sve naše štioce, neka upute prostotu, da je to laž, i da dvadesetice ne samo da neće manje vriediti, kad dodju novi novci, nego više, naime sadašnja dvadesetica vriedit će u novom novcu upravo 35 stoticah ili dinarah (novih krajcarah), od kojih ide stotina u jedan stotinjak (u novu forintu). Samo će sliedeći novci izgubiti prvoga Studenoga (novembra), svoju novčanu vriednost, kojih i tako sada slabo imade:

Srebrni novci: polu-forintače, vriedeće 30 kr. sadašnjega srebrnoga novca; stari srebrni novci, na kojih je broj XVII ili XV, te vriede 15 kr. sr; stare sedmice sa brojem VII, vriedeće 6 kr. sr.

Mjedeni (bakreni, kufreni) novci: stari dvogrošnjaci, na kojih je broj 30, a vriede 6 kr. šajna, groši, na kojih je broj 15, a vriede 3 kr. šaj.; pjenezi od 2 kr., 1 kr. i ½ kr. šajna. Zatim pjenezi od 3 kr. i od ¼ kr. srebra s brojem 1851.

Ove novce novce primat će do pošljednjega Listopada (oktobra) sve carske pjeneznice, a kasnije neće valjati kao novci nego samo kao srebro ili mjed. Za ove novce treba dakle svakomu skrbiti, da ih do sviuh svetih zamieni; a za ostale novce neka si nitko netare glave, oni će po sada valjati kao i do sada. Stoprv kad bude po svuda novoga novca, prestat će i oni hoditi, da bude u cielom carstvu samo jedna fela novca, i ta će se zvati austrijanska vrednota. No kad će to biti, kad nam bude trebalo i dvadesetake mienjati, to sam Bog zna; za sada se toga netreba nikomu bojati.

A za nove novce bilo bi zaista vrlo shodno i svakomu bi našincu dobro došlo, kad bi vis. namjestništo dalo o tom sastaviti popularnu obaviest, koja bi se neukomu puku pročitala, da se preprieče sve prevare i svadje.

Gospodarske viesti.

— Gospodarski list furlanskoga ratarskoga družtva piše, da opravnikom svilacah, koji su bili otišli po svietu, da kupuju zdrava svilačka jajca za buduću godinu, nije pošlo za rukom nakupiti ih koliko im treba, samo u Hrvatskoj i Slavoniji da su gdješto našli zdravih svilacah.

— Štajerska gospodarska sedmica piše, da je i na Štajer više Talijanah došlo, da kupuju svilačka jajca, po imenu i sam predsjednik talijanskoga družtva „Bacofilah“ u Komu, t. j. družtva za izvodjenje i nabavljanje zdravoga svilačkoga sjemena. Ovaj predsjednik, g. Riventi, našao je, da u bubarnici u Baierdorfu kod Gradca neima traga hudoj pošasti, o kojoj govori naš prvi članak, zato je ondje odmah naručio 1200 lotah sjemena. Na tom se ima zahvaliti Štajer svomu svilarskomu družtvu, koje svake godine dieli zdravo sjeme. Odavde se vidi, kako je shodno ono, što piše g. Krešić u današnjem dodatku.

— Oko Gradca počelo je groždje gdješto pljesniviti.

— Na imanju Vaszu vojvode Koburga u Ugarskoj mlati se ljetos žito s dobrim uspjehom Claytonovim mlatilom, koje para goni. Svaki dan se omlati i ovije 120—180 vaganah žita, prema tomu, kako je rodilo klasje. Koliko se tim prištedi težakah!

— U mnogih njemačkih zemljah zavladala je ljetos tolika suša, da mnogi gospodari već sada prodaju svoju stoku, videć da je neće moći preko zime prehraniti, neimajuć dosta krme. Zato je ciena marvi tako spala, da se najljepše krave prodaju po 50 for.

— U okružju Merseburgu zasadjeno je lani uz ceste i na druge prazne prostorije o obćinskom trošku 148,660 voćakah i do 100,000 drugoga drveća.

Stočarstvo.

— Kad zamietiš kod muzenja, da kravi tvrdne vime, i da joj se u njem kao orasi zameću: napuni škaf vodom, metni unj usjalu opeku (razbieljeni cigalj) i stavi ga pod kravu, ponjavom ili kakvim pokrivačem pokrivenu, tako da para izlazeća iz vode u vime udara. Škaf ostavi pod kravom, dokle god iz njega para ide. Ovako radi svaki dan po dva puta, i vime će odmeknuti.

Svaštica.

— U Beču je ovih danah velika oluja biesnila, te je munja više ljudih ubila. Onda je grom udario u divlji kesten kod Badena, pod koji se bijahu 3 čovjeka od kiše utekla. (To je nova opomena, da na oluji nevalja stati pod drvo). Od ona tri čovjeka dva su umrla, a na golih prsih jednoga našli su kao svietlopisnu (fotografičku) sliku istoga drveta, pod kojim bješe stajao. Nu to se je već više putah dogodilo, da je munja gdjekoju stvar kao naslikala.

— Od 9—11. Srpnja zapao je snieg u Alpah i Tatrah.

— Za podporu narodnoga magjarskoga kazališta poklonili su samo ljetos magjarski velikaši do 200.000 for. sr.

— Njeka ruska gospodja iz Moskve javlja u berlinskih novinah, da će učiti badava djevojke, kako mogu sa 5 pletačah (pletaćih igalah) na jedanput dvie čarape plesti,

— Repatica (repata zviezda), koju zviezdari evo već njekoliko godinah izgledaju, sbilja se je pojavila. Prvi ju je zapazio talianski zviezdar Donati u Fiorenci i to na 2. Srpnja o. g. No za sada se jošte nezna, hoćemo-li ju i vidjeti moći prostim okom, tako je daleko od nas.

Ciena žitka od 24—31. Srpnja 1858.

	Pšenica		Raž		Ječam		Zob		Kukuruz	
	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr	kr.
Zagreb	4	—	3	—	3	—	1	48	3	—
Osiek	2	54	2	—	1	36	1	32	2	36
Rieka	4	45	3	5	2	20	2	—	2	44
Karlovac	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Otočac	4	30	—	—	2	56	2	30	4	10
Gospić	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vinkovci	2	12	—	—	1	36	1	18	2	12
Makarska	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Hod državnjačah na bečkoj trgovani.

3. Kolovoza 1858.

Narodni zajam 83³/₁₄
Srbsko-hrvatske rasteretnice . 81³/₄
Prid na srebro 4³/₄%

Dubljina Save.

31. Srpnja 1858. — 0'—6''—0''' nad ništicom.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska narodna tiskarnica dra. Lj. Gaja.
Uredjuje u ime glavnoga odbora Bogoslav Šulek.

Dodatak

31. broju Gospodarskoga lista 1858.

Zapisnik

skupštine članovah gospodarskoga družtva podružnice Sisačke, pod predsjedničtvom prečestnoga gospodina Franje Schloissniga, žač. kanonika i župnika Sisačkoga, i u pritomnosti gg. članovah Janka Keglevića, Josipa Ivankovića, Vilhelma Švelca, Franje Lovrića i Andrije Bastaića dne 15. Srpnja 1858. u župničkom dvoru u Sisku držane.

Gospodin predsjednik izraziv svoje sažaljenje, što se skupština toli dugo iz različitih uzrokah, a ponajviše sbog neprestanoga obteretjenja gg. članovah njihovimi svakovrstnimi poslovi, poradi kojih im je, kako se mnogi više putah izraziše, vrlo težko skupštine polaziti, — držati nije mogla, žaleći nadalje, da i danas — proti njegovoj nadi — tako mali broj štovanih gg. članovah sakupljenih vidi, raduje se ipak, da se kako tako podružnička sjednica jedan put držati može, da i mi našemu središtu u Zagrebu, koje do sada ni znaka o našem družtvenom podružničkom životu i obstojanju imalo nije, što god obćekoristnoga do znanja staviti uzmognemo, te izjavlja da je sjednica otvorena.

U ovoj skupštini biše učinjene sliedeće odluke:

1 Uslied dopisa upravljajućega odbora u Zagrebu od 30. Stud. 1857. br. 446 katalog predmetah, koji u Beču izloženi biahu, razdieljen je medju pritomne članove.

2. Uslied dopisa istog upravljajućeg odbora razdieljena je takodjer — sa rečenim dopisom od 30. Stud. 1857. br. 455. u više iztisakah ovamo dostavljena najnovija naredba visokoga c. k. namjestništva o dudarstvu i svilarstvu — medju pritomne članove, i zaključeno svrhu ovu na svaki mogući način podupirati.

3. Priobćenje II. odsieka hrv. slav. gospodars. družtva za svilarstvo sa dopisom od 9. Svibnja 1858. br. 6 pročitano je, te uzeto za shodno znanje i ravnanje, a naputci za gg. povjerenike Franju Lovrića, Janka Keglevića i Josipa Ivankovića ovamo dostavljeni, istim su izručeni.

4. Dopisom slav. poslovodstva hrv. slav. gosp. družtva u Zagrebu od 17. Svib. 1858. br. 312 ovamo dostavljena okružnica vis. c. k. hrv. slav. namjestništva o gojenju marve bi pročitana i radostno pozdravljena. — Cjenovnik ratilah Jure Hubazy-a bi pregledan, a „Pametarka“ od g. Vukotinovića, uz naplatu od 30 kr. kao i bezplatna knjižica sadržavajuća različite pjesmotvore medju članove razdieljena, a primite novce poslat će u Zagreb gospodin predsjednik.

5. O poljskom prirodu ove god. 1858. dadoše gg. članovi Janko Keglević i Josip Ivanković u zapisnik sliedeće usmeno izvješće:

a) O jesenskih nasjevih — kojim nije kao i proljetnim grád iliti tuča nahudila, koja je inače žalibože u ovom kotaru bezprimjerno mnogo štete počinila — može se kazati, da se je

Pšenica u obće jako liepo izkazala, nu stranom joj je magla već u cvietu mnogo nahudila, a stranom ju veliki nagli vjetrovi povališe, gdje će ju sada slak prerasti. — Samo na slaboj zemlji, osobito na onoj, gdje je poslje gnojenja već prijašnjih godinah kukuruz i ječam sijan, a poslje zemlja trojim oranjem dobro priredjena, stoji pšenica tako liepo, da ju je milota gledati. Popriečno može se predvidjeti u obziru kakvoće i kolikoće slaba žetva.

Ječam obećaje zadovoljnu žetvu, nu osjak se je tako u ovoj močvarnoj godini umnožio, da ga nije bilo moguće — ni ondje, gdje se je o tom nastojalo — svega izčupati.

Raž se uza Savu u obće malo sije, jer daje samo liepu slamu, a malo zrna, — no uz Kupu, osobito na suhijih mjestih, gdje je sijanje raži običnije, nadati se je priličnomu plodu.

b) Medju proljetnimi nasievi kaže se:

Kukuruz u obće tako liepo, kao što biaše n. p. god. 1854., a tomu prekrasnomu stanju je uzrok često natapanje zemlje kišom.

Zob stoji veoma liepo, nu mnogo ima u njoj osjaka, zato, tko ga nije izčupao, imat će kod žetve krvavih rukuh.

Ječam proljetni posvuda je vrlo liep.

Predivo, t. j. konoplje i lan, posvuda je vrlo dobro.

Povrće sve liepo stoji, samo je mnogo posla sa uništenjem drača (korova.)

Siena naraslo je ove godine toliko, koliko ga već odavna nebijaše, i ako je ikoja godina tako udobna bila, to je sigurno ova za nabavljanje dovoljne krme za buduću zimu i bližnje proljeće; — nu žalibože naši seljaci još i nemisle na kositbu, dočim su drugi marljiviji i pametniji gospodari, osobito na onih livadah, gdje nije u proljeće marva pasla, još u prvoj polovini prošavšega mjeseca liepu travu pokosili, na mjesto koje sada prekrasna otava raste.

Od ovuda vidi se takodjer, na kolike je nuždno, da se strogo obdržava naredba o pašenju marve po livadah u proljeće, o vremenu kositbe i o dužnostih poljskih čuvarah, koji, kako se po svem suditi mora, svoju dužnost vrlo slabo ili baš ni malo neizvršuju; potrebito je dakle, da neostaju sve za ratarstvo, sto-

čarstvo itd. izišavše i iziti imajuće naredbe visokih vlastih samo na papiru.

6. Na pitanje o vinstvu od prošle godine iliti jeseni, kao i o nadi nastajuće jeseni bi jednoglasno odgovoreno, da je prošla jesen u tom obziru vrlo blagoslovljena bila, i tako dobrim vinom urodila, kakvoga već od god. 1834. imali nismo; nu to se kazati može o onih vinogradih u našem kotaru, gdje se je počela berba odmah po Miholju, — jer gdje je s početkom Listopada nastavša kiša zatekla grožđje još na trsu, ondje su imali naravno mnogo slabljega vina, budući da su, imenito u „Letovanjskom vrhu" članom g. Franjom Lovrićem u pritomnosti g. predsjednika ove podružnice učinjeni pokusi gustomjerom glede svojstvene težine šire dokazali, da je šira (mošt), od grožđja obranoga prije napomenutoga kišovitoga vremena, imala do blizu ⅓ više sladora nego šira od onoga grožđja, koje pokusa radi do poslje kiše na trsovih bi ostavljene i jednakim načinom teženo. — Ovo bi imali dobro zapamtiti i uvažiti svi oni, koji bi rado krojiti sve na jednaku mjeru, t. j. koji misle, da je kasna berba (n. p. o Teresinju ili još kasnije) koristna za svaku okolicu, za svaku felu grožđja i u svakoj jeseni, makar samo za kakvoću; a kolikoću, osobito gdje se nasad sastoji većom stranom iz mekanoga, puznjenju podvržcenoga, ili iz crnoga, lako pljesnivećega i gnijućega grožđja da i nespominjemo. Zato se nemože u tom obziru za puk ili dotične vinogradare ništa koristnijega izmudrovati, nego da za svaki kotar dotične gospodarske podružnice nadležnim c. k. kotarskim uredom naznače vrieme, od kojega se može berba dozvoljiti. — To bi se imalo svake jeseni učiniti, a nebi se ipak ni najmanje zapreka na put stavljala onim vlastelom i umnim vinogradarom, koji su (ili koji bi u budućе) nasadili vinograde novimi, plemenitimi ili ranimi felami grožđja, jer će takovi sigurno najbolje znati, što im učiniti valja za njihovu korist; a medjaši njihovi neimaju se od njih bojati kvara. — Modri i crveni „klevner" nemože svake godine čekati na manguru (peles) kadarku i imbrinu, — kao god što nemože čekati *Gelbe Seidentraube*, *Traminer* i *Riesling*, sitna bjelina, letovanska ranina itd. na zeleniku i ostale jako rodeće, no kasno dozrievajuće fele grožđja. — Ove godine može se opaziti, da je u slied velike studeni neobično brzoga mienjanja toplote (temperature), n. p. iz 1 na 11 i 14, iz 12 na 6 stup. po R., koje su se promjene osobito mjeseca veljače u kratkom vremenu od 24 sata dogadjale — mnogo starijih trsovah propalo; a kasnije cvatućim felam naškodila je ponješto i lipanjska kiša; osim toga polazi često našu okolicu nesmiljeni grâd, koji je već u vinogradih dosta štete počinio. U slied svega toga, kao i zato, što je tekuća godina više močvarna nego suha, nemožemo se u obće nadati ni na polak onako obilatoj berbi, kao što bijaše lanjska; a kakvoću odlučit će bez priziva i utoka Kolovoz i Rujan.

7. Obzirom na okružnicu vis. c. k. hrv. slav. namjestništva od 28. Ožujka 1858. br. 21325. učinjena je opazka, da je veoma potrebno, da se bar u onih občinah, koje velike pašnike imaju, isti pašnici na tri komada razdiele, a ti razdjeli da se obkopaju ili drugčije kako ograde, da nebi nikada svake vrsti životinja zajedno, ili na istom komadu pasla, već da bi krave muzare i jalovice na poseb, tegleće blago t. j. konji i volovi, opet poseb, — a krmad i guske takodjer poseb na svojem komadu pasti morale; jer pomanjkanje ovakvoga razdieljenja paše, koje je nekoć (n. p. na veleševačkom pašniku nastojanjem jednoga dobre uspomene kotarskoga sudca) sa koristnim uspjehom uvedeno bilo, najveći je uzrok nedostatku paše.

Osim toga želi podružnica, da bi vis. c. k. namjestničtvo ponovilo naredbu na c. k. kotarske političke oblasti, da se na temelju gorihvaljene okružnice glede pašenja po livadah strožije pazi, buduć da se zapovied, po kojoj se prieko 1. Travnja po livadah pasti nebi imalo, slabo obdržava, a na vrieme kositbe se nepazi baš nimalo, kao što je to već u točki 5) pod b) napomenuto. — Nadalje želi podružnica, da bi se izdala naredba, da se u jesen prije Miholja, i u obće po noći, poradi štetah, koje se čine, pod nipošto na livadah nepase.

8. Gospoda povjerenici za svilarstvo, kao i oni gg. članovi, koji su ove godine bube hranili, izvješćuju: da je osobito u občini Setuškoj i Selskoj velika bila nestašica dudova lišća; u posljednjoj najviše s toga, što su dudovi, prije 20 godinah po naredbi županijskoj uz sadašnju državnu cestu u velikom broju zasadjeni, većom stranom sasvim posiečeni, a stranom tako okresani ili osakaćeni, da nikakva granja imati nisu mogli. — No u tom pogledu nadati se imamo, da će u buduće bolje biti, stranom što je mnogo dudovah već ove godine uz občinske ceste posadjeno, a stranom što su uvedeni dudovnjaci u svakoj poreznoj občini. — Na žalibože u prkos svemu tomu neimaju izvjestitelji nade, da će se kod nas svilarstvo do ikakvoga znamenitoga stupnja podignuti, budući da su ovogodišnji u povećem broju, nego što je prije bivalo, učinjeni pokusi hrdjavim urodili plodom, jer ne samo da je u prkos najbrižljivijemu nastojanju mnogo bubah obolestilo i poginulo, već se odhranitelji istih jadikujuć tuže na zločestu prodaju čahuricah, budući n. p. prošavše godine platjana je funta čahuricah po 2 fr. 20 kr., što je mnoge ove godine i potaknulo na svilarenje: nu ljuto su se prevarili, jer na sva propitkivanja i dopisivanja, gdje bi čahurice koristnije unovčiti mogli, nisu postignuli nego 15. kr. najviše 33 kr. za 1 funt. Podružnica ova misli, da bi se, da se ovomu zlu doskoči, prie svega imale zavesti predionice svile u Hrvatskoj i Slavoniji, te ustanovljivati za svaku godinu prilične ciene čahuricam, da se izbjegne prevara ili samovolja kojekakvih po selih putujućih sabiračah, jer inače ova toli preporučena struka gospodarstva neće moći nikako napredovati.

9. U slied poduljega razgovora, u kojem se je razmatralo gospodarstveno sadašnje stanje naših seljakah, i njihova budućnost u tom obziru, te uslied ne-

dvojbenih mnogih učinjenicah i dokazah sviuh pritomnih članovah, koji svaki dan sa seljaci u ovom kotaru obće, i kojim su stranom već od njihove mladosti, stranom od mnogo godinah sva odnošenja seljačkoga puka, i položaj njegov naprama ostalim državljanom podpuno poznata, dočim s druge strane nitko uzroka imati nemože o tom samo i sumnjati, da se sakupljeni članovi podružnice ove svakom prilikom pokazaže kao iskreni priatelji puka, njegove koristi, njegovoga napredka i njegove prosvjete, — stavlja se jednoglasno u zapisnik ovaj zaključak, kao priznanje, da zadruga (ili tako nazvani patriarkalni život) u onom sustavu i onoj slici, kao što je to od prilike do prije 30 godinah bilo, u ovom kotaru nigdje više za sada neobstoji, — da je tečaj vremena, koji sve na svietu mienja, i kojemu se nikakova mudrija čovječanska protiviti nemože, rečenu zadrugu i zajednicu stranom već sasvim izbrisao i zakopao, stranom na smrtnu postelju povaljio, gdje će od starosti i nemoći u prkos svim makar i najjačim ljekovom brzo izdahnuti. — Podružnica ova priznaje, da je zadružno življenje mnogih seljačkih nesrodnih obiteljah u jednoj kući, gdje jošte takvo pod silu obstoji, — nedvojbeni povod i uzrok lienosti, nemarnosti, svadje, ubojstvah, bezstidnosti, mržnje i mnogih drugih griehah; — naproti tomu pako zapreka ćudorednoga napredka, nauke, gospodarenja, te u svakom smislu pučke prosvjete u sadašnjih sasvim promienjenih okolnostih. — Podružnica ova dakle odbija od sebe svako odobravanje p r i s i l n e zadruge i zajednice, i smatra za svoju dužnost, na podpunom osvjedočenju utemeljenu, izrečeno ovdje načelo svagdje po mogućnosti štititi.

10. U savezu sa člankom 9. učinjena je opazka, da je velika šteta za narodno gospodarstvo, i najveći uzrok bezvriednosti zemljištah, malene kolikoće poljskih plodinah, kao i glavni uzrok tolikih mnogodišnjih zaostatakah državnoga poreza u ovom kotaru, što mnoge seljačke obitelji, dapače i pojedini seljaci, više zemljištah posjeduju, nego što mogu, zaradi malo sposobnih u svojoj kući ljudih za radnju, ili poradi slabih svojih fizičnih silah, makar i samo površno obradjivati. U slied toga — i tim više što primierah imamo, da pojedine kuće, u kojih su žitelji za pol stoljeća malo po malo izumrli, i u kojih se jedva 2—3 duše za rad sposobne nalaze, posjeduju 30—50, da i preko 100 ralih zemlje, — vidjeti je od dana do dana sve više livadah, oranicah, da i vinogradah, ne samo svake godine neobradjenih, nego većom stranom dračem, borovicom i svakovrstnom šikarom, dapače golim trnjem i kupinjem zaraslih. — Ako se na um uzme, da se sva ova zemljišta u gruntovnici i u poreznih zapisnicih, makar i površno ubilježena nalaze, te se od njih porezi i prirezi plaćati moraju, ako se promisli, da mnoga obitelj sa svojimi silami — osobito u lošijih godinah — nije kadra ni toliko izvoditi, koliko joj treba za hranu i odjeću: onda je sasvim naravno, da se porezi nemogu točno namirivati, i da sljedovati mora sve veće siromaštvo. — Budući da obstoji naredba proti tako nazvanomu „razkomadanju gruntovah,“ t. j. naredba, da se seljaku — bilo to za višegodišnje poreze ili za kakove druge duge, koji se iz pokretnostih nemoguć namiriti — nesmie prodati ovo ili ono pojedino zemljište, kojega bi se kao suvišnoga on i sam rado riešio, i tako dobrovoljno dug svoj naplatio, već da mu je samo slobodno prodati, bilo to dobrovoljno, bilo sudbeno — č i t a v i tako nazvani n j e g o v g r u n t: zato i odtuda sliedi sve ono, što je već gore rečeno, a sliedi još i mnogo veće zlo, to jest, proletarstvo u pravom smislu, jer nedužna djeca i žena ovoga ili onoga seljaka, koji se je na 25 for. zadužio, i koji bi taj dug u početku traženja prodajom kakvoga suvišnoga mu zemljišta mogao bio namiriti, te po tom i nadalje sa obiteljom svojom na svojem još i bez toga velikom gruntu pošteno živjeti, morat će postati prosjaci i tudji sluge, potucajući se od nemila do nedraga, jer tečajem parnice i ovršbah narasti će dug od 25 for. na 100 for. uzet će se čitavi grunt pod ovršbu, te ako je baš i hiljadu forintih vriedan, prodat će se radi pomanjkanja kupacah i oskudice novacah za 100 for. ili manje, dočim bi seljak možebiti samo za jedan komad oranice, livade ili šikare, koja njegovomu imućnijemu ili malo gruntą posjedujućemu medjašu udobno leži, 50 for. ili više dobiti kadar bio, o čem primierah imade. — Podružnica dakle ova zaključila je sa podpunim osvjedočenjem na korist državne blagajne, na korist narodnoga blagostanja, na korist poljskoga gospodarstva, to jest pomnoženja poljskih plodinah, i na zapreku bezkućanstva, svakom prilikom što najrevnije podupirati načelo, da se ukine stroga naredba proti razkomadanju gruntovah, i da svakomu vlastniku slobodno bude prodati ili pokloniti jedan ili više komadah makar kakvoga zemljišta, ako dokaže, da će inače čitavi grunt izgubiti ili prodati morati, ili da uz prije napomenutu prodaju, koju učiniti želi, ostaje mu još za njega i njegovu obitelj više zemaljah, nego što ih može uredno obradjivati, ili što ih do sada obradjivao. Bezuvjetno pako morala bi se dozvoliti, dapače i moralno od strane poglavarstva podupirati prodaja onih opustošenih zemljištah, već i zato, da bude njemu i državnomu gospodarstvu pomnoženjem plodinah na korist. — Središnji uprav. odbor gosp. družtva pozvat će se dakle, da i ovo mnenje i načelo svimi silami podupire i dotičnomu visokomu mjestu predstavku u tom smislu podnese.

11. Gosp. član Josip Ivanković prijavlja, da g. Dragutin Kozjak, učitelj u Selih, želi pristupiti gospodarskomu družtvu, i predaje njegovu pismenu „pristupnicu,“ što bi sa dopadnošću primljeno, i odlučeno, rečenu pristupnicu upravlj. odboru čim prije u Zagreb poslati.

12. Konačno izjavi g. predsjednik, da za sada niti on, niti kako vidi tko drugi predlogah učiniti neima, zato da se samo još u zapisnik znanja radi stavi, da je g. član Vilhelmo Švelec donio i pokazao dva vlata ječmine (*Riesen-Gerste*), koju je pokusa radi iz Erfurta pribavio; zatim da je pokazao dvie vrsti koruna, koji

je takodjer pokusa radi nabavio iz Gradca; jedna vrst toga koruna, (*Neunwochen-Erdäpfel*), dala je iz jednoga 22 gomolja, — a druga vrst, koja je već podpuno zrela „*Sechswochen-Erdäpfel*" oder „*Bisquit*" dala je iz jednoga 6 velikih i više malih gomoljah. — Jednu i drugu vrst posadio je bio g. Švelec 14. Svibnja t. g.

Franjo Schloissnigg, v. r.,
predsjednik podružnice.
Franjo Lovrić, v. r.
tajnik, kao perovodja.

PROGRAM

za izložbu grožđja, voća i inih proizvodah vrtnjih za g. t. 1858.

I.

Izložba otvorit će se ove godine dne 29. Rujna, i držat će se 30. Ruj. 1. 2. i 3. Listopada, 3. Listopada dielit će se nagrade ob 12 uri o podne.

Izložba će biti u dvorani Narodnog doma, priepodne od 9 do 12, posle podne od 3 do 6.

Na izložbu primat će se *a*) grožđje; *b*) jabuke; *c*) kruške; *d*) breskve; *e*) korun (krumpir); *f*) repa; *g*) zelje i pasulj; *h*) tikve, buče, (bundeve) i drugo rastlinje obće koristno.

II.

Izložitelji imadu naznačiti ime i obitalište svoje u zapečatjenom listu, izvana pako poslovicu ili motto kakav postaviti, koj mora poslanici izložhenih predmetah takodjer priležati; zatim da bude naziv ako i kako moguće hrvatski, i način kulture; tako isto položaj zemljišta, kolikoća proizvoda, plodovitost i druge okolnosti, ako bi koje zanimive bile.

III.

Izložitelji pozivlju se, da izvole do 15. Rujna t. g. prijaviti se, šta će i koliko poslati na izložbu, da se bude moglo mjesto primjerno prirediti; kašnja prijavljenja nemogu se u obzir uzeti.

IV.

Nagrade će se dieliti u zlatnih dukatih načinom sliedećim:

a) Za najbrojniju i najbolju sbirku moštovitog grožđja (*Kellertrauben*) 4 dukata.

b) Za najbroj. i najbolju sbirku stolnog grožđja 2 duk.

Za jabuke.

Prva nagrada . . . . 3 dukata
Druga „ . . . . 2 „

Za kruške.

Prva nagrada . . . . 2 dukata
Druga „ . . . . 1 „

Za breskve.

Jedna nagrada . . . . 1 dukat.

Drugi proizvodi, koji ovdje navedeni nisu, neće dobiti novčane nagrade, nego samo priznanje i pohvalu, koja će se u izvjestju napomenuti i na zahtjevanje dotičniku pismeno izdati.

V.

Nagrade što se voća tiče, nebudu dieljene obzirom na kolikoću izloženih vrstih, nego obzirom na kakvoću; tako da nebude nagradjen onaj, koj najviše vrstih pošalje, nego onaj, koj će najbolje vrsti izložiti.

VI.

Proizvodi se imadu na vlastiti trošak u Zagreb poslati; nastavljenje bit će bezplatno.

Izložba će trajati 5 danah uz cienu ulaznu od 6 kr. Poslie izložbe može vlastnik sa svojimi proizvodi razpolagati polag volje.

Koj od gg. izložiteljah nije naročito naznačio, i koj nije popódne 3. Listop. (t. j. isti dan po razdieljenju nagradah) svoje izložene proizvode odpremio, on si je dojdući dan više uzeti nemože; sve što se naročito pokloni il odpremiti propusti, prodat će se na korist družtva.

VII.

Neopredieljeno, i neozvano voće opredielit će se i ozvat sve, na koliko bude moguće.

VIII.

Za presudjivanje izložbe i dielenje nagradah odredit će se posebni odbor vještakah, pod predsjedom g. Henrika Kosa, c. k. financialnog savjetnika i člana družtvenog.

U Zagrebu 26. Srp. 1757.

Upravlj. odbor gospodarskog družtva.

Ciena žitka od 26—31. Srpnja 1858.

	Pšenica		Raž		Ječam		Zob		Kukuruz	
	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.
Beč	4	14	—	—	2	18	2	29	3	31
Pešta	3	48	2	18	2	—	1	52	2	51
Mošon	3	48	2	18	1	54	2	8	2	44
Temišvar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Novi Sad	3	—	—	—	1	22	1	21	2	32
Pančevo	3	—	—	—	1	12	1	12	2	12
Ljubljana	4	12	2	33	—	—	12	—	—	—

Hod državnjačah na bečkoj trgovani.

10. Kolovoza 1858.

Narodni zajam 84
Srbsko-hrvatske razteretnice . 82 2/4
Prid. na srebro . . . . . . 4 3/4 %

Dubljina Save.

7. Kolov. 1858. — 0'—0''—0''' nad ništicom.

GOSPODARSKI LIST.

Izlazi četvrtkom. — Polugodišnja ciena: članovi hrv.-slav. gosp. družtva plaćaju samo 30 kr. poštarine, ili 15 kr. ako se pošilja u kuću; nečlanovi 1 for. 30 kr. poštom, ili 1 for. 15 kr. sr., kad im se pošilja u kuću.

BROJ 32. U Zagrebu dne 12. Kolovoza 1858. **GODINA VI.**

Glavna skupština gospodars. družtva neće se 18. nego 19. Kolovoza početi i ako bude potrebno 20. popódne nastaviti. Što se ovim na znanje daje *Od poslovodstva gosp. družtva.*

Obučavanje konjah.

Tkogod je konja dugo motrio, bit će zamietio, da sve onjušuje, što mu je novo, ili što mu se strašno čini. Ovim čudnovatim načinom izpituje konj svaku stvar. Kad se čega plaši, upre oči i pilji u to; al njekako nevjeruje svojim očima i zato se neće umiriti, dok se nedotakne gubicom one stvari; pak to čini konj ne samo zato, da ovakvu stvar onjuši, nego da ju opipa, jer mu je gubica ono, što su nam ruke.

Ako se želiš o tom osvjedočiti, a ti odvedi konja u kakav štedanj (štagalj) ili u prostranu konjušnicu, pak mu onda drži pred očima, podaleko od njega, kakvu stvar, za koju znaš, da se je konj plaši, n. p. crvenu kabanicu itd.: konj će dignuti glavu i frkati. Onda baci onu stvar na sried konjušnice ili štednja, ukloni se na stranu i motri konja s prikrajka. Ako se konj one stvari neplaši, neće za nju mariti, ako se je pako boji, neće mirovati, dok je neonjuši i neopipa. Izprva će iz daleka oko kabanice, ili što je već, obilaziti i frkati, nesmetnuv oka s nje, a sve joj se bliže primiče, dok napokon sasvim do nje nedodje: onda pruži vrat koliko može prema strašilu, kao da kuša, hoće-li na njega skočiti. Napokon ga se gubicom dotakne i to više putah opetuje. Sad se stoprv domišlja, da mu ta stvar neće nahuditi i zato se stane s njom igrati, hvata ju zubima, diže i pušta. Ovako se konj koji čas igra sa svojim strašilom, najposlje ga ostavlja i odlazi od njega, nu neprestano se osvrće i ogleda, neide-li strašilo za njim. Više putah, kao da se jošte nije sasvim uvjerio, povraća se k strašilu, te ga iznova njuši i pipa, dok se napokon sasvim neumiri. Ako ovo više danah ponoviš, neće konja nikada više prestrašiti stvar, koje se je dotle toliko plašio.

Prema ovoj naravi konja priučava Rarey biesne i u obće mlade konje oglavu i sedlu. Kad hoće da konju namakne oglav na glavu, najprije mu pogladi glavu, primakne mu oglav ka gubici, da ga onjuši i opipa, pak onda mu ga polako i pozorno natakne na glavu. Jošte pažljivije treba postupati sa sedlom. Ponajprije uzapni stremenke (remene, o kojih stremeni vise) tako, da kad kasnije postaviš sedlo na konja, stremeni dolje viseći nebiju konja po trbuhu. Onda uzmi sedlo pod desno pazuho i nosi ga ka konju tako, da te se neuplaši. Kad k njemu dodješ, pogladi ga više putah niz kosu i primakni mu sedlo, da ga onjuši i opipa. Sad zapni pred njim popruge, da se priuči njihovoj škripi i šumu, i pogladi s njimi konju više putah vrat niz kosu, sve niže, dok na hrbat nedodješ: tad mu nametni sedlo, i ako opaziš, da ga se konj jošte plaši, a ti ga umah skini i opet konju laskaj kao i prije, dok mirno nepodnese sedlo. Čim se priuči sedlu, zategni popruge, nu polako i nježno, i to izprva samo toliko, da ti sedlo s konja nepane. Onda provedi malo konja, i kad se ovako navadi na sedlo, pritegni popruge koliko treba, a konj će mirno stajati. Samo pregledni dobro sedlo, prije nego ga metneš na konja, da-li je dobro postavljeno i mekano, da konja što nežulji i nezadaje mu boli, jer onda nemožeš od njega potrebovati, da ga mirno nosi.

Prije nego konja uzjašeš, treba ti ga jošte priučiti uzdi: zato, metnuv desnicu na sedlo, uhvati s obje strane vodjice (dizgene) i onako šetaj s njim po konjušnici, dok se nepriuči uzdi, i dok ga nenaučiš, da se onamo okrene, kamo želiš, i da stane, kad mu pritegneš vodjice; uz to ga jednako miluj i gladi.

Kad već hoćeš konja da uzjašeš, učini to prvi put takodjer u povisokoj konjušnici ili u štednju, i to na samo. Najprije ga gladi s obje strane sedla i cielo tielo, dok nestane mirno, ako ga i nedržiš, nit se boji, kad k njemu pristupaš. Kad ga ovako oblaskaš, metni ka konju mali 1½ stopu visok panj. Kad stupaš na taj panj, čini to polako, jer te konj uviek motri, pazi na svaki kret i stav tvoga tiela, i uplašio bi se, kad bi se ti iznenada na panj popeo; ako to pako učiniš polagano, neće to biti konju za čudo, i on će mirno stajati. Onda sidji opet s panja i popni se opet nanj, i to čini dotle, dok se konj nepriuči i dok nestane mirno. Kad već uzstoji mirno, dok ti na panju stojiš, a ti spusti stremenke na sedlu, stupi lievom nogom u stremen i stoj u njem, okrenuvši petu od svoje noge konju, te

privij koljeno konju. Desnicu metni s prieda na sedlo, a lievom rukom uhvati vodjice i komad grive. Sad se po malo naslanjaj na lievu nogu u stremenu i na desnicu na sedlu, da se konj priuči nositi svu težinu. Ovo opetuj više putah, dokle konj nedopusti, da i desnu nogu preko njega premetneš i u stremen staviš, te ovako na njega sasvim uzsjedneš. Ovo popinjanje na panj koristno je sa tri razloga. Konj dopušta, da k njemu pristupiš, jer je zapamtio, da ga gladiš, kad k njemu dodješ; no da pobaučke (četveronožke) ili potrbuške k njemu pužeš, jamačno bi te se uplašio. Isto tako morat će se dakle konj prepasti, kad se iznenada uz njega osoviš i u vis popneš, a kamo-li da u vis skočiš. Druga je korist pomenutomu panju, što stojeć jednom nogom na panju, a drugom u stremenu, priučavaš konja polako težini svoga tiela, te se neće uplašiti nenadana tereta, a treća je korist, što ti netreba s panja na konja skakati, već ga možeš liepo polagano uzsjesti.

Kad uzsjedneš na konja i hoćeš, da podje, nemoj ga petama sbosti, jer će ti se propeti, već ga nagovaraj, i ako ni onda neće da ide, pritegni lievu vodjicu (dizgen), dok se nemakne, i onda ju pusti, da polako hoda. Ovako obilazi na njem po konjušnici, dok se sasvim nepriuči i uzdi i sedlu. A u konjušnici treba to zato činiti, jer ondje osjeća konj svoju slabost i nemoć, znadući, da je ondje u čovječoj vlasti, a kad izadje napolje, domišlja se svojoj slobodi i postaje odmah prokšeniji i objestniji, hoće da trči, da se propinje, ili da mah otme. Kad ga sve ovo naučiš u konjušnici, priučit će se tomu sasvim i bit će miran i onda, kad s njim izadješ na polje. Svakako budi na oprezu, jašuć prvi put konja na polju, gladi ga i miluj, pa kad na njega uzsjedaš, drži mu lievu vodjicu na kratko, da možeš konja, kad se uplaši, prepriečiti, da ti se nepropne, pritegav mu vodjicom glavu k sebi. Ovim pritezanjem glave na stranu priečiš konja, te nemože ni skočiti, ni propeti se, ni mah oteti (*durchgehen*). Ako je konj ćudljiv, te neće da se s mjesta makne, prije nego bičem pomoć ćeš se tim, kad mu pritegneš glavu na stranu. Ako se radi toga njekoliko putah okrene, dok mu se u glavi zavrti, i ako mu onda glavu upravo ostaviš i bičem ga malo ošineš, jamačno će dalje ići. Kod mlada konja nevalja rabiti poduzdak ili kapicol (*Sprungriemen*), dok se nepriuči uzdi, jer poduzdak šmeta djelovanju uzde i uz to prieči, te nemožeš konju, kad hoće da se propinje, glavu na stranu pritegnuti. Stoprv onda, kad se konj sasvim pripitomi, te vidiš, da drži glavu povisoko ili da pruža gubicu podaleko, treba mu namaknuti poduzdak.

Kada prvi put konja jašeš, čuvaj se, da ga neugriješ i neumoriš. Čim zamietiš, da je konj trudan, umah sjaši s njega, laskaj mu i ostavi ga da počine. Ovim postupanjem učinit ćeš, da ti bude konj privržen i zapriečit ćeš, da nepobiesni i da nepostane uporan.

Iz svega ovoga vidi se, da se Rarey kod biranja i obučavanja konja posve drugih pravilah drži nego dosadanji birači, koji bez šibe nemogu ništa; kao što odprije nisu znali ni učitelji bez šibe ništa opraviti. A Rarey je proučio konjsku narav, te znade, da i konj ima pameti *) i čavstva: ovomu je prilagodio svoje postupanje, i kaže, da je sva njegova tajna, što zna steći ljubav konja, prilagodjujuć njegovoj pameti sve, što od njega zahtieva.

Rarey je, kao što smo već kazali, Amerikanac, te je na amerikanskih pustarah, zvanih ondje *preri*, gdje je odrastao, i od malih noguh oko konjah, kao i otac mu, nastojao, liepu imao priliku stranom od drugih vieštih konjarah učiti, stranom i sam se domišljati. Od one njegove knjižice o obučavanju konjah, za koju smo već govorili, te je iz nje i ovaj članak izvadjen, prodao je njeki knjižar u Londonu za kratko vrieme 100,000 otisakah, tako se je stvar dopala glasovitim englezkim konjarom.

Novo plemenjenje vina.

Vino zauzimlje odlično mjesto medju plodinami austrijanskoga carstva. Izvodi ga se na godinu do 40 miliunah vedarah, tako da ga samo Franzeska jošte više izvodi nego austr. carevina; i ako osjekom vino našega carstva neima one vriednosti i ciene, koju imaju druga inostrana vina, radi toga se nemožemo tužiti na prirodu, koja nam u tokajštini, ménešu, viláncu, i kako se već zovu sva naša izvrstna vina — podaje dokazah, da i kod nas dozrieva grožđje, te se može, ako mu priskočimo u pomoć vinogradarskom umještinom, izporediti s najplemenitijim grožđjem kojegoder druge države.

Pa zašto se naša vina, pored sve ove blagosti prirode, našim vinogradarom tako slabo plaćaju? Zašto ih u svjetsku trgovinu tako malo dolazi? Zašto se od onih 40 miliunah vedarah neizvozi u druge države niti pol miliuna, dakle niti toliko, da se neplate ona poslastna vina, koja se u austrijansku carevinu dovoze od drugud?

Ovih pošljednjih deset godinah pokušali su mnogi prokrčiti stazu austrijanskomu vinu u druge zemlje, nije dakle dan danas kriva nemarnost austrijanskih trgovacah, što vina naša slabo prolaze: već je tomu krivo samo vino, kod kojega naši vinogradari negledaju kakvo je, nego samo koliko ga je, nit se brinu za to, kakvo vino žele kupci kupovati, nego, držeć se staroga šlendrijana, t. j. naški, pletuć kotac ko što im i otac, mane (falinge) svoga vina zovu njegovom osobinom, tako, da ako im je vino od mnoge nečistoće rezko, jer ga slabo pretaču, onda kažu, da je vino od naravi žestoko. Mnogo se kod nas grieši već u vinogradu kod sadjenja i obradjivanja, al jošte više grieši se u klieti, gdje se na mnogih miestih još uviek onako postupa, kao što se postupalo prije 1000 godinah — ovo je glavni uzrok, da nam se vino neprodaje u druge države.

Mi imamo iste fele lozah koje i Francezi i Niemci, sunce kod nas još i bolje grije nego kod Rajne, ili u

*) Prema našoj narodnoj poslovici: „Um caruje, a pamet imaju i životinje.“

Champagni: no mi jošte neznamo, da je vino samo od česti plodina (*Naturprodukt*), a većinom tvorina (*Kunstprodukt*), da se champagner, burgunder, porto, Johannesberger neplode na lozi, nego se tvore u pivnici, umnim i razboritim postupanjem.

Drago nam je sada, što smo naišli na čovjeka, koji se je sasvim dao na vinarstvo, te je naučio sve dosadanje načine plemenjenja vina, pače je i sasvim novih načinah izumio, i pomnjivim izpitivanjem vina i njegovih sastavinah (t. j. tvarih, iz kojih je sastavljeno) ušao je u trag prirodnoj tajni, kako da nadoknadi vinu ono, čega mu fali. U svojih poslanicah „o lučbi vina“ naveo je sila toga, što je do sada slabo tko znao, ili baš nitko. Ovaj vješti vinar zove se Eduard Strache. — Mi smo ga privolili, da je odlučio priobćiti vinarom sve što znade, sve što je svojim izpitivanjem i kušanjem, kojim se već 12 godinah bavi, doznao, i odkriti im sve tajne, koje je do sada u tom pogledu uvješbao. G. Strache je već napisao prostim načinom posve razumljivu ovu knjigu o vinarstvu i pivničarstvu. U njoj kazuje, kako se mogu slaba i osrednja vina sa malo troška oplemeniti, svakojako promieniti i svačijemu ukusu prilagoditi. Dalje uči, kako se može vino, koje se inače tako lasno kvari, od pokvarenja sačuvati, različitim bolestim, koje ga snalaze, ukloniti, i kad oboli, ozdraviti. Jošte uči, kako se sjegurno izvodi vino, koje se nekvari i nemuti, koje nebudjavi i nekisne, ma bilo više mjesecih na zraku (uzduhu) ili na toplini. Napokon uči, kako se može za stalno napraviti suškovina (*Ausbruch*) i poslastno vino (*Dessertwein*), koje nikad više neuzavire, akoprem u njem ima puno sladora, i kako se posve novim načinom gotovi izvrstna i potrajna pjenušica, i to ne istom za dvie godine, kao do sada, nego za njekoliko danah.

Prije nego se pomenuta knjiga g. Strache-a na svietlo izdade, hoće da osvjedoči sviet o istinitosti i valjanosti svoga postupka: zato je na naše oči iz prostoga austrijanskoga vina prigotovio evo ove vrsti kapljice:

1. austrijansko vino, kakvo je, kad dobro rodi:
2. srednje vrsti rajnsko vino, koje se može držati u staklu;
3. rajnsko vino najbolje vrsti i osobito sladko mirišuće;
4. poslastno vino, kao što su ugarske suškovine;
5. poslastno vino, kao što je muscat lunel;
6. laku pjenušicu, novo ugodno hladeće piće za ljeto, koje je i u ljekarskom pogledu bolje od vina izmiešana kiselom vodom;
7. champagner (šampanjer), koji se može uzporediti s najboljim francezkim champagnerom.

Od proste ugarske crvenike ugotovio je g. Strache:

8. vino posve nalik na Bordeaux (bordó);
9. vino portsko.

Sve se ovo vrlo brzo gotovi, od prilike za 4 nedjelje danah, i mi smo pripravni onomu, koji nam plati 10 for., poslati od ovako ugotovljenoga vina 10 bocah, i još k tomu 2 boce od izvornoga prostoga vina, iz kojega su prigotovljene one razne vrsti.

Kasnije ćemo kazati, šta stoji Stracheova knjiga.

Ovako piše urednik časopisa „*Die neuesten Erfindungen,*“ i on neka jamči za istinu svojih riečih, o kojoj mnogi časopisi već sada dvoume, a dvojit će i mnogi štioc. Za kratko ćemo čuti, šta je u stvari. Svakako je ovim člankom pozornost vinarah probudjena, te su mnogi od njih platili zahtievanih 10 fr., da im se pošalju gori navedeni ogledi vina, po imenu je to učinio i njeki vrli rodoljub u Karlovcu (kao što javljaju gori imenovane njemačke novine). Neznamo, da-li je naručeno vino već stiglo, i da-li je onakvo, kao što je obećano. Nebi-li imao dobrotu pomenuti gospodin izviestiti obćinstvo, šta je u stvari? Svakako se je toga već mnogo obistinilo, što se na oko činjaše nemoguće. To potvrdjuje glasoviti vinar dr. Gall, koji je toga mnogo pronašao, što sada svi vinari rade. Istim putem, čini se, da je i g. Strache udario. Da se je mnogo bavio iztraživanjem svojstvah vina, to zasvjedočuju njegovi gori napomenuti članci o lučbi vina, u kojih mnogo toga novoga navodi.

Medju ostalim kaže, da se vinovina (*Oenanthäther*, vinski miris) može izvesti u svakoj tekućini, dok vre, kad joj primetneš kakve uljevite mliečine (*Oelemulsion*), to jest mliečna soka od sjemena. Ako primiesiš pjenicam (droždju od piva) vodom razriedjenim sladora i mliečine od orahah, lješnjakah, paćicah (pičah) od grožđja itd., i ako to sve zajedno uzavre, uzmirisat će kao sladko vino. Isto tako mirisat će pjenice kao vino, ako metneš u nje stearina otopljena u škrobu (štirki). (Stearin zove se ona čvrsta čest loja, od koje se u naše doba prave milly-svieće). I kom za rakiju (*Branntweinmaische*) udarat će vinom, ako unj metneš stearina otopljena u škrobu.

I za onaj ugodni miris, što ga ima u dobra stara vina, kaže Strache, da se može umjetno ugotoviti, al neveli kako. Isto tako da se može umjetno izvesti osobit miris, kojim mirišu mnoga vina. Ako primetneš širi (muštu) bazgova (zovina) cvieta, da će biti vino kao muškat; ako joj primetneš cvieta od vinjage (vinike), da će zaudarati kao rajnska vina; ako primetneš lipova lišća, dobit će miris od čaja; ako bukova, miris od jagodah itd.

U naše doba se je toga toliko razglašivalo, za što se kasnije pronašlo, da to nestoji, i opet se je s druge strane toliko toga izumilo, za što se je mislilo, da to nemože biti: te čovjek razborit mora biti vrlo na oprezu, kad hoće da presudi ili zaniječe mogućnost kakve stvari. Idemo da vidimo, koliko je istine i u Stracheovih riečih.

Skupština gospodarskoga društva.

Medju glavna sredstva, kojimi gospodarsko družtvo djeluje, idu skupštine. Tko dakle želi dionik biti sviuh koristih, koje gospodarsko družtvo svojim članovom daje, neka nikako nepropusti doći na veliku skupštinu, koja će se držati 19. Kolovoza u Zagrebu u narodnom domu. Ovaj je dan zato odredjen za skupštinu, jer se onda i tako mnogo svieta sastaje u Zagrebu, buduć da je 21. Kolov. glavni sajam. Prilika je dakle, da će se revni gospodari, koji su nakanili iz daleka na sajam doći, potruditi koji dan prije u Zagreb, da mogu pametnom riečju sudjelovati u skupštini. A što nije skupština odredjena na dan sajma, tomu je uzrok, jer onda nitko neima kad sjedjeti u skupštini, već mora svoje poslove obavljati.

Njekoji članovi misle, da oni nisu vlastni doći na skupštinu, nego samo oni, koji su odabrani od podružnice. To nestoji: na veliku skupštinu vlastan, dapače dužan je doći svaki član u svoje ime, a poslanici podružnicah zastupat će uz to i predloge ili želje svoje podružnice.

Kao što rekoh, skupštine su glavno sredstvo djelovanja, nu da sbilja djeluju, tomu se hoće, da ih članovi marljivo polaze i da se na njih vieća o onom i onako, kao što to drugdje biva. Tko je čitao izvješća o skupštini drugih gospodarskih družtvah, tko zna, kako se ondje u velikom kolu izvrstnih gospodarah razborito pretresaju predmeti gospodarski; kako se valjano odgovara na praktična u sadašnje odnošenje gospodarah zasiecajuća pitanja, koja odbor unapried za viećanje odredjuje; kako se stvar svestrano razmatra; kako se pod upravom vješta predsjednika i onda, kad se članovi neslažu, stvari povoljno rješavaju; kako i razpre, budući zametnute za stvari a ne za osobe, samo tomu služe, da se predmet razpre svestrano razjasni, te saslušav ovako sve razloge, za i protiv kakvomu mnenju navedene, lasno je uza zdravu pamet odlučiti, koje valja — tko je čitao ovakva izvješća rad će priznati korist skupštinah. Za primjer navest ću ovdje njekoja pitanja, o kojih se je viećalo u velikoj skupštini českoga gospodarskoga družtva 13. i 14 Svibnja o. g.

„Što smeta bržemu napredku gospodarstva u Českoj, i kako se mogu ove zapreke najpreče ukloniti? Jel' istina, da se pored sadašnje jevtinoće plodinah neizplaća ratarstvo? — Što se je zamietilo lanjske suhe godine na njivah i sjenokošah, s kojih je suvišna vlaga, podzemnimi cievmi odvedena, t. j. koje su podcievljene (drainirane)? — U kojih okolnostih valja sijati kukuruz za krmu? — Je-li seoski gospodari pokrivaju svoja gnojišta? Kakva je razlika medju gnojem nepokrivenim i pokrivenim? Bi-li se naplaćalo gradjenje krova nad gnojištem? — Kad voće urodi, nebi-li probitačno bilo, osobito gdje neima vinogradah, tištiti iz njega jabukovaču i kruškovaču (cider), a tropom braniti stoku?

Ova pitanja prilagodjena su potrebam českoga gospodara; o njih se kod nas nebi moglo viećati: nu gradiva neće faliti ni našoj skupštini, koje, evo ima već pol druga godina, neimadosmo. Odredjivanje ovih pitanjah zato je sgodno, što se onda svatko može pripraviti kako treba, kad hoće na ovo ili ono da odgovori. Malen pošljedak sviuh naših skupštinah ima se ponajviše tomu pripisati, što se slabo tko za nje pripravlja. Ima ljudih, koji u svojoj taštini i drzosti misle, da im se za skupštine netreba pripravljati, kao da im se sve samo puka mudrost iz ustah prosiplje, kad govore. Ima opet drugih, koji u svojoj čednosti i bojažljivosti mnivaju, da nisu podobni pametna šta prosboriti. Jedni i drugi se varaju: oni prvi nepamte, što se onda za njimi govori, da su praznu slamu oklepavali; oni drugi zaboravljaju, da svatko umie liepo o stvari govoriti, koju je dobro promozgao i proučio

Pozivamo dakle naše gospodare, da se svojski priprave za veliku skupštinu. Netreba da drže Bog zna kakvih dugačkih govorah — takva šta ni nespada u naše skupštine: nego samo, da skupe sve razloge u kratko, kojimi žele poduprti svoj predlog, i neka unapried uzmu na um i to, što će im ovaj ili onaj prigovarati, pa neka smisle, kako će razbiti one prigovore. Jer to je glavna korist ustmenoga dogovaranja, što se odmah saslušа i protivno mnenje, protivni razlozi, te se ovako brzo dolazi na čistinu.

Iskreno želeć, da nastajuća skupština obilatim urodi rodom za naše gospodare, samo jošte molimo one, koji svoga prineska nisu platili, da ovu svoju dužnost izvrše, kad u Zagreb dodju, i da tako ne samo riečju nego i djelom unaprede djelovanje našega družtva, podav mu potrebitih sriedstvah, jer bez halata neima zanata.

GLASONOŠA.

— Stanje gospodarskog družtva. Od lietošnjih prinesakah uplatjeno je do konca Srpnja 2102 fr. 25 kr., ostalo je na dugu 3348 fr. 24 kr Od predbrojnine na Gospodars. list ima duga 376 fr. 55 kr. Duga starieg osobito tiskarni g. dra. Gaja plaćeno je preko 700 fr. Bašća u Ljepojvesi, ko što će računi izkazati, koštala je veoma malo, te će se izplatiti mal da ne sasvim, ako se proda proizvod godišnji, koj stoji u oplemenjenih 60 vrstih jabukah iznosećih dvo i trogodišnjih drievacah 780 komadah; krušakah 21 vrst, u 214 komad.; trešanjah 7 vrstih, komad. 81; višnjah 5 vrstih; komad. 102; bresakah 8 vrstih; komad. 306; kajsiah 4 vrstih, komad. 61.

Osim toga će biti dvo i trogodišnjih ključecah do 24,000 komadah.

Polag svega toga trsenja, da vrt družtveni u liepom i dobrom redu stoji, (pozivljemo svakoga, da se lično osvjedoči) da se gosp. list na obće zadovoljstvo uredjuje, da se odbor neprestano brine i bori, kako da družtvo uzdrži: tim načinom, timi silami družtvo procvasti nemože, . . ne procvasti nego, da odprto izjavimo, niti se uzdržati nedà; nervus rerum fali; kada neima volje u članovih, kada neima podpore, to je gotovo onda, da družtvo samo po sebi se držat nemože bez glavne stvari, t. j. stalna i sigurna dohodka.

Gg. članovi se time pozornim čine; neka izvole u glav. skupštini 18. kolov t. g. o tome odlučiti, jer doista skradnje nastade vrieme, da otvorimo oči, pak da vidimo, koliko ih ima kod nas, koji su pravi privrženici družtva.

Lj. Vukotinović,
poslovoditelj.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska narodna tiskarnica dra. Lj. Gaja.
Uredjuje u ime glavnoga odbora Bogoslav Šulek.

GOSPODARSKI LIST.

Izlazi četvrtkom. — Polugodišnja ciena: članovi hrv.-slav. gosp. družtva plaćaju samo 30 kr. poštarine, ili 15 kr. ako se pošilja u kuću; nečlanovi 1 for. 30 kr. poštom. ili 1 for. 15 kr. sr., kad im se pošilja u kuću.

BROJ 33. U Zagrebu dne 19. Kolovoza 1858. **GODINA VI.**

Ptice gospodarove prijateljice.

Svake se godine tuže gospodari, sada da im je kakav gad polje oštetio, sada da im je njekakvo crvlje razsad ili povrće podgrizlo, sada da su im gusjenice voćnjak obrstile, ili da su im njekakvi kukci šumu raztočili i upravo poharali; pak uz to se tuže, da sva preporučena sredstva nisu hasnila. Više putah su bili odredjeni odbori, da iztražuju uzrok ovim nevoljam i da misle o sredstvu, kojim bi se zavarčiti ili upravo zapriečiti mogle. Bijaše toga sila predloženo. Jedni kazaše, da treba n. p. šumu, koju želimo sačuvati, obroviti (obšančiti); nu to može samo onda hasniti, ako u obrov (grabu) možemo vode napustiti, jer preko suha obrova može svaka gusjenica pregamizati; pak od krilatih kukacah ili hruštah neće ni najveća rieka obraniti. Drugi rekoše, da treba u takvu šumu utjerati krmke, koji rado žderu kojekakvo crvlje i drugu gamad. To je istina, nu opet nije meso prava hrana krmadi, zato samo njekoji krmci i to samo kadšto jedu kukce, njihove ličinke (*Larve*) i kukuljice (*Puppen*), dapače bi krmadi hudilo, da se naždere dlakavih gusjenicah, jer joj se od one dlake želudac zažari i krmci onda crkavaju. Samo su se do sada s dobrim uspjehom napuštale svinje na polje, na kojem ima mnogo miševah, koje one pohlepno traže i žderu. — Mnogi su preporučivali, neka ljudi uništuju gusjenice i njihove kukuljice, prije nego se iz njih izvale leptiri, koji će nanieti jajacah za buduću godinu. Nu tko bi smogao tolikih težakah, kad ih jedva ima dosta za najprešnije djelo?

Šta ćemo dakle? Kako ćemo doskočiti zlu, koje svake godine raste? Jer zaista vidimo, da ima sve to više gusjenicah, hruštah, miševah i druge gamadi. Nebili nam na to najbolje odgovorilo motrenje prirode i njezinih uredbih? Mi vidimo u prirodi, da „svako zlo ima svoj uztuk," da „svaka ptica ima svoga kobca." Zar neimaju takvih neprijateljah i oni maleni, no hudi štetočinje gospodarah? Zar neima životinje, koja goni i tamani gusienice, kao što kolje vuk ovce ili tvor domaću perad (živad)? Ima zaista, i taj glavni neprijatelj bubah i svakoga gada jesu ptice; dà, ptice, koje mi tako bezumno progonimo, one su gospodaru veliki dobročinci. Nu tako čovjek svagda radi: negleda djela nego rieči i lice; svoje prijatelje, koji su mu dobru radi, gleda poprieko, zato što s njim govore od komada, ili što od njega pomoć, ili svoju plaću traže; a kojekakve ništetne ljeporječice i mazalice, koje mu lažu i mažu, hrani i pazi, dok ga neostave na cjedilu, pak onda se tuže, da neima poštena čovjeka, da neima prava prijatelja, da si nezna pomoći. Ovako radimo i prema pticam, ubijajuć ih i tamaneć od obiesti ili ludosti. Tako se je bio pruski kralj Friedrich, kojega su Niemci Velikim prozvali, ražljutio na vrabce, što su mu zobali trešnje, a trešnje su mu bile najmilije voće. Zapovjedi dakle, da se imaju svi vrebci utamaniti, te odredi 6 dinarah nagrade za svakoga vrebca. Sve je navalilo, da hvata i ubija vrabce, i za njekoliko godinah ponestalo je ovih pticah: no mjesto njih razplodiše se gusjenice tako, da su sve voćke u sried ljeta gole bile. Sad se istom domisliše vladajuća gospoda jadu; prije su vrebci gdjekoju trešnju pozobali, a sad neima ni trešnje ni lišća. Šta će sada? Ne samo, što su onu zapovied opozvali, te zabranili hvatati i ubijati vrabce, nego ih jošte dadoše nahvatati u drugih zemljah i donieti u Berlin, da se opet razplode.

Zar mi radimo pametnije? Zato, što vrabac uzgred koju trešnju ili koje zrnce grožđja zobne, utrkmice ga progonimo i ubijamo, a ne samo vrabce, nego još i ostale koristne ptice, pak onda se čudimo, da nam gusjenice voćke brste, a kukci šume haraju! Drugčije su postupali stari Egipćani, koji su pticu Ibis zvanu kao svetu štovali, sve iz zahvalnosti, što se ptica ova (od prilike kao naša roda ili štrok) hrani zmijami, gušteri, žabami i drugim gadom, kojega u Egiptu (Misiru) ima tušta i tama, te bi ljudem strašno dosadjivao, da neima ibisah. Zato su u staro doba svakoga čovjeka pogubili, koji bi ubio ibisa. Isto tako su drugdje štovali sove, zato što ove nemilice zatiru miševe.

Mnogo se je već pisalo o toj koristi pticah. Umni prirodoslovci, po imenu pticoznanci, motreć pomnjivo sve ptice, uvješbaše, da su nam ove doista vrlo koristne, i da ludo rade, koji ih bez potrebe ubijaju; ni negovoreć o tom, kako su nam u novije vrieme oniemele šume i gajevi, po kojih se odprije razliegahu milostne pjesme pticah-pjevačicah. Samo lastavice i gdješto i rode nalaze milosti u ljudih, i grehota je ubiti takvu pticu. Zašto? Jer se za nje znade, da se sve samim gadom hrane. No ima ih jošte mnogo isto tako koristnih, a slabo poznatih, zato ćemo ih napose ovdje izbrojiti. Ovamo ide ponajprije

Postolka (*Falco Tinnunculus, Thurmfalke*), koja nam ljeti neizmjerno koristi, jer sila miševah pokolje i uz to se hrani žabami, gušteri, kukci, skakavci itd. Zimi hvata, kad joj ponestane druge hrane, ptičice, i samo kad ju glad osvoji, lovi i golube.

Mišar ili **mišolovka** (*Buteo vulgaris*) je za gospodarstvo ponajkoristnija ptica, jer, kao što mu već samo ime kaže, poljski su mu miševi glavna hrana, a krtovi, skakavci, kobilice, kukci itd. poslastica. Al za to naši gospodari i nemare, već ga strieljaju, gdje ga nadju, misleć da je to jastreb: zato su im se poljski miševi tako razplodili, da sad neznaju, kako da ih se oproste.

Osaš (*Pernis apivorus, Wespenbussard*) proždire sila šumskih gusjenicah, pak i ose, zmije, guštere, skakavce itd. Samo kadšto ugrabi ptića iz gniezda.

Kozara ili **mračnjak** (*Caprimulgus, Ziegenmelker*) zato tako nazvan, što samo u sumračje leti, te hvata kukce, osobito pako ljiljke i vještice (leptire leteće pod večer i noći), koje šumam toliku štetu nanose, jer liegu jajca od gusjenicah.

Veliki svračak (svrakoper, slakoper, *Lanius excubitor, grosser Würger*) hrani se ljeti miševi i drugim gadom, pak i kukci, a zimi, kad mu nestane ove hrane, hvata ptičice.

Svračak-pepeljug (*Lanius collurio, rothrückiger Würger*) hvata hrušte (kebre), čmelje, bumbare itd., pak ako baš nije gladan, kad uhvati kakvu bubu, natiče ju na trn od gloga, i kad ogladni, ide po nju i ždere ju.

Crvenrepka (*Sylvia Phoenicurus, Garten-Rothschwänzchen*) pozna se, kao veliki neprijatelj bubah; zamietilo se je, da za jedan sat umie i do 600 muhah pohvatati.

Sjenice (sinice, *Parus, Meisse*) svake vrsti, dakle velika, crna, dugorepka, sivić, plavić, sve su ove ptičice vrlo koristne za šume, voćnjake i vrtle, jer hvataju neizmjerno mnogo gusjenicah, kukacah itd. Izračunalo se je, da svaka sjenica na godinu potroši 4 do 800.000 svakojakih bubah, i osobito mnogo njihovih jajacah. Samo kadšto jedu sjenice uljevito sjeme. Nije-li to dakle prava grehota i tatbina za gospodare, kad im djeca pod jesen u svoje klonjc hvataju ove velike dobročince? Pak upravo pod zimu i zimi koriste sjenice gospodaru, osobito voćaru; jer neimajuć druge hrane, traže po drveću jajca od svakojakih bubah, i tako prieče, da se ove nemogu ni izleći. Zato pametan gospodar ni pošto nehvata sjenicah, nego ih jošte vabi u svoj voćnjak, da mu ga otriebe od gusjenicah.

Što je sjenica za voćnjake, to je za šume **djetao** (*Picus, Specht*), pravi bubomorac. Čim svanjivat stane, eto ti ga na posao. U gustoj šumi leti oko najstarijega i najjačega drveća, i pametno ga redom razgleduje. Sad opazi jedno drvo, koje mu se čini dobro, te se k njemu žuri. Na sried debla uhvati se za hrapavu koru. Dva prsta od noge drži naprvo, a dva natrag; nokti na njih su mu od velike koristi. Rep mu je dosta okratak, a perje na njem tvrdo i čvrsto. Rep mu je dakle stolčić, na kojem sjegurno sjedi pred korom. Sjekira mu je pako njegov čvrsti kljun. Taj mu je posve nalik klinu, štono ga zimi u naših šumah marljivi Kranjci zabijaju u drvo, koje razciepiti žele, samo što je malo šiljastiji. Utvrdjen je u jake kosti od glave, i njime može duboko zasiecati u koru drveta. Više putah kvaca samo kroz gornju korinu krastu, te odtale izvlači mraviće i crviće, koji tamo prebivaju. Oni žive kadkada na stotine na jednom deblu, i jedu bjelinu (ono što je izmedju lika i čvrsta drveta) Ako se razplod ovih crvih neprepriečí, izgrizu deblo tako, da grane obamru, pupovi povenu, i drvo više netjera ni lista ni cvieta, te tako golo batvo tuguje i žali. Voćar pako i šumar neopažaju tih sakrivenih neprijateljah prije, dok obamiranje drveta nepokaže da ih ima ondje; ali onda je prekasno. Djetao sa svojimi rodjaci: žunom i puzavcem, tu u pomoć pritječe. Njegovo oko odmah opaža te nepozvane i škodljive goste. Krepkim svojim kljunom ciepa koru, da sve od prsta debele trieske naokolo lete, i štetočinje ove dobivaju svoju zasluženu plaću. Naravno, da djetao tražeć one šumske neprijatelje teše dupljice i jamice u drveće: a neznalice ga radi toga progone, misleć, da tim šumu kvari; pak ubiv jednoga djetla, ostavljaš na životu miliune drvotočnih kukacah. Nije-li to bezumlje i mahnitost? Pametan gospodar će dakle upravo kazniti (pedepsati, kaštigati) kao štetočinju svakoga, koji mu u njegovoj šumi ubvati ili ustrieli djetla, kao što bi kaznio gospodar od ovacah onoga, koji bi mu čobanskoga psa ubio.

Kukavica (*Cuculus canorus, Kuckuk*) tamani neizmjerno mnogo gusjenicah brstećih borje, koje umiću i zatiru više putah ciele borike, a kukavica ih svaki dan do 2000 požedere. Druge ptice slabo mogu ove gusjenice žderati, jer su odviše dlakave. Izračunalo se je, da 100 kukavicah u jedan dan do blizu dva i pol miliuna ovakvih gusjenicah proguta; no valja znati, da toga gada zna u boriku toliko biti, da sve vrvi od njega po granah. Tako kukavice nalaze ondje cielo ljeto hranu Narod naš je dakle pravo mislio (i jošte misli gdješto), da je kukavicu grehota ubiti, jer ona sbilja čovjeku samo dobro čini; al kako krasni stari običaji sve to više propadaju, tako i ovaj. Naš ludi naraštaj progoni kukavice i, kao što Vuk Karadžić pripovieda, u Dubrovniku ih biju i jedu. Dubrovčani bi se mogli postarati za jevtinije pečenje.

Isto tako ludo rade gospodari, progoneći **vrane** (*Corvus, Krähe*) šećuće po oranju. Oni misle, da vrane zoblju posijano sjeme, a one traže izorano crvlje, po imenu rovce (grčice, hrčice, *Engerlinge*) podgrizajuće korienje usjevu. Vrana je, kao što svatko znade, mesojedac, a životinje haneće se mesom, nezoblju zrnja.

Ovamo spada jošt i sam **vrabac** ili **vrebac** (*Passer, Sperling*). Ovaj, istina, leteć pokraj trešnje ili pokraj snoplja, svraća se ondje i dosadjuje tim gospodaru: nu jošte više dosadjuje bruštom, gusjenicam i

drugomu gadu, kojim sebe i svoje mlade brani. Njeki pticoznanac nepožali truda i pronadje, da vrabac, budući grdna izjelica, strahota mnogo gusjenicah pohvata, i da je s toga vrlo koristan, veći radi toga, što se mnogo razplodjuje. Zato, što gdjekoju trešnju uhvati ili klasak otruni, nevalja ga odmah nemilice ubijati — to mu je nagrada za drugi njegov posao. Tko sbog toga vrabce ubija, čini kao gospodar, koji se srdi na težaka, kad za svoj posao plaću ište, ili koji ščepa batinu, kad mu težak hoće da večera. Budimo pravedni i nemislimo, da je sve stvoreno, samo da nam robuje, a mi da plivamo u slasti i lasti. Komu u kladnji (stogu) odviše dosadjuju vrabci, neka ubije jedno dva i neka ih nad stogom o konac obiesi. Njeke gospodarske novine tvrde, da će smrad ubijenih vrabacah otjerati žive.

Medju ove koristne ptice ide jošte i **čvorak** ili **škvorac** (brljak, *Sturnus*, *Staar*) i **sove** (*Noctuae*, *Eulen*), al o ovih govorit ćemo drugi put napose.

Osim ovih ima jošte mnogo drugih manje poznatih pticah, koje bi trebalo čuvati od napasti lovacah i ptičarah; ovamo idu i sve ptice-pjevačice. Sad se upravo približava vrieme, gdje će opet ptičari namieštati mreže i zamke (zanjke, omče), da hvataju nemilice ovaj najljepši ures prirode, po imenu pako gajevah i lugovah. A ni pol jada, da se uhvati gdjekoja pjevica, što se nasladjuje njezinom ljubkom pjesmom lieni varošanin, kojemu se neće potruditi iz svoje varoši pod kakvo zeleno drvo, da se ondje nasluša ptičjega pjevušenja: no šta ćemo kazati za one sladokusce i oblizavce, koji su svojom rafiniranom gurmandizom želudac svoj tako iztupili i izkvarili, te im neide u tek pečena guska ili pura, već hvataju nedužne sitne ptičice, jer su si ubili u glavu, da su rebarca i mršave nožice češljugara, sjenice i zelenca slastnije i tečnije, nego batak od guske. Dotle je dotjerala izopačenost čuvstva i sliepa pohlepa za nasladami!

Mi smo već kao kršćani dužni postupati s Božjimi stvorovi prema cilju, za koji ih Bog stvori. A poglavarstvo je vlastno iz razlogah državno-gospodarskih priečiti bezumno i štetno ubijanje i hvatanje pticah. Tako i rade mnoge obrazovane i prosvietljene vlade, te zabranjuju oštro ne samo strieljanje i lovljenje gospodarstvu koristnih pticah, nego i vadjenje njihovih gniezdah. Ovakvu zabranu je upravo ljetos izdao i kanton St. Gallen u Švajcarskoj. Pražko redarstvo je nedavno šibami kaznilo dječake, štono su vadili ptićja gniezda. Kod nas u tom pogledu nije jošte ništa učinjeno. Bilo bi dakle u dobri čas, kad bi gospodarsko družtvo zamolilo visoku našu zemaljsku vladu, da izda o tom shodan naputak za občinska poglavarstva, i da zabrani lov pticah gospodarstvu koristnih i u obće neštetnih. A dok se to nesbude, pozivamo sve pametne gospodare, pače sve one, u kojih se čuvstvo čovječnosti nije utrnulo, neka nastoje iz svih silah, koje poukom, koje opomenom, koje pretnjom, da se ta opačina kod nas zavarči. Osobito uspješno moci će ovdje djelovati naša gospoda učitelji, odvraćajuć povjerenu sebi mladež od svakoga napastovanja nedužnih ptičicah. Dokazano je sudbenimi svjedočanstvi, da se krvništvo i krvoločnost prema ljudem počimlje u mladosti svakojakim mučenjem drugih životinjah, te se kasnije ova naslada u tudjoj boli prenosi i na svog iskrnjega. Tko u mladosti ubija za nasladu nedužnu živinu, on će kasnije ubijati ljude. Koji čovjek rado gleda, kad se koja živina bez ikakve potrebe muči, koji se lovac nasladjuje ubijanjem životinjah, koje nam nečine štete i neslužе za naravnu hranu ili odjeću; koji pali pušku samo da nješto ubije, bilo ma šta, i da se nevraća kući bez krvi — u njega netraži ni ti milosti, on će te možda liepimi riečmi dočekati, a u srcu će se tvojoj nevolji radovati.

Sbornica.

Od Varaždina. Mi imademo drugih narodah oko nas, koji su prije nas sve razmatrali i razglabali, dok su napokon dobro od nevaljala odlučili, dakle nam sada treba samo ono gotovo dobro od njih poprimiti i eto nas za kratko vrieme u redu drugih narodah; sretni možemo biti, ako samo naučimo milu našu domovinu više štovati. A to nam opet nije tako težko, jer nas sve oko nas na to nuka. Ista priroda i blago podneblje mile naše domovine u svem i svačem nas silno podupire, netreba se nam, kao drugim narodom, s prirodom tako silno boriti, ona nam sve dozrieva, što posijemo ili posadimo; neima gotovo koristne životinje niti rastline, koja nebi mogla u našoj zemlji napredovati. Za suvišno držim, podkrepljivati ovo izbrajanjem dokazah iz tudjih zemaljah; jer svaki razboriti štioc poznad takovih borbah s prirodom kod drugih narodah; nego prelazim na samu stvar, koja me prinuka, da za mali časak kuvaču na stranu metnem i slabahno svoje pero zamočim i to, Bog mi je svjedok! samo u toj namjeri, da milomu narodu našemu, pa makar samo toliko koristim, da pozornost slavnoga poglavarstva svratim na važnu odluku hvale vriedne občine ludbrežke, koja si sada djevojačku učionu ustrojava, i da vriedne ove Ludbrežane zamolim, neka jave našemu občinstvu smjer i pravilo, kojega će se imati držati njihova učiteljica u poučavanju djevojakah?

Mislim, da tim neću nikoga uvriediti, jer to samo zato pitam, što znadem, da neće Ludbrežani u tom hvale vriednom podhvatu dugo sami ostati, već će se i druge občine domovine naše za njimi povesti. A kod toga, ako želimo uspjeha, neobhodno je potrebno, da poglavarstvo na to gleda, da se u svoj Hrvatskoj jednim, i to narodnim smjerom ide; tim više, jer ovdje nevalja ona poslovica „bolje ikako neg nikako,“ neg upravo protivno: „bolje nikako neg ikako!“ A strah me je, da će i ovdje biti samo „ikako,“ jer smo se mi, tobože civilizirane ženske glave, našemu narodu i njegovim običajem, njegovoj naravi i svemu, što je naše domaće, odtudjile, i isti krasni naš materinji jezik (na našu najveću sramotu budi to kazano) zaboravile ili ga bar zanemarile! Težko će dakle biti kod nas naći učiteljicah, koje će nam htjeti i umieti odbraniti od na-

ših djevojakah valjane gazdarice, a ne kojekakve lutke i kićenke. A to će htjeti i umieti samo one, kojim je narod naš omilio, kojim se nečini sve grdo, što je naše, niti sve liepo, što je tudje. Pogledajmo susjede Niemce, kako se oni tuže, što su im sva ženska odbranilišta taštim francezkim duhom okužena, te djevojke ondje odhranjene znadu sve, samo ne gospodariti — a to je bar glavna zadaća ženske glave; al se i tomu bome hoće nauka i pameti. Neću dakle zalutati, ako izjavim želju, da se na to osobito gleda kod odhranjivanja naših djevojakah: one neka budu, i kad izadju iz škole, prave poštene Hrvatice, a ne tudjinke; neka se negleda na to, da nauče mnogo tudjih jezikah, već neka nauče kuću kućiti.

Vidim i čujem svaki dan, kako se naši seljani svakoga novotarenja boje, a to opet iz uzroka, jer oni najbolje znadu, kako se težko novac pribavlja, a kako se lako troši; oni se još dobro sjećaju, kako je prije 10 godinah ciela obćina najviše 50 ili 60 fr. troškovah imala, a sada su ovi troškovi na hiljade narasli. U slied toga mrze naravski na svaku novu naredbu, pa makar još tako dobra i pametna bila. Upravo zato trebalo bi da se kod namieštanja obćinskih učiteljicah, strogo na to gleda, da poznaju narod, njegove običaje, značaj i potriebštine, jednom riečju da budu u pravom smislu narodne učiteljice, jer samo onda će nam moći uzgojiti dobre gazdarice i tako uglaviti seljake o koristi djevojačkih učionicah; inače mrzit će na nje, ili barem neće za nje mariti, kao što nemare za nepoznate im primalje.

Jelisava Prasnička.

GLASONOŠA.

Službene viesti.

— Novine donose sada službeno izvješće o dohodu i razhodu našega carstva god. 1857. Po ovom izvješću primilo se je lani u ime različitih porezah 94,770.656 fr., (dakle za 2,638.844 fr. više nego preklani), u ime solarine do blizu 27 miliunah, i samo malo manje od duhana. Biljegovina doniela je malo ne 31 miliun, a lutrija preko 7 miliunah. Svega skupa primilo se je 298,295.847 fr., dakle za 25 miliunah više nego g. 1356

A potrošilo se je 340,829.715 fr., dakle za 42,543.868 fr. više nego što se je primilo, po imenu na carsko dvoranstvo 9,104.024 fr., za popečiteljstvo (ministerij) izvanjskih poslovah 2,078.151 fr., za pop. nutrnjih poslov. 29,471.304 fr., (medju ovimi ima i 88 496 fr. za poljodjelstvo), za popečiteljstvo pravosudja do blizu 26 miliunah, za popečiteljstvo naukah 5½ mil., za napredak trgovine, obrtnosti i gradjevinah do blizu 22 mil. for., na vojsku do blizu 107 mil., na redarstvo (policiju) 3,673.351 fr. na izplaćanje dugovah 91,786.906 fr sr.

Domaće viesti.

— Ovih danah stiže nam nova knjižica od našega marljivoga pisca g. Mijata Stojanovića, koja je izašla pod naslovom: „Slike iz domaćega života slavonskog naroda i iz prirode. S dodatkom: slavonske pučke sigre.“ Tiesan prostor Gospodarskoga lista nedopušta potanko razglabanje i razsudjivanje izašlih knjigah — to ostavljamo „Nevenu,“ koji je povukao u svoje područje kritiku. Gosp. list mora se zadovoljiti prostim obznanjivanjem novih naških knjigah, u koliko zasiecaju u njegovo područje. „Slike“ ove mogu se kupiti u knjižari g. Župana i stoje 36 kr. sr.

Gospodarske viesti.

— Učeni Francez Balard izviestio je francezku akademiju znanostih, da se je pronašao davno izgledani liek od crkavice svilacah, i taj da je klorsko vapno (*Chlorkalk*), kojim se posiplje dudovo lišće bolestnim sviocem, koji ga uzprkos čudnomu ovomu začinu rado jedu i opet ozdravljaju. Ako se istina ovih riečih potvrdi, to će biti veliko dobročinstvo. Svakako će odbor naš za svilarstvo dobro uraditi, ako za rana pobrine za dobro svilačko sjeme i ujedno ako se s kojom svilanom ugovori, pošto će odkupljivati hrvatske i slavonske čahurice, da ih naši bubari nemoraju i opet u bezcjenje prodavati.

Trgovina.

— Poznati i članovom našega družtva g. Korizmić, podpredsjednik ugarskoga gospodarskoga družtva, odlazi po naredbi njegovoj ovih danah u Carigrad, da prokrči onamo put ugarskomu vinu. Turkom zabranjuje doduše koran vino piti, nu oni dokazuju, da pjenušica nije pravo vino, nju dakle da mogu piti, jer njoj pjena uzima tobože svojstvo vina. Njihovom srećom nisu jošte daleko dotjerali u lučbi, te neimaju lučbarah, koji bi im protivno dokazivali. Turkom je dakle namienjena ugarska pjenušica, a ostalim stanovnikom obično vino.

— Od kada je žcljeznica u Peštu dogradjena, započela se je ondje nova trgovina dinjami, kojih u sjevernoj Njemačkoj neima, te ih sad onamo s dobitkom pune sanduke pošiljaju.

Svaštica.

— U gradu Bengasu u sjevernom afrikanskom primorju (u državi Tripolisu) pojavila se je prava kuga, za koju se već davno ništa nije čulo. Ljudi padaju kao muhe, akoprem se je većina stanovništva razbjegla koje kuda, tako da su samo 4000 ostale, pak od ovih je kuga već 1500 povalila, tako da svaki dan do 30 žiteljah umire. U slied toga je velik strah zavladao i u južnoj Europi, da nebi koji uskok kugu onamo donio.

Ciena žitka od 10—20. Kolovoza 1858.

	Pšenica		Raž		Ječam		Zob		Kukuruz	
	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr	kr.
Zagreb	4	—	2	48	2	12	1	54	3	—
Osiek	2	54	2	6	1	42	1	36	2	36
Rieka	4	45	3	5	2	20	2	—	2	44
Karlovac	3	45	2	—	1	51	1	36	2	51
Otočac	3	30	2	24	2	—	—	—	3	—
Gospić	4	50	3	40	2	40	2	—	3	10
Vinkovci	2	—	—	—	1	9	1	18	2	12
Makarska	4	13	2	45	2	18	2	18	2	31

Hod državnjačah na bečkoj trgovani.

18. Kolovoza 1858.

Narodni zajam 83 3/8
Srbsko-hrvatske rasteretnice . 82 5/8
Prid na srebro . . . . . . 4 1/4 %

Dubljina Save.

14. Kolov. 1858. — 0'—0"—0''' nad ništicom.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska narodna tiskarnica dra. Lj. Gaja.
Uredjuje u ime glavnoga odbora **Bogoslav Šulek**.

GOSPODARSKI LIST.

Izlazi četvrtkom. — Polugodišnja ciena: članovi hrv.-slav. gosp. družtva plaćaju samo 30 kr. poštarine, ili 15 kr. ako se pošilja u kuću; nečlanovi 1 for. 30 kr. poštom. ili 1 for. 15 kr. sr., kad im se pošilja u kuću.

BROJ 34. U Zagrebu dne 26. Kolovoza 1858. **GODINA VI.**

Ćudljivi konji.

Više putah se dogodi, da upregnuti konji neće da se maknu, ili da uzput iznenada stanu, te neće da idu dalje. Ovakvi se konji zovu ćudljivi. Kadšto se konju upravo neće vući, nu to se riedko dogadja; ponajviše je tomu krivo neprimjereno postupanje, zabuna, ili to, što konj nezna kako da vuče. Vatrenim i žustrim konjem češće to naspieva nego mirnim, nu tomu je samo kočijaš kriv, što neumie s njimi postupati. Žustar i živ konj, čim ga dekneš ili potjeraš, skoči napried, no tim neće krenuti kola, osobito ako su potežka: zato će ga hamovi kao tosnuti u pleći, i on će opet natrag odskočiti, a tim i drugoga konja zadržati. Nevješt kočijaš ga opet potjera, konj klisi i opet napried, odskoči natrag i potegne za sobom i drugoga sporijega konja, koji je bio medjutim kolima krenuo, pa sad stanu oba konja i tako se zabune, da neznaju, kako im treba raditi, da kola krenu. Nevješt kočijaš počne tada bičem puckarati i šibati, vikati, vodjicama potezati, dok se kola nepotaru, ili dok nedospie kočijaševa mudrost, te nezna ni on, šta će. Kolika to ludost u takvu dogadjaju konja biti! Da kočijaš pita svoju pamet, uvjerio bi se, da konj hoće da vuče, al nezna kako; pa buduć da konj negovori i nemože se potužiti svomu gospodaru, da ga nije razumio, to ga ovaj bije. Pametan kočijaš, prije nego ošine konja, uviek treba da promisli, ima-li tomu razloga; neće-li tim pokvariti ono, što popraviti želi?

Da konj krene kola, treba da se upire, a ne da se zalieće: ako ga pako radi njegova neznanstva biješ, ne samo da neće postati pametniji, nego će biti jošte hudji i ćudljiviji, te se neće ni maknuti. Od stotine ćudljivih konjah težko da ćeš bičem i jednoga naučiti tegliti; nego uzmi motriti ovakvoga konja, pak ćeš se brzo doviti pomoći. Kad konji nemogu ili neće da tegle kola, a oni se osvrću i obaziru, čim ih ostaviš na miru — i to zato, jer osjećaju, da su otraga šibani, pak se boje onoga, što je otraga. Ovo je stalno pravilo kod svih konjah, nehotećih tegliti kola, kao što opet konji, kojim dosadjuju gliste, na stranu gledaju. U oba ova slučaja treba konje žaliti, a ne biti.

Kada konj neće da vuče, kad je zabunjen, te hoće da napried klisi, ili kad se ogleda, te neće ni da se makne, nješto nije u redu. Sidji dakle s kolah, gladi ga i miluj, pak ako te i nebude odmah razumio, šta želiš, a on bar neće skakati, ili od straha sve naopako raditi, i tako štetu počiniti.

Kad miran ostaneš i uzbunjena konja ublažiti nastojiš, uviek je vjerovnije, da će te razumieti, šta od njega potrebuješ, nego kad ga biješ i zlostavljaš. Ublažen konj zaboravit će na svoju zabunu i naučit će tegliti.

Štogod konj naopako radio, uviek je tomu uzrok zlo postupanje, strah ili zabuna: jedna osorna rieč zna vatrena konja tako zabuniti, da mu bilo *(puls)* deset putah brže kuca nego navadno.

Kad bi konjari uzeli na um, da imaju posla, ne s čovjekom razumom nadarenim, nego sa živinom bezumnom, kad bi uvažili, kako je to mučno onakvoj životinji razumieti naše kretanje, naša znamenja i rieči, nebi se zaista čudili, što konj mnogo koješta naopako radi, i nebi onda odmah planuli i razljutili se na jadno živinče. Kako nam je težko razumieti inostranca, kad što od nas želi: pa kako bi nam tek onda mučno bilo razabrati inostranca, kad bismo samo toliko pameti imali, koliko je konj ima? Dobro nam dakle treba pamtiti, da ni konj nerazumie našega jezika, i zato, kad želimo da nas razumie i posluhne, treba nam ga uglaviti i uputiti, ne bojem i zlostavljanjem, nego takvimi znakovi, koje i on razumie. Ako ovako uzradiš, privolit ćeš svakoga konja najviše za petnaest časovah (minutah), da će, kao što valja, tegliti; jer on želi tegliti, nego samo nezna, kako da postupa. Rarey tvrdi, da jošte nije vidio konja, koji nebi bio naučio za 15 časovah svoja kola tegliti, a mnogi je to i za tri časa naučio.

Malo ne svi konji, koji su iduć stali, nastavit će put, ako ih ostaviš na miru, kao da nije ništa: onda ih dekni krepkim glasom, potegni malko vodjice (dizgene) lievo i desno, da se tako oba konju krenu, prije nego osjete teret — pak će onda mirno dalje ići. Ako je tko drugi kočijašio, a ne ti, pak su mu konj stali, i on ih je bičem zabunio: a ti pristupi k konjem, priveži vodjice za kola tako, da budu konji sasvim prosti, kaži kočijašu i gledaocem, da se malo uklone, tako da ih konji nevide i da ih se neplaše; onda odkopčaj poduzdak, tako da mogu konji, ako im se hoće, glavu spustiti. Ovako ih ostavi koji čas na miru, gladeć ih i kao popravljajuć oglavnik. Kad ovako konje omiriš i njim omiliš, te hoćeš da dalje vuku, stani pred samo-

ga konja, koji neće da tegli, jer je obično samo jedan u spregi uporan. Ako je pako zato uporan, jer je prevatren i žustar (*rasch*), a ti primakni njegovu gubicu svojim prsima, pak ti se netreba bojati, da će klisiti napried: on će voliti polako ići, nego na tebe se zaletjeti. Onda skreni konje, al tako, da nevuku kola, desno, dokle se može, ustavi ih umiljatom riečju, pogladi, i onda ih okreni isto tako lievo. Medju tim si ih sasvim svladao, i kad ih opet desno skreneš, uhvati konja čvrsto za ham, pak ga može voditi kamo ti drago.

Ako je koji konj od davno ćudljiv, pa ga želiš od toga odučiti, treba da se oko njega jedno pol dana trudiš. Zahami ga naime uz dobra vozača (vozna konja), prikopčaj dobro sve remenje, da ga ništa nebuni, onda vodi konje vrlo polagano i stani više putah, gladeć ćudljiva konja. Nemoj sobom nositi biča ni šibe, da ga nezabuniš, već gledaj, da ti ostane sasvim miran, i ti ćeš ga brzo naučiti, da će na tvoju rieč poći i stati.

Kad ga tomu priučiš, a ti ga upregni s istim dobrim vozačem u prazna kola, i to tako, da budu štranjge u dobroga vozača kraće nego u ćudljiva konja, da, ako uztreba, uzmogne dobar vozač sam izprva kola krenuti. Sada pusti konje da idu, no nečekaj, dok sami stanu, nego čim si donikle otišao, ustavi ih sam, pomiluj i pogladi ćudljivca, i podji opet dalje. Kad se već priuče zajedno vući, vozi se uz kakav onizak brežuljak više putah tamo i amo; uzput natovari malko kola i vozi je preko povećega briega. Ovako ćeš naučiti za kratko konja, te će vući i voziti kako valja.

Mnogi naš konjar postupa možebiti već i sada onako s ćudljivimi konji, nu ima ih mnogo, osobito mladjih, koji posve naopako rade i neznaju se pomoći, kad im konji na putu stanu: njim je dakle namienjena ova uputa Rareyeva.

Čuvanje drva.

U svih zemljah, propadaju sve to više šume, jer drva treba mnogo, a šume rastu polako: hrastovoj šumi treba do 150 godinah, dok sasvim uzraste i drvo dozri. Slabo se dakle hoće ljudem saditi hrastike, pa gdje ih i sade, sieku hrastove, čim poodrastu, nitko bez velike nevolje neostavlja šume u miru samo zato, da ostavi potomstvu onolikih šumah, kolike smo mi naslijedili od naših otacah. Posljedica je tomu skupoća ili baš nestašica drvah. Ova se u drugih zemljah jošte više osjeća nego kod nas; jer kod nas ima jošte podosta šumah, a na tom se imamo zahvaliti dostatku polja za naše stanovnike, kojih neima premnogo, a još više se na tom imamo zahvaliti slaboj trgovini i zločestim putevom, koji prieče, te se drvo nemože iz šume na daleko voziti. A kamo dopiru putevi i trgovina — zlo po nas, sve nam šume posiekoše, kao što n. p. u Primorju i Dalmaciji, gdje sada goli kamen strši, a njekada je ondje krasnih šumah bilo, koje su sve otišle na gradju za brodove i na dúge.

No najveće su tarišume željeznice, jer za nje treba neizmjerno množtvo podvalakah, koji, budući na zemlji i suncu, brzo truhnu i zato je treba svaki čas mienjati. Kad ove k nam dodju, još će nam bolje prooriediti šume. Sve je ovo učinilo, da su u mnogih zemljah drva vrlo poskupila, i zato ondje nastoje zamieniti drvo s drugom kakvom gradjom. Tako u Parizu sada već gotovo ni neima drva u kući, nego je sve kamen i željezo. Isto tako počeli su iste brodove graditi od željeza. Al sve ovo nije dosta, da pane ciena drvu, kojega toliko svagdje treba. Pak i negledajuć na cienu drva, nebi-li se tim puno troška prištedilo, kad bi razno drveno orudje i lies dulje trajao? Počeli su dakle učeni ljudi o tom razmišljati, kako da se zaprieči truhloća drva.

Svatko znade, da se i najtvrdji ostanci bilja i životinje na zraku (uzduhu) troše i razpadaju. Kudgod dopire naš uzduh, ili pravo govoreć kiselik, što ga u njem ima, svagdje hara i ništi ustrojne čestice: tvrd rog i tvrdja od njega orahova ljuska — sve se to na uzduhu samo od sebe razpada. A tko je gledao komadić kakvoga godier drva kroz većalo (mikroskop), vidio je, da je i najgušće drvo šupljikavo i kao rešeto, pak izkustvo uči, da su ove šupljike pune zraka i vlage. Tko dakle želi zapriečiti, da mu drvo netruhne, treba da iztjera ponajprije zrak i vlagu iz njegovih šupljinicah, i da ove, buduć da nemogu prazne ostati, popuni kakvom tvarju, koja negnjije i netruhne, dakle kakvom kamenitom materijom.

Najprije je to pokušao g. 1832. g. Kyan, koji je sasvim suho drvo umakao u otopinu od sublimata (t. j. žive stopljene sa solikom). Ovaj postupak su bili prozvali k y a n i z i r a n j e drva. Nu ovaj način je preskup. Zato je Burnet upotrebio mjesto sublimata zinkchlorid (solik spojen sa zinkom), i to se zove b u r n e t i z i r a n j e.

Buduć da se drvo samo od sebe tek kasno suši, i opet treba da bude sasvim suho, kad ga želiš napuniti kakvom tvarju: zato su ga drugi u peći sušili, pak onda umakali u otopinu od zinačkoga solićnika ili od modre galice (konjskoga kamena). Drugi su opet drvo u kojekakvih otopinah kuhali.

U novije doba počeli su o tom misliti, kako bi brže utjerali u šupljinice drva onu tekućinu, koja ga ima čuvati od truhloće; jer sama od sebe neprobija svakamo, pa kamo i probija, odviše kasno tamo dopire. Tomu je doskočiò Payne (čitaj: Pejn), koji je drvo u velike željezne cievi metao, sisaljkom iz njih izsisao sav sok i zrak, pak onda mjesto njega utjerao najprije otopinu od zelene galice i onda od vapna. Ovako se je sav posao za tri sata svršio. Ovo se zove p e j n i z i r a n j e; al je i ono preskupo i neprilično, radi onih željeznih cievih, akoprem je ovako pripravljeno drvo teže i tvrdje, nijedan crv ga nemože gristi, a voda, buduć da su sve šupljinice izpunjene, nemože unutar prodrieti nit ga kvariti.

Da ovim neprilikam i manam doskoči, naumi Boucherie (čitaj: Bušeri) upotrebiti samu narav. On je vidio, kako sok u živu drvetu bez ičije pomoći uzlazi

i silazi: pokuša dakle, nebi-li se i druga kakva tekućina mogla u drvo ugnati. — Najprije osieče drvetu granje i presieče mu gori stablo, pa natakne nanj kabao pun otopine od modre galice, i ova sbilja proniče kroz sve šupljinice i napuni cielo drvo. Al je i ovo vrlo nepriličnо. Mnogi pokusi uglaviše Baucherie-a, da se i drugim načinom može cilj postići. Drvo je sastavljeno iz šupljih stanicah i cjevčicah. Stanice su jedna od druge rezstavljene vrlo tananom kožicom, kroz koju probijaju tekućine. Boucherie posieče dakle drvo, prepili ga u sredini do preko polovice i zabrtvi izvana ono prepiljeno kudjeljom, ostaviv samo malu rupicu, u koju se utakne ciev. Povisoko nad drvom namješten je kabao pun otopine od sumporna i mjedena kisa (*schwefelsaures Kupferoxyd*). Iz ovoga kabla ide tanka ciev u povaljeno stablo, te ovako teče ona tekućina u njegove šupljinice. Buduć da je kabao visoko namješten, zato njegova tekućina navaljuje velikom silom u sve šupljinice drva, tjerajuć iz njih sok i zrak, mjesto kojih ostaje u svih stanicah i cjevčicah ista mjedena otopina, koja se ondje taloži i tvrdne, te nemože više u drvo probiti ni vlaga ni zrak. Za 2—6 danah (prema veličini stabla) napuni se ovako svako drvo one otopine bez ikakva druga posla.

Nu da se ovaj posao s uspjehom obavi, dvoje treba: da drvo nije prestaro i da je sirovo. Samo dok po drvu sok kolâ i obilazi, to jest dok je židak, može se iztjerati iz drva, a kad se sgusne, onda se već neda izagnati. U stara drveta se je sok u srčini ili strženu (t. j. u sredini stabla) sasvime sgusnuo i stvrdnuo: onuda dakle nemože druga tekućina prodrieti, i zato se ovakvo drvo neda onom mjedenom otopinom učvrstiti. Ovo valja za stare hrastove i bukve, u kojih se je sredina sasvim izpunila gustim sokom drveta. Al i ovim drvetom pomaže Boucheriev način tim, što im se može učvrstiti bjelina, kojom uviek sok kolâ. Bjelina zove se ono bielo mlado drvo, štono ga ima medju likom i pravim drvom. Bjelina, budući odviše šupljikava i zato mekana, nije valjala do sada za gradju i morala se je otesati. A Boucherie joj umie tako izpuniti šupljinice, da je tvrdja i dulje traje od iste srčine.

Odavde se već svatko domišlja i sam, zašto se nemože suho drvo onako učvrstiti, kad se u njem sok sgusne. Najbolje napreduje posao, kad se ovako poji (impregnira) drvo onda sиečeno, kad je sok židak, dakle od mjeseca Listopada sve do Travnja. Buduć da se drvo stvrdne, kad se napije one kamenite tvari, zato ga treba prije otesati i sasvim pripraviti, da se kasnije netupi orudje. Čim se ovako priredi drvo, odmah ga treba pojiti, prije nego se zabrtve šupljinice. Jošte treba znati, da se samo posve zdravo drvo može onako učvrstiti, jer koje je unutri počelo truhnuti, za njega već neima lieka. A zdravo drvo, kad se dobro napoji, za čudo je, kako dugo traje. Boucherie je jedno pol miliona borovih podvalakah prigotovio za francezke željeznice s dobrim uspjehom. Jedno 8000 leži ih već dvanaest godinah u zemlji, i opet su jošte sasvim zdrave, gdjeno je odprije svakih 6—7 godinah trebalo hrastove podvalke izmienjati.

Glavna je pako korist ovomu čvršćenju drva, što se onako negotovi samo hrastovina ili grabovina, koja i tako dugo traje, nego i sasvim mekana drva, koja inače nevaljaju za gradju, n. p. lipovina, johovina, topolovina, jagnjedovina itd. U Francezkoj su za pokus njekoliko brzojavnih (telegrafičkih) stupovah od topolovine (za koju se bar znade, da je slaba i malotrajna) Boucherievim postupkom učvrstili, a ostali stupovi su od dobra drva: pak eto ove dobre stupove morali su već više putah izmieniti, a topolovi jednako stoje zdravi i cieli. *)

Koliko bi se drvah i troška pištedilo, da se grade ladje i mostovi samo od ovako prigotovljena drva! Uzmimo samo naš savski most u Zagrebu: svake godine se popravlja i pogradjuje, pak opet je slabo kada dobar. Da se zanj upotrebi onakvo dugotrajno drvo, osobito stupovi (piloti), koliko bi se zemlji troška prištedilo! Do sada se je ovo čvršćenje drva samo kod željeznicah upotrebljavalo; nu pravo kaže Augsburger Allgemeine Zeitung, da bi imala država zapovjediti, da se svaka drvena gradjevina gradi od učvršćena drva. Kad se država drugčije brine za šume, da se nepoharaju, zašto se nebi i ovim načinom za nje postarala? Država je vlastna i upravo dužna takva šta narediti, jer su šume velik dio narodnoga gospodarstva i blagostanja. I nebi se imale samo kuće graditi od onakva drva (te bi onda trajale kao i zidane), nego i drugo orudje, kao kola, plugovi, ljestve (lojtre) itd. Kad se Boucheriev postupak obćenito uvede, neće mnogo stajati: za koju krajcaru dobit ćeš ovim načinom ljestvu, koja će trajati za tri nove. Kad se pako naplaća velik trošak, što ga imamo, mažuć kojekakve stvari skupimi uljevitimi mastili (bojami, farbami), koje nečuvaju onako drvo i moraju se ponavljati: kako se nebi naplatilo postupanje, kojim postaje drvo za mali trošak za vaviek čvrsto i trajno?

Ovdje će pomisliti mnogi naš vinogradar na kolje, kojemu od njekoliko godinah sve više ciena skače, tako da je ljetos voz dobra kolja do blizu 8 for. sr. stajao. Kolik bi se tu trošak prištedio, da si nabavimo onakva čvrsta i dugovječna kolja! Koliko bi se težakah prištedilo, što ih sada treba za siečenje itd. kolja! No valjda će jošte mnogo vode Savom proteći, dok naši vinogradari prestanu samo jaukati radi skupoće težakah, te počnu o tom raditi, da ih prištede.

Buduć pako kod nas nitko jošte neumie onako postupati s drvom kao Boucherie, priobćit ćemo u budućem broju drugi prosti način, kojim se može učiniti, da kolje dugo traje.

---

*) Tko se želi o tom potanko uputiti, kako Boucherie drvo čvrsti, neka čita *Wiener Allgemeine land- und forstwirthschaftliche Zeitung*. 1858. br. 1. i 2. Zatim *Dinglers Polytechnisches Journal* 1858. 1. svezak.

GLASONOŠA.

Domaće viesti.

— Davno izgledana skupština gospodarskoga družtva držala se je u odredjeno vrieme 19. Kolov. prije i poslje podne. Zapisnik će sadržavati potanko izvješće, za sada javljamo samo u kratko, da je bio izbor upravljajućeg odbora, te je izabran za predsjednika našega družtva g. baron Miroslav Kulmer, c. k. pukovnik, za podpredsjednika, g. dor. Aleksa Vancaš, ljekarski savjetnik u miru, a za odbornike: p. n. gg. J. Zidarić, viećnik banskoga stola, M. Baltić, savjetnik namjestništva, J. Kallabar, kanonik, dor. Schlosser, J. Susanni, viećnik urbarskoga suda, Koos, financ. savjetnik, M. Krešić, trgovac, A Zoričić, odvjetnik, Iv. Žigrović i Jakob Epstein. G. Farkaš-Vukotinović izabran je za poslovodju.

Gospodarske viesti.

— Kad se je prije tri godine ratovalo kod Sevastopolja, Englezi i Francezi su tja iz Europe sieno za svoje konje onamo vozili, a da im mnogo mjesta nezapremi, tako su ga vodostrojnim (hydrauličkim) tiskom stisnuli, da je 20 centih bilo samo kao sanduk (ladica) 5 stopah dugačak i visok, a 4 stope širok. Od kada je ljetos prevelika suša u Njemačkoj svu krmu uništila, voze sad onamo Francezi onako stišteno sieno tja iz Afrike i prodaju centu po 1 fr. 30 kr., dakle vrlo jevtino.

— Kod nas ima jošte gospodarah, koji nemare za kosila (*Mähmaschinen*), govoreć, da nisu praktična. Rekao bi čovjek, da su englezki težaci praktičniji, samo što svoju praktičnost sirovim načinom očituju. Oni su se naime, videć, da se s kosilom u žetvi nemogu natjecati, pobunili i urotili, da će sva kosila uništiti. Ako se dakle kosila naplaćuju u Englezkoj, gdje ima množtvo težakah, bar bi se kod nas naplatila, gdje ih više putah neima ni od lieka.

— Gnoj za sjenokoše. Na prazno gnojište navozi pod jesen sitna pieska za jednu stopu, pa kidaj nanj gnoj iz štale kao obično. Svu vlagu gnoja, koju inače zemlja pije, popit će piesak, te će od njega postati najbolji gnoj, i do godine, s proljeća, kad opet razvezeš gnoj na njive, a ti odvozi piesak na livadu, razsipaj ga po njoj, i čudit će se krasnu sienu, kojim će ti sjenokoša uroditi, osobito ako bude povoljno vrieme.

Stočarstvo.

— Kako se može vješt stočar za kratko vrieme obogatiti, to dokazuje Cartwright u Englezkoj. Imaju tomu 4 godine, što gospodari, pak je nedavno prodao svoju rogatu marvu, 46 glavah, i dobio odsjekom za svaku kravu po 650 for. i za svakoga bika po 580 fr. srebra. Dakle je dobio za ciclu gulju jedno 27,000 fr. sr.! Medju kravami bila je jedna vrlo glasovita, nazvana Lady Spencer, koja je prodana za 1000 for. sr., a njezino tele prošlo je za 500 for. sr., sve samo zato, što je izvrstna plemena, te je kupac htio njom svoje pleme popraviti.

Svaštica.

— Iz Pariza novo čudo javljaju, koje zaista medju najkrasnije izume našega vieka valja uvrstiti. Već je ono divno, što sada brzojavi rade, nu na skorom popet će se njihova radnja na vrhunac savršenstva. U Pariz je došao glasoviti sardinski mjernik Bonelli, i sobom donio svoju novu brzojavnu ili upravo brzopisnu spravu; jer ako se to sasvim obistini, što za njegov izum kažu, brzojav morat će se prozvati brzopisom (ili prema grčkoj rieči telegraf dalekopisom). Po njegovoj sustavi brzojav će samo prepisivati vjestnice (depeše), i dosadanji pokusi su vrlo dobro za rukom pošli. Sa njekoliko riečih neda se stvar potanko opisati, ovdje ćemo ju samo natuknuti. Dosada se je telegrafiralo osobitimi znakovi, naime piknjami i crticami, koje je trebalo, rekao bi, prevesti na obično pismo, te se je ovako lasno pogreška podkrala. Po Bonellievu naputku pako piše se viest na pozlaćen papir. Kad se ovakov papir podvrgne djelovanju munjine (elektriciteta), promieni osobito za to pripravljen žut papir na drugoj postaji (štaciji) svoju mast (farbu, boju) te pomodri, i samo ono ostaje žuto, što je bilo na pozlaćenu papiru crnilom (tintom) napisano, jer munjina nedjeluje na crnilo nego samo na kovinu (metal), kojom je papir zastrt. Ovim načinom se doglasuje ne samo viest nego još i rukopis, i telegrafista neće morati stoprv prepisivati ono, što se javlja, nego preda sam izvornik ili original onomu, komu je vjestnica namienjena.

— U Vrhgorcu u Dalmaciji rodila je prošli mjesec njeka seljanka četvero djece. Isto tako je u Dubovanih, kod Trnave (u Ugarskoj) rodila njeka mati prije mjesec danah četiri djevojke.

— U Ameriki se sada gradi mnogo kućah od željeza, u kojih su stiene (duvari) od dvie ploče, a medju njimi ima naboja od stvarih nepropuštajućih topline. Da se hrdja za nje nehvata, namazane su pokostom (firnisom). Ovakve kuće dakle vrlo dugo traju, nepucaju i nisu baš ni skupe. Kuća široka 3 hvata a dugačka 6 hvatih stoji jedno 8000 for.

Trgovina.

Z. Iz Varaždina 19. Kolov. Evo Vam ciene i kolikoće žitka, što se je ovdje prodao 12. i 19. Kolov.

Pšenice (vagan od 86 ft.) prodano 12. Kolov. 432 vag. po 3 for. 36 kr., a 19. Kolo. 496 v. po 3 f. 36 kr.

Raži (vag. od 80 ft.) prodano 12. Kolov. 153 vag. po 2 fr. 24 kr., a 19. Kol. 82 vag. po 2 f. 36 kr.

Ječma (vag. od 65 ft.) prodano 12. Kolov. 85 vag. po 2 fr., a 19. Kol. 65 vag. po 1 fr. 40 kr.

Zobi 12. Kol. nit je šta doveženo nit prodano; a 19. Kol. 150 vag. po 1 fr. 20 kr.

Kukuruza (vag. od 85 ft.) prodano 12. Kol. 595 vag. po 2 fr. 54 kr., a 19. Kol. 621 vag. po 3 for.

Krumpira 12. Kol. prodano 8 vag. po 1 fr. 12 kr.

Ciena žitka od 14—25. Kolovoza 1858.

	Pšenica		Raž		Ječam		Zob		Kukuruz	
	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr	kr.
Zagreb	4	—	2	40	2	12	1	40	2	57
Osiek	3	—	2	6	1	42	1	36	2	36
Rieka	4	30	2	55	2	—	1	50	3	—
Karlovac	3	—	2	24	1	48	1	36	2	54
Otočac	4	—	—	—	3	20	1	45	3	50
Gospić	4	50	3	40	2	50	2	30	3	30
Vinkovci	2	—	—	—	1	9	1	18	2	12
Makarska	4	54	3	27	2	41	—	—	3	15

Hod državnjačah na bečkoj trgovani.

25. Kolovoza 1858.

Narodni zajam 82 1/8
Srbsko-hrvatske razteretnice . 81 1/4
Prid na srebro 3⁰/₀

Dubljina Save.

21. Kolov. 1858. — 0′—1″—0‴ pod ništicom.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska narodna tiskarnica dra. Lj. Gaja.
Uredjuje u ime glavnoga odbora **Bogoslav Šulek**.

GOSPODARSKI LIST.

Izlazi četvrtkom. — Polugodišnja ciena: članovi hrv.-slav. gosp. družtva plaćaju samo 30 kr. poštarine, ili 15 kr. ako se pošilja u kuću; nečlanovi 1 for. 30 kr. poštom, ili 1 for. 15 kr. sr., kad im se pošilja u kuću.

BROJ 35. **U Zagrebu dne 2. Rujna 1858.** **GODINA VI.**

Mrko i kiselo sieno.

Kojemu gospodaru nije poznata nevolja, kad čovjek pokosi livadu, a nemože od mnoge kiše sieno spraviti? Ova nevolja je ljetos već mnogoga i kod nas zadesila, a strah nas je, kako je zategla kiša, da će ih jošte više kod spravljanja otave radi toga postradati. Evo im lieka od onoga jada!

Pruska vlada je lani na više mjestah zapovjedila, da pokušaju spraviti tako zvano mrko i kiselo sieno, hoće-li biti čemu. O mrkom sienu piše evo ovo g. Stein, upravljatelj imanja Laera. — Ja sam 29. Rujna 1856. pokosio livadu od 8 jutarah. Buduć da je kiša nastala, mogao sam otavu stoprv 23. počet spravljati. Otava je onda jošte bila zelena i svieža. Ja sam ju dao sgaziti u plast sa stožinom, namješten na ocjeditu mjestu. Na tle smo nastrli slame i onda smo metali otavu, a svaki nasad sam posolio. Ovaj sabijeni plast pokrio sam sav slamom. Na cieli plast potrošio sam jedno 30 funtih čiste jedatne soli, i 8 težakah za gaženje, a bilo je u njem do 60 cent. otave; visok je bio 12 stopah, a u promjeru je imao takodjer 12 stopah. Za njekoliko danah počeo se je plast pariti i vrućina je sve jednako tako rasla, da čovjek nije mogao ruke u plast turiti; 4—6 nedjeljah danah kadio se je jednako i na blizu je počeo zaudarati na kiselo. Sve me je ovo stalo 9 fr., a da sam otavu sušio, bio bih na samo sušenje 18 for. potrošio, jer se otava radi jesenske dobe težko suši.

Na izmaku mjeseca Siečnja načeo sam plast, koji se je bio za $2^1/_2$ stope ulegao. Spolja je bio stranom suh, stranom pljesniv, stranom zamuljen. Kad sam ovu pokvarenu spoljašnju kao koru od plasta uklonio, naišao sam na čvrstu i jedru mrku massu, koja je na kiselo zaudarala. Natovario sam tom otavom kola i odvezao kući, da kušam, hoće-li ovu mrku massu marva jesti. Kad sam njom posuo sječku, rogata stoka ju je vrlo pohlepno jela, samo konji i ovce nehtjedoše je okusiti. Kasnije sam podao čista mrka siena rogatoj marvi, pa ga je sve do mrve pojela; no najbolje je miešati ga sa sječkom i suhim sienom. Od onda sam sve do kraja onako krmio krave, vole i junad, pa sve s dobrim uspjehom. — Ja sam jošt i od druge napola suhe otave ovakav plast dao sadjesti i sgaziti, samo što se to mučnije gazilo, a uspjeh je bio isti koji i kod prvoga plasta. — Ovo se zove **mrko sieno** (*Braunheu*).

O **kiselom sienu** (*Sauerheu*) stigla su pruskoj vladi ova izvješća, stranom od istoga upravljača imanja, stranom od drugih pruskih gospodarah.

Jedan od njih je 30. Listopada istom pokošenu otavu pometao u jamu od 4 stope široku, a 2 duboku. Pošto se je trava dobro sgazila, bude ozgor sa nješto slame i onda zemljom pokrivena, i gdjegod je zemlja izpucala, pukotine opet popunjene. Mjeseca Ožujka odgrnuše zemlju. Otava je bila mrko-zelena, gdješto je bila sasvim zelena, a sve je mirisalo jako i ugodno.

Kad su ovu krmu potanko iztražili, uvjeriše se, da nije posve kisela nego samo najdolnji nasad; a što je do same zemlje ležalo, bilo je malko pljesnivo, i zaudaralo je po nišadoru.

Rogatoj marvi je ova krma u tek išla, samo ovce nehtjedoše je okusiti. Da se uvjerim, kako djeluje kod kravah-muzarah, ovo tako zvano kiselo sieno, naprama suhomu, izaberem 4 muzare, koje su gotovo jednako dojile. Prvih 8 danah hranio sem ih kao obično sječkom i izsieckanom repom, koja se poparuje vodom, u kojoj ima kuhane ječmene kaše, pak suhim sienom, i svaki dan sam točno vagnuo mlieko, a kasnije sir i maslo. Uz ovu hranu davala je svaka krava dnevice odsjekom 6 okah (polićah) mlieka.

Sad sam počeo hraniti ove krave kiselim sienom. Prva tri dana dobile su ga samoga; no samo prvi dan su ga izjele sve slastno, a treći dan su počele od njega blijati (driskati). Zato sam im ga miešao sa suhim sienom, te su dobile polovicu suha i polovicu kisela siena, i davale su više i mastnijega mlieka nego odprije.

Drugi pruski gospodar je na isti način lucernu spravio, koju je vrlo težko pod jesen sasvim usušiti. A treći je evo ovako kiselu krmu prigotovio. U svojoj štali za krave imao je veliku 15 stopah dugačku, 8 stopah široku i 4 stope duboku, sasvim podzidanu jamu, u kojoj je evo ovu mješavinu kao kupus začinio: 6 vozovah lišća od buraka (sladke repe), 3 voza ovršakah od iste repe, 1 voznati (cime) od mrkve (merlina). (Jer valja znati, da se sada u Njemačkoj i u drugih zemljah, gdje ima dobrih ratarah, vrlo mnogo repe i mrkve sije, te se njom zimi stoka hrani; a ovršci su se morali zabaciti, jer ih nisu znali spraviti). Najprije se je nasipalo ovih odpadakah, te su se solju potrusili, i onda se na to nasipalo zelene otave, takodjer solju

posute. Ovo su gazila tri momka, i kad se je sve ugazilo, opet se je nasulo, najprije posoljenih odpadakah i na nje otave (svega skupa 2 voza), što se je takodjer sgazilo. Ovako se je radilo, dok nije bila sva jama puna; potrošilo se je 120 funt. čiste soli. Onda se je jama pokrila podnicami, a prvih 14 danah su se pod večer ove podnice uklonile i sve iz nova gazilo. Kasnije se je pod večer jama ponješto odkrila, da može para izlaziti. Sva ona massa slegla se je u jam i najposlje tako, da je samo polovicu jame napunila.

Na 6. Ožujka sliedeće godine položilo se je prvi put od ove začinjene i sada sječkom izmiešane krme pred krave. Izprva im se ova hrana nije dopadala, valjda radi neobična vonja, nu kasnije su ju pohlepno jele. Krma ova imala je ozgor samo za 1½ palac debelu kao okapinu, koja se je odbacila, a ostalo je bilo sve dobro i tečno, žućkasto-zeleno. Ovako postupam već više godinah, spravljajuć ono za marvu, što drugi bacaju na gnojište i moje su krave uz ovu hranu gojne i dobro doje.

Ovo piše pomenuti gospodar. Odavde se vidi, da treba začinjati samo zelene (a ne pola suhe) stvari, i da ih treba dobro sgaziti i tako zapriečiti, da nemože zrak do njih. Zato nebi bilo s gorega, kad bi se ovakva jama ozgor zemljom pokrila.

Komu je dakle otava mokra i nemože je posušiti, neka ju pokuša na koji od ovih načinah spraviti. Kazat će tko, da je to mučan i trudan posao. Na to odgovaramo: „tko želi časno, nemože lasno.“ Drugi gospodari, koji dobro stoje, moraju se mučiti, nije čudo dakle, ako kod nas mnogi kuburi, jer se boji posla.

Vrabci.

Što je „Gospodarski list“ ovih danah na obranu vrabacah naveo, naišlo je na odpor: u skupštini gospodarskoga družtva bilo je predloženo, da bi se imalo poglavarstvo pobrinuti za utamanjenje vrabacah. Pak evo što nam piše naš dopisnik od Save:

„Nemojte nikada više preporučivati vrabacah. Mi gospodari vruće želimo, da bi natrag u život stupila njekadašnja naredba, da mora svaka duša ne 10 nego 20 vrabčjih glavah u ured svako ljeto donieti. Meni su vrabci ljetos toliku štetu počinili, koliku mala tuča: slabo računajuć, što pojeli, što raztepli su mi preko 30 vaganah pšenice! A to nije šala: zato rat im! Čitave zime ću ih nemilice tući, a u proljeće gniezda im po djeci raztepsti dati.“ *V. Š.*

Kad sam ovih danah na mejdan izišao, da branim koristne ptice od napasti nemilih i ludih ljudih, nisam toga učinio, da baš samo vrabce zaklanjam i štitim, već sam kao uzgred napomenuo, da su bome i isti vrabci koristni, i da nečine samo štetu. I ovo nisam kazao samo iz svoje glave, nego po dokazivanju učenih ljudih, koji su o toj stvari mnogo mislili i još više ju razmatrali. Al nebih ja mnogo za to mario, kad bi se samo vrabcem rat naviestio, a ostale ptice kad bi se na miru ostavile: nu poslovica kaže, da „pored suha drveta i sirovo izgori,“ to jest da pored kriva čovjeka i nedužan pogine. To valja i za vrabce. Progoneć ove, negleda se mnogo, ako se i koristna ptica ubije.

A da nemisle gospodari, da sam im, zagovarajuć vrabce, upravo hude životinje preporučivao, navest ću, što drugi o tom predmetu pišu. Evo što kaže Leunis u svom prirodopisu!

„Vrabac čini puno štete u polju, no u voćnjacih više koristi nego hudi, tamaneć množtvo svakojakih bubah i njihovih jajacah, koja u cvietke nesu, a vrabac ih ondje traži i ždere. Bradley je motrio vrabce i našao, da je jedan jedini par vrabacah svojim mladim za nedjelju danah do 3300 gusjenicah i drugih bubah donio. Pa koliko su ih uza to sami stari pojeli! — To je uzrok, zašto se je u novije vrieme u Njemačkoj ukinula stara naredba, po kojoj su morali gospodari od svakoga jutra (rali) svoje zemlje donieti na ured stanoviti broj vrabčjih glavah. Zapazilo se je naime, da se nestajom vrabacah bube neizmjerno razplodjuju. — Kao što vrabac našim usjevom, tako hudi pirinčištu (polju na kojem raste pirinač ili riž) druga njeka ptica zvana pirinčar (*Loxia oryzivora, Reisfink.*) Amerikanci su se bili dogovorili i stali utakmice ubijati pirinčare, da oslobode od njih svoja pirinčište. Nu šta se dogodi? Bube su se tako razplodile, da je izdalo sieno i krma, te su morali svojoj stoci iz dalekih zemaljah za skupe novce hranu dobavljati, da im nepogine od gladi. Od onda volę, da im pirinčari nješto pirinča pozoblju, nego da im ostalo propada!“

Pak evo što piše drugi prirodoslovac g. Vuk Marinković o vrabcu:

„Dan današnji nitko nezna upravo kazati, je-li vrabac više polezna (koristna), ili više škodljiva ptica. Jedni vele, da veliko množenje gusjenicah dolazi odtud, što su vrabci iztriebljeni; drugi zahtievaju, da upraviteljstvo zapoviedi hvatanje i pokazivanje vrabčijih glavah, jer kažu, da ratarstvu većeg neprijatelja od vrabacah neima. Ciela je istina, da su i domaći i poljski vrabci prodržljive, lukave, popašne ptice, i da se za kratko vrieme strašno mogu naploditi. Kuda nedospie vrabac sa svojim gniezdom i prodržljivim kljunom! Gdje ljudi žive, onuda gradi i on gniezdo, i snese dva tri puta preko ljeta 5—8 pjegavih jajah. Ako je istina, kao dokazuje račun, da se od jednoga jedinoga para vrabacah za 8 godinah (a toliko žive) najmanje do 600,000 naploditi može, zaista starati se treba o njihovom umaljivanju, ako nećemo da nam sve, što se god jede, preotmu. Nego i priroda zaustavlja njihovo preko mjere množenje, jer nigdje, i gdje ljudi ništa protiv njim nečine, onolika jata vrabacah neopažamo. Mora dakle da mnoga jaja i mladi od grabljivacah i drugim povodom ginu. Da se vrabci uviek onako vladaju, kao kad mlade hrane, mogli bi s njimi zadovoljni biti; jer tada žive par po par, i donose u kljunu nebrojene gusjenice, a i sami troše mnoge hrušte ili kokice. Što je godina starija, i vrabčija jaja bivaju veća, i tim manje hoće

bubah. Čim se sunce rodi, tumaraju po bašćah, njivah, vinogradih i iz očijuh kradu što je najbolje. Zimi zadovoljni su opet i lošijom hranom.“

Odavde se vidi, da su vrabci, kao i sve drugo na svietu, koristni i štetni: treba dakle da se njihovom korišću poslužimo, a štetu da od sebe uklanjamo. Tako je i vatra na ognjištu, a voda u zdencu koristna: no svatko se čuva, da mu voda nepoplavi kuće, i oganj da mu je neobuzme. Čuvaj dakle snoplje i vinograde od vrabacah koliko znaš bolje; ako uza to mnogi vrabac i zaglavi, ništa zato. Nu radi štete ondje počinjene nezaboravljaj na njihovu korist i nezabtievaj, da se ova životinja ima sasvim utamaniti. Al to i nije tako laka stvar, kao što se čini. Prije ćeš kojugod drugu pticu iztriebiti i zatrti nego vrabca, jer je ovaj pored svoje drzovitosti vrlo lukav i oprezan, pak uz to se veoma razplodjuje.

U ostalom ima jošte više životinjah upravo koristnih, koje naši gospodari bezobzirce, al u zao čas progone, i o kojih ćemo napose govoriti. Danas ću jošte samo napomenuti **golube**, koji imaju možda toliko neprijateljah medju gospodari koliko i vrabci, te je odprije bilo upravo zabranjeno, osobito manjim gospodarom, držati golube, jer se je takodjer mislilo, da čine samu štetu. Pa šta rade Belgijanci, koji su poznati kao najvještiji i najpomnjiviji, i upravo prvi gospodari na svietu? Oni grade u sried polja golubinjake i hrane u njih golube. Tko nije vičan „izpeći, pa reći,“ tko nije vičan stvar dobro proučiti, prije nego o njoj sud izreče, on će i ovdje kazati „ono su budale.“ Al ih izkustvo uči, da pametno rade. Više nego ikoja životinja čini gospodaru u polju štete korov, i drač, otimljuć usjevu hranu i gušeć ga. To su mudri Belgijanci dobro upetili i zajedno su uvješbali, da golubi pozoblju neizmjerno množtvo sjemenja od svakojakoga korova, i da već time mnogo više koriste nego škode.

Vrieme, kad mogu golubi štetu nanieti, čini od prilike jedan mjesec, naime o sjetvi i žetvi. O sjetvi zoblju sjeme, ako se dobro ne zadrlja; no kad se pobrana, onda zoblju samo ono zrnje, koje je ostalo na vrhu, i koje i onako neće nići, nego će sagnjiti, nije dakle šteta, ako ga pozoblju. O žetvi opet zoblju zrnje, što je izpalo iz klasja, pak ako i koji klas otrune i ozoblju, bar će biti deblji njihovi golubići, koji se peku.

A cielu ostalu godinu hrane se golubi sjemenjem onoga bilja, što ga brojimo medju pljevelj, koji polju hudi, ili je upravo otrovan. Tako n. p. nijedna životinja nehrani se otrovnim i hudim mlječerom ili mlječikom (kačjim mliekom, *Euphorbia, Wolfsmilch*) do sam golub, koji njezino sjeme rado zoblje.

Kako se čuva kolje od truhloće.

Da drvo, osobito ono, koje je na zemlji ili u zemlji (n. p. stupovi, kolje itd.) dulje traje, preporučivano je već mnogo svakojakih sriedstvah, nu slabo koje pomaže, i to zato, jer kao što rekosmo, kroz šupljinice drva probija zrak u nutar i raztvara drvo. Tako n. p. opaljivanje stupovah, mazanje katranom od kamenog uglja, hudićevim uljem ili drvenom kvasinom (*Holzessig*) — sve je ovo dobro i shodno, al djeluje samo kratko vrieme, jer u mnogoj zemlji ima česticah, koje uzprkos ovoj zaštiti čine, da drvo vrlo brzo gnjije. Domisliše se dakle mazi, kojom treba drvo namazati, te dobiva kao kamenu koru, kroz koju nemože vlaga probijati. Uz to je ova maz jevtina i do sada je svagdje s dobrim uspjehom upotrebljavana.

Evo kako se ova maz pravi! Uzmi 50 djelovah (n. p. lotah) smole, 40 djelovah u prah satrte krede, 300 djel. biela oštra pieska, 4 djela lanena ulja, 1 diel mjedene crveni (*Kupferroth*) i 1 djel hudićeva ulja. Najprije kuhaj smolu, kredu, piesak i laneno ulje u gvozdenjaku (željeznu kotlu), onda primetni mjedenu crven i napokon hudićevo ulje, a pošto sve kako valja izmiešaš, uzmi bjelaču (kefu zidarsku), i namaži ovom mazju drvo, dok je vruća. Ako je pregusta, prilij lanena ulja. Namazano drvo se vrlo brzo suši i dobiva kao koru od kamena. Ova maz dakle valja osobito za stupove od brajdah, kolibah itd., jer za kolje bi se neizmjerno mnogo trebalo.

Kolje ćeš evo ovako sačuvati, da ti ozdol negnjije. Uzmi gašena vapna, (kreča), na jedno vedro vode od prilike jednu žlicu (zidarsku), to jest onoliko, koliko se u vodi raztopi, tako da voda ostane bistra i opet da se nasiti vapna (ovakva se voda zove vapnenjača, *Kalkwasser*). U ovu vodu umoči dolnji kraj dobro usušena i već zaoštrena kolja dotle, dokle dopire vlaga od zemlje, dakle od prilike za dvie stope, i ostavi u onoj vodi kolje jedno tri dana. Onda ga izvadi, pa kad se posuši, namaži ga razvodnjenim vitriolskim uljem, a razvodnit ćeš ga, ako n. p. u 4 funte vode nakaplješ funtu vitr. ulja. Nu dobro pamti, da je ovo huda stvar, s koje možeš lasno postradati, ako ju proliješ, zato se i zove slovenski hudićevo ulje. Po imenu nemoj pod živu glavu lievati vode u hudićevo ulje, jer bi ti planulo i ti bi zaglavio, nego uviek lievaj hudićevo ulje u vodu, i to polako. — Kad ovako uzradiš, bit će ti kolje ozdol tvrdo kao kamen, i trajat će vrlo dugo. To biva ovako. Dok je kolje u vapnenjači, sve se šupljinice napune vapna, a kad kolje namažeš hudićevim uljem, ovo se stapa s vapnom i postaje od njega tvrda sadra (*gips*), koja nepropušta vode ni vlage.

Drago bi nam bilo, kad bi ovo pokušao koji naš vinogradar i onda nas obaviestio o posljedku. Buduć da stvar nije preskupa, to bi se vinogradarom znatno prištedilo troška kad bi ovakvo pokamenjeno kolje makar samo jedanput dulje trajalo od običnoga. To bi osobito dobro došlo vinogradarom blizu varoših, neimajućim kolosiekah i kupujućim za skupe novce kolje.

Gospodarska pitanja.

Tko ima na prodaju jedan vagan čičoke (Topinamboura) i pošto?

Kako se pravi ulje od suncokreta?

GLASONOŠA.

Službene viesti.

— Buduć da se dogadja, da nevjerni sluge s pismah im predatih, kad je na poštu nose, odljepljuju listovke (*Briefmarken*), pak ih opet prodaju: dopušteno je napisati na prilepljenu već listovku rieč: Franco.

Gospodarske viesti.

— U Francezkoj se nadaju neizmjerno obilatoj berbi i osobito dobru vinu. Zato su bačve (vože) već sada skuplje od samoga vina. Lani je jedno veliko Francezko vedro vina (zvano *hektoliter*) stajalo 60—70 fr. šajna, a ljetos će valjda stajati 10—15 fr. sr. Kad se odbiju svi troškovi, slabo će šta preostati siromaku vinogradaru, koji tako željno želi obilatu berbu. I kod Rajne se nadaju jedanput većoj berbi nego što je bila lanjska. Ovdje treba jošte dodati, da je u Francezkoj ljetos vrieme za vinograde tako bilo povoljno, da je već sada gotovo sve groždje zrelo, a kod nas neima ljetos jošte ni zrele ranine.

— Ugarsko gospodarsko družtvo odredilo je ove nagrade za magjarske knjige: 100 zlatnih dukatah za najbolju knjigu o šumarstvu; 40 dukatah za nauku o ratilih. Čini mi se, da bi i naše gospodarsko družtvo najspasonosnije za sada djelovalo izdavanjem koristnih i dobrih gospodarskih knjigah, kojih kod nas neima ni od lieka.

— U Beč se sada vozi mlieko željeznicom čak iz Gjura (Raab). Za taj posao su sagradjena osobita kola, koja beru po 100 vedarah mlieka u vedrenjacih, stojećih na ledu, da se mlieko neukiseli, dok stigne u daleki Beč.

— Evo njekoliko podatakah o orijaškom napredku voćarstva u Českoj: God. 1857. zavedeno je u 80 selah rastilah (*Baumschulen*), a u školskih voćnjacih umnožio se je broj mladih voćakah za 80,000 komadah, u obće pak u svih voćnjacih českih posadjeno je lani do 250,000 voćakah, uz puteve 40,000, zatim je mnogo pustih mjestah voćkami zasadjeno, tako da ih se je svega skupa samo lani do pol miliuna nasadilo. U cieloj zemlji ima 1367 školskih rastilah, i jedno 12 miliunah voćakah. Ovako bi voćarstvo i kod nas moglo napredovati, kad bi naša gospoda onako revna bila, kao što su česka.

— Novine donose sliku i opis novoga premetala siena (*Heuwendemaschine*), koje je izumio i sagradio englezki ratilar Nicholson, i za koje je na izložbi ratilah u Salisburu radi njegove izvrstnosti prvu nagradu dobio. Ovo premetalo stoji 150 for., al zato zastupa 16—20 odraslih težakah, i sieno se brže suši nego kad ga ljudi premeću. 6% kamata od one kupovine čini 9 fr., pak onoliko ti već prvi dan donosi ono premetalo. Tko dakle ima mnogo siena i krme sušiti, a malo ima rukuh, neće faliti, ako si nabavi ovo premetalo.

— I u Koruškoj su počeli obučavati mladež u voćarstvu, ima ondje već jedno 100 školskih rastilah.

Svaštica.

— **Munjina muzikaš.** Na 16. Kolov. ove godine bila je u narodnom magjarskom kazalištu u Pešti glasbena zabava (koncert), kojoj će jamačno po svem svietu glas otići. Njeki ugarski prirodoslovac g. Lav Hamar, pomisli, nebi-li se moglo više fortepianah pomoćju munjine (elektriciteta) tako skopčati, da kad staneš udarati jedan fortepiano, i svi se drugi oglase. Ovoj pomisli dade povod nedavno izumljena poraba munjine, ili upravo one vrsti munjine, što no se zove galvanizam. Munjinom se mogu sve ure (sati) tako upravljati, da sve idu jednako. G. Hamar je namjestio na pozorištu 5 fortepianah, i druge priprave nije bilo nego množtvo tananih žicah s jednom debelom skopčanih, koja je dopirala do električke baterije u bližnjoj sobi namještene. Sad sjede fortepianista Fetter za jedan od onih pet fortepijanah i stane udarati. Iz prva se je čuo samo glas jednoga fortepijana i ljudi su već mislili, da su prevareni, kad na jedanput zaori sviuh pet fortepianah, igrajućih na isti mah (takt) i istu pjesmu uz gromoviti „éljen!“ slušalacah. I doista je to bio čaroban pogled, kako ona 4 fortepijana okrenuta prama slušaocem sami od sebe najkrasnije pjesme izvode, kako na njih tipke (klavesi) trepeću, a nikoga neima, koji ih udara. Kasnije se je broj igrajućih fortepijanah više putah mienjao: sad je samo jedan igrao, sada 2, sada 3, sada sviuh 5 — kako je htio onaj, koji je udarao onaj peti. Novine već mudruju o posljedicah ovog izuma i proriču čudesa, što ćemo ih uslied toga na skorom doživljeti. Europa je sada skopčana brzojavom (telegrafom) s Amerikom, od koje nas razstavlja more 1000 miljah široko. (O tom u budućem broju). Glasovitomu pijanisti Franji Lisztu ili drugomu kojemu u Parizu past će na um, da će sutra dati koncert u kojem amerikanskom gradu. On će to odmah onamo javiti, te će se ljudi sutradan sakupiti u dvorani. U stanovitu uru namjestit će se ondje fortepijano skopčan na način Hamarova s brzojavom, a Liszt će s njim opet skopčati žice od svoga fortepijana, namještenoga u njegovoj sobi. Liszt će za njega sjesti u „šlafroku“ i izvoditi iz njega prekrasne glase, koji će uzhitjeti 2000 miljah udaljene Amerikance. Ovo je danas jošte šala, no već sutra to može postati istina. Za munjinu neima vremena ni prostora, i o divnoj njezinoj sili toliko smo već primierah doznali, da ovo nije ni malo nemoguća stvar.

Ciena žitka od 14—21. Kolov. 1858.

	Pšenica		Raž		Ječam		Zob		Kukuruz	
	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr	fr.	kr.
Beč	5	10	—	—	2	19	2	37	3	44
Pešta	4	36	2	40	2	15	2	6	2	50
Mošon	3	54	2	19	2	4	2	13	2	42
Bečkerek	4	-	—	—	1	18	1	30	2	24
Novi Sad	3	24	—	—	1	42	1	24	—	—
Pančevo	3	12	—	—	1	15	1	30	2	24
Ljubljana	4	13	2	32	2	18	1	54	—	—

Hod državnjačah na bečkoj trgovani.

1. Rujna 1858.

Narodni zajam . . . . $82\frac{3}{8}$
Srbsko-hrvatske razteretnice . $81\frac{3}{4}$
Prid na srebro . . . . $2\frac{1}{4}$%

Dubljina Save.

28. Kolov. 1858. — 1′—0″—0‴ nad ništicom.

Urednik Gospodarskoga lista stanuje u Petrinjskoj ulici, u kući g. odvjetnika Dutkovića pod br. 411.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska narodna tiskarnica dra. Lj. Gaja.
Uredjuje u ime glavnoga odbora Bogoslav Šulek.

GOSPODARSKI LIST.

Izlazi četvrtkom. — Polugodišnja ciena: članovi hrv.-slav. gosp. družtva plaćaju samo 30 kr. poštarine, ili 15 kr. ako se pošilja u kuću; nečlanovi 1 for. 30 kr. poštom. ili 1 for. 15 kr. sr., kad im se pošilja u kuću.

BROJ 36. **U Zagrebu dne 9. Rujna 1858.** **GODINA VI.**

Podmorski brzojav.

Najviše smeta djelovanju čovječjeg uma prostor i vrieme. No nikada još, odkada sviet stoji, nije toliko učinjeno, da se svladaju ili bar umale ove zapreke, koliko u naše doba. Najveća brzina bijaše staromu svietu tiek konja: nikomu nepade na um, da bi se što moglo jošte brže obznaniti nego na konju. U našem vieku poslužismo se za taj posao vodenom parom, pak se je opet mislilo, da već neima bržega obćila (*Communicationsmittel*), da smo postigli vrhunac moguće brzine, kad smo mogli odpraviti parobrodom ili parovozom svoje pismo prijatelju u daleku zemlju. I zaista, tko se nije čudio, kad je čuo, da veliko more, što ga ima medju Europom i Amerikom, te je odprije trebalo više mjesecih za prieplov, da se ovo more može sada preploviti za 12 danah? Al to bijaše umu čovječjemu sve jošte sporo, on hćaše razvaliti još i ovu medju priobćivanja svojih mislih, hćaše, da kud on okom, tud i misli njegove skokom. I to mu napokon podje za rukom.

Kad je slavni Franklin slomio ubitačnu silu munji, i naučio nas ju voditi, kamo nam se hoće, kao što vodi diete nestašno janje na konopcu: čudom se je začudio sav sviet i napisao Franklinu, koji je ujedno pomogao osloboditi svoju domovinu od tudjega gospodstva, slavnu nadgrobnicu:

Eripuit coelis fulmen, sceptrumque tyrannis!

To će reći: „nebu je oteo munju, a samosilnikom žezlo."

Sviet se je radovao, što je strašna sila munje svladana. Al to jošte nije najveća pobjeda uma čovječjega: naš naraštaj je munju sebi podvrgao, da ga dvori i da mu bude listonoša, te dan danas telegraf misli naše zaista brzinom munje po svietu raznosi. Kad ovako ljudi postigoše cilj na kopnu, stanu mozgati, kako bi i preko mora misli svoje onako hitro odpremali. Izprva se to nemoguće činjaše: ta tko će premostiti puklo more; tko će unj stupove poudarati za brzojavnu žicu, noseću u iskri naše misli kud nam se hoće?

Ako ljudem nije moguće premostiti more i tako sagraditi put za svoje misli, a oni ga podmostiše, to jest podvukoše pod vodom žicu s jedne obale na drugu. Najprije je to bilo pokušano u Ameriki u Novom Yorku, gdje je god. 1843. Morse, koji je oko brzojavah, izza Oerstedta, najvećih zaslugah stekao, prvu žicu položio na dno mora, skopčav ovako obje obale novoyorske luke *).

Buduć da je ovaj prvi pokus sretno za rukom pošao, počeli su sve to dulje podmorske brzojave graditi. Prva podulja ovakva žica bila je god. 1850. medju gradovi Calais (u Francezkoj) i Dover (u Englezkoj) u more ponorena, i pokle se je žica ova, budući pretanka, prekinula, bude god. 1851. druga jaka pod onim morem podvučena, koja od onda sve do danas obstoji, te glavne gradove, englezki London i francezki Pariz skapča. Pošto se je valjanost i neizmjerna korist podmorskih brzojavah ovako potvrdila, stadoše sve države, imajuće preko mora zemlje, skapčati ih brzojavnom žicom. Dan danas je skopčana podmorskim brzojavom Englezka s Irskom, Belgijom i Holandijom. Švedska s Danijom, Francezka s Afrikom, Piemont s otoci Sardinijom, Korsikom i Maltom. Isto tako su napredovali podmorski brzojavi i u Ameriki.

Razmatrajuć Morse ovaj sretan uspjeh podmorskih brzojavah, poče napokon misliti, nebi-li se mogla Europa s Amerikom ovako skopčati. Prije 3 godine danah zače ovu misao, sastavi osnovu i g. 1856. 6. Stud. pozove bogate Amerikance, da se za taj posao sdruže. Amerikanci, kako su bistroumni, shvatiše umah korist ovoga podhvata i podpisaše u jedan dan 4 miliuna fr. za taj posao, a vlade, englezka i amerikanska, obećaše podhvatnikom svaku pomoć.

Da štioci uvažo neizmjerne zapreke ovakvoga preduzeća, treba im znati, da medju gradovi Valentiom u Irskoj i St. Johnsom u Newfoundlandu (u Ameriki), gdje je Atlantičko more, razstavljajuće Europu od Amerike, najuže, da je medju ovimi gradovi more jošte 1650 morskih miljah prostrano, pak je sve puklo more i nigdje neima otoka za počivalište. Uz to ondje strašne bure biesne, tako, da za godinu jedva 12 danah ima uzastopce bez vihra i bure.

Sve ovo nije zaplašilo smjele Amerikance: oni jošte god. 1856. opremiše brod, da mjeri dubljinu mora na cieloj ovoj prostoriji. Ovom mjeračinom se je dokazalo, da velikom srećom medju Irskom i Newfoundlandom neima grebenah i stienah, o kojih bi se malo

*) Isti ovaj Morse izumio je i stroj, kojim se sada telegrafira; radi ovih zaslugah dobio je ovih danah od europejskih vladah u ime nagrade 400.000 franakah (for. šajna). Oerstedt, rodom Danac, isumio je sam električki telegraf, to jest sadašnji brzi način javljanja mislih pomoću munjine, koja izvodi iskre, pak ove lete makar na kraj svieta, u jedan trenutak s jednoga kraja žice na drugi.

po malo brzojavna žica kao preglodala, a more da je duboko 10,000 do 14,000 stopah (cipališah).

Pošto se ovo sve pronašlo, eto nove biede! Kako da se napravi žica, koja će biti dosta dugačka, da dopre iz Europe u Ameriku, dosta debela i jaka, da se neprekine u moru, i opet dosta pružka, da se dade odviti i naviti. To nije bila zaista šala, i opet ju englezki majstori za čudo brzo napraviše.

Ova žica sastoji se iz 7 tananih u jedno uže zasukanih mjedenih (bakrenih) žicah, tako da je cielo ovo mjedeno uže samo 1/16 palca debelo, te je trostrukim kao tokom od gutaperče *) obavito, i ova je opet kudjeljom u katran umočenom omotana, a cielo uže je ozgor obavito željeznimi vrvcami, sastavljenimi svaka od 7 tananih žicah. Ovakva užeta trebalo je radi nejednake dubljine morske preko 2000 miljah; a 2000 radnikah radilo je o njem dan i noć, te je bilo do proljeća gotova, a stalo je 620.000 fr. sr. Sad je valjalo ovaj neizmjerni tovar od 48,000 centih ne samo na dva broda natovariti, nego baš naviti na ogromne valje, s kojih će se u more odvijati. Za taj tovar budu odabrana dva najveća parobroda, jedan englezki i jedan amerikanski, te se je mjedeni konop osobitim parostrojem srećno navio, na svaki brod polovica.

Pošto se je ovako sve s ogromnim troškom pripravilo, krenu oba mjedenim vrvom ili konopom natovarena broda na svoj važni put i stanu 7. Kolovoza lani odvijati konop od Irske prema Ameriki. Prva tri dana je sve u redu išlo, i već se je sve nadalo srećnu uspjehu, kad se eto 4. dan digne bura tako žestoka, da se je mjedeni konop 10. Kolovoza prekinuo, nit je bilo moguće od velika vihra uhvatiti prekinuti u moru kraj i opet ga spojiti; neima druge, nego povrati se kući i počni iznova posao. Nu konopa za 70 miljah propade i tako je valjalo opet čekati, pa buduć da medju Europom i Amerikom neima podulje mirna mora nego ljeti, trebalo je odgoditi sav posao do godine. Ovom nesgodom štetovalo je dotično društvo 250.000 for. sr. — Drugdje bi se bili dionici uplašili od daljega posla; al se nisu uplašili Amerikanci i Englezi. Preko zime bude jošte bolje i točnije sve pripravljeno, i 13. Lipnja o. g. krenu opet oba natovarena broda na put s tom namjerom, da će na sredini puta medju Europom i Amerikom oba kraja od konopa spojiti, pak onda jedan brod prama Ameriki krenuti, a drugi natrag prama Europi, nebi-li tako brže posao svršili.

Nu kao da se je more opiralo novoj oblasti, što si ju je čovjek uzeo prisvajati nad njim, podignu se silni vihrovi, razkinu konope i raztjeraju brodove. Pet putah su smjeli podhvatnici ovaj posao ljetos opetovali, al nikako nehtjede im sreća poslužiti, uviek se je bura digla i konop prekinula. Tim je družtvo neizmjerno štetovalo, te su dionice, (akcie) za koje se je izprva platilo 10 000 for. sr., spale na 2000 for.

Dionici družtva odluče s ostatkom uloženoga novca jošte jedan put pokušati, nebi-li im sreća poslužila; jer su se uvjerili, da je glavna zapreka, što se nikada nisu namjerili na liepo vrieme. Na 26. Srpnja (Jula) ove godine krenu brodovi „Agamemnon“ i „Niagara“ pošljednji krat na svoj kobni put. Netom su stigli na debelo more, eto ti opet biesne bure, koja je sve do prvih danah Kolovoza brodove po moru gonila, da ni posla svoga nisu mogli započeti, a kamo-li ga dočeti. Više putah bijahu u tolikoj pogibiji, da su svaki čas mislili, sad ćemo potonuti. Najposlje more kao iznemogne, nemogav odoljeti čovječoj snagi, posao se započe i sretno uze napredovati; al eto jada iznenada! Namjere se na ogromna kita (*Wallfisch*), i ovaj stade sliediti ove neobične goste. Da se je samo kosnuo konopa svojom golemom tjelesinom, za stalno bi ga bio prekinuo i sav posao pokvario. Napokon na veliku radost brodarah izčezne kit, i oni sretno stignu 6. Kolov. ove god. jedni u irsku Valentiu, a drugi u amerikanski St. Johns, u luki Trinity, i stanu se umah novim brzojavom jedan drugomu oglašivati. Na prvi glas, da je ovaj ogromni posao srećno za rukom pošao, poskoče dionice družtva (koje je već bilo do blizu sva svoja 4 miliuna potrošilo) opet na 1000 for. vriednosti, i po svoj Englezkoj i Ameriki zaori glas neizmjerne radosti i uzhićenja, što je ovo divno djelo čovječeg uma srećno za rukom pošlo. Jer valja znati, da su Amerikanci ponajviše englezkoga plemena, i da s Englezkom živo trguju. Koliko to pako veselje trgovcu, kad može svoju robu za jedan sat naručiti, gdjeno je prije trebao 14 danah. Zato se je već novo družtvo sdružilo, koje će, videć da je to stvar moguća, prevući jošte jedan konop iz Europe u Ameriku; jer da sadašnji telegraf dan i noć radi, nebi mogao opet sve poruke i viestnice (depeše) amo tamo oprematі, tako živo obće obje ove zemlje jedna s drugom. Zato i pišu englezke najslavnije novine „Times“ (čitaj: Tajm): „Odkad je Kristof Columbo Ameriku obretio, ništa nije učinjeno, što bi se moglo ma iz daleka samo uzporediti s ovim neizmjernim razprostranjenjem čovječjega područja i djelovanja. Brzojavnom žicom se je prostrani okean medju Amerikom i Europom za čovječji duh kao izsušio i mi smo u tom pogledu s Amerikom kao jedna zemlja. Sada, pokle je ova najmučnija zadaća srećno svršena, možemo smjelo tvrditi, da neima na vasionom svietu mjesta, s kojim nebismo mogli neposredno obćiti. Sada znamo, da nam je u njekom smislu podieljeno svojstvo posvudnosti, to jest, da ćemo moći duhom svagdje biti. Za kratko vrieme skopčat će se Amerika s Azijom, pak u Aziju se već sada gradi brzojav iz Europe, kao što je već u Afriku dogotovljen. Kad to bude, nestat će daljine. Mi (to jest „Times“) moći ćemo onda svaki dan našim štiocem priobćivati, što se je igdje na svietu znamenita onaj dan dogodilo, svaki dan ćemo onda kao svietopis (*Weltchronik*) donositi. Sretni smo i presretni, što je Englezkom sudjeno izvesti toli važan za cielo čovječanstvo podhvat.“

---

*) Gutta-percha je sok njekoga drveta rastućega u vrućih zemljah.

I zaista imaju Englezi, čim da se ponose; jer što sada čovječje misli nepoznatom dubljinom okeana amo tamo sievaju, što su oba glavna djela zemlje, stari i novi sviet, približena, dâ spojena spravom, za koju neima vremena ni prostora; što sada možemo doznati dogadjaje, koji su se prije pol sata u dalekoj Ameriki dogodili — to je zaista ponajvažnije djelo našega vieka, nadmašujuće sve, što je ikad mašta (fantazija) u najvećem naponu izumila. Engleze pako ovaj triumf čovječjeg uma nad prirodom tim više diči, što ga nisu održali slučajno i bez napora, nego znanošću i dugotrajnom borbom sa svakojakimi zaprekami, te se je i ovdje izpunilo, što je slavni pjesnik Kollár česki pjevao:

Pevné vůli, túžbě ušlechtilé
Rádo dává nebe dojit cíle.

To će reći:

Tvrdoj volji, plemenitoj želji
Daje nebo, te prispieva k cielji.

Ovom prilikom napomenut ćemo jošte jedno čudo, kojemu će ovaj brzojav povod dati i koje će se mnogomu činiti nevjerovno, akoprem je stvar posve naravna. Kad tko u Zagrebu uztelegrafira kakvu viest u Ameriku poslje podne, ona će tamo stići isti dan prije podne — dakle prije će tamo stići nego što je bila odavde odpremljena To biva ovako: kao što nam se čini, kad stojimo na mostu, a gledamo u vodu, da most leti, a voda da stoji: isto tako čini nam se, gledajućim sunce, da zemlja naša stoji, a sunce da se oko nje okreće; a u istinu je baš protivno, sunce stoji, a zemlja se oko njega okreće. No buduć da je zemlja okruglu, sunce nikada nesvietli cieloj zemlji, nego samo jednoj polutki, a na drugoj polutki je onda noć. Kako se zemlja neprestano vrti, to dakle ima uviek, no na različitih mjestih, i jutro, i podne, i večer. Na primjer, kad se nam sunce za gore skriva, Amerikancem se upravo pomalja, dakle kad je kod nas večer, u Ameriki je jutro: naravno je dakle, da će Amerikanci naše večernje viesti već u jutro dobivati. — O predmetu ovom ima u lanjskom Nevenu od g. Prausa izvrstan članak pod naslovom „Brzojavno čudo na oko" na strani 83. svezku drugom, kamo upućujemo sve naše štioce, koji se žele o tom potanko obaviestiti; mi smo to ovdje samo natuknuli.

Nove banke.

Drago nam je, što možemo našim štiocem donieti veseli glas o povratku srebrnoga novca, o kojem je upravo na 1. Rujna o. g. izišla carska naredba. Da ovu stvar štioci dobro razumiju, treba nam se malko natrag povratiti.

Naše banknote neizdaje država nego družtvo narodne novčare (*Nationalbank*), koje je za to dobilo dopuštenje od same vlade, i koje se naročito duži na svakoj banki, da će donoscu platiti onoliko u srebru, koliko je napisano na banki. Po tom je dakle svaka banknota kao zadužnica (obligacija) ili mjenica (*Wechsel*) izdata od novčare. Nu g. 1848. u ondašnjem metežu morala je banka sila novacah uzajmiti vladi, da može rat voditi. Buduć dakle nije mogla radi toga dužnosti svojoj zadovoljiti i svaku njoj za izplatu donešenu banku u srebru izplatiti: zato da nepropane i da nebude bankrot, izdala je visoka vlada zapovied, da novčara nije dužna izplaćivati srebrom svoje banknote, a svatko da je dužan primati banknote mjesto gotova novca. To je izvor i uzrok pridu (ažiu): svatko se je bojao, da novčara možda nikada više neće moći svoje banke kovanim novcem izplatiti; zato je svatko srebro čuvao, a banke samo za nevolju primao, i to prema srebru u obaljenu cienu; baš kao da tko prodaje zadužnice izdate od dužnika, koji nemože platiti, te neće jamačno toliko za nje dobiti, na koliko glase. Čim veća je bila pogibija i opasnost, tim je više skakao prid, tim su niže padale banke.

Hvala vještoj upravi austrijanskih financijah, oprošteni smo od zlosretne škale, koja je bila prije pol vieka našim otcem toliko grde štete počinila; jer je onda svatko za banku glaseću na forintu, dobio samo 12 krajcarah. Obćeniti je bio strah, da će nas isti jadi zadesiti: nu evo sretno izplivasmo. Nestadkom straha i nepovjerenja nestajaše i prida, tako da dan danas prid čini već samo 1 fr. na stotinu fr.; jer se je vlada banki ponajviše oddužila, i ova je preko 100 miliunah srebra skupila, te će moći opet dužnosti svojoj zadovoljavati.

To joj se zapovieda pomenutom previšnjom carskom naredbom od 1. Rujna. U njoj se nalaže, da narodna novčara mora od 1. Studenoga (Nov.) o. g. izdavati nove banke od 1000, 100 i od 10 fr. austrijanske vrednote. Od ovih novacah čini 105 fr. naših sadašnjih 100 fr. sr. Ove nove banknote morat će narodna banka u Beču svakomu, koji to zaželi, izplatiti srebrom; zato će ih pako svatko morati primati mjesto gotova novca. Dosadašnje banke povuć će se natrag i izgubiti malo po malo svoju valjanost, prema tomu, koliko se novih bankah u sviet turi. Po imenu će dosadašnje banke od 1000 fr. valjati samo do 30. Lipnja (Juna) 1859, banke od 100 i od 50 fr. do 31. Kolovoza (Augusta) 1859, a banke od 10 fr. do 31. Listop. (Oktobra) 1859. Kad će prestat valjati manje banke od 5, 2 i 1 fr., to će se kasnije odrediti.

Samo pazi, da se neprevariš, primajuć nove banke: nova desetača (10 fr.) vriedi u sadašnjem novcu samo 9 fr. 31 kr.; a stara desetača vriedi u novom novcu 10 fr. (stotinjakah) i 50 kr. (stoticah).

Kako je ova nova naredba spasonosna, opet nas je strah, da će narodu onemiljeti, jer je kod nas navada, da se naredbe samo učenim slogom u zemaljsko-zakonskom listu oglašuju, a da-li ga tko čita, i da-li ga tko razumie, za to si nitko glave netare — prema izreki: „scripsi, et salvavi animam." Tako ostaju premnoge krasne naredbe samo na papiru. Strah nas je, da se ni ova naredba neće narodu, kao što valja, protumačiti, te će ga varalice globiti i varati, a on će nove banke samo kao nov porez smatrati i mrziti na nje. A tomu može samo poglavarstvo doskočiti.

GLASONOŠA.

Domaće viesti.

— Kad smo ovih danah priobćivali imena izabranih u glavnoj skupštini gospodarskoga družtvą odbornikah, izostalo je ondje slučajno ime gosp. **Andrije Jakčina**, odvjetnika, što evo izpravljamo.

Gospodarske viesti.

— Modenska vlada, želeć popraviti ratarstvo, odredila je, da se ima svake godine držati gospodarska izložba, a počet će se s njom g. 1859. Na ovoj izložbi podielit će se 1000 franakah i zlatna kolajna vriedna 200 franakah onomu gospodaru, koji svoje gospodarstvo najbolje uredi umnim gospodarenjem, to jest koji najbolje obradi svoje zemlje, najviše uzhrani stoke, i nabere krme itd.

— U Parizu je bila ljetos mjeseca Svibnja izložba vrtnih plodinah. Ruski knez Trubeckoj, desivši se onda u Parizu, da pokaže, kako se razumiju i Rusi u vrtlarstvo, dade donieti tja iz Moskve svoje cvatuće prekrasne palme, kojim se je malo i veliko čudilo

— Štajerska vinara (*Weinhalle*) dobro napreduje, nu to da se ima najviše pripisati vještoj i krepkoj upravi njezinoga pivničara Kocha (iz Rheingaua, gdje ima na glasu vinarah), te jedva dospieva namiriti potreboće svojih područnih skladištah u Gradcu, Celovcu, Ljubljani i Trstu. Mnogo je njezinoga vina otišlo tja u Bolonju.

— Najvećih gunjah (tunjah) ima po svoj prilici na podanku Vezuva; ima ih ondje, koje i tri funta važe, pa i sama drveta, kod nas kao grm, ondje su kolik hrast.

— U Belgiji i Holandiji imaju ljetos toliko odojakah, da se u glavnom gradu Bruxelli odojak prodaje po 30 kr.; a u Holandiji su mnogi seljaci više odojakah utopili, nemogav ih sve ni pojesti ni odhraniti.

(*Ill. Landw. Dorfz.*)

Svaštica.

— **Kako se muhe razplodjuju na povoljnu vremenu.** Jedna ženka snese n. p. u Travnju od prilike 80 jajacah. Ako se od ovih samo 40 muhah ženskih u Svibnju izleže, od kojih opet svaka po 80 jajacah snese, evo ti u Lipnju 3200 muhah. Ako su od ovih opet polovica ženke, to ćeš imati u Srpnju 128.000 muhah, od ovih u Kolovozu 5,110.000, a u Rujnu već 204,800.000 muhah. Ako je jošte jesen liepa, da se i ove okote, evo ti u Listopadu 8.192,000.000, dakle svega skupa za jedno ljeto preko 8000 miliunah! Kolíki je ovo neizmjerni broj, o tom će se svatko uvjeriti moći, ako uzme brojiti. Brojeć dan i noć bez predúška, nećeš nabrojiti jednog miliuna. Na sreću se Bog postarao za neprijatelje muham, koji prieče, te se muhe nemogu ni iz daleka onako razploditi.

— Već smo javili, kako je ljetos ubitačno, kad koga buba ubode. „Slov. nov." javljaju opet nov primjer ove opasnosti. Na 23. Kolovoza ubola je pčela njekog ugarskog župnika u vrat, i on je za 10 minutah izdahnuo.

— U Ferendiji (u Banatu) počini vihar 12. Srpnja silnu štetu. Jedan težak baš htjede u polju prezati konje, kad vihar naidje, pak i kola i konje podiže. Težak ustrašen pobjegne, ali medjutim konji već padoše i kolački otrče u selo; kola pak odnese vihar još više i na njekoliko stotinah korakah padoše, ali sva na komadje izkrhana. Otud ode vihar na groblje, tu iztrže matoru bagrenu iz koriena i odnese je na više stotinah korakah, pa je spusti na zemlju upravo, kao da je tamo od vajkada rasla. Poslje ode na vinograde, pak i tamo trista čudah počini. Kud je god prolazio, svuda je zemlju izrio i u vis nosio. Na posljedku dodje na njive, gdje su baš ljudi kosili žito, i tu načini darmar od krstovah i snopovah. Jednoga kosača spopade i premda se ovaj nije htio dati, opet ga je vihar ovamo onamo vukao. Taj vihar biesnio je i u Buzjašu, Liblingu, Deti i Bućinu.

— Budući da se ljudi u gornjoj Ugarskoj boje, da ove godine neće biti dosta siena, to se prodavala na vašaru u Tokaju jedna krava za 4 fr., a jedan konj za 6 for. sr.

— U Draždjanih pokazuju za novce jelena od osam godinah, koji neima više nego šest palacah u visinu. Zaista velika zoologiska riedkost.

Trgovina.

Z. Iz **Varaždina** 2. Rujna. Evo Vam ciene i kolikoće žitka, što se je ovdje prodao 26. Kolovoza i 2. Rujna.

Pšenice (vagan od 86 ft.) prodano 26. Kolov. 476 vag. po 3 for. 36 kr., a 2. Rujna 365 v. po 3 f. 36 kr.

Raži (vag. od 80 ft.) prodano 26. Kolov. 320 vag. po 2 fr. 30 kr., a 2. Rujna 183 vag. po 2 f. 30 kr.

Ječma (vag. od 65 ft.) prodano 26. Kolov. 45 vag. po 2 fr., a 2. Rujna 64 vag. po 2 fr. — kr.

Zobi (vag. od 45 ft.) prodano 26. Kol. 199 vag. po 1 for. 23 kr., a 2. Rujna 143 vag. po 1 fr. 40 kr.

Kukuruza (vag. od 85 ft.) prodano 26. Kol. 785 vag. po 2 fr. 48 kr., a 2. Rujn. 381 vag. po 2 fr. 36 kr.

Krumpira nit je šta doveženo nit prodano.

Ciena žitka od 14—28. Kolovoza 1858.

	Pšenica		Raž		Ječam		Zob		Kukuruz	
	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr	kr.
Zagreb	4	—	2	40	2	12	1	30	2	54
Osiek	3	12	2	18	1	42	1	36	2	36
Rieka	4	30	2	55	2	10	2	—	2	50
Karlovac	3	45	2	24	1	48	1	36	2	45
Otočac	4	10	—	—	3	10	1	50	3	50
Ogulin	4	10	—	—	2	40	1	40	3	30
Vinkovci	2	—	—	—	1	9	1	18	2	12
Makarska	4	59	3	27	2	52	—	—	3	15

Hod državnjačah na bečkoj trgovani.

1. Rujna 1858.

Narodni zajam . . . . . . $83\frac{9}{16}$
Srbsko-hrvatske razteretnice . $82\frac{3}{4}$
Prid na srebro . . . . $1\frac{1}{4}$%

Dubljina Save.

4. Rujna 1858. — 1′—6″—6‴ nad ništicom.

— **Što se je u Kolovozu radilo na vrtu u Liepojvesi.** Cieli mjesec su pitomci očili (okulirali); dva pako težaka okopavali su i plieli rastila.

U Zagrebu 31. Kolov. 1858.

Ed. Prutsch, vrtljar.

Odgovori uredništva.

G. V. Š. u M. Vagan čičoke (topinamboura) stoji u Biškupcu (blizu Varaždina) kod g. Prasničkoga 1 fr. sr.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska narodna tiskarnica dra. Lj. Gaja.
Uredjuje u ime glavnoga odbora **Bogoslav Šulek**.

GOSPODARSKI LIST.

Izlazi četvrtkom. — Polugodišnja ciena: članovi hrv.-slav. gosp. družtva plaćaju samo 30 kr. poštarine, ili 15 kr. ako se pošilja u kuću; nečlanovi 1 for. 30 kr. poštom, ili 1 for. 15 kr. sr., kad im se pošilja u kuću.

BROJ 37. U Zagrebu dne 16. Rujna 1858. **GODINA VI.**

Spolovinstvo.

Žalostna je prielazna doba, u kojoj živimo. Gospodari, koji su imali bezplatne težake, lišeni su iznenada ove pomoći, a seljak, osjećajuć svoju slobodu, tako je povisio cienu svojoj radnji, da ju jedva smâžemo i da ju jedva naplaća naša još od prije vrlo zapuštena zemlja. A pored ove velike nadnice opet nemogu gospodari mnogih okolicah onoliko težakah u horu dobiti, koliko im treba. Nu „svako zlo ima svoj liek;“ ali ga ljudi neznadu i netraže, „dok im god nedogori zublja do nokatah.“ Tako je i kod nas. Nevolja ova natjerala je ljude, te se je kod nas razvila njeka vrsta gospodarske zadruge (socializma), kod koje vlastelin u njekom pogledu obično dobro prolazi, pak uza to je i težaku dobro. Tako n. p. mlatioci nedobivaju plaće nego stanovit dio omlaćena žita. Isto tako daje se kositba i spravljanje siena, sijanje kukuruza siromašnijim seljakom ili željarom za stanoviti dio ljetine (priroda). Ovo je medjutim samo zametak i početak gospodarske zadruge, o kojoj sam ovdje nakanio pisati; i ovo novo odnošenje je osobito zato škodljivo, što se u njem zemlje negnoje i što onaj dio siena ili drugoga žita, koji se daje radiocu, za samo gospodarstvo kao propada, jer se u prilici gnoja više na polje nevraća, radi čega mora da bude zemlja sve to siromašnija i jalovlja. Mnogo ćemo bolje uraditi, ako damo naše zemlje pod pravi zakup (arendu) za stanoviti dio dohodka i uza stalnu naseobu. Ovo je prava r a t a r s k a z a d r u g a (*agrarischer Socialismus*), zato se i zovu u Italiji oni seljaci, koji obradjuju čiju zemlju za stanoviti dio ljetine *sociali*, *coloni*.

Od ove vrsti zakupa ima tragovah već u prvom vieku kršćanstva. C. Plinius Caecilius Secundus tuži se Paulinu u njekoj poslanici, da mu njegovi zakupnici kod Komanskoga jezera radi višeljetne nerodice nemogu plaćati zakupnine (arende), te hoće da zlu doskočí zakupom od ljetine. *)

Po svoj prilici se nije sam Plinij ovomu načinu zakupa domislio, već je ovakvo zakupstvo već prije postojalo, a Plinij ga je samo prigrlio, kad su mu njegovi zakupnici osiromašili.

Od onda se je ovo zakupstvo sve do danas uzdržalo u svih onih talijanskih pokrajinah, gdje imaju vlastela mnogo zemaljah, a zakupnici malo novacah, te su im pokretnine, po imenu stoka, sav njihov imutak. I u onih hrvatskih zemljah, koje su njekoć spadale pod mletačku republiku, n. p. u Istri, postoji dan danas ovaj način zakupa, te se ondje pravi vlastnik zemlje zove g o s p o d a r, onaj, koji ju drži pod zakupom napolicê ili s polovine, zove se u Istri s p o l o v a r (drugdje n a p o l i č a r) ili soč, (po talijanskom *sociale*); njegov dvor zove se z a t k a (talijanski *stanza*), a zemlja data s polovine zove se s p o l o v n o (drugdje n a p o l i c a).

Možda će biti drago našincem, oko im ovdje u kratko opišem ovaj u drugih slavenskih zemljah slabo poznati način zakupstva.

Vlastelin imajući mnogo zemaljah razdjeljuje ih na zatke. Nisu sve zatke jednake, nego ima većih i manjih, i vlastelin gleda da dobije prema veličini zatke spolovara, imajućega toliku družinu, da može kako valja obraditi zemlje.

Zakupni ugovor čini se obično na 5 godinah; ako se spolovaru svidi, i ako je bio s njim vlastelin zadovoljan, onda se pogodba opet na 5 godinah ponavlja.

Vlastelin treba da sagradi kuću i gospodarske sgrade; orudje i pokretnine donosi spolovar, a za kola i druga ratila dobiva obično pomoć od vlastelina.

Polovinu stoke, što je treba za zatku, donosi navadno spolovar, i ova mu je stoka ujedno jamčevina (kaucija). Drugu polovinu daje vlastelin, te se onda sva stoka komasira, to jest postaje zajednica vlastelina i spolovara: nit može kazati vlastelin za koju glavu stoke, da je njegova, niti spolovar, već je svaka glava napólak obojice. Ako spolovar donese više stoke nego što ga zapada, vlastelin mu višak gotovim novcem naplaća ili drugčije nadoknadjuje; ako je pako manje donese, treba da to on vlastelinu s vremenom nadoknadi. Dobitak i korist stoke dieli se na dvoje, tako, da n. p. od zaklanoga krmka jednu polu dobiva vlastelin, a drugu spolovar; i kad se proda ugojen vol, pola novca ide vlastelina, a pola spolovara.

Spolovar daje za to vlastelinu voznę težake, kad što na broju, kadšto se ni nebroje, no uviek je načelo, upotrebljavati što se manje može spolovarovu marvu,

*) Evo njegovih riečih za one, koji znadu latinski: „Occurrendum ergo augescentibus vitiis et medendum est: medendi una ratio, si non nummo (za novac) sed partibus (za dio plodinah) locem, ac dein ex meis aliquos operis exactores, custodes fructibus ponam, et alioquin nullum justius genus reditus, quam quod terra, coelum, annus refert.“

da ovaj uzmogne svoje polje dobro obraditi i da mu se poda prilika zaslužbi. Kad spolovar radi vlastelinu, ovaj ga hrani.

Ručni se težaci nit potrebuju, nit ugovaraju. Kao što i sada čine naši seljaci, tako rade i spolovari, jedan drugomu hode na molbu. Isto tako se uzajamno pomažu spolovari i pravi seljaci, a vlastelin na to negleda.

Od svake ljetine (priroda), dakle i od vina, polovina ide obično vlastelina; no u tom pogledu ima, prema okolnostim pojedinih miestah, i iznimakah. Mjesto činža od vrta daje spolovar gospodaru ustanovljen broj živadi i jajah.

Svakoj zatki daje se i sjenokošah, koliko treba, a gdje neima obćinskoga pašnika, i za taj se brine vlastelin.

Zemljarinu, obćinski danjak i sve prireze (*Zuschläge*) plaća sam vlastelin, a spolovar hodi na obćinsku robotu; van kad treba mnogo težakah, n. p. kad se cesta gradi, jer onda treba vlastelin da ga plaća.

U siromašnih okolicah, gdje vlastelin obično neima dovoljne glavnice za gospodarenje; gdje vino radja; gdje ima slabo pašnikah i marva se nemože sva na jednom mjestu pasti, nego sad ovdje sad ondje; gdje vlastelin ima više oddieljenih manjih dobarah; gdje neima u horu dovoljnih težakah — ondje je spolovinstvo najsgodniji i najprobitačniji način gospodarenja, te osobito stočarstvu u prilog; jer spolovaru se sve, što prištedi, najbolje plaća, ako to ulaže u stoku. Buduć da mu se netreba brinuti za porez, to nikada nedolazi u nepriliku, da mu se radi neplaćena poreza stoka prodaje, i buduć da i vlastelinova korist zahtieva, da bude na zatki sve to više marve: zato obćine spolovarske imaju uviek više stoke nego obćine, u kojih ima slobodnih seljakah i vlasteoskih majurah — a pamtit treba, da je mnoga stoka znak seljačkoga blagostanja.

Marljiva seljačka porodica mnogo bolje izlazi na ovakvoj zatki, gdje ima sve, šta joj za dobro gospodarenje treba, nego na svojoj zemlji, ako je ima premalo. Kad udari nedaća i nerodica, vlastelin sam podupire svoje spolovare, koliko može, da mu zatke neopuste. Zato se više putah trefi, da seljak, imajući malo zemlje, a mnogo djece, prodaje svoje selište, za dobivene novce kupuje stoku, pak onda se naseli na zatki, gdje mu bolje ide, te može za njekoliko godinah, ako inače sreća služi, opet kupiti vlastito selište.

Da vidimo, kako djeluje spolovarstvo na tèženje zemlje (*Bodencultur*). Sav uspjeh visi o marljivosti i razboritosti spolovara; no u tom treba, da vlastelin priskoči u pomoć svojim spolovarom. On je doduše gledan u njih kao njihov gospodar, no svatko znade, da je težko seljaka riečmi uglaviti i uputiti. Najbolje dakle prolazi onaj vlastelin, koji ima na svom imanju majur za izgled: pak ako se ovdje dobro uzgospodari, jamačno će se spolovari u vlastelina ugledati i po njem se povesti. Radi ovoga odnošenja voli spolovar primiti kakav popravak, kakvu novotu od svoga vlastelina, nego slobodan seljak, koji opet spolovara nasljeduje. Ovako se spolovarstvom popravlja u obće ratarstvo jedne okolice.

(Ostatak u budućem broju.)

Poraba i čuvanje voća.

Jabuke dozrievaju, kruške dozrievaju! Kako ćemo ih najbolje upotrebiti; kako ćemo ih najsigurnije za zimu ostaviti? Tako pita mnoga gospodarica. I voće zaista vriedi, da oko njega nastojimo, jer nam daje krasnu, probavnu, krv čisteću hranu; jer se voćem može mnogo druge hrane prištediti; dà mučim o slasti, koju nam daje zimi i s proljeća dobra jabuka ili kruška.

Da vidimo dakle, kako nam treba postupati, ako želimo taj cilj postići.

Tko želi ostaviti za zimu svieže ili frižko voće, neka drži ova pravila:

1. Voće treba da je sasvim zdravo i zrelo; nedozrelo voće se nedrži dugo.

2. Pazi, da neozlediš jabuku ili krušku, osobito ako joj je mekana i gladka kožica, a prhka mekač. Zato nemoj spravljati otrešeno voće i ono, koje je na tle palo, nego samo branice.

3. Ubriši dobro svaku jabuku, i onda ju spravi u kakvu kliet (komoru), kamo mraz nedopire ili u hladnu pivnicu, a pazi, da nebude nijedne ozledjene medju njimi.

4. Jesensko voće ostavi jedno 2 nedjelje danah u hladnoj klieti, a zimsko spravi čim prije, dakle 2—3 dana pokle si ga nabrao, u zimovnik ili voćnicu (*Obstkammer*), to jest u mjesto, gdje će prezimiti.

5. Gledaj da bereš voće na liepu danu, jer se vlažno voće neda preko zime čuvati.

6. Voćnik treba da je suh, da u njem neima ni odviše, ni premalo topline, dakle niti izpod 5°, niti više od 10°.

7. Stvari, koje truhnu, kao slama ili stare daske, i u obće koje smrde, ukloni iz voćnika.

8. Ako može biti, postavi sve jabuke i kruške na mušicu, a stapka ili držak neka je gori; i nikad nemeći više voća jedno na drugo nego 2—3 vrste. Samo voće osobito tvrde mekači može se dulje na hrpi čuvati.

9. Da se oprostiš miševah i parcovah (štakorah), omotaj noge od stola ili police, na kojoj je voće, za 2 stope papirom nauljenim to jest uljem (zejtinom) namazanim; ili pako pribij na sve četiri strane svake noge 4—6 palacah dugački komad lima (pleha), pa dolnji kraj lima uzvij tako, da se nemože ni preko njega, ni medju pojedinimi komadi prevući miš ili pacov; a da ga ni preskočiti nemože, pribij ga jedno 2 stope visoko od zemlje.

10. Najbolje je metati voće na ljesice od vrbovih šibicah.

Ako želiš fino i nježno voće dugo čuvati, a ti odaberi najljepše jabuke ili kruške, ubriši ih dobro suhom krpom, i onda zamotaj svaku napose u papir,

na kojem se štampa, dakle u kakve stare novine, a krajeve od papira savij kod držka. Onda obloži slažinu (škrinju) ili bačvicu takodjer onakvom hartijom, meći unutar voće tako, da mu bude držak gori, a na svaki nasad voća naspi za koji palac čistih mekinjah (posejah), ovsene ili lanene pljeve, ili pako sitno utučena drvena ugljevja; uzeo koju god od ovih stvarih, svakako pazi, da bude suha. Ovako napuni jednu ili više škrinjah i čuvaj je na hladnu mjestu. Kad što pogledaj, nije-li koja jabuka gnjiti počela, pak ju odmah ukloni, ako nećeš, da ti ostale okuži.

Za nevolju može se voće, koje se dugo drži, i u trapu (jami) 2 stope duboku i zobnom slamom obastrtu, onako od prilike kao krumpir, podugo držati.

Komu je sve ovo nepriličnó, može svoje voće jošt i drugčije dobro upotrebiti.

Prvo, sušenjem. Dobro sušeno voće (naški ošap ili ošaf zvano) drži se i više godinah i vrlo je zdravo jelo. Samo treba kod sušenja pametno postupati. Voće se suši u osobitih sušionicah, u pećih za kruh, u vrućoj sobi, ili na suncu. Navadne naše sušionice nevaljaju za taj posao, jer ondje postaje voće dimljivo. Ako želiš sušiti voće u peći za kruh, da ti nesgori, najbolje ćeš uraditi, ako ga metneš u peć izza kruha, jer ona je toplina najprimjerenija voću. Samo se od sebe razumieva, da ti valja jabuke izkrižati; al da bude osap tečniji, treba ti ih i oljuštiti (obieliti). Budući da je to spor i dosadan posao, izumili su osobito ljuštilo, kojim se jabuke jednako i tanko ljušte i uz to tako brzo, da možeš ovim ljuštilom za jednu uru preko 2 vagana jabukah oljuštiti. Ovakvo ljuštilo stoji (osim poštarine) samo 1 fr. sr., a možeš njim i krumpir, repu itd. ljuštiti.

Mnogi suše voće u sobi na peći; nu para, što se izvija iz frižka voća, hudi zdravlju. Tko ga svakako želi u sobi sušiti, neka zasloni peć zaslonom, makar od papira samo, pak će prije usušiti. Ovakvo voće treba svakako jošt i kasnije u vrećicah dulje vrieme u sobi držati, inače lasno pljesnivi.

Drugi opet suše voće na suncu: oni nižu tanane križke od izkrižanih jabukah iglom na jake konce, i ove vješaju u triemu ili u zračnih komoricah, kamo sunce dopire. Ovo je zaista najprostiji i najjevtiniji način sušenja, nu tomu se hoće osobito liepa jesen, i svakako je dobro, ako se ovakav ošap kasnije dosuši u peći, iz koje je kruh izvadjen. Napokon treba ovakve kalotine, prije nego je kuhaš, vrućom vodom popariti i dobro oprati od nečisti.

Gdje ima mnogo jabukah i krušakah, ondje kuhaju od njih pekmez kao mi od šljivah. Za taj posao se vrlo zrele jabuke i kruške (a može im se dodati i mrkve) kuhaju, dok neodmeknu, pak se onda tište (prešaju), a ociedjen sok se vari u kotlu, dok se nesgusne, i uz varenje skida se s njega marljivo pjena. Da doznaš, da-li je već dosta gust pekmez, utakni unj srebrnu žlicu: ako se za nju nehvata, baš je prav. A pregusta pekmeza nemoj gotoviti, jer će grknuti. Ako želiš, da ti bude sladji nego obično, a ti ga uz varenje prospi u drvene posude (n. p. u kopanjice), i ostavi ondje, dok neohladni; za to očisti dobro kotao i metni opet unj pekmez, te ga iznova kuhaj. Kad je gotov, spremi ga u kamenjače i ostavi na suhu i zračnu mjestu. Da ti se bolje drži, i da ga tvrdom korom pokriješ, poklopi lonac, a na poklopac metni malo žeravice; tako će pekmez ozgor malo sgorjeti, te će se tvrda kora uhvatiti, koja ga čuva od kvarenja.

Osobito je dobar pekmez, kad uzmeš pola sočnih krušakah i pola sladkih jabukah. Ako pako želiš potrošiti kiselastih jabukah, treba da ih onda stoprv metneš u kotao, pošto sladke odmeknu.

Ovaj pekmez troši se kao i svaki drugi. U Njemačkoj ga veliko množtvo kuhaju i onda njim trguju. Mnoge kuće su se tim već podkožile. A kod nas do sada nisam čuo, da je tko od jabukah pekmez kuhao.

Jošt ima jedan način, kako možemo ne samo voće nego i ostanke voća probitačno upotrebiti. Nijedna kuća nemože biti bez kvasine, *) i mi bismo mnogu krajcaru prištedili, kad bismo umjeli jevtinu kvasinu praviti. Već je i zato probitačno, da si svatko kod kuće kvasinu za sebe gotovi, jer kvasina, što se u dućanu kupuje, napravljena je više putah od hudih tvarih; tako su u novije vrieme počeli primješavati kvasini otrovno hudićevo ulje (*Vitriolöl*), da bude ljuća. A dobra gospodarica može bez velika troška evo ovako prigotoviti kvasine za svoju kuću.

Pod jesen uzmi badanj i bacaj u njega sve ostanke voća, iste ljupine i ogrizke, zatim sve padalice (to jest voće, koje samo opade), nezrelo, nagnjilo i pušljivo voće, divljake, isti trop od otištenih jabukah; a čistoće radi pokrij badanj slamnjačom ili ponjavom. Sve se ovo kod nas do sada baca krmadi ili na gnojište, ili gnjije bez ičije koristi. Kad ovako nakupiš voća i hoćeš već da kvasinu praviš, izgnječi sve u kašu i nalij badanj vodom, i stavi ga na sunce ili toplo mjesto, da voće uzkisne. Dokle kisne, skidaj s njega marljivo pjenu, a kada dovre, ociedi kvasinu u vinsko bure ili u sud, u kojem je bila već prije kvasina, a ostavi ga jedno vrieme na toplu mjestu, da se sasvim ukiseli. Da pospješiš kisnuće, metni unutar kvasinske matice ili njekoliko okah vinove kvasine, ili pako malko dobre rakije. Za 5 ili 6 nedjeljah danah kvasina će postati sasvim bistra: onda ju pretoči u drugo bure ili u stakla, pa čuvaj u pivnici. Čim je bilo više jabukah u badnju, tim će biti bolja kvasina.

(*Mittheil.*)

---

*) Ovo je pravo narodno ime latinskomu octu i turskomo sirćetu. Rieč kvasina dolazi od kvasa, jer je kvas kao izvor kiseline i kvasac se i sada upotrebljava, kad se ocat pravi. Riečju kvasina služe se Dalmatinci.

GLASONOŠA.

Domaće viesti.

— Narodna novčara (banka) u Beču počela je već 6. Rujna o. g. nove banke izdavati, i ljudem, koji su želili, srebrnim novcem izplaćivati. — Buduć je carskom naredbom zapoviedjeno, da se broj banknotah od 5, 2 i 1 for. čim prije na 100 miliunah obali, to ćemo valjda imati na skorom više srebra nego što će biti bogatcem povoljno, jer je nošenje mnogoga srebrnoga novca zaista neprilično.

— Od 7. Rujna prestali su mjenjači bečki kupovati srebro i potrebovati prid (ažio) za srebrne novce. Već onda je bio spao prid na $^{3}/_{4}$ for. od 100 for. i sada ga je upravo nestalo; jer ako tko treba baš srebro, plaća 20—30 kr. na 100 for., al ne u ime prida, nego za brojenje i trud mjenjača. Zato evo i mi prestajemo od sada oglašivati prid na srebro, i nedaj Bog, da toga ikada opet doživimo. Dakle s Bogom pride, živilo srebro!

— Ciena Gospodarskoga lista je tako umjerena, da zaista neprećerujemo, željć, da nam se podpuno pošilja. Nu ima predplatilacah, koji pošiljuć predplatu poštom, neplaćaju poštarine, nego ostavljaju nam, da ju platimo. To je zaista vrlo nepravedno, jer mi onda moramo od predplate 14 kr. sr. u ime poštarine platiti i tako upravo štetovati. Molimo dakle gospodu predplatioce, da u buduće sami namiruju poštarinu.

Gospodarske viesti.

— Kao znamenje izvanredne ljetošnje plodnosti u Njemačkoj navode novine bus krumpira 7½ stope visok i obični čokot (trs) sa 985 grozdovah, oboje se vidi u Badenu.

— U francezkom gradu Lyonu, koji u jednoj žici leži sa Zagrebom, Tamišgradom itd., te od prilike isto tako toplo podnebje ima, već su počeli 2. Rujna vinograde brati, tako im je grozdje zrelo i prezrelo. Od 300 godinah nije bilo tako rane berbe. Najviše je tomu doprinicla neizmjerna vrućina, koja je u cieloj zapadnoj Europi sve do sredine Srpnja vladala. (*Slov. nov.*)

— Gabriel Lónyay poklonio je 2 rali zemlje za srezno (kotarsko) rastilo (*Baumschule*), iz kojega će svi gospodari onoga kotara voćke dobivati.

— Seksardsko vinotržno družtvo potrošilo je prve godine svoga obstanka 54.509 fr., a primilo je 67.172 for., dakle je imalo čista dobitka 12.663 for., te će sada kupiti kuću s velikom pivnicom. Prodalo je do 8000 vjedarah, i to gotovo polovinu u inostrane zemlje.

— U Pardubicah sklopilo se je prvo česko svilarsko družtvo, koje će nastojati, da se svilarstvo u Českoj razprostrani, da se sade dudovi, puk da se poučava u svilarstvu i da dobije dobro sjeme svilacah. Ujedno će se družtvo trsiti, da svilari uzmogu dobro prodati svoje čahurice. (*Pr. nov.*)

Kućanstvo.

— Berlinski trgovac Schultze obretio je novu tvar za posvjet, nazvanu *pinasin*. Kaže se, da je za $^{2}/_{3}$ jevtinija od ulja i opet tako liepo da gori, kao i druge skuplje nove tvari za posvjet, kao što su fotogen, kamfin, pinolin (*Kiefergas*), paraffin itd.

Obrtnost.

— U Ameriki su počeli graditi štrcala (špricaljke), koje para tjera, jer se je kod velikih požarah dokazalo, da čovječja sila nedospieva, osobito na visokih kućah. U Philadelphii su nedavno kušali ovakvo štrcalo, iz kojega je voda 34 hvata u vis vrcala.

— Kad se zdenac (bunar) gradi, obično se praznina medju kamenjem popunjuje mašinom, tobože zato, da može voda lašnje u zdenac probijati. To se istina postiže, nu s druge strane valja pamtiti, da mah malo po malo sagnjije, te onda i vodu zasmradi. Da ovomu zlu doskočiš i u svom zdencu dobru vodu uzdržiš, a ti metni na dno od zdenca pod kamenje, a sa strane medju kamenje na krupno stučenog ugljevja. Voda prolazeća krozanj, kao da se ciedi, i buduć da ugljevje svojom naravju gnjiloću prieči, zato ti se u takvu zdencu voda nikada neće usmrdjeti, ako se samo drugčije pobrineš, da ostane čist.

— U novije vrieme počeli su graditi pjenezniee, koje se u najžešćoj vatri neraztale niti nesgore. Ovakve pjeneznice sagradjene su od željeza, al imaju dvostruke stiene (duvare), izpunjene ovom tvarju: 3 diela papira razmoče se u vodi i primiese im se 24 diela čista prosijana pepela, 9 djelovah ilovače i isto toliko slane vode i vodena stakla (O ovoj kod nas nepoznatoj stvari govorit ćemo drugi put obširnije.) Od ovih tvarih napravi se kao tiesto i njim se popuni prazan prostor medju obima željeznima pločama, od kojih je pjeneznica skovana. Ova massa nepropušta topline ni vrućine. i dokazano je, da papiri u njoj zatvoreni nit u najžešćoj vatri neće sgorjeti. Zato si u novije vrieme nabavljaju ovakve pjeneznice svi oni, koji imaju posla sa mnogim novcem ili s dragocienimi pismi.

Svaštica.

— Eto nam zlokobne repatice na nebu, pa nit se je tko plaši, nit tko za nju haje osim zvjezdarah. Ova repatica vidi se sada izpod tako zvanih nebeskih kolah, nu dakako je malena, nit će veća biti, jer su zvjezdari proračunali, da se neće bliže našoj zemlji približiti.

Ciena žitka od 1—4. Rujna 1858.

	Pšenica		Raž		Ječam		Zob		Kukuruz	
	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr	fr.	kr.
Beč	4	41	2	38	2	6	2	17	3	43
Pešta	3	12	2	18	2	—	2	3	2	42
Mošon	3	36	2	21	1	54	1	48	2	39
Bečkerek	3	—	—	—	1	18	1	30	2	24
Novi Sad	3	4	—	—	1	48	1	20	—	—
Pančevo	3	30	—	—	1	18	1	36	2	30
Ljubljana	3	57	2	30	2	6	1	18	—	—

Hod državnjačah na bečkoj trgovani.

14. Rujna 1858.

Narodni zajam . . . . . . $83^{11}/_{16}$
Srbsko-hrvatske razteretniee . $82^{3}/_{4}$

Dubljina Save.

11. Rujna 1858. — 2'—8''—0''' nad ništicom.

Odgovori uredništva.

G. V. Š. u M. Ulje se iz suncokretnoga sjemena upravo tako tišti, kao što iz lanenoga.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska narodna tiskarnica dra. Lj. Gaja.
Uredjuje u ime glavnoga odbora **Bogoslav Šulek**.

Dodatak

37. broju Gospodarskoga lista 1858.

Zapisnik

XVII. glavne skupštine gospodarskog hrvatsko slavonskog družtva u Zagrebu dne 19. Kol. 1858. držane.

§. 1. Predsjedajući podpredsjednik g. baron Miroslav Kulmer otvorio je sjednicu pozdravljajući sakupljene članove shodnim nagovorom, da se svi slože za podignutje ovoga veoma koristnoga zavoda; kako da bude moguće dokučiti plemenitu svrhu, za kojom družtvo teži; napomenu da žalit imamo, što svietloga Bana pokrovitelja našega u sriedini našoj nemožemo viditi.

Čitano je zatim izvjesće u ime upravlj. odbora, koje ovdje pod br. I. prileži.

U slied njega biaše zaključeno: *a)* da se svi dužnici još jedared uljudno uprose, da svoje ostatke plate, što ako do konca t. g. nebi učinili, imat će se iz broja članovah izpisati i sudbeno potražiti.

Za buduće pako, da se točan red uvede u odnošenja blagajnička, imat će se svake godine koncem Ožujka opomenuti po poslovodstvu svi članovi, koji neplatiše godišnji prinesak, dajući im rok od mjesec dana za naplatu; po izminutju mjesec dana, izpustit će se iz broja članovah, a dug sudbeno utjerat.

b) Od pristojbe za kupovninu od Liepevesi ima se još platit 108 fr. 44³/₄ kr.; poslovodstvo će taj predmet u pozornosti držati.

c) Za izložbu voća neka se pododbor po upravlj. odboru odredi.

d) Pogodba sa vrtljarom Eduardom Prutshom potvrdjena je.

e) Slav. c. k. finanz prokuratura je dvostruki predmet najme: zakladu po pokojnom Mirku Haramінčiću na korist gospodarstvenih interesah opredieljenu zatim ostavštinu Paravićiansku u ime gospodarskoga družtva iztjerala i time znamenito povekšalo dobro družtva; tim uzrokom ima se sl. finanz prokuraturi topla zahvalnost pismeno izraziti.

§. 2. G. dr. Schlosser nadzornik vrta pročita izvjestje koje prileži pod br. II. koje bi za povoljno znanje uzeto i g. dru. Schlosseru zahvalnost u ime cieloga družtva izražena.

§. 3. Učinjen je nov izbor drugoga podpredsjednika i cieloga odbora izim Barona Kulmera i Škendera Fodrocya, kojim druga godina teče, što su u odbor unišli Izabrani su većinom glasovah:

Za drugog podpredsjednika g. dr. Aleksa Vancaš, vlastelin. Za odbornike: Baltić Mojsia, Epstein Jakov, Fodrocy Škender, Jakčin Andria, Kalabar Josip, Kos Henrik, Krešić Mio, Suzani Josip, Schlosser Josip, Kalas; Zidarić Ivan, Zoričić Ante, Žigrović Ivan, Vukotinović poslovodja.

§. 4. Gg. odbornici podružnicah kniževačke i Sv. Ivanske izjavili su želju, da kad nebi družtvo moglo sa prihodi svojimi izajti, vrt družtveni bi se u najam dao; a da se gospodars. list nipošto neobustavi.

Odlučeno: Budući da je predlog ovaj na jednoglasan odpor naišo, onamo sa svom silom težiti, da se obadvoje kao neobhodno nuždno uzdrži; vrt će sudeći po stanju njegovom za malo doba dobitak dati, a gospodars. list će se takodjer po vriednosti svojoj razprostraniti; u tu svrhu umolit će se vis. c. k. namjestništvo, da družtvo u svojih obće koristnih namjerab izvoli podupirati, pak obćinam i školam seoskim svojim putem naručiti, da se gosp. list drži i u školah takodjer izbilja mladeži čita.

§. 5. Što se tiče mnogih zaostavših prinesakah godišnjih to je glede utjerivanja prošlih, kao i kuplenja tekućih sada i za buduće zaključeno: bez da se gornji zaključak u §. 1. *a)* mienja:

Da se u onih okolicah, gdje družtvo podružnicah neima, postave povjerenici, koji će kupiti prineske i blagajni družtvenoj pošiljati. Naredbu ovu izvesti će odbor upr. u bližnjoj sjednici svojoj.

§. 6. Čitano pod III. izvjestje o vinotržnom družtvu biaše sa velikim veseljem primljeno, i premda napredak do sada nije glede broja podpisnikah znatan to je ipak uspjehu nadat se moći, jerbo se nudi kuća jedna trgovačka, da pristane u družtvo i pribavi novacah.

Zaključeno: družtvo gospodarsko i nadalje poduzetje ovo pod svoju zaštitu uzimlje te će s vrimenom, kad constituirano bude, i samo pristupiti.

§. 7. Glavna skupština žali veoma da podružnice svedjer još ustrojene nisu baš u onih krajevih, gdje se domovina naša odlikuje največma stranom zemlje dobrotom, stranom udobnostjom položaja i krasotom bujnosti, a to su predieli Posavački, Podravski, Medjimurski i Zagorski; odboru uprav. preporuča se sa svimi silami onamo težiti da se tom nedostatku doskoči.

§. 8. Čitano je izvjestje pod br. IV. o svilogojstvu glaseći; glavna skupština posve odobrava želju i namjeru, da se najme ustanovi družtvo svilarsko, nu nemisli, da bi se sada odmah sa podpisivanjem dionicah imalo početi, nego valjalo bi čekati, dok se osnova pravilah pobližje izradi i po vladi odobri; u tom smislu će odsjek svilarski postupati i u svoje vrieme glavnu skupštinu opet izvjestiti.

§. 9. Prigodom ovom bi napomenuta pogibelj, koja prieti svilogostvu iz toga, što neima gotovo sad već nigdje kod nas zdrava sjemena; odlučeno: da se vis. c. k. namjestništvo uprosi, da bi ono uzhtjelo zdrava sjemena pribaviti i to izvolilo družtvu ovome i občinam putem podčinjenih oblastih na znanje dati, da će svilogojci znati, kamo se imadu obratiti.

§. 10. Od strani vlastelah i posjednikah biaše napomenjeno, kako da oni osjećaju tegobno sveudiljno još te pomanjkanje zakona o lovu; sada gdje je zakon o urbarskom uredjenju, o šumarskom redu već izašo, neobhodno potrebno je i mnogo pridonaša blagostanju žiteljstva da se i predmet lova, u kom se toliko grieši, uredi. Zaključeno vis. c. k. namjestništvo umoliti, da se za taj predmet kod vis. c. k. popečiteljstva izvoli zauzeti.

§. 11. Proračun za god. 1858. pod br. 197 uručb. zapisnika po odboru upravlj. predložen odobren je; glav. skupština želi, da se svote proračunane u istini takodjer uplate; u ostalom je predmet odboru upravlj. na dalnje rukovodjenje izručen.

§. 12. Sastavak o vinogradarstvu pod br. V. po g. Vukotinoviću predložen ima se tiskati i sa ovim zapisnikom svim članom i predbrojnikom lista dostaviti.

§. 13. Odbor upravljajući opunovlastjuje se i nadalje do buduće gl. skupštine, da u ime družtva svakovrstne poslove bez svake iznimke i ograničenja može obavljati, izuzamši jedino prodaje nepokretnih predmetah, na svojinu družtva spadajućih.

§. 14. Dosadanji podpredsjednik g. Eduard Zdenčaj Zahromićgradski izjavio je ostavku svoju, koja bude primljena i zajedno g. Ed. Zdenčaju zahvalnost izražena, što je kroz više godinah službu otu obnašao i polag mogućnosti korist družtva pomagao.

§. 15. Od susjednih družtvah bila su zastupana: po g. Baronu Ernestu Aichelburgu c. k. banskog stola savjetniku družtvo Celovačko; po g. pako Vukotinoviću; družtvo Bečko, Štajersko, Kranjsko, Česko, i Solnogradsko; zaključeno: da im se ima izvjestje o skupštini sa priateljskim pozdravom priobćiti.

§. 16. Zapisnike podružnice Dugoselske će odbor u bližnjoj sjednici svojoj preduzeti i shodno riešiti.

§. 17. Za člane začastne imenovana su gg. njeg. preuzvišenost. Baron Bruck, c. k. finanz ministar, vlastelin hrvatski; njeg. svjetlost knez Adolf Schwarzenberg. Grof Franjo Beroldingen, podpredsjednik odbora u gospodars. družtvu bečkom. Grof Albert Nostitz, predsjednik gospodars družtva českoga. Baron Eduard Hochenbruck, g. Ferd. Terpinz, predsjednik c. k. gospodarskog družtva u Ljubljani. *Za dopisujuće članove*:

G. Makso Zetter, tajnik solnogradskog družtva gospodars. G. dr. i professor Adalbert Fuchs, tajnik c. k. gospodars. družtva u Beču. G. Franjo Aschenbaum tajnik c. k. gospodars. družtva Českog i g. dr. i professor Josip Arenstein.

§. 18. Za uredne člane primljena su gospoda: Ognjoslav Bertić, c. k. mjernik. Miros. Špun, c. k. bansk. stola savjetnik. Giudo Pongratz, posjednik i veletržac. Miroslav Pongratz, dr. pravab. Josip Waizer, liečnik i posjednik.

§. 19. Izvjestja o tom, što se u vrtu družtvenom radi, davat će uredno vrtljar svaki mjesec; poslovodstvo će ih priobćivati Uredništvu Gospodarskoga lista, da se obćinstvu prijavi.

U Zagrebu dne 21. Kolovoza 1858.

Miroslav Kulmer, predsjednik.

Ljudevit Vukotinović, poslovodja.

Zapisnik

sjednice odsjeka za svilarstvo držane dne 16. Kol 1858.

Prisutni: gg. A. Fodroczy, načelnik; odbornici: M. Baltić, J. Žigrović, M. Krešić, M. Kranjčić perovodja.

§. 1. Čitani su dopisi Andrije Vinkovića, Adalberta Kotša, Iv. Rukavine, u kojih se iz raznih uzrokah povjereničtvu odriču.

Primaju se do znanja tim, da se g. Petar Horvath, vlastelin u Budinšćini, umoli, da povjereničtvo za čitav kotar Zlatar preuzme; da se g. Gjuri Gjurašinu učitelju u Oborovu, povjereničtvo za občinu Oborovo povjeri, i njemu shodan naputak izdade; i da se c. k. kotarski ured u Pregradi zamoli, da za občine Pregrada i Mali-Tabor povjerenike predloži.

§. 2. Na pitanje g. Jure Manningera, gospodarstvenog činovnika u Čičah, i povjerenika za občine Gorica i Orle, gdje bi djelo Vukašinovićevo za školsku mladež pribaviti mogao?

Odgovara se, da su upitno djelo nadzornici seoskih učionah za razdjeljivanje dobili. Zajedno pozivaju se putem Gospodarskoga lista sva gg. povjerenici, da ako misle, da upitno djelo još većma razprostraniti treba, neka nakupe predbrojenikah, pa će se tad, ako se dovoljno podpisah sakupi, po drugi put tiskati.

Isto tako neka se izjave da-li je s naredbom c. k. namjestništva br. 10. 217/857. priobćeno pravilo glede ustanovah, koje za unapredjenje dudarstva i svilarstva sa 1. Studenom 1857. u krepost stupiti ima, dovoljno razprostranjeno; ako nije, koliko primjerah svakome u tu svrhu još treba? Da se u tom obziru shodna predstavka vis. c. k. namjestništvu podnese.

§. 3. Obširnije izvjestje g. kapelana Nike Švajcera, povjerenika za občine Daruvar i Bastaju, o unapredjenju gojenja dudovah, pomnjom tamošnjega predstojnika g. Dragutina Cekuša, bude dopadno do znanja primljeno.

§. 4. Čitani su svakojaki predlozi g. povjerenika za Crikvenicu Rudolfa Zandonatta; kako da se tamo dudovi goje, i ono, što im škodi, ukloni? Prem da ovaj odsjek njihovu važnost priznaje, nemogu se ipak za sada podupirati; jer se jednog jedinog kotara tiču i nikakvomu se uspjehu nadati nije, ako se u smislu istih

predlogah kakve predstavske učine. G. povjerenik neka dakle s pomoćju kotarskog ureda i obćinskih glavarah na pučanstvo poučno djeluje, da se ovo za svilarstvo zauzme, i sve, što mu prieči, samo po sebi ukloni.

§. 5. Opetovani dopis g. Baltazara Baća, pošto je prvašnji jur riešen, stavlja se prosto medj spise.

Čitano, odobreno i zaključeno.

A. Fodroczy, načelnik.

M. Krainčić, perovodja.

Izvjestje glavnoj skupštini podnešeno po

upravlj. odboru 18. Kolov. 1858.

I.

Slavna skupštino !

Svaki i malo revnii član družtva mogo je dovoljno opaziti stanje družtva našega, te je mogo zaključiti: da-li ono napreduje, ili ne?

Odbor upravlj. izkustvom mnogovrstnim uputjen je o tome, da on s najboljom voljom i najmarljiviim revnovanjem svojim nije mogući izvoditi nakane svoje, niti potrebne uredbe na korist družtva učiniti, ako ga u tome nepodpomažu članovi izvanjski, od kojih kao pravih udovah cielokupnoga tiela jedino zavisi, hoće-li bit tielo ovo živo tielo, ili samo truplo. Da ovo naše družtvo izbilja već nije izdahnulo, to se ima zahvaliti onim vriednim članom, koji u podruženice sakupljeni, živahniim sudjelovanjem svojim drže još ono niekoliko žicah, o kojih visi obstajanje naše. Nu tomu se sl. skupštino nije baš toliko ni čuditi, jer se tegobna odnošenja ovakova nalaze i kod drugih družtvah, i u drugih zemaljah; ako šta imamo žaliti, a to bi bilo: da je klonuće duha i srdca kod nas primjerne granice prestupilo, te da smo bolje potišnjeni nego bi imali biti. Težak poso se mučno rukovodi; na odbor bi mogla pasti sumnja ni-li možebiti on kriv da družtvo nenapreduje?

Tiem uzrokom želi predložiti cieli postupak svoj i cielo djelovanje svoje od glavne skupštine lanjske pa sve do danas, izbrajajući sve naredbe i zaključke odbornih sjednicah svojih.

Poslie glavne skupštine, koja se je lani 27. Trav. držala, bila najprve skrb odbora, da imenik članovah potanko previdi i uredi; da one, koji su umrli, izpiše i njih uspomenu zabilježi, one pako, koji su izstupili i platili nisu, opomene, u slučaju pako, ako opomena nebi hasnila, da ih sudbeno potraži; tim načinom je imenik uredjen i nedostatak dosadašnji izpravljen.

Na poziv c. k. ovdješnje komore trgovačke priobćeni su i istoj podatci o razvitku i napredku gospodarstva ovozemskoga, što je svojim putem višjim vlastim predloženo.

Odbor potaknut primjerom Bavarske, koja je iz svojih kaznionicah veoma prilične i koristne gospodarske strojeve na izložbu bečku poslala, pomislio je, da li se nebi to i kod nas uvesti moglo; u tu svrhu obratio se je na vis. c. k. namjestništvo sa predlogom, da bi se u Lepoglavi stranom radinost tamošnjih uznikah upotrebila na proizvadjanje prosta i svakom poljodjeljcu nuždna orudja; vis. namjestništvo poprimi dragovoljno predlog rečeni te se zauze za dalnje uživotvorenje ove misli; očekiva se uspjeh.

Budući da bi blagajna družtvena mnogovrstnimi troškovi obterećena bila, to je odbor zaključio prositi c. k. financialno ravnateljstvo, da izvoli kod vis. c. kr. ministeria izposlovati, da bi dostojalo pristojbu, koja družtvu od kupovnine za Ljepuves sa 350 fr. odmjerena je, odpustiti; na ovu prošnju stigla je odluka da se pristojba nipošto oprostit nemože, da se medjutim viendar dopuštja pristojbu u desetgodišnjih uplatah namiriti. Što se pristojbe pako od Tuškanca platjene tiče, to je već odprie molio odbor, da se svota od 171 fr. 15¼ kr. suviše plaćena družtvu povrati; na tu prošnju stigla je odluka, kojom se dozvoluje, da se 171 fr. 15¼ kr. dignuti mogu il pako ostaviti u račun odplate za pristojbu noviu; na što je odbor odlučio u sjednici Ožujskoj t. g. da se svota rečena ostavi u carskoj blagajni, te da se u račun pristojbe za Ljepuves uzme; tim načinom cieli račun ove pristojbe stoji ovako: platit se ima 350 fr. plaćeno je na dva roka po 35 for. ukupno 70 fr., ovamo ima se uračanati 171 fr. 15¼ kr.; ukupno uplaćeno 241 fr. 15¼ kr.; ostaje dakle družtvu u to ime platiti jošte 108 fr. 44¾ kr.

U sjednici mjes. Kolov. t. g. viećao je odbror o tom bi-li izložbu voća držao ili ne? dočim se je iz više stranah pisalo, da suša prekoredna voću mnogo je kvara nanesla, odbor zaključi izložbu odročiti na godinu buduću; molio je odbor od vis. vlade podporu za razpisanje nagradah, nu želju svoju postigo nije. Medjutim ipak nehoteći odustati od namjere bi odlučeno, da se svakako držat ima ljetos izložba; za izložbu ovu, opredieljen je 29, 30 rujna, 1, 2 i 3. Listopada; za nagrade imade odbor 16 duk. u zlatu; 10 komad. poklonila je nj. eminencia g. kardinal; 2 g. Šk. Fodrocy, gg. pako Eduard Zdenčaj, baron Kulmer, Moj. Baltić i Lj. Vukotinović svaki po jednog.

Poznanje naših trsovah domačih mora svakog gospodara i vinogradara u Hrvatskoj i Slavonii zanjimati, zato je odbor želio nastaviti trsenje ono hvale vriedno, kim je prviputa Franjo Trummer trsoslovac po glasu u našu zemlju došo; nu budući da Trummer nije dojti mogo, uprošen je g. Vukotinović da vinograde Okičke i Lisačke u Slunjskoj pukovnii pregleda; to je koncem mjes. rujna proš. god. učinjeno; g Vukotinović je one okolice pregledao o našastju svom izvjestio i pribavio je od jednog dobrog ovdje nepoznanog trsa ključece, ondje šljivica zvanog, koji su u vrtu družtvenom ljetos posadjeni.

Vrtar Eduard Prutsch po odpuštenju priašnjeg vrtljara Trummera u službu primljen, pošto je podulje vrimena na zadovoljstvo odbora služio, te od svoje takodjer strani izjavio, da u službi družtva ostati želi, prim-

ljen je podpuno i načinjena je š njim pogodba, polag koje mu se godišnja plaća od 300 fr. daje, k tomu bezplatan stan, 200 fatih zemlje u vrtu za svoju porabu i desetni postotak za sve proizvode njegovom pomnjom pridjelane.

Za povoljno znanje glav. skupštine odbor upravlj. može nadalje navesti, da vis c. k. vlada u svakom pitanju koje zasjeca u polje gospodarstveno il stranom njekom takodjer u obrtno, vazda običaje tražiti mnienje od gospodarskoga družtva; tim načinom vriednost i potrebu gospodarskih družtvah u obće zasvjedočava, družtvu pako našemu važnost i upliv podieluje, tako n. p. medju mnogimi drugimi pitanji vis. namjestništvo priobćilo je osnovu zakona ribarskoga za Česku tim nalogom, da bi odbor izjavio svoje mnienje, bi-li se i na koliko ov zakon i za Hrvatsku i Slavoniu uporabiti mogo? Odbor protresav svestrano rečenu osnovu izjavio se je: da dočim odnošenja žiteljah českih posve raazlična bi bila od odnošenjah ovozemskih, da bi se samo nekoji paragrafi imenito 4. 5. 6. 9. 10. 11. i 12. upotrebiti mogli, koji se najvećma na redarstvene uredbe protežu.

Najveća briga, s kojom se odbor neprestano mora boriti, nehajstvo je velike strane članovah, koji zanemaraju platjati prineske godišnje; odbor je vidio da se tim načinom trošak sve to povišuje po broju upisanih članovah i razposlanih iztisakah Gosp. lista, dočim se iz druge strani prihodi niti najmanje neumnožavaju; i to je glavni uzrok tomu, da je dug u štampari Gajevoj naraso na 1394 fr. 41 kr. jer se je do 1200 komadah tiskalo Gosp. lista, pak od prinesakah i predbrojnine ostalo je i ostaje sada još znatna svota na dugu; odbor nije hotio nikomu priliku dati za zamjeru i tužbe, jer se često sgadja, da se članovi opomenjeni na naplaćenje uvriedjenim drže, pošto bi medjutim neizpunenje dužnosti novčane preko mjere već raztegnuto bilo i družtvu propastjom prietilo, to je odbor zaključio, da svi članovi i predbrojnici, koji žele list u buduće, dobivati, do 8. Sieč. t. g. imadu poslati il predbrojninu il pako najmanje 1 fr. u ime poštarine; onim, koji će to zanemariti obustavit će se Gosp. list. U slied toga pregledani su imenici članovah i predbrojnikah po drugiput te su svi oni članovi, koji nisu kroz dvie godine prinesak platili, niti na ponovljene ovostrane pozive odgovorili, iz broja članovah izpušljeni; tako je broj iztisakah od 1200 na 900 obaljen i trošak znatni prištedjen.

Odbor upravlj. mnije, da u tom obziru družtvo najstrožije naredbe za buduće mora učiniti, ako hoće da obstoji i napreduje; svaki član koj do izminutja prve frtalj godine t. j. do konca Ožujka svoj prinesak neuplati, ima se opomenuti, i zatim ako za mjesec dana neudovoli, iz broja članovah izpisati. Bolje je, da družtvo malo članovah i to dobro rednih i točnih ima, nego mnogo i neurednih; sa malim dohodkom znat će se družtvo stegnuti i primjerno si poslove urediti, dočim ovako, kad mu vekši dohodci u obećanju predstoje — u istini pako nikada neprihadjaju — u smetnju i pogibelj dojti mora. Od ono doba, odkad je imenik u mjesecu Veljači i Ožujku pregledan i uredjen opet se je mnogo nakupilo imenah, koja bi se isto tako strožijem postupku podvrgnuti imala; nu odbor se nije hotio nadalje u ovog pitanja riešenje upuštjati, već ga predlaže slav. skupštini, primetjujući: da je to jedini uzrok, zašto naše družtvo nemože napredovati; jer na tako nestalno osnovanom temelju neda se nijedan poso uspješno voditi.

Podpora ona, koju vlada običaje družtvu davati, iznaša 1000 fr. nu podpora ova nije kadra družtvo bitno podpomoći, jer osim toga, ko što gori napomenuto, da se prinesci neplaćaju, ostaje družtvu na teret stari dug od stanarine višegodišnje, koja se narodnom domu plaćati imade i koja iznaša do 700 fr. k tomu ide dug od 3500 fr. za kupljenu Ljepeves; u svrhu dakle da se družtvo starih ovih dugovah rieši, prošen je vis. c. k. ministerij, da izvoli doznačiti 4000 fr. na jedanput 1500 fr. pako godišnje podpore; nakon dulja vremena vis. c. k. namjestničtvo priobćilo je odboru dopisom od 31. Listop. 1857. br. 19703/1592. odluku ministerialnu da osim navadne podpore od 1000 for. više ništa dobiti nećemo.

U drugom pitanju, koje se obćenitih naših interesah dotiče, odbor nije nimalo sretnii bio; to je predmet izložbe gospodarstvenih proizvodah za cielu Hrvatsku i Slavoniu. Predlozi u tom obziru po posebnoj komissii jednoj izradjeni, i po c. k. namjestništvu poduprti nisu kod višjeg mjesta odobreni.

Pravila družtvena, koja su vis. c. k. ministeriu za potvrdjenje predložena bila, poslana su sa opazkami natrag; izpravljena su i podnešena opet ministeriu.

Koncem godine učinjen je na novo zaključak, da se iz blagajne družtvene nikakav trošak na uzdržavanje Musea nečini; kako to već početkom godine 1857. bude odredjeno; zaključak ovaj je vis. c. k. namjestništvu priobćen, sa prošnjom, da se vis. vlada za Museum zauzeti blagoizvoli, jer druga naša družtva domaća nisu kadra troškove potrebne izmoći.

G. odbornik Mio Krešić primio je bio hvale vriednom revnostju blagajništvo družtveno na se, nu dočim se do skora ukazalo, da je nemoguće izvan poslovnice blagajnu držati, jer poslovanje otegoćuje; to je blagajništvo izručeno g. Krainčića odpravniku družtvenom, komu je u to ime plaća od 20 fr. na 25 fr. povišena.

Poznato je od priašnjih razpravah, da je pokojni član našega družtva Mirko Haraminčić ostavio novčanu zakladu u to ime, da se svake druge godine diele nagrade najboljim gospodarom izmedju bivših kmetovah njegovih; zaklada ova dugo nemogaše na čisto dojti, dok nije odbor predmet na službeni put napeljao i c. k. finanz prokuraturi izručio; c. k. finanz prokuratura sravnala je poso sa baštinikom g. Ferdinandom Spišićem tako, da je glavnica od 1860 fr. na njihovom imućtvu osigurana; iz kamatah biti će opredieljene nagrade, koje za to odredjeno povjerenstvo svake druge godine na licu mjesta dieliti imade; u to povjerenstvo

će odbor upravlj. odaslati jednog člana svog gospodarstvu vješta kao predsjedatelja; te će upravljat sa cielom zakladom pod odgovornostjom pram vladi zemaljskoj. G. Vukotinović izradio je osnovu i naputak za cieli postupak ovaj, koja visokom namjesništvu podnešena je za odobrenje.

Osim ovog predmeta imade jošte jedan drugi, kojeg nam je c. k. finanz prokuratura na korist iztjerala; to je ostavnina pokojne udove Anne Paravić, koja je oporukom ostavila gospodarskom zavodu pokoj. Klinggräfa 500 for. Museu pako 200 fr. Predmet ovaj dugo simo tamo vučen propao bi bio sigurno, da ga nije odbor c. k. finanz. prokuraturi preporučio; te doista, finanz prokuratura potjera u ime družtva gospodars. parnicu proti baštinikom Paravićianskim i dobi ju; baština upitna razdieljena je na dvie strani; g. Daniel Josipović, il njegova punomoćnica supruga mu obvezala se, da će na nju spadšu polovicu najme 350 fr. za tri mjeseca sa kamatami izplatiti; što se druge strani tiče, koju bi imao g. Stepan Josipović platiti, ona je spala pod parnicu stečajnu, o koje svršetku se stoprv radi.

Priateljsko ovo zauzimanje c. k. prokurature za družtvo naše zaslužuje podpunu zahvalnost.

Od ono doba, odkad je posliednja skupština glavna držana, sbilo se je više važnih dogadjajah, koji su stranom neugodno, stranom pako veoma ugodno djelovali na odnošaje gospodarske u našoj domovini. Medju onimi douodjaji, koji se neugodnimi zvati moraju, prvo mjesto zauzimlje izložba bečka, na koliko se najme tiče vina hrvatskoga i slavonskoga; družtvo naše gospodarsko imalo je samo jednog zastupnika g. Vukotinovića jer drugi g. najme Baron Levin Rauch u Beč nije ni došo; po izjavlenju istoga zastupnika našega, bila su vina hrvatska i slavonska odmah u početku, kako je njekoliko njih bocah kušano, zabačena, jer medju sudiami i njekoličini ondje prisutnih izložiteljah nesporazumlenje se porodi, što je našemu vinu tim bolje škodilo, budući da je veoma kasno na red došlo, te su sudie u vrimenu svom posve ograničeni poslie kušanih Austrijskih, Ugarskih i Štajerskih vinah — makar i najbolje volje — nemogući bili vino naše u blizo pet do šest sto bocah natočeno procieniti.

Polag svega toga mnije odbor upravlj. da iz toga dogodjaja osim prvog čuvstva i pravedne nezadovoljnosti nikakove neće sliediti posliedice škodljive; dokaz tomu je; da se vino naše ove godine još više traži i kupuje nego lanjske, pak da se sada u pitanje podignut imajućeg družtva vinotržnog mješaju odlični trgovci i agenti inostranih državah; što sigurno bivalo nebi, kad bi sviet bio slušao rieč bečkog jury-a.

Ugodan protiva tomu i reći nam je veoma ugodan dogodjaj je, što je Njeg. c. k. veličanstvo odredilo, da se dugo željena i očekivana učiona gospodarska i šumarska u Križevcih uvede; dotične osnove su gotove, te se može punim pravom nadati, da će taj zavod možebiti za godinu danah u život stupiti. Družtvo naše najdubljom blagodarnostjom ostaje zavezano pram Njeg. veličanstvu; jer zavod ovaj imat će toliko dobrotvornih posliedicah za cielu domovinu našu, da ih mi za sada nismo kadri ni prosuditi, nu radovat će se nakon njekoliko godištah svi gospodari naši i njih potomci blagosivljat će onaj hip, kad bi uveden taj zavod.

Za ugodno znanje može sl. skupštini takodjer služiti uvedenje: odsjeka svilarskoga komu je predstojnik g. Škond. Fodrocy. Budući da je vis. c. k. namjestništvo predmetu svilarskom pozornost ukazalo i shodne naredbe na sve podčinjene si vlasti izdalo, to se možemo ufati, da će s vriemenom i ova struka u našoj zemlji poboljšati se i izvorom znatnih dohodakah postati.

Ovo su po prilici u kratkom izvadku svi važnii predmeti, koje je odbor obavljao — neračunajući ovamo množtvo inih poslovah svakdanjih, koji na obično rukovodjenje spadaju; koliko je moguće previdjeti odboru potožaj našeg družtva, to se može onamo izraziti, da se sada, gdje je cielo upravlanje posve točno uredjeno i stanje novčano u najjasniu vidnost stavljeno, družtvo dade držati i na višje podignuti, ako se i mala samo ljubav u obćinstvu i živahnost u članovih pojavi; sada je sgodna prilika, ovdje u glavnoj skupštini, da se prisutna gospoda krepkom voljom svojom zauzmu, da se glavna rana — odnošaji najme blagajne družtvene — izlieče, i da se za buduće predupredi, da se na stao zlo nekupi novo, jer onda bi morao pasti zavod na štetu a sigurno i na sramotu našu preveliku.

Vrieme službovanja minulo je svim članom odbornim, zato isti odbor, dočim ovo izvjestje glav. skupštini predlaže, zajedno povlastjenje svoje polaže i prosi, da si sl. skupština odbor novi izabere.

U Zagrebu 19. Kolovoza 1858.

Baron Kulmer, podpredsjednik.

Ljudevit Vukotinović, perovodja.

Izvješće o stanju družtvenoga vrta

u Liepojvesi od 1. Siečnja do 31. Srpnja god. 1858.

II.

Niti ove godine nemogu, žali bože, o razmjerju medju dohodom i troškom šta povoljna izviestiti; tečajem godine 1858. isto tako kao i godine 1857. troškovi su premašili dohodak. Glavni uzrok tomu ima se tražiti u promjeni pozorišta naše radinosti, t. j. u prodanom vrtu prijašnjem, koji već po dosta dobro bijaše obdjelan, a kupljeni sadašnji novi vrt, bivši dulje vremena zapušten, mnogo djela iziskuje. Stranom leži uzrok u neshodnom postupanju prijašnjega poslovodstva, koje posao svoj na veliko započe, i samo na malom izvede. Medjutim možemo se nadati jamačno, da ćemo marljivi nastojanjem onamo doći, da će dohodak vrta naknaditi načinjene troškove.

Glavni je dohodak prodaja trsovah i voćakah. — Od voćakah imademo sada na prodaju ukupno 2745 komadah a po imence:

Jabukah 761 komadah	po 24 kr.,	što čini	301 fr.	4 kr.
Krušakah 214	„ „ 20 „	„ „	71 „	10 „
Trešanjah 81	„ „ 36 „	„ „	48 „	36 „
Višnjah 102	„ „ 36 „	„ „	61 „	12 „
Breskavah 306	„ „ 40 „	„ „	204 „	— „
Kajsijah 61	„ „ 40 „	„ „	40 „	40 „
Maroni kestenah kom.	„ 12 „	„ „	50 „	— „

Dakle u vriednosti ukupno od 776 fr. 42 kr.

Od divljakah ima krušakah 1000; što vriedi računajuć stotinu po 40 kr., 6 fr. 40 kr.
Jabukah 1000, stotina po 1 fr., čini 10 fr. —

dakle ukupno 16 fr. 40 kr.

Iz loznika ili trsnika možemo ljetos prodati dvogodišnjih ključicah moštovnih 13,400 komadah, što će dati, stotinu po 2 fr. računajuć, 268 fr. Nadalje 330 komadah stolnih trsovah, komad po 6 kr. čini 33 fr. Trsovi će dakle ukupno donieti vierojatno 301 for. — K tomu se ima pridati jošte prihod od ljetošnje berbe, na priliku do 30 fr., nadalje prodaja dinjah, do 60 fr., i drugi manji ljetošnji prihodi, kao za prodanu travu u bašči, za prodane trsove u proljeće itd. u svem do 149 fr. 36 kr. — Tim načinom može se cieli ovogodišnji dohodak računati do 1,300 for.

Osim ovoga dohodka ostaje u rastilu 160 mladih cjepovah za voćnjak i 2,500 divjakah; u trsniku pako 40,000 komadah jednoljetnih ključicah; a u dudinjaku ima preko 2,000 dvo- i troljetnih dudićah i preko 20,000 strukah (mladicah).

Novo zasadjeni vinograd sastoji se iz 11 vrstih izabranih trsovah, sbirka izglednih trsovah broji 240 različitih vrstih.

Što se ljetošnje radnje tiče, to je u proljeće 180 □ hvatih za novo nasadjeni vinograd rigolano trsovi i zasadjeno; zatim je novo rastilo osnovano i u njega preko 5,000 divjakah presadjeno. U novom vrtu biaše posadjeno 50 komadah plemenitih voćakah za razplod (*Mutterbäume*), stranom jabukah, stranom krušakah, te na briegu uz plot preko 80 komadah murvinskih stabalah. Osim toga je i novi dudinjak zasadjen, ima u njem 1,500 komadah. Dinje su ljetos na površju od 400 □ hvatih posijane, koje, kao što je već gori rečeno, donieti će 50—60 for.

Različite pšenice bile su za pokus sijane; uspjeh vidi se iz priložene teblice. — Izim prve vrsti od drugih sviuh može se pomanje gg. članovom za porabu ustupiti. —

Najgore smo ljetos sa gojenjem bubah prošli. Dva lota sjemena su se izlegla, od kojih se u 4 spavanju velika strana pokvari; drugo izgine pred zapredanjem i uz istom zapredanju; od svega nedobismo više od 15 lot. čahuricah; medju kojimi biaše 12 lot. sasmo dobrih. Iz ovih izabrana su tri funta i za sjeme pričuvana. Dobilismo dobra siemena 5 lotih. Pokušalismo njekoliko izkvarenih uahuricah (galetah) ostaviti, da sieme ležu; nu ovo biaše posve nevaljano.

Biljarski odsjek nije tečajem ove godine ništa povećan, i to zato, jer od školske mladeže nije nitko nasad ovaj polazio, prem da je ovaj kao osobita pripomoć za učenike u ljetošnjem programu ovdašnje c. k. gymnasie napomenut. Nu zato je nasad botanički opet u povoljnom redu držan.

Troškovi ovdašnji iznesli su od 1. Siečnja do 31. Srpnja t. g.

Za težake i plaću vrtlara	422 fr.	2 kr.
Za kamate od duga za vrt	196 fr.	35 kr.
Porez i pristojbe sa dodatci	54 fr.	27 kr.
Dakle ukupno	673 fr.	4 kr.

U Zagrebu 17. Kolov. 1858.

Dr. Schlosser.

Razne vrsti pšenice sijane za pokus u Liepoj-vesi mjeseca Listopada 1857. i njihov urod.

	Ime vrsti.	Vrieme sjetve	prostor		Koliko se sijalo				Vrieme cvjetanja	Visina	Vrieme dozrelosti	Urod			
					mjera		težina					mjera		težina	
			Hvat	Stop.	oke	mje.	ft.	lot.				oke	mje.	ft.	lt.
1	Torda pšenica iz Algira	19/10	16	9	1	2	3	3	propalo je sasvim zimi						
2	Walkarova pšenica iz Diemenslanda .	19/10	16	—	1	1 1/4	2	2 1/2	10/6	4′	13/7	8	—	15	—
3	Crljena pšenica iz Englezke	19/10	16	—	1	—	2	3	11/6	4 1/2′	16/7	9	2	18	16
4	Ozima pšenica iz Englezke	20/10	16	—	1	—	2	2 1/2	13/6	4 1/2′	19/7	7	—	14	—
5	Biela pšenica iz Afrike (Cap-Colonie)	20/10	15	—	–	3 1/2	1	30 1/2	9/6	4 1/4′	11/7	6	2	13	26
6	Ovdašnja pšenica	24/10	15	—	1	—	2	3	7/6	4′	9/7	4	2	9	27
7	Pšenica Quambryeva iz Diemenslada .	24/15	14	12	—	1 3/3	2	1 3/4	10/6	4′	18/7	5	2	11	—

Od sviuh ovih vrstih pšenice samo je vrst pod brojem 2 i 3 sasvim urodila ostalim su vrabci nahudili.

Izvjestje Aleksandra Fodroczy

člana glavnog odbora hrv. slavanskog gospodarskog družtva — glavnoj skupštini istog druž., dne 19. Kolovoza 1858. u Zagrebu držanoj podnešeno.

III.

O vinotržnom družtvu.

Izvjestje, koje sam u tom predmetu lanjskoj glavnoj skupštini ponieti čest imao, uze ista skupština priznateljno i dopadno do znanja.

Rado bi, da sam i sada kadar sl. skupštinu s radostnimi vjesti razveseliti al prem da je predmet otaj napredovao — to ipak sa žalostju javiti moram, da nehajstvo povećjih vlastelah, i imućniih trgovacah krivnju nosi, da dosele još željenu svrhu postigli nismo.

Lani — odvratjaše pozornost od vinotržnice bečka izložba — kano da se od nje polašticu za biedno naše stanje nadat imadosmo — a kad bi nada prevarena — klonuše svi s duhom jer nitko neće, da se u sobstvene sile uzdaje, već hoće, da svoju sudbinu kolu nestalne srieće povjeri.

Ja neklonuh s duhom a hvala Bogu, da nisam sam ostao — već se pridružiše k meni još nekoja vriedne lica, koja se za otu stvar pouzdano zauzeše naročito podupirao me je vriedni domoljub g. Lj. Vukotinović, koj u obće za sve s dušom i tielom zauzet jeste, što narodno blagostanje promica i narodni ponos uzdiže — koj negledi na: tko, nego na što.

Glavna mana jeste nepouzdanost u sobstvene sile. Mi se divimo našiem susjedom, kad čitamo, kako oni na tom polju slavno rade — kakav ljepi uspjeh svoje radinosti postigoše, a da nas tko zove, hajde, hoćemo i mi tako — tad krenu se pleća pa svaki kaže „u Hrvatskoj neima sloge, neima novacah, neima ljudi za to sposobnih.“

Kako to? zar smo mi odsudjeni na neslogu, na vječno siromaštvo, zar se nebi u nas nijedan pošten i razborit čovjek našao, koj bi znao takovo poduzetje rukovoditi? ne, ne to je samo izgovor, s kojim se duševna nemoć zastira — odvažnost, kriepka volja i dosliednost sdružit će i nas, prenut će nas iz zla i nevolje, i najti će jamačno i ljude, koji su pošteni, pametni i razboriti, da im se rukovodjenje otog posla povjeri — samo neka bude i izbor bezstrastan, bezpristran i razborit.

Eno Mariborska vinotržnica poče sa 10,000 for. prie tri godine, pa dotjera lani već tamo, da je njezin promet u jednoj godini 10,000 vedarab doštigo.

Eno drugo družtvo u Seksardu, s glavnicom od 50,000 fr., koja takodjer sa najboljim uspjehom radi, da mučim od inieh sličnieh družtvah.

Gospodo! Naše obće osvjedočenje jeste, da je vino jedini aktivni proizvod naše domovine, a šta nam koristi vina proizvadjati, ako ga prodati nemožemo? Eno, lani urodilo nam je mnogo dobra vina — pa koliko smo ga prodali — a ljetos bit će opet dosta vina, a kamo ćemo šnjime?

Ove dve godine uče nas dovoljno — što nam najvećma trieba — što drugo — nego vinotržko družtvo — koje s dovoljnimi sredstvi providjeno manipulirati će, i za promet u najdalnja mjesta skrbiti.

Il mislite moja gospodo da će si vino samo put otvoriti? to se ljuto varate. Naše vino prem dobro, nepoznato je u svietu sasvime, a gdi je i poznato, tamo baš najbolji glas neima.

A kako stoji s našim prometom? Tko kupuje vino od nas? Kranjci. Zašto? jer s našim vinom svoje popravljaju. Jel mogu Kranjci sve naše vino izvoziti? Nemogu niti polovicu. Jel će uvjek barem toliko od nas izvažati? Neće, jer ako u Dalmacii, i u Italii grozdovna bolest prestane, tad će odanle dobra vina mnogo jevtinie dobivati. Zar drugi nitko nekupuje od nas vino? skoro nitko, budući da naše susjedne pokrajine svoje vino bolje proizvadjaju, i mnogo jevtinie prodavaju.

Kakova budućnost dakle našem vinogradarstvu predstoji? Najgorja — jer ako vino prodati nemožemo, neimamo novacah za štibru, za život, za kultiviranje vinogradah — kroz to postat će naše vino lošie, nego što je — i Hrvatka dojt će onamo, kamo je Spanjolska dospiela, koja ima za vinogradarstvo najpriličnie podnebje, pa ipak najmanje vina izvaža.

Ta žalostna budućnost nam tim više predstoji, što su naše susjedne pokrajine sa željeznicami providjene, a ako nisu, tako budu na skoro — a mi tovarit ćemo naša vina na kola za daleke puteve. Ta već sada konkurira južna Ugarska s našim vinom. — Trgovci u Varaždinu vole kupiti vino tja iz Baranje i Seksarda, nego naše domaće — a što će biti onda, kad se Kanižanska željeznica do Pečuha, i Osjeka produlji? onda možemo u našem nehajstvu mirno počivati — bar će imat svaki doma dosta piti — a naš puk bit će još lenii — jer dokle mu je vina u kleti, netreba mu radnje; — zato nemožeš u vinskoj okolici, u jeseni pod nikakvu cienu težaka dobiti — a naše ratarstvo bit će još lošie — pa eto gotove propasti.

A šta ćemo kroz vinotržno družtvo profitirati?

Profitirat ćemo:

1. Da će si družtvo priskrbiti na svoje troškove u kemii vještog pivničara, koj će naše vino za veleprodaju sposobnim načiniti; da svaki član družtva otu manipulaciu kod kuće ugledat, i tako se nješto naučit može — tako, da mu netreba skupe iz knjigah crpljene, s većjom stranom zlo izpadajuće pokuse praviti, ili u strani sviet na svoje troškove putovati.

Profitirat ćemo: 2. da će družtvo svoje agente razašiljati po svem svietu, koji će dobro priugotovljeno vino na prodaju ponudjati, strani sviet s našim proizvodom poznan činit, našem vinu dostojno ime pribaviti

a nami netreba se nit iz doma maknut, već ćemo od posljedicah tog poduzetja korist vući.

3. Profitirat ćemo: da će samo družtvo kupovat naša vina na svoj račun, ili pako prodavati kao komitent uz primjernu predplatu na naš račun; — dalje, ako kupca najći nemogu, dat ću vino vinotržnici. a ova platit će mi zanj priličnu vriednost, a kad ga proda, dat će mi višak, a sebi uztegnut će procente. — Po tom načinu — neće mi mrtva ležat roba u podrumu, već će imati uvjek svoju vriednost; jer imadem stalna kupca — dakako samo onda, ako svu pomnju na moj vinograd obratiti, berbu pravilno držati, i vino dobro spravljati, u vrimenu pretakati, i tako dobro vino čuvati hoću.

4. Kroz to profitirat ćemo: da će se svakome marljivome gospodaru svaka pomnja oko proizvodjenja vina primierno nagraditi — da će svaki težiti, ne toliko mnogo, koliko dobra vina proizvadjati — da će se tim načinom naše vinogradarstvo na onaj stepen popeti, na koj se naši susjedi Štajerci popeše.

Tim načinom bit će sloge, dobra vina, liepih novacah, i obćeg glagostanja.

Liepe su to rječi, kazat će mnogi, a tko će to sve tako dobro izvesti? A tko drugi, nego mi. Svaki će polag svoje sile u vinotržnicu podpisati, pa pri dobroj volji, nemože niti dvojba biti, da se nebi potriebita svota od 100,000 for. podpisala — što tim laglje bude — jer se novci u pet rokovah uplatjati imadu, a nijedan rok nesmie kratji od 2 mjeseca biti.

Dionici družtva imat će dakle izvan gori navedenih koristih, još i tu veliku korist, da će od uložene svote procente vući, koji, ako posao dobro za rukom podje, i 25% po sto nadvisiti mogu — a mnogo izgubiti nemože nitko, jer po visokoj vladi potvrdjena pravila, kao i nadzornost vladina, kojoj družtvo uvjek podvrženo bude, štitit će svakog od zloporabe i gubitka tim više, jer čime se 20% od uloženog kapitala kroz nesretnu špekulaciu izgubi, to već može svaki član izstupiti iz družtva i svoje novce natrag zahtjevati.

Nu, kako je dakle ota stvar od lani napredovla?

U lanjskoj jeseni podnesoše sliedeća ggda: Grof Stefan Drašković, Baron Miroslav Kulmer, Tošo Gjorgjevits, Dor. Aleksa Vancaš, Ljudevit Vukotinovic, A. Fodroczy, A. Popović, molbu na namjestničtvo, da im se dozvoli vinotržno družtvo sklopiti.

Na otu molbu stigne u Sečnju o. g. povoljna odluka — jer je visoki ministerium unutarnji pravila u načelu odobrio, i moljiteljem naložio, program za onu ggdu sastaviti, od kojih se nadasmo, da će kao utemeljitelji k tome družtvu stupiti.

Ta ggda su svi povećji vlasteli, i kapitalisti u našoj domovini, kojima bude sliedeći po c. k. namjestništvu odobreni pogram u 160 primjerakah priobćen. Čita se program pod .|·

Žalibože, da ovaj poziv nenaidje na željeni odziv. Naši vlasteli, koji se uvjek tuže, da im je prevelika štibra, da neima trgovine, da neima novacah, nisu smalom iznimkom niti za vriedno našli, da na poziv odgore a u tom oblikuje se takodjer Zagrebačka trgovačka komora.

U takvom stanju stvarih, mučno je vele mučno za obće dobro raditi, prem kad oni, u kojih interessu radise, ruke u džep metnu — pa od svoje strani, ništa, baš ništa činiti neće.

Mnoga ggda, koji velike dohodke iz naše zemlje vuku, žive izvan domovine — troše novce izvan zemlje, a nedadu zemlji ništa natrag, niti 2000 fr., što se je od svakog utemeljitelja zahtjevalo, ako ne za njihovu tako barem za obću korist — tim načinom nije čudo, da naše gospodarstvo na najnižjem stepenu stoji — da je naša od naravi tako liepimi darovi providjena zemlja, na obće čudo, skoro najsiromašnia u čitavoj Austrii.

Kako sasvim drugačie rade, velemože inih pokrajinah. N. p. Ugarsku, Poljsku, Česka, Austria, Štajer. — Tamo se natecaju, tko da više dade, tko da prvi dade, kad se radi za obću svrhu — a kod nas — neće nitko ništa dati, ma bilo baš s njegovom največjom koristju skopčano.

A i naše gradjanstvo nije bolje. U Zagrebu se oni, koji novacah imadu natecaju, kako će čitave obitelji kroz svoje lihvarstvo upropastiti 50% na godinu od posudjenih svotah vući — to je obično — lahko — nu gadno — neima izraza ma još toli pogrdnog, kim bi se oti ljudi žigosali. A zar je po drugieh gradovih bolje, je-li tamo tko za obće dobro mari? — baš ih je briga!

Pri takvom stanju bi morao svaki domoljub već unapried sdvojiti — da neima još ljudih u nas poštenog srca, koji prem da nisu s blagom obdareni, ipak rado žrtvuju za obće dobro koliko im je iole moguće! Takovi ljudi stvorit će ovo družtvo s božjom pomoćju.

Dosele upisaše se kao utemeljiteli družtva:

Gg. Grof Stipan Drašković,
,, Baron Bruck,
,, ,, M. Ožegović,
,, ,, Miroslav Kulmer,
,, E. Zdenczay,
,, I. Zidarić,
,, Dor. A. Vancaš,
,, Lj. Vukotinović,
,, A. Fodroczy,

a od strani knjaza Lippe Schumburg bude obećano, da će gospodština Verovitica družtvu pristupiti, čime bude nade, da će se družtvo zbilja ustrojiti.

Time dakle podpisano je 18,000 fr. bez gospodštie Verovitica. Sliedeća ggda bila su barem tako uljudna, pa odgovoriše na poziv:

Njihova uzoritost stožernik i arcibiskup Gjuro Haulik, ggda biskup Ivan Kralj, grof Niko Szécsen, grof Gjuro Festetić, grof Julio Janković, Müller iz Slavonie i osiečka trgovačka komora.

Što valja, da se sad nadalje predužme?

Načinit će se novi program, za čitavo obćinstvo — tim pozivom, da svaki k vinotržtvenom družtvu pristupit može, koj se zakonito obvezat može i koj će bar jednu akciu od 100 for. ili eventualno od 2000 for. podpisati.

Nadalje predlažem: 1 da se sva ona ggda, koji biaše jur pozvani, da kao utemeljitelji k tom družtvu pristupe, od strani glavne skupštine opetno umole, da se za obće dobro bar ponješto interessiraju, ili bar svoje razloge navedu, zašto k vinotržtvenom družtvu pristupit nekane.

Dopis otaj bi imao g. poslovodja još danas kriepko sastavit, da se sutra u sjednici pročita, odobri, i tako u hrvatskom, kao i njemačkom jeziku lithographira i razšalje.

2. Da slavna skupština obćinstvu dobrim primjerom prednjači, i da se vriedna ovdje sakupljena ggda ili kao utemeljitelji polag formulara u 2.|· podpišu — pako da već unapred na predležeći arak pod 3.|· svojim podpisom izjave, da će k vinotržnom družtvu sa toliko i toliko akciah pristupiti, ako se isto družtvo s dalnjom podporom uživotvori.

Evo sl. skupština liepe prilike sudbinu našeg vinogradarstva odlučiti — neoklevajte dakle ggdo da nebude kasno.

Još valja napomenuti, da nam jedna francezka kuća, kroz jednog bečkog agenta novce ili sučastje ponudja.

Konačno molim, da izrazi sl. skupština — da-li je spostupanjem vinotržno družtvenog komitéa zadovoljna, i jeli jednog ili dva člana od svoje strani u taj komité izabrati kani?

Ja zaključujem s domaćom izklikom „Bog živi sve one, koji su u vinotržnicu podpisali, i koji će još u buduće podpisati.“

U Zagrebu dne 18. Kolovoza 1858.

A. Fodroczy, od Fodrovca i Borkovca vlastelin, utemeljiteljni član gospodarskog družtva, član i poslovadja komitéa za vinotržnicu.

Izvjestje A. Fodroczy

načelnika II. odsjeka hrv. slav gospodarskog družtva za svilarstvo. — Podnešeno glavnoj skupštini istog družtva, dne 19. Kol. 1858. u Narodnom domu državnoj.

IV.

O svilarstvu.

Glasom §. 8. glavne skupštine dne 27. Travnja 1857. držane za načelnika odsjeka za svilarstvo izabran, stavio sam se u dopisivanje s tajnikom gospodarskog družtva u Štajeru s Dor. Hlubek, da saznadem tamošnji postupak i uspjeh kod svilarstva.

Dne 31. Siečnja 1858. ureko sam prvu sjednicu, u kojoj biaše odbor iz sliedeće ggde: Mojsia Baltić, Ivan Žigrović, Mio Krešić, Mirko Gjurkovečki, sastavljen, te zaključeno da odsjek ovaj svoje djelovanje započeti imade.

Dne 9. Svibnja t. g. držao sam drugu sjednicu, u kojoj biaše povjerenici otog odsjeka imenovani, i shodnim naputkom providjeni. Imenik povjerenikah i naputak priobćen je u gospodarskom listu.

U istoj sjednici bude pitanje povedeno, kako da se domaćem svilogojstvu iz temelja pomogne?

Obće mnienje biaše da se domaćem svilogojstvu samo onda ozbiljno pomoći može — ako bi se tko našao — koj bi obće dobro pred očima imajući — čahurice za takvu cienu kupovao, da se trud svakom svilogojcu bar na toliko naplati, da volju za dalnju radnju neizgubi.

Budući pako da neima nikakve nade, da bi se koj pojedinac za otu stvar zauzeo — to bude zaključeno, da se pokuša, nebili se družtvo u tu svrhu sklopit moglo, koje bi čahurice po primjeru Štajerskog družtva po priličnoj cieni najmanje od 1 for. sakupovalo, i š njimi na svoj račun tržilo.

G. Krešić, kome bi povjereno da u tu svrhu program izradi — podnio je tretjoj dne 5. Srpnja 1858. držanoj sjednici u tom obziru svoje izvjestje — koje bude u Dodatku k 31 broju gospodars. lista obćinstvu priobćeno.

U sliedstvu toga bude g. Krešić nadalje pozvan, da pravila izradi — koj poziv biaše u 4 sjednici od dne 16. Kolovoza t. g. opetovan.

Čime će dakle g. Krešić svoj sastavak družtvenih pravilah podnieti — radit će se odmah o ustrojenju družtva.

Načela po kojih bi se imalo takovo družtvo ustrojit jesu sliedeća:

1. Družtvo izdat će 500 akciah po 2 for. — pa će s glavnicom od 10,000 for. raditi.

2. Svaka akcia imat će pravo na dividendu od one svote, koja nakon namirenih upravnih troškovah, i odbitju 5°|° za reservefond svake godine kao čista dobit preostane.

3. Družtvo imat će jednog ravnatelja, koj će u ime družtva sve poslove obavljati — a na svoju ruku četiri odbornike, koji će interes družtva zastupati. Tako ravnatelj, kao i svaki odbornik, mora da bude posjedatelj od najmanje 20 akciah — koje će se kroz vrieme njihovog službovanja u družtvenoj blagajni deponirati.

Izbor ovog upravljajućeg odbora ponovit će se svake godine.

4. Svake godine držat će se redovita glavna skupština družtva, a odbor imade se barem svaki mjesec jedanput u Zagrebu sastati.

5. Svrha družtva bude:

a) da pribavi najbolje sieme za svioce, i da isto članovima družtva, a ako bude moguće i ostalom obćinstvu uz primjernu cienu prodaje;

b) da čahurice od članovah družtva, a ako moguće takodjer od ostalog obćinstva pokupi. Ciena čahuricah na 1 funt. nesmje manja od 1 for. u sr. biti.

*

c) da si u praznih prostoriah gospodarskog pokušališta, ili pako drugdje svrhi shodnu predionicu ustroji — tamo svilu prede, i istu razprodaje.

Takvo družtvo jeste neobhodno potrebno — jer bez njega neima konkurencie — a bez konkurencie neima ciene čahuricam — a kad ove nije — mora svilogojstvo ma i pored najbrižljiviih naredbah naše vlade sigurno propasti.

Evo nas opet baš ova godina uči — da bez uzajamne sloge, uprav tako kao vinogradarstvo, niti svilogojstvo napredovati nemože.

Od sviuh stranah tuže se, da ljetošnjim čahuricam nikakve ciene neima, — najvišja ciena biaše 30 kr. za funt; — nadalje tuže se, da se većja strana sviocah pocrkala.

Kako da se u tom žalostnom stanju pojedinac pomogne? Neima vrimena, neima novacah, da si bolje sieme pribavi — neima sile, da čahurice tamo pošalje, gdi se bolje kupuju.

Eno u Gorici biaše im ciena 2 for. a u Gradcu 1 fr. 20 kr. za ft. — a kod nas samo 30 kr.

Predloženo družtvo bit će dakle u tom vremenu od najvećje koristi — jer će dobro sieme pribaviti, cienu čahuricah kroz konkurenciu uzvisiti, kroz pravilnu manipulaciu u svojoj predionici, dobru svilu proizvadjati — nju u dalnji sviet razprodavati — i tako kroz podignutje svilogojstva narodno blagostajne podupirati — a sdruge strani hrvatskoj svili u svietu dostojno ime pribaviti.

Izvan te koristi, koju će čitavom obćinstvu pružiti — koristit će napose članovima družtva dvostruko:

1. Ovi će dobit dobro sieme — prie, i nešto jevtinie, nego nečlanovi; — čahurice kupovat će se od njih prie, i nešto skuplje nego od nečlanovah; van toga 2. delit će se članovi na dobitku družtva.

Slavna skupštino!

Evo ljepe prilike, da se udes našeg svilogojstva vriednim načinom odluči. Slavna skupština neka djelo započme — pa će se s božjom pomoćju srietno zaključiti.

Ja predlažem dakle.

1. Da se odsjek za svilogojstvo od strani sl. skupštine opunovlasti, da na temelju gori navedenih načelah — pri visokoj vladi koncessiu za svilarsko družtvo potraži.

2. Da vriedni članovi ove sl. skupštine podpis akciah začmu — pod tim uvjetom da bude podpis tekar onda pravomoćan, kad se ustrojenje družtva dozvoli, i prie, nego bi se novci tražili, da se glavna skupština sviuh podpisateljah po odsjeku za svilogojstvo sazove — u kojoj će se družtvena pravila definitivno pretresivati, i o dalnjem postupku družtva shodna ustanoviti — zajedno i ravnatelj i odbornici izabrati.

U Zagrebu dne 18. Kolovoza 1858.

Aleksandro Fodroczy, od Fodrovca i Berkovca vlastelin — načelnik odsjeka za svilarstvo.

V.

O vinogradarstvu.

Od Lj. Vukotinovića.

Vinogradarstvo u našoj zemlji obstoji od najstarjih vremenah; povod su tomu dala naša odnošenja klimatična i stranom svojstva zemlje, koja jako ugadjaju trsu. U drugih pokrajinah, koje nimaju tako sretan položaj, ljudi su se mnogo trudili, dok su trs udomaćili i iz njega proizveli vino, koje se može piti; vinogradi u Njemačkoj, u Austrii, u Štajerskoj i njekim dielom takodjer u Ugarskoj prave su bašće, koje se mnogom pomnjom obradjuju, dočim kod nas u obće vidimo, da trs na polak divljem raste; u prie spomenutih pokrajinah, istina je, vino je dobro, na mnogih mjestah izvrstno; pomnja i velika briga načini iz njega, što najviše može, — nu do duše niti naše vino, premda se mnogo nenjeguje, — nije zato zadnje, što nam svjedoči, da bi malim trudom taj proizvod mogo se znatno poboljšati. O vinogradarstvu imadu ini narodi već ciele literature, kod nas ima malo šta ili ništa u toj struci pisana. Ako čovjek promisli zrelo mnoge knjige ove, to će uviditi, da manje više svi skoro ono isto pišu, i da se glavna skrb spisateljah vrti okolo načina, kako da se s vinom — ili bolje da velim — s moštom u berbi a kasnije u podrumu baratati ima, da čestitim vinom postane. U novie doba se je probudila i kod nas težnja, da se vinogradarstvo podigne i toj veoma koristnoj struci pozornost ukaže; nedvojim, da nebi i kod nas bila već mnoga knjiga u tom obziru čitana, nu bojim se, da nebi možebiti mnogi od naših revniih gospodarah na krivi put napeljan te hoteći popravljati, da je kvario. Zato želim pozornost najprie na to obratiti, kako valja dobro na um uzeti: da svaka zemlja, svaki prediel imade stanovitih običajah svojih, koji su na dugovječnom izkustvu osnovani; od ovih običajah čine se mnogi osobito onim, koji novosti traže, nevaljanim, u istini pako bolji su od svega drugoga.

Šta se kod nas u obziru vinogradarstva ima raditi, toga pitanja riešenje nećemo najti tak lahko u onih knjigah, koje se o vinogradarstvu inih zemaljah pišu, jer one knjige sadržavaju većjom stranom nauk, kojeg su pomnjivi gospodari iz svog izkustva crpili shodno svojim odnošenjam posebnim; osim navednih, dakle i glavnih nekojih načelah neće tu za nas mnogo koristna biti; drugi n. p. nasad treba kod Rena, drugi kod Beča, drugi u Štajeru a posve drugi kod nas, jer druga je kod nas zemlja, drugo podnebje nego tamo. Mimoidući za sada obširnie razglabanje ovoga pitanja želim se stegnuti samo na nekoje glavne predmete, koje pozornosti vinogradarah osobito preporučam.

Prvo je: p o l o ž a j z e m l j i š t a, koje u vinogradom pretvoriti kanimo.

U tom obziru neimam mnogo govoriti; u drugih pokrajinah drže načelo, da je južan i iztočno-južan položaj najbolji; kod nas hvala Bogu podnebje tako ugadja trsu, da on i na zapadnom i na istom sjevernom

položaju dobro uspjeva; izkustvo nas u tom uči dovoljno, jer vidimo da kod nas i proti sjeveru okrenjena trsja dobro vino davuju; mi se samo imamo nizinah čuvati, jer tamo trs rado pozebe.

Važnie je drugo: najme **nasad**. Mnogi su vinogradari — sudeći valjda po knjigah — počeli napriečac uvadjati inostrane vrsti, koje su mnogo nahvaljene n. p. bieli Riesling, crljeni Traminer, Veltliner itd. Nu akoprem to u obće stoji, da je moći sa uspjehom uvadjati trsove iz sjevernih pokrajinah u južnie, to ipak moramo u tom pozorni biti, jer će nam mnogi trs, koj pod hladniim podnebjem dobro radja, uzfaliti; pod hladniim nebom mnogi trsovi punie i sokovitie grožđje sa osobitim mirisom nose, dočim žestoko sunce ih izpali, osuši te miris otimlje; to je imenito po Ugarskoj se dogodilo, gdje su novie doba čitave takove nasade morali posjeći i domaće trse opet zasaditi.

Ja bi svjetovao kod nas saditi za bielo vino: *Moslovca* (Starinu, Krkopetec) Weisser Mosler, koj osobito dobro jako i duhovito vino daje; zatim: *bielu raninu* šipuljak, šipelj, Weisser Augster, zvanu; zatim *Plavca* (topolovinu, krugopetlinu) Weisser Mehlweiss; *bieli Klešćec*, Weisser Ortlieber; *Žutubiel* Weisser Lämmerschwanz, *Ovneka*, Weisser Kanigl, ponješto, *Bieline; Lipovine i malo Zelenike;* weisser Heunisch; weisser Wipbacher i grüner Hainer, Imbrine; rother Portugieser; k tomu jošte *dišuće bieline*; muskirte Urbanitraube; od inostranih pako trsovah: bieli talianski Riesling i vrsti od **plemenke** Gutedela; od ovih vrstih će svaki za sigurno dobro, jako, mirisno i stalno vino dobivati, ako bude trsje dobro redio i razborito u berbi postupao; t. j. da neće nezrelo sa zrelim a zdravo sa gnjilim i pljesnjivim grožđjem mješati.

Što se crnoga vina tiče, tu valja osobito: crna *Kadarka* il branjičevka zatim *kosovina* koju mislim da se njemački blauer Milcher zove; *Kapčina* blaue Zimmettraube, od inostranih preporuča se *ci i Klevner*, jedna od najboljih vrstih i *rana imbrina crna*, früher blauer Portugieser; osim toga *crna Zdenčajovka*, koja takodjer u nekojih stranah *crnim klešćeeom* se nazivlje. Ima i drugih jošte dobrih crnih trsovah kod nas, koji medjutim nisu ni poznati; tako čujem faliti *Jankovčicu*, koja okolo Samobora raste, nu meni poznana nije.

Zato mislim, da će najvažnia zadaća biti za naše vinogradare, da stanu opazivati pozornie naše trsove, izkustvo kupiti i opaženja priobćivati; to je jedini put; koj će nas temeljito podučiti.

Treće što se prešanja ili moštarenja tiče, (die Kelterung) tu scjenim, da nam se netreba toliko učiti; jer ako čovjek sravna načine različite, koji vladaju po Francezkoj i Ugarskoj, vidit će, da nije velika razlika od postupka našega. Jedino to mislim, da se kod nas premnogo drži do liti, koja baš nije najvrlia za vino, jer ako se š njom razborito nepostupa kod kipenja, često se dogadja, da je vino od nje nestalno. Kako inostrani vinogradari uče, najbolje jest, kada mošt prviput u badnju odkipi i poslie za 24 ili 48 urah, kako to potreboća izkaže, pretoči i u podrum pdveze.

Kod nas, meni se čini, najvećma se u podrumu grieši; to je polag moga suda najglavnii odsjek za vinarstvo. Kod nas se nepazi dosti na čistoću lagvah, niti se vino nepretače dovoljno, jer u obće kod nas gospodari misle, da vino jakost gubi, kad nebi na droždjah ležalo; mnienje ovo krivo uzrok je tomu, da su naša vina oštra, da su preškura, i da se često prevrgavaju. Četiri puta da se vino pretoči prvo ljeto, a dva puta drugo, jedanput tretje ljeto, tako propisuju vješti pivničari; nu kako da se djelati ima u pivnici kod pretakanja i čistenja vina, to naravski nije stvar, koja bi se dala riešiti sa njekoličinom riečih, niti vrieme nedopuštja dublje uniti, niti se nedržim za dosti podučenog da sám jošte učenik druge naučam; želio sam povod samo dati tomu, da gospodari predmet ovaj k serdcu si uzmu i pokušaju nekoje načine u poboljšanju našega vinarstva, prigodom ovom svakoga nagovarajući: da se nikada nek ne puštjaju u one umetne i po Njemačkoj mnogo nahvaljene kemičke manipulacie vinske, nek nekvare samorodnu onu valjanost vina, koju sigurno treba **dikom** našeg vina nazovemo; izkustvo u svemu najbolji meštar i u tom nas uči: oni, koji prigovaraju vinu, hrvatskom nakon kratka vrimena najvekši su mu ljubitelji, nit nehlepte za fabriciranim vinom njekih nam dobro poznatih predielah. *Hrvatska ima sladka grožđja i sladka mošta, neće joj dakle faliet ni dobra vina.*

GOSPODARSKI LIST.

Izlazi četvrtkom. — Polugodišnja ciena: članovi hrv.-slav. gosp. družtva plaćaju samo 30 kr. poštarine, ili 15 kr. ako se pošilja u kuću; nečlanovi 1 for. 30 kr. poštom, ili 1 for. 15 kr. sr., kad im se pošilja u kuću.

BROJ 38. U Zagrebu dne 23. Rujna 1858. **GODINA VI.**

Spolovinstvo.

(Ostatak.)

Gledeć stvar kao ljudi, nećemo naći ljepšeg odnošenja nego što je spolovina. Obrazovani i učeni vlastelin motri svoga spolovara u kući i u polju, pa ga svjetuje, kad gdje fali ili naopako radi; vlastelina već njegova korist nuka, da priskoči spolovaru u pomoć, kad ga zadesi kakva nevolja. Tako postupajuć uvjerava se vlastelin brzo, da je i seljak pristupačan plemenitu čuvstvu, pitomoj ćudi i svakomu napredku, kad ga upućujemo, ne batinom, nego naukom i ljubavju. Može biti, da ćemo i u tom naići kadšto na nezahvalnoga spolovara: nu koji je stališ sastavljen iz samih izvrstnih ljudih? U kojoj pšenici neima korova? Takve pojedine iznimke neće pametnoga čovjeka nikada zavesti s puta čovječnosti nego samo sirovca, koji se tom mudrijom služi, da može izkaliti svoje sirovo srce na seljaku; pa kad stvar uzmemo razmatrati s kršćanskoga gledišta: što je veća sramota, batine dobiti ili dieliti? —

Taljanska vlastela *) nastoje čovječnim postupanjem ljubav svojih spolovarah steći, zato im više putah i kumuju, i radi toga ne samo da im se u puka čast neskvrni, nego ih ovaj jošte više štuje, jer ljubav radja ljubav; pače je to vlasteli još i koristno, jer gdjegod se nije bogoljubje i vjera sasvim utrnula, ondje spolovar svoga kuma-vlastelina nipošto neće prevariti ni zakinuti. — Usuprot, koji spolovar počini zlo, strah ga mora biti, da će ga vlastelin odpraviti iz dobre zatke, što je za njega da kako velika kazan (kaštiga). Dokazano je, da se medju spolovari manje dogadja zločinah nego drugdje, da su spolovari u svakom pogledu pitomiji i uljudniji od ostaloga seljanstva.

Nu dobro valja pamtiti, da vlastelin nije prama svomu spolovaru ono, što je gospodar prama svomu slugi, ili što je bio odprije spahija (zemaljski gospodin) prama svomu njegdašnjemu podložniku i kmetu: spolovina je družtven ugovor jednako slobodnih ljudih, koji se u zajam trebaju; u spolovini vlastelin mora da se ostavi plemićke oholosti, a seljak valja da se oplemeni. Ovakvu zadrugu, ovakav socializam branit će svaka pametna vlada, jer je ovaj unatoč sanjarom i zadrugarom, koji zahtievaju, da se pod silu medju svimi glavničari i radnici ovakva pogodba učini, ili koji potrebuju, da se ciela država u jednu zadrugu sdruži, čim bi se sloboda pojedinih državljanah preko mjere stegla, ni negovoreć o tom, da je takva klapnja stvar nemoguća.

Ovo spolovinstvo zato sam tako potanko ovdje opisao, jer je stvar slabo do sada u Hrvatskoj i Slavoniji poznata, pak je opet prilika, da će se prije ili kasnije i naša vlastela u njekojih stranah naše domovine spolovini uteći, osobito ondje, gdje ima bregovah, te su imanja razštrkana, gdje se mnogo vina izvodi, gdje ima mnogo puka, najpače ako je siromašan. Možda već sada nezna mnogi vlastelin, kako bi iz svoga dobarca, poudaljenog od dvora, kakvu korist izvadio, jer porez mora od njega da plaća, težaci stoje vrlo mnogo, a zemlja škito plaća, buduć da se nemože gnoj na nju voziti, ili ga ni neima. Našlo bi se možda ljudih, koji bi ju iz polovine těžili i obradili, al nitko neće da dade svoga gnoja: ovakvo gospodarenje mora natrag udariti, sve manje donositi, i napokon uzmanjkati t. j. manje donositi nego se je nanj potrošilo. Usuprot ima kod nas seljačkih kućah, imajućih mnogo družine, a malo zemlje, te se nemogu pošteno hraniti. „A zašto neidu težačiti?“ pitat će mnogi. Zato, jer je to kukavan dohodak, od danas do sutra, i jer je težâk kao sluga svoga gospodara; a što kod nas nitko neće bez veliko nevolje da sluguje, to je upravo dika našemu seljanstvu, jer je to dokaz, da jošte nješto drži do sebe. — Nu sagradi kuću (a gradjenje seoske kućice nestoji baš mnogo), uredi gospodarstvo, i pozovi onamo takvoga siromaha, neka radi i gospodari, pa težko ima koga, koji se tvomu pozivu dragovoljno nebi odazvao.

Da se stvar naopako nerazumieva, treba jošte znati, da je napolica ili spolovina dopuštena, i da takve pogodbe stoje pod okriljem zakona; nu varao bi se, kad bi tko mislio, da se i u spolovinu poglavarstva pačaju, kao što su se prije unosila u urbarska odnošenja.

---

*) Možda nam se neće zamjeriti, ako ovdje našince opomenemo na pravu gramatičku porabu rieči vlâstelin. Rieč vlastelin upotrebljava se kao i rieči gospodin, diete, brat itd. Kad o više njih govorimo, nekažemo gospodini nego gospoda, ne djeta nego djeca, ne brati nego braća. Isto tako treba kazati ne vlastelini, nego vlastela; n. p. ugarska vlastela su bogata. I kao što nevalja kazati gospodinstvo, tako nevalja ni vlastelinstvo, štono pišu njekoje nadriknjige, nego vlasteostvo, ili vlasteljstvo, od rieči vlastelj, koja isto znači što i vlastelin, a redovito se sklanja, dakle se kaže za više njih vlastelji. *Ured.*

Stranke treba da se same osiguraju sgodnimi uvjeti: poglavarstvo smatra spolovara samo kao stanara, a što-god se tiče grunta, za to vlastelin odgovara, i poglavarstvo samo njemu zapovieda. Ako jedna stranka misli, da joj druga krivdu čini, treba da se sudu uteče, a nitko nesmie sam da krivdu sveti.

Netreba se bojati, da će se poglavarstvo unositi u ovakva privatna odnošenja i time vriedjati vlasteli pravo svojine; jer je napolica dopuštena zakonom pogodba. *) Samo kad bi vlastelin propustio ponoviti pogodbu, i spolovar bi ostao na njegovu gruntu, moglo bi se s vremenom, u zakonu odredjenom, iz napolice razviti činženjaštvo (*Emphytheusis*). Nu tomu bi bila kriva samo skrajnja nemarnost vlastelinova, jer spolovina je pogodba, zahtievajuća neprestano prigledanje i nadgledanje. Dakle ovdje valja u podpunom smislu pravnička poslovica: „Vigilantibus jura!“ a Primorac bi rekao: „Nemože se spavati i pipune (dinje) čuvati!“

Do sada smo samo ugode napolice izbrojali, a treba, da ju i s druge strane razgledamo. I po selih je već žaliboże ponestalo poštenja: nisu svi spolovari pošteni, pak i kod onih, koji su bolji, treba vlasteli uviek prigledati, s njimi jednako obćiti, točno račune voditi, plodine cieniti — a sve su ovo dosadni poslovi; nu šta ćemo, kad sada svaki način gospodarenja zahtieva puno brige i trudbe? Tko u ime zakupnine (arende) dobiva gotov novac, lasno njemu; nu ovakov zakup nije svagdje (n. p. u bregovitoj okolici) probitačan, pak niti mogućan.

Stoprv onda, kad se cielo imanje medju spolovare podieli, može vlastelin dohodke sviuh spolovinah dati pod zakup jednomu arendatoru, koji će mu se moći ujamčiti, i davati mu zakupninu u gotovu novcu za ono, što mu daju spolovari in natura. Ovakov zakupnik brine se onda sam, da ga spolovari nezakinu i neprevare, a vlastelin je prost od svake uprave i brige. Tako se prieči obično zlo neposredna zakupa, kad zakupnik obradjuje sam zemlju i nedospieva za sve, ili nije dosta vješt, ili neima dovoljne naprave (fundus instructus), te onda propada, a s njim strada i vlastelin. Usuprot spolovar lasno može obraditi ono malo zemlje, pak imajuć dovoljnu stoku, može ju i dobro pognojiti, što obični zakupnik slabo kad može, jer neima tolike marve, a zemlja negnojena napokon se sasvim izjalovi. U ostalom istina je, da i zakupnik spolovarah može vlastelinu štetu nanieti, i zato je svakako najbolje, kad vlastelin sam upravlja svojim imanjem, i tako prigledajuć spolovarom, u pomoć im priskače svojim znanjem i izkustvom, te im gospodarstvo bolje napreduje, a vlastelinu upravo njihovim napredkom dohodak raste.

Vlastela su već u staro vrieme uvješbala, da upravljanje imanja, kad stvari najbolje idu, barem polovicu sviuh dohodakah proguta: tako se je evo već u staro vrieme porodila napolica, to jest davanje imanjah pod zakup za polovinu dohodka, pak to jošt i dan danas obstoji. Ako se je u čem od polovine odstupilo, te spolovar mora davati više nego polovinu od kakve plodine (to jest one stvari, koju zemlja plodi *), to mu se obično drugim kakvim dohodkom nadoknadjuje.

Glavna je korist spolovaru, što dobiva lašnje dovoljno vozne marve; jer ako sam ima 2 vola, to dobiva onoliko i od vlastelina, pak imajuć dosta vozne marve, može svoje zemlje bolje obradjivati i gnojiti. Ako i udari nerodica, opet mu netreba mnogo gotova novca, i tako nije nikada prisiljen prodavati svoju stoku. Napokon spolovar neima posla s poglavari, zato nemora onako često po uredih hodati kao što drugi seljaci; i kad ga zadesi kakva nesreća, eto mu vlastelina kao pomoćnika, koji ga čuva od lihvarah.

A vlastelinu je najveća korist, što mu netreba onolike glavnice za gospodarenje, kao što onda, kad sam gospodari; jer spolovar donosi sve težake i polovinu stoke, a vlastelin može tada laglje porez plaćati. Osobito pako je napolica za uhar i probitačna ondje, gdje vlastelin nemože imati majurah, ili gdje svojim ljudem nemože prigledati, gdje se sluge svaki čas mienjaju i u posao se nerazumiju, te se gotovo ni nemože junad odhranjivati: spolovina pako upravo stočarstvom znatan dohodak podaje gospodaru; a kod nas bi jošt i hranjenje krmadi mnogo donosilo. Napokon vlastelin vuče preko spolovara mnogo manjih dohodakah, kojih na svome majuru neima. Tako n. p. pčelarstvo i svilarstvo, koje našoj vlasteli gotovo ništa nenosi, glavni je dohodak talijanske vlastele, jer na njozinih zatkah spolovari svioce goje, a polovina dobitka zapada gospodara.

F. **)

Sniet.

Osim tuče najviše našim ratarom štete čini **sniet** i **pikac** (*Brand und Rost*). Obje ove bolesti žita znadu uništiti sav trud našemu gospodaru, tako da se je već mnogi odrekao pšenice, pošto je sila štete pre-

*) Tko poznaje naše okolnosti, priznat će, da bi bilo vrlo potrebito, ako se spolovina i kod nas zavede, da se kod ugovaranja i od strane javnih vlastih učini što za obranu prostoga puka, koji će se u svojoj neukosti lasno nadmudriti dati od kakvoga lukavoga pravu vještoga vlastelina: jer prostak nezna bome uvažiti silu pravničkih izrazah, pa da se to jedanput dogodi, svaki bi se prostak bojao učiniti takve pogodbe. Ovakva zla poraba mogla bi se prilično zapriečiti, kad bi se n. p. odredilo, da se napolica mora pred c. k. bilježnikom (notarom) ugovoriti, a ovim kad bi se dao naputak, na što treba da paze, da se nevješti spolovar neprevari. *Ured.*

*) Njemačko-latinski se kaže: *Naturprodukt*; a *Kunstprodukt* je jednom riečju **tvorina** ili **rukotvor**. Do sada kod nas upotrebljavana rieč „zemaljski i umjetni proizvod“ nevalja. *Ured.*

**) Ovaj članak je napisao njeki naš odlični i izvrstni gospodar, poznajući potanko ne samo naš domaći nego i inostrani način gospodarenja. Kad bi se kod nas razložena ovdje napolica ili spolovina po onih pravilih uvela, koja je g. pisac natuknuo, neima dvojbe, da bi se tim pomoglo mnogomu našemu i vlastelinu, i seljaku. Ako bi se koji vlastelin poslužiti htio spolovinom, te bi trebao za to obrazac ugovora, koji ima sa seljakom učiniti: neka to javi uredničtvu Gosp. lista; jer je g. pisac imao dobrotu, te je izjavio, da će nam pribaviti jedan exemplar takve pogodbe. *Ured.*

trpio. Upravo sada nastaje vrieme sjetvi, i to je ona doba, gdje se mogu obje ove bolesti shodnimi sredstvi podobro zapriečiti: zato smo evo nakanili o njih ovdje prosboriti, i to ponajprije o snieti.

Rieč snie t dolazi od stare naške rieči n i e t i-t i t. j. grijati, paliti, odkuda je postalo n j e t i l o (*Zunder*). I zaista, kad pogledaš snjetljivu pšenicu, čini ti se, kao da se je snietila t. j. izgorjela, jer se sva razpada u crn ili čadjav prah. Odprije se je i sbilja mislilo, da je sniet kao čadja od spaljene pšenice, jer mjesto zrnja ima crn i smrdljiv prašak. Snieti ima od dvie vrsti: smrdljiva sniet (*Schmier- oder Stinkbrand*) zove se, ako je onaj crn prah kao mastan i pljevami od klasa zaklopljen; prašna sniet (*Staubbrand*) jest onda, kad sav klas i spolja pocrni. Prva vrst najviše napada na pšenicu i pir, a od druge strada ponajviše ječam i zob.

Mnogo su si gospodari do sada glave razbijali, kako bi zapriečili sniet, osobito pšeničnu; nu to nebijaše moguće, dok nisu poznali pravu narav snieti. — Odprije se je mislilo i vjerovalo, da je sniet samo kao gnoj od pšenična čira (mozola), da je to samo pokvaren i izopačen sok, pak se je onda ponajprije preporučivalo, da se zdravo sjeme sije. Ova je preporuka u svakom pogledu pametna i koristna, al te neće obraniti od snieti, kao što će mi potvrditi hiljada razumnih gospodarah, koji su dobru pšenicu posijali, a opej snjetljivu poželi.

Što se je dan danas prava narav snieti poznala, na tom se imamo zahvaliti večalu (mikroskopu). Kad su prirodoznanci metnuli nješto malo snieti pod takvo staklo, koje mnogo putah povećava stvari, kad ih krozanj gledamo, uvjeriše se sasvim, da je sniet prava biljka i to gljivica kao što i pliesan. Ova gljivica niče, raste i radja sjeme kao i svaka druga gljiva i buduć da sjeme brzo dozrieva, zato se i brzo razplodjuje, da je pored njezine neizmjerne sitnoće za kratko vrieme, n. p. na kukuruzu, toliko ima, te je nitko nebi na broj izbrojio. O tom se može svatko uvjeriti, kad ju stane pomnjivo motriti kroz večalo. Mi ćemo o tom drugi put potanko govoriti i svu narav ove gljivice na široko opisati, a danas ćemo samo sredstva izbrojiti, kako se može sniet zapriečiti.

Sva se sredstva u tom slažu, da treba uništiti sjeme snieti. Nu baš to je velika muka, jer se jedva pojedina gljivica od snieti prostim okom vidi, nego samo kad ih ima više na kupu: pa kud i kamo vidjet ćeš njezine sićušne sjemenke? Nam valja dakle samo nagadjati, gdje ima sjemenja od snieti, pa ga ondje ništiti.

Malo ne na svakoj njivi nać ćeš jednu ili drugu snjetljiku (snjetljiv vlat). Nije čudo onda, ako sjeme po svoj njivi vjetrom razasuto za pšenična zrna prione; a nije čudo onda, ako ti do godine sva ova pšenica, kad ju posiješ, osnjetljivi, jer je možda na svakom pšeničnom zrnu, koje si posijao, ostala pojedna sjemenka od snieti, koja će s proljeća s klicom iz zemlje izaći i za kratko se razploditi. Tim si dakle u ovom pogledu samo pola posla svršio, ako si se pobrinuo za zdravo pšenično sjeme: treba ti se jošte postarati, da na zdravu pšeničnu sjemenu nedoneseš i sjemena od snieti; pak ako ga ima na pšenici, da ga uništiš i utamaniš.

Za taj posao se najviše preporučuje živo vapno (kreč). Ovo treba u prah stući, a pšenicu, koju želiš sijati, polij frižkom i čistom konjskom mokraćom (pišaćom), promiešaj ju, pospi vapnenim prahom i opet više putah promiešaj. Onda ostavi sve na hrpi jedno 12 urah i tada poškropi opet pšenicu konjskom mokraćom, da bude sjeme vlažno i da bolje niče, pak sada ga sij na dobro pooranoj i pozubljanoj njivi. To je sav posao: nit tu ima mnogo troška, niti truda, i opet je dobitak golem. Ovako priredjuju sada česki gospodari svoju pšenicu za sjeme i nemogu nahvaliti dobar uspjeh te radnje. Tako ih više javlja u českih gospodarskih novinah, da su za pokus (probu) onako prigotovili sjeme od očevidno snjetljive pšenice, pak ne samo da se nije pojavila sniet, nego je pšenica krasno urodila. Mokraća se upotrebljava stranom zato, što pomaže rast, stranom zato, da se pokvasi sjeme, pak da prione zanj svagdje vapnen prah, koji onda ubije i raztvori svaku sjemenku snieti, ako je gdje ima na pšeničnu zrnju A voda se zato nesmie upotrebiti, jer bi onda vapno uzavrelo i pšenicu spržilo. Inače je vapno izvrstan gnoj za svaku zemlju, a osobito za onu, gdje ga neima, te se netreba bojati, da će nahuditi, jer kao što već više putah rekoh, živine nemogu ni življeti bez vapna.

Drugi put ćemo potanak razlog dati ovomu postupku, a za danas neima više mjesta. Al da tko nepomisli, kao da je to pusta mudrija, evo što nam piše g. N. W. član našega družtva:

„Čujem, da naši Posavci već niti neće da siju pšenice, jer im s maglom sniet dolazi, koja im sav usjev uništuje. Hitim dakle da im priobćim sredstvo, koje me je njeki stari gospodar naučio i kojim se od više godinah s dobrim uspjehom služim. Uzmi za 2 vagana pšenice 5 lotih plavetnjaka (*blauer Vitriol*), $1\frac{1}{2}$ lota crljenoga sumpora i 2 lota soli. Ovo sve stuci dobro, i to svako na pose, pak onda uspi u 3 oke vode. Kad se ove tvari raztope, izgrni pšenicu, štono ju želiš sijati, škropi ju rukom i miešaj kup dotle, dok se svako zrno nenakvasi. Onda ostavi žito preko noći na kupu ležati, a sutra dan ga sij. — Dobro je i živo vapno za taj posao; samo treba, da gospodar sam prigleda svojim ljudem, kad se ovako sjeme pripravlja; jer to ovi inače površno i na brzu ruku rade, sve sjeme se nenakvasi — pak eto ti onda snieti."

Ovdje samo dodajemo, da se je plavetnjak odprije ovako upotrebljavao, a u novije vrieme uvjeriše se, da je živo vapno jošte bolje. Netreba nam kazivati, da se isto tako može pripraviti i drugo žito, n. p. ječam, proso, kukuruz.

GLASONOŠA.

Službene viesti.

— Previšnjim carskim patentom od 3. Rujna naredjuje se, da se ima buduće godine 1859. onoliki porez plaćati od zemlje, kućah, obrta i dohodka, koliki se je ljetos plaćao, al u novom novcu.

Gospodarske viesti.

— U Kirchheimu (u Würtembergu) sade tolike trešnje, da su za nje ljetos 50,000 fr. utržili; pak što nisu mogli prodati, od toga su napekli trešnjovice, za koju su opet dobili jedno 40,000 for. Tako se evo naplaća voćarstvo bolje nego ratarstvo.

— Nova repa. Ova nova vrst repe zove se njemački *Riesen-Futter-Runkelrübe.* Ima čvrsto meso, i ako se posije u duboko uzoranu i pognojenu zemlju, ima je i po 20 funtih težke. Ja sam dobio od ove repe na jednom jutru (ralı) 400 dà i 500 centih dobre repe. Sjeme treba saditi, ili se može razsad presadjivati, i to na riedko, jer poradi svoje veličine, treba mnogo prostora. Od početka Rujna može se lišće podkresavati i pred marvu polagati, te ju vrlo dobro hrani. Ovako piše „Salzburger Wochenblatt.“

— U Braunschweigu su bili ovih danah sakupljeni njemački gospodari. Ponajprije se je govorilo o koristi komasacije, u čem su se svi članovi slagali. Isto tako odlučila je skupština jednoglasno: da bi trebalo dokinuti samotržtvo (monopol) duhana i udariti poveći porez na zemlje, gdje duhan raste, da se tako nadomjesti dohodak državi; i napokon, da bi trebalo dokinuti zakone izdate proti lihvi i mjesto toga ustrojavati veresijnice (*Creditinstitute*), gdje bi svaki gospodar dobiti mogao potrebit novac už prilične kamate, gdjeno sada upravo gospodari, pored svega toga, što zakoni proti lihvi (ušuri) ponajviše samo radi njih obstoje, pak upravo oni moraju sada plaćati prekomjernu kamatu. Na istoj skupštini dieljene su nagrade (od 500, 200 i 100 for.) razpisane prije tri godine danah za najbolju peć za loženje i kuhanje. Sve tri nagrade dobila su tri Čeha.

— Novine javljaju, da će se u Ugarskoj ustrojiti jošte jedno gospodarsko učilište i to u Stolnom Biogradu. Isto tako da će dobiti i Vojvodjani gospodarsku i šumarsku školu u Tamišgradu. A Hrvati? Tà i njim je obećana.

— Čitamo u novinah, da je prejasni nadvojvoda i vladar tirolski dao na iztoku nakupovati za skupe novce svilačkih jajacah. Nebi-li pošlo za rukom našemu svilarskomu odsjeku izmoliti malko toga sjemena i za nas, da se tako opet oslobode naši svilari, koji su radi ljetošnje nesreće volju bili izgubili k svilarstvu.

Svaštica.

— Od njekoliko godinah naučili su željezari lievati ocio ili ocao (nado, čelik) kao i olovo. Sada se lievaju zvona od ocala, te si je već više crkvih naručilo onakva ocalna zvona, odlikujuća se od navadnih krasnim glasom i potrajnošću. Za sada ima samo jedna takva zvonara u Bochumu (u Rheinpreussen). Ovakva su zvona jevtinija od običnih, nit se treba bojati, da će pući, jer sada već i topove lievaju od ocala.

— Največi most na svietu gradi se sada u Ameriki (Kanadi) preko rieke Sv. Lovre. Ovaj most ima 24 obluka (Spannung) svaki od 242 stope širine, a srednji obluk prostran je 330 stopah. Sav most bit će 9800 st. dugačak, 60 stopah povrb vode visok i sagradit će se od ogromnih željeznih cievih, koje će važiti 200,000 centih.

— Čuvaj se konja, koji ima sakagiju (sekendiju)! Nedavno je u Budeču (u Českoj) sakagljiv konj na svoga gospodara frknuo, kad mu je htio liek uliti u žvale. Nesrećom je malko konjskoga dlena uletilo gospodaru u usta: za koji čas mu je nabuhlo lice, a kasnije cielo tielo, te je za dva dana uzprkos ljekarskoj pomoći preminuo.

Trgovina.

Z. Iz Varaždina 16. Rujna. Evo Vam ciene i kolikoće žitka, što se je ovdje prodao od 9.—16. Rujna.

Pšenice (vagan od 86 ft.) prodano 9. Rujna 626 vag. po 3 for. 18 kr., a 16 Rujna 627 v. po 3 f. 12 kr.

Raži (vag. od 80 ft.) prodano 9. Rujna 156 vag. po 2 fr. 24 kr., a 16 Rujna 351 vag. po 2 f. 21 kr.

Ječma (vag. od 65 ft.) prodano 16. Rujna 184 vag. po 1 fr. 57 kr.

Zobi (vag. od 44 ft.) prodano 9. Rujna 302 vag. po 1 for. 30 kr., a 16. Rujna 312 vag. po 1 fr. 24 kr.

Kukuruza (vag. od 85 ft.) prodano 9 Rujna 194 vag. po 2 fr. 42 kr., a 16. Rujn. 392 vag. po 2 fr. 42 kr.

Krumpira prodano je 9. Rujna 6 vag. po 1 fr 36 kr.

P. Iz Siska 19. Rujna 1858. Što su poslovi oddavna zapeli i radi toga ciena žitu pala, to nam je opet dovelo jednoga kupca i više naručbah za Kranjsku, nu ponajviše samo od pšenice. Prošaste sedmice se je prodalo od prilike:

1300 vag pančev. najljepše stare pšen. po 3 fr. 36 kr.
2200 „ potiske „ „ 3 fr. 50 kr.
900 „ bečker. „ „ 3 fr. 45 kr.
1000 „ star. bosan. kukuruza „ „ 2 fr. 18 kr.

Od kukuruza traži se samo najljepši stari sriemski od god. 1856, nu jedva se 2 fr. 20—24 kr. zanj daje, zato se od njega slabo prodaje.

Za lanjski banatski kukuruz nemari nitko, i ma ga tko i u obaljenu cienu nudjao, nitko neće da ga kupuje u veliko. Vrieme je bilo sav prošli tjedan liepo, te je vrlo ugadjalo kukuruzom i vinogradom. Rieke su plovkê, voda pada. Od Siska u Karlovac plaća se od vag. na Kupi 8 kr, u Zidani most na kolih 7—9 kr.

Ciena žitka od 6—11. Kolovoza 1858.

	Pšenica		Raž		Ječam		Zob		Kukuruz	
	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr	kr.
Zagreb	4	—	2	40	2	12	1	30	2	50
Osiek	3	—	2	12	1	36	1	30	2	36
Rieka	4	40	2	55	2	20	1	50	2	45
Karlovac	3	24	2	18	1	48	1	45	2	42
Otočac	4	20	—	—	3	—	2	—	3	40
Gospić	5	—	3	50	2	40	2	10	3	—
Vinkovci	2	—	—	—	1	9	1	18	2	12
Makarska	4	47	3	15	2	47	—	—	2	41

Hod državnjačah na bečkoj trgovani.

23. Rujna 1858.

Narodni zajam 83 11/16
Srbsko-hrvatske razteretniee . . 82 3/4

Dubljina Save.

18. Rujna 1858. — 2′—6″—0‴ nad ništicom.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska narodna tiskarnica dra. Lj. Gaja.
Uredjuje u ime glavnoga odbora Bogoslav Šulek.

GOSPODARSKI LIST.

Izlazi četvrtkom. — Polugodišnja ciena: članovi hrv.-slav. gosp. družtva plaćaju samo 30 kr. poštarine, ili 15 kr. ako se pošilja u kuću; nečlanovi 1 for. 30 kr. poštom, ili 1 for. 15 kr. sr., kad im se pošilja u kuću.

BROJ 39. U Zagrebu dne 30. Rujna 1858. **GODINA VI.**

O promicanju vinarstva i vinske trgovine u Austriji.

Odkad su nam se porezi i drugi troškovi tako znatno povećali, počelo se je i kod nas ozbiljno razmišljati o promicalih, t. j. o sredstvih promičućih i pomažućih vinarstvo i vinsku trgovinu; jer ako se nedovijemo pravomu lieku, po zlu će proći naši vinogradi, a mi s njimi. Svatko želi kod nas, da se ova nevolja ukloni; no nije dosta dobro želiti, već se treba i pravih sriedstvah latiti, da do njega dodjemo. No uprav u tom grmu leži zec; svaki drugo šta svjetuje, a neradi se ništa. Zato, da olakotimo posao našim gospodarom, priobćujemo im, što je u tom poslu uredjeno u Beču, gdje se vinari isto tako tuže na zlu prodju kao i kod nas.

Visoka vlada je takodjer svrnula okom na ovu tužbu i nevolju naših vinarah, i pozvala je bečku trgovačko-obrtnu komoru, da potanko izpita uzroke sadašnjemu nepovoljnomu stanju austrijanskoga vinarstva i vinske trgovine, pa da vladi predloži shodna sredstva, kojimi bi se tomu zlu doskočiti moglo. Ova je opet pozvala u pomoć bečko gospodarsko družtvo, i tako su svi zajedno viećali o tom predmetu od početka mjeseca Veljače sve do sredine mjeseca Lipnja ove godine, pa sad je izišao obširan zapisnik o njihovu viećanju, iz kojega ćemo izvaditi u kratko ono, što je i za naše vinare važno; pak ako sve i nevalja sasvim za naše okolnosti, a ono će opet mnogo odatle naučiti moći.

Ponajprije je odbor o tom viećao, kako da se otvori put austrijanskomu vinu u tudje zemlje. Njemačka, Englezka, Rusija i Sjeverna Amerika jesu one države, u koje bi se moglo naše vino izvoziti. Trebalo bi dakle, da naša vlada utanači shodne ugovore s onimi državami, da se olakoti i popravi obćenje s njimi, i da si ove države privabimo dobro uredjenom, poštenom trgovinom. Što se državnih ugovorah tiče, trebalo bi izraditi, da one zemlje, u koje se izvozi vino iz naše carevine, omale carinu (*Zoll*), koju do sada od njega pobiraju; jer težko može napredovati sada naša vinska trgovina n. p. s Njemačkom, kad se sada od vjedra našega onamo izveženoga vina mora samo carine jedno 10 fr. 30 kr. sr. plaćati. Kad su ljetos u Beču viećali o sdruženju njemačkih državah s austrianskom gledeć na carinu t. j. o tako zvanom „*Zolleinigungen*,“ predložila je naša vlada njemačkim, da obale svoju carinu na naša vina na 3 fr. 30 kr. sr. nu ove nehtjedoše pod nipošto na to pristati, ponajviše zato, jer se sada sila francezkoga vina uz istu skupu carinu uvozi u Njemačku: kad bi dakle onamo navalila naša vina, manje bi se ondje prodalo francezkoga vina i s toga bi imale njemačke vlade manje dohodka.

Nu ako se mogu francezka vina pored tolike carine uvoziti, mogu se i naša, samo neka budu i tako dobra kao francezka. Što se pako do sada naše vino u obće nemože natjecati s francezkim, tomu nije toliko krivo grožđje, koliko naopako postupanje sa širom (moštom) i vinom. Ovamo ide ponajprije bolje pivničarstvo ili podrumarstvo.

U soku od grožđja ima samo zametak i kao klica onih svojstvah, kojimi se odlikuje dobro vino: da se iz one klice ova svojstva sasvim razviju, da se sok od grožđja pretvori u vrstno vino, to je u našoj ruki, za to treba mi da se pobrinemo, postupajuć sa širom kao što treba. A ovo razumno postupanje treba uvesti već u prešnicu. Što se jedanput propusti, to se kasnie težko ili baš nikako neda nadoknaditi. Ovo je jedini uzrok, što više putah od vrstne šire dobivamo srednje ruke vino, gdjeno vješt pivničar znade za čudo dobro vino ugotoviti iz osrednje šire.

Pivničarstvo ima dvovrstni cilj. Ponajprije se namjerava prigotoviti iz šire bistro, tečno, zdravo i potrajno vino; ovaj je posao prilično lak, te ga može pomnjiv i obrtan vinar brzo naučiti i bez velike trudbe ovršiti. Mučnije je ono pivničarstvo, kad se miešanjem različitih vinah gotovi takvo piće, kao što ga žele imati kupci, kojim je namienjeno, i kad se ovakvo piće tako načinja, da odolieva velikoj vrućini ili žestokoj studeni, da se može na daleko pošiljati i dugo držati. Ovo je viša zadaća pivničarstva, koja nespada na prostoga vinara, nego je posao vinskoga veletržca. A mučan je to postupak, jer kakvoća vina visi o mnogih okolnostih, kao što su vrst loze, položaj i zemlja vinograda, podnebje, prešanje itd. Sve ovo čini razliku u vinu, zato treba trgovcu sa svakim malo drugčije postupati, ako želi dobru robu pripraviti.

Kad se govori o popravcih pivničarstva, dobro valja razlikovati oba ova cilja. Vinar, držeći samo ono vino, koje je u svom vinogradu nabrao, kao i vinski tržac, trgujući jedne okolice i zato manje više iste kakvoće vinom — ovi će brzo naučiti zorbu i tvorbu

(teoriju i praksu) pivničarstva, u koliko im je treba; jer se ova stežo samo na razumnu porabu njekoliko oddavno prokušanih obćenitih pravilah. Al za ono više pivničarstvo, štono ga treba vinskim veletržcem i njihovim pomoćnikom, treba više znanja i više izkustva, osobito pako treba temnljito poznavati lučbu (kimiju*).

Žalostno je to, što u Austriji vinari ni glavna pravila pivničarstva do sada neobdržavaju, dapače na mnogih mjestih posve naopako rade, i mnogi upravo neumiju dobra vina izvesti, jer ih vrlo malo ima, koji znadu za umno postupanje s vinom. Obično se misli, da je dosta, ako se sudovi napune širom, i ako se pazi, da budu uviek puni. Tako ostaje vino više putah po koju godinu na matici (droždju). i kad ga onda, onako zapušteno, kupi vinski trgovac, treba mu više godinah, dok ga tako popravi, kao što zaslužuje prema svojoj naravnoj vrsnoći. Da već sam vinogradar dobro s vinom postupa u pivnici, prije bi mu dozrelo, prije bi se, pak i bolje, prodati moglo, a vinotržcu bi se prištedio posao i trošak, i mogao bi više vina razprodati.

No u zalud će biti kod nas sav ovaj trud i trošak vinotržca, kad se naši krčmari nerazumiju u pivničarstvo, i tako kvare sav uspjeh vinotržcu; jer ako ovaj krčmarom i najbolje vino proda, ovi, neznajući drugo nego krstiti ga, tako s njim naopako barać́u, da se u njihovoj pivnici već za njekoliko danah pogorša.

Vinski trgovac treba da može već kupiti dobru robu, koja se dade bez velika truda za trgovinu prirediti. Ako se pako vinotržac mora oko toga mučiti, da napravi od kupljena vina pitko i kupcem povoljno piće, neostaje mu vremena za pravo njegovo trgovačko zvanje, a to je tražiti novih kupacah, novih prijateljah. Naši gospodari treba da progledaju i da se osvjedoče, kako njihov dobitak nepolieže samo odtuda, ako mnogo vina naberu, nego još više odtuda, ako dobra vina ugotove, i zato neka vinotržcem neprodaju kojekakvu nezrelu cavariku nego plemenito piće. Da se te mane našega pivničarstva od svakuda uklone, za to preporučuje odbor ova sredstva:

a) Neka se obeća primjerena nagrada onomu, koji napiše najbolju, za svakoga razumljivu knjigu, u kojoj će se potanko razložiti mane (falinge) našega postupanja s vinom i prostim načinom navesti pravila, po kojih treba postupati sa kljukom, širom i vinom. Niemci imaju doduše množinu knjigah o vinarstvu u obće i o pivničarstvu napose; no stranom su te knjige odviše učeno pisane, te ih razumie samo vještak; stranom pako nisu pisane prema austrijanskim okolnostim. Zato bi dobro bilo, da se i ona nagradjena knjiga za pojedine austrijanske pokrajine, prema okolnostim mjesta i stupnju obrazovanosti, u sadržaju i slogu promieni. Pučke knjige treba da su sasvim prilagodjene potrebam puka, kojemu su namienjene, inače ih nitko neštije.

b) Vinogradari svakoga sreza ili kotara trebalo bi da se svake godine po koji put sastaju i razgovaraju o načelih pivničarstva, koja bi im u ovih sastancih pojedini vještaci ustmeno bolje razložili, nego što se to može učiniti u knjizi.

c) Kao što moraju kovači naučiti konje liečiti, isto tako trebalo bi da bačvarski (pinterski) djetići i dječaci nauče pivničarstvo. Izmedju ovih zanatnikah neka izadju vrstni pivničari za sukromnike (privatne ljude), krčmare i vinotržce, kao što je to u Francezkoj i kod Rajna, gdje ima najvrstnijih vinarah.

d) Vješte ljude treba poslati u glasovita vinska trgovišta, da uvješbaju najnoviji napredak u vinarstvu i došav kući, da ga riečju i djelom uvode kod svojih zemljakah.

Kad se ovimi sredstvi pivničarska vještina posvuda razprostrani; kad se vinogradari glavom uvjere, da se sbilja mogu ne samo dobra vina oplemeniti, nego i osrednja i da je ovo plemenjenje probitačno; kad bačvari dokuče, kako će moći u vinorodnoj našoj domovini liepo življeti, kad od njih budu vješti pivničari: onda će nam i vinska trgovina liepo napredovati. Samo jošte treba, da se na trgovinu vinsku dadu ljudi vješti i pošteni, pa da kao ceh medju sobom učine, neprimajuć za pomoćnike kogagod, nego samo onoga, koji se je sbilja nakanio posvetiti vinarstvu; jer sada se moraju vinski trgovci zadovoljiti kojekakvimi težaci i nevještaci, koji ovaj posao danas rade, a sutra se čega drugoga primaju.

Nu da inostranci vina naša mogu kupovati, treba da prije za nje doznadu. I o tom bi se imala posebna knjiga spisati, u kojoj bi se potanko opisala sva bolja vina austrijanske carevine, pa bi se navela njihova svojstva, sastavine (kemička analiza), koliko se od svake vrsti vina izvodi, kojim načinom i kod koga se nabaviti može. Ovakva knjiga bila bi kao naputak za sve vinske trgovce trgujuće austrijanskim vinom, kao što je ima u Francuzkoj, te se iz nje možeš obaviestiti o svakoj vrsti francezkoga vina, gdjeno kod nas puno ima izvrstnih vinah, kojim se jedva za ime znade. Potrebiti podatci (data) mogli bi se sakupiti preko trgovačkih komorah, gospodarskih družtvah, umnih vinotržacah i vinarah, a uredjivanje ovih datah najbolje bi dolikovalo c. kr. ravnateljstvu upravne statistike.

Ovakva knjiga, kad bi bila sdušno i temeljito napisana, da bi se čovjek uzdati mogao u to, što u njoj ozčita, morala bi stazu prokrčiti mnogim do sada nepoznatim akoprem vrlo dobrim felam vina ne samo u inostranstvu nego i u našoj carevini, te bi se ovom knjigom podobro razbila predsuda, da su tudja vina bolja od naših, te se ova onda zapostavljaju za tudja gorâ, ili samo pod tudjim imenom dovežena vina, tako da u boljih kućah neima gostbe bez Bordovca (Bordeaux) i bez Šampanjera; jer svatko misli, da bi svoje goste zlo dočekao, kad bi im samo domaća vina služio.

*) Kako se sada dovršuju ratarski poslovi i nastaje hora vinarstvu, nakanili smo o tom predmetu češće pisati. po imenu ćemo već u budućih brojevih dati kratku uputu u pivničarstvo, kao što ga treba znati vinogradaru. *Ured.*

Nu šta da drži inostrani vinotržac do našega vina, kada, došav na koju našu gostbu ili u koju gostionicu, nemože ni okusiti dobroga domaćega vina? Ako ga mi sami nećemo, kako će ga tudjinac voljeti? *)

I austrijanski poslanici, konzuli itd., stanujući u bezvinskih državah, mogli bi takodjer mnogo doprinieti, da se dobrota naših vinah razglasi, kad bi svoje goste samo austrijanskimi vini častili. I tim će sve austrijanska vina po svietu razglasiti, ako je naši vinari i vinotržci marljivo budu pošiljali na izložbe; jer dokazano je, da se od vremena londonske, parižke i bečke izložbe mnogo više austrijanskih vinah u inostranstvo oprema nego do sada. Samo neka se pobrinu za revne i vješte zastupnike na onih izložbah, a neka se prodju neukah i nedoukah, koje je moći kakvom godier doskočicom nadmudriti. Jer na izložbi se bome svatko brine za sebe i svoje, za takav mejdan treba dakle junakah; tu nevalja poslovica „junakova mati najprije proplače,“ već kukaju oni, koji su se uzdali u kukavicu.

Jošte bi trebalo i u novinah oglašivati analize i svojstva izvrstnih vinah, kao što i poredjivanje i sravnjivanje ovih s inostranimi. Tako se radi u Francezkoj, gdje svatko uvidja važnost vinske trgovine za narodno blagostanje i zato nastoje svi pisci vještim svojim perom prokrčiti stazu francezkomu vinu na sve strane svieta. Tomu se pako hoće, da vinari i vinotržci sami idu na ruku piscem potrebitimi podatci; neka nečekaju, dok ih pisci stanu moliti, da im dopuste pohvaliti njihova vina. Kod nas se žalibože slabo jošte uvažava vješto pero, i više se drži do praznoslovja, nego do temeljita članka. Tko mnogo govori, makar i u vjetar; tko koješta črčka, makar i površno samo — to je naš čovjek. Pak upravo to je kod nas mnogomu plemenitomu podhvatu kolo slomilo, što su ga uzeli hvaliti nesposobni ljudi, a hvalili su ga naopako i u zao čas, da ga se je svaki razboriti čovjek uplašio.

Kad ovako našemu vrstnomu vinu glas otidje po svietu, kad mu se pribavi veresija i vjera u kojoj pokrajini; onda neka vinotržci zavedu ondje vinska skladišta i neka razašalju vješte trgovačke putnike *(Commis voyageur)*, da potvrde istinu onoga, što se je razglasilo, ogledom (probom) vina, štono ga sobom voze. Ako pak ovi prije otidju nego glas našega vina, slabo će uspjeti, jer im nitko neće htjeti vjerovati, buduć da nikada jošte čuo nije, da naša vina šta valjaju. — Trgovac nemože dosta na oprezu biti, pa mu nije zamjeriti, ako se svagdje boji prevare.

(Ostatak u budućem broju.)

---

*) Pripoviedaju, kako je njeki gr. E. uviek samo Bordovac pio. Jednom se dogodi, da je nestalo Bordovca u pivnici, jer ga je njegov dvornik zaboravio za rana naručiti. Ovaj u strahu, da ga gospodar neizkara, zapita njegova pivničara ima-li kakva dobra crna vina. Pivničar donese staroga moslavačkoga vina. U strahu gleda dvornik, hoće-li njegov gospodar opaziti prevaru. Ovaj okusiv vino, zapita uplašenoga dvornika, kod koga je ovo vino naručio. Dvornik promrmlja nječije ime, a gospodar mu odmah prihvati: „takvoga vrstnoga vina nisam jošte imao, od sada kupuj uviek od njega vino za mene.“ Stoprv kasnije doznao je gospodar, da pije domaće vino, i tako je moslavačko vino kod njega na glas izašlo. *Ured.*

Sbornica.

S. B. Od Ivaničke krajine 11. Rujna 1858. Naš „Gospodarski List“ donese nam u br. 35. od 2. Rujna vrlo važnu za promicanje gospodarstva viest o Nicholsonovu novu premetalu siena, koje bi nam na dan 16 do 20 težakah zastupalo. Al koja hasna, kad se na sgrtanje ili skupljanje istoga siena svakako mnogo težakah potroši. Kad bi dakle tkogod još uz ovo premetalo i novo sgrtalo siena izumio, i toako ne baš u plastove, a ono bar u redove, to bi se onda izmedju mnogih i ja kupac jednog i drugog taki javio, jer uz vrlo dobru plaću, jelo i piće još nije moći ovdje težakah zadosta dobiti, zato, što se svaki pašti, da svoj posao uradi; pri tom malo komu tiedan (sedmica) prodje, da po jednog, a njegda po dva po tri od kuće, na kumpan. robotu ne mora poslati. —

Mjesto odgovora, evo Vam članka o istoj stvari iz ratarskih novinah „Agronomische Zeitung:“ „Neima ratila, kojemu se ratari tako opiru, i koje se tako sporo uvodi, kao što premetalo siena. To je čudna stvar. Jer kod nas ima više sjenokošah nego u Englezkoj, težakah ima sve manje, a sieno je sve skuplje. Što je tomu krivo? Premetalo zaista nije, jer je valjano i radi za čudo dobro. Ni ciena nemože biti kriva; jer mi mnogo više novacah za nevaljanije stvari tratimo. Glavni je tomu uzrok evo ovaj: našinac se uzdaje u nebo, u Božju pomoć. To je sve liepo, al u svoje vrieme: zato Englez pravo čini držeć se poslovice: „Bogu se moli, ali k briegu grebi“ (kad toneš); to jest uzdaj se u Boga, nu mahni i ti rukama i otimaj se od vode; jer „radi, pa ću ti i ja pomoći, veli gospodin Bog!“ Tako čine Englezi, i nevjerujuć suncu, koje se svaki čas oluje, pak se žure koliko mogu, da ju preteku. Zato ima Englez uviek dobro krmu; zato su njegova goveda, akoprem dobivaju manje siena od naših, opet gojnija; zato je sve njegovo gospodarstvo u boljem stanju nego naše. Niemac (A bome i našinac! *Ured.*) pako misli, da ako drago sunce u ponedjeljak sja, morat će cielu sedmicu sjati. Zato se nikako neprenagli sa sienom, nego ga liepo komodno svaki dan pod večer pokupi u naviljke (kupe), i misli, da je baš sasvim dužnost svoju izvršio. Al noću nadodje kiša i pada sav dan, ili pol dana, ili 6 satih, ili makar samo jednu uru — dosta, provehlo sieno je opet sasvime mokro. Naviljci se opet razbacuju, premeću i prevrću, sunce čini, što može; no u jedan se dan nemože više posušiti, nego se opet naviljči; al eto opet kiše! Komu se to nije već pripetilo? Tko se nemože na svoje izkustvo (osobito ljetos!) pozivati? Ako se tada njegda sieno posuši i gospodar ga kući poveze, šta ima od njega? Izpranu krmu bez soka i smoka; čim je goveda više jedu, tim su gladnija, jer im samo želudac puni, a gora je od slame. Pa koliko se je na ovoj nevaljanoj krmi težakah potrošilo! — Ovo se od postanka svieta i od kada se sieno kosi, svake godine sad ovomu sad onomu dogadja, pa

naši gospodari kukaju i leleču — to je sve. No Englez. umijuć računati, dovio se lieku od toga zla, i taj je premetalo siena. Njegovom se pomoću, ako je ikoliko sgodno vrieme, posuši košeno zorom sieno do večera; u pravom smislu rieči valja za ovo premetalo poslovica ratarska. „da se sieno na vilah suši,“ jer ga ono sbilja na svojih grabljah drži, i sa jednim konjem i momkom opravlja posao svoj bolje od 20 težakah. Zato će gospodari imajući mnogo sjenokošah, prije ili kasnije, no svakako kupovati ovo premetalo; čim to prije učine, tim bolje po njih. Medju englezkimi premetali najbolje je Nicholsonovo. Ovo ima na dvokolicah dva šuplja valja, a na njih više grabaljah, koje premeću sieno. Ova dva válja mogu se dignuti, spustiti, kako tko hoće, il se može i njihovo okretanje sa svim obustaviti — pak evo Vam onda željena sgrtala.“

GLASONOŠA.

Službene viesti.

Prigodom obavljenoga u sljedstvu previšnje odluke od 27. Siečnja 1857, zatim ovostranoga oglasa od 22. Lipnja 1858 br. 1388/pr. za godinu 1858 podieljenja nagradah za gojenje konjah, privedeno je na natjecanje za nagrade na natjecalište zagrebačko 13 kobilah sa sisajućom ždriebadi i 11 trogodišnjih ždrebicah, od kojih su nagrade vriednimi pronadjene i nadieljene:

A. Kobila skupa sa sisajućim ždrebetom:

1) grofa Žiga Vojkfya iz Oroslavja, kotara Stubičkoga, sa 15 kom. carskih cekinah;

2) seljaka Mate Baumana iz Zaprudja, kotara Goričkoga, sa 5 kom.

3) seljaka Petra Ivančića iz Ščitarjeva, kotara takodjer Goričkoga, sa 5 kom.;

4) seljaka Ivana Baršića iz Žitnjaka, kotara Goričkoga, sa 5 kom. carskih cekinah.

B. trogodišnja ždrebica:

2) seljaka Marka Levaka iz Reznika, kotara Goričkoga, sa 10 kom.;

2) seljaka Janka Stankovića iz Ščitarjeva, kotara Goričkoga, sa 5 kom.;

3) seljaka Marka Lončara iz Ščitarjeva, kotara Goričkoga, sa 5 kom.;

4) seljaka Pavla Vukaca iz Dubrave, kotara Vrbovačkoga, sa 5 kom. c. kr. cekinah u zlatu.

Osim ovih bili su sliedeći gojitelji konjah, koji su izvrstne kobile priveli, javno pohvaljeni:

Za kobile skupa sa sisajućim ždriebetom:

1) seljak Imbro Hrastinski iz Zaboka, kotara Krapinskoga;

2) seljak Stjepan Ferenčić iz Ščitarjeva, kotara Goričkoga;

Za trogodišnje ždrebice:

3) grof Žiga Vojkfy, kao gore;

4) Tito Babić, vlastelin iz Gredice, kotara Klanjačkoga;

5) Franjo Verner, c. kr. poštar iz Popovca, kotara Sv. Ivanskoga;

6) seljak Stjepan Turković iz Ščitarjeva, kotara Goričkoga;

7) seljak Ivan Benčić, takodjer iz Ščitarjeva; i

8) seljak Juro Horvat iz Reznika, kotara Goričkoga.

Što se ovim do javnoga znanja stavlja.

Od predsjedništva c. kr. hrv. slav. namjestništva U Zagrebu dne 17 Rujna 1858.

Gospodarske viesti.

— Da prognaš gusjenice sa zelja, polievaj ga vodom, u kojoj si maslac (putar) izprao, počekav, dok se voda ova neusmrdi. Na biljku polivenu ovakvom smrdljivom vodom neće ni jedna gusjenica.

— U Pfalzu (u Njemačkoj) stoji voz dobra gnoja 5 for., a vjedro gnojnice 30 kr. Kad će se kod nas početi djubre ovako cieniti?

— Sve su mlake i bare ljeti obrasle zelenim kao vlaknom, štono se zove vodena leća ili okriek, žabokrečina. Ovaj okriek je najbolji gnoj za grah (pasulj) i grašak. Nagrabi ga dakle grabljama, sgrni na hrpu, i ostavi ondje preko zime da sagnjije. S proljeća, kad se pripravljaju grede za pasulj i grašak, napravi uzduž gredah male brazde, naspi unutar onoga gnoja i nasadi sjeme — pak ćeš se čuditi rodu. (*Slov. nov.*)

— Da ti maslac (putar) u sried ljeta dugo sviež i frižak ostane, tomu ima ovo prosto sredstvo. Metni maslac u zdjelu punu vode i stavi ju na tronožac u hladu, maslac poklopi prostom grastom (loncem za cvieće) tako, da bude njezin obrub pod vodom; a rupicu na dnu od graste začepi plutom (*Kork*). Grastu polievaj više putah hladnom vodom. Što ovako čuvan maslac ostaje dulje vrieme sviež i čvrst, tomu je uzrok zima, koja se izvija iz vode, kad odlazi u u paru. Zemljana grasta pije vodu, koja se na toplu vremenu spaja s toplinom i pretvara se u paru, te ovako nemože toplina doprieti do masla, i ovo ostaje frižko.

Obrtnost.

— Za sada treba za svaki šaraf osobit ključ. Bečki orudjar Kernreuter izumio je vrlo jednostavan ključ, koji se može, prema potrebi, stegnuti i raztegnuti, te ovako svaki vijak (šaraf) odviti ili zavrnuti.

Svaštica.

— U Englezkoj je od skora umro glasoviti lovac K. Sutton, koji je točno zapisivao u svoj dnevnik, što je kada ulovio. Iz toga dnevnika se vidi, da je za 17 godinah ubio: 3967 tetrebacah (*Birkhuhn*) 12774 gnjetela (fazana), 22795 jarebicah, 7829 zečevah, 4480 kunacah, 182 tetrieba (*Auerhahn*), 165 šljukah itd. svega skupa 51,765 životinjah. Da medju ovimi životinjami ima biesnih risah, vukovah, lavovah i tigarah, čovjek bi mu oprostio: nu ovakvo ubijanje sitne i plašljive divljači u veliko, za koji posao netreba junaštva nego samo malo spretnosti i bezposlice, jeste zaista gadna stvar i znak je malo ne uviek sirove ćudi. Čovjek nemora biti budista (Indianac vjerujući u Boga zvanoga buda, koji zabranjuje ubiti ikoju životinju), i opet mora priznati, da nevalja bez potrebe ubijati nijedne životinje, i da imamo štediti život bezumne životinje, da i svake biljke, jer su to sve Božji stvorovi.

Hod državnjačah na bečkoj trgovani.

28. Rujna 1858.

Narodni zajam	83⁵/₁₆
Srbsko-hrvatske razteretnice .	82¹/₄

Dubljina Save.

25. Rujna 1858. — 0′—0″—0‴ nad ništicom.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska narodna tiskarnica dra. Lj. Gaja.
Uredjuje u ime glavnoga odbora Bogoslav Šulek.

GOSPODARSKI LIST.

Izlazi četvrtkom. — Polugodišnja ciena: članovi hrv.-slav. gosp. družtva plaćaju samo 30 kr. poštarine, ili 15 kr. ako se pošilja u kuću; nečlanovi 1 for. 30 kr. poštom, ili 1 for. 15 kr. sr., kad im se pošilja u kuću.

BROJ 40. U Zagrebu dne 6. Listopada 1858. **GODINA VI.**

O promicanju vinarstva i vinske trgovine u Austriji.

(Ostatak.)

Glavno načelo vinske trgovine neka bude: da se vino prodaje pod pravim imenom i da se svi austrijanski vinotržci pošteno vladaju; jer ako samo jedan od njih prevari, ako samo jedan od pretjerane poblepe za dobitkom pogodjenu vinu drugo, nečisto ili nevaljano podmetne: uzdrmat će se povjerenje prama našemu vinu i probuditi iznova razne predsude proti njemu, koje će se samo težko i polako razpuditi. I u tom pogledu bi dakle dobro bilo, kad bi svi vinotržci kao ceh sklopili i tako o uzdržanju povjerenja zajednički nastojali.

Al nije dosta, ako je vino dobro, u trgovini se mnogo gleda i na ljepotu i ukus posudja, u kojem se vino izvozi. Vino raztočeno u proste staklenke (boce, flaše) nikad neće doći na gospodski stol, ma bilo i najbolje: usuprot vidimo svaki dan, kako Francezka i rajnska vina srednje ruke svejednako se kupuju, jer se raznose u liepo nakićenih staklenkah. Jošte treba, da se svaka vrst vina osobitim oblikom sklenicah razlikuje, tako da se već s polja poznaje, kakvo je vino u sklenici.

I za naše bačve (vože) treba popravka. Svi se vinotržci tuže, da u Austriji neima vještih bačvarah, koji bi umjeli lake i opet jake sudove praviti. Čudna je stvar, da se iz Hrvatske voze dùge u Francezku, pak austrijanski vinotržci dobavljaju svoje sudove iz Francezke, jer ondje ima vještijih bačvarah. Da budu bačve lagane, to osobito zato treba, jer se carina i vozarina plaća od težine, ne samo vina, nego i posudja: dakle vinotržac gubi sila dobitka, ako razvozi svoja vina u težkih bačvah.

Velika je zapreka vinskoj trgovini i to, što naše staklane za polovicu više potrebuju za staklenke nego inostrane staklane, te je onda mučan posao natjecati se s tudjimi vinari. Uz to su naše domaće staklenke krke i lasno se na putu potaru. Jošte opominje odbor, da za raztakanje vina u staklenke više treba umještine nego što se misli. Inostranci umiju svoja vina tako prirediti, da neimaju u staklu taloga; a naša vina, čim jedno vrieme u staklu stoje, imaju više manje taloga, pak ako onakvu staklenku smućkaš, sve je vino mutno. Ovomu talogu je glavni uzrok, što se kod nas vina slabo pretaču, jer naši vinogradari nepoznaju važnost čestoga pretakanja. (Mi ćemo o tom na skorom priobćiti obširan naputak, i nadamo se, da će umni vinari uz nas pristati. *Ured.*). Ovaj talog je kriv, što je već mnogi vinotržac zlo prošao, izvozeć naša vina u staklenkah u druge zemlje; jer čim su ondašnji trgovci, vični bistru vinu, zamietili, da se vino taloži, ili da je mutno, poplašiše se, da nije postojano, ili da je načinjeno, i nebtjedoše ga pod nipošto kupovati.

Isti odbor viećao je na dalje o tom, da-li je probitačno, da se u austrijanskom carstvu zavode vinare (*Weinhalle*) t. j. skladišta vina, pa kako da budu ustrojene.

Dobro ustrojene vinare mogu se s dobrim uspjehom zavoditi samo u povećih gradovih onih pokrajinah, koje neizvode same vina i koje su poudaljene od vinorodnih okolicah, te je pojedincem nepriličnо na daleko putovati, i oni vole potrebito vino kod kuće kupovati. Al već u Beču netreba vinare; jer svaki imućniji krčmar i vinotržac kupuje svoja vina neposredno od vinogradarah, znadući, da ga onako jevtinije dobiva. Uz to ima u svakom gradu vinorodnih pokrajinah vinotržacah, koji štetu nanose vinaram, jer se ove, poradi većega upravnoga troška, nemogu s vinotržci natjecati. Dakle samo neka se sbilja izvodi izvrstno vino i neka se dobro razglasi, kupacah neće faliti i bez vinare.

I u onih gradovih mogle bi se vinare s dobrim uspjehom ustrojiti, koji su udaljeni od vinskih prodavalištah i od pokrajinah kupujućih vino; jer će onda vinara svakomu vinogradaru podati priliku, da mu njegovo vino (ako šta valja) na glas izadje i razglasi se. Al za to treba, da se vinari predaju sasvim ugotovljena vina, pa kao što smo vidjeli, naši vinogràdari neumiju jošte vina svoja onako prirediti, kao što ih žele kupci imati, već misle, da će se njihovo vino u vinari onako prigotoviti, kao što valja.

Nu to neide nikako; jer sa svakim vinom treba u pivnici drugčije, prema njegovoj naravi, postupati; ponajprije dakle treba poznavati narav svakoga vina. U vinaru pako dolazi množtvo svakojakih vinah, i od njezinoga pivničara nemože se potrebovati, da poznaje svakomu vinu narav, i da prema tomu postupa sa svakim vinom drugčije. Tomu bi trebalo mnogo najvještijih pivničarah, a ti bi toliko stajali, da se vinogradarom nebi naplatilo uzdržavanje vinare, ni negovoreć o razprah i zavadah, koje bi se porodile, kad bi se koje

vino od stotine raznih felah pokvarilo. Prema tomu bi se dakle prevario, tko bi mislio, da će predati kakvugod kalaburu i cavariku vinari, pak će mu ondje od nje napraviti dobro vino. Vinare bi dakle valjale kod nas samo za vinotržce, koji svoje vino kod kuće prigotavljaju; al ovi ih netrebaju, imajuć i sami dobrih pivnicah i vještih pivničarah.

Bi-li pako probitačno bilo ustrojiti vinotržna družtva, kao što ih ima u Ugarskoj i na Štajeru, i kao što ga namjeravaju ustrojiti u Hrvatskoj?

Ovakva su družtva gdjekojoj zemlji zaista koristna, al samo onda, ako na čelu stoje vještaci, a ne kojekakvi praznoslovci; zatim ako ima dovoljne glavnice, da se vino može kupovati u veliko; ako je poštenje glavno načelo družtva, i zato ako se kod kupovanja negleda na to, tko prodaje družtvu svoje vino, već kakvo je to vino; ako se dobro vino, ma bilo čijegod, dobro plaća, a nevaljalo zabacuje. Odbor misli, da slabo ima vinorodnih okolicah, gdje bi onakvo družtvo obdržavati moglo sve ove uvjete, i upravo zato težko je svjetovati na ustrojavanje vinotržnih družtvah; jer ako se posla late neuci i čaratani, pak osobito ako se jošt nit u njihovo poštenje nemožeš uzdati, onda ovakvo družtvo neće moći obstojati, nit se mogu njegovi članovi nadati od njega kakvoj koristi.

Da austrijanska vina steku u inostranstvu odlično mjesto, treba da austrijanski vinotržci dogovorno rade i da im zajedinost njihove koristi uvick pred očima lebdi. Neka dakle nijedan vinotržac ili vinotržno družtvo nenastoji steći kupacah ogovaranjem i opadanjem druge robe: ovakvo kratkoumno ratovanje dobro bi došlo samo našim protivnikom, te bi se njim na našu obćenitu štetu poslužili.

Mjesto pomanjih vinotržnih družtvah predlaže odbor, da se skupe sve ove pojedine sile, i da se ustroji jedno veliko obćenito austrijansko vinotržno družtvo na dionice (akcije) za sve vinorodne austrijanske pokrajine. Glavnice pojedinih vinarah i vinotržacah preslabe su za podhvate, kao što ih dan danas treba, ako želimo, da se naše vinotržtvo uspješno natjeca s inostranim. Za takvo obćenito vinotržno družtvo trebala bi barem 2 miliuna forintih, a upravljanje moralo bi se povjeriti poštenu čovjeku, koji se posve razumie u domaće i inostrano vinotržtvo. Jer o svojstvih upravljača visi ponajviše uspjeh cieloga družtva.

Ustrojavanje ovakvoga vinotržnoga družtva imalo bi se odmah započeti, i čim se sabere deseti dio glavnice, imale bi se valjane pivnice kupiti i po malo vina nabavljati, jer ovo cielu Austriju zastupajuće družtvo moralo bi imati u svom skladištu sve vrsti boljih austrijanskih vinah, da tako uzmogne zadovoljiti svakoj želji i svakom ukusu inostranih kupacah, pa naravno, da bi se kod nabavljanja vina najviše gledalo na to, što inostranci trebaju i najvole.

Da bi ovakvo golemo družtvo za izvoz austrijanskih vinah svojim dienikom liep dobitak donosilo; da bi našemu vinu kupacah pribavilo i tim naše vinogradarstvo i vinarstvo za kratko vrieme znamenito unapredilo; da bi se ovako miliunom marljivih rukah zaslužena plaća osjegurala i tim obćenito blagostanje umnožilo — o svem tom se nemože ni dvoumiti, jer je očevidno, da bi tim sve naše vinarstvo nov zamašaj dobilo. Zato se pako netreba bojati, da bi s ovakvoga družtva svi ostali vinotržci propali: družtvo bi se podhvaćalo samo onoga, šta nemogu pojedini ljudi, ono bi bilo samo kao središte austrijanske vinske trgovine, otvarajuće nove puteve i dobavljajuće nove kupce za sve, a manje podhvate i poslove ostavljalo bi pojedinim vinotržcem, pače bi upravo za postignuće svoga cilja trebalo manjih vinotržnih družtvah, kao podružnicah, i manjih vinskih trgovacah. Sve ovo dokazuje izkustvo drugih državah, ondje se je potvrdilo, da su onakva velika družtva, ako se osnivaju na čvrstu temelju, a ne na kojekakvih vrtoglavnih klapnjah, da su onakva družtva glavni prijatelj manjih podhvatah, jer mali podhvatnici postaju, posredno ili neposredno, učestnici svake koristi velikoga družtva. To se najbolje vidi u Francezkoj.

Mnogo sto hiljadah austrijanskoga vina moglo bi se već sada izvoziti u Rusiju, Englezku i Sjevernu Ameriku, nu tomu se hoće neizmjernih glavnicah, kojih neimaju pojedinci. Zato sadašnji vinotržci mogu samo malen dio ovoga posla opraviti; jer njim bi trebalo sila vina svake vrsti imati gotova u pivnicah, da uzmogu svaku naručbu odmah izvršiti. Al tomu se hoće miliunah, koje može samo družtvo skupiti.

Odbor je pozvao dolnjo-austrijansku trgovačko-obrtnu komoru, neka iz svih silah o tom radi, da se stvori ovakvo veliko vinotržno družtvo i neka zanj nastoji od previšnjega mjesta steći povlasticah, koje bi pobudile naše glavničare, da prionu za taj znameniti podhvat, koji će imati našoj ponajvažnijoj plodini služiti.

Ovo su neposredna sredstva, koja je pomenuti odbor predložio za promicanje vinotržtva u Austriji. Nu on je jošte viećao i o zaprekah vinogradarstva. O tih drugi put.

Sladko vino.

J. Evo načina, kako se u našem Primorju prirediuje sladko vino.

Kad je u jesen grožđje podpunoma zrelo, izaberu se najplemenitije vrsti, zdravi bez mane grozdovi, koliko se od prilike kani praviti vina, pak se prostre i poredja na zračnom i suhom miestu, najbolje po daskah, grozd do grozda tako, da se jedan drugoga nedotiče, jer tičuć jedno drugo, rado se zagrije i onda počme gnjiti. Ovako smješteno grožđje neka stoji 15 do 20 danah, da se vodena vlaga, kakve u svakom frižkom grožđju ima, izgubi i samo sladki sok u grožđju ostane.

Zatim se oberu same jagode sa grozdovah u prikladan zato badnjić (kačicu), pak se onda smožde i sgnječe kao obično, i ostave mirno u hladu 2 dana, t. j. 48 urah. Poslie toga iztoči se šira (mošt) u čistu

bačvicu (lajtić), kako i prije, ostavi se 2 dana na miru, onda se opet pretoči u drugu jednaku bačvicu, što se ponavlja 20 do 24 dana, to jest, dok se vino posve neizbistri — i tim je glavno rukovanje dovršeno. Počem je vino sada priredjeno, pretoči se u staklenke (butilje) i začepi, što se čvršće može, čepovi od plute (*Korkholz*), koje valja kanapom (spagatom) dobro povezati i smolom obliepiti, da zrak k vinu nedopire. Pošto je ovako sve gotovo, odnesu se pune staklenke u pivnicu (konobu), pak se polože potrbušce u mur (drobni piesak) zato pripravljen, gdje neka čekaju goste.

Ovako uredjeno vino naravne je slasti, tečno, ljubko, milo mirisno, pjeni se i bude zdravo i valjano više godinah, te naliči posve toli slavljenomu i skupomu Šampanjeru; da, uprav mu prednjači, jer je podpunoma zdravo piće, budući prosto od svake bućkarije i koje kakvih mirodijah, s kojih čovjeka glava boli od Šampanjera.

Jednakim načinom prave ovdje naši hrvatski Primorci svoju dobro poznatu i liepu „vodicu," Istrijanci svoj plemeniti „muškat," „prosieku" i ugodnu tako zvanu „rebulicu" (Refosco). Svaki moj zemljak, koji je ikad polazio ono hrvatsko Primorje i susiednu Istru, znat će cieniti dobrotu i vriednost rečenoga vina.

Pravljenje ovakovoga vina hasnovito je doista svakoj zemlji i predjelu, a osobito našoj domovini bilo bi na veliku korist, kad pomislim, koliko pjenezah potrate moji zemljaci, kupujuć kojekakvi vareni tudji bućuriš, kanoti tobožnji Tokajer-, Ruster-, Meneser- itd. Ausbruch, dočim bi mogli bolje, plemenitije i zdravije sladko vino, bielo i crno, sami praviti, imajuć dovoljno miomirisnoga i sladkoga grožđja u svojih vlastitih vinogradih, čim bi prištedili ne samo dalje hrčenje svoga skupoga novca za tudju bucvaru, nego još i dobivati liepe svote, prodavajuć drugim svoj plemeniti vinski sok, kojeg je priredjivanje i rukovanje lako i jednostručno, skoro bez ikakvoga troška, i o vrlo malo truda, kako se iz gornjih redakah vidi.

Bilo bi dakle suvišno dalje nabrajanje o važnosti toga vina, i bolje preporučavanje našim vinogradarom, da ga praviti pokušaju, ta štete se i onako uprav nikakove bojati neimaju, budući se prvi pokusi s malicom učiniti mogu.

Kod potrebitih za rukovanje posudah valja paziti, da budu sve, drvene i staklene, bez duška ikakovoga, čistom vodom dobro oprane, i počem se voda iz njih izlije i ociedi, podpunoma osušene; isto tako neka su i čepovi, kod začepljanja staklenkih posve suhi! Staklenke još imaju biti jake (najbolje su od Šampanjera), inače će, od sile vinske, ležeć popucati, što sve treba na um uzeti.

Tko želi da mu se vino pjeni poput Šampanjera, neka kod natakanja metne u svaku staklenku po jednu žličicu sitno stučena biela sladora (cukra).

Opazka ured. Kako nam se je vrieme opet popravilo i sunce liepo grije, nebi bilo s gorega pokušati ono, što nam naš vriedni g. dopisnik preporučuje, jer se kod nas sbilja za sladka vina mnogo novacah troši, a ovako bi ga si mogao svatko sam ugotoviti, i to, kao što se vidi, sbilja bez velika truda i troška.

Al tomu se hoće ponajprije podpuno zrela grožđja. A čujemo, da se je grožđje gdješto u Slavoniji već obralo. Kamo sreće, da se ondašnji gospodari s drugim poljskim poslom onako požure! A grožđje njihovo bilo bi moglo na ovoj liepoj jeseni na čokoću počekati. Istina, da je već prošao Miholj dan; nu za berbu nevalja pitati koledar nego usta. Evo što pišu o tom predmetu vrstne „Novice:"

„Naše je grožđje jošte prekiselo za branje. O tom smo se ovih danah sami uvjerili. Možda je u čijem vinogradu koješta već dozrelo (n. p. ranina, kraljevina), nu sjeguno nije jošte posvuda, da bi se već brati moglo.

Da se pako grožđje nije do sada dovoljno skuhalo, nit se osladilo, nije čudo, jer evo sve do Rujna mjeseca nismo imali vrućih danah, a jedan mjesec nedotječe za zoritbu grožđja.

Neka se dakle naši vinogradari, ako neće da dobiju kiselice, nikako neprenagle s berbom, i neka čekaju makar do sv. Terezije, ako uzvide, da je vrieme liepo i da neima kiše.

Da se to pak uzmogne bez štete učiniti, treba da svi vinogradari odlože berbu, dok nebude grožđje što zrelije, ili da se napose bere rano grožđje, a na pose pozno. To se razumieva samo od sebe, da ako svi susjedi naokolo oberu svoje vinograde, onaj u sriedi, koji bi hotio čekati s berbom, imao bi štetu, jer bi sve ose, ptice i tati navalili na njegovo grožđje.

Oko Beča na primjer, pak i drugdje u Njemačkoj, gdje ima dobra vina, brat će vinograde stoprv okolo sviuh svetih: neka to pamte naši vinogradari. Svakim toplim danom, što nam ga Bog da, popravit će se znatno vino — a dobro se vino bolje i brže proda nego kiselica.

Jošte jednu. Ima ljudih, koji kažu, da je tomu repatica kriva, što će biti vino kiselo. Tko tako mudruje, neka znade, da je bila godine 1811 repatica na nebu, a vino je bilo opet sladko. Ostavite dakle i ljetošnjoj taj posao, neka čini, da Vam grožđje dozri."

Sušenje povrća.

Kao što se voće suši, da dulje traje, onako se može s malom promjenom i svako drugo povrće usušiti i za zimu spraviti. Tako n. p. tko želi zelena graška za zimu nasušiti, neka ga oguli, metne u kipuću vodu i ostavi u njoj 5 do 6 minutah. Onda prospi sve u cjedilo i nalij na grašak hladne vode, da brže ohladne. Kad okaplje voda, prostri grašak na papir, na sito ili na ljesice od vrbova šiblja, i metni u peć (izza kruha) ili u sušionicu. Kad se dobro usuši, spravi ga u papirne kesice i čuvaj na suhu mjesto. Upravo tako spravlja se i zelen grah (pasulj), samo neka nije premlad; bolje je, ako ima u njem već zrnja, samo ga onda moraš malko dulje kuhati. Ako peć ima 35 do 40° po Reaum. topline, bit će sve za jedan dan suho. Isto tako može se sušiti bob, pače i mrkva, koraba i drugo povrće. Ono se istina sasvim skvrči, tako da ćeš od jedne funte jedva 6 lotah dobiti; no kad se kuha, opet nabrekne koliko je i prije bilo. (*Allg. L. F. Z.*)

GLASONOŠA.

Domaće viesti.

— Naša visoka vlada prodala je za 100 miliunah svoje željeznice bogatomu družtvu, koje se je obvezalo, da će ih dograditi. Ovamo ide i željeznica iz Zidanoga mosta preko Zagreba u Sisak i Karlovac. Ova će se najprije dograditi, i budué da je već prama Zagrebu napola gotova, to ćemo se već do godine na njoj voziti moći, ako družtvo svojski za gradjenje prione. S vremenom namjerava isto družtvo ovu željeznicu s jedne strane dograditi do Vukovara i tako domovinu našu skopčati s plodnim Banatom, s druge strane do Drave, uzduž koje će takodjer željeznicu graditi. Kad se ova dovrši, onda će se stoprv pokazati neobhodna potreba željeznice na Rieku, jer tršćanska neće dospjeti za sve pošiljke k Jadranskomu moru. Nu za sada je Trst materino zlato, a Rieka morat će se strpiti, akoprem željeznica onamo nebi ni pola toliko stala, koliko je tršćanska.

— Do sada nismo imali knjižice o konjarstvu u narodnom jeziku, akoprem je konjarstvo jedna od glavnih strukah našega gospodarstva. Naravno, da je onda ova struka sve više zaostajala, jer bez znanja nemože ni najbolja volja mnogo opraviti. Vrlo smo dakle zahvalni visokomu c. k. namjestništvu, što je dalo napisati naputak u konjarstvo, koji je upravo sada na svietlo izišao. Ima u njem u kratko sve što konjaru znati treba: ponajprije opis dobra konja, zatim naputak, kako treba s kobilami i ždrebadju postupati; izza toga se opisuju dobri pastusi (ajgiri), i napokon sve konjske bolesti, a kod svake se navodi primjeren liek. Knjiga je pisana razumljivo; dodata joj je slika od dobra konja, da se može svatko očima uputiti o tom, što se u njoj govori. Nećemo dakle pretjerati, ako rečemo, da bi si ju imao nabaviti svaki gospodar imajući konjah. Prodaje se u posaonici gospodarskoga družtva po 20 kr. srebra.

— Čujemo, da će narodni koledar od g. I. Filipovića za god. 1859 na skorom na svietlo izaći. Javljamo to našim štiocem, da se neprenagle u kupovanju koledara i da počekaju, dok izadje ova naša narodna knjiga, koja će biti, kao što čujemo, isto tako liepo nakićena ko i lani.

Konjarstvo.

— U 14. broju Gospodarskoga lista razložismo, kako bi to pametno i koristno bilo, kad bi se naši konjari složili u družtvo, kao što ih ima u Njemačkoj, i tako sdruženimi silami nastojali oko plemenjenja naših konjah. Mnogim se je to možda činilo suvišno; nu da naše rieči nisu bile prazne, to potvrdjuje primjer dolnjo-austrijanskih gospodarah, koji upravo sada pod čeoništvom baruna Kaisersteina onakvo družtvo ustrojavaju uz godišnji prinesak od 3 fr. sr. „*Allgem. Land- und Forstwirth Zeit.*" donosi u br. 36. osnovu pravilah onoga družtva.

— U Francezkoj sve to više hrane konje užrvnanim žitom i bobom s mekinjami (posejami) i sječkom, te dokazuju, da se tako hrane pričtedi, i konji da se opet bolje hrane.

Svaštica.

— Nijedno strašilo nije s bliza tako strahovito kao s daleka. To nam potvrdjuje krasna repatica, koja će nam jošte koji dan nebo resiti. Kolika to lani bijaše vika, da će sviet propasti; akoprem se repatica još ni vidjela nije, opet se je mnogi 13. Srpnja plašio, i prijatelj njeki mi je pripoviedao, da se je kod njega onaj dan sva čeljad jedne kuće svečano obukla i skrušeno sudnji danak očekivala. A ljetos, kad nam evo najkrasnija repatica, što je ovaj viek vidio, razsvjetljuje noći, nitko i nemisli na propast zemlje. Tako su ljudi slaboumni. Nu opet mozga mnogi, da ova repatica bar nješto proriče. Ma šta? Jeda-li rat? A kada nije bilo rata u kojem kutu svieta? Ili glad? Pa kada je po cielom svietu tako rodilo, da nije bilo ovdje ili ondje gladi? Šta bi ljudi istom vračali kad bi znali, da je ljetos ovo već peta repatica, da su i sada na nebu tri repatice, no ostale vide se samo kroz zviezdoglede. — Kako su ove nevidne repatice od nas udaljene, možemo po tom prosuditi, što je ona velika repača, sada, gdje je najbliža našoj zemlji, jošte 15 miliunah miljah od nje daleko, a 12 miliunah miljah od sunca.

Trgovina.

Z. Iz Varaždina 30. Rujna. Evo Vam ciene i količe žitka, što se je ovdje prodao od 23.—30. Rujna.

Pšenice (vagan od 86 ft.) prodano 23. Rujna 764 vag. po 3 for., a 30 Rujna 247 v. po 3 f. 12 kr.

Raži (vag. od 80 ft.) prodano 23. Rujna 609 vag. po 2 fr. 12 kr., a 30 Rujna 233 vag. po 2 f. 24 kr.

Ječma (vag. od 65 ft.) prodano 23. Rujna 65 vag. po 1 fr. 40 kr., a 30. Rujna 15 vag. po 2 for.

Zobi (vag. od 44 ft.) prodano 23. Rujna 134 vag. po 1 for. 12 kr., a 30. Rujna 43 vag. po 1 fr. 12 kr.

Kukuruza (vag. od 85 ft) prodano 23. Rujna 249 vag. po 2 fr. 48 kr., a 30. Rujn. 501 vag. po 2 fr. 48 kr.

Krumpira prodano je 23. Rujna 40 vag. po 1 fr., a 30 Rujna 20 vag. po 1 fr. 12 kr.

W. Iz Siska 3. Listop. 1858. Prošaste sedmice nije ništa u veliko prodato nego sve samo na malo i to bečejske pšenice vag. po 75—80 groš, hrvatske po 53⅓—60 groš, tropolice po 52—53⅓ gros., kukuruza novoga po 45—50, a staroga po 55—56 gr., zobi po 18—20 gr., a banatske po 28—30 gr.

Vrieme je liepo, voda malena. Vozarina u Zidani most na vodi 25—26 kr, kopnom 26—30 kr. od vag.

Ciena žitka od 25—30. Rujna 1858.

	Pšenica		Raž		Ječam		Zob		Kukuruz	
	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr	kr.
Zagreb	4	—	2	30	2	—	1	30	2	40
Osiek	2	36	1	48	1	30	1	24	2	30
Rieka	4	30	2	55	2	20	2	8	2	40
Karlovac	3	12	2	28	1	45	1	42	2	36
Otočac	4	10	—	—	2	50	1	55	3	40
Gospić	5	—	3	50	2	40	2	10	3	10
Vinkovci	2	—	—	—	1	9	1	18	2	12
Makarska	4	36	2	41	2	18	—	—	2	41

Hod državnjačah na bečkoj trgovani.

5. Listopada 1858.

Narodni zajam 82 15/16
Srbsko-hrvatske razteretniee . 81 5/8

Dubljina Save.

25. Rujna 1858. — 0′—0″—0‴ nad ništicom.

Odgovori uredništva.

Gg. *A. F. na B. i J. V u S.* Naručeno je, i čim stigne, poslat će Vam se.

G. *J. F. u P.* Liepa Vam hvala! Ostalo pismeno, čim dospiem.

G. *J. u N.* Ovršeno je.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska narodna tiskarnica dra. Lj. Gaja.
Uredjuje u ime glavnoga odbora Bogoslav Šulek.

GOSPODARSKI LIST.

Izlazi četvrtkom. — Polugodišnja ciena: članovi hrv.-slav. gosp. družtva plaćaju samo 30 kr. poštarine, ili 15 kr. ako se pošilja u kuću; nečlanovi 1 for. 30 kr. poštom, ili 1 for. 15 kr. sr., kad im se pošilja u kuću.

BROJ 41. U Zagrebu dne 14. Listopada 1858. **GODINA VI.**

Zavrelica.

Svako novo vino vri s proljeća po drugi put. Obično to biva od prilike onda, kad vinogradi cvate, i mislilo se je do nedavno, da je to proljetno vrenje vina u njekakvoj tajnoj svezi sa vinogradom, a ljudi to povjerovaše, jer je najkomodniji i najlaglji način tumačenja prirodoslovnih pojavah i onoga, šta nerazumiemo, kad s pokojnim Lalićem uzklikneš: „divna moć sympathije!“ ili kad zavapiš: „mili Bože čuda golemoga!“ Al u naše vrieme ponestalo je mnogo onakvih čudesah, pa sad se je razpala i sympathija, što je tobož ima medju cvietom od vinove loze i medju mladim vinom. Dokazalo se je naime, da je tomu drugomu vrenju vina uzrok toplo vrieme, koje nastaje, kad već vinova loza cvjetâ, pak s ove topline počimlju kisnuti one čestice mladoga vina, koje nisu dokisle pod jesen. Tko se pako pobrine već u jesen, da mu šira (mošt) kao što valja dovri, i da se ukloni iz nje sve, s čega bi po drugi put uzavrela — u njegovu vinu nestat će sympathije s vinovom lozom. Kada pak ovih, rèkao bih, nedovrelih tvarih ostane premnego u širi, i kad nastane vrućina s proljeća ili ljeti, mlado vino počne tako žestoko vreti, da se to vrenje neda više obustaviti, nego se izmetne u gnjilobu i vino se pretvori u gadnu hudu tekućinu, koja nije ni čemu — pak evo ti zavrelice i prevrelice (*Versieden*). Slabo ima naših vinarah, kojim nije mlado vino ovako zavrelo i prevrelo, pače su mnogi s toga silnu štetu već pretrpili. Pak opet ima jednostavno sredstvo, kojim se ovo previranje može zapriečiti, i to je, da se za dobe ukloni iz vina sve ono, s čega s proljeća u zavire. Tko dakle neće da pričuva od ljetošnje šire do godine zavrelice, neka se već sada za to pobrine. Evo mu naputka od glasovitoga vinara barona Baboa.

Kad se šira ociedi, metni ju u kace (badnje) na hladno mjesto i ostavi kace otvorene, da može zrak (uzduh) do šire dopirati. Prema tomu, da-li je vrieme toplo ili hladno, uhvatit će se na širi, brže ili kasnije, s palca debela koža kao dlen od kiselih tvarih i nezrela grozdja. Ovu koru skini pjenjačom (pjenjavicom) krupno izbušenom i metni ju u drugi čabar, te ćeš ju moći upotrebiti za slabo vino ili za vodovrelinu (ćinger). Za koje vrieme uhvatit će se na širi nova tanja koža, i ovu snimi opet u čabar. Čim se više bojiš zavrelice, tim dulje ostavi širu ovako u kacah.

Sada je šira počela vreti, pretoči ju dakle u čiste sumporom (žveplom) nezakadjene sudove i posao je gotov.

Babo kaže, da je ovo najbolji način zapriečiti, da vino neprevri. Nu opet ćemo navesti još i drugi način, kojim se služe umni vinari. Ako se za njimi povedeš, a ti pretoči širu, dok je jošte posve sladka, i dok ni vreti nije počela, u bačvu (vožu) dobro nakadjenu sumporom. Kad ju napola napuniš širom, i bojiš se, da će ti šira na skorom uzavreti, a ti onda smućkaj bačvu, da popije sumpornu paru, zapali opet sumpora, napuni njim bure, pa ga dotoči širom i začepi. Ako i bure nije sasvim puno, ništa za to: sumpor će iztjerati sav zrak iz njega, nit ti se treba bojati, da će šira uzavreti. Ovako ju ostavi njekoliko danah, dok se neutaloži i nerazbistri, a sumporna para će priečiti, da neuzavri. Za jedno 3 dana bit će šira bistra; nu na toplu vremenu počet će prije vreti, makar ju kakogod zasumporio. Čim to zamietiš, a ti ju odmah pretoči, al pažljivo, da ti se nesmućka, i da bude što bistrija. Ona druga bačva, u koju širu po drugi put pretačeš, nesmie biti zakadjena, jer onda u njoj nebi htjela vreti. Ako ovako pretočena šira nebude htjela vreti, a ti samo primetni vreće šire ili ju prigrij, pa će ti jamačno uzavreti.

Talog, što je ostao u onoj prvoj bačvi, vret će takodjer, samo što će biti od njega rezkije i slablje vino. Kad šira dovri, pretoči ju opet u drugi sud.

Da vidimo sada, kako koriste oba ova načina, a po imenu onaj prvi.

Skidanjem one kože sa šire, uklanja se mnogo nezrela i zato kisela soka, s kojega bi vino, kad bi u njem ostao, kisilo.

Sve suvišno kvasivo (*Hefenstoff*) uklanja se prije vrenja, zato onakva šira vri praviono i mirno, što je najbolje.

U onoj koži na širi ima toliko kvasiva, da bi s njega vino s proljeća opet počelo vreti, da u njem ostane. Zato se ovakva vina, iz kojih je izvadjena suvišna sluz (šlajm), bolje drže, i kad su na pipi, nit podpadaju pod one bolesti, kojim su podvrgnuta obična vina.

U mnogom groždju ima osobita teka (n. p. u divljaka i kliešca, *Sylvaner und Ortlieber*), te šira od njega zaudara po zemlji, ako se pak iz nje izvadi suvišna sluz, nestat će vinu onoga neugodnoga teka.

Nu svakomu začinu hoće se načina. To valja i za preporučeno ovdje vadjenje suvišne „sluzi iz šire (*Entschleimung*). Zlo bi uradio, tko bi bezobzirce sa svake šire onu kožu skidao: nu to i jest zapreka gospodarskoga napredka, što mnogi misle, kad im se što svjetuje, da to uviek i svagda valja, i neuvažavaju okolnosti i uvjete uspjeha, nego pokušav kakov savjet u nevrieme, kad im stvar zlo izadje za rukom, krive i osudjuju sam savjet, pa neće više da ga slušaju ni onda, kad bi im zaista dobro došao.

Tko bi dakle stao vaditi sluz iz šire, za koju zna, da u njoj neima suviše ni sluzi ni kvasiva, vrlo bi falio. Isto tako bi pogriešio onaj, koji ima vinograd nasadjen samimi izvrstnimi lozami, te mu se netreba plašiti zavrelice, pa bi opet vadio iz šire sluz, a s njom i množtvo sladora (šećera). Iz vinogradah povisoko ležećih dobiva se takodjer obično stalno vino, kad grožđje može dozreti.

Snimanje sluzi sa šire samo je onda probitačno, kad u vinogradu ima grožđja, u kojem je puno sluzi i koje zaudara po zemlji. Ovamo idu gotovo sve proste fele čokoća (trsja), koje radja vrlo mnogo nu vodena i slaba grožđja, u kojem ima uviek odviše sluzi. Kad se sa šire izciedjene iz ovakva grožđja snimi ona sluz, vino postaje ne samo potrajno, nego i ljubko i voljko. Tako n. p. vino od divljaka, koje se inače vrlo lasno pokvari, pak i drugčije mnogo nevriedi, nećeš ni poznati, ako si mu sluz sa šire skinuo. Š njom si uklonio sva zla svojstva, ono će ti se dobro držati, pa će biti ugodno i ljubko. —

Kad je vrieme nepovoljno, te grožđje nije moglo kako valja dozreti (a to će biti ljetos u mnogih okolicah), onda se ima sa svakom širom onake postupati, kao što gori rekosmo, i to zato, jer onda ima puno nezrela grožđja, s kojega bi vino kisilo, a propisanim ovdje načinom uklonit ćeš sav kiseli sok iz šire i tako zapriečiti kisnuće.

Komu pako vinograd leži u nizi, onaj neka nepropusti ni onda, kad mu je grožđje sasvime dozrelo, skidati sa svoje šire sluz. Jer u takvom grožđju ima uviek sila kvasiva, koje se ovako za rana ukloni, a š njim se ukloni i glavni uzrok vinskih bolestih, kojim su ovakva vina podvržena, te se tako lasno i brzo kvare.

Razborit gospodar znat će prosuditi, treba-li mu onako postupati, kao što je ovdje razloženo: svakako mislimo, da je to stvar jasna i očita. Nu tko želi, da mu vino neprevri, nije tim jošte sve učinio, već će mu trebati još i drugčije na oprezu biti. O tom drugi put.

Novi novci.

Od davna nije u našoj carevini izišao zakon, koji bi se tako neposredno doticao svakoga austrijanskoga državljanina t. j. svakoga člana austrijanske države ili carevine, kao što zakon o novom novcu. Bogat vlastelin i ubog težak, visok častnik i prost vojnik, blagovit trgovac i siromašan torbičar — svatko će imati posla s novim novcem, svatko će morat iznova učit računati. Ako ovakve obćenite naredbe, ma bile i najkoristnije i makar se i narod sasvime u nje uputio, opet mu nisu povoljne, jer diraju u stare navade i nukaju na neobično razmišljanje: kako će stoprv našemu prostomu puku onemiljeti ova novčana promjena, kad upravo ništa nije od vlastih učinjeno, da se š njom upozna, da nauči razliku medju starim i novim novcem, a kamo-li da nauči izvrstnost i preimućtvo nove novčane sustave? U zalud su sve tužbe, da to ništa nehasni zakone p i s a t i, kad ih nitko nezna, dapače da nije dosta ni proglašivati puku ustmeno zakone, ako su ovi tako sastavljeni, da ih može razumieti samo pravoznanac, ter onda siromašni narod, neznajući šta će i kako će, svaki čas zaluta, sad lievo, sad desno, jer bome težko je čovjeku učiniti ono, za što i nezna. Zalud su ove tužbe, tako pravedne i jasne, da im se nemože istina zanijekati — jednako se piše, te piše, a slabo to kad doznaju za dobe oni, za koje se piše.

Da ovomu nedostatku, osobito što se tiče novoga novca, po mogućnosti doskočimo, nakanismo u Gospodarskom listu razložiti u kratko zakon o novom novcu s molbom, da naši štioci nepožale ono malo truda i da nastoje opet svaki u svom kolu poučavati i napućivati prostotu, da se tako, koliko može biti, zaprieči šteta, koju će joj nanieti neznanstvo, kojemu nije sama kriva. Na dan sviuh svetih počet će valjati zakon o novom novcu, od onoga dana počet će se svagdje po njem računati, a svi sveti su već pred vratima, dakle je baš hora, da naučimo poznavati te nove pjeneze. Nu ovdje moramo odmah primietiti, da zato neće jošte prestati valjanost sadašnjemu novcu, nego samo da će početi valjanost novomu: sukromnici (privatni ljudi) moć će i u buduće računati po starom novcu, al poglavarstva računat će samo po novom. Odavde se vidi, kako se ludo boje, koji sada na vrat na nos mienjaju ili prodaju stare dolare (talire, škude) i dvadesetice (cvancige), misleć, da ove neće od sviuh svetih valjati. Mi smo u 36. broju Gospodarskoga lista napose izbrojili sve one novce, koji poslje sviuh svetih neće više ići, a ostali će svi zadržati onu cienu, koju imadjahu do sada; samo što će biti pomučno š njimi računati. Zato će dakako svatko dobro uraditi, koji se pobrine za nove novce, da si tako prištedi dvostruk račun.

No kakvi su ti novi novci? Prije nego uzmognemo na to pitanje razumljivo odgovoriti, treba nam toga mnogo koješta kazati. No ponajprije ćemo malko prosboriti o imenu sadašnjih novacah.

D u k a t. Najprije je ove fele novce kovao ravenski duka Longin i to godine 1140.; buduć da je na napisu novca posljednja rieč bila *ducatus*, to se misli, da je odatle ime novcu nadjenuto; obično su dukati zlatni novci, samo u Italiji, Francezkoj i Španjoljskoj ima i srebrnih dukatah, zato se i u Hrvatskoj zlatni novci zovu c e k i n i, (jer se ovdje pod imenom dukatah poznaju srebrni novci od 1 for. 30 kr.), od talijanske rieči *zecchino*, a ta dolazi od *zecca* t. j. kov-

nica. Prve cekine kovala je mletačka republika godine 1280. A u Njemačkoj je prve dukate kovao nadbiskup od Moguncije Gerlach god. 1559.

Talir. Novac, koji ovo ime nosi, zvao se je izprva zlatni groš, akoprem je bio od srebra. Nu pošto su na izmaku 15. stoljeća u Joakimovu dolu (*Joachimsthal*) bogate srebrne rude našli, te je ondje sila onakvih zlatnih grošah, po 2 lota težkih, kovano, nadjenuto im je ime „*Joachimsthaler*," a skraćeno *Thaler*, dakle pravo naški dolar, kao što se i u Ameriki dan danas zove. Rieč škuda, štono se u Hrvatskoj rabi mjesto talira, dolazi od talijanskoga imena istoga novca *scudo*.

Forinta dolazi od magjarskoga forint, ovo pak od talijanskoga *fiorino* ili latinskoga *florenus*. Ovako su se izprva zvali zlatni novci (žućaci), kovani godine 1252 u talijanskom gradu Fiorenci ili Florentii, a kasnije su ime ovo dobili razne fele i ciene pjenezi. Njemački su se ovi novci zvali *Gülden*, odkuda je postalo današnje *Gulden*, a slovenski goldinar, što su Česi preveli sa zlaty, a Poljaci złoty. Godine 1551. počeli su njemački knezovi kod Rajne kovati osobite srebrne forinte, od kojih su dobili ime *Rheinische Gulden*, a latinski *florenus Rhenanus*. Odakle su postale gdješto u Hrvatskoj dan danas upotrebljavane rieči rajnski i rajnički mjesto forinte.

Prve je groše kovao češki kralj Vaclav II. god. 1295 na Kutnoj gori. Ime ovo dolazi od latinske rieči *grossus*, to će reći krupan, jer su oni prvi groši bili zaista krupni i 1/4 lota težki. Od onda se novci broje, svi su bo jednaki, odprije su se pako radi svoje nejednakosti vagali i po funtah cienili. Tako su radili i u Englezkoj, pa je odanle ostala do danas poznata rieč *pound sterling*, to će reći funta sterlingah ili upravo osterlingah t. j. iztočnih novacah. Ni dan danas neima u Englezkoj pod ovim imenom osobitih novacah, nego se ovako zove svota od 20 šilingah, od kojih svaki vriedi naših 30 kr. sr. — U jugoslavenskih zemljah stenjućih pod turskim jarmom bio je odprije groš i forinta sve jedno, kasnije pako vriedio je turski groš naše dvie dvadesetice. Po tom turski novci stanu sve hrdjaviji bivati, i malo po malo tako spadnu, da današnji groš turski nevriedi više od naših pet kr. Turski groševi zovu se u tudjih jezicih *piastri* (od talijanske rieči *piastra*, što će reći: ploča).

Krajcara je dan danas kćerka groša, al je starija od svog otca; jer već Konstantin Vel. u početku 4. vieka, kad je kršćanska vjera proglašena bila vjerom rimskoga carstva, dao je u slavu pobjede krsta nad poganstvom, kovati novce, a na svakom je bio križ (krst), odkale su dobili latinsko ime *crucifer*, a njemačko *Kreuzer*, odkuda je postala naša krajcara. Prema tomu imao bi se ovaj novac pravo naški zvati križar, kao što su ga gdjekoji i zvali; nu ime to mu sada nedolikuje, jer se na njem nevidi viši križ nego dvoglavi orao. Dalmatinci zovu krajcaru karantanom, po talijanskom *carantana*, što će reći četrdesetica, kao da ih ide 40 u forintu. Ni ova rieč dakle neodgovara današnjemu znamenovanju ovoga novca. — Drugdje opet našinci zovu krajcaru dinarom, od latinske rieči *denarius*, desetica, jer je išlo deset *assah* u jedan denar.

Osim ovih novacah ima toga jošte više u austrijanskom carstvu, kao križevače ili krstaši (*Kronthaler*), talijanske *lire*=dvadesetice, poljski novci itd., nu za našu namjeru dosta će biti, što ovdje rekosmo.

Ovoliko o imenih dosadašnjih novacah. Sve smo ovo naveli, da štioci sami uzmogu lašnje proumiti, kako da prozovemo nove novce.

Odavde se vidi, da naši sadašnji novci imaju imena, koja im nimalo nedolikuju. Tomu je uzrok različitost mjere i razmjerja, i to, što je odprije svaka državica po svom umu novce kovala. Čim se je trgovina više širila, tim se je više osjećala potreba istoga ili barem jednakoga novca, da se trgovci raznih državah lašnje uzmogu medju sobom naplaćivati. Jer u nijednom srebrnom novcu neima čista srebra, nego je primiešano i mjedi (bakra): al u jednoj državi ima je više u novcu nego u drugoj, zato je onda svako preračunavanje vrlo mučno; jer dva novca mogu biti jednako težka, nu opet će onaj više vriediti, u kojem ima više srebra, pak ovu nutrnju vriednost novca može samo zlatar naći. Jošte ima i druga smetnja, što n. p. u naših dvadeseticah malko je više srebra nego u njemačkih, pak opet svaka vriedi samo 20 kr., dakle se tim krivica čini našim trgovcem, kad moraju pod istu cienu hrdjaviji novac primati. Usuprot u naših šesticah manje ima srebra nego u drugom novcu, zato neće da ih primaju u tudjih državah. Da se ovoj mani doskoči, počeli su se vlade u novije vrieme dogovarati, kako bi jednaku vriednost svojim novcem pribavili; plod toga dogovaranja jesu naši novi novci.

(Nastavak u budućem broju.)

Sbornica.

Iz Požege. Nam su ovdje vinogradi pokvareni mnogimi kišami. Ranina je sva propala, a crna grož-dja je sila sagnjilo, osobito u vinogradih prama jugu ležećih i dobro pognojenih. U suprot dobro stoji crnina u vinogradih okrenutih prama sjeveru, zapadu i iztoku, u njih će biti podobra vina. — Šljivah neima ni polak koliko lani, kestenja malo, jabukah, osobito srčikah, gotovo ništa; al orahah podobro, pak i sve druge hrane izobila. Da je u Banatu hrana urodila kao u nas, bila bi pšenica po 3—4 dvadesetice, a ovako je 7—8, napolica po 6, raž po 5, stari kukuruz po 7, ječam po 5, zob po 3, krumpir po 1 dvadeseticu. — Siena i otave ima takodjer dosta; voz stoji 3—5 for., kola bundevah (bućah) 3—4 dvadesetice, lanjsko vino u okolici 2—3 for., a u Požegi 3—5 for. Više mu ciena neće skočiti, jer lanjskoga ima jošte sijaset, a i ove će ga godine biti mnogo, ako i ne baš lanjske dobrote.

GLASONOŠA.

Gospodarske viesti.

— Žitnice su pune, nu pošto je gospodar s neizmjernim troškom i rizikom žito spravio u hambar, ondje mu jošte naaj vreba sitni no hudi neprijatelj — žižak (*Kornwurm*). Evo mu više pudilah ovoga gada:

1) Zastri hrpe od žita zovenimi (bazgovimi) ogranci.

2) Obastri žito pelenovimi grančicami: žižci će odatle pobjeći i po zidovih puziti, gdje ih možeš ubiti.

3) Zatakni u žito više stručakah buna ili bunike (blena).

4) Pometaj do pšenice frižkoga lišća /od duhana ili konopljene stabljike.

5) S proljeća, kad svega ovoga neima, zatakni u hrpe jelove ili borove ogranke.

6) Umoči platnene krpe, ožmi je i prostri po žitu. Za njekoliko satih svi će žižci na krpe izaći, a ti onda skupi krpe zajedno sa žižci, iznesi napolje i utopi žižke ili ih drugčije kako ubij.

— Kod budimskoga vinotržca Jalića naručeno je iz Petrograda 30 centih groždja, koje je on pomnjivo u velike slažine (*Verschläge*) u piljevine pometao i željeznicom do Štetina opremio, a odanle će morem do Petrograda. Za svaku centu groždja dobio je g. Jalić 12 for. sr., i buduć da za jedno vjedro šire najmanje 1½ centa groždja treba: to je dakle dobio za vjedro šire 18—20 for. sr.; jer treba znati, da putnoga troška i odpravnine nije on plaćao. — Kad bude željeznica do Zidanoga mosta gotova, moć će i naši vinogradari onako trgovati.

— U Nyiregyházu ustrojeva se potisko gospodarsko družtvo: imat će članovah od tri vrsti: u t e m e l j i t e l j a h, koji će platiti jedanput za svagda 100 fr., r e d o v i t i članovi plaćat će na godinu 5 for., a p r o s t i članovi 1 for. svake godine. Grof Vay je odmah družtvu 1000 for. poklonio. Svega skupa se je u prvoj sjednici do 5000 for. obralo.

— U kantonu Wallisu u Švajcarskoj ima neizmjerno množtvo skakavacah, koji gospodarom sve brste, kamogod panu.

— U Beču je preminuo glasoviti ratar baron Ward u 48. godini svoje dobe. Bio je osobiti prijatelj gospodarstvenoga napredka, i njegovo kosilo pohvaljeno je bilo i u Gospodarskom listu.

Obrtnost.

— Carskom naredbom uvedene su kod austrijanske konjice (kavalerije) nove sablje, koje je izumio g. Jurman, oružar na glasu. Ove Jurmanove sablje su od livena ocala (nada), balčak im ima kao koš za obranu ruke, laglje su od sadašnjih sabaljah, i dulje traju. Za sada si ih moraju samo častnici nabaviti, a malo po malo dobivat će je i momčad.

Vinarstvo.

— Svatko znade, da para, štono se izvija iz kipuće šire, zagušuje čovjeka, kad ju počne disati. Ovo je tako zvana ugljevita kiselina. Buduć da je sada baš hora vrenju šire, kazat ćemo, kako rade u Francezkoj, da ovakvu pogibao zaprieče. Oni imadu u pivnici jamu punu gašena vapna (kreča), koje pije i sasvim se spaja s ugljevitom kiselinom, štono u njega pada (jer je teža od običnoga zraka), i tim postaje ono vapno mrtvo, te ga treba iznova peći i žgati; jer žeženje vapna, to je iztjerivanje ognjem ugljevite kiseline iz vapnenjaka, koje se ovaj opet napije, kad leži na zraku. — Mnogomu vinogradaru je to vrlo neprilično, što nemože u svoju pivnicu, dok mu šira vri — evo mu jevtina načina, kako se može ote neprilike oprostiti. Svakako je probitačno onda, kad šira vri, da uzmeš goruću svieću, silazeć u pivnicu, i da ju nosiš pred sobom; ako ti ugasne svietlo, to je znak, da ondje ima ugljevite kiseline, nemoj dakle dalje ići, da se i ti nezagušiš.

Svaštica.

— O p a s n a š a l a. Mnogi ljudi, šaleć se s djetetom znadu mu objeručke uhvatiti glavu i onako ga u vis dizati. Kako je to pogibeljno, evo žalostna primjera. U Milanu se je njeki bogati urar sa svojim sinkom od 6 godinah šalio i najposlje ga od šale, isto tako, kao što rekosmo, u vis digao. Sinak vrišti, a otac hoće da svisne od smieha, misleć, da mu diete od straha pišti. Na jedared diete umukne, izbulji oči, izkrivi usta — i izdahne. Netreba nam opisivati strah i grozu, koja obuze nesmotrena otca, kad je zamietio, da mu je njegovo zlato preminulo. Po svoj prilici se je djetetu u nategnutu vratu pretrgao mozak, štono ide iz moždjanah kroz vratne kosti u hrbtenjaču. (*Slov. nov.*)

— Početkom ovoga mjeseca cvjetala je u carskoj postavi u Schönbrunu golema vodena bilina, nazvana u slavu englezke kraljice *Victoria regia*. Lišće plivajuće na vodi toliko je i tako čvrsto, da na jednom listu može troljetno diete stajati i neće potonuti.

Što se je radilo u Liepoj vesi mjeseca Rujna.

Početkom mjeseca nastavilo se je očenje, a uz to su se već mnoge naočene voćke morale odriešiti.

Izkopan je korun (krumpir); dvie fele su osobito obrodile: jedna je fela iz sjemena izvedena, pa je sila gomoljakah imala; gomoljci su bili, istina, sitni, nu čisti; nit traga neima na njih korunskoj bolesti. — Druga je vrst rana, povećih gomoljah, i takodjer prosta od one bolesti. Usuprot pozni krumpir nije tako obrodio, i kod svake fele našlo se je bolestnih, pače i sasvim gnjilih gomoljah.

Skupljane su kruške divljake, koje će se sijati, da dobijemo voćakah za plemenjenje.

Ostalo vrieme se je prekapalo i pripravе činile za ozim. *Eduard Prutsch*, vrtlar.

Ciena žitka od 1—4. Listop. 1858.

	Pšenica		Raž		Ječam		Zob		Kukuruz	
	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.
Beč	4	41	2	38	2	6	2	17	3	43
Pešta	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mošon	3	12	2	16	1	54	1	46	2	—
Bečkerek	2	48	1	48	1	18	1	18	2	24
Novi Sad	2	1	—	—	1	30	1	1	—	—
Pančevo	3	12	—	—	1	18	1	12	2	24
Ljubljana	3	43	2	16	1	54	1	18	—	—

Hod državnjačah na bečkoj trgovani.

14. Listopada 1858.

Narodni zajam 82 15/16
Srbsko-hrvatske razteretnice . 81 5/8

Dubljina Save.

9. Listop. 1858. — 0′—4″—0‴ pod ništicom.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska narodna tiskarnica dra. Lj. Gaja.
Uredjuje u ime glavnoga odbora Bogoslav Šulek.

GOSPODARSKI LIST.

Izlazi četvrtkom. — Polugodišnja ciena: članovi hrv.-slav. gosp. družtva plaćaju samo 30 kr. poštarine, ili 15 kr. ako se pošilja u kuću; nečlanovi 1 for. 30 kr. poštom, ili 1 for. 15 kr. sr., kad im se pošilja u kuću.

BROJ 42. **U Zagrebu dne 21. Listopada 1858.** **GODINA VI.**

Novi novci.

(Nastavak.)

1. Teža i jezgra.

U austrijanskom carstvu ima razne vrsti novacah. Obično se sada računa **srebrom**, ili tako zvanom *Conventionsmünze*, osim toga imamo jošt i **šajne** ili *Wiener Währung*; u Krakovu računaju na poljske **złote** (1 polj. zł.=$14^{3}/_{7}$ kr. sr.) i **groše**; u Italiji na **lire** (20 kr.) i **centesime**; u Valtellini na stare graubündtske (švajcarske) *bluzge*. Odkuda ovolika različitost? Odtuda, što se je iz jedne funte čista srebra sad više sad manje novacah nakovalo. Gdje ih se je više nakovalo, naravno da i manje vriede, osobito, ako im se jošte mnogo mjedi primiesilo, kao što n. p. u turskih srebrnih novcih, koji su sve crni od premnoge mjedi. Al to jošte nije sve. Funte nisu bile nigdje jednake, i akoprem je razlika kadšto bila malena, opet je to kod novca mnogo činilo. Odavde se vidi, kako je mučna stvar, ustanoviti pravu cienu svakomu novcu.

U Austriji i u Njemačkoj bila je u tome mjerilo kolonjska grivna (*Kölnische Mark*), koju je rimski car Karlo V. god. 1524. ustanovio za novčano mjerilo. Zato čitamo na starih novcih „*XX eine kölnische Mark*“ to će reći: „ovo je dvadeseti dio od jedne kolonjske grivne,“ ili pako: „u jednu kolonjsku grivnu ide 20 ovakvih pjenezah.“ Ova grivna važila je upravo pol funte kolonjske. U Austriji se je odonda sve do danas iz 1 kolonjske grivne čista srebra kovalo 20 for., drugdje 24 for. itd. — Nu eto nevolje! Kad su se god. 1761. poslanici njemačkih vladah sastali u Augsburgu, da viećaju o jedinstvu novca, svaki je poslanik donio svoju domaću vagu, tobož pravu kolonjsku grivnu: al kad tamo, nisu bile ni dvie ove vage sasvim jednake. Dadoše dakle tražiti u arkivu grada Kolonije maticu (*Muttergewicht*) kolonjske funte, al je nenadjoše. Pored ove različitosti nije se dakle mogla kolonjska vaga upotrebiti, i valjalo ju je zamieniti s kakvom stalnom nepromjenljivom vagom. Zato kad su njemački poslanici preklani opet viećali o jedinstvu novca za sve njemačke i austrijanske zemlje, uzeše za temelj Francezku desetinsku vagu *), koja se sve to više po Europi širi, kao što i zaslužuje. Jedinka i kao temelj ove francezke težine zove se *gram*, i važi $13^{1}/_{5}$ apotekarska *grana* naše obične vage, a 35 gramah su naša 2 lota. U jednu našu funtu ide $560^{8}/_{25}$ gramah (ili 5760 granah). Odredjeno je dakle, neka se za temelj uzme funta, koja će važiti 500 gramah ili pol kilograma (t. j. od prilike naših $28^{1}/_{2}$ lota). Ova se funta već sada upotrebljava u Njemačkoj kod plaćanja carine, zato se i zove *Zollpfund*.

Dvie stvari odredjuju novcu vriednost i cienu: **teža** (*Schrott*) i **jezgra** (*Korn*) t. j. množtvo čista zlata ili srebra. Čim je teži novac i čim više ima jezgre (t. j. čim više ima u njem čista zlata ili srebra), tim se više cieni.

Pitat će tko, zašto se nekuju novci od suha zlata i srebra? Zato, jer su obje ove kovine premekane, te bi se novci od čista zlata i srebra brzo uhabali i s toga cienu gubili. Zato im se primješuje tvrde mjedi. Koliko ima mjedi u novcu, to odredjuje njegovu jezgru.

Zlato i srebro neváži se kod nas na funte, nego na **grivne** (*Mark*); ove su grivne različite kao i funte, a najobičnija je pomenuta kolonjska grivna. Ima jošte varšavska, amsterdamska, bečka, parižka. U Rusiji važe na **pude**, (1 pud=70 kol. grivnah) itd.

Kolonjska grivna, važeća od prilike naših 13 lotih, a kolonjske pol funte, dieli se na 16 lotih. Zato se kaže za suho srebro, da je od 16 lotih, jer u cieloj grivni od 16 lotah neima druge kovine do srebra, pak ako se grivni primiesi 1 lot mjedi, to se kaže, da je srebro od 15 lotih. Naša srebrnina je obično od 13 lotih t. j. u jednoj grivni (= 16 kolonjskih lotih) ima 13 lotih srebra i 3 lota mjedi.

Zlato se opet drugčije važi. Jedna kol. grivna zlata dieli se na 24 diela zvana **karata**. U jednoj grivni zlata br. 1. (*Nro. 1*) ima 8 karatah zlata i 16 kar. mjedi, zato je ovakvo zlato jevtino. U zlatu br. 2. ima 13 kar. zlata i 11 kar. mjedi; a u br. 3. ima $18^{1}/_{2}$ kar. zlata i samo $5^{1}/_{2}$ kar. mjedi, i ovo je zlato najskuplje. No u naših žućacih (dukatih) ima $23^{2}/_{3}$ kar. zlata i samo $^{1}/_{3}$ kar. mjedi: u njih ima dakle jošte više čišćega zlata nego u onom br. 3., zato i jesu na cieni carsko-austrijanski dukati.

Francezi neváže zlato i srebro na grivne nego na kilograme. (U 1 kilogram ide 1000 gramah, dakle upravo 2 carinske funte).

2. Mjerilo i vrednota.

Svatko vidi, kako bi to prilično bilo, kad bi sve zemlje imale iste teže i jezgre novce. Al toga žalibože

*) Ovu izvrstnu mjeru razložit ćemo drugi put potanko, onda ćemo i kazati, zašto je ova franc. mjera nepromjenljiva.

neima, već u svakoj zemlji imaš drugih novacah. Zato, kad čovjek naidje na onakov tudj pjenez, nemože ni nagadjati, koliko u istinu vriedi — tolika je različitost novacah.

Razmjerje, po kojem se novci u jednoj zemlji kuju, gledeć na njihovu težu i jezgru prema prvotnomu utezu, na koji se odnose, zove se **mjerilo** (*Münzfuss*) ili **vrednota** (*Währung, Valuta*), jer to odredjuje vriednost i cienu novcu. Pjenezi, kojih se iz jedne grivne manje kuje, i u kojih ima manje mjedi, ovakvi pjenezi vriede naravno više od onih, u kojih ima mnogo mjedi, a malo srebra. Ovdje ćemo dakle u kratko izbrojiti glavne vrednote, i to najprije zlatne i onda srebrne.

1. **Dukatna vrednota** (*Dukatenfuss*), valjajuća u Austriji, gdje se iz jedne kolonjske grivne zlata od 23⅔ karata kuje 67 žućakah (dukatah, cekinah.)

2. **Njemačka vrednota** (*Pistolenfuss*), kad se iz jedne grivne zlata od 21²/₃ karatah kuje 35 žućakah; Ovakvi su po imenu pruski žućaci, zvani *Friedrichsd'or* (to će reći Fridrikovac od zlata). Ovakovih 35 žućakah vriedi od prilike kolik 61½ austr. dukata.

3. Englezi kuju žućake od 22 karatnoga zlata.

4. Francezi i Amerikanci primješuju na 900 gramah zlata 100 gramah mjedi, to jest na 9 djelovah zlata uzimlju 1 diel mjedi. Njihovo zlato vriedi dakle gotovo kolik i njemačko.

Evo vrednotah za srebrne novce:

1. **Konvencionalna ili od dvadeset forintih** (*Konventionsfuss, Zwanzigguldenfuss*), zato tako nazvana, jer je postala g. 1753 dogovorom (konvencijom) medju Austrijom i Bavarskom. Po ovom dogovoru imalo se je iz jedne kolonjske grivne čista srebra nakovati 10 dolarah (škudah) ili 20 forintih, zato se na ovakvih dolarih čita napis „*Zehn eine feine Mark*" t. j. u deset ovakvih dolarah ima čista grivna srebra. Ovo se proteže samo na jezgru, a ne na težu; sitnim novcem primješuje se više mjedi nego talirom, jer se sitni novci više trebaju i zato treba da budu tvrdji, da se neoštete i neizglade. Na ako u ovakvih novcih više ima mjedi, zato su i teži, pak ih se opet više nekuje iz jedne grivne nego za 20 for. — Po ovom mjerilu kovali su se sve do sada novci u Austriji.

2. **Mjerilo od 14 dolarah** (*Vierzehn-Thalerfuss*) zato se tako zove, jer se po njem iz jedne grivne srebra kuje 14 dolarah. Ovoga mjerila drže se u Pruskoj, Saksonskoj i ostalih **sjevernih** njemačkih državah. Ovakov dolar dieli se na 30 grošah, a svaki groš vriedi 5 fenigah. Dakle 14 ovakvih dolarah vriedi upravo naših 20 for. sr., a 1 dol.=1 for. 25 kr. sr.

3. **Mjerilo južno-njemačko ili od 24½ forinta** (24½=*Guldenfuss*). Po ovom mjerilu kuju novce u južnih njemačkih državah i to 24½ for. iz jedne grivne suha srebra. Ovakvi forinti diele se kao i naši na 60 krajcarah, nu budeć se naših samo 20 kuje iz jedne grivne, zato južno-njemačka forinta valja samo naših 49 kr.

4. **Mjerilo rajnsko ili od 24 for.** (*Rheinisches Geld, Reichsfuss, 24-Guldenfuss*). Po ovom se mjerilu nekuju dan danas novci, nego se samo računaju, kao da ima 24 for. iz jedne kol. grivne srebra. Ovo su pravi *floreni rhenani*, **rajnski**, ili **rajnički**. Ove rieči se nemogu dakle pametno upotrebiti za austrijanske forinte, kojih ide samo 20 na jednu grivnu.

5. **Šajn** (*Wiener Währung*). Po ovom mjerilu nisu se kovali nikada ni srebrni ni zlatni novci, nego se je po njem samo računalo. Ime je ovo postalo, što su po ovom mjerilu samo papirni novci (Scheine) izdavani, a da su se novci kovali, bilo bi trebalo 50 for. šajna kovati iz jedne grivne srebra.

6. **U Francezkoj** se kuje iz jednoga kilograma, u kojem ima ⁹/₁₀ čista srebra (dakle je to srebro od 14²/₅ lota), 200 **franakah**; 20 for. sr. vriedi gotovo 50 frankah, a 23 kr.=1 frank.

7. **U Englezkoj** kuju iz trojske funte (*Troy-Pound*) srebra od 14⁴/₅ lota 66 *šilingah*; 20 šilingah zove se *sterling* (upravo: funta sterlingah) i vriedi 9 for. 34 kr. sr.

8, **U sjevernoj Ameriki** kuju dolare iz onakvoga srebra, iz kakvoga se kuju u Francezkoj franki, i iz kakvoga će se i naši novi novci kovati. 1 americkanski dolar vriedi naša 2 for. 3⅔ kr.

(Nastavak u budućem broju.)

Pivničarstvo.

Često čitamo i čujemo, da je hrdjavo pivničarstvo (*Kellerwirthschaft*) ponajviše krivo, što vina naša tako slabo prolaze. I zaista, kad čovjek vidi, kako se kod nas vino pravi, kad zna, da se kod nas jagode i hostovine (šepurine ili metlice) zajedno meće i gnječe, da se vino i godinu danah na matici (droždju) ostavlja itd., tko sve ovo znade, neće se čuditi, da nam trgovina vinska slabo napreduje, gdjeno svaki dan vidimo, da su druga inostrana vina samo umnim pivničarstvom na glas izašla.

Umno pivničarstvo zahtieva: *a*) valjano grožđje; *b*) pametno postupanje sa širom i vinom; *c*) dobre bačve i pivnice.

Što se tiče grožđja, razborit pivničar može doduše nevaljano grožđje kojekako popraviti, no izvrstna vina iz hrdjava grožđja neće pored sve svoje vještine nikad ugotoviti, kao što neće pekar iz zločeste pšenice dobra, liepa i tečna kruha napeći.

Vinogradaru treba dakle ponajprije, da se pobrine za dobar nasad. Koje su fele čokoća (trsja) najvrstnije, to ćemo na skorom napose razložiti.

Razlika grožđja vidi se očito već kod šire. G. doktor Hlubek mjerio je 10 godinah u svom vinogradu na Štajeru slast šire od svake fele grožđja naposе, pak je našao, da izvrstne fele grožđje ima 75 do 108 stupnjevah slasti, a razširena po Štajeru bjelina (*Heunisch*) nije nikada više imala od 70 do 88, zelenika (*Grün-*

heiner) 65 do 76 i pelec *(Blank)* baš samo 60 do 76 stupnj.

Prošle godine, za koju se priznaje, da je to bila od davna najbolja vinska godina, važila je šira u istom vinogradu g. Hlubeka, i u Zagrebu u vinogradu g. Jos. Čačkovića:

Ružica *(rother Traminer)* na Štajeru 108, u Zagrebu 109 stupnj.;

Modra Frankovka *(schw. Fränkische)* na Štajeru 106, u Zagr. 72 stup.; (Da nije ovo pogreška? *Ur.)*

Talijanski Riesling *(Wälschriess.)* na Štaj. 100, u Zagr. 103 štup.;

Klevanka *(Klävner)* na Št. 96, u Zagr. 113 stup.

Kraljevina ili imbrina *(roth. Potugieser)* na Št. 96, u Zagr. 101 stup.;

Glaševina *(Kleinriessling)* na Št. 92, u Zagrebu 101 stupnj.

Lipovina *(Wildbacher)* i bjelina na Št. 88 st.;

Pelec *(Blank)* i zelenika *(Grünheiner)* na Št. 76.

Odavde se vidi, da je naše zagrebačko groždje sladje od štajerskoga; nu odavde se vidi i golema razlika gledeć na slast groždja u pojedinih felah čokoća; ova razlika čini medju pojedinimi felami, n. p. medju ružicom i zelenikom, 32 stupnja.

Ako dakle vino od nezreloga groždja zato nevalja, jer je prekiselo: to za dobro vino ponajprije treba sladka groždja. Nije-li dakle naravno, da od svakoga groždja nije jednako vino; da od grozdja, koje je sladje, mora da je i bolje vino?

Ponajprije dakle vinogradar treba da se pobrine za one fele grozdja, koje radjaju sladkim grozdjem. Kad ovako uklonimo iz vinograda sve slabo i hrdjavo čokoće (trsje), radjajuće vodenim grožđjem: tada treba da vinograd stoprv onda oberemo, kad grožđje sasvime dozri. Jer ako naberemo nezrela i radi toga kisela grožđja, makar i s najboljega čokoća, šta ćemo od njega dobiti? Kiselicu. Kad već beremo vinograd, opet nam treba vrlo paziti, ako želimo ugotoviti vrstna vina, da odlučimo od zrela i zdrava grožđja nezrelo i gnjilo.

Evo kako se postupa oko berbe kod Johannisberga (kod Rajne), gdjeno slavno vino raste:

„Grožđje se kod Johannisberga bere što se kasnije može, obično stoprv mjeseca Studenoga (Nov.), a kadšto istom kad prvi snieg pane; samo na osobito povoljnoj godini bere se već na svrsi Listopada (Oktobra). Skrb i briga, kojom se nastoji oko berbe i šire (mošta), glavni je uzrok, što je ondašnje vino tako izvrstno. Buduć da berači najsladje grožđje izabiraju, zato im je oštro zabranjeno uz berbu grožđje zobati. Za to dobivaju dvostruku plaću, koja opet toliko neiznosi, koliko šteta od pozobana grožđja. Samo se posve zrelo grožđje bere, zato se ondje neobavlja berba na jedan put, nego i na četiri puta. Za berbu je neobhodno potrebito liepo vrieme. Najbolje vino ciedi se od samih izabranih, ne grozdovah, nego jagodah, koje se sitnima nožicama (makazama, škarama) od ostalih odstrižu.“ Sve je ovo težak posao, al mora da se naplaća, jer se inače ljudi nebi toliko mučili. A da im se sav trud obilato naplaća, to dokazuje golema ciena njihovu vinu. Jedna staklenka Johannisbergera od pol oke stoji u Zagrebu 2 for. 20 kr., dakle jedno vjedro onakvoga vina stoji do 140 for. sr. Pak akoprem su ove silni novci, opet ih vole ljudi trošiti, nego kupovati naše jevtino vino, koje nije onako dobro.

Nabrano grožđje nevalja sve na jednu hrpu sbacati i ondje dulje vrieme ostavljati, jer će ti se ugrijati i vino od njega će grknuti (žubko biti). Najbolje ćeš uraditi, ako sa nabranoga grožđja bobice odmah na drvenu i željeznu situ opipāš, medju dvjema drvenima valjcima izmečiš i kljuk *(Maische)* iztištiš u košu, u kojem ima, na svakom redu ili nasadu kljuka, brezova ili vrbova ljesica. Ovimi ljesicami izpredielit će se kljuk. te će uz pruće od ljesicah sok lašnje otjecati, nit će ti treba kljuk 5 do 6 putah izpremetati i opet tištiti.

Ima vinogradarah koji misle, da je pîpanje *(Abbeeren)* ili muždjenje *(Abstreifen)* grožđja suvišno, pače više putah da hudi, jer se tobože vino bolje drži i ljepše bistri, ako se grožđje tišti sa šepurinom (hostovinom), i ako se tako šira izmieša s oporim sokom šepurinah. Nećemo ovdje potanko razlagati ludost ovoga mnenja, učinit ćemo to drugi put; samo ćemo natuknuti, da skineš sluz s vina, kao što smo u prijašnjem broju kazali, ako se bojiš, da ti se vino neće držati. Uradiv onako, dobit ćeš potrajna i opet vrstna vina. Ako se pako želiš sbilja uglaviti, kako djeluje sok od šepurinah, a ti ih nješto malo izsieci, ociedi, i okusi se toga soka, i ja kriv, ako te neprodje volja i po drugi put okušati.

Pa je-li moguće i pomisliti, da bi ovakov gadan i oporan sok ikakvo dobro svojstvo mogao vinu pribaviti? Šta je dakle ono dobro, radi kojega se tvrdi, i dokazuje, da valja grožđje sa šepurinom tištiti? Ono što se namjerava grkom šepurinom postići, može se drugčije, pametnijim načinom opraviti. Pak i onda, kad se preporučuje, da se nješto malo šepurinah ostavi na grožđju, nevalja stvar pretjerati, i sve ostaviti.

Gdješto trgaju grožđje osobitim orudjem, da se lašnje preša. Nit ovo nevalja, jer se ovim trganjem mnogo opora soka, osobito ako grožđje nije sasvim zrelo, širi primješuje. Samo se u onih okolicah mogu ostaviti šepurine na grožđju, gdje se vino tegli *(zähe werden)*, jer trieslo, štono ga ima u šepurinah, prieči ovo tegljenje.

U vinu ima svakojakih česticah i sva je majstorija, učiniti, da bude od svake česti onoliko, koliko baš treba, i da od nijedne nebude premnogo. Dobro je n. p. da vinu ima nješto malo triesla *(Gerbstoff)*, jer se onda bolje drži: nu zlo i naopako, ako ga ima premnogo jer ti je onda vino oporo i trpko. Trieslo je samo kao liek, a svatko znade, da premnogim liekom najlašnje bolestnika ubijaš.

(Ostatak u budućem broju.)

GLASONOŠA.

Službene viesti.

— Da se namire zemaljske potrebe, i da se izplati odredjena svota urbarske naknade, plaćat će se za godinu 1859. na svaku forintu austr. vr. izpravnoga poreza i dohodarine u ime zemaljskoga prireza 12⁹/₁₀ novih krajcarah, a za razteretnu glavnicu 47¹/₁₀ n. kr., dakle svega skupa 60 n. kr., t. j. sadašnja 34¹/₄ kr.

Gospodarske viesti.

— Kad konjušnica gori, u kojoj ima konjah, neće se ovi drugčije izvesti dati na polje, van ako ih zahamiš, kao da ćeš ih u kola preći.

— U Njemačkoj čine grčice (*Engerlinge*) t. j. oni veliki podzemni crvi, iz kojih postaju hruštevi ili kokce, čine veliku štetu korunu, repi i mrkvi. Ima ih i po 10 na jednom korienu. Najbolji uztuk od grčicah su vrane, koje hodeć za oračem pobiraju sve ovakvo crvlje.

Kućanstvo.

— Naš prijatelj nam priobćuje tri izkustvom potvrdjena naputka, koja je naučio od vrstne gospodarice gje. E. H., i koji će, kao što se nadamo, osobito mladjim gospodaricam dobro doći.

1. **Grudice.** Da dobiješ dobar kruh, treba ti dobra kvasca. Obično se spravljaju ostanci od tiesta, kad se kruh peče, za budući kvasac. Al u ovakov kvasac nemožeš se uzdati, jer će te lasno prevariti, tiesto njim zamiešeno neće da kisne, i mjesto kruha dobit ćeš samo gnjecavu grudu. Ako si želiš prištediti ovakve neprilike, a ti uzmi lonac od 10 okah (poličah), metni unj 4 oke hmelja, (*Hopfen*), napuni ga onda čistom vodom, ili što je još bolje, sladkim muštom, i pristavi k ognju. Kad dobro zakipi, popari tim u koritu ½ vag. pšeničnih posejah, (mekinjah), sve to dobro promiešaj kuhačom, pokrij zatim stolnjakom ili čim drugim i ostavi dok toliko ohladne, da bude mlačno. Onda metni u tu zamjesu obična krušna kvasca, omiesi sve dobro, i ostavi dok se razabere. Tada načini od toga tiesta grudice kolik kokošje jaje, stavi u sieno, n. p. na tavan, da se suše, a kad se dobro osuše, metni ih u kakvu vrećicu i obiesi na tavanu, pak ćeš imati kvasac, od kojega ćeš dobivati vrlo tečna i sladka kruha.

2. **Kako treba spravljati kupus, da se drži više godinah.** Metni na dno badnja toliko hrenova ili vinova (trsova) lišća, da pokrije dno, onda metni jedan red ribanoga zelja, osoli i prigazi ga dobro, zatim jedan red polutakah, pak opet ribanoga zelja itd., dok nenapuniš badanj. Samo ti valja pamtiti, da svaki red ribanoga zelja osoliš i dobro prigaziš; a da ti bude tečnije kupus, nareži ponješto tunjah i hrena, i pomiešaj solju malko borovice. Kad si dobro nagazio badanj, da nemože zrak do zelja, pokrij ga čistom plahtom, metni na nju čiste daske, a na ove zavali težkoga kamenja. Da ti se zelje neusmrdi u badnju, operi svaki tjedan dvaputa u čistoj vodi onu plahtu i daščice, izažmi dobro plahtu i postavi opet sve na svoje mjesto. Ako pak hoćeš ovako ugaženo zelje duže vremena čuvati u badnju, a ti pokrij kupus čistom krpom, zabrtvi badanj ilovačom, koju ćeš dobro prigaziti, da ti nemože zrak do zelja, i to ćeš svaki dan ponoviti, dok nestane na ilovači pukotinah. Tako ćeš uzčuvati dobro i tečno zelje dok bude badnja.

3. **Kako treba spravljati jaja za zimu.** Uzmi ugašenoga vapna, koje je zimi u jami dobro promrzlo, uzmuti ga dobro vodom, da bude n. p. malko gušće od onoga što ga zidar treba za bieliti, ulij toliko toga vapna u bačvu, u koju ćeš friška jaja spravljati, da pokrije dno, zatim pomeći jedan red jajah tako, da dodju vršike ili šiljki u vis (tako ćeš ih više spraviti u bačvu), zalij taj red vapnom, da pokrije jaja; opet meći jedan red jajah itd. Kad si sva jaja pometao, zalij bačvu onim vapnom, da nemože do njih zrak, i ostat će ti tako frižka, kao što si ih spravio, i duže od godine danah.

Opazka ured. Ovo je zaista najpametnìji način spremanja jajah za zimu. Frižka jaja (stara se nedaju nipošto čuvati) kvare se zato, što je ljuska od jaja, ma kako se činila gusta i tvrda, puna šupljinicah, o kojih se možeš osvjedočiti, kad pogledaš ovakvu ljusku kroz staklo-većalo. Kroz ove šupljinice probija zrak u jaje, kojega treba budućemu piletu. A zrak ili uzduh, što ga dišemo, kvari i raztvara svaku životinjsku tvar. Ako dakle želiš sačuvati jaja od njega, treba ti zabrtviti one šupljinice od jaja kakvom rudnom tvarju, da nemože zrak dopirati do bjelanca. Ovu namjeru postižeš, ako jaje mećeš u vapnenu vodu, jer se u njoj sve vapnene čestice napokon slegnu na ljuske od jajah, obastru ju tankom koricom i tako zabrtve one šupljinice. Tko neima onakva promrzla vapna, neka uzme: onoliko živa ili gašena vapna, koliko se u vodi raztopi, neka složi u bure jaja i neka tom mutnom vodom dopuni bure. Premnogo vapna netreba uzimati, jer bi se onda sleglo i jedno jaje nebi se dalo od drugoga odciepiti. — Napokon da poznaš, je-li jaje frižko, metni ga u čistu vodu: ako je frižko, potonut će, ako je staro, plivat će.

Trgovina.

Z. Iz **Varaždina** 15. Listop. Evo Vam ciene i kolikoće žitka, što se je ovdje prodao od 7.—14. Listop.

Pšenice (vagan od 86 ft.) prodano 7. Listop. 397 vag. po 3 for. 6 kr., a 14. List. 132 v. po 3 fr. 6 kr.

Raži (vag. od 80 ft.) prodano 7. Listop. 152 vag. po 2 fr. 12 kr., a 14. List. 86 vag. po 2 f. 6 kr.

Ječma (vag. od 65 ft.) prodano 7. Listop. 66 vag. po 1 fr. 45 kr.

Zobi (vag. od 43 ft.) prodano 7. Listop. 39 vag. po 1 for. 12 kr., a 14. Listop. 13 vag. po 1 fr. 12 kr.

Kukruza (vag. od 85 ft.) prodano 7. Listop. 284 vag. po 2 fr. 24 kr., a 14. List. 344 vag. po 2 fr. 6 kr.

Krumpira nije ništa prodano.

Ciena žitka od 9—16. Listop. 1858.

	Pšenica		Raž		Ječam		Zob		Kukuruz	
	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.
Zagreb	3	45	2	36	1	36	1	39	2	36
Osiek	2	30	1	42	1	30	1	24	2	24
Rieka	4	10	2	50	2	10	2	—	2	30
Karlovac	3	51	2	12	1	42	1	36	2	30
Otočac	4	20	3	10	2	40	1	50	3	20
Gospić	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vinkovci	2	—	—	—	1	9	1	18	2	12
Makarska	4	10	2	10	2	—	—	50	—	—

Hod državnjačah na bečkoj trgovani.

20. Listopada 1858.

Narodni zajam 82¹⁵/₁₆
Srbsko-hrvatske razteretnice . 81

Dubljina Save.

6. Listop. 1858. — 4′—8″—6‴ nad ništicom.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska narodna tiskarnica dra. Lj. Gaja.
Uredjuje u ime glavnoga odbora Bogoslav Šulek.

Dodatak

42. broju Gospodarskoga lista 1858.

Zapisnik

sjednice sv. ivanske gosp. podružnice u Sv. Ivanu dne 16. Kolovoza 1858. držane pod predsjedničtvom gosp. Josipa Šavora i u pritomnosti gg. članovah: Gustava Barabaša; Nikole Celinića; Gjure Kranjčića; Vjekoslava Ladenhaufena; Stjepana Mihalinčića; Drag. Stražimira; Josipa Škabrota; Vatroslava Vernaka i njekoliko nečlanovah kao gostiuh.

G. predsjednik, kao svagda tako i ovaj put, svrsi shodnim krepkim govorom otvori sjednicu.

1. Članovi g. Josip Šavor i Nikola Celinić izabrani su za zastupnike podružnice na skupštinu hrv. slav. gospodarskog družtva u Zagrebu dne 19. t. m. držat se imajuću.

2. S najvećom žalostju razumjeli su članovi iz očitovanja g. Ljud. Vukotinovića, poslovoditelja gosp. družtva, u Gosp. listu br. 32., da gosp. družtvo s nedostatka novčanih sriedstvah jedva životari, i ako se zlu tome nedoskoči, uzdržat se neću moći. Odlučeno: a) da zastupnici podružnice predlože, da se iz skupštine svi članovi dugujući svoje godišnje prineske pozovu, da takove namire. Svaki član, kad je stupio u družtvo, svečano je obrekao, da će zakone družtvene obdržavati, a što pošten čovjek obreče, to će sjegurno bez silovanja držati; — s toga se čini, da će takov poziv biti od koristi.

b) Da se iz iste skupštine na sav narod izda poziv na dobrovoljne prineske. Narod uvidja koristno djelovanje gosp. družtva i znamenitost njegovu: s toga nije dvojiti, da će mu u pomoć priteći. Podružnica sv. ivanska obriče svu moguću žrtvu u to ime prinieti.

c) Ako bi sve to bez uspjeha ostalo, što nije nit moguće, tad neka se na njekoliko godinah iznajmi gospodarstveni vrt, da se sám platja, dok družtvu opet sile novčane nedozvole rabiti ga kao pokušalište; — zajedno neka se svi troškovi što se više može umanje.

3. Izkustvo je dosada pokazalo, da za procvjetanje gosp. družtva neobhodno su nuždne podružnice; jer gdje takove obstoje, tu su članovi mnogo revniji u izvršivanju dužnostih svojih i podupiranju družtva: s toga neka se svom mogućom snagom nastoji, da se u život privede predlog prošloga ljeta na skupštini gosp. družtva učinjen, da se naime u svakom kotaru, gdje ima poveći broj članovah, podružnice uvedu.

4. Da se još više svrha gosp. družtva podupre, i da se širi koristna znanost gospodarstva, koju Gosp. list hvale vriednom razgovjetnostju razvija: to se ima predložiti, neka se dotična višja oblast umoli, da školne občine drže Gosp. list za učionu.

5. Čitan je dopis sl. upravljajućeg odbora hrv. slav. gosp. družtva pod B. 308 od 11. Lipnja t. g., kojim se pozivlje podružnica, da izviesti odbor o napredku letošnjeg gojenja svilacah, da li su bolestim podvrženi. — U obsegu ove podružnice, kako članovi izvjestjuju, na pó, gdje gdje i dvie tretjine pocrkaše s driskavice.

Dopis sl. odsjeka hrv. slav. gosp. družtva za svilarstvo pod br. 6 od 9. Svibnja t. g., kojim se u području ove podružnice imenuju povjerenici za svilarstvo, bude do sgodnoga znanja uzet, tim obećanjem od imenovanih povjerenikah, da će svaki pojedini nastojati povjerenju po mogućtvu zadovoljiti, i svrhu sl. odsjeka promicati. — Početak se čini time: što će se slav. c. k. kotar. ured pismeno od podružnice zamoliti, da izvoli započeto djelo uvadjanjem občinskih i školskih dudinjakah uspješiti, i konačno izvesti.

6. G. Vjekoslav Ladenhaufen dao je o ljetošnjem poljskom prirodu sliedeće izvjestje, koje su i ostali članovi potvrdili:

U području ove podružnice nanio je grád s veće strane neizkazanu štetu, s toga, premda se žitak liepo u proljeće pokazao, zlo naplatja trud gospodaru.

Pšenica vrlo zlo platja, jer što nije magla na višjih položajih izpila, to je grád strusio.

Raž još gorje platja, koji su ju sijali po višjih brežuljcih, bolje su učinili, i ponešto od magle se obranili. Na njekih mjestih ni ista slama nije za ritke, tako je od pikca iztrunula.

Ječam zimski je dobar i protuljetni povoljno plaća.

Zob, koju je tuča poštedila, obilno je rodila.

Kukuruz na istoj lošoj zemlji vrlo se liep kaže, — no bojat se, da će ostat jalov na klipu, i da neće dozreti.

Krumpira ranog urodilo je dosta, no gnjili na trećinu, isto tako se kasni kaže.

Sočiva se dosta kaže, no nemože poradi neprestane kiše i silnoga korova dozrievati, s toga se bojati, da će ga više sagnjiti, neg na hasnu doći.

Predivo, što je od tuče poštedjeno, liepo je.

Siena je dosta naraslo, no samo oni pohvalit se mogu da su dobre krme dobili, koji su ga do Ivanja spravili, a kako su ti riedki! — Blata i gnjileža imade ovdje više nego li čistog siena, a sve s velikih poplavah i radi kasnoga košenja! — Otava se tako liepa kaže, da nemože bolja biti, al sretan, koji će ju čistu u štagalj spraviti.

Voća u obće imade dosta, i šljivah bit će nješto za sušenje, za pečenje rakije slabo.

Pčelari, koji su svoje pčele znali sačuvati preko zime — a takovih je vrlo malo, — ljetos se hvale i raduju množini rojevah; da li će se tako u jeseni i medu? imamo razloga dvojiti, sbog neprestane kiše.

Vinogradi — ljuto nas prevariste ljetos — zato vam zadnje mjesto budi! Vinogradi pokazali su se, da nemože bolje biti, al s veće strane nesretni grad tako je poharao, da će mnogi jedva 10 vjedarah dobiti, gdje je prošle godine dobio 80. — I oni, koje po sreći grad poštedi, dobit će po svoj prilici same kiselice, jer grožđje nemože dozrievati, pak sad već gnjije; opaža se na njem gdje gdje i trsova bolest. — Svakako će biti ovuda za naše ljude naopako, jer je vinstvo za naše gospodare jedina plodina, koja se u veće prodaje, i nešto marhe. — Ako u jeseni kišovito vrieme uztraje, kako je sada, to će ljudi navaliti na vinograde, bojeći se, da im i ono malo, što je ostalo, nepropane, pa će brati: s toga je podružnica zaključila izviestiti sl c. k. kot. ured 3 tjedna prie Miholja, kad bi se u kojoj okolici dopustit mogla berba, da sl. ured shodnu odluku učiniti može na korist puka.

7. Podružnica želi, da bi sl. upravljajući odbor izvolio obzir uzeti na predlog odavle učinjen iz sjednice držane 14. Trav. t. g. pod br. 5, da se naime opet izdaje pučki gospodarstveni koledar — no sa slikami.

8. Sliedeća gg. članovi položiše godišnje prinesske: g. Vjekoslav Ladenhaufen, nadzornik, za se i presv. g. grofa Nikolu Séčena za g. 1858. 10 for. sr., g. Josip Skabrot vlastelj za g. 1857 i 1858. 8 for. sr.

Drag. Stražimir, perovodja.

Zapisnik

sjednice Podružnice Dugoselske držane na Bregih dne 10. Lipnja 1858., radi prepriečenog predsjednika, pod predsjedničtvom g. predstojnika F. Barača, u pribitnosti gg. članovah A. Horvat, T. Kovačić, M. Imbrić, Gjurašin, Taberšek i tajnika.

§. 1. S radostju primit je u krug novi član podružnice ove g. Antun Štauduar, vlastelin Dubravščaka.

§. S veseljem bi slušana okružnica c. k. hrv. slav. namjestništva br. 21326 od 28. Ožujka 1858 o dignutju konjah i stoke — čuvanju i obradjivanju livadah: na što g. predsjednik obeća svestranu podporu — članovi se pako obvezaše naredbu ovu medju pukom potanko obnarodovati.

§. 3. G. predstojnik javlja, da je presvietla gosp. grofica Amalia Drašković pripravna za porabu kot. murvinjaka 3 rali zemlje u Galdišću ustupiti za neznatnu cienu od 120 fr. sr., za što se presv. gospoji zahvalnica podnesti ima.

§. 4. Gg. članovi izviestiše, da se bube s dobrim uspjehom hrane u Oborovom, na Bregih, u Božjakovini, i Lupoglavi — nu još smo daleko od čahuricah.

§. 5. Na poziv g. Vukotinovića složismo jednu actiu od 20 fr. sr. kao predplatu za pokus trgovine s vinom.

§. 6. U ime podružnice imadu se pismeno pozvati gg. župnici na izjavljenje, da-li imadu pčelinjakah, i jesu-li prikloni dopustiti pristup k njima školskoj mladeži? Jer gdi ih neima, gradit će se školski pčelinjaci.

§. 7. Čim opredieljena u Bečkoj glavnoj izlogi za razne kućne predmete g. glavaru Mati Imbriću manja bakrena kolajna još prispjela nebi — umoljava se g. poslovoditelj, da ju priskrbi.

§. 8. Na Ettingerovo djelo predbrojila se učiona Brežka i Oborovačka.

§. 9. Na predlog g. župnika Horvata je odlučeno: da se od sele na sjednice gospodarstvene pozvati imaju i nekoji gospodari seoski i starešine.

§. 10. Rok za buduću sjednicu, prie glavne kupštine držat se imajuću, opredieljen je na dne 16. Kolovoza. Gg. Kovačić i Imbrić položiše svoj prinesak, s opazkom, da se ima Gosp. list pošiljati na Dugoselsku poštu ne pako u Kl. Ivanić, isto žele i ostali gg. članovi onog zavičaja.

Poslje kako bi g. predstojnik 1 pametarku za učionu Lupoglavsku — a ostali članovi 10 komadah kupili, bi sjednica zaključena.

Na Bregih dne 10. Lipnja 1858.

Stjepan Mlinarić, župnik Lupogl. tajnik.

Zapisnik

sjednice podružnice Dugoselske držane dne 16. Kolov. 1858. u Božjakovini pod predsjedničtvom presvietl. g. grofa Stjepana Draškovića, u prisutju gg. članovah: Barać, Balaško, Dočkal, Felsman, Makovica, Medvedić, Štiglic, Šoper i tajnika.

§. 1. U slied poziva upravljajućeg odbora br. 395, 28. Srpn. t. g. pozdravljen bi jednoglasno za zastupnika ove podružnice kod glavne skupštine presvietli g. grof Stjepan Drašković Trakoštjanski.

§. 2. Pročitan bi dopis II. odsieka hrv. slav. gosp. družtva za svilarstvo dne 9. Svibnja 1858. br. 6., uslied kojega imenovani su povjerenici za Oborovo g. A. Kotsch, za Dugoselo g. Lavosl. Tomeković, a za obćinu Prečec g. Stjepan Mlinarić. Dotični naputci su im predani, a oni su se obvezali povjerovanju u se stavljenomu zadovoljiti. A to je točka bubarstva i dudarstva. Ovdje se odmah zametne divan o budućnosti svilarstva. Godine ove je svilarstvo ili u obće bube sve preplašilo: ko što su gg. članovi bube hraneći u posljednjoj sjednici dobar, da, najbolji uspjeh izjavili — izjavljeno sada bi, da bolest svilnih kukacah i nuz najbolju pomnju upravo u vrieme zapredanja tako je mah preuzela, da od 1 lota sjemena jedva 5 do 6 ft. čahuricah proizvedeno bi — te po špotnu cienu, najbolje galete po 30 kr. sr. — ostale po 15, ili po 6 kr. plaćane bijahu Zagrebu. *)

*) Osim bolesti bubah pojavilo se i izvanredno poslovanje istih. U Lupoglavi n. p. proizvele su bube u miesto čahuricah svake vrsti zdjelice, tanjure — i jednu vrvcu na sliku zvonotega — Glockenzuga — koja se u Muzeu viditi može.

Okolnost ota mogla bi sve do sad hraneće poplašiti — a nikoga više podbuditi, da hrani bube. S toga se umoljava osrednji odbor — a osobito II. odsjek, da nastoji za našu domovinu od domaćih zdravih bubah (jer kiosko još je gorje platjalo) dovoljnog sjemena prištediti, nuz jevtinu cienu i priekup ustanoviti: n. p. staviti se sa kupci u sporazumljenje — cienu saznati od veletržacah — riečju nastojati, da se mogu čahurice u Zagreb poslati na dotični II. odsjek, a odanle makar za mjesec il dva danah, dok bi ciena constatirana i ustanovljena bila — novce producentom predati.

§. 3. Čim pako svilarstvo zavisi od dovoljnog broja dudah ili murvah: s toga se i opet rieč povela o ustrojenju kotarskog murvinjaka. Tom prilikom izjavi g. predstojnik Barać, da se nada još prikladnie zemljište (ko što je ono u Galdišću) — posjed naime pokojnog Pošingera Kozjidol zvani kod Kozinščaka sa kućicom nabaviti — gdi bi kotarski vrtljar stanovati imao, nuz dužnost, da i školske vrte nadzira — školsku mladež u ciepljenju, očenju itd. vješba — jer žalibože, do sad, izim Lupoglavskoga školskoga vrta, ostali ni malo svrhi nisu odgovarali. Izjavljenje ovo služilo je za povod, da se imadu svi gg. učionah ravnatelji umoliti, neka obćinsko ovo dobro svrsi shodnie rukovode.

§. 4. Umoljava se presvietli g. predsjednik podružnice, kano zastupnik, neka nuz §. glede svilarstva, predloge štovane Sisačke podružnice u dodatku k broju 31. pod brojem 9 i 10., kano iz osvjedočenja našega proiztičuće — kod glavne skupštine podupire.

§. 5. Rat proti vrebcem. Čudit će se valjda, ne samo Austrianski već i Zagorski gg. gospodari, što mi Josefinsku naredbu, u slied koje se je na porezni forint jedna glava vrebca, ili za dvie glave istih jedna glava vrane, srake ili jastreba davati imala — ponoviti želimo: a to smo prisiljeni, jer bez vrebacah imademo dovoljnu četu pticah gusjenice pobirajućih — koje baš vrebci neljube — a u ovom od Zagreba počemši do Kloštra ravnom polju spomenuti vrebci constatiranu štetu, naime polovicu prirasta na zimskih sjetvah, pače i na kukuruzu — uništujuć, nanose: s toga se i ovaj predlog g. zastupniku toplo preporuča, da se iz glavne skupštine shodan korak načini za obnovljenje Josefinske naredbe.

§ 6. Za podignuti biedno stanje gospodarstvenog družtva, neka se iz glavne skupštine umoli vis c. kr. namjestničtvo, da iz komercionalnog fonda godišnji prinesak — na lik ostalih gospodarskih družtvah — barem jednu hiljadu forintah godinice dobiva — svi bo ostali vrutci istoga družtva su nestalni, n. p. prinesci, buduć je prosto svakom članu poslje odpoviedanja izostati. Inače se neće moći ovaj spasonosni i za budućnost mnogo obećajući domorodni zavod uzdržati. Već putah polag najbolje volje nije moguće prineske pobrati — a bez novca se nemože strogi red u gospodarstvu obdržavati.

§. 7. Za podporu i svestrano obnarodovanje Gospodarskoga lista, neka se izmoli naredba od vis c. k. namjestništva, da ga ima svaka školska obćina za porabu učione držati.

§. 8. Neka se upita presvietli g. zastupnik, budać da vrieme dolazi, jeli je naručena po g. poslovoditelju Weissova velika sječkarnica? Da se i ova, i 30 ručnih sječkarnicah, poslje kako nam iz prvog izvora ciena i slika naznačena bude — za porezne obćine naruči.

§. 9. Pritomni odbornici obćine Dugoselske, naime presvietli g. grof predsjednik, g. Balaško i S. Mlinarić za stran obćine predložiše, da se iz pribtedjenih godišnjih dohodakah obćine jedan Zugmayerov plug i jedan veći ručni mlin (*Handmühle*) nabavi — za što se takodjer g. poslovoditelj umoljava.

§. 10. Umoljava se odpravništvo Gosp. lista, da ako kod njega krivnja nije, što rečeni list sasvim neuredno dolazi — neka se na c. k. ravnateljstvo poštah obrati s tužbom sviuh nas; — a i od Novicah dobismo dosad samo 23 broja!

§. 11. Čim bi pojedini dopisi i pozivi na sjednice premnogo vremena uzeli, odlučeno je: umoliti sl. osrednji odbor, da izvoli pozivne formulare tiskati dati i svakoj podružnici podieliti.

§. 12. Poslje kako bi od strane odsutnog i u Banatu sasvim nastanjenog g. Formosa Barača izjavljeno bilo, da za buduću godinu izstupljuje iz saveza družtva; i gg. nazočni članovi svoje polugišnje prineske: Dočkal 2 fr., Balaško 2 fr., Makovica 2 fr., i g. grof predsjednik za pametarke na korist družtva razprodane 2 30 kr. ukupno 8 for. sr. sr. položili, te radi buduće izložbe rok sjednice na dne 13. Rujna bio ustanovljen, sjednica je zaključena.

U Božjakovini dne 16. Kolovoza 1858.

Stjepan Mlinarić,
župnik Lupoglavski, podružn. tajnik.

Zapisnik

o dieljenju nagradah kod izložbe voća, koju je hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo g. 1858 uredilo.

Podpisani predsjednik povjerenstva za dieljenje nagradah izviestio je 1. Listop. odbor hrv. slav. gospodarskoga družtva, da se nije poslalo na izložbu toliko i takvoga voća, kao što smo se bili nadali, i to zato, jer kišovito vrieme prošloga ljeta i mnoge oluje mnogo su voća oštetile i uništile nadu, da ćemo ljetos nabrati mnogo i liepa voća. Da se pako gospodarom, koji su se poréd ovih nepovoljnih okolnostih potrudili, da pošiljanjem svojega voća namjeru družtva, koliko može biti, unaprede, da se ovoj njihovoj trudbi očituje zasluženo priznanje: ovlastio je upravljajući odbor podpisano povjerenstvo, da može mimoići ono, što je bilo u §. II. izložbenoga programa propisano, i da ima nagrade naznačene u §. IV., negledeć na to, kakvim su felam voća bile namienjene, bez ograničenja onim izlagaocem dosuditi, koji su to onako, kao što je gori rečeno, zaslužili i koji se pohvale vriedni nadju.

Prema tomu dosudjuje povjerenstvo pomenute nagrade evo ovako:

I. nagradu od 4 dukata g. izlagaocu s poslovicom: „*sumptu difficillimo!*“ za 77 vrstih moštvenicah (*Kellertrauben*). (G. Jos. Čačković.)

II. nagradu od 2 dukata istomu g. izlagaocu za 77 vrstih zobaticah (*Tafeltrauben*).

III. nagradu od 3 dukata g. izlagaocu s poslovicom „na zdravje“ za 33 vrsti jabukah, medju kojimi 21 vrsta pronadjene su izvrstnimi.

IV. nagradu od 2 dukata g. Pavlu Hatzu za 18 vrstih plemenitih krušakah.

V. nagradu od 2 dukata g. Klempaju za izloženih 18 vrstih groždja, 6 vrstih jabukah i 5 vrstih krušakah.

VI. nagradu od 1 dukata za poslatih na izložbu 28 vrstih grožđja.

VII. nagradu od 1 dukata izlagaocu s poslovicom: „*Den Blicken der freundlichen Schaar etc*“ za 3 vrsti plemenitih bresakah.

Pohvalu zaslužuju g. Krešić za poslatih 14 vrstih plemenita grožđja i onaj gospodin, koji je poslao jednu izvrstnu telu breskve s poslovicom: „Ak je vriedno, nek se hvali.“

I to nam treba napomenuti, da je pokušalište družtveno svoje djelovanje sa 72 vrsti grožđja liepo zasvjedočilo.

Povjerenstvo za dieljenje nagradah.

U Zagrebu 3. Listopada 1858.

Henrik Kos, c. k. financ. savjetnik i vlastelin, kao predsjednik. Franjo Körbler, nadbiskupski nadvrtlar. Antun Trummer, gospodar.

Službene viesti.

Izvadak zakonah i naredbah o novom novcu:

I. Razpis ministra financiah od 20. Kolovoza 1858, valjan za svekolike krunovine, kojim se u vrednoti austrijanskoj ustanovljuju nadnevnice za urednike državne i zakladne.

U smislu previšnje odluke od 1. Kolovoza 1858 za svekolike kategorije urednikah državnih i urednikah od javnih zakladah (fondovah) imat će od 1. Studenoga 1858 počamši, umjesto dosadanje odmjere nadnevnicah, u život stupiti sliedeća odmjera u novoj vrednoti austrijanskoj:

Za	I. razred	20	for.	kr.	novčićah.
„	II. „	17	„	50	„
„	III. „	15	„	—	„
„	IV. „	12	„	50	„
„	V. „	10	„	50	„
„	VI. „	8	„	—	„
„	VII. „	6	„	50	„
„	VIII. „	5	„	—	„
„	IX. „	4	„	—	„
„	X. „	3	„	50	„
„	XI. „	3	„	—	„
„	XII. „	2	„	—	„

II. Cesarska naredba od 30. Kolovoza 1858, krepostna za svekolike krunovine, izim kraljevine lombardezko-mletačke, o izvršbi novčanoga ugovora od 24. Siečnja 1857 (br. 101 drž. zak. lista), s obzirom na povlaštenu austrijansku narodnu banku.

„Da se potanje izvrši novčani ugovor od 24. Siečn. 1857, a imenito članak dvadeset i drugi, koi je sadržan u istom ugovoru, obnašao sam, saslušav Moje ministre i čuvši vieće Moje državno, narediti sliedeća:

§. 1. Počamši od 1. Studn. 1858 moći će povlaštena austrijanska banka narodna izdavati notah od 1000, 100 i 10 forintih, glasećih jedino na vrednotu austrijsku.

Nego prosto će joj biti, izdavati ovakvih notah još i prije 1. Stud. 1858.

§. 2. Povlaštena austrijanska banka narodna držana je svoje note, glaseće na vrednotu austrijansku, ako zahtieva onaj, koi ih ima, zamjenjivati pri svojoj glavnoj pjeneznici u Beču u svako doba za srebrni kovani novac vriednosti podpune.

§. 3. Od notah, koje su u okolovanju (cirkulaciji) a glase na vrednotu austrijansku, treba da je barem tretjina osigurana zakonitim kovanim novcem srebrnim ili srebrom u šibkah, ili — po okolnostih i s dozvolom Mojega ministra od financicah — stranom i kovanim zlatnim ili zlatom u šibkah; ostalo pako treba da je osigurano vjerovnimi papiri, koji su polag pravilah skontirani (s odbitkom kupljeni), ili na koje je polag pravilah dat zajam.

Note vrednote austrijanske uživat će ne samo povlasticu, koja je u §. 15. patenta od 1. Srpn. 1841 u obće data banknotam narodne banke, i koja veli, da ih primaju svekolike javne pjeneznice, nego i pogodovanje, da će svatko bit dužan, primat ih u podpunoj imenovnoj vrednosti pri bud' kakovom platjanju, koje se čini u vrednoti austrijanskoj.

§. 5. U koliko povlaštena austrijanska banka narodna izdavala bude notah, glasećih na vrednotu austrijansku, u toliko će imat iz okolovanja iliti cirkulacije natrag potezati note, koje glase na vrednotu novca konvencionalnoga, i koje sada okoluju.

Do te dobe imadu se note ove, po propisih §§. 10. i 13. Mojega patenta od 27. Travn. 1858 (br. 63 drž. zak. lista), primati pri svakom platjanju.

§. 6. Kao rok, do kojega će se natrag potegnuti i kad će prestat okolovati note, glaseće na novac konvencionalni, ustanovljuje se:

za banke od 1000 for. dan 30. Lipnja
„ „ „ 100 i 50 fr. dan 31. Kolov.
„ „ „ 10 for. 31. Listop. } 1858.

Na novac konvencionalni glaseće note od 5, 2 i 1 fr. imadu se od sada, što brže moguće bude, obaliti tako, da ih nebude preko 100 miliunah forintih.

Kašnje će se ustanoviti rok, do kojega će se i ove note imat potegnuti natrag i izvaditi sasvime iz okolovanja.

§. 8. Odbor od 3 člana, što ga direkcija banke odredi izsried sebe, imat će u zadrugi s cesarskim povjerenikom bditi, da se strogo obdržavaju propisi, navedeni u §§. 3, 5 i 7.

§. 9. Koncem svakoga mjeseca ima se na svietlo izdati i obnarodovati, koliko imade svega u okolovanju notah povlaštene austrijanske banke narodne, a i kolika je svota, kojom su note osigurane, kao što je naredjeno u §. 3.

GOSPODARSKI LIST.

Izlazi četvrtkom. — Polugodišnja ciena: članovi hrv.-slav. gosp. družtva plaćaju samo 30 kr. poštarine. ili 15 kr. ako se pošilja u kuću; nečlanovi 1 for. 30 kr. poštom, ili 1 for. 15 kr. sr., kad im se pošilja u kuću.

BROJ 43. U Zagrebu dne 28. Listopada 1858. **GODINA VI.**

Stari novci.

Prije nego nastavimo razlaganje zakona o novih novcih, treba nam se povratiti k starim. Jer što smo proricali, to se je dogodilo: nitko nezna, na čem je, gledeć na ovu novčanu promjenu, a mudrice služe se ovim neznanstvom na svoju korist. Mnoge naredbe il se naopako tumače, il se za nje i neznade, pak evo za tri dana, to jest u nedjelju koja prva dodje (31. Oktobra), jedni će novci prestat valjati, a jednim će se ciena više ili manje pobiti. Dakle je baš skrajnje vrieme, da svatko red učini u svojoj pjeneznici.

To več znamo, da se je kod nas iz jedne kolonjske grivne za 20 for. novca kovalo. Dolarom (škudam) se je primješivao na 5 djelovah srebra 1 diel mjedi. Ovdje se zato tako malo mjedi pridodaje, da nebudu novci prekrupni. Druga je kod manjih novacah: ondje se je uzimalo kod dvadeseticah na 7 djelovah srebra 5 djelovah mjedi, kod deseticah pola srebra i pola mjedi; u šesticah i peticah ima 7 djelovah srebra i 9 djel. mjedi, napokon u grošićih samo 5½ diela srebra i 10½ diela mjedi. Ovomu sitnomu novcu primješuje se zato onolika mjed, da bude tvrdji, pak jošt i zato, da bude krupniji; jer uzmi šestici našoj njezinih 9 djel. mjedi, kolika će biti? Kolik pahuljica.

Po pravici bi imalo biti u naših 10 dolarah, ili u 20 forintnikah, ili u 60 dvadeseticah, ili u 120 deseticah itd., u ovih novcih, rekoh, imalo bi biti upravo za jednu grivnu srebra, al ga imade u mnogih malko manje, i ovaj manjak naplaća trošak kovanja, jer kovanje novacah mnogo stoji. Čim su novci manji, tim više fali srebra, a u sitnu novcu fali ga toliko, da ovi novci neidu (nekursiraju) drugdje nego u onoj zemlji, kojoj su namienjeni. Tako n. p. naše šestice i petice neprimaju se drugdje nego u Austriji, kao što ni mi neprimamo turskoga novca. Ono, što fali srebra na dotičnoj svoti novacah, zove se *remedium* ili *tolerantia.* Kad su se vlade u nevolji našle, onda su uviek u ime remedija sila mjedi novcu primješivale, zato su im pjenezi kasnije cienu gubili. — Ovdje ćemo jošte kazati, kako se radi, da su ovakvi novci bieli bjelciti, dok su novi, kao da su kovani iz suhoga srebra, a kasnije pocrne: oni se naime umaču na časak u hudićevo ulje (*Vitriolöl*), ovo raztapa čestice mjedi, što ih ima na površju novca, a srebro se u hudićevu ulju nemienja. Tako nestane s površja mjedi i novci su bieli kao snieg; nu kad se ova površina ubaba i izliže, evo ti prave masti (boje, farbe) novcu.

Kad ovakov, da tako rečem, mjedeni srebrnjak prestane valjati, naravno je, da zadržava samo onu cienu, koju ima njegova srebrna jezgra. Nećemo se dakle sada čuditi, što će se i našim sadašnjim srebrnjakom umaliti ciena, kad prestanu hoditi (kursirati). Nu to valja samo za one srebrne novce, u kojih ima manje srebra prema novomu novcu, što smo ga dobili, ili koji su jako ubabani i zato manji. Prema tomu će njekoji dosadašnji novci i poslje sviuh svetih valjati kao do sele, a njekoji će valjati manje.

Cielu sadašnju cienu zadržat će i poslje sviuh svetih evo ovi novci:

banknote; stara banka od 1 for. vriedit će 1 for. i 5 novih krajcarah ili jednom riečju novčićah;

carski dolari (škude) od 2 for. vriedit će 2 for. 10 kr. u novom;

carske forinte u srebru vriedit će 1 for. 5 novčićah;

nove dvadesetice od god. 1852 i kasnije, kao što i talijanske lire vriedit će u novom 35 kr.

Pak evo novacah, kojim će se od sviuh svetih *ciena umaliti*:

križevača ili krstaš, koji vriedi 1 for. 12 kr. u sadašnjem novcu, imao bi vriediti prema tomu u novom 2 for. 31 kr., a vriedit će samo 2 for. 30 novčićah t. j. 2 for. 11³/₇ kr. u sadašnjem;

polukriževača ili krstašica, koja bi imala vriediti 1 for. 15½ novčića, vriedit će samo 1 for. 12 novčićah;

četvrt križevače imala bi vriediti 57¾ novčićah, a vriedit će samo njih 55.;

stare dvadesetice (kovane prije g. 1852), mjesto 35 kr. u novom, vriedit će samo 34 kr., (t. j. u sadašnjem 19³/₇ kr.) i to zato, jer im je manja jezgra nego novim (t. j. manje ima u njih srebra);

desetica vriedit će mjesto 17½ samo 17 kr. u novom, t. j. 9⁵/₇ u starom;

šestica (od god. 1848 i 1849) vriedit će mjesto 10½ novih krajcarah (novčićah) samo njih 10, t. j. 5⁵/₇ starih;

petica mjesto 8¾ samo 8½ novčića;

grošić (srebrni) mjesto 5½ novč. samo 5 njih;

dvie krajcare mjedene (bakrene, kufrene) vriedit će mjesto $3\frac{1}{2}$ samo 3 novčića;

krajcara mjedena vriedit će mjesto $1\frac{3}{5}$ samo $1\frac{1}{2}$ novčića;

polkrajcara mjedena mjesto $\frac{22}{25}$ samo $\frac{1}{2}$ novčića.

Da se ova razlika ciene jošte bolje vidi, evo pregleda:

100	for.	staroga novca koji će i buduće zadržati cielu svoju cienu,	vriedit će u novom novcu	105	for.
100	for.	krstašah	vriedit će u novom	$104\frac{1}{2}$	for.
100	„	starih dvadeseticah „	„	102	„
100	„	deseticah, peticah i ½ križevačah „		102	„
100	„	šesticah, grošićah i ¼ križevačah „		100	„
100	„	krajcarah i dvokrajcarah	„	90	„
100	„	polukrajcarah „	„	60	„

Tko dakle ima mnogo ovakvih novacah, prištedit će si podobro gubitka, ako ih prije sviuh svetih promieni za nove novce srebrne, mjedene ili papirne.

Ovom prilikom izbrojit ćemo jošte jedanput i one novce, koji će poslje sviuh svetih prestat sasvim hoditi, i vriedit će baš samo onoliko, koliko u njih ima čista srebra ili mjedi, dakle od prilike treći diel samo. Ovamo idu: srebrni: pol forinte, marjaši (na kojih je broj XVII ili XV), stare petice (s brojem VII i VI). Mjedeni: 3 krajcare i ¼ krajcare srebra; zatim svi šajnasti novci, dakle dvogrošnjaci, grošići, dvie krajcare i krajcare šajna. Ovi novci neće se od svih svetih više primati u carske pjeneznice van kao mjed ili srebro.

Radi toga, što je ovako mnogim sadašnjim novcem vriednost omaljena, svjetuju „Novice" sve prodavače na malo, neka od svih svetih robu svoju po austrijanskoj vrednoti, to jest po novom novcu, ciene, ako neće da gube. Kako to? Evo ovako! Funta govedine stoji u Zagrebu 10 krajcarah sadašnjega t. j. $17\frac{1}{2}$ novoga novca. Ako mesar potraži 10 kr. u starom, a ti mu podaš deset krajcarah mjedenih. Nu gori smo već kazali, da će sadašnja krajcara od svih svetih vriediti samo $1\frac{1}{2}$ nove, a deset put $1\frac{1}{2}$ čini 15: dakle mesar gubi $2\frac{1}{2}$ novčića na svakoj funti. Ako pako mesar kaže, da funta govedine stoji $17\frac{1}{2}$ novčićah, t. j. novih krajcarah, a on će kupcu, koji ga želi platiti starim novcem, kazati: „ovih 10 mjedenih krajcarah, što mi ih daješ, vriedi sada samo 15 novčićah, a meso stoji $17\frac{1}{2}$ novčića, dakle ti jošte valja doplatiti $2\frac{1}{2}$ novčića."

Tko je poslušao, što smo ovih danah svjetovali, i tko si je za rana nabavio za svoje stare novce novih pjenezah, on se je oprostio svake ovakve neprilike i štete.

Kad već govorimo o promjeni ciene raznih stvarih u slied novoga novca, navest ćemo ovu novu cienu, gdje je od poglavarstva ustanovljena.

Za prepregu (foršpan) od dva konja plaćat će se $52\frac{1}{2}$ novčića, a za četiri konja 1 nova forinta i 5 novčićah.

Biljegovke (*Stempelmarken*) do sada upotrebljavane neće se rabiti poslje sviuh svetih, i na njihovo mjesto doć će sasvim nove biljegovke. Tko se posluži poslje 1. Novembra o. g. ovakvom dosadašnjom biljegovkom, platit će globu, kao da je ni nije bilo na pismu. Tko ima više takvih starih biljegovakah može ih u prodavalacah zamieniti za nove. Ova promjena dopuštat će se samo do 31. Siečnja (jan.) 1859, izza ovoga dana, neće se dosadašnje nit naplatiti nit zamieniti.

Listovke (*Briefmarken*) dobit ćemo od sviuh svetih takodjer nove. Za pošiljke, koje se imaju u istom mjestu dostaviti, gdje su na poštu predane, (n. p. ako Zagrebčanin želi Zagrebčaninu u Zagrebu kakvu stvar ili pismo po pošti poslati) kad nevaže više od 16 lotih, platit će se u buduće samo 3 novčića (a do sada su se platile 2 krajcare). Na pisma, na koja se je do sada udarala listovka od 3 kr. srebra, doć će listovka od 5 novčićah; mjesto listovke od 6 krajcarah rabit će se listovka od 10 novčićah, i mjesto listovke od 9 kr. srebra, dobit ćemo listovku od 15 novčićah. Za preporučena pisma, ako se imaju predati u istom mjestu, platit će se 5 novčićah, ako idu dalje, 10 novčićah. Isto toliko plaćat će se i za povratnicu (retourrecepisse). Na pošiljke unakrst zamotane udarat će se za svaki lot težine listovka od 2 novčića.

Za brzojavnu viestnicu (telegrafičku depešu) ako neima više od 20 riečih i ako neide dalje od 10 miljah, platit će se 60 novčićah, a za svakih 10 riečih, što je više od 20, platit će se 30 novčićah.

Pivničarstvo.

(Ostatak.)

Pitat će možda tko: je-li dobro ostaviti koje vrieme kljuk (t. j. smuljano grožđje) na zraku, prije nego ga metnemo u tiesak (prešu)? Jedni bo kažu, da se tako vadi miris i slast iz kožice jagodah, drugi kažu, da onda postaje vino tamnije. Na ovo pitanje nemože se poprieko odgovoriti, nego treba na um uzeti, kakvo je grožđje. Ako je grožđje sasvim zrelo, možeš ga izmečiti i jedno 24—36 satih počekati, dok ga staviš u prešu; zrelu grožđju to nehudi, pače mu to prija. Ako pak imaš mnogo nezrela grožđja, stavi ga brže bolje pod tiesak, jer će ti inače vino biti kiselije i zelenkasto, i to valjda od kožicah grožđja. Vino od nezrela grožđja nikad se liepo nepreslieva, nego je uviek njekako u zeleno žuto, što se kupcem nedopada.

Ma radio šta ti drago, sadio samo najizvrstnije čokoće, pazio kod berbe što se više može — opet nećeš uviek jednako dobra vina imati, jer u nijednoga bilja nevisi vrsnoca njegova roda onako sasvim o liepu vremenu kao u vinove loze.

Prošloga pol stoljeća t. j. od god. 1800—1850 imali su na Štajeru samo 6 putah osobito dobra vina, i to godine 1811, 1822, 1834, 1841, 1846 i 1848, a kod Rajne radja dobro loza od prilike samo svake devete godine.

Zadaća je umnoga vinogradara podupirati prirodu i priskočiti joj u pomoć, kad joj snaga malakše.

Vinogradar nemože žalibože učiniti, da bude vrieme liepo, kad toga treba njegovu vinogradu; nemože

zapriečiti kišu, kad loza cvjeta, nemože domamiti sunce, kad grožđje dozrieva. Druge dakle neima za njega, nego da nadoknadi inače ono, čega neima u njegovu grožđju, a treba mu toga za dobro vino, samo ti si doviti valja, čega mu treba.

Kad se govori o naravnu vinu, to je kao vrbovo grožđje. Naravna vina neima, svako je vino tvorina, rukotvor čovječji. Ostavi grožđje kakogodier dugo na čokotu, ono će se napokon posušiti i osipati, a vina se nećeš dočekati; već ako hoćeš da se okriepiš vinovom kapljicom, a ono ti valja grožđje obrati, ocieditį i oko one ocjedine pomnjivo nastojati. Naravna vina dakle neima; nu odavde opet netreba izvoditi, da neima bucvarah i kalaburah; nego samo to, da se dobru vinu hoće vještine. Dok se nije pravo znalo, šta sve ima u dobru vinu, dok nisu lučbari potanko razjasnili sastavine vina: dotle o pravu popravku vina nije bilo govora, već je to sbilja bilo samo packanje. Druga je sada. Vinari poznaju sve tvari, iz kojih je dobro vino sastavljeno, pa znadu i to, koliko ima od svake tvari u vinu. Kada dakle naidju na vino, koje nevalja, i nadju, da neima u njem ove ili one sastavine, koja se nalazi u dobru vinu: nije-li naravna stvar, ako ovako mudruju: „u ovom vinu neima dovoljno sladora (cukra) itd., treba mu ga dakle pridodati, pa će se popraviti.“ Gdje je ljeto dugačko i toplo, te može grožđje i onda dozreti, kad vrieme nije najbolje, kao što n. p. u južnoj Francezkoj, Grčkoj, Italiji itd., ondje ima svake godine dobra vina. Druga je u sjevernih stranah, gdje je ljetna toplina slabo kada tolika, da može grožđje sasvim dozreti. To biva u većoj strani Njemačke i u jednoj strani Francezke, Švajcarske, Austrije itd.: ondje za deset godinah odsjekom samo dva do tri puta grožđje posve dozrieva, drugih godinah je više manje nezrelo i kiselo. Neizmjerna je pomnja i trudba, kojom se ondje oko vinogradah nastoji, svaki čokot se ondje četrnaest putih uz godinu danah u ruke prima, te dvori i njeguje, čisti i plievi. Pak opet, kad zategne kiša i studen, sav je trud badava, vinograd gospodaru samo toliko nevaljala grožđja ili kisele šire (mošta) donosi, da jedva kraj skrajem sastavlja, jedva životari. A kad udari više godinah uzastopce ovakva nerodica, drugo mu neostaje, nego da proda svoj mili vinograd i da postane težak. Pitat će tko, zašto drugo što nezasadi nego vinograd, koji mu nemože dozreti? Zato, jer na onom kršu i kamenu drugo nebi ni raslo, te bi se zemlja uparložila.

Samo u zrelu grožđju ima svega toga, čega treba za dobro vino, i to u pravom razmjerju; u nezrelu pako grožđju ima odviše kiseline, a premalo sladora: ako dakle želimo i od njega dobiti prilična vina, tu neima druge, nego nadoknaditi shodnim načinom slast, koja grožđju fali. Tako su i sbilja od davna radili Španjolci, kubajući od presladke šire madžun ili vinkot, koji čuvaju u dobro zaklopljenih posudah na hladnu mjestu; pa kad koje godine grožđje nedozri, a oni primješuju madžuna kiseloj širi i dobivaju valjano vino.

U Englezkoj, gdje vinova loza neraste, gotove vino od grozdića (ribizlah) i ogrozda (agroša), i budući da u ovom soku neima dosta slasti, a oni ju doknadjuju cukrom i tako izvode izvrstno i na glasu vino.

Glasoviti francezki državnik i lučbar Chaptal (čitaj: Šaptal) svjetovao je još na izmaku prošloga stoljeća svoje zemljake, da popravljaju širu cukrom, i Francezi ga poslušaše, tako da ni dan danas medju miliuni šampanjskih butiljah, što se k nam dovoze, neima ni jedne, kojoj nebi bilo primiešano šećera — pak nije-li na glasu francezki šampanjer?

Misaoni vinari poveli su se za Chaptalom i zato se popravljanje vina od njega preporučeno zove chaptalovanje. Po ovom postupku treba širi pridodati cukra, u koliko ga fali grožđju. Odprije su metali u širu obični slador od trske, a u novije vrieme našli su lučbari osobitu vrst sladora, zvanu grozdovina (*Traubenzuker*), zato, što je ima najviše u grožđju, al i u drugom voću (n. p. u šljivah). Ova je grozdovina temelj dobru vinu, jer od nje postaje vinovica (spirit). Al na zlu vremenu nemože se u grožđju onoliko grozdovine stvoriti, koliko je treba dobru vinu: a čovjek ju umie u svako doba iz drugih tvarih onoliko izvesti, koliku mu se hoće. Nije-li dakle pametno, ako širi, imajućoj premalo slasti, pridodaš potrebite grozdovine, koju si drugdje nabavio? Nu to se mnogim nenaravno čini, akoprem svaki dan vide, da je ugojen i pitan puran i deblji i tečniji od onoga, koji je bio sam sebi ostavljen, to jest, koji se je naravno hranio.

S istom predsudom borio se je slador od buraka (*Runkelrübenzucker*). Ljudi nehtjedoše nikako vjerovati, da se može iz buraka isto tako sladak slador napraviti kao što iz sladke trske. Prošao je desetak godinah, što su ljudi jednako dokazivali, da onaj slador od buraka zaudara sbilja po repi. Dan danas bi se svakomu smijali, koji bi takva šta tvrdio. Tako će prestati i predsuda, da grozdovina, izvadjena n. p. iz koruna (krumpira), ili škroba (štirke), nije istovjetna s onom, što je ima u grožđju, i zato da nevalja za popravljanje vina. Novija lučba nam je dokazala, da su počela (elementi) bilja svagdje jednaka, i da n. p. u našoj kadulji (žalfiji, *Salbei*) ima nješto malo iste one kafre, koja se vadi iz kafrenoga drva u Aziji.

Chaptalovanje je već vrlo razprostranjeno; nu mnogi chaptaluju svoja vina u potaji; jer se neusude javno na predsude udariti. A mnogi vinotržci grde javno Chaptalov savjet, nu samo zato, jer to njihova korist ište: oni naime kupuju kisela vina jevtino, i pošto ih po savjetu Chaptala poprave, prodaju ih skupo; pa da se svatko drži Chaptala, popravio bi sam svoje vino.

G. Hlubek pripovieda, da štajerska dva vinara, nemogav nikako prodati svoju kiselicu od god. 1852 i 1853, metnuše vino na pipu, primiesiše mu običnoga sladora i stadoše ga krčmiti. Pa gle, za koju nedjelju danah razpačaše sve svoje vino, jer su vinopije navalili nanj, kao pčele na med, i nitko se nepotuži, da se je otim vinom pokvario.

Iz nezrela groždja može se samo pomoću sladora prilično vino gotoviti; a slaba vina mogu se takodjer samo sladorom popraviti. Nu zato netreba misliti, da je vino ovako načinjeno isto tako fino kao i ono, što si ga dobio od zrela grožđja: šećerom možeš vino samo popraviti, al mu nemožeš vinovine i vinskoga mirisa (*bouquet*) pribaviti. Zato sladku širu od sladkoga grožđja nebi popravio grozdovinom nego baš pokvario.

Izkustvo nas je naučilo, da od šire u kojoj neima niti 80 stupanjah po Oechslovu sladomjeru (*sachorometer*) ili niti 20 stup. po Hlubekovu, da se od onakve šire nemože dobiti dobro vino: treba joj dakle dodati sladora, i to prije vrenja, nu pošto se je šira već utaložila. 1 funta brašnava sladora (*Rohrzuckermehl*) ako se pridoda širi, s koje je sluz uklonjena, povisit će njezinu slast za 3 stupnja. Ako ti dakle šira ima samo 74 stup. slasti, ti pako želiš, da ih bude imala 80, a ti joj pridaj za svako vjedro 2 funte grozdovine ili brašnava sladora. Bieli slador nevalja za taj posao.

U najnovije vrieme je doktor Gall u Trieru još umnije i bolje od Chaptala naučio vino popravljati. O tom ćemo napose govoriti.

GLASONOŠA.

Gospodarske viesti.

— Ugarsko gospodarsko družtvo pozvalo je sve ugarske ratilare (*Fabrikanten landwirthschaftlicher Maschinen*), da mu priobćuju popis svojih ratilah zajedno s opisom i cienom, pak, ako ratilari požele, to će osobiti odbor valjanost njihovih ratilah izpitivati, i kad se prokuša njihova izvrstnost, preporučivati je ratarom. Usuprot poziva sve vlastelje i ratare, da izvješćuju gospodarsko družtvo o valjanosti svojih ratilah. To je zaista vrlo shodan način, kako će svi gospodari bez mnogih probah doznati za najbolja ratila.

— Grad Kečkemet ima valjda ne samo u Ugarskoj nego u cielom austrijanskom carstvu najveće voćnjake, naime na 10,000 jutarah (ralih), i kečkemetsko voće razašilje se sada željeznicom sve do Berlina.

— Najslavniji orah stoji kod Balaklave, blizu Sevastopola, u dolini Bajdaru. Ovomu orahu ima više hiljadah godinah; valjda su se jošte stari Grci njegovimi orasi hranili. Pak jošt i sada radja svake godine 70—100.000 orahah. I kod sela Parthenita ima ogromnih orahah, tako da jedan takov orah cielu kuću hrani, jer joj donosi do 200 for. dohodka, al zato i jest golem, tako da mu ima naokolo do 20 stopah.

— Englezi su veliki prijatelji kokoših i kokošarstva, i troše silne novce, da si nabave krasne živadi. Mjeseca Rujna o. g. bila je u Londonu izložba živadi, sve same ljepote, svega skupa 1466 glavah. Bilo je ondje patakah (racah), koje su 10 funtih, gusakah, koje su 24 funta, i puranah, koji su 30 funtih važili. Medju kokošmi održale su mejdan tako zvane dorkinge, koje ugojene važe i 10 funtih, a meso njihovo je osobito tečno i sladko. Najljepše ovakve kokoši kupovane su (za razplod) i po 30 for. srebra.

— Kao što kod nas vrabci silnu štetu čine usjevom, tako u Ameriki premnoge ondašnje vjeverice haraju kukuruze. Za svaku vjevericu plaća se ondje $7^1/_2$ kr. sr., i jedina zemlja Pennsylvanija troši svake godine iz zemaljske blagajne na ubijanje vjevericah do 80,000 fr. sr. (Slov. Nov.)

Kućanstvo.

— Dietrich je izumio prah, za koji je već dokazano, da pet putih bolje gasi vatru nego voda. Ovaj prah je sastavljen iz 1 diela sumpora (žvepla), iz 2 diela željezne hrdje, zvane željezni kisac (*Eisenoxydul*), koji se jevtino prodaje u dućanih, i napokon iz 5 djelovah zelene galice (*Eisenvitriol*). Ove se tvari stuku u prah i njim se kod požara posipliu osobito one stvari, koje bi propale, kad bi se vodom polile.

— Njeka domaćica je zapazila, da stjenice umah ginu od soka, koji se ociedi iz priesna krastavca (ugorka). Ovim sokom treba pod i postelju namazati i u pukotine ga nakackati, a stjenicah će nestati.

— Ako želiš očistiti staklenku, u kojoj bijaše ulje (zejtin) ili smola, a ti nalij u nju malko vinovice (spirita), i smućkaj ga, da se prolije po svoj staklenki. Onda naspi žežene kosti (*Beinschwarz*), koje ćeš dobiti u dućanu za koju krajcaru, i dolij vode, pak opet sve smućkaj. Koštani ugalj popit će sve ulje, i staklo će bili čisto.

Obrtnost.

— Izrezivanje i vajanje drva za pokućtvo itd. vrlo je mučan i spor posao. Od sada će se to brže moći činiti. Zapaziše naime, da drvo, kad se nanj napusti vruća vodena para, sasvim odmekne. Ovakvo mekano drvo počeli su u Ameriki tištiti u kalup i kovati kao novac (*prägen*), te se ovako za tinji čas prenosi nanj s kalupa najljepša slika.

— U Parizu su do tolike savršenosti dotjerali u pravljenju cvieća za ženske klobuke, da se od naravnoga cvieća po gotovu samo tim razlikuje, što nemiriše. Ova vještina dade povod, te su sada počeli ondje praviti za biljare (botanike) rukotvorne biljnike (herbare), to jest sbirke bilja u naravnoj veličini i tako točno, da se sada rabe i u školah, a odlikuju se osobito naravnom bojom (farbom), koja kod sušena bilja uviek više ili manje osinjavi.

Svaštica.

— „Illustr. landw. Dorfz." navodi kao primjer blagostanja i gladi njemačkih seljakah, da se je nedavno na seljačkoj svatbi u Echtendingenu (u Würtembergu) potrošilo: 1 vol, 5 telićah, 4 krmka, 900 kobasicah i 2 badnja kupusa. Da se je prema tomu i primjereno množtvo vina popilo, samo se po sebi razumieva.

Ciena žitka od 16. Listop. 1858.

	Pšenica		Raž		Ječam		Zob		Kukuruz	
	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.
Beč	—	—	2	40	1	59	2	6	3	7
Pešta	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mošon	3	21	2	—	1	57	1	37	1	56
Bečkerek	2	46	—	—	1	18	1	18	1	—
Novi Sad	2	44	—	—	1	30	1	12	—	—
Pančevo	2	48	—	—	1	12	1	24	1	48
Ljubljana	3	47	2	5	1	59	1	10	—	—

Hod državnjačah na bečkoj trgovani.

27. Listopada 1858.

Narodni zajam . . . . $82^{75}|_{10}$
Srbsko-hrvatske razteretnice . 81

Dubljina Save.

23. Listop. 1858. — 1'—6"—0''' nad ništicom.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska narodna tiskarnica dra. Lj. Gaja.
Uredjuje u ime glavnoga odbora Bogoslav Šulek.

GOSPODARSKI LIST.

Izlazi četvrtkom. — Polugodišnja ciena: članovi hrv.-slav. gosp. družtva plaćaju samo 30 kr. poštarine, ili 15 kr. ako se pošilja u kuću; nečlanovi 1 for. 30 kr. poštom, ili 1 for. 15 kr. sr., kad im se pošilja u kuću.

BROJ 44. **U Zagrebu dne 4. Studenoga 1858.** **GODINA VI.**

Novi novci.

(Nastavak.)

Da se uvede jedinstvo novca u austrijanskoj carevini i u njemačkih državah, sastali su se godine 1856. poslanici austrijanske i njemačkih državah u Beču, i akoprem se nikako nisu mogli sasvime složiti i posve jednaki i jedini novac za sve ove zemlje ugovoriti, to su se barem u glavnih stvarih složili i 24. Siečnja 1857. posebni ugovor uglavili. Na ovom ugovoru osniva se naša sadašnja novčana promjena, zato ćemo ga potanje razložiti.

Kao što već rekosmo, do sada bijaše kod nas tako zvana kolonjska grivna (*Kölnische Mark*) mjera za zlato i srebro. Od sada će biti ovakvom grivnom carinska funta (*Zollpfund*), t. j. pola francezkoga kilograma ili 500 gramah, dakle 28³/₄ lota sadašnje bečke vage. Mjed će se i u buduće novcu primješivati, s razlogah već prije navedenih; al primjesa ova neće se računati na lote, kao do sada, nego po francuzki. Do sada se je n. p. kazivalo: „u naših dolarih (škudah) ima 13³/₁₀-lotnoga srebra" t. j. u jednoj kolonjskoj grivni naših dolarah ima 13³/₁₀ lota srebra i 2⁷/₁₀ lota mjedi. Od sele će se računati, koliko ima u 1000 djelovah kovine (metala) čista srebra. Na primjer: u ovom novcu ima ⁸⁰⁰/₁₀₀₀ srebra, to će reći, u ovom novcu ima osam stotninah srebra, a ostalo (dvie stotnine) je mjed. U jednoj carinskoj funti novih novacah bit će pako ⁹⁰⁰/₁₀₀₀ t. j. devet djelovah suha srebra, kao i u francezkih, amerikanskih itd. novcih. U ovom su se poslanici njemačkih zemaljah i austrijanske vlade složili; al u tom se nikako nemogoše sudariti, koliko da se novacah iz jedne ovakve nove grivne (carinske funte) kuje; nu opet se je bar toliko postiglo, da će se olakotiti uzajamno preračunavanje.

Sjeverno-njemačke vlade odlučiše, da će iz jedne carinske funte čista srebra kovati 30 dolarah, i ova uredba zvat će se d o l a r s k a v r e d n o t a (*Thaler-Währung*).

Južno-njemačke vlade odlučiše kovati iz jedne carinske funte srebra 52½ forinte, i ovo se zove j u ž n o - n j e m a č k a vrednota (*Süddeutsche-Währung*).

Napokon austrijanska vlada izjavi, da će iz 1 funte srebra nakovati 45 for., i to je a u s t r i j a n s k a v r e d n o t a (*Oesterreichische Währung*) — ovo su naši novi novci.

Samo za olakoćenje trgovine složiše se austrijanska i njemačke vlade, da će kovati savezne novce (*Vereinsmünzen*) to jest onakve novce, koji će valjati u svih državah, štono su ugovorile ovaj savez za novac. Dva su pjeneza ove vrsti:

a) s a v e z n i d o l a r (*Vereinsthaler*), koji će valjati 1½ forintu austrijanske vrednote, i valjda će steći ime njemačkoga dolara; poznat ćeš ga po njegovu napisu: *Ein Vereinsthaler. XXX ein Pfund fein.*

b) s a v e z n i d v o d o l a r (*Zwei-Vereinsthalerstück*), valjajući dva dolara ili 3 for. austr. vredn., a napis ima: *Zwei Vereinsthaler. XV ein Pfund fein.*

Od jedne funte čista srebra nakovat će se dakle 30 saveznih dolarah ili 15 saveznih dvodolarah; a srebra će biti u njih ⁹⁰⁰/₁₀₀₀, dakle samo jedna desetina mjedi: s toga će 27 dolarah važiti jednu carinsku funtu.

Svatko će biti dužan primati savezne dolare kao i domaći novac. Pak evo sada tih naših novih domaćih novacah.

Kao što već rekosmo, iz 1 funte suha srebra nakovat će se kod nas 45 novih forintih austrijanske vrednote.

Ova f o r i n t a vriedi manje od dosadašnje, u koju je išlo 60 krajcarah srebra; a nova forinta vriedi samo 57¹/₇ ovih krajcarah; nu opet se dieli na stotinu novih krajcarah, dakle i ovakva krajcara manje vriedi od dosadašnje. — Buduć dakle nit je ono prava forinta, nit ovo prava krajcara: prozvat ćemo, da se uklonimo neporazumljenju, ovu novu krajcaru n o v č i ć e m, a novu forintu s t o t i n j a k o m (kao što su Dalmatinci i dosadašnju forintu zvali š e s a k o m, zato što u nju ide 60=šeset krajcarah). Stotinjak ćeš poznati po tom, što ima pod carskim orlom napisano *1 Fl.* (1 florenus).

Osim novca, koji vriedi ovu novu forintu ili stotinjak, imamo i d v o f o r i n t n i k ili d v o s t o t i n j a k, koji valja 2 nove forinte ili 2 stotinjaka, zato je napisano na njem pod carskim orlom *2 Fl.*

Jošte smo dobili č e t v r t - f o r i n t n i k a ili č e t v r t s t o t i n j a k a, jednom riečju č e t v r t a š (*Viertelguldenstück*), vriedeći četvrt (frtalj) nove forinte t. j. 25 novih kr. ili novčićah, zato je na njem pod carskim orlom napisano *¼ Fl.* *).

*) N e v e n i N o v i c e prozvali su ovaj novac p e t i c o m, kao da ima stotinjak 20 grošićah, od kojih svaki valja 5 novčićah, te bi ovako ¼ fl. vriedilo upravo p e t ovakvih grošićah. Nam se ovo ime zato nečini shodno, što je naš grošić

Ovo su sada naši glavni novci. U 22½ dvostotinjaka, ili u 45 stotinjakah, ili u 180 četvrtašah ima jedna nova grivna (*Zollpfund*) čista srebra. Nu zato netreba misliti, da se ovi novci kuju iz čista srebra, nego im se primiješuje mjedi. Da su od suha srebra, budući ovo mekano, vrlo brzo bi se izgladili, tim laglji postali i pravu svoju cienu izgubili. Al da koja vlada neprimiesi svojim novcem odviše mjedi, ugovoreno je, koliko je ima biti u svakoj vrsti novca.

Za dvodolare, dolare, dvostotinjake i stotinjake ima se uzeti na 9 djelovah čista srebra samo 1 diel mjedi. Jedna carinska funta ovih novacah neće dakle vriediti 45 stotinjakah (kao što bi vriedila, da ima u njoj samo suho srebro), nego će vriediti (poradi primiešane mjedi) samo 40½ stotinjaka.

Četvrt stotinjaka ima 13 djelovah srebra i 12 djelovah (dakle malo ne polovicu) mjedi. U 180 ovakvih četvrtašah ima dakle, istina, jedna funta suha srebra; nu ako potegneš (vagneš) jednu funtu ovih novacah, oni vriede (radi one mnoge mjedi) samo 23 stot. i 90½ novč. (mjesto 45 for.).

Osim ovih glavnih novacah imamo još i sitne novce, srebrne, u kojih ima jošte više mjedi; pak i sasvim mjedene. Nu opet je uglavljeno (da ovakvi novci dobiju jednaku vriednost u svih saveznih zemljah koje su ovaj novčani ugovor ugovorile), uglavljeno je, rekoh, da se iz jedne nove grivne (carinske funte) suha srebra nesmie nipošto više nakovati sitna novca nego najviše za 51¾ stotinjaka, a iz jedne carinske cente mjedi nesmie se nipošto više kovati od 168 novih forintih.

Prema tomu dobili smo evo ove srebrne sitne novce:

1) desetice (*Zehnkreuzerstück*) zato tako nazvane, jer ih ide deset na jedan stotinjak, a svaka desetica vriedi 10 novčićah. U deseticah bit će $^{500}/_{1000}$ srebra, to jest polovica srebra i polovica mjedi.

2) Petica (*Fünfkreuzerstück*) vriedi 5 novčićah ili pola desetice. U njoj ima $^{375}/_{1000}$ srebra, t. j. na 3 diela srebra 5 djelovah mjedi.

Drugih srebrnih novacah austrijanske vrednote neima; nu evo mjedenih:

a) trojka ili grošić (*Dreikreuzerstück*) vriedeći 3 novčića. Iz jedne carinske funte mjedi nakovat će ih se 50; a poznat ćeš ih po broju 3, štono ga ima na jednoj strani, te je okružen viencem od hrastova lišća; jer kao što je nam Slavjanom lipa sveta, tako je Niemcem hrast.

b) Novčić ili nova krajcara (*Neukreuzer*), kojih će ići 100 u stotinjak, a kovat će ih se iz jedne carinske funte 150 komadah.

c) Pola novčića ili pola krajcare, od kojih čine 2 jedan novčić.

---

vriedio do sada 3 krajcare, te ima i sada mjedenih novacah od 3 krajcare, koje će narod jämačno grošićem prozvati: prema tomu bi pako išlo u peticu samo 15 novčićah, a ne 25, kao što treba. Osim toga imat ćemo srebrni novac od 5 novčićah, to jest pravu peticu.

Ovom prilikom kazat ćemo, što će reći ono slovo, štono ga ima na srebrnom novcu pod carevom glavom, a na mjedenom pod godinom. Gdje je ondje A, to će reći, da je novac kovan u Beču, B znači Kremnicu (u Ugarskoj), E Erdeljski Biograd (Karlsburg), M Milan a V Mletke (Veneciju).

Kolonjska grivna važi 233⅘ francezkih gramah, a naša nova grivna važi ih 500. Iz kolonjske grivne suha srebra kovalo se je 20 forintih, prema tomu imalo bi se iz nove grivne kovati od prilike samo 43⅘ stotinjaka; i buduć ih se više kuje, naime 45, zato stotinjaci nemogu imati cienu dosadašnje forinte, već jedna stara forinta (mjesto 100 novčićah kao stotinjak) vriedi 105 novčićah.

Da vidimo jošte u kratko, kako će biti u njemačkih državah, koje su s našom vladom novčani ugovor ugovorile.

U sjevernih njemačkih državah, gdje valja dolarska vrednota, kovat će iz jedne nove grivne 30 dolarah (talirah) a svaki će vriediti 1½ stotinjaka. Dolari ovi nediele se na novčiće, kao kod nas, nego na 30 grošah. — Jedan ovakov groš vriedi naših 5 novčićah. Osim toga kovat će se ondje ⅙ dolara, koja vriedi našu ¼ stotinjaka.

U južno-njemačkih državah je opet sve drugčije. Ondje se kuje iz jedne nove grivne 52½ forinte, koja se dieli, kao što je do sada kod nas bilo, na 60 krajcarah, ondje će dakle biti forinta i u buduće pravi šesak. Prema tomu će južnonjemačke 52½ forinte vriediti koliko naših 45 stotinjakah; to jest sedam onakvih forintih vriedi naših šest stotinjakah.

Sve ove novčano-savezne vlade zadadoše si rieč, da neće više kovati drugih novacah i po drugoj vrednoti nego što je ovdje razloženo. Samo austrijanska zadrži si pravo, da će, radi svoje trgovine s iztočnimi zemljami, gdje idu ponajviše naši dolari i cekini, da će i u buduće kovati dolare (talire, škude) s godinom 1780 i sa slikom Marije Terezije, koji će imati dosadašnju težu i jezgru, (dakle će vriediti 2 stotinjaka i 10 novčićah); a kovat će i dosadašnje žućake. O zlatnih novcih u budućem broju.

(Ostatak u budućem broju.)

Sbornica.

U Bisaguna 24. List. 1858. Što je ugodno, to svaki rado štije; jer neugodna ima svatko dosta kod svoje kuće. Pa čemu da još kupuje neugodnosti u časopisih, koji treba da čovjeka duševno hrane, a ne da rane. Nebih zato, dragi listu, ni tebi pisao, što me sada peče na srdcu, (jer sam vrlo rad, što te je sviet kao vrla priatelja veselo prigrlio) da neznam s iskustva, da je teret podieljen lakši. S toga primi taj glasak, koji ti odavle šiljem, i raznosi ga svietom: nebi-li nam tako postala tuga manja ili barem laglja za podnošenje. Pa kamo god ga zaneseš, a ti daj zamieni ga s radošću, koju ondje nadješ, i javi ju nam, da se tužni utješimo s tudje radosti, i da bar štijuci okusimo, kako je sladko biti srećnim i nebiti prevarenim u ufanju.

Nam je vino gotovo jedini pridjelak, s kojega nam začin k načinu svagdanjeg života: pa baš ovo izpiše nam dva nemila gosta već onda, kad mu još ni za tek neznadijasmo. A to bješe ljuta smrzlica prošle zime, i poslie zlosretna tuča, štono nas jadne na dva maha posjeti. Smrzlica kao gizdava gospa potraži samo ohole u vis glavu dižuće trsove, te im izsrče sav sok do koriena, i tim učini da usahnuše, valja da zato, da nauči ljude bolje pameti, neka ih u buduće nepuštaju rasti toli visoko — po hvat i više. Grdna tuča prikrade nam se u vinograde na način potajnoga dušmanina, koji štipa čovjeka baš na najosjetljivijoj strani; jer se s prva pogleda neopazi znatna šteta njom počinjena na grozdju i lišću, buduć da nije bila ni krupna, ni odviše gusta: no kašnje stoprv vidjesmo zlo djelo njezino, da nam baš glavno u trsa, grozdje, očupa. Zato nije bez razloga ova rieč puka: ponesi tuču u džepu u vinograd, ona će ti i tako nahuditi. Postradasmo dakle kruto s dvajuh ovih dušmanah, i ono, što nam ovi kao tobožnju milostinju ostaviše, toga je vrlo malo. Pak i ovo malo dalo bi nam cavarike (čevrljige) gorke i kisele i svakojake, da nas još jesen onako hladno pričeka, kao što nas ljeto do nje hladno doprati. Al dobri Bogo mudro nadomješta u drugom, što uzkraćuje u jednom; samo bi trebalo, da ljudi bolje uče poznavati i paziti znakove, štono ih bilježi prstom svevladajuće svoje ruke. Bog nam prikaza milu, blagu, prekrasnu jesen; te nam po svoj prilici htjede tiem naznačiti, da je nakan slabu kolikoću s boljom kakvoćom naplatiti. No ljudi neuputni i odviše sliepi nisu marili za ovo znamenje božje, nego su se držali bolje nego turčin izrekah svog alkurana onih riečih starohrvatske pjesme:

Za toga dojde sveti Mihal,
Grozdje dozreli, budem ga bral.

Čim prispije, još pravo ni neosvane taj odlučni dan, eto ti ih sve jatomice pod trsovi, da čim prije i brže potrgaju grozdje još ni zrelo, a kamo-li dozrelo. U tom bi imalo više poglavarstvo svakako posredovati, i onu skrb na vinogradarstvo protegnuti, koju je u svojoj na 28. Ožujka t. g. br. 21326 izdatoj okružnici izjavilo za podizanje našeg gospodarstva, prem da ima i u njoj njekih dobro zamišljenih naredbah, al se nedaju svagdje izvesti. Po imenu bi se imao rok berbe s obzirom na vrieme i grozdje točnije naznačivati: a zato bi najshodnije bilo, da se dotičnim kotarskim ili bolje občinskim uredom vlast podieli, da ovi mogu pravu dobu za berbu u svojih predielih ustanovljivati, dà kako svagda još u porazumljenju s drugimi pametnijimi gospodari svoje okolice; jer inače neima ufanja, da će se ikad u puka probuditi volja, da skrbi za bolje vino; on rado ostaje pri starom, i držat će se najradje svog Miholja, kao i onaj, koji ljetos, zapitan u družtvu za dobu ovogodišnje berbe, naprečac odgovori: da je sve jedno, ili se bralo sad, ili kašnje, vino će biti svakako kiselo. Ala ti mu se može liepo sada nasmiehnuti onaj, koji je s berbom bar do Terezinja pričekao!

O drugih naših plodinah, što nam ljetos polja donesoše, počam od gospodske pšenice pa sve do ubožkoga boba, malo šta mogu utješnijega kazati. Sve nam to urodi na srednju ruku. Pšenici nahudi sniet i petrovska magla; raži i heljdi jug za vrieme cvatnje — a ostalomu svakomu svoja bieda, i opet svim ukupno zlosretna tuča. Za krumpir nećemo ništa ni znati k ljetu, jer ga mnogi ni toliko nedobi, koliko ga posadi; pa da bi i taj bio čemu! Al ovako sićušan i drobnički, da gladnomu ni stotina nedovolji, za koju nam korist? Jedino, što nam veselo urodi, jeste kukuruz, taj je liep i obilan, kako već od davna nebi. Bit će zato nješto hljebca, tim boljega, čim je manje tropa. A imat ćemo i svagdanjih žganacah; no mučno će ove mnogi gutati onako suhe i suhoparne, a neće ih moći kvasiti s prazne klieti, ni mastiti s praznih banjah. S nestašice bo žira malo si krmakah pričuvasmo, a muzare krave odoše već prije za porez. Zato Bog pomogao k suhim žgancem!

Kad sam već u rieči o kukuruzu, budi voljan Gospodarski listu, i primi još ovo dvie tri na uhar marljivim štiocem, pak im kaži, da je svagda dobro dobru rieč slušati. Evo i ti si nas već svjetovao, neka često mienjamo sjeme za usjev, i to barem svake treće ili četvrte godine, jer isto sjeme, kano da se izrodi, neuspieva dobro. A ja, bolan, neslušah mudrijih gospodarah, već evo sijem isto sjeme od latinštice punih pet godinah, i ljetos baš zlovoljan opazih, da tu latinštici ni traga neima, jer i zrno, i boja, i vanjska prilika (forma) ista je navadnomu našemu kukuruzu. Drugo još, što hoću da ti kažem, jeste vrst gnoja, kojim pognojih proljetos pod kukuruz. Lanjske jeseni, imajući vremena, dao sam do 40 vozovah šumskoga gnoja navoziti izravan na njivu namienjenu kukuruzu, taj je preko zime ležao na hrpi sve do vremena sjetve. Tada polovicu njive pognojih ovim gnojem, a na drugu polovicu navezoh običnoga štalskoga gnoja. Pak sad kolika razlika u prirastu! Na tom šumskom gnoju neurodi ni kukuruz ni tikve, da ni pasulj onako veselo i obilno, kao što na marvinskom. Toj mojoj nespretnosti porugat će se mnogi razboriti gospodar, koji zna s kemičkih razlogah, da šumski gnoj, osobito iz hrastove šume, kasno trune, i da neima svih onih česticah, kojih treba gnoju za poljske naše plodine. No neka neka — štio sam o tom i ja, pak nevjerovah, dok se sa sramotom boljemu nenaučih. Ako je u tom meni sramota, neka bar bude na korist drugomu, kojemu bi se može bit isto tako ljetošnje jeseni prohtjelo, voziti gnoj iz šume, što je da kako proti šumskomu redu, *) i neka mu to služi za opomenu, da ga nevozi umah na njivu nego na gnojnište, gdje će ga izmiešati s marvinskim. Tako treba da se sveudilj učimo boljemu — a ti, listu, budi nam i unapried u tom dobar i razuman vodj.

J. Š.

---

*) Jer ako se iz šumah gnoj vozi, šuma jamačno propada. Ur.

GLASONOŠA.

Službene viesti.

— Dosadašnje listovke (*Briefmarken*) moć će se rabiti jošte do nove godine 1859.

— Javljaju novine, da je nj. veličanstvo odredilo, da se ima austrijanska vojska četiri godine, koje prve dodju, sastojati iz 551,100 momakah. Prošlih godinah uzimalo se je svako ljeto 103,115 momakah u vojsku, a buduće 4 godine uzimat će ih se za 18,115, dakle gotovo šesti diel manje nego do sada. Ovaj će glas dobro doći našoj momčadi.

Gospodarske viesti.

— Novine potvrdjuju, što naš izvrstni gospodar g. J. Šavor, predsjednik sv. ivanske podružnice, u današnjoj sbornici piše o mienjanju sjemena. Ima okolicah, gdje gospodari stanujući u različitih kotarih redovito svoje sjeme mienjaju, jer su zapazili, da im onda bolje radja. Samo treba pamtiti, da gospodar nikad neuzme sjemena iz toplije okolice nego iz hladnije. Sjeme, koje je naraslo u hladnijoj okolici, uviek bolje napreduje u toplijoj zemlji nego obratno. Isto valja i za voćke. — Pitat će tko kako to biva, da je ovo mienjanje sjemena toli koristno? Evo ovako! U svakom sjemenu ima sila različitih tvarih (materijah), koje iz zemlje vadi, u kojoj je naraslo. No slabo ima zemlje, u kojoj bi bilo dosta sviuh ovih potrebitih tvarih, nego ovdje ponestaje ove, ondje druge. Ako se dakle isto sjeme uviek u istu zemlju sije, naravno je, da se napokon kao izrodi i izmetne. Kada pako iz druge okolice nabaviš sjemena, sva je prilika, da u njem ima dosta one tvari, koja tvojoj zemlji fali, pa se ovako sjeme kao popuni i onda naravno bolje rodi. — Isto se je opazilo i kod životinje, da je lošja, ako se razplodjuje isti zapatak (*Zucht*), nego treba se brinuti, da od drugud dobijemo mužjaka ili ženku.

— U Wiesbadenu (u Njemačkoj) bila je takodjer izložba voća: 10.000 tanjurah bilo je napunjeno svake vrsti voćem, po imenu pako i grožđjem.

Svilarstvo.

— Bube ili svioci hrane se obično samo s proljeća, tako da je u Lipnju sav posao gotov. U Italiji po imenu Sardiniji su ljetos i po drugi put metnuli svilačko sjeme u toplo mjesto, da se izlegu bube, te su je srećno dohranili i na svrsi mjeseca Listopada zdravih čahuricah dobili.

— Grofovi Castellani i Freschi otišli su u Kitaj (Chinu), da vide u domovini svilacah, kako treba s njimi postupati. U Milanu su naručili već do blizu 20.000 unčah sjemena od kitajskih svilacah.

Obrtnost.

— U Francezkoj su počeli mjesto criepa sve to više pokrivati kuće staklom. Staklene ploče su u željeznu okviru tako utvrdjene, da voda nemože probijati. Jedan □ lakat takva stakla stoji 5 for., ovakov je krov dakle skuplji od običnoga; no s druge strane je opet jevtiniji, jer ga netreba nikada do vieka popravljati, buduć da se staklo nerazpada. pa je tako debelo, da ga naša tuča nemože razbiti. Tko neće, da mu sunce pod krov probija, on si naruči tamna, ozgor pieskom obrušena stakla.

— U New-Yorku u Ameriki stavljen je na ogled u dvorani ondašnjega obrtnoga družtva (*Industrieverein*) stroj, kojim se opeke (cigle) prave od suhe u prah satrte ilovače, koju stroj ovaj neizmjernom svojom silom tako sabija, da ovakva opeka dulje traje i da je čvršća od one, što se je iz blata načinila, i opet je tako suha, da se odmah može u peć metati. Uz to se ovim strojem može za 10 satih nafrcati 21.000 opekah. Tko zna, kolika je muka za ciglare sušiti mokre opeke, poštić će umom ovu veliku polašticu. Kamo sreće, da si tko i kod nas ovakov stroj nabavi, da već jedanput spane velika ciena našim opekam.

Svaštica.

— U Salcburgu je padao prvi snieg već na 15. Listopada o. g.

— Zviezdari su do sada proračunali, da će se repatica, štono se je ovih danah od nas odmakla, stoprv za 2.102 godine povratiti. Prema tomu se nagadja, da se je ova repatica posljednji put prije 2.102 godine, dakle za vrieme Aleksandra Velikoga, na našem nebu pojavila. Repatica ova okreće se oko sunca, al ne u okruglu krugu nego u dugaljastu. Kad je najbliže suncu (a to je bila sada), daleko je od njega jedno 11 miliunah miljah: onda se sve to dalje od njega udaljuje, tako da je napokon 6.800 miliunah miljah od njega daleko. Kad je bila repatica u svom prisoju (*perihelium*, tako se zove ono mjesto putanje, gdje je jedna zviezda najbliže suncu), preletjela je za jedan sat 27.000 miljah, a čim se više udaljuje od njega, tim se polaganije okreće, tako do dospjev u svoje osoje (*aphelium*, te jest ono mjesto, gdje je najdalje od sunca), prevalit će za jedan sat samo 48 miljah. Nije dakle čudo, što joj treba tolika vremena, dok obleti svoju golemu putanju oko sunca.

Ciena mesu i kruhu *u Zagrebu i u ostaloj zagrebačkoj županiji od 1. Stud. t. g.*	Novi novci	
	Zagreb	Zagr. župa-nija.
Govedina	17½	
Dobra govedina u vojnih postajah: Karlovac, Draganić, Dugoselo, Gorica, Lekenik, Jaska, Prilišće, Samobor, Sv. Ivan, Severin, Sisak, Kutinja i Vrbovac, i u mjestih, gdje ima kot. uredah, Bosiljevo, Netretić, Moslavina, Pisarovina i Stubica, 1 funta dobre govedine u ostalih mjestih, gdje ima stalnih mesarah		13 11 9
Gdje neima stalnih mesarah		
Na jedan funt govedine pripadaju privage samo 2 lota. U to ime daje se srce, slezena, jetra, bubrezi i meso od glave. Ovo valja za Zagreb, a drugdje na jedan funt govedine, nepripada privaga — na svaki daljni funt pako 2 lota.		
1 žemlja od finoga brašna (*Mundmehl*) od 3½ lota	1	1
1 žemlja od finog brašna (*Mundmehl*) zvanog i od 7 lot.	2	2
1 hljebac biela kruha iz žemljičkog tiesta od 9 lotih	2	—
1 hljebac biela kruha iz žemljičkog tiesta od 11 lot.	—	2
1 hljebac polubiela pekarskoga kruha od 11 lot.	—	2
1 hljebac polubiela pekarskoga kruha od 13 lot.	—	1

Hod državnjačah na bečkoj trgovani.

2. Stud. 1858.

Narodni zajam	86 75	austr. vr.
Srbsko-hrvatske razteretniee .	81	

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska narodna tiskarnica dra. Lj. Gaja.
Uredjuje u ime glavnoga odbora Bogoslav Šulek.

GOSPODARSKI LIST.

Izlazi četvrtkom. — Polugodišnja ciena: članovi hrv.-slav. gosp. družtva plaćaju samo 30 kr. poštarine, ili 15 kr. ako se pošilja u kuću; nečlanovi 1 for. 30 kr. poštom, ili 1 for. 15 kr. sr., kad im se pošilja u kuću.

BROJ 45. U Zagrebu dne 11. Studen. 1858. **GODINA VI.**

Novi novci.

(Ostatak.)

Buduć da u sitnu novca ima mnogo više mjedi nego u krupnu, zato su se dotične vlade dogovorile, da onakva novca neće više kovati nego što baš treba za promet, i gdje ga ima premnogo, ondje će ga uvući i samo toliko ostaviti, da svakoga stanovnika odsjekom samo $1^1/_4$ stotinjaka sitna novca zapane. Da se kovanje sitna novca bez mjere i kraja dopusti, našlo bi se može biti vladah, koje nebi ni htjele drugoga novca kovati nego sve sami sitniž; jer od ovoga prosto im je iz jedne carinske funte nakovati $51^3/_4$ stotinjaka, a od krupnoga novca mogu samo njih 45 kovati. Pa da se sitan novac jošte bolje ograniči, izašla je naredba, da nitko nemora više od 24 novčića sitna novca primiti: ako se komu što ima platiti, to može svatko zahtievati, da mu se ono, što je preko 24 novčića, krupnim novcem plati.

I tomu je za buduće doskočeno, da neotmu mah banknote, kao što je kod nas bilo. Austrijanska i njemačke vlade dale su si vjeru, da će samo onakve banke izdavati, koje se mogu, kadgodier tko zaželi, promieniti za kovani novac. Zato je i kod nas već izašla naredba, da će se morati u napredak samo onakve banke izdavati, koje se mogu svaki čas za srebro promieniti.

Sve ovo, što do sada razložismo, valja samo za srebrn i mjeden novac; a za zlatne novce učinjena je posve druga uredba.

Do sada je svaka vlada odredjivala, koliko ima vrieditì zlato prema srebru. Nu vriednost ova dâ se odrediti samo na kratko vrieme, jer tu neima u prometu postojanosti. Prije 300 godinah vriedila je jedna grivna suha zlata samo 10 grivnah srebra; prije 100 godinah poskočila je ciena jednoj grivni zlata na 14 griv. srebra, a na izmaku prošloga stoljeća do $15_1/_2$ griv. srebra. Od kada su u Kaliforniji i Australiji prebogate zlatne rude našli, te se ondje sila zlata izkapa i po svietu raznosi: od onda je zlatu opet ciena pala, tako da sada od prilike 15 putih više vriedi od srebra. Nu sve ovo nije stalno. Kako navali mnogo zlata medju ljude, pada mu ciena kao svakoj robi, koje ima odviše. Tako n. p. u Kaliforniji plaća se funta brašna i sa $^1/_2$ lota zlata (t. j. od prilike $2^1/_2$ carska dukata), jer ondje srebra neima. Kod nas je druga; kod nas skače vriednost zlatu, tako da carski žućak, koji je izprva vriedio samo 4 for. 30 kr. srebra, dobio je kasnije vriednost od 4 for. 33 kr., a dan danas ga moraš jošte skuplje platiti. Odavde se vidi, da je ciena zlata naprama srebru promjenljiva i da se nemože naprečac i za uviek ustanoviti, nego se ravna po množtvu zlata i srebra, štono ga u zemlji ima.

Ova promjenljivost ciene zlata jeste uzrok, što se u novije vrieme ili samo zlatnomu, ili samo srebrnomu novcu ustanovljuje stalna vriednost. U Ameriki i Englezkoj imaju samo zlatni novci stalnu vriednost, a ciena srebrnoga novca mienja se prema njegovu razmjerju k zlatu. Drugdje se opet ustanovljuje stalna ciena srebrnomu novcu, a zlatni novci imaju različitu cienu, kao i svaka roba, koja takodjer sad skače, sad pada. U Austriji smo imali sve do sada zlatnih i srebrnih novacah stalne nepromjenljive ciene: zlatni dukat vriedio je po zakonu 4 for. 30 kr. No upravo zato, što je bila zlatu u istinu veća ciena nego što zakon odredi, nitko nehtjede dati žućake po ovu cienu, nego je više za nje tražio, najmanje 4 for. 40 kr. (Ovdje razumievam vrieme prije 1848., jer od onda je radi prida ciena dukatu bila puno veća).

Da se ova različitost dokine, ugovorila je naša vlada s njemačkimi, da će i one od sada samo srebrnomu novcu ustanovljivati stalnu cienu, a zlatne novce smatrat će samo kao robu, kojoj je ciena sad veća, sad manja.

U Austriji su se do sada kovale glasovite krmencije (*Kremnitzerdukaten*), jednostruke i dvostruke. Iz jedne grivne čista zlata kovalo ih se je 67. Ove će se, kao i do sada, nu samo do godine 1865., kovati. A već sada su počeli kovati nove zlatne novce, koji će se zvati trgovački savezni novci (*Vereinshandelsmünzen*) i bit će od dvie vrsti:

1) krunaš (*Krone*), i

2) polukrunaš (*halbe Krone*).

I za zlatne novce uzeta je za grivnu carinska funta: iz jedne ovakve grivne kovat će se 50 krunašah ili 100 polukrunašah. Zato imaju ovi novci evo ovaj napis: *Vereinsmünze. 50 ein Pfund fein*, ili 100 *ein Pfund fein.* Suhu zlatu, koje je jošte mekanije od srebra, primješivat će se radi toga takodjer mjedi, i to kao i u Francezkoj i Sjevernoj Ameriki $^{900}/_{1000}$, to jest na 1000 djelovah uzet će se 900 djel. zlata i 100 mjedi.

U Njemačkoj se od sada neće druge vrsti zlatnjaci kovati; samo kod nas će se (kao što već rekosmo) do godine 1865. kovati još i carski dukati.

Ovi krunaši i polukrunaši neće imati stalne ciene, već ih može svatko davati i uzimati pošto mu se hoće. Radi toga se od sada nitko nesmie siliti, da primi u ime kakve plaće zlatne novce. Nu prosto je svakoj državi izjaviti, da će primati u svoje pjeneznice mjesto srebrnih i zlatne novce; samo treba, da se uviek u napried obznani, pošto će primati državna pjeneznica zlatne novce; al im se opet nikada nesmie veća cien a udariti, nego što je imaju odsjekom u trgovani (burzi).

Ova naredba stupila je kod nas u život već 1. Srpnja 1858. Od onda su i kod nas žućaci samo kao roba, i primaju se u carskih pjeneznicah u ovu cienu:

krunaš za 13 for. 6 kr.,

polukrunaš za 6 for. 33 kr. srebra. Jedan krunaš vriedi po gotovu 3 zlatna dukata (upravo: 2.9052 duk.), prema tomu vriedi dakle krmencija 4 for 21 kr. srebra, to jest 4 stotinjaka 37½ novčića.

Ova promjena našega novca jeste narodu u obće neprilična, osobito tim, što sada ima gotovo svaki stari novac drugu cienu naprama novomu, i što jošte neima dovoljna novca austrijanske vrednote u narodu, pak opet sve javne vlasti po njoj računaju. Al je ovaj novi novčani sustav i koristan, i to ponajprije trgovcem, trgujućim s Niemci, jer će se sada laglje moći preračunavati s njimi, i ako uzputuju po Njemačkoj, moć će bez ikakve štete i neprilike putovati, jer će im se svagdje austrijanski novac primati. Pak to je i bila jedina svrha naše vlade kod ove promjene, da se austrijanska država bolje priljubi Njemačkoj. Mi Hrvati netrgujemo ni malo s Njemačkom, a težko da će koga želja snaći, da ide gledati Niemce u njihovu domovinu; no država se kod svojih namjerah nemože ogledati na ovoga ili onoga. Samo žalimo, da pored tolikih žrtvah, koje prinosi austrijanska država ovom promjenom novčanom njemačkoj slogi, nije ipak postignuto pravo novčano jedinstvo, nego samo od česti: ovdje austrijanska vrednota, ondje južno-njemačka, a tamo dalje dolarska. Jošte više žalimo, što nisu sve ove vlade prigrlile francezki desetinski sustav, koji će i tako, prije ili kasnije, radi svoje izvrstnosti posvuda zavladati. U Francezkoj se kuje iz jednoga kilograma (1000 gramah) srebra od $^{900}/_{1000}$, (to jest od 14⅖ lotih), 200 franakah, a svaki se frank dieli na 100 sous-ah. Ovakov je račun vrlo jednostavan. Zato nam je drago (pak to i jest za nas glavna korist nove novčane promjene), što se stotinjak dieli na 100 novčićah. Kolika to polaštica kod preračunavanja krajcarah i forintih! Kad si htio doznati koliko je forintih 58.652 krajcare, imao si mnogo posla, dok si to izračunao, a na pamet toga učiniti gotovo nisi mogao. Sada je to vrlo laka stvar: ako želiš doznati, koliko čini stotinjakah 58.652 novčića, a ti samo odbij pošljednja dva broja, ono su novčići, a ostalo stotinjaci, dakle je 586 stotinj. 52 novč. Isto tako lasno možeš stotinjake na krajcare obrnuti: samo im dodaj dvie ništice (ili bolje govoreć: niolke=nulle); n. p. ako želiš znati, koliko je novčićah u 367 stotinjakah, dodaj 2 nulle, pak imaš 36700 novčićah.

Mučnije je preračunavati novac austrijanske vrednote na konvencionalnu i obratno; nu i do sada je bilo neprilično obrnuti srebro na šaju. Da taj posao olakotimo našincem, evo im sobćujemo vrstan naputak, što smo ga primili od njekoga odličnoga rodoljuba iz Karlovca:

Najlaglji preračun staroga srebrnoga novca u novi i obratno.

I. Iz konvencionalnog novca u novu vrednotu.

Krajcare preniet ćeš u novčiće *), ako svoti krajcarah dodaš polovicu njezinu, pak od te polovice opet polovicu.

N. p. Neka je starih krajcarah	39
dodaj polovicu istih	19½
od ove polovice opet polovicu	9¾
imat ćeš novih novčićah	68¼

Isto uradi sa svakom i največom svotom, nu njezine forinte pretoči najprije u same krajcare.

N. p. Imaš-li starih forintih	2366, 41 krajc.
okreni svu ovu svotu na krajcare po	60
naći ćeš starih krajcarah . . .	142001
dodaj polovicu	71000½
opet polu polovice	35500¼
imat ćeš novih novčićah . .	2485·01¾

iliti 2485 stotinjakah i 1¾ novčića.

II. Iz nove vrednote u staru konvencionalnu.

Napiši svu svotu novog novca u samih novčićih, to jest ako je n. p. 2485 stotinjakah i 1¾ novčića, a ti uzpiši ovako: 248501¾, pak dividiraj sa brojem 105; preostane-li štogod, a ti okreni to najprije na krajcare, pak opet dividiraj sa brojem 105.

To jest . . . 105 |248501¾| 2366 starih forintih
385
700
701¾
preostaje . . 71¾
okreni na krajcare po 60
dividiraj sa 105 |4305| 41 stari krajcar.

Dakle 248501¾ novčića iznosi starih 2366 fr. 41 kr.

U malom prometu sa kovanim novcem valja:

stara polkrajcarka	½ novč.		st. sreb. petica	8½ novč.	
„ krajcarka	1½ „		„ „ dvogroška	10 „	
„ dvokrajcarka	3 „		„ „ desetica	17 „	
„ srebrni groš	5 „		„ „ 20desetica	34 „	

Nova dvadesetica (kovana 1852 ili kašnje) 35 „

U Karlovcu 29. Listopada 1858.

*) Za bolju razlučbu zovem novi forint „stotinjak" a novi krajcar „novčić."

Sbornica.

U Gornjoj Pluski (U Zagorju) u Listopadu. Do sada sam bio gospodarstvom tako obterećen, da sam jedva dospio Gospodarski list pročitati, a kamo-li Vam što pisati.

Pošto su poljski poslovi ponajviše svladani, primam se pera, da Vas izviestim o našem ljetošnjem gospodarstvu. Počimljem sa svilarstvom, za koje i ovdje ljudi sve to više prianjaju. Do godine 1848. nije ovdje nitko ni pomislio na svioce, pak ovih danah razumio sam iz ustah samoga g. kotarskoga predstojnika, da je on u kotaru klanječkom porazdielio do 2 funte svilačkoga sjemena, i da ondje već sada svaka politička občina ima svoj dudinjak, i to u dobru redu.

Nu žalibože i kod nas je ljetos ovu plemenitu težnju za svilarstrom silno obustavio pomor bubah, koje su pred samo zapredanje ponajviše poginule. Molimo dakle za napredak dobra i zdrava sjemena.

Želja je mnogih, da se osim ovih dudinjakah i občinski voćnjaci zavedu, i da se već i kod nas trnje i živice kraj puta zamiene plemenitimi voćkami. Nu valjda će i tomu red doći, kad občinska poglavarstva od mnogih poslovah k tomu dospiju. Gdje ima velikih gmanjinah, moglo bi se od njih što za občinski vrt odlučiti; i tako, kakve su sada, slabu korist do nose svojim občinam.

Berba je ovdje davno i prerano svršena. Njegdašnja križevačka županija imala je uredbu, da prije stanovitoga roka nitko, bio gornjak, bio plemić, nije smio obrati svoga vinograda, a tko je to učinio, platio je globu. Ova po načelih umnoga gospodarstva učinjena uredba valjda i dan danas ondje obstoji. U Zagorju je to bilo sve do lani drugčije, svatko je brao, kad mu se je htjelo, i to je poglaviti uzrok, što naše ovdašnje vino nije na glasu, već je upravo razvikano. Lani je bio prvi put od županije rok odredjen berbi; nu poradi liepa vremena, s kojega je grožđje rano dozrelo, nije naredba ova pozornost na se povukla, jer je dopuštenje branja rano stiglo. Druga je ljetos, gdjeno je grožđje kasno dozrelo: i upravo ljetos se je slabo na to pazilo, da-li ljudi beru, te su sbilja već mjeseca Rujna vinograde obrali. Nije onda čudo, što nam je vino slabo i kiselo, i sto gubi glas i cienu. Uzrok, zašto mnogi tako rano beru, jest upravo opak: oni naime, obrav svoj vinograd, hode noći s brentami susjedov brati, a onda se hvale, da im je osobito urodilo. Ovako se dogadja, da dobri gospodari, čekajući dokle im grožđje nedozri, silnu štetu trpe; a da se rano branje ne samo na papiru nego ozbiljno zabrani, nebi se mogle ovakve opačine činiti. Nu hvala Bogu, što već ministri kupuju kod nas imanja, možda će sada biti i po nas bolje.

Mnogo škodi našemu vinskomu prometu i sadašnje stanje mnogih cestah u Zagorju. Njekoje su, istina, liepe i gladke kao dlan, al nisu svezane. Tako n. p. od Pušće do Miljane cesta je ravna kao željeznica, nu kad tamo stigneš, onda stani, nemožeš dalje, il ti se valja vratiti, ili na Štajer okrenuti. Tako vinski kupac, došav s kolima kupovati, mora se samo krajem kotara vozikati, u sredinu nemože od velika blata. Ima družtvah, pak i zakonah, zabranjujućih mučenje marve: nu tko je gledao, kako se na onih hrdjavih putevih konji tuku i kiue, taj mora priznati, da smo u tom pogledu jošte vrlo zaostali.

Pšenica je ovdje većinom snjetljiva il od magle utušena: zato mnogim utekoše mlatci, jer im se trud nenaplaća, buduć da ima male zrna. Isto tako je magla i raž ubila. Ostali žitak je rodio u srednju ruku; samo se je kukuruz i pasulj uprav odlikovao.

Krmê ima kod nas dosta; otavić će valjda bez hasne zimu dočekati, akoprem je vrieme liepo, i ljudi bi bili mogli kositi. Al toga nipošto nehtjedoše činiti, baveć se po vinogradih. Oni samo hoće da pasu i otavu, akoprem imaju i druge paše. Zato bi valjalo, da im poglavarstvo zapovjedi kositbu otave, da tako svaki dovoljno krme za zimu spravi, što je sada svakomu moguće, počem neradi tlake. Samo onda će se moći s dobrim uspjehom zabranjivati na proljeće paša na livadah; a tko neima krme, onaj za takve zabrane nehaje ni malo.

Opazili smo ljetos, da kad tekuti muče pilad, pelinom se mogu ubiti, ako ga pod pilad metneš.

V. Ladany.

U Bisagu na 1. Stud. 1858. Težko ti srdcu, kad ga jad za jadom ciepa. Znaš Gospodarski listu, koji su nam jadi, što nam ih zadade ljetošnja berba: ne gle, neprebolismo još pravo ni onih, pak evo nam već novih. Na 29. Listopada zateče nas na njivah i baščah ljut sjever, te nas kao nesmiljen napadnik odtjera od rada u sobe — pa još u kakve? — Mrzle i studene . . . Orući sve do sad i sijući nepostarasmo se za drva; a bez drvah neima toplih sobah kod nas. No neka bi i to bilo; prepatili bismo njekako tu nepriliku, da nas bar još za koje vrieme prištedi od sniega, koji je isti dan pao do niže koljena, i pokrio nam svojim studenim ogrnjalom našu repu, zelje i svekoliko povrće; a i kukuruznicu, heljdu i tikve, s kojim imadosmo liepu nadu u ljetošnjem nestadku žira; pa i obilnu pašu, s čega marhi najveća krivica. Jer gdje je već sada toli rano uza suhu krmu pristala, bojim se, da će joj takve na proljeće ponestati; jer gospodari obično kod krme misle samo na zimu i proljeće, a riedko kad na jesen. Neće-li tu opet tkogod željom uželjeti sječkarnice, i govoriti u sviet svašta o njihovoj koristi kao što i proljetos, gdje se dosta toga o tom sborilo, nješto i pisalo, ali ništa učinilo. . . . Bieda je s ove prerane zime još i za one, koji nisu posijali sve, što nakaniše. Takvim neostaje druga, nego pobrinuti se za jarinu, koju do sad ovdje nitko nesijaše, a čujem da u obližnjih okolicah, n. p. u Novom-mjestu i Radišiću, dobro uspieva. Nebi-li nas nevolja i tu prisilila, da pokušamo?

J. Š.

GLASONOŠA.

Službene viesti.

— Evo cieno duhanu po novoj vrednoti: 1 lot bečkoga trenca ili burmuta po 9 novčićah; galičkoga po 3½ novčića. Pušenac: osobitoga trokraljevca zavitak po 6 novčićah; osrednjega trokraljevca zavitak po 4 novč.; navadnoga križanca 1⅛ lota po 2 novč. Navadna dosadašnja krajcarska smotka (cigara) stoji, ako je dugačka, 1½ novč., a kratka 2 novč. Smotke, koje su do sada 1 groš stajale, prodaju se sada po 6 novčićah.

Gospodarske viesti.

— Josip Putzer, rodom iz Pečuha, koji se je nedavno u zlatorodnoj Kaliforniji nastanio, pokušao je trgovati vinom svoje domovine. On je dakle naručio 9 vrstih ugarskoga vina, i ono je srećno ogromni taj put iz Ugarske do Kalifornije (preko 5000 miljah) prevalilo i u Kaliforniju stiglo. Dva puta je preko polutnika (ekvatora) prešlo i opet se ni malo nije pokvarilo, što je jasan dokaz, da i naša vina, kad su dobra, podnose more.

— U Hesiji (Hessen, u Njemačkoj) je podnebje već hladno i ondašnje vino bilo je do nedavno vrlo slabo i nevaljalo, za ruglo „*Bauchbläser*“ nazvano. Posljednjih godinah poslušaše ondašnji vinogradari savjet vještih gospodarah, nasadiše izvrstna čokoća (trsja), i postupajuć pametno kod berbe, do toga dotjeraše, da se sada ondašnja vina s glasovitimi rajnskimi natječu. Kamo sreće, da se u ovaj primjer ugledaju i naši vinari, pak bi se i naša vina natjecati mogla sa svakim i najslavnijim vinom.

— Oko Neziderskoga jezera (*Neusiedlersee*) blizu Šopruna u Ugarskoj čine od jedno dvie godine silnu štetu skakavci ondašnjim trščakom, tako da sva trska stoji gola kao u sried zime, a strah je ondašnje žitelje, da će im ovaj gad navaliti na ostale usjeve, kad uništi trsku; jer se skakavci strašno razplodjuju. Svaka ženka leže do blizu 100 jajacah, iz kojih bi se do godine toliko skakavacah izleglo. Koliko toga gada ondje ima, vidi se odatle, što su ljudi (po naredbi poglavarstva) već 2000 vaganah ove gamadi potukli, pak je jošte ima toliko, da se ni malo neopaža da ih je ponestalo. Da se zlo ovo za buduću godinu, koliko može biti, zaprieči, zapovjedilo je poglavarstvo, da se sva zemlja, kamo su skakavci pali, prerije, jer ženke u zemlju jajca legu, pa da se jajca ova skupljaju. Već se je 100 vaganah ovih jajacah nakupilo, nu to je sve kao ništa; zato neima druge, nego sgrtati s gora zemlju na ovoj neizmjernoj prostoriji (jedno 600 jutarah ili ralih), i kad se sve posuši, sažeći to; inače će sva okolica do godine postradati, budući da se skakavci strašne izjelice, i kamo panu, za tinji čas sve obrste.

— Francezki vlastelin Gros le Jeune (čitaj: Grolö Žön) preporučuje kao prieki liek od ovčje šuge ulje od borovice ili venje (*Wachholderöl*). Kad se ovca ovim uljem namaže, bolest da odlazi bez traga, i u njegovu zavičaju da se ovim uljem od davna služe. Osobito za taj posao valja ulje od one vrsti borovice, štono ju Primorci zovu smrič, smrik, pucalika (*Juniperus oxycedrus*).

Kućanstvo.

— Tko želi maslac (putar) dugo čuvati, neka uzme 2 lota čiste jedatne soli, 1 lot bieloga sladora, 1 lot salitra, neka to sve stuče i izmieša. Od ove smjese neka uzme na svaku funtu maslaca po 2 lota, i neka ga dobro promiesi. Ovako ugotovljen maslac ostaje čvrst, liepe je masti (boje), nije slan, i može se ovako i više godinah čuvati; al prije 3—4 nedjelje danah nevalja ga rabiti.

Svaštica.

— U Belgiji se vrlo oštro kazne (kaštigaju) ljudi izopačujući živež. Nedavno su ondje obsudili njekoga mlinara na 800 franakah globe i 3 mjeseca tamnice, zato što je primiešao pšeničnomu brašnu pasuljevo. Nebi bilo s gorega ni kod nas, da se ovakvim svakojakim varancijam doskoči.

Trgovina.

— Austrijanska vina u Ameriki. U Ameriki, inače tako plodnoj, neće vinova loza da uspieva, zato se tamo sila vina uvozi, i to ponajviše iz Francezke, Njemačke, Španjolske i Italije. Godine 1857. uvezlo se je samo u sjeverno-amerikansku republiku za 7½ miliuna for. sr. vina. Najviše su ga tamo dovezli Francezi; samo svoga šampanjera dovezli su za 2⅓ miliuna for. Isto tako su Portugezi za tobožnje porto-vino (u kojem neima ni kapljice od pravoga portanskoga vina) lani uhvatili od prilike 1 mil. for. Ovakvo dobro vinsko prodavalište potaknulo je napokon i austrijanske vinotržce, te su onamo lani i preklani povezli austrijanskoga, po imenu ugarskoga vina, koje se Amerikancem vrlo dopada, te ga ondašnje vinske novine „The Wine Press“ (čitaj: dze uajn pres) vrlo hvale, što je čisto, zdravo i ljubko, gdjeno su druga, osobito francezka, nečista i načinjena, pak upravo zato i nezdrava. Lani se je već 15.000 vjedarah svakojakih austrijanskih vinah u Sjevernu Ameriku vozilo, što je najbolji znak, da su si vina naša onamo put već prokrčila i dopadaju se. Samo bi trebalo, da se austrijanski vinotržci pobrinu za bolju priliku. Sad izvoze svoja vina preko Breme i Hamburga, pak im treba 2—3 mjeseca, dok u Ameriku dodju, i za ovo vrieme mnogo vina izhlapi. A Francezi opremaju brže svoje vino, pak i jevtinije, zato se našinci nemogu za sada s njimi natjecati, jer su francezka vina jevtinija: a da se neposredno iz Trsta u Ameriku šalju, prodalo bi ih se ondje mjesto 15.000 i 150.000 vjedarah. Zato bi valjalo, da se zavede redovita plovitba medju Trstom i Novim Yorkom u Ameriki. Ovako piše g. Loosey, austrijanski general-konsul u Novom Yorku.

Ciena žitka od 30. Listop. 1858.

	Pšenica		Raž		Ječam		Zob		Kukuruz	
	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr.	fr.	kr	fr.	kr.
Beč	4	10	—	—	1	59	2	5	2	44
Pešta	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gjur	3	24	1	48	1	48	1	18	—	—
Subotica	2	48	1	48	1	18	1	18	—	—
Novi Sad	2	23	—	—	1	30	1	18	—	—
Pančevo	2	54	—	—	1	12	1	21	1	9
Ljubljana	3	51	2	20	2	—	1	17	—	—

Hod državnjačah na bečkoj trgovani.

10. Stud. 1858.

Narodni zajam . . . . 86^{25} austr. vr.
Srbsko-hrvatske razteretnice . 84^{25}

Dubljina Save.

6. Stud. 1858. — 1′—8″—0‴ nad ništicom.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska narodna tiskarnica dra. Lj. Gaja.
Uredjuje u ime glavnoga odbora **Bogoslav Šulek**.

GOSPODARSKI LIST.

Izlazi četvrtkom. — Polugodišnja ciena: članovi hrv.-slav. gosp. družtva plaćaju samo 30 kr. poštarine. ili 15 kr. ako se pošilja u kuću; nečlanovi 1 for. 30 kr. poštom, ili 1 for. 15 kr. sr., kad im se pošilja u kuću.

BROJ 47. U Zagrebu dne 25. Studen. 1858. **GODINA VI.**

Izkustvom bez nauke nemože se dan danas dobro gospodariti.

(Nastavak.)

Razboriti tropoljar sije s jarinom crljenu djetelinu; kad požanje žito, djetelina mu izpod strnjike izrasta, te ju pod jesen prvi put kosi. Do godine, kad mu inače polje loži na ugaru, on sad ima na njem djetelinu, koju, prema položaju, vremenu i dobroti zemlje, sad više sad manje putah kosi i svoju stoku zelenom krmom hrani, ili krmu za zimu suši. Il ovo uradio, il ono, svakako ima više krme, i dobiva od nje i više gnoja, te može svoje polje dobro gnojiti.

Mnogi ostavljaju jošte jednu (treću) godinu djetelinu, ovi već remete tropoljski red. Al negledeć na to, ostavljanje djeteline i treće godine zato nije probitačno, jer je onda djetelina obično riedka, zemlju trudi, malo daje krme i korov (drač) opet mah uzima. Najbolje ćeš dakle uraditi, ako ostaviš djetelinu samo onu godinu na polju, kad ovo inače na ugaru leži, a pod jesen ju onda podori i sij pšenicu.

Izkustvo uči, da ima slabo tla, koje bi bez umjetnoga gnoja podnosilo djetelinu sa svakom jarinom; jer pravo govoreć, djetelina bi se onda svake druge godine sijala i opet bi dvie godine na polju ostala. To je odviše; nijedna bilina neuspieva, ako se prečesto na istoj njivi sije, a razlog ćemo tomu drugi put kazati. Nego gdje ima u tlu mnogo vapna (kreča), koje je djetelini najbolji gnoj, ondje možeš svaki drugi put s jarinom sijati djetelinu i svake šeste godine ostavj polje na ugaru.

Uvjereni smo, da ovako uredjeno tropoljstvo, ili pravo govoreć šestopoljstvo, donosi razmjerno najviše dohodka i zato ga preporučujemo svoj onoj vlasteli, koja skupo plaćaju težake, a neimaju liudih, ni novacah, da svoje gospodarstvo jošt umjetnije urede. Ovaj način gospodarenja je zato koristan, što neremeti tropoljstvo ostalih susiedah, samo ako se s njimi gospodar nagodi radi strnopasa i radi paše na ugaru, koja je u mnogih obćinah svakomu dopuštena.

Gdje je zemlja vrlo dobra i gdje gospodar ima mnogo siena i krme, ondje se može svake šeste godine mjesto ugara saditi okopavina, dakle kukuruz ili krumpir; jer onda ima gospodar vrlo mnogo gnoja, te može zemlji boljim gnojenjem nadomjestiti izvadjenu suvišnu snagu (moć, silu).

Neda se zanijekati, da u onih zemljah, gdje djetelina uspieva, te ju ljudi onako, kao što rekosmo, siju, ratari su se znatno pomogli i obogatili. Al djetelina neće svagdje da raste, pak ako je jošt i zemlja na male komade razcjepkana, to se ondje nemogaše uzdržati preporučeno od nas gospodarenje, te je mah uzeo drugi način tèženja, koji se zove miena (*Wechselwirthschaft*), jer se nikada dvie godine uzastopce nesije kakvo žito *), nego izmjenice: jednu godinu ozimina, drugu okopavina ili krma. treću godinu jaro žito, a četvrtu opet okopavina ili krma.

Miena se očevidno razlikuje od tropoljstva, i tko želi ovako izmjenice žito sijati, treba da ima svoje zemlje zajedno, i da hrani stoku u staji (štali), inače neće imati dovoljna gnoja. Ova težitba ili način obradjivanja (tèženja, *Culturart*) valja dakle samo za one okolice, gdje ima dosta težakah i suviše gnoja.

Priznati treba, da se miena s dobrim uspjehom tjera, ako gospodar ima dovoljne nauke i vještine, i ako može uložiti mnogo novacah u gospodarstvo, jer kod miene treba više onakve uložbe nego kod druge sustave. Nu opet se mora prigovoriti mieni, da stari red poljski ukida, a nepostavlja novoga i stalnoga, da je vrlo zamršena, i da se bez temeljite nauke neda ponašati, te ovako neuki susjed, ako se za mjenarom sliepo povede, može grdo nasjesti; sadjenje okopavinah, kao što već rekosmo, zahtieva veliku glavnicu; malo ih ima, koji smažu dovoljna gnoja za mienu, gdje ga vrlo mnogo treba, ako nećemo da štetujemo, ili da za koju godinu zemlju sasvim iztrošimo i izjalovimo.

Na oko se čini, kao da se i Englezi ove tèžitbe drže, al je kod njih miena potanko ograničena po ovom pravilu:

„Ako imaš slabu zemlju, koju treba vrlo gnojiti, a ti sij samo na 1/3 svoga polja žito (žitak), okopavine za prodaju ili ljudma za hranu, a na 2/3 svoga polja sij samu krmu, pa bila trava (kao na livadi), ili gomoljača (n. p. krumpir), ili korjenjača (n. p. repa), nu ova krma da se neprodaje, već neka ju potroši tvoja stoka u staji, da dobiješ toliko gnoja, koliko ti ga treba, kad se zemlja onako napinje."

„Ako ti je tlo dobro, dosta je ako ti polovica tvoga polja krmu radja."

*) Mi ovdje po rieči žito razumievamo svaku felu žitka a ne samo proso, koja se u njekojih stranah žito zove. *Ured.*

Ovo je načelo temelj glasovitomu englezkomu ratarstvu. Na prvi se pogled vidi, da u Engleza u pročelju njegova gospodarstvo stoji **krma**: zato g. Fr. W. Hoffmann, koji je razložio načela ove sustave (u svom djelu izašlom god. 1853 u Beču kod L. Grunda) zove ju **krmarstvo** (*System des Futterbaues*). Al ovo ime nenaznačuje sav obseg one sustave; jer akoprem se ponajviše krma sije, nije ipak ni žito zanemareno, a kamo-li izostavljeno. Ime ovo valja dakle samo prema latinskoj poslovici ,,a potiori fit denominatio,“ to jest, ime se nadieva po onom, čega ima najviše.

Ja sam za ovu englezku sustavu osobito prionuo i ona mi je najviše omilila, ne samo zato, što me je nauka, nego što me je i izkustvo uvjerilo o njezinoj izvrstnosti: zato ću ovdje glavna pravila i kao jezgru ove težitbe u kratko razložiti, koliko za to mjesta ima u tako malenu časopisu, kao što je Gospodarski list.

U budućem broju navest ću glavna pravila ovoga načina gospodarenja. ***F.***

Šta sve ima u vinu.

Kad kuharica hoće da gotovi kakvo nepoznato jelo, najprije propitkuje, od čega se to jelo pravi, iz čega je sastavljeno; i da u tom pametno radi, toga joj nitko neće zanijekati. Pa koliko ima vinarah, koji znadu potanko, šta sve ima u vinu? Toliko zna svatko, da je vino postalo od sladkoga soka, što je u grožđju: al od čega taj sok, slabo se tko brine, i opet hoće da s vinom umie postupati i da steče ime vrstna vinara. Nije-li dakle pametno, da se gospodari povedu za urarom (satčijom), koji najprije uči poznavati pojedine čestice, iz kojih je sat sastavljen, pak onda tek popravlja ure? Tko nepoznaje potanko sve sastavine ure, i njemu kadšto podję za rukom, te popravi sat, koji mu je stao; al je to samo kao zrno, što ga je našla sliepa kokoš. Pak onakvo je zrno i vještina mnogih naših vinarah.

Ako dakle želimo s vinom baratati kako valja, treba ponajprije da ga proučimo, da poznamo njegov postanak, narav i sastavine, iz kojih je sastavljeno.

Željeć našim vinarom olakotiti posao i dokazati istinu ovih riečih, izbrojit ćemo ovdje sve one tvari ili materije, iz kojih je vino sastavljeno. Tomu se pako hoće da počnemo od grozda.

Da neizcuri sok, što ga ima u grožđju, obavita je svaka bobica ili jagodica čvrstom kožicom. U ovoj kožici ima triesla (čresla, *Gerbstoff*) to jest one tvari, koju nalazimo u hrastovoj kori i u šiškah. Trieslo je vrlo trpko i oporo, o tom se možeš uvjeriti, ako staneš žvatati ozobke ili šepurine (petlovje) od grožđja, u kojih ima takodjer mnogo triesla. Ova tvar ili materija ima više osobitih svojstvah. Svatko znade, da se koža stroji trieslom, to jest u vodi od kuhane hrastove kore: iz ove vode pije koža sve trieslo, i s toga postaje onako jaka i čvrsta. Ako u vodu, u kojoj ima triesla, metneš željeza, voda će pocrnjeti, pak evo ti našega običnoga crnila (tinte).

U kožicah od crnoga grožđja ima još i mastila (boje, farbe), s kojega vino pocrni, ako se u njem ostave one kožice. Sada znademo, zašto je lit ili samotok sladji od preševine, makar se i obrale bobice s ozobka; zašto je svako crno vino više manje trpko, jer se u širi (moštu) ostavljaju dugo vrieme kožice, da s njih vino pocrni, al s onim mastilom vadi šira iz kožicah i trieslo. Jošte ga više ima u vinu, ako se prešaju i šepurine.

U sredini grozdene bobice čuče paćice (koštice), u kojih ima takodjer triesla, al još i njekakvoga neugodno zaudarajućega ulja: no upravo odavde razvija se s vremenom onaj krasni miris, kojim se stara vina odlikuju. Zato se grozdene paćice upotrebljuju često za popravljanje vina.

Medju kožicom i paćicom ima u grožđju meso ili mekač, puna sladka soka. Ovo je mješavina od premnogih tvarih. Najviše ima u njoj vode. U jednoj centi grozdena soka ili jednom riečju šire (mošta) ima 70—80 funtih vode, u kojoj su otopljene ove tvari: svakojake kiseline, slador (šećer), bjelance, klijevina (galerta), teklina (gummi), nješto malo masti, i raznih rudah, po imenu praničanah (*phosphorsaure Salze*).

Od kiselinah ima u širi sriešne, grozdene i jabučne kiseline. Sriešna kiselina je važna sastavina šire, ona se kasnije taloži i za sud hvata, te odanle postaje srieš ili birsa (*Weinstein*). Grozdene kiseline ima samo kadšto u grožđju, ponajviše u onom, koje je na jugu dozrelo. Jabučne kiseline (*Apfelsäure*) ima najviše u nezrelu grožđju, zato je ovo onda kiselo kao jabuka. Nu dozrievanjem nestaje ove kiseline, a u posve zrelu grožđju neima je ni malo: ona se je pretvorila u slador ili u sriešnu kiselinu. Odavde se poznaje, zašto nije svaka šira jednako kisela, i zašto treba čekati da grožđje sasvim dozri. O kiselinah ovih visi velikom stranom vrsnoća vina; nu treba da ih ima stanovita mjera: vino nevalja, kad u njem ima premnogo kiselinah, al ni onda, kad ih ima premalo. U 1000 funtih mošta neka ih nebude ni više ni manje od 7 funtih. Tko dakle želi dobro vino dobiti, treba mu znati, koliko ima u moštu kiseline, da je doda, ako je ima premalo, i da ju razpudi, ako je šira prekisela. To se doznaje osobitim orudjem, koje ćemo napose opisati.

U zrelu grožđju slabo razabiremo ustima ove kiseline, jer je u njem preteżniji od njih slador, te ih kao pokriva. Stoprv kasnije, kad se slador raztvor, dakle u vinu, izlazi na vidjelo kiselina. No u grožđju neima onoga bieloga sladora, kojim se obično služimo, nego druga njeka fela, koja se zove grozdovina (*Traubenzucker*, *Krümelzucker*). Grozdovine ima u svakom sladkom voću, po imenu u šljivah, a može se gotoviti od svake tvari, u kojoj ima škroba (štirke), kao što n. p. u krumpiru, žitu, kukuruzu, kestenu, žiru itd. Ako ove stvari uzkuhaš sa vodom, u koju si nakackao jednu trećinu sumporne kiseline ili hudićeva ulja (*Schwefelsäure*), škrob će se raztvoriti i u grozdovinu pretvoriti, iz koje se hudićevo ulje kredom vadi. Da ulje to nije skupo, evo bi bio najjevtiniji slador.

Grozdovina ima to svojstvo, da odmah uzavre (*gährt*), kad joj dodaš kvasca, i promieni se u vinovicu ili spirt (*Weingeist*), glavni diel vina; jer bez vinovice neima vina, a od 2 funte grozdovine postaje od prilike 1 funta vinovice. Ovo pokazuje, koliko je do toga stalo, da bude šira sladka, ako želimo dobiti jaka i krepka vina.

Umni vinar nastoji dakle, da mu bude šira sladka, i ovu slast mjeri gustomjerom (o kojem smo već govorili u Gosp. listu), pak ovako doznaje unapried, hoće-li mu biti vino jako; i kad vidi, da u širi ima premalo grozdovine, a on ju nadomješta, kao što ćemo kasnije kazati. U širi od zreloga grožđja ima 13—30 postotakah sladora, prema tomu, koje fele je bilo grožđje; u nezrelu grožđju pako ima samo 6—12 postotakah grozdovine. Pomnjivim iztraživanjem doznalo se je, da slador postaje u grožđju stoprv u posljednje vrieme dozrievanja, dočim nestaje kiseline. Odavde svatko vidi, kako je to potrebita stvar, da se neprenaglimo s berbom, nego da počekamo, dokle grožđje nedozri; jer samo u zrelu grožđju ima dovoljne grozdovine, i samo od ove postaje pravo vino.

Akó se u vinu sav slador pretvori u vinovicu, nestaje svake slasti i ti ćeš dobiti kiselo vino; ako se pako samo jedan diel šećera promieni u vinovicu, evo ti sladka vina. U tvojoj je pako ruci, da se sav slador pretvori, ili da ga jedna strana ostane u vinu, neka s njega sladi.

Osobito važna sastavina grožđja je b j e l a n c e (*Eiweissstoff*), zato tako nazvano, što je svojimi svojstvi vrlo nalik na bjelance u jajetu, jer se, kao što i ovo, u vrućoj vodi sgrušava. Bjelanca ima u srčiki od grožđja, a ima ga u svih živih stvorovih, to jest u onih, kojim treba hrane za obstanak, dakle u životinjah i u bilju. Osobito ga je mnogo ondje, gdje se život počimlje: u jajetu i sjemenu od bilja. A gdje života nestaje, prvo je bjelance, koje se raztvara, i ne samo da se razpada, nego prenosi ovaj razsap i na druge tvari, kojih se tiče. Ima mnogo tvarih, koje su same sobom postojane, a čim ih se dotakne raztvarajuće se bjelance, raztvaraju se takodjer, te postaju od njih nove tvari. Ovo raztvaranje stvarih, koje su živile (jer u kamena neima onakve promjene), zovemo vrenje ili kisnuće (*Gährung*), i buduć da je bjelance, kao što rekosmo, početnik toga kisnuća, zato ga zovu i k i s i v o (*Ferment*).

Kazali smo, da grozdovini treba kvasca, te se onda pretvara u vinovicu. Mnogomuse je to čudno činilo, jer nije čuo, da bi itko metao kvasac u svoj mošt. Sada će se pako svatko domisliti, odkuda širi kvasac. U 100 djelovah grozdene srčike ima do 14 djelovah bjelanca. To je dakle dovoljno, da uzavre šira, ako ima ostalih uvietah vrenja, naime uzduh i toplina. Jer samo bjelance neraztvara neposredno druge tvari, već se ono pretvara u k v a s o v a c (*Gährungspilz*), to jest u sitnu pliesan, koja sve tvari od živine i bilja nagoni, te se raztvaraju, kao što vidimo u gnjile jabuke, koja će okužiti i zdravu jabuku, kadse je dotakne. Nu kako svakomu bilju tako treba i kvasovcu zraka i topline. To je uzrok, zašto se bjelance u grozdu nepretvara tako brzo u kvasovac kao što onda, kad ga ocjediš, i na zraku ostaviš. Sad ćemo znati, zašto se prieči vrenje u zatvorenoj bačvi i u hladu, i zašto kvasac nevalja, kad se smrzne.

U nezrelu grožđju više ima bjelanca nego u zrelu, zato se vino od zrela grožđja dulje drži. Vino od nezrela grožđja jošte bi se manje držalo, da u njem neima triesla; jer ovo ima svojstvo, da se spaja s bjelancem, prieči njegovo djelovanje i obara ga na dno. Kao što se koža neraztvara, kad ju namočiš u trieslo, tako prestaje djelovati i bjelance u moštu.

Ova razorujuća vlast bjelanca jeste uzrok, zašto smo preporučivali našim gospodarom, imajućim širu, u kojoj je mnogo sluzi t. j. bjelanca, da ju skidaju. Sada će si svatko znati protumačiti, zašto, i kada je dobro prešati i ozobke, u kojih ima triesla, da se zaprieči prekomjerna radnja bjelanca. — Nu o pretvaranju mošta u vino govorit ćemo drugi put na široko, a ovdje smo to samo natuknuli.

Osim bjelanca ima u moštu jošt i sluzi (šlajma), koja je vrlo nalik na bjelance, i pomaže mu izvoditi vrenje, a razlikuje se od njega tim, što se bjelance u vrućoj vodi sgrušava, a sluz se topi kao i svaka klijevina (galerta).

Sve ove tvari, koje smo do sada opisali, nalaze se više manje i u drugom bilju i životinjah, a nikada u kamenu, zato se zovu ustrojne.

No u moštu ima jošt i za čudo mnogo svakojakih rudnih česticah, od svake ponješto. Najviše ima srieša ili upravo pepeline spojene sa sriešem (*weinsteinsaures Kali*), onda vapna spojena sa sriešem (*weinsteinsaure Kalkerde*). Zatim ima jošt u širi pepeline spojene sa sumporom, i vapna spojena sa sumporom; napokon slučenine od pranika (*phosphorsaure Verbindungen*), chlornatrium, chlorcalcium, magnezija, željezo i kremenita kiselina.

Ovo su tvari, iz kojih je šira sastavljena. Nemože se dakle bome kazati, da je šira stvar jednovita, jer svačega ima pomalo u njoj. Čim je kakov stroj (makina) zamršeniji, čim više ima u njem svakojakih točkovah, valjakah i perah, tim se mučnije rukovodi, tim se prije kvari. Jelo, koje je sastavljeno od mnogih tvarih, mučnije je ugotoviti nego kašu ili žgance. Mučnije je ravnati četiri konja nego jednoga. Nečudimo se dakle, što se onako mješovita stvar kao šira tako brzo mienja i pretvara. A nečudimo se ni tomu, što ima svako vino drugi tek. U jednom ima poviše od ove tvari, u drugom pomanje od one, pak eto ti odmah razlike. Isto vidimo kod k r u h a: neimaju može biti dvie kuće, gdje bi imao kruh posve isti tek.

Tko sve, što smo ovdje naveli, dobro promozga, priznat će, da vinarstvo nije laka stvar i da mu se hoće mnogo pameti i vještine.

GLASONOŠA.

Domaće viesti.

— U Zagrebu se je ovih danah sklopilo družtvo za podporu vlastele pod naslovom „*kroatisch-slavonische Hypothekar-Renten-Anstalt,*“ koje će posudjivati vlasteli novce uz priličně uvjete. Budućega mjeseca otić će osobiti odbor u Beč, da moli potvrdjenje ovoga družtva i njegovih pravilah.

F. U Požegi 13. Studenoga 1858. Rado bih Vam pisao šta novog od ovud, al neimam ništa, osim da je u nas zima već u veliko; nu to je doista i u Vas. Ele tako rane i tako mahom ljute zime nepamte ovdje najstariji ljudi. Zadnjeg Listopada počeo je ovdje snieg padati, i odmah je tako jako zapao, da je po našib planinah mjestimice od hvata debeo, i da se je mnogo drveće, budući puno još lista, pokršilo od silnoga tereta kitine. Dapače početak zime bijaše povod što su 2 čovjeka tužno zaglavila. Iz sela Golo-brdo pošlje 31. Listop. kućegazda dvojicu mladih zdravih ljudih u planinu, da potraže izgubljeno krmče, a mećava, bura i zima tako ih smlati, da su ih poslje četiri dana smrznute i mrtve pod jednim hrastom, jednog uz drugog, našli. — Uz takove kobne znakove proriču ovdje ljudi goropadnu i dugu zimu. — Još jednu malu novost. U selu Vrbovcu, kod Požege, rodila je jedna seljakinja petero djece, troje živih, jedno mrtvo i jedno mola. Ista je žena radjala već dva puta, svaki put po dvojke, a sad treći put petorke. Dakle u tri put devetero djece! Doista riedka plodnost u našem narodu!

— Željeznice. Na 18. Stud. držalo je novo družtvo za južne austrijanske željeznice veliku skupštinu. Po izvješću tajnika obvezalo se je ovo družtvo, da će željeznicu od Zidanoga mosta sve do Siska do god. 1861. dograditi. Osim toga se je stopilo ovo družtvo sa družtvom iztočne željeznice (*Orientbahn*) i usljed toga se obvezalo, da će graditi zeljeznicě iz Beča i Budima do Kaniže, pak ako se uzgradi niz Dunavo željeznica u Banat, to će ovo družtvo nastaviti željeznicu iz Kaniže do Osieka, pak odavde do banatske željeznice. Ako ova i hrvatska željeznica donesu 2 godine uzastopce 7% kamate od uložene u nje glavnice, skopčat će se obje željeznice. — Manjina družtva iztočne željeznice, na čelu grofovi Apponyi i Zichy, protestirali su proti ovomu stapanju njihovoga družtva sa južnim; nu zaludu.

Gospodarske viesti.

— Würtemberski kralj je g. Gösslеru učitelju, iz svoje privatne pjeneznice poklonio 30 žućakah radi njegovih zaslugah oko pčelarstva, budući da i sam po novom Dzierzonovom (čitaj: džeržonovom) načinu s dobrim uspjehom pčele goji i drugčije nastoji oko razširenja ove koristne struke gospodarstva.

— Tko želi dobiti mnogo pasulja, neka ga nesadi pregusto, jer će onda imati mnogo nati (cime), al malo roda. U Englezkoj ga sade u redove, svaki red 1—2 stope razdaleko jedan od drugoga, pak opet znadu iz jedne rali do 40 vaganah pasulja nabrati. Samo valja dobro zemlju porahliti (al ne gnojiti).

— U Beauni (čitaj: Boni) u francezkoj Burgundiji, glasovitoj sa svoga vina, ustrojava se vinogradarska učionica, u kojoj će se mladi vinogradari obučavati u svem što im znati treba. Jošte će se ondje kušati sve što se vinarskoga napredka tiče, pak će se posljedak priobćivati gospodarom. — U Vratislavi pak ustrojavaju pivarsku učionicu. Gdje neima vina, ondje je dobro pivo velika blagodat. Nu dobro je pivo isto tako mučno variti, kao i dobro vino gotoviti. Obojemu hoće se lučbarske (kemičke) znanosti: i upravo toj će učiti u ovih školah.

— Kako liepo napreduje ugarsko gospodarsko družtvo pokazuje ovo njekoliko brojevah. Družtvo ima 293 utemeljitelja sa glavnicom od 108,529 for., osim ovih ima jošte 543 člana; tako da družtvo ima svakoljetnoga dohodka više od 11.000 for. sr.

— U Klosterneuburgu su kušali Ekelovo mlatilo sa vrlo dobrim uspjehom. Jedna krstina (stavica) raži od 15 velikih snopovah, od kojih je svaki jedno 20 funtih važio, omlaćena je onim mlatilom za 25 časovah (minutah); a da ju mlate običnі mlatci, trebalo bi im za taj posao barem 2 sata. Jošte bolje se je mlatilo ovo izkazalo kod ječma: 15 velikih snopovah omlatilo je za 12 časovah. Ovo mlatilo stoji 98 for.: dobro bi dakle učinili ne samo bogati vlastelji nego baš i obćine, kad bi si ga nabavile, jer bi im za kratko vrieme sve žito omlatilo.

— U Koloniji (Kölnu) je krumpir tako rodio, da su ga na jednoj rali (jutru) 150 centih nabrali, medju kojimi bijaše više gomoljah, koji su 2—3 funta važili.

— U ratarskoj učionici u Ljubljani bio je ovih danah izpit: učenici (svi seoskoga roda) na veliku su radost slušalacah vrlo dobro odgovarali sve u slovenskom jeziku na pitanja iz ratarstva, ratarske lučbe (kemije), biljarstva, životinjarstva, svilarstva, šumarstva i stočarstva. Ovakvi gospodari unapredjivat će da kako umno gospodarstvo u svom selu bolje, nego išta drugo. Zato žalimo, što od obećane i nam ovakve ratarske učionice neima do sada ništa.

Kućanstvo.

— Tko hoće da mu se nezapali kakva haljina, neka ju umoči u vodu, u kojoj je mnogo salmiaka raztopljeno.

Svaštica.

— U Beču je zavladala bolest tifus zvana tolikom žestinom, da su samo 12. Stud. 120 ovakvih bolestnikah donieli u bolestnicu.

— Na Štajeru nisu jošte mnogi vinogradari obrali svojih vinogradah, jer ih je prerana zima zatekla. Valjda su to slutili oni našinci, o kojih nam je g. J. Š. pisao, da će na sve svete mraza biti — te su svoje vinograde već o Miholju obrali.

— „Austria“ dokazuje primjeri, koliku štetu Niemci trpe, zato što nisu složni.

— Mala država Bavarska liep daje primjer štednje. Dok se drugdje dugovi na dugove gomilaju, ondje su za posljednje 3 godine 25½ miliuna državnoga duga izplatili. Ako se je od ove svote 4 po sto kamate plaćalo, to sada Bavarska ima za jedan miliun manje troška, dakle njezini državljani plaćaju za toliko manje poreza, jer se je do sada onaj milun porezom namirivao.

— Pošto su sada austrijanski universiteti sasvime na njemačku uredjeni, bavarska vlada je dopustila svojoj mladeži, da može učiti i na austrijanskih sveučilištih.

Odgovori uredništva.

G. J. F. u P. Primili smo i učinili, kao što željaste.
G. F. L. u S. Naručeno je.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska narodna tiskarnica dra. Lj. Gaja.
Uredjuje u ime glavnoga odbora **Bogoslav Šulek**.

Dodatak

47. broju Gospodarskoga lista 1858.

Zapisnik

odborske sjednice 1. Rujna držane 1858.

Predsjedajući g. Dr. Alek. Vancaš, podpredsjednik. Odbornici: gg. J. Kalabar, M. Baltić, H. Kos, J. Susani, J. Žigrović, M. Krešić, A. Zoričić, A. Jakčin.

§. 1. Ona, koja su po glavnoj skupštini naložena odboru da izvrši, sada preduzeta su i zaključeno:

a) na §. 5. gl. skupštine 19. Kolov. t. g. da se povjerenici za one okolice, u kojih neimá podružnicah, opunovlaste za pobiranje dokućih i zaostavših prinesakah; u tu svrhu uprosit će se za okolicu Samoborsku g. vlastelin i član Tomičić; za Goricu g. posjednik i član dr. Weizer: za Krapinu g. vlastelin i član Nestor Kiepach;

b) na §. 7. Gdje podružnicah neima, po najprie u dolnjem Zagorju, uprošen je g. c. k. predstojnik Mat. Matković da za kotar Stubički i bližnju stran Krapinsku složi podružnicu u Oroslavju; g. dr. Weizer za Goricu, g. Tomičić za Samobor, a g. c. k. predstojnik Labaš za Ludbreg.

§. 2. Pododbor za izložbu voća odredjen: gg. H. Kos za predsjednika; k tomu J. Susani i Krešić. — Za sudie pako gg. H. Kos, Körbler i Trummer; ako koji nebi mogo prisustvovati, zvat će se na njegovo mjesto domaći vrtljar Prutsch.

§. 3. U slied zapisnika sl. podružnice Dugoselske bi zaključeno: na §. 10. da se c. k. ravnateljstvo pošte umoli, da izvoli odrediti, kako bi listi točnie se odpravljali, budući da ni kod uredništva ni kod odprávništva Gospodars. lista falinge nije.

Na §. 11. Družtvo gosp. se doista za sada nemože u taj trošak upustiti, da bi tiskati dalo pozivne ciedulje; nu za buduću godinu, ako se stališ financiah malo podpomogne, izvršit će volju sl. podružnice.

§. 4. Za člana primljen je g. Makso Schmidt c. k. poreznik u Oroslavju kot. Stubičkom.

§. 5. G. Josip Suvich c. k. prisjednik urbarskog sudišta pozivlje na predplatu za djelo o urbarskih odnošenjih glaseće; poziv ovaj priobćuje se podružnicam, da ga podupirati izvole.

§. 6. Vis. c. k. namjestništvo priobćuje jedan iztisak izvjestja kommissie bečke za iztraživanje tresetištah (*Torfmoore*); podatci ovi imadu se uredništvu Gospodars. lista za shodnu porabu priobćiti.

§. 7. C. k. županski-ured Riečki naručio je 1500 komad. divjakah od krušakah i jabukah, te moli da mu se u svoje vrieme prie pošiljka oglasi, i račun pošalje; odlučeno, želji zadovoliti, i naručbinu g. dru. Schlosseru na znanje dati.

§. 8. Različite podatke, koje vis. c. k. namjestništvo traži, u obziru cienah i uzrokah skupoće, na koliko zasjecaju u okrug gospodarstveni, kupiti će gg. odbornici Iv. Žigrović i Mio Krešić i predat će ih poslovoditelju, da izvjestje sastavi.

§. 9. Upravitelj masse dra. Gaja prosi, da bi odbor izplatio dug, što se u tiskarni na račun Gospodars. lista vodi.

Odlučeno: ima se uprositi da po najprie račun priobćiti izvoli.

§. 10. Što se dugovah i ostatakah priašnjih tiče; odlučeno, g. M. Baltića umoliti, da izvadak iz zapisnikah blagajničkih sastavi, pak ga preda poslovodstvu za dalnje odaslanje.

U Zagrebu 3. Rujna 1858.

Podpredsjednik, *Dr. Vancaš.*

Poslovodja, *Vukotinović.*

Zapisnik

odborske sjednice od 1. Listopada 1858.

Predsjedajući: g. Br. Miroslav Kulmer prvi podpredsjednik. Prisutni odbornici: gg. Henrik Kos, Josip Susani, dr. Josip Schlosser, Mio Krešić, Ivan Žigrović, Antun Zoričić, Jakob Epstein i Ljudevit Vukotinović perovodja.

§. 1. G. odbornik Henriko Kos opitao se je: budući, da na ljetošnju izložbu tako malo voća bi poslano, da po strogom smislu ustanovah u programu izrečenih nebi ni dovoljnih predmetah bilo, koji bi se nagraditi imali, — šta će se sa preostavšimi dukati činiti?

Odlučeno: od ustanovah odustati za sada, i naložiti sudejskom povjerenstvu, da nagrade sve razdieli, po svom razsudjenju, da budu nagradjeni i oni, koji su pokazali revnie nastojanje i dobru volju svoju, za potaknutje za buduću godinu.

§. 2. G. Vukotinović je izviestio, da su na prošnju podružnice Dugoselske naručene sječkarnice; ima se pisati, da podružnica novce pošalje.

§. 3. Odbor se je veoma uzradovao, uzev u pretres zapisnik podružnice Sv. Ivanske, želeći da se plemeniti duh njezin razprostre i na ine kraje naše domovine.

Na II. *a* i *b* uzet je obzir već odprie i učinjeni su potrebni koračaji, da se željen uspjeh postigne; za-

to mnije odbor, da se sada još poziv nikakov nerazšilja, dok se nebude vidio uspjeh sada poduzetog načina.

III. i IV. riešeno je u glav. skupštini.

Na VII. odlučeno: odbor bi se sasvim slagao sa mnienjem sl. podružnice glede izdavanja pučkog koledara, nego dočim za biljegovinu potrebite svote novčane, koja se unapried platiti mora, za sada smoći nemože, — prisiljen je dobru želju ovu na bolje vrieme odgoditi.

Zapisnik se ima g. Uredniku za tisak priobćiti.

§. 4. C. k. namjestništvo priobćilo je ovamo opazke i primjetbe vis. c. k. ministeria na pravila družtvena; po čitanju i potankom razglabanju ovih primietbah uvidio je odbor da se tiču po najviše formalitetah i onakovih ustanovah, koje izviru iz zakona o družtvih, zato ih je odbor, primio i zaključio, da se shodno pravila na novo priugotove i zatim bližnjem sjelu odborskom predlože dalnje porabe radi.

§. 5. C. k. namjestništvo priobćilo je rukopis Gospodarske nauke, koju je g. profesor Partaš prigotovio u slied višjeg naloga za realske učione, tim naputom, da odbor svoje mnenje izjavi, da-li ovo djelo svrsi svojoj odgovara.

Odlučeno: da gg. Kos, Susani, Žigrović i Vukotinović rukopis pročitaju i svoje mnenje do 1. Studenoga t. g. odboru priobće.

§. 6. Ć. k. Finanzprokuratura dostavila je od Paravićianske ostavštine 250 fr. glavnice i 22 fr. kamatah.

Odlučeno: da se ovi novci netroše, nego da se kupe razteretne obveznice hrvatske.

§. 7. Izvjestje sudejskog povjerenstva o razdieljenih nagradah naknadno predloženo uzeto do znanja, i odredjeno, da se tiskom proglasi.

§. 8. Za člane po glasu podpisanih pristupnicah primljena su gg. Maksim Schmidt c. k. pjeneznik u Oroslavju; Ognjoslav Bertić c. k. mjernik; Franjo Šutej župnik u Oštrcu; Adalbert Jakopović c. k. pristav u Sv. Ivanu; dr. Waizer u Gorici; Petar Vukašinović trgovac u Vukovaru; Franjo Vudjan prebendar u Jaski.

U Zagrebu 3. Listopada 1858.

Predsjedajući *Bar. Kulmer.*

Poslovodja *Vukotinović.*

Zapisnik

odborske sjednice od 9. Studenoga 1858.

Predsjedajući prvi podpredsjednik g. Baron Miroslav Kulmer. Prisutni odbornici: gg. dr. Aleksa Vančaš, drugi podpredsjednik; Franjo Kalabar, Mojsia Baltić, Andria Jakčin, Jakov Epstein, Ivan Žigrović, Antun Zoričić, Mio Krešić, Hinko Kos, dr. Jos. Schlosser i Ljud. Vukotinović perovodja.

§. 1. Gg. Susanni, Žigrović i Vukotinović predložili su izvjestje o Katekismu vrtljarstva i pčelarstva prof. Partaša u tom glaseće, da je djelo svrsi shodno; pridajući nekoje primjetbe manje u vrtljarstvu.

Odlučeno: c. k. namjestništvu to izvjestje podnesti.

§. 2. Andro Horvat zakupnik vrta družtvenog u vlaškoj ulici primio je zemlju kod sv. Roka ležeću takodjer u zajam od 1. List. t. g. za 40 fr., što se znanja radi ovdje bilježi.

§. 3. Račun o III. kvartalu za Gosp. list po upravitelju nar. tiskarne dr.Gaja priobćuje se g. M. Baltiću za shodnu porabu.

§. 4. Bibliotekar c. k. družtva gospodarskoga u Beču prosi, da bi mu se za knjižnicu tamošnju poslala pravila i imenoslov članovah; odlučeno: odgovoriti da ćemo zadovoljiti odmah, kak prvo na novo predložena pravila potvrdjena i imenoslovi tiskani budu.

§. 5. Vis. c. k. namjestništvo priobćilo je naredbu svoju od 11. rujn. t. g. br. 14489/3369 onamo glaseću, da se Gospodarski list na račun obćinah i gdje to okolnosti dopuštjaju na račun takodjer pučkih učionah drži; pozvane su nadalje duhovne oblasti, da seoskim učiteljem nalože, da koristne u gospodarstvo zasiecajuće članke mladeži čitaju i tumače; naredba ova bi radostno primljena i sa zahvalnostju medju pisma uvrstjena.

§. 6. G. Vukotinović predložio je tri razteretne obveznice, svaku po 100 for, koje je on kupio iz zaklade pokojne Paravić, osim toga predao je u blagajnu preostavših 19 for. 36 kr.

Odlučeno: da se zaklada ova od 300 for., ima čuvati, 19 fr. 36 i kamate, što će na godinu teći od glavnice, da se imadu u štedionicu staviti i pribijati glavnici tako dugo, dok nebude moguće iz kamatah uzdržavati jednog pitomca, koj će se shodno prvobitnoj namjeri hvale vriedne zakladateljice u gospodarskoj nauci izobražavati.

§. 7. Na poziv Matice ilirske od 14. List. t. g. br. 16 glede izbora obćeg blagajnika, odlučeno: odgovoriti, da gospodars. družtvo ko što odprie tako i sada odobrava nakanu u obće, a niti proti predloženoj osobi g. Mihalja Sabljara ništa neima; g. Vukotinović ovlastjuje se nadalje, da u sporazumljenju Matice i družtva za povjestnicu potližja opredieli i ovamo za potvrdjenje predloži.

§. 8. G Eduard Aron miernik i činovnik gosp. družtva magjarskog prosi, da bi ga ovo družtvo primilo za dopisujućeg člana: odlučeno odgovoriti mu, da odbor neima pravo birati dopisujuće člane, nego da će ga bližnjoj skupštini glavnoj predložiti i svakako želju mu izpuniti.

§. 9. Zastupnikom ovostranim za glavnu skupštinu c. k. gospodars. družtva u Solnogradu postavljen je g. Joh. Zetter tajnik istoga družtva.

§. 10. Njeg. exc. g. Baron Dragutin Bruck c. k. Finanz-ministar i vlastelin hrvatski zahvalio se družtvu na imenovanju svojem za začastnog člana; istom tako g. grof Beroldingen, Fidel Terpinz i dr. professor Albert Fuchs; svi ovi listi veoma uljudno i laskajućim perom pisani uzeti su na dragovoljno znanje.

§. 11. G. župnik i vicejašprist u Vivodini Josip Mavretić izabran je za redovitog člana.

§. 12. C. k. županii Riečkoj od 30. List. t. g. br. 8873 odgovara se, da naručene divjake po ovoj izvanrednoj zimi poslati nije moći, već da se to mora do proljetja odgoditi.

§. 13. G. Ognjoslav Bišćan kao skrbnik malodobnog Mih. Tkalčića javlja se za vlastnika onih 475 for. 58 kr. sr., koji na vrtu družtvenom Liepaves uknjiženi su; prosi za kamate 5%, koji su od god. 1854. zaostali.

Odlučeno: g. Bišćanu odgovoriti, da će se kamate platiti, i njemu dostaviti.

§. 14. Obzirom na povišenu poštansku biljegovinu, odlučeno je:

Povisiti za buduću godinu sliedećim načinom prinesak godišnji i predbrojninu po novom novcu:

Prinesak za člane	4 for. 20 kr.
Za list s poštarinom	1 for. 80 kr.
Ukupno dakle	6 for. aust. vr.

Za člane u Zagrebu obitavajuće, kojim se list u kuću nosi

kuću nosi	1 for. 30 kr.
prinesak	4 for. 20 kr.
Ukupno	5 for.

Za člane u Zagrebu, koji si sami list nose 80 kr.

prinesak	4 for. 20 kr.
Ukupno	5 for.

Za predbrojnike skupa sa poštarinom košta list 4 for.
Za Zagrebčane u kuću donešeni . . 3 for. 50 kr.
Za domaće koji si sami nose . . . . . 3 for.

Promiena ova ima se proglasiti i c. k. ravnateljstvu poštah takodjer priobćiti.

§. 14. G. Petar Vukašinović trgovac i posjednik u Vukovaru, član družtveni, hvale vriednom revnostju izjavlja svoje sučastje za družtvene koristi i želju, da bi se i ondje doli ustrojiti mogla podružnica; odlučeno u tu svrhu obratit se na vis. c. k. namjestništvo i uprositi, da svojim putem izvoli kotarski ured tamošnji naputiti, da ustrojenje podružnice, za koju će se jamačno najti osobah, potaknuti uzhtije.

§. 15. Za ustrojenje toli žudjene podružnice u kotaru Goričkom uprošen je bio g. dr. Drag. Vaizer; on sada dopisom svojim od 4. Stud. t. g. odgovara i veoma čedno se izpričava, navadjajući druge osobe od vekšeg upliva, sa hvale viendar vriednim obećanjem sve moguće pripomoći u željenu svrhu; odbor poznajući revnost g. dra. Vaizera odluči i nadalje uprositi ga, da družtvu neuzkrati pomoć svoju baš u tom poslu, kojeg povoljno izvedenje već dugo se izčekuje.

§. 17. Pravila družtvena po vis. c. k. ministeriu unutarnjih djelah, financiah i najvišjoj vlasti redarstvenom pregledana i za izpravu i primjetbu nekojih opazakah natrag poslana, uzeta su u pretres i polag novieg sastavka, kog je g. Vukotinović predložio, odobrena i odlučeno: vis. c. k. vladi opetno ih podnesti; zajedno bi zaključeno po primjeru inih sličnih družtvah i zavodah u carevini zaprositi, da i ovo naše družtvo gospodarsko naslov nosi: „**Carsko-kraljevsko hrvatsko-slavonsko družtvo gospodarsko.**"

§. 18. Vrtljarićem u družtvenom vrtu neima se sada na zimu više platjati nego osam for. mjesečno.

U Zagrebu 9. Stud. 1858.

Predsjedajući *Bar. Kulmer.*
Poslovodja *Vukotinović*

Službene viesti.

Uprava sirotinjskih novacah.

Do godine 1848. nije bila briga vlastelinu, gdje će uzajmiti novacah: on ih je dobio u zajam, koliko je god htio, i to na veliku svoju nesreću, jer se ovakvi novci nisu ulagali u imanje, nego trošili. Od onda su se okolnosti silno promienile. Pod zakonite kamate čovjek već gotovo nemože ni posuditi novacah; jer tko ima kakvu glavnicu, on ju ulaže u obrtne i trgovačke podhvate, gdje mu se brže i bolje plodi. Odatle ona velika oskudica novacah za vlastelu; a upravo sad bi im ih trebalo, jer ih sada jamačno nebi u vjetar trošili, nego u popravak svoga zapuštenoga gospodarstva ulagali. Tomu će nedostatku doskočiti ponješto carska naredba, koju ovdje dolje navodimo. Da se bolje važnost njezina razumie, treba nam ovdje napomenuti, da odprije nije bilo prosto sirotinske novce davati u zajam sukromnikom (privatnim ljudem), nego su se svi ovakvi novci predavali državnoj oddužionici (*Staatsschuldentilgungsfond*). Kao što rekosmo, odprije se nije zato marilo, jer su glavničari bili zadovoljni, ako su od svojih glavnicah dobivali 4 na sto kamate. Tim se je više ova nevolja u naše doba osjećala, gdje vlastelin nemože ni pod velike kamate novacah uzajmiti. Da nije niže navedena naredba izdata, bili bi valjda i naši sirotinjski novci u Beč putovali, a sada će ostati sjegurno u zemlji. Blage posljedice ove naredbe osjećat će se najviše u drugih pokrajinah austrijanskih; ali gdjegod se gospodarstvu otvaraju novčana vrela, to barem indirektno i posredno svim koristi, jer se tim obaljuje glavnicam ciena t. j. kamata. Evo pomenute carske naredbe.

Cesarska naredba od 9. Stud. 1858. krepostna za svekolike krunovine, izim kraljevine lombardezko-mletačke i krajine vojničke, kojom se propisuje, da se imovina sirotinjska skupno (kumulativno) ulaže na kamate i ondje, gdje do sada ulaganja toga nije bilo.

Saslušavši ministre Moje i čuvši vieće Moje državno obnašo sam narediti, da se na uhar skrbljenikah i na korist realne vieresije gospodarstvene skupno ulaže na kamate imovina sirotinska i ondje, gdje toga ulaganja do sada nije bilo, i to s ustanovami sliedećimi:

§. 1. U napredak imat će sudovi gotovine od novo priraslih pupilah i skrbljenikah svoga okoliša sudbenoga ulagati na kamate u zajedničkoj pjeneznici sirotinskoj, ako se t. j. po postojećih zakonih neimaju iste imovine svrsi shodnije za njih obaška ulagati plodonosno.

C. k. uredi porezni, kao sudbeni uredi ostavni, imat će preuzimati, pohranjivati i pjenezničnoobračunavati imovinu, spadajuću u zajedničku pjeneznicu sirotinsku.

§. 2. U ovu zajedničku pjeneznicu sirotinsku imadu teći sve gotovine, koje dolazile budu za spomenute skrbljenike, i to bez razlike, sastojale iste u kamatah, u glavnicah ili u kakovih mu drago drugih novčanih prijetcih, ako se t. j. neimaju po §. 1. plodosno ulagati obaška.

Prestaje dužnost dosadašnja, po kojoj su se ove gotovine imale odpravljati fondu dugoizplatnomu.

§. 3. Propisi ove naredbe imadu se uporavljivati i ondje svuda, gdje kod sudovah postoje jurve zajedničke pjeneznice sirotinske.

Nasuprot one, u njekojih krunovinah od prijašnjih sudodržtvah na nove sudove prešle, sada upravljanju vlastih financialnih povjerene zajedničke imovine sirotinske, kojih je rukovanje poblize ustanovljeno naredbami od 16. Studenoga 1850 (br. 448 drž, zak. lista) i od 5. Prosinca 1850 (br. 461 drž. zak. lista), imadu se po ovih naredbah i u napredak obaška rukovati i obračunavati.

§. 4. Ako skrbljenika, kojemu se imovina nalazi u zajedničkoj imovini sirotinskoj, upravljanoj po vlastih financialnih, dopade u buduće druga kakova gotovina, tad treba učiniti, da se njegov u pomenutoj skupnoj massi nalazeći se diel izluči, i ta se sjedini s novom imovinom, i ovako sjedinjena da se upravlja po sudu u novo-zavedenoj zajedničkoj pjeneznici sirotinskoj; nego diel, koi skrbljeniku pripada iz skupne masse, treba uz dozvolu vlasti skrbstvene, u koliko moguće bude, ustupom zakonito osiguranih glavnicah predati novoj pjeneznici sirotinskoj, i to prosto od pristojbah.

§. 5. Pod goripomenutom inom imovinom nerazumievaju se nedignute kamate od diela skrbljenikova, koi se nalazi u starijoj skupnoj massi; zato, ako se nedignutimi kamati umnoži imovina, nesliedi odtuda, da bi se matična imovina imala izlučiti iz predjašnje masse skupne i prenieti u novo ustrojenu zajedničku pjeneznicu sirotinsku; nego može ipak prenos taj odrediti vlast financialna po ustanovah §. 4.

Držati se valja ustanovah, pomenutih u §. 4., i onda, ako je moguće doznakom osiguranih glavnicah namiriti skrbljenike iz starije masse skupne u svrhu, da se ista razvrgne sasvime.

§. 6 Zajednička pjeneznica ima svakomu skrbljeniku, čim se zanj nabere svota barem od dvadeset forintih vrjednote austrijanske, okamatiti tu svotu sa postotakah.

Za svote, koje napose ili ukupno uzete neiznose dvadeset forintih vrjednote austrijanske, a tako i od ostatakah, koji izidju, pošto se dotična svota razdieli sa 20, neima zajednička sirotinska pjeneznica platjati kamatah.

§. 7. Kamate računaju se po čitavom mjesecu.

Za svote, koje budu predane od 1. do uklopno do 15. kojega mjeseca, počet će kamate teći od 1. dana mjeseca sliedećega, a za svote one, koje predano budu od 16. pak do konca kojega mjeseca, tek po izmaku prvoga sliedećega mjeseca.

§. 8. Gotovine zajedničkih pjeneznicah sirotinskih imadu se, čim brže, plodonosno ulagati na hipoteke sa zakonitom sigurnosti, i samo onda, ako nije moguće naći hipotekah takovih, mogu se ulagati na drugi, zakonito dopušteni način.

§. 9. Za zajme, dozvoljene iz pjeneznicah ovih, imadu se platjati petpostotne kamate.

Jedna i druga stranka može na pol godine odpovidjeti zajme ove, koji imadu biti takovi, da se mogu razdieliti sa 10.

Kamate imadu se platjati svake pol godine unapred i po čitavih mjesecih.

Kad se komu odbrajao bude zajam, imadu mu se odmah odbiti kamate za pol godine.

§. 10. Od imovine skrbljenikove, koja je plodonosno uložena pri pjeneznici prestaje okamatjivanje stopram onda, kad se imovina izruči; nego izjednačivat će se kamate samo do konca onoga mjeseca, koi je neposredno minuo prije povrate.

§. 11. Izvišak, koi pri rukovanju preostane iliti obnadjen bude u zajedničkoj kojoj pjeneznici sirotinskoj, ima se smatrati kao fond pričuvni, koi će se s toga poglavito obratjati na to, da se njime podmiruju gubitci, koji bi se dogodili.

§. 12. Mojim ministrom unutarnjih dielah; pravosudja i financiah nalaže se ovrha naredbe ove, i daje im se povlada, da u tu svrhu mogu izdati naputke potrebite.

U Beču dne 9. Studenoga 1858.

Ciena žitka od 8—13 . Stud. 1858. u austr. vr.

	Pšenica		Raž		Ječam		Zob		Kukuruz	
	st.	novč.	st.	novč.	st.	novč.	st.	novč	st.	novč.
Beč	3	85	2	73	2	19	2	20	2	80
Pešta	3	83	2	3	2	10	1	47	2	18
Mošonj	3	78	2	18	1	99	1	93	1	80
Subotica	3	15	1	96	—	91	1	26	1	26
Novi Sad	3	80	—	—	1	26	1	32	—	8
Pančevo	3	15	—	—	1	26	1	41	1	36
Ljubljana	4	37	2	57	2	18	—	—	—	—

Hod državnjačah na bečkoj trgovani.

25. Stud. 1858.

Narodni zajam . . . . . . 8660 austr. vr.
Srbsko-hrvatske razteretnice . 8425

Dubljina Save.

20. Stud. 1858. — 3′—2″—0‴ nad ništicom.

GOSPODARSKI LIST.

Izlazi četvrtkom. — Polugodišnja ciena: članovi hrv.-slav. gosp. družtva plaćaju samo 30 kr. poštarine, ili 15 kr. ako se pošilja u kuću; nečlanovi 1 for. 30 kr. poštom, ili 1 for. 15 kr. sr., kad im se pošilja u kuću.

BROJ 48. U Zagrebu dne 2. Prosinca 1858. **GODINA VI.**

Godišnja ciena Gospodarskoga lista.

Za članove: Zagrebački članovi, pošiljajući sami po Gosp. list imaju doplatiti 80 novč.
Prinesak za gosp. družtvo čini 4 stot. 20 „

Skupa 5 stotinjakah.

Zagrebčani, kojim se Gospodarski list pošilja u kuću . . . . 1 st. 30 novč.
Prinesak . . . . 4 „ 20 „

Skupa 5 st. 50 novč.

Izvanjski članovi, kojim se Gospod. list poštom pošilja, plaćaju u ime poštarine i odpravnine 1 st. 80 novč.
U ime prineska . . . . . 4 st. 20 „

Skupa 6 stotinjakah

Za nečlanove: Zagrebčani, pošiljajući sami po Gosp. list . . . 3 st. — novč.
Zagr., kojim se list u kuću šalje 3 „ 50 „
Izvanjski predplatnici, kojim se poštom šalje 4 stotinjakah t. j. 4 forinta u novom novcu.

Glavna pravila englezkoga ratarstva.

1. Sijanje žita može biti samo u njekojih osobitih okolicah glavni cilj gospodarstva, gdje se tlo sastoji iz puke crnice, kao što n. p. u Banatu; ili gdje se poplavom nadoknadjuje zemlji svake godine rodna snaga, kao što n. p. u Egiptu (Misiru): ovdje rieka Nil svake godine zemlju poplavljuje i svojim ju muljem gnoji. Gdje neima nijednoga od ova dva faktora, ondje se može žito samo uzgred izvoditi.

2. Što sijanje žita vlastelinu gotovo ništa nedonosi, odkada su težaci poskupili, tomu je upravo to uzrok, što se je kod nas do sada žito prečesto sijalo; i buduć da se zemlja nije, kao što bi valjalo, gnojila, zato je morala oslabiti. Gdje se zemlji u obliku gnoja povraća izvadjena iz nje snaga, ondje se i sada naplaćuje sijanje žita.

3. Žito potrebuje više težakah nego krma, a sjenokoša, na koju se voda navodi, ili njiva krmom posijana donosi barem toliko, koliko bi doniela, da na njoj žito raste.

4. Stoku i njezine užitke (maslo, sir itd.) možeš lašnje ponovčiti nego žito; jer slabo je kada nedostatak žita, a mesa i drugoga stočnoga dohodka neima gotovo nikada odviše.

5. Svaka fela žita slabi zemlju puno više od krme, dapače njekoje vrsti krme, kad se zemlja pomnjivo obradjuje, daju joj još i snage. Tako n. p. najljepša pšenica raste na djetelištu, ako je na njem bila bujna djetelina.

6. Frižkim gnojem pomaže se ponajviše samo slama i trava, slabo i zrnje; dapače njekojim usjevom budi frižak gnoj, krmi nikada. Kad se žitna oranica pognoji, korov (drač) uzimlje mah i težko ju je opet očistiti; ako si pako posijao krmu ili okopavinu na pognojenu zemlju, netreba ti se korova plašiti.

7. Pod svaki gnoj treba sijati krmu ili okopavinu, i stoprv do godine žito; buduć da okopavine zemlju vrlo slabe. treba je i vrlo gnojiti.

8. Samo dobro hranjena stoka plaća krmu, pa hranio ju za razplod, mlieko, teg, ili posjek. Dobro hranjena marva daje više i boljega gnoja.

9. Njiva krmom posijana i livada, na koju se voda navodi, daju više krme nego suha sjenokoša. Nevalja dakle imati pašnik ili suhu livadu, već sij krmu. Samo strmi, kršni grunti, koji se nemogu orati i na koje se nemože voda napustiti, neka ostanu pašnici, ako ti se neplaća sadjenje šume. Ako ih zadržiš za pašu, svakako ih tori (t. j. ostavljaj na njih ovce preko noći) ili drugčije djubri.

10. Neostavljaj sjenokoše samoj sebi, da na njoj raste šta hoće, već nasij na nju one vrsti trave, koje će u njezinu tlu najbolje uspievati. Dobra trave neraste sama od sebe u tolikom množtvu, u kolikom ima korova, treba dakle da joj priskočiš u pomoć. Kada travu siješ, uviek uzmi više felah, ranih i poznih, da kad ranih nestaje, pozne se mogu kositi. Ovako ćeš imati uviek krme i neće ti trebati tako često orati.

11. Ako ratara žito izda, slabo će biti radi toga u prevelikoj neprilici, jer se može drugčije pomoći; nu ako mu nerodi sieno i krma, pogibe, jer mu marva propada i s njom gnoj. Da se ukloniš ovoj pogibiji, nedrži nikada više stoke nego što možeš dobro hraniti. Ako imaš slabe zemlje, $^{2}/_{3}$ njih neka nose krmu, ako

ti je dobro tlo, treba da je polovica selišta pod krmom.

12. Kad čovjek pomisli, kako su obično iztrošene njive, na kojih se žito sije, kako su korovom obrasle, zato što ima na njih prečesto žitnog usjeva: priznat će, da po ovoj od nas preporučenoj težitbi žito daje dvojinom i trojinom veći nažanj nego obično, jer se sije na izpokojenoj, od korova očišćenoj i zato krepkoj zemlji.

Kad ovo, što je do sada kazano, na um uzmeš, domislit ćeš se i sam:

a) da nisi kvaran, kad uz krmarstvo žito siješ, dapače ti se ovo bolje plaća nego do sada, te možeš sve potrebite poslove, makar i skupi bili, sasvim onako, kao što valja, opravljati.

b) Ako ti jedno jutro (ral) oranice toliko donese čista žita, koliko su do sada 2—3 rali doniele nečista, to ti se netreba bojati, da nećeš imati dosta kruha.

c) Na gospodarstvu imajućem mnogu krmu dobiva se osim žita jošt i tolika stoka i drugi dohodak, što nam ga marva daje, (n. p. mlieko, sir, maslo, mladina), da je očito, kako pored krmarstva ne samo gospodar, nego i težaci, i sva država bolje živi i sve to više se bogati. Novac radja opet novcem, od blagostanja postaje bogatstvo; dobra hrana jača i čuva od zla, a jaka zemlja širi blagoslov na sve strane.

Akoprem ovdje nemožemo potanko razlagati sva načela i pravila krmarstva, al već ono, što rekosmo, može nas osvjedočiti, da ako za ovu sustavu (sistemu) prionemo, da će svi tereti (trhi), koji sada ratare naše tište, laki postati, oni ih neće po gotovu ni osjećati, te će ovako napokon i naša vlastela dobivati primjeren prihod (Rente) od svoje zemlje, kojega do sada nisu imala.

Ništa nesmeta uvedenju krmarstva i kod nas; al čim tko manje može novacah uložiti u gospodarstvo, tim će sporije napredovati. Nu opet će napredovati, makar svake godine samo jednu njivu dobro pognojio, i u mjesto da ju odmah žitom iztroši, krmu prije na nju posijao; makar svake godine samu jednu hrdjavu sjenokošu preorao i kasnije dobrimi ju travami posijao, a iztrošenu zemlju zapustio i za bolja vremena ostavio; makar svake godine, nastojeć marljivo oko krme, njezine kositbe, čuvanja i pametna trošenja, makar onda svake godine tek po jedno tele odbranio. Samo se uz to pobrini za gnoj, a dohodak će ti ne dvojinom nego četvorinom rasti.

Mnogomu će umnomu gospodaru tuga na srce pasti, kad prionuv svojski za ovu novu težitbu zapazi, da bi mu trebalo za podpuno popravljanje svoje zemlje ovdje ju podcieviti (drainirati), i tako vodu s nje odvesti, ondje pieska navezti, ovdje vapnom pognojiti, ondje laporom: sve to uvidja, da bi mu to trebalo, a neima novacah, da to izvede. Nu tko želi na jedanput sve svoje gospodarstvo na bolje i po drugoj sustavi okrenuti, tomu treba silno blago; nego malo po malo i radeć sve po pravilih pametne sustave, uz to štedeć i skrbeć, smoći ćeš s vremenom novacah za sve popravke gospodarstva. I tako nevalja na jedanput promieniti dosadašnju težitbu i primiti novu, u koju se jošte pravo ni uputili nismo: nego popravljavljajmo svoje gospodarstvo polako; ako onda i posrnemo kadšto, lasno pregorimo ono malo štete i popravimo pogrešku. A kad čovjek na jedanput hoće sve da preokrene, i kad u tom poslu zabrazdi i ogrezne, težko mu je bome oteti se biedi, i on više putah zamrzne radi toga na samu sustavu i ostaje kod stare, ili se zaduži, uzaimljuć novce na mjenice — a neima zemlje, koja bi toliko donosila, koliko nesit lihvar (užuraš) potrebuje; pak ovako, nemogav platiti, propada i uman ratar, zato, što nije bio pametan gospodar.

Ovoga načina gospodarenja, što smo ga ovdje opisali, drže se u Englezkoj i Dolnjoj Škotskoj, i njemu se imaju ove zemlje zahvaliti na blagostanju svojih ratarah. Englezi su gotovo jedini narod, dovozeći iz daleka svieta gnoj (guano nazvan) za skupe novce, te njim popravljaju utrudjenu zemlju ili ju pomažu, kad sade bilje, vadeće puno snage iz talah. Nu pored svega toga neodstupaju od razloženih gori pravilah, nego nastoje sve jednako umnožati krmu, i dobro ju upotrebiti, plemeneć svoju stoku; zato i jesu na glasu englezki konji, goveda i ovce. Tako evo Englez vadi iz zemlje veći prihod nego itko na svietu, a sve samo žitom, stokom i njezinimi užitci. Englezki zakupnik (arendator) plati od svoje zemlje zakupninu, i akoprem nepeče rakije i nevari sladora od buraka (sladke repe), opet je imućan i moždan, i to, kao što već rekoh, samo žitom i stokom, a najpače stokom. Pošto je Englez do toga dotjerao, zlo bi uradio, kad bi lakoumno svoj način gospodarenja promienio; on dakle pravo čini, što „plete kotac kao što mu i otac,“ samo što je njegov kotac, kolik drugdje dvor.

Zamjerit će mi možda našinci, što sam kudio i korio često sijanje glavne naše plodine, kukuruza. Evo ću im se opravdati!

Prije nego se je i znalo za kukuruz, već je bilo kod nas uvedeno tropoljstvo: gdje se je dakle mjesto ugara sijao kukuruz, ondje se je morala zemlja iztrošiti i prestat roditi. To će svatko priznati, no primietiti: „ma šta ćemo, kad je kukuruz glavna hrana našega puka?“ — Dopuštam i priznajem, da kukuruz, ako se sije na dobro tèženoj zemlji, dobro radja; no to valja priznati, da izza njega tim gore radja žito, buduć da imamo premalo gnoja, te nemožemo kako valja okriepiti zemlju kukuruzom oslabljenu.

Ako želimo s probitkom kukuruz sijati, il nam se valja tropoljstva odreći i prionuti za drugu razumniju težitbu, kao što je n. p. i ona, koju smo ovdje razložili, jer se uz nju može kukuruz sijati, budu da ima dosta gnoja. Il nam se valja jarine ostaviti, pa mjesto nje kukuruz sijati, a treću godinu ostaviti polje na ugaru, ali pako nasijati jednoljetne krme. Jer dokazano je, da ozimo i jaro žito otimlje u tropoljara za 6 godinah zemlji gotovo svu snagu; nego one 2 godine ugara i obične naše gnojenje opet ju njoj povraćaju. Al kad

se sije kukuruz, koji zemlji ništa nedaje, nego sve samo iz nje vadi: kako da se ova neutrudi i neizjalovi?

Sad na završetku ovoga razmatranja pristat će naši štioci uz našu izreku, koju smo stavili na čelo prijašnjemu članku, da bez nauke neima dan danas gospodarstva. Dok se je po čistom tropoljstvu gospodarilo, mogao je gospodar i bez nauke biti, samo ako je bio izkusan; al odkad smo se od ove težitbe odklonili, odkad su nam kmetovi i podložnici prestali badava zemlju težiti: od onda treba vlastelinu znanstvene obrazovanosti i sustavnoga nauka o gospodarstvu, pa i svakomu rataru treba ponješto primjerene nauke, da uzmogne dosadašnje tropoljstvo s uspjehom na bolje promieniti.

F.

Bolestan korun i repa.

Mnogi su gospodari opazili i ljetos na svoju veliku žalost, da im krumpir truhne ili upravo gnjije. Iz Galicije pišu, da je ondje korun sasvim izdao, jer je ponajviše jošte u zemlji sagnjio.

Komu se korun nije sasvim pokvario, taj će se pomoći, ako posluhne g. Schellera, pražkoga gospodara, koji u novinah „*Centralblatt für die gesammte Landeskultur*“ evo ovo svjetuje.

Čim se opazi, da korun boluje, treba izabrati gomolje, na kojih ima crno-žutih piegah, jer je to znak i početak gnjilobe. Ove gomolje treba oprati, ubrisati, izsieći na komadiće kolik lješnik, i onda sušiti u peći kao šljive. Ovaj dobro usušeni korun čuvaj u bačvah ili na suhu mjestu, pa ga užrvnaj, izmiešaj sječkom, posoli i podaj marvi. Stoka jede ovu hranu vrlo pohlepno, pa je od nje zdrava i liepa kako valja.

Tko ima mnogo koruna, a strah ga je, da će mu se sav pokvariti, mogao bi ovo učiniti, jer je savjet ovaj zaista pametan. Dokazano je, da je gniezdo korunove bolesti njegov sok: ako se dakle ovaj sušenjem iztjera, izagnat će se s njim i njegova bolest, i on se može opet s probitkom upotrebiti. Tà upravo onako postupamo s voćem: kruške i jabuke bi nam ponajviše sagnjile, da ih želimo zelene prezimiti; a posušiv je, nebojimo se više, da će nam se pokvariti kalotine. Samo nam se netreba plašiti truda, što ćemo ga imati pranjem (a posaj ovaj treba osobito pomnjivo obaviti!), siečenjem, sušenjem i žrvnanjem.

Tko pako želi, da mu se inače zdrav korun dugo drži i da mu netjera klicah (jer klicanjem se korun provoduri i postaje bljutav), neka naspe na tle u krupno stučena ugljevja, a korun neka prostre po ugljevju, te će mu ostati bez klicah sve do proljeća i uz to će biti frižak, kao da si ga istom izkopao. Uzrok je tomu ugljevje, za koje smo već kazali, da pije vlagu i svaku tonju.

„Novice“ pišu, da se je u Sloveniji i u repe ista bolest pojavila, s koje i krumpir evo već njekoliko godinah toliko strada. Već lani da su se bili njekoji slovenski gospodari potužili, da im ponješto repa gnjije, a ljetos da već iz daleka smrde zeljnjaci, t. j. spremnice, u kojih se repa čuva. I u repe je ova bolest od dvie vrsti: jedna repa gnjije kao jabuka, druga truhne kao drvo, a pošljedak je isti, repa prolazi po zlu.

Neznamo, da-li je i kod nas repa ovako oboljela; jer naši gospodari bili bi dobri tajnici, čuvajuć svako, i zlo i dobro izkustvo, kao skrovito otajstvo, u mjesto da ga priobćuju u Gosp. listu. Ako se je pako i kod nas ova bolest u repe pojavila, budué da se ova nemože onako sušiti kao krumpir, a to pristajemo uz savjet Novicah: neka gospodari nečuvaju repe na visokih hrpah, jer onda su dolnji komadi odviše pritisnuti, nemože zrak do njih, te brzo gnjiju; neka ju više putah premeću, i kad zapaze, da koja nije posve zdrava, neka ju odluče, truhlež odsieku, a zdravi ostanak neka marvi dadu.

Molba.

Tko nije čuo za nesreću, koja je mnogoga zadesila, što nije znao razlučiti dobru gljivu od otrovne? Al je to sbilja mučan posao, jer su otrovne gljive više putah tako nalik na dobre, da ih samo vještak može razlučiti. Da se ovakve nesreće zaprieče, izašle su u Beču krasne slike običnih gljivah zajedno s njemačkom knjigom, u kojoj se o gljivah na široko govori. Ove slike imat će si nabaviti svaka učionica, te će učitelji pomoću one knjige mladež našu naučit poznavati gljive. Da to uzmogu i naši učitelji, naložila mi je naša visoka vlada, da onu knjigu prevedem na hrvatski jezik. Al da bude knjiga razumljiva, treba ondje navesti imena gljivah, koja im narod u svakoj okolici nadieva. Zato liepo molim naše gospodare, da nepožale truda i da mi priobće narodna imena svih im poznatih gljivah, hudih i dobrih, a kod svakog imena neka dodaju, gdje i kada ta gljiva raste, kakve je masti (boje, farbe) i kakva je ozdol, ima-li rupice kao vrganj, ili je nabrana kao pečurka, ili možda kao guba, neimajuća stručka.

Ako me se naši gospodari neogluše i ako mi svaki samo onoliko gljivah opiše, koliko sam poznaje, sastaviti ću moći pravo narodno nazivlje (terminologiju) gljivah, a zahvalni će im biti i pisac, i svi, koji se njegovom knjigom posluže. Zato opetujem molbu i nadam se, da će mi naši rodoljubivi gospodari u pomoć priteći.

Urednik.

Kosila.

U Galiciji su ljetos kosili žito kosilom sagradjenim u tvornici ratilah Borroscha i Eichmanna u Pragu. Jedno jutro (rali) raži pokosili su za 34 časa (minuta); drugdje su opet za 4 sata pokosili 5½ jutra raži; svagdje je kosilo ovo za 1 sat više od rali požèlo. Kosilo ovo stoji 600 for. sr., a treba mu dva para konja (jer se svake 2 ure mienjaju) i 3 momka. Pored svega toga možeš 300 ralih pokositi za 276 fr., ovamo računajuć i kamate od glavnice. Pak ako pogodiš žeteoce samo po 30 kr. sr. nadnice (a kod nas se plaća i 1 fr.), to ti treba 6 žetelacah za svaku ral, dakle za 300 ralih potrošit ćeš 900 for., dakle ako bi morao 1 for. težaku plaćati, žetva bi te stajala 1800 fr. sr. Pak se onda čudimo, da se sijanje žita kod nas neplaća!

GLASONOŠA.

Službene viesti.

— Budué da su mnogi zaboravili do svih svetih promieniti mjedene novce, a mnogi nisu ni znali, da im to valja učiniti: zato je visoka vlaga produljila rok ove promjene do nove godine. Neka se dakle donde svatko pobrine da promieni onakve novce, po imenu u šajnu: šestice ili dvogrošnjake (na kojih je udaren broj 30), groše (na kojih je broj 15), dvokrajcare, krajcare i polukrajcare. Osim toga mogu se do posljednoga dana ove godine promieniti još i mjedeni (bakreni) novci, vriedeći 3 krajcare i pol krajcare srebra. Ove novce možeš promieniti kod carskih pjeneznicah u Osieku, Varaždinu, Rieci, Požegi, Karlovcu, Sisku, Vukovaru, Virovitici i Djakovu. Samo još treba pamtiti, da onaj, koji ove novce želi promieniti, donese ih barem za jednu forintu, jer manje neprimaju pomenute carske pjeneznice.

Kućanstvo.

— Mazilo za čižme. Prijatelji Vinka Lozića kažu, da voda nije ni u čizmi dobra; mudrija bi im bila rieč, kad bi kazali, da voda samo u čizmi nevalja. Jer voda u obući je zaista velika nevolja, i nije to samo neprilično nego i opasno hoditi mokrom obućom, kao što moraju gospodari, osobito sada, gdje ima opet tolika blata. Tko ima novacah, lasno njemu, on kupi cokulje od kaučuka. Pa komu je neprilično rukama ih nazuvati, a on otidje M. Krešiću u Zagreb i kupi kod njega onu novu vrstu cokuljah, u kojih su petnjaci kruti i čvrsti, te ovakve cokulje netreba rukama obuvati. Al svatko toga nemože učiniti, a svagdje se cokulje niti nemogu nositi. Evo ovim naputka, kako će odbiti vodu od svoje obuće! Kupi za 5—6 kr. pruževine (kaučuka, gumilastika), izsieci na sitne komadiće, tada kupi jošte za 6 kr. kamenog ulja (*Steinöl*) i metni unj onu izsieckanu pruževinu, da se u njem raztopi. Onda otopi na toploj peći u kakvoj željeznoj posudi za 3 kr. sala (svinjske mašće) i ulij u nju od prilike polovicu one otopljene pruževine, koju si takodjer na peći sgrijao i to u čaši, metnuv ju u vruću vodu ili u vruć piesak. Kad uliješ one otopljene pruževine u salo, miešaj oboje i prilij jošte za jedno 4 kr. kuhanoga lanenog ulja, pak onda miešaj opet sve skupa, dok se malko neohladne i nesčvrsne. Kad želiš ovim mazilom obuću mazati, a ti ju najprije očisti od blata i od praha i stavi blizu peći, da se sgrije. Onda uzmi kakvu staru keficu (n. p. za zube) i namaži čizme, osobito šve. Kad je dobro namažeš, ostavi je kod tople peći, da koža popije mast. Ovo mazilo valja za svaku felu kože, i čizme njim namazane nepropuštaju ni vlage a kamo-li vode. Ako njim namažeš i podplate (djone), neće ti se za nje snieg hvatati.

— Doba jajeta. Da doznaš, koliko danah ima jajetu, a ti otopi u 3 sajtleka posve čiste vode 7 lotih obične soli. U ovu otopinu metni jaje, kojemu izpituješ dobu. Ako je jaje isti dan snešeno, past će umah na dno; ako je od sinoć, neće do dna dospjeti; ako je od preksinoć, pliva u vodi; i ako mu ima više od 5 danah, pliva na vodi, pa čim je starije, tim više. Kazali smo, da kvočke treba nasadjivati na skorašnja ili frižka jajeta — evo dakle, kako mogu gospodarice sjegurno doznati, da-li im nasad valja.

Obrtnost.

— (Ulje od grozdenih pačicah.) Kod nas se pačice ili pečke (košćice) od groždja zabacuju, kao da nisu ničemu, a u Italiji tište iz njih ulje (zejtin). Gdje se iz tropa ili komine rakija peče, ondje treba, da djeca izaberu pačice iz tropa, te će onda rakija jošte bolja biti. Pačice samelji u mlinu ili u uljari (*Öl-mühle*), primješujuć im malko tople vode, da se nehvataju za žrvnje. Čim je ovo mlivo sitnije, tim više daje ulja. U tu svrhu metni ga u mjeden kotao i na svaku centu prilij od prilike ¼ cente vode, naloži vatru pod kotlom i miešaj sve marljivo, da se neulopta i da nezagori, jer bi ti onda ulje bilo ranketljivo. Ovako kuhaj samlivene pačice dotle, dok nezapaziš, da se već ulje ciedi, kad od te kaše uzmeš malo u ruke i ožmeš. Onda trpaj tu kašu u strunjice (t. j. u vreće od dlake ili strune) i tišti na preši. Od 1 cente pačicah dobit ćeš 10—20 funtih ulja, prema tomu, kakvo je bilo groždje. Ovo ulje valja osobito za posvjet, i kažu, da sporije gori nego ulje od repice. (*N. Erf.*)

Trgovina.

Z. Iz Varaždina 25. Stud. Evo Vam ciene kolikoće žitka, što se je ovdje prodao od 18.—25. Stud.

Pšenice (vagan od 86 ft.) prodano 18. Stud. 315 vag. po 3 st. 20 novč., a 25. Stud. 136 v. po 3 stot. 40 novčićah.

Raži (vag. od 80 ft.) prodano 18. Stud. 58 vag. po 2 st. 20 novč., a 25. Stud. 108 vag. po 2 st. 30 novč.

Ječma nije ništa prodano.

Zobi (vag. od 44 ft.) prodano 18. Stud. 42 vag. po 1 st. 25 novč., a 25. Stud. 15 vag. po 1 st. 25 novč.

Kukuruza (vag. od 85 ft.) prodano 18. Stud. 1059 vag. po 1 st. 60 novč., a 25. Stud. 566 vag. po 1 stot. 74 novčića.

Krumpira prodano je 60 vag po 1 st. 25 novč.

W. Iz Siska 28. Stud. 1858. Malo se žitka potrebuje, zato ga se i malo prodaje, nit može ikojoj vrsti ciena poskočiti, akoprem se iz Banata tuže, da radi prenagle zime nisu svagdje dospjeli posijati na ozim. S toga ondje ciena pšenici skače.

Prošle nedjelje prodale su se od prilike 3000 vag. pšenice i to bečejske stare (od 85—87 ft.) po 75 i 76 groš., nove (od 84—86 ft.) po 73—75 gr.; bečkerečke stare (od 84—86 ft.) po 70—73½ gr.; nove (od 83—84 ft.) po 68 gr.; pančevačke stare (od 84—86 ft.) po 68—72 gr.; nove (od 83—84 ft.) po 66—68 gr.; bačvanske (od 84—86 ft.) po 72—73 gr.; hrvatske po 50—60 gr. — Tropolice na malo 48 vag. po 2 for. i 30 kr. sr., napolice 44 vag. 2 for. 45 kr.; kukuruza 1200 vag. 2 for. 6 kr. Za proso se traži 25—26 gr., za ječam 28—36 gr, za zob 28—32 gr.

Vrieme je promjenljivo; voda na riekah osieca, no ladje mogu jošte ploviti. Vozarina od vagana u Karlovac 6—7, u Zidani most 25, a na kolih 30—32 kr.

Ciena žitka od 20—30. Stud. 1858. u austr vredn.

	Pšenica		Raž		Ječam		Zob		Kukuruz	
	st.	novč.	st.	novč.	st.	novč.	st.	novč.	st	novč.
Zagreb	3	—	2	20	2	10	1	60	2	80
Osiek	3	12	2	—	1	68	1	68	2	52
Rieka	4	5	2	98	2	46	2	25	2	15
Karlovac	4	20	2	31	1	38	1	68	2	31
Otočac	3	40	—	—	2	35	1	40	3	20
Gospić	4	76	3	40	2	75	1	75	3	15
Vinkovci	2	10	1	75	1	21	1	36	2	31
Makarska	4	10	2	50	2	—	2	25	2	50

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska narodna tiskarnica dra. Lj. Gaja.
Uredjuje u ime glavnoga odbora Bogoslav Šulek.

GOSPODARSKI LIST.

Izlazi četvrtkom. — Polugodišnja ciena: članovi hrv.-slav. gosp. družtva plaćaju samo 30 kr. poštarine, ili 15 kr. ako se pošilja u kuću; nečlanovi 1 for. 30 kr. poštom, ili 1 for. 15 kr. sr., kad im se pošilja u kuću.

BROJ 49. U Zagrebu dne 9. Prosinca 1858. **GODINA VI.**

Jedan čovjek nemože sve znati.

„Ponajglavnija je blagodat družtvenoga života, što se njim sile sdružuju: zato djelovanje družtva visi o podpori, koju mu donose pojedinci. S malih potočićah postaje velika rieka, tako će evo i gospodarsko družtvo postati jako i moguće sredstvo, ako mu se pridruže svi pojedini gospodari. Revna radinost, koja se sada u našoj domovini u svakom pogledu očituje, svjedok je, da se kod nas mnogo toga kuša i ogleda: nu dok se god nebudu pošljedci ovih pokusah stjecali u središtu našega gospodarskoga života, naime u gospodarskom družtvu, od slaboga će uspjeha biti nauka, štono ju pojedinci svojom pomnjom steku; i akoprem im se njihova revnost mora pohvaliti, opet se i žaliti mora,, što je uspjeh ovakvoga djelovanja stegnut na jednu kuću. Ako se pako izkustvo pojedinih gospodarah obznani i obnarodi, da se njim svatko može poslužiti, onda postaje blago cieloga naroda.“

„Ovaj cilj je pred očima lebdio i ugarskomu gospodarskomu družtvu, kad je primilo medju svoje zadaće, da će činiti gospodarske probe i pokuse, i da će uspjeh priobćivati narodu. Družtvo će i samo na tom polju raditi, čim si nabavi potrebitu zemlju za pokušalište: al i onda će izkustvom ostalih gospodarah ciena rasti družtvenomu djelovanju. Nadajuć se, da će naše gospodarsko obćinstvo težnju gospodarskoga družtva u tom pogledu odobriti, pak i od svoje strane podupirati: izvršuje predsjedništvo, uslied učinjene odluke odbora, ugodnu dužnost, moleć sve gospodare, kojim je stalo do gospodarstvenoga napredka, da izvole svoje zamjetbe (*Beobachtungen*), pokuse i izkustvo, što su ga u kojojgodier struci gospodarstva stekli ili će u napredak steći, uz potanak i vjeran opis sviuh okolnostih, s rodoljubivom pripravnošću gospodarskomu družtvu priobćivati, da tako njihovo izkustvo, koje sada samo gdjekomu koristi, buduć da slabo tko zanj doznaje, preko gospodarskoga družtva donese hasnu cielomu narodu.“

Ovako je pisao grof Stjepan Karolyi, predsjednik ugarskoga gospodarskoga družtva, u družtvenom časopisu „Gasdasági lapok.“ A magjarski gospodari nisu ga se oglušili: u svakom broju ovoga časopisa čitamo vrstnih članakah, u kojem svoje izkustvo u ovoj ili onoj struci gospodarstva razlažu, te onda mora da napreduje obćenito ratarstvo.

Gospodarski poslovi su kod nas dovršeni. Nemislim time, da sada gospodari dangube, nego samo da su glavni posao svladali. Pa koji umni gospodar nije ljetos nješto pokušao, ili izkusio, ili barem zamietio i zapazio, čega do sada nije znao? On će se tim u napredak na svoju hasnu poslužiti: no zašto da to nebude za uhar i ostalim njegovom drugovom, i ostalim gospodarom? Gospodarstvo je nauka iz izkustva crpljena: nitko nebi bio sam od sebe vrstan gospodar, da mnogo toga nije od drugih naučio. Nije moguće ni pomisliti, da svaki gospodar sve sam vidi, kuša, ogleda; nego jedan će ovo proučiti, drugi drugo: pa kada svaki ono malo svojstvenoga znanja ostalim priobći, izać će veliko vrelo nauka, iz kojega će svaki do volje crpsti.

Čini mi se dakle, da nisam zalutao, što sam preveo onaj poziv grofa Karolyia, jer njegove rieči valjaju i za nas. Gospodarski list postao bi pravo naše pokušalište, kad bi svaki naš gospodar svoje izkustvo u njem skladao, da njim ostali obogate svoje znanje. To je glavna zadaća ovoga lista. Nu do sada su to gospodari naši slabo uvažavali: evo prolazi godina danah, pa koliko ih je ovdje svoje izkustvo na vidjelo iznielo? — Zaista vrlo malo. Jedni kažu, da neimaju vremena: nu kako ćemo vjerovati, da tko neima svu godinu vremena porazgovoriti se o svom poslu sa svojimi drugovi, zapitat ih za ovo ili ono? — Drugi vele, da nisu vješti peru i nebi znali stvar liepo nakititi. Ma nestoji nam do vaših riečih, nego do vaših djelah, a za nevolju umjet će već urednik ugladiti ono, što je hrapavo. Treći prigovaraju, da nisu ništa osobitoga izkusili. Al toga opet nemože čovjek vjerovati; jer kakav bi to bio gospodar, koji za godinu danah nit je sam šta naučio, nit druge učio; nit je sam falio, nit je drugoga u pogreški zatekao? Četvrti kažu, da su zlo prošli sa svojimi probami i da ih je stid odkrivati pred svietom svoju pogrešku. Ovim odgovaramo narodnom poslovicom: „tko se ožeže, a nekaže družtvu da je čorba vruća, nije pošten čovjek.“ Pa zašto da ih je stid? Priatelj biti razumnoga napredka, to je bar častna i svagdje hvaljena stvar; nu tko napreduje, onaj mora priznati, da je nešto naučio, čega prije nije znao; da je izašao na pravi put, dakle je išao odprije nepravim. Putnik idući šumom zaluta, i tek s velikom mukom nadje opet pravi put, kad evo sretne drugoga putnika, koji je pošao takodjer onom stranputicom. Hoće-li se onomu prvomu itko pametan rugati, ako, po-

zivljuć se na svoje ízkustvo, reče svomu drugu, da neide pravim putem? — Više treba junaštva tomu, kad priznajemo svoju pogrešku, nego tomu, kad se hvalimo. Al do sada nije u Gosp. listu nitko pokazao te odvažnosti do jedinoga g. J. Š.; a što se je njemu sa šumskim gnojem dogodilo, to je zaista mnogi drugi gospodar u čem drugom izkusio.

Nitko neka negovori, čemu da se muči, druge poučavajuć; ovaj trud će mu se obilato naplatiti; ova glavnica će mu veliku dobit nositi: će svojim primjerom i druge gospodare potaknuti, da priobćuju svoje izkustvo, kojim će se opet sam bez troška i plaće obogatiti. Dakle svatko svim, a svi svakomu; jer „jedan čovjek nemože sve znati," kaže narodna poslovica.

Vrenje vina.

U prirodi neima mira ni pokoja. I one stvari, za koje nam se čini, da su stalne, mienjaju se neprestano. No najviše se mienjaju žive stvari, naime životinje i bilje, jer čim je u koje stvari više počelah, tim se prije ova razstavljaju. Zato u kamenu neima onolikih promienah kolikih u mesu. Kad se ovakve žive stvari mienjaju, kažemo, da umiru. No ljuto bi se varao, tko bi pomislio, da u smrti ima mira, da se mrtve stvari više nemienjaju: one se samo razpadaju na svoja počela (elementa), a ova se opet sastavljaju i tako postaje od njih novo tielo. Ovo valja za sve ustrojne (organičke) tvari, i najpače za sladke. Sladke tvari, ako im silovito nezapriečiš naravni put, najprije će se ožestiti kao rakija, onda skisnuti kao kvasina (sirće, ocat) i napokon sagnjiti, kao gnoj. Ove tri promjene zovu se vrenje (*Gährung*), koje je dakle trostruko: žešćenje (*Geistige G.*), kad se tvar mienja u žestoko i opojno piće; kisnuće (*Essiggährung*), kad se onakvo piće skisne, i gnjiloba (*faule G.*) kad se stvar usmrdi i sagnjije. Ove promjene zovu se zato vrenje, jer se onda sve čestice raztvaraju i s toga počnu vreti i kipljeti, kao voda na vatri Najbolje se vidi ovo gibanje kod šire (mošta).

Ovih danah bili izbrojili sve sastavine šire, i kazali smo, da u njoj ima uviek, sad više sad manje sladora (cukra), zvanoga grozdovina. Naravno je dakle, da se i šira vrenjem onako mienja, kao što smo malo prije kazali. Svatko znade, da od šire vino postaje — kako to biva, to ćemo ovdje opisati.

Rekli smo već, da u svakoj širi ima bjelanca, sastavljenoga od 5 počelah, što je uzrok, da se tako brzo raztvara. Ovo bjelance pije u moštu kiselik, to jest zrak, što ga dišemo, i tako se okiseli, pa to je opet uzrok, da se onda na njem uhvati sitna pliesan, kao što ju vidimo na svakom jelu, kad je podugo na zraku. Nu pliesan od bjelanca je tako sićušna, da ju samo kroz sitnozor (mikroskop) vidiš. Ova je pliesan opisani već od nas kvasovac (*Gährungspilz*), no budući da se prostim okom neda razabrati, zato se obično bjelance i kvasovci zovu jednom riečju kvasac (*Ferment*). Kvasac ima čudnovatu moć, da nagoni brašno i slador, te se raztvaraju. Zašto i kako — toga do sada um čovječji nije mogao iztražiti, nego samo vidimo, da je tako. Svaka gazdarica znade, da joj uzkisne sve tiesto, ako mu prida malo kvasca. Isto tako mienja se slador od šire, kada do njega dopru kvasovci od bjelanca. On se onda razpada na dvoje: na ugljevitu kiselinu i na vinovicu (*Weingeist* *). Znati bo valja, da je grozdovina sastavljena iz tri počela: iz kiselika (*oxygenum, Sauerstoff*), ugljevika (*carbonium, Kohlenstoff*), i vodika (*hydrogenum, Wasserstoff*). Od svakoga ovih počelah ima u sladoru jednaka količina; a kad navali nanj kvasac, oddjeljuje se od sladora poviše kiselika i nješto ugljevika: ovo je vrst zraka ili plin (*Gas*), nazvan ugljevita kiselina (*Kohlensäure*), to jest kiselik spojen s ugljevikom. Ova kiselina hlapi iz mošta i napunjuje pivnicu (podrum). To je onaj zagušljivi zrak, radi kojega se nesmie u pivnicu silaziti, kad šira vri, jer se čovjek omami i zaguši, ako povuče toga pline u pljuća. A što ostane od grozdovine u bačvi, to je vinovica. Kao što se ugljevita kiselina svojimi svojstvi sasvim razlikuje od sladora, tako se od njega razlikuje i vinovica.

Mnogi govore, da netreba prirodu (naturu) izpitivati, jer onda postaju ljudi obiesni, misleći da sve znadu i da im netreba Božje mudrosti za protumačenje, kako što biva na svietu. Nu to valja upravo za one, koji prirodu samo površno izpituju; a kad se čovjek udubi u razmatranje prirodnih čudesah, čim dublje umom u nje proniče, tim se više mora diviti Božjoj mudrosti i svemogućnosti, koja izvodi čudesa jednostavnimi tvarmi i nuka nas, da priznajemo svoju ništetnost i mlohavost, i da veličamo Božju premudrost.

Ljudi iztraživahu vino; s velikim trudom proučiše, da se u širi raztvara grozdovina u vinovicu i ugljevitu kiselinu. Nu zašto se raztvara? Zašto imaju ove nove tvari, koje su postale od razpale grozdovine, posve druga svojstva, kojim neima traga u njihovoj matici? Slador je sladak, vinovica kiselasta; slador je čvrst, vinovica teče; slador ostaje u želudcu, vinovica udara tja u mozak; slador blaži, vinovica žeže, akoprem je postala od sladora; al se opet žestina njezina ublažuje sladorom. Tako evo, kad mislimo, da smo koje Božje čudo do dna proučili, nailazimo na čudesa jošte veća.

Kod raztvaranja sladora u širi, kad se od njega oddjeljuje ugljevita kiselina, ova, budući laglja od ostale tekućine, leti u vis, i kad odleti, ostavlja za sobom praznine, u koju navaljuje vino. Odavde ono gibanje i vrenje šire, kao i u kipućoj vodi, gdje takodjer vrućinom u paru promienjene i zato laganije čestice vode više lete. Uzrok gibanja je dakle isti u vrućoj vodi koji i u širi, zato zovemo oboje sasvim pametno vrenje.

Ovo burno vrenje traje od prilike 14 danah: onda se na oko sve umiri, kvasac se slegne na dno, —

*) Njekoji zovu *Weingeist* naški vinov cviet; nu to je *Weinblume*, tvar posve različita od vinovice; jer ove ima u rakiji, a vinova cvieta neima, njim se samo vino odlikuje.

pak eto ti mlada vina. Zato pako netreba misliti, da je sbilja mir u bačvi: ono raztvaranje sladora traje sve jednako, al nije tako žestoko, jer ga vinovica prieči. Nu sasvim ga opet nemože zaprečiti: s toga se vino pretače u drugu bačvu, da se talog t. j. kvasac iz njega ukloni.

Sada već znademo, zašto se naš bieli šećer neraspada, a grozdovina se raztvara: u onom neima bjelanca, a u ovom ga ima. Ako pako pomiešaš bieli šećer s bjelancem, i on će se užestiti.

Sada znademo, zašto treba da groždje dozri, naime zato, da se u njem stvori mnogo grozdovine, od koje postaje kasnije vinovica, koja sama daje vinu jakost i žestinu. Od kisela mošta nemože biti jako vino.

Sada znademo, zašto je šira sladka, a vino kiselo; jer već u širi ima sriešne kiseline (*Weinsteinsäure*), al se radi slasti grozdovine tada neosjeća, nego stoprv onda izlazi na vidjelo, kad se grozdovina pretvori u vinovicu. Čim je manje groždje dozrelo, tim više ima u njem sriešne kiseline, a tim manje grozdovine: zato je vino od onakva groždja kiselo, ne samo radi nedostatka slasti, nego i radi prevelike množine srieša (birse). Ovaj se, istina, s vremenom ponješto slieže (zato su nova vina kiselija od starih), al nješto treba da ga ostane u vinu, inače ovo nebi valjalo, i nebi u tek išlo, jer bi bilo nalik na rakiju vodom pomiešanu. Proračunali su, da u 1000 funtih vina treba da ima barem 5, a najviše 7 funtih sriešne kiseline, no najbolje je, ako je ima 6 funtih.

Ugljevita kiselina izlazi iz šire malo po malo, jer se i slador samo polagano raztvara: zato je ima poviše u mladu vinu, i od nje je ovo rezko, kao i kisela voda, koja takodjer samo od ugljevite kiseline kisi i prelieva se, te onda ista ova kiselina izlazi iz nje poput mjehurčićah. Ako se pako vino, prije nego dovri, pretoči u staklenke dobro začepljene: ugljevita se kiselina u staklu nakupi, a kad ga odčepiš, šumom izleti — pak evo ti pjenušice.

Dok u vinu ima bjelanca i sladora, dotle se ovaj raztvara. Odavde vidimo, da nam treba bjelanca, da možemo izvesti vinovicu iz vina; nu čim bjelance ovaj svoj posao dovrši, treba ga ukloniti, jer će ti inače i samu vinovicu raztvoriti, to jest i vino će prevreti ili zavreti — pokvariti se.

Da mogu nići iz bjelanca kvasovci, s kojih se slador raztvara, tomu se hoće topline: čim udari zima, vino prestaje vreti; nego ako vrenje pod zimu nije dovršeno, s proljeća se ponavlja. To će biti i s lјetošnjim vinom, jer je zima, koja je ljetos tako rano nastala, njegovo vrenje obustavila. Zato mudri vinari lože u pivnici vatru u peći, kad je hladno vrieme, da vino kako valja već u jesen dovri, pak im se netreba bojati, da će s proljeća iznova uzavreti; osim toga vino, čim prije dovri, tim prije dozrieva.

U prezrelu groždju ima mnogo sladora, a pomanje bjelanca: zato se u vinu, koje je od takva groždja postalo, neraztvara sav slador, nego nješto ga ostaje u njem i poslje vrenja. Čim ga više ima, tim je vino sladje. U kiselu vinu ima ga samo 2—5 postotakah (procentah), a u sladku 12 do 26. Nješto sladora mora da ostane u vinu, inače bi bilo prekiselo. Od sladora postaje vino blago, ljubko i sladko, a vinovica mu daje žestinu. Ako je ima u vinu premalo, ako je ima samo 7—9 postotakah, vino nevalja; ako je pak ima odviše, vino nije pitko, budući žestoko kao rakija. Dosta je, ako imaš u vinu 12, najviše 15 postotakah vinovice.

Vješt vinar obustavlja dakle vrenje, kad je vino dobilo onoliko vinovice; jer kad je ima odviše, nemože ga svatko piti. Ovo je obična mana našega vina: prežestoko je, zato ga inostranci nekupuju rado. Uzrok je tomu, što se kod nas vino slabo pretače, te ovako bjelance pretvara u njem sav slador u vinovicu; a kad bi ga našinci uklanjali u vrieme, vina bi im postala dosta jaka, i opet bi ostala i sladka. U tom nam pomaže sama narav; jer vinovica ima svojstvo, te prieči podobro svako raztvaranje (zato se u vinovici čuvaju životinje, da nesagnjiju), dakle i raztvaranje vinova šećera. Isto tako prieči ovu raztvorbu i trieslo (*Gerbsäure*), spajajuć se s bjelancem i obarajuć ga na dno; samo što je trieslo oporo, zato su crna vina onako kaštra.

Odkuda vinu njegov krasni miris, to se za sada samo nagadja, a pravo toga do sada lučbari nisu proučili. Toliko se znade, da se ovaj miris samo malo po malo i tek u dobru vinu razvija.

Od solih, koje smo imenovali, kad smo izbrajali sastavine mošta, ostaje ponješto i u vino, a mnogo ih se slieže, te ovako postaje u bačvi ona kora, srieš nazvana. Čim je vino starije, tim više gubi ovih solih, pa tako i kiseline.

Već smo kazali, da u zrelu groždju mnogo ima sladora, a malo bjelanca, a u kiselu groždju je baš protivno: zato sjeverna vina, gdje groždje nemože dozreti, brzo dozrievaju, to jest poradi mnogoga bjelanca slador se brzo raztvara. Usuprot na jugu ima više putah tako malo bjelanca u groždju, da ondje vino kadšto stoprv poslje dvie tri godine dozrieva, tako sporo se u njem raztvara grozdovina. Ovo je uzrok, da su južna vina presladka, jer u njih ima premnogo neraztvorene grozdovine. Al je to i uzrok, što se južna sladka vina nedrže dugo: jer se grozdovina nemienja samo na vinovicu, već se lasno i okiseli, pak onda vino cikne, t. j. prelazi u drugi stupanj orenja, o kojem ćemo drugi put na široko govoriti, kad zametnemo rieč o kvasini (sirćetu, octu).

Sve ovo dokazuje, da vino nije plod naravi, n. p. kao voda, nego da je čovječja tvorina, kao i kruh, rakija ili pivo. Nije dakle istina, da vinar ostaviti ima vino samomu sebi, nego treba da mu priskoči u pomoć, ako želi dobiti plemenitu kapljicu.

GLASONOŠA.

Trgovina.

— (**Suezki priekop.**) Afrika je po gotovu otok morem obkoljen, samo s jedne strane skopčana je s Azijom uzkom prevlakom (*Landenge*) kao sponom. Radi ove prevlake nemogu brodovi iz Europe putovati na prečac u Indiju, Perziju i Kitaj (Chinu), već moraju obići cielu Afriku, dok onamo dospiju. Od davna se je o tom besjedilo, kako bi to koristno bilo, kad bi se ona prevlaka prekopala, te bi onim priekopom (kanalom) mogli brodovi ploviti iz Sredozemnoga naprečac u Crveno i Indijsko more. Tako bi se morski put u Indiju za 3600 miljah prikratio, pa bi onda naravno i sva indijska roba jevtinija postala, jer nebi vozarina toliko stajala. Nu dok su jedni dokazivali, da je prevlaka Suezka (samo jedno 24 milje široka) već jedanput u staro vrieme bila prekopana, drugi su to nijekali i tvrdili, da nije ni moguće priekop onuda izkopati. Napokon bude izaslan odbor. da stvar iztraži, a na čelu mu bijaše nedavno preminuli Austrijanac Negrelli. Ovaj se izjavi za priekop; a englezki glasoviti graditelj Stephenson reče opet, da to nemože biti, kao što se većina Englezka sve do danas protivi tomu priekopu. Uzrok je tomu njihova korist, koja će se da kako onim priekopom znatno okrnjiti: a tim će više priekop ovaj probitačan biti nam, Grkom, Rusom i Francezom, jer će im se svim put u Indiju za čudo prikratiti. Najviše je oko toga priekopa nastojao bogati francez Lesseps, te je napokon privolio na taj podhvat i egipatskoga kralja-namjestnika. Nu ako je i mogućan Suezki priekop, posao ovaj je opet neizmjerno mučan, već i zato, što se mora pustinjom kopati, gdje neima ni čovjeka, ni vode, ni drveta. To će dakle strahota mnogo stajati; misli se, da jedno 80 miliunah for. sr. Da se ovi novci skupe, ustrojava se upravo sada družtvo na dionice (akcie) od 80 for. sr. (200 franakah). Iz Pariza pišu, da se ondje ove dionice na jagmu kupuju, jer se ljudi nadaju liepu dobitku, budeć da su proračunali, da će se onim priekopom barem 4 miliuna tonelatah robe prevoziti. Osim toga je egipatski namjestnik-kralj poklonio družtvu svu zemlju uzduž priekopa, da ju s vremenom prodaje, naime 133,000 francezkih jutarah (hektarah). O uspjehu ovoga veličanstvenoga podhvata obavješćivat ćemo kadšto naše obćinstvo.

Gospodarske viesti.

— **Najviše vina** izvodi se u Francezkoj, naime do blizu 67 miliunah vjedarah, u austrijanskoj carevini $33\frac{1}{2}$ miliuna, u Španjolskoj preko 8 miliunah, u Njemačkoj 6 miliunah, u Talijanskoj malo ne 2 mil., u Portugalskoj do blizu $1\frac{1}{2}$ mil., u Grčkoj, Švajcarskoj i Rusiji po pol miliuna vjedarah.

Obrtnost

— (**Razgrtalo blata.**) Francezko družtvo „Société d' encouragement“ (čitaj: sosiete dankuražmahn) dosudilo je nagradu za stroj, kojim se vrlo brzo odgrće blato s puta, te se ovako mnogo težakah prištedi, i gradovi će moći čisti biti uz manji trošak. Ovo grtalo blata ima dva točka kao ornica i kad ga vučemo, ono odgrće izpod sebe blato.

— **Oštrilo sječivah.** Već se od davna znade, da se britva-brijačica najbolje oštri, ako ju pol sata ostaviš u vodi, u kojoj ima dvadeseti diel soli ili budićeva ulja; onda izvadi britvu, obriši ju i poslije njekoliko satih provuci i progladi na gladilici (belegiji). Ovim načinom se je već mnoga britva popravila, a nije se znalo, koji je tomu uzrok. U naše vrieme pokušali su i druga sječiva s dobrim uspjehom onako oštriti. Dok težaci počivaju, n. p. u podne i u večer, umaču svoje sjekire, kose i srpove u takvu vodu, koja gotovo ništa nestoji, i tako im je netreba onako mučno brusiti i klepati, s čega se ovo orudje brzo izkvari.

Vrtlarstvo.

— (**Golem kupus.**) Englezki otok Guernsey je na glasu radi kupusa, koji ondje raste kolik drvo, i to zato, jer ga seljaci malo ne svaki dan podkresavaju i lišćem svoje krave hrane. Ovakov kupusnjak je podobro nalik paomiku, t. j. šumici od paomah (*Palme*, koje imaju takodjer samo na vršku kičicu od lišća), jer je kocienje od kupusa upravo, i više putah i 10 do 12 stopah visoko, te se čovjek može pod njim šetati. Ovo kocienje se kojekako upotrebljava. Jedni sade onakov kupus na medji, te dobivaju od kocienja visoku ogradu, preko koje nemože živad u vrt; drugi ga rabe kao rozgve (trklje, ostrege, tačke, pritke) za grašak i pasulj. Od velikih i dobro usušenih kocienah grade se i rogovi za kolibe, a sada prave od njih liepe štapiće.

— Evo opet nove žižkolovke! Francezke novine javljaju, da ako se metne u žitnicu ovčje runo neoprano, svi će žižci na vunu navaliti, te ih možeš onda na polje iznieti. Samo treba da ovčje runo nije prano, nego onako mastno, jer upravo vonja od mastne vune vabi žižke.

Svaštica.

— Englezkoga poslanika u Bruselju, Lorda Howarda, ubola je ovih danah muha, i malo da nije zaglavio; jer nije bilo za dugo, al se pojave na njem crne pjege, kobno znamenje smrtonosne bolesti, crnoga prišta, te su ga jedva izbavili od smrti. Po svoj prilici je ona muha sjedjela malo prije na kakvoj mrcini, koja je bila crkla od crnoga prišta.

— Opet pišu novine (neznam, po koliki put), da ćemo tada njegda dobiti obćinski zakon, koji će valjati za cielu carevinu; samo poveći gradovi imat će kao i do sada posebne zakone.

— U cielom austrijanskom carstvu ima do blizu 7 miliunah ratarah, 1 mil. i 17,468 trgovacah i zanatlijah, 38649 kramarah i torbičarah, 2 mil. i 37288 družine i blizu 3 miliuna težakah.

— U Prosnicah (u Moravskoj) kupio je njetko kravu za 4 novčića. On ih je naime zamotao u pamuk, metnuo u škatuljicu, a nalagao neukoj ženi, da su to novi dukati. I ova sirota doznala je stoprv onda za prevaru, kad je krava bila odvedena.

Ciena žitka od 22—72. Stud. 1858. u austr. vr.

	Pšenica		Raž		Ječam		Zob		Kukuruz	
	st.	novč.	st.	novč.	st.	novč.	st.	novč	st.	novč.
Beč	3	85	2	85	2	11	2	15	2	77
Pešta	3	40	1	99	2	10	1	47	1	57
Mošonj	3	57	2	18	1	99	1	92	1	96
Subotica	2	73	1	89	1	27	1	26	1	26
Novi Sad	3	1	—	—	—	—	1	37	—	26
Pančevo	3	15	—	—	1	15	1	35	1	35
Ljubljana	4	21	2	66	2	12	1	26	—	—

Odgovori uredništva.

G. *M. D. u K.* Liepa Vam hvala! Priobćit ćemo.

G. *J. D. u K.* Dobro došli u našem kolu! Članak Vaš ćemo natiskati, kad mu bude hora.

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska narodna tiskarnica dra. Lj. Gaja.
Uredjuje u ime glavnoga odbora **Bogoslav Šulek**.

GOSPODARSKI LIST.

Izlazi četvrtkom. — Polugodišnja ciena: članovi hrv.-slav. gosp. družtva plaćaju samo 30 kr. poštarine, ili 15 kr. ako se pošilja u kuću; nečlanovi 1 for. 30 kr. poštom, ili 1 for. 15 kr. sr., kad im se pošilja u kuću.

BROJ 50. U Zagrebu dne 19. Prosinca 1858. **GODINA VI.**

Gopodarenje uz malu cienu plodinah.

Evo već druga godina teče, što našim plodinam, po imenu žitu i vinu, neće ciena da poskoči. To je velik udarac za naše gospodare, osobito pako za vlastelu, koja tolik porez i tolike težake plaćaju. I jednomu i drugomu je ciena prevelika, jer nitko nepita, hoće-li polje uroditi ljetos, i hoće-li se ono, što smo nabrali, dobro prodati, tako da nam se i trošak, i trud naplati. Na ove dvie važne okolnosti negleda ni poreznik, ni težak: nije čudo dakle, ako neima dobitka kod plodinah, na koje se velik porez udara i velika nadnica plaća.

Ovo valja samo za vlastelu, i u obće za one, koji uz malo čeljadi mnogo zemlje těže (obdjelavaju), a ne za seljake živeće u zadrugi; jer ovi, ako su marljivi, lasno mogu toliko novacah smoći, da porez namire, buduć da je plodinam, pored velike njihove jevtinoće, opet poskočila ciena prema prijašnjemu vremenu. Tako n. p. prije 20 godinah stajala je funta govedine 3 kr., dakle je prema tomu i stoka bila jevtina, tako da je čovjek mogao za 20 for. sr. liepoga vola kupiti. Velik vagan pšenice stajao je 1 for., a vjedro mošta prodavalo se je po 1 for. 20 kr. sr. Ako dakle seljak i plaća tri puta veći porez nego odprije, a ono se je i svim pomenutim stvarim od onda ciena potrostručila, te prodav ih, lasno može namiriti carsku blagajnu, i nakupiti stvarih za kuću potrebitih, koje su takodjer poskupile. Al toga nebi mogao nit seljak učiniti, da je ciena njegovim težakom poskočila, da ih mora onako skupo plaćati kao i vlastelin; nego evo njega težak nestoji više nego odprije — on mu daje odjeću i hranu. Ovo valja, kao što rekoh, samo za one naše ratare, koji žive u zadrugi, a ne za samce, plaćajuće težake: po ove je sada zlo, kao što i po vlastelje — oni propadaju očevidno, marvu bo su prodali da namire porez, i težake, s toga su im polja slabo obradjena, ljetina slaba, a bieda i nevolja sve to veća. Naprotiv tomu kuće u pravoj zadrugi živeće jake su i vrlo dobro stoje, ako imaju vješta domaćina; jer im se čeljad zadovoljuje odjećom i hranom, netražeć druge nadnice. Gdje neima dobra domaćina, ondje bome i u zadrugi zlo i naopako; jer bez pameti neima stečevine. Nu odkuda našemu seljaku nauk i vještina, kad nikad nije učionice polazio, kad ga nikad nitko nije šta naučio? Za druge stališe, da se uzobraze i da u vještini napreduju, donosi država neizmjerne žrtve, tu ima svakojakih gimnazijah, akademijah, učenih družtvah, javnih knjižnicah; a za jezgru naroda nečini se po gotovu ništa. Seoski dječak ide sada gdješto dvie tri godine u školu, pak se onda nitko više za njega nebrine, a kamo-li se tko stara za seljaka, da i on nješto nauči, šta mu znati treba. Dà, nepodaje mu se prilika ni k tomu, da si pribavi ono znanje, koje se od njega neobhodno zahtieva. Pa lasno bi se tomu doskočilo, kad bi država samo htjela: naime izdavanjem pučkoga časopisa, koji bi se, n. p. u nedjelju, svim seljakom jedne župe čitao, i u kojem bi se samo onakve stvari razlagale, koje seljaku znati treba. Kad bi se to jedno deset godinah radilo, zaista bi i našincem „puklo medju očima,“ oni bi naučili mnogo toga, čega sada neznadu. Pa sva ova naredba nebi više stajala nego subventia gdjekojih političkih novinah, koje zaista nedjeluju tako spasonosno. U Würtembergu, gdje zemlja nije najplodnija, ima u seljanstva obćenito blagostanje: al se ondje vlada brine za seljaka, ne samo dok je mlad, nego i kad odraste, nastojeć da se zimi u večer, kad neima silna posla, u ratarstvu poučava, i za to izdaje ne samo časopis nego i druge knjige.

Kod nas seljak, sam sebi ostavljen, kako da nebude neuk, glup, sirov, pak i lien, videći, da mu posao zlo ili barem sporo ide od ruke, jer ga nezna kako valja obavljati? Odavde onda nedostatak vještih domaćinah, odavde propadanje zadruge, a rastenje biede i ubožtva. Pak u mjesto da se uklone ova zla, s kojih propada zadruga, sve se ovo njoj piše u grieh i na nju se viče. Ako smo pako pravi prijatelji domovine, valja nam zadrugu braniti i njegovati, dokle godier nam se narod tako neprosvietli, da uzmogne sadašnji način gospodarenja s drugim zamieniti, gdje mu baš netreba zadruge. Ako se pak ova već sada bezobzirce razspe, propast će nam i obubožiti prosti puk, kao što su i vlastela. Nu zadruga treba da bude iskrena, složna, u njezinu domaćinu štovana i odlikovana, a ne prisiljena, zato nesložna i samo na oko; jer ova toga imena nit nezaslužuje, akoprem se neprijatelji zadruge, željeć dokazati njezinu ubitačnost i nevaljalost, pozivlju upravo na one kuće, u kojih zadruga samo jošt po imenu obstoji, a u istinu je davno propala. Oni dakle rade upravo kao što i onaj, koji željeć ti dokazati, da jabuka nije za jelo, nudja te gnjilom jabukom, a da vino nije za piće, dokazuje ti zavrelicom.

No vraćam se k svomu predmetu, jer nisam nakanio govoriti ovdje na široko o zadrugi, učinit će to vještije pero na drugom mjestu; al opet mi se nedade na drugo, nego da natuknem ovom prilikom spasonosnost prave zadruge u našem sadašnjem stanju, i smješnost prigovorah, kojim ju neprijatelji njezini hoće da pobiju.

Iz onoga, što je do sada kazano, vidi se, da prava nevolja vlastele neizvire odanle, što je sadašnja ciena gospodarskih plodinah sama sobom premalena, nego samo iz toga, što nije prema njihovu trošku. Ako je istina, da se radi prevelika troška naše dosadašnje gospodarenje dan danas slabo plaća (a tako nas uvjeravaju i najbolji naši gospodari), evo im dva uztuka: il neka promjene način gospodarenja, il neka umale potrebu težakah. Danas ćemo samo o onom prvom uztuku govoriti, a drugi put prosborit ćemo i o drugom lieku.

Osjećam, kako je to mučna stvar napućivati naše vlastelje, od kojih gdjekoji jošte misle, da se nemože bolje gospodariti od njih. Tako je njeki ovih danah kazao, da njega bar neće „Gospodarski list“ učit gospodariti, a za koji dan on sam jadikovaše i dokazivaše, da mu se bome gospodarstvo, pored sve njegove brige i nastojanja, neplaća; da pako način ratarenja, kod kojega se štetuje, nezaslužuje imena gospodarstva, to već sama ova rieč pokazuje.

Pored sve plemenitosti namjere, koja mnom kod uredjivanja ovoga lista ravna, neću opet, da mi tko prigovori, kao da mu se za učitelja namećem; nego mjesto svojih navest ću rieči vještaka, kojega pretežnost u gospodarskoj struci priznaje sva Ugarska.

Englezki vlastelin Edward Egan, stanujući sada u Ugarskoj, priobćuje o ovom predmetu u časopisu ugarskoga gospodarskoga družtva „Gazdasági lapok“ evo ovaj članak:

„Što da čini siromah gospodar? Žita nemože prodati; ako od njega peče vinovicu (spirit), al je i njoj malena ciena; uz to je i marva jevtina: gdje dakle da potraži zasluženu nagradu za svoj trud i trošak? Sta da radi u buduće, da ga opet nezateku onakve nepovoljne okolnosti?

R e p i c u neka sije, odgovaram ja, jer se može nadati, da će imati ulje od repice stalnu cienu, budućda ga se sve to više kupuje.

B u r a k (sladku repu) neka sadi i tvornice za slador neka gradi, jer se i tu može nadati stalnu dobitku, buduć da se već sada po cieloj Europi velikom stranom samo slador od buraka troši, a šećera se svagdje neizmjerno mnogo trebuje.

S j e m e o d d j e t e l i n e i d r u g i h t r a v a h neka izvodi, i neka sadi tako zvano trgovačko bilje (zato tako nazvano, jer se njim trguje), kao što je n. p. duhan, broć, mak itd., ovo se bolje plaća i može se trgovinom na daleko razvoziti.

U l j a n e i b r a š n a r e neka narod gradi, jer će njihove tvorine i u inostranstvu kupacah naći.

P r i m j e r e n a r a t i l a i ratarski strojevi (makine) neka se upotrebljavaju, jer od kada su se englezki ratilari u Ugarskoj nastanili, možemo se nadati, da će nam graditi ratila prema našim potrebam.

Nu akoprem bi ovo, što sam ovdje izbrojio, dobrano olakotilo nevolju naših gospodarah: opet se to nemože uzeti za obćenito pravilo, jer mnogo toga stranom visi o povoljnih okolnostih, stranom premašuje sile manjega gospodara i valja samo za bogatu vlastelu.

Obćenit i priek liek od ove nevolje ima samo u v r l o m (intensivnom) gospodarenju.

Ma šta će to reći v r l o gospodarenje? Kada tko těži mnogo polja, to se zove prostrano (extensivno) gospodarenje; a tko sav svoj trud ulaže u malo polja, al na svaki način nastoji iz njega korist vaditi i zato svu svoju snagu i silu skuplja i upravlja samo u onoliko zemlje, što može kako valja obraditi: ono je vrli (intensivni) gospodar. Bjelodano je, da smo mi do sada na široko gospodarili, zato nemogosmo svagdje dospjeti, i pored sve naše pomnje i trudbe, buduć je ova bila razsuta i zato nedovoljna, neimasmo željena uspjeha. Treba dakle da si prisvojimo vrlinu u našem poslu. Pak evo glavnih pravilah onakvoga vrloga gospodarenja:

1. Těži i obradjuj samo onoliko zemlje, koliko možeš i dobro pognojiti, i svakoga korova i drača oprostiti, to jest tako oplieti, da bude zemlja p o s v e čista. Nebi čovjek vjerovao, koliku snagu korov iz zemlje vadi i sadjenomu bilju ju preotima, te ovo němože onako narasti kao u zemlji posve prostoj od korova. Tko dakle gnoji, ore i sije, a nabere samo osrednju ljetinu, kad bi mogao obilatu nabrati, neradili on naopako? Zaista to je glavni izvor našega siromaštva, što tratimo vrieme i sile bez potrebe. Tko na malom komadu zemlje onoliko izvodi koliko drugi na veliku polju, taj je pravi dobročinac naroda; no kako ćemo onda prozvati onoga, koji radeć sve samo površno, jošte zemlju slabi? Nitko neka negovori: „to kod nas nemože biti.“ Pored sve različitosti u gospodarenju poradi raznog podnebja i drugih odnošenjah, opet ima i u ratarstvu njekojih stalnih načelah, od kojih gospodar nigdje nesmie odstupiti.

2. Sadi i sij samo one plodine, koje ti preporučuje položaj tvoga polja. Nemoj se nikada ukopistiti i tvrdoglavo zahtievati, da ti raste ono u tvojoj zemlji, što u njoj nemože nikako uspievati. Sve što siješ, sij r a z m j e r n o, to jest onoliko, koliko ti treba, i koliko zemlja podnosi.

3. Sij samo one vrsti žita i krme, za koje je dokazano, da najbolje radjaju.

Jednom riečju, glavno je načelo vrloga gospodarenja: izvodi na zemlji koju težiš, ljetinu što se može i najveću i najbolju.

Evo ovom stazom udario sam i ja (Edward Egan) na mom imanju Borostyánkö! Prve dvie godine sam zemlju osobito pomnjivo obradjivao, duboko orao i, od

korova čistio, pak sam nabavio potrebitoga sjemena, ne od trgovacah, nego od samih gospodarah.

Sada sijem repu nazvanu englezki *turnips*, koja potrebuje malo sjemena, jevtino se obradjuje i opet donosi obilatu ljetinu: zato englezki gospodari drže vrlo mnogo do nje i siju ju u veliko; repa ova će i pravo preobražavanje ugarskoga ratarstva potaknuti. Ona mi je i lani, uzprkos neobičnoj suši, tako urodila, da se samo njoj imam zahvaliti, što sam moju mnogu stoku preko zime prehrànio.

Osim toga sijem magdeburski bieli i francezki ružičasti burak (*Runkelrübe*) i škotski grahor, odlikujući se visinom cime i veličinom sjemena.

Od krumpira sadim samo izvrstne amerikanske rane fele, nazvane *Dasmahoy*, *ash leaved kidney*, (bubreg jasenova lista) i *golden drop* (zlatna kaplja).

Zatim sadim englezki bob, jer nijedno pitomo bilje nedaje životinji toliko hrane koliko bob.

Stoku hranim zeljem nazvanim englezki *Drumhead* i imajućim goleme glavice; zatim dugovječnom i talijanskom pahuljom.

Od zobi sijem samo izvrstne englezke fele; a od ječma onu vrst, što se zove Chevalierova.

Al dohodak gospodarstva našega možemo još umnožiti i drugim mogućnim sredstvom, a to je vrlo (intensivno) stočarstvo. Evo mu jezgre!

1. Drži samo onoliko marve, koliko možeš dobro hraniti. „Dobro hrani polje, dobro hrani stoku!“ ovo su poznate u Englezkoj rieči, kojimi je njeki umirući gospodar svoga sina u kratko naputio, kako da gospodari.

2. Svaku slamku krme troši samo na plemenitu stoku. Tko skupo nabavljenu krmu troši na osrednju ili baš hrdjavu marvu: on ju hrani sa gubitkom od 50 i 100 postotakah, prema onomu, kojemu se marva odlikuje izvrstnimi svojstvi.

Dakle hranjenje i plemenjenje stoke to neka bude glavni cilj naših gospodarah. Evo ja imam kravah, koje mi prvih 6 nedjeljah, pokle su se otele, davaju svaki dan 20—24 oke (polića) mlieka, pak opet nejedu više od ovdašnjih kravah, davajućih 3—4 oke dnevice. Kolika to razlika!“

Ovako piše pomenuti Englez. Što je ovdje o svom ratarstvu kazao, to je on samo natuknuo, jer se ciela sustava (systema) englezkoga gospodarenja neda u jednom članku sve potanko razložiti. Nu što je ovdje samo u kratko napomenuto, mi ćemo to malo po malo u Gospodarskom listu na široko razlagati.

O cieni njekojih stvarih u Rusiji.

M. D. U Karlovcu dne 4. Prosinca.*) Jestiva su u Rusiji u obće jevtina; jedna funta (malo manja od naše) osobito dobre govedine, švinjetine i prčevine stoji u Moskvi i u Petrogradu 10 kopjekah (64 kopj. = 60 kr. sr.), teletine 12 kopj., masla i putra 18 kopj. Za 3 kopj. dobiješ 3—4 jaja. Dvie su stvari za svagdašnju potreboću služeće skupe, i to piće i voće. Navadno se pije francezko vino; najjevtinije stoji 60 kopj., obično se mora platiti za jednu bocu, koja nedrži polovicu naše oke, 80—100 kopj. ili baš srebrni rubalj. Imao sam priliku u Moskvi piti vino iz okolice zagrebačke, i to iz Bukovca, isti Rusi su kazali, da je naše vino bolje nego ono, što oni po jedan rubalj plaćaju. Jedan jedini put pio sam rusko vino, i to krimsko, bilo je jako dobro, našemu dalmatincu slično, i stajala je boca 35 kopj.; u obće se malo vina u Rusiji pije. Pivo je dobro i stoji isto tolika boca 14—18 kopj. Najviše pije narod čaja i to bez ruma i sa malo šećera; čaša čaja stoji po gostionicah 10 kopj.; kave se manje pije, a čaša od nje stoji u kavanah takodjer 10 kopj., sa slivkom (skorupom) i kruhom 20 kopj. Hljeb je takodjer jevtin; prodaju se 3 vrsti od njega, sasvim pšenični, sa svim ražni i iz mješovita brašna. Puranah u Rusiji neima, no tim više ima divjačine i ribe. Još se pije kvas i med; kvas je kiselo piće, kao limonada bez šećera, a med to isto sa šećerom, nu od svakog ima više vrstih; od prostoga kvasa i meda, koji se po ulicah prodaje, stoji čaša 1—2 kopj., dobar med mora se i sa 10 kop. platiti.

Voće, koje se takodjer iz Francezke morem dovozi, jako je skupo; jedna funta grozdja stoji u početku jedan rubalj sr. (1 for. 30 kr. sr.), poslie mu padne ciena na 30 kop.; jedna liepa kruška stoji 10—15 kop., od najgorjih jabukah stoji jedna 2 kop.; mnogo se vidi ananasah, al jedan komad stoji, ako je veći, 5 rubaljah.

Za sobe se u velikih gostionicah u glavnih gradovih mora 3—6 for. na dan platiti; isto tako je i jelo u njih skupo; no u manjih gostionicah dobiva se objed od 4 jestvine za 40 kop.

Odjeća i obuća je takodjer skupa: u velikih gradovih Rusije stoji jedan par čižamah 6—10 rubaljah, jedne nogavice 8—10, kaput 25—40, crn klobuk 8—10 rub. srebrnih.

*) Štovani g. dopisnik putovao je ljetos po Rusiji, on govori dakle iz izkustva, i mislimo, da će zanimati naše štioce ciena ovdje navedenih stvarih, da ju mogu sravniti s našom cienom. Samo napominjemo, da g. dopisnik navodi ponajviše cienu, koju one stvari imaju u glavnih gradovih Rusije, Moskvi i Petrogradu. Ured.

Novo mlatilo.

Pošto gospodar s velikim troškom žito požanje, čeka ga jošte silan trošak za mlaćenje. Zato su gospodari od davna mozgali, kako da omale izmlatak t. j. plaću za mlaćenje. U tu svrhu izumljena su mlatila, kojih dan danas ima od četiri vrsti: Hensmanovo i Ekelovo mlatilo okreću dva težaka i pokusi učinjeni s njim na vrtu kranjskoga gospodarskoga družtva dobro su pošli za rukom i potvrdili valjanost ovoga mlatila. Druga mlatila okreću konji, ili ih goni para, a najnovije mlatilo Barretovo (u Englezkoj) tjera voda kao vodenicu. Ovakvo mlatilo nabavio si je g. Terpinc, predsjednik gosp. družtva u Ljubljani i vrlo je s njim zadovoljan (kao što piše sam u Novicah), jer njime mlati svake vrsti žito, baš i heljdu i proso, i uz to i čisti (čini, protače) omlaćeno zrnje. Za 8 urah omlatilo je sve do jednoga zrna 18 stavicah heljde (hajde), koje su dale 106 vaganah posve očišćenoga zrnja. Kod toga posla treba je 4 težakinje i 2 težaka, al ga opet mlaćenje jednoga vagana nestoji više od jednoga novčića. Mlatilo ovo stoji 600 for. sr., no budući jako i čvrsto, netreba se bojati mnogo popravakah. Dobit od one glavnice 6 po sto računajuć čini 36 for. sr.: nu koliko će ono zaslužiti svomu gospodaru mlaćenjem njegova i obližnjih gospodarah žita, ako bude samo 5 mjesecih radila; jer će bome drage volje gospodari od svakoga vagana zrnja i 10 novčićah za mlaćenje plaćati.

GLASONOŠA.

Službene viesti.

— Visoko c. k. hrvat. slavon. namjestničtvo razposlalo je sliedeću okružnicu na podčinjene c. k. županijske vlasti, kotarske urede, gradska poglavarstva i upravne obćine izvanjske, zatim na c. k. redars. oblasti u Zagrebu, Osieku i na Rieci:

U slied svestranih tužbah, da seljaci njekoje plodine i živež, poimence pako vino, srieš (birsu), med, mlieko i maslo, da ga bude više, kvare primješavanjem vode, zemlje, pieska, suha koma (droždja), kuhana i sgnječena krumpira itd.: pozivaju se upravne vlasti, da nastoje ovoj zloporabi shodnim poučavanjem doskočiti, i seljake uputiti, da ovim nepoštenim postupanjem sami sebi najviše štete nanose, jer su kupujući trgovci i zanatlije dosta vješti, da mogu odmah poznati kvarenje otih stvarih, pak ih onda ili samo u malu cienu kupuju, ili pod nipošto neće da kupe.

Na pojavljenje takovih prevarah u javnom prometu neka osobito nadzornici piacah paze, i zatečene pokvarene tvari uzapte. Ako se pak ovakvom prevarom prestupi kazneni zakon, kao činom proti sigurnosti vlastitosti ili zdravlja, onda neka se postupa u smislu dotičnih zakonah.

U Zagrebu 17 Studen. 1858. *Sokcsevits*, v. r.

Domaće viesti.

— Od Svetog Ivana nam javljaju, da je ondje njeki vlastelin, dotle odgadjao s berbom, dok ga nije ljetošnja zima iznenada zabušila, te mu je grožđje pomrzlo. Nu on se neprenagli, nego počeka, dok se opet odmrznu, pak ga onda obra, tako da je bio s berbom gotov stoprv 22. Studenoga! Al mu je mošt već sada izvrstan kao suškovina (Ausbruch), samo što malko zaudara, jer berači nisu otriebili grožđje od gnjilih jagodah, pa jednom gnjilom jagodom zasmradit ćeš njih stotinu. Svakako dokazuje i ovaj primjer, da ako nemožeš obrati vinograd u horu, a ono je uviek bolje, ako ga obereš prekasno, nego prerano.

— Opominjemo štioce, da budu na oprezu, kad se pogadjaju. Zakon kaže, da ako se kod pogodbe naročito nekaže, u kojem novcu se ima platiti, to se uviek ima razumievati austrijanska vrednota t. j. novi novac. Tako nedavno pogodi lukav trgovac od seljaka dva vola, i zapita ga, želi-li srebro ili banke. Neuk seljak, neznajući da ima bankah i austrijanske vrednote, zahtievaše papiran novac, i trgovac ga namiri novimi bankami austrijanske vrednote, al seljak tek ponehari doznade, da je u istinu prevaren, no u takvih okolnostih nije mu mogao sud pravo dati.

Obrtnost.

— Šta sve ljudi neizmisle! Ovih danah vidjeli smo u trgovini g. Krešića u Zagrebu b u h o l o v k u. Stvar je jednostavna al vrlo dosjetljiva. Buhe su velike prijateljice meda. Ima dakle kao ciev puna rupicah, a o poklopcu od cievi visi drvena šibica, koja se medom namaže, i buholovka se onda metne onamo, gdje ima mnogo buhah. Čim ove nanjuše med, odmah se provlače kroz rupice u nutar, i padaju na omedjenu šibicu, al naliepe i poginu.

— U Francezkoj su izumili nove topove, koji nisu nabijeni prahom (barutom) nego munjevinom (elektricitetom). Govori se, da ovakvi topovi dalje nose; francezka vlada zapovjedila je, da se prokuša valjanost ovih topovah.

— Parižki strojari Joli i Petit izvadili su i u Austriji povlasticu na izumljene od njih žvale, koje su tako napravljene, da se njima može konj ustaviti, kad se poplaši i mah otme.

— Da se olakoti računanje novim novcem, izumio je njeki bečki obrtnik **Mak** „brzo računalo," nalik na srebrni sat, sa pokretnim središtem, pa kretanjem ovoga sredika, označenoga brojevi, doznaje se, koliko iznose srebrni novci u austrijanskoj vrednoti. Ovakvo računalo vidjeli smo i u Zagrebu u trgovini **M. Krešića.**

Kućanstvo.

— L i e p z a ž e l j e z n u p e ć. Kad komu pukne željezna peć ili mu se kadi, neka uzme onoliko pepela, koliko soli, neka zamiesi vodom gusto tiesto i zamaže pukotinu.

Vinarstvo.

— Što smo u prijašnjem listu kazali, potvrdjuje najnoviji broj časopisa „Austria." Ugarska vina su ponajviše jošte kao i naša. Posljednjih godinah pokušali su ih takodjer izvoziti, po imenu u Hamburg; al trgovina ova nepodje za rukom. Hamburžani izjaviše, da su im ugarska vina prežestoka, te ih nemogu piti: oni da vole kupovati blago francezko vino. Tko dakle želi svoje vino drugamo prodavati, treba da promieni dosadašnji način postupanja.

— Tokajština sve to više izlazi na glas. Ljetos je naručeno bilo za Petrograd u Rusiji 4000 staklenkah, a što je jošte čudnovatije, 20,000 stakl. za perzijskoga cara.

Svaštica.

— Turska vlada je zabranila izvoziti iz svoje države jaja od svilacah, bojeć se, da bi ih njezinim bubarom ponestalo.

— Iz Milana pišu: „Kod nas cvati sada trgovina s novimi četvrticami (25 novč.), koje su posve nalik na nove dvadesetice od god. 1852, al vriede samo 14¼ kr. srebra. Ove četvrtice kupuju varalice i voze ih u Tursku, te ih ondje neukomu puku davaju pod dvasetice." (*Nov.*)

Godišnja ciena Gospodarskoga lista.

Za č l a n o v e: Zagrebački članovi, pošiljajući sami po Gosp. list imaju doplatiti . . . . — st. 80 novč.
Prinesak za gosp. družtvo čini . . . 4 stot. 20 novč.

Skupa 5 stotinjakah.

Zagrebčani, kojim se Gospodarski list pošilja u kuću plaćaju zanj . . . 1 st. 30 novč.
Prinesak . . . . 4 „ 20 „

Skupa 5 „ 50 „

Izvanjski članovi, kojim se Gosp. list poštom pošilja, plaćaju u ime poštarine i odpravnine . . . . 1 st. 80 novč.
U ime prineska . . . . 4 „ 20 „

Skupa 6 stotinjakah.

Za n e č l a n o v e: Zagrebčani, pošiljajući sami po Gosp. list . . . . 3 stot. novč.
Zagrebčani kojim se list u kuću šalje . . . . 3 st. 50 novč.
Izvanjski predplatnici, kojim se poštom šalje 4 stotinjaka t. j. 4 forinta u novom novcu.

Molimo, da se predplata nepošilja uredništvu, nego upravljajućemu odboru gosp. družtva.

Hod državnjačah na bečkoj trgovani.

15. Pros. 1858.

Narodni zajam . . . . . . 86⁶⁰ austr. vr.
Srbsko-hrvatske razteretniee . 84²⁵

Dubljina Save.

11. Pros. 1858. — 3'—4"—0"' nad ništicom.

Izdaje h r v a t s k o - s l a v o n s k o g o s p o d a r s k o d r u ž t v o; — tiska narodna tiskarnica dra. Lj. G a j a.
Uredjuje u ime glavnoga odbora **Bogoslav Šulek**.

GOSPODARSKI LIST.

Izlazi četvrtkom. — Polugodišnja ciena: članovi hrv.-slav. gosp. družtva plaćaju samo 30 kr. poštarine, ili 15 kr. ako se pošilja u kuću; nečlanovi 1 for. 30 kr. poštom, ili 1 for. 15 kr. sr., kad im se pošilja u kuću.

BROJ 51. U Zagrebu dne 23. Prosinca 1858. **GODINA VI.**

Sadjenje drveća u polju.

Tkogod pogleda po puklom polju, na kojem neima nijednoga stabla, nijednoga drveta, koje bi tvoj leteći pogled obustavilo i za potanko razmatranje okolice kao obiljež je služilo, nego je sve jednostavno i jednolično kao pustara, doklegodi se dogleda: mora priznati, da ovakvu okolicu nije tako liepo pogledati, ma bila i najplodnija, i da neugadja tako našima očima, kao poljana nakićena šumicami, ili bar zarubljena i kao protkana gdjekojim zelenim drvetom. Osobito pako liepo je pogledati crkve i kuće vireće iz krošnjasta drveća, koje ih brani zimi od sjevera, a ljeti od sunčane žege. Tko je putovao po Ugarskoj, uvjerio se je zaista o istini ovih riečih, al i kod nas već ima gdješto okolicah, njekad šumom okićenih, sada golih i kao obrijanih, oli mjesto drveća samo grmljem i šikarjem obraslih.

No gospodaru je ljepota i poezija deveta briga, on pita ponajprije: „koja mi korist od drveća u polju rastućega?“ — Veća, nego što se na prvi pogled čini.

Malo ima pticah stanujućih u polju, većina traži drveće, i u hladu gustih granah gradi gniezdo i boravi svoje danke. Al buduć da se onakve ptice ponajviše škodljivim i štetnim gadom hrane, to su im drveta ujedno kao stražare, s kojih na svoj plien vrebaju.

Što su poljski miševi ovo njekoliko godinah u polju toliku štetu počinili, tomu je velikom stranom krivo bezobzirno siečenje svakoga drveta u polju, što ga je ondje odprije bilo, pače i na šljemenu nerodnih bregovah, gdje su ovakva hladovita drveta pravo dobročinstvo za pasuću stoku, po imenu za ovce, koje više putah hoće da skapaju od sunčane prigrevice, neimajuć na blizu drveta, pod kojim bi mogle plandovati.

Siekuć ovako nemilice svako drvo u polju, zaboraviše gospodari, da su tim posiekli koristnim pticam stražare, s kojih su im na miševe i drugi gad padale. Mnogi se dosjetiše jadu, i da počinjeno sobom zlo ponješto ublaže, sade po polju motke ozgor slamom okićene, kad god se miševi odviše razplode, motke imaju biti sjedala mišarom, vranam, gavranom, postolkam i sovam. Ove motke stoje mnogo truda i novacah, a slabo pomažu. Jer prvo, ptice nesjedaju rado na suho drvo; drugo, ovakve se motke sade stoprv onda, kad su miševi odviše razplodjeni, a pomenute ptice udaljene: ove se pako nedadu brže bolje kao vojska u pomoć dozvati, a nadolazeć malo po malo, nedospievaju utamaniti sav škodljivi gad, koji se je medjutim razplodio kao pljeva i mrav.

I u tom nam mogu služiti englezki gospodari za primjer, koji bar znadu shodno upotrebiti svaki komadić zemlje i svaku radnju, a upravo kod njih ima svagdje u polju drveća, ne samo radi ljepote nego i radi toga, da imaju ptice stan svoj na njem. Pa nije ovo jedina korist ovakvoga drveća; ono jošte lomi silu vihra, hladi bližnje bilje vlagom, koja neprestano iz njega izbija, i čuva ga od prevelike sunčane pripeke, da mučim o izvrstnom gnoju od njegova lišća. Ovo sve valja za šumsko drveće; ako pako nasadiš u polju voćakah (sadovnih drvah), korist ova bit će sto putah veća.

Prigovorit će tko, da je takvo polje mučno orati, na kojem ima drveća. To je istina, no muka ti se nagradjuje korišću drveća. Englez umie računati bolje od nas, on plaća težake skuplje nego mi, i on opet neštedi truda ni troška, nego sadi drveće u sried polja, i čim jedno stablo ostari, nadomješta ga mladim, jer nalazi, da mu ovakvo drveće koristi.

Drugi opet prigovara, da neima mjesta za drveće u svom polju. Nu težko da ima gospodara, koji nebi našao u svom gospodarstvu više praznih nekoristnih mjestanacah, na kojih bi mogao koje drvo zasaditi, makar baš samo na uvratinah ili ondje, gdje mu sada šikarje i grmlje badava stoji. A ništa nebudi, ako baš u sried njive gdjekoje drvo posadiš.

„Nu onda će pod drvetom žito slabo rasti!“ Stavimo, da je tako; ma rekoh već, da drvo ondje badava nestoji, da i ono korist donosi, i to, ako je voćka, veću od tvoga žita, koje sada gotovo nikakve ciene neima, gdjeno se voće uviek bolje plaća, jer izvodjenje jabukah i krušakah neište tolika truda ni troška, kolikoga pšenica. Pa kolika je to šteta, što ju drvo nanosi žitu? Zaista, ako pomnjivo sravniš onaj manjak zrnja na vlaću rastućem pod drvetom s dobitkom, što ti ga nosi plemenita voćka, uvjerit ćeš se, da si opet više dobio nego izgubio.

Al i onoj šteti možeš se ukloniti, ako razborito postupaš. Jer preporučujuć sadjenje drveća u polju, nemislimo po tom, da treba kakvogod i gdjegod drveće saditi, da treba naše njive u hrastike ili voćnjake pretvoriti. Ima i tu mjere i pravilah, kojih ti se treba držati, da nepromašiš cilj.

Kad sadiš voćke po polju, uzmi dvoje na um: 1) kada im voće dozrieva, 2) kako raste njihovo stablo. — Što se prvoga tiče, nemoj saditi voćakah, kojim plod rano dozrieva, i to zato, jer kad se bere voće, gazi se oko voćke usjev. Radi toga nevalja saditi trešnje u polju, a od šljivah sadi takodjer samo pozne fele. — Drugo treba paziti, kako drvetu krošnja (*Krone*) raste. Krošnjasta, granata drveta nespadaju u polje nego u voćnjak. Na njivi i uz njivu sadi samo onakva stabla, koja tjeraju grane u vis, te su kao šilj (piramida). Radi toga nevalja saditi u polju orahe, jer se vrlo razrastaju. Radi istoga uzroka nevaljaju za polje ni mnoge krošnjaste fele jabukah. Druga je, ako se voćkami ceste i njive okriljuju, jer ondje, osobito sa sjeverne strane nečine hlada usjevu.

Što sam ovdje razložio, to je u drugih državah davno već izvedeno. Tako n. p. u Normandiji (u Francezkoj) okriljene su voćkami ne samo sve ceste, nego i polja, livade i pašnici, da je ljepota pogledati ondašnje okolice. Normandezi ovi tište iz premnogoga voća, što ga dobivaju s tolikih voćakah, izvrstni normanski jabukovik (*Cider*), koji je u Francezkoj svagdje na glasu, i donosi Normancem liep novac. A da marva pasuć neobrsti mlado drveće, tomu ima jednostavno sredstvo — namiču joj oglavnik na glavu, te je nemože u vis dignuti.

Nu čemu da tražimo primierah u dalekoj tudjini, kad ih imamo na blizu, u posestrimoj Českoj. Prije 50 godinah sadili su ondje voćke samo u voćnjacih: jedni su mislili, da u polju voćka neuspieva, drugi da kvar, čini, treći, da će im ju tko oštetiti, četvrti, da će im tati voće obrati itd. Dan danas je drugčije. Ljudi su se uvjerili, da voćka veselo raste i u hrdjavu tlu, samo joj treba veliku jamu izkopati i dobrom ju zemljom napuniti. Ljudi su naučili štovati voćke i riedko se dogadja, da bi tko takvo koristno drvo u polju od obiesti posiekao. Čim se više sadi voćakah, tim se manje krade voća; jer samo za tim hlepi čovjek, čega ima malo. Upravo zato trebalo bi, da ovakvo sadjenje drveća odluče i izvode ciele obćine, a ne samo pojedinci.

Isto tako se postupa u drugih austrijanskih pokrajinah, po imenu u dolnjoj Austriji, gdje su već miliuni voćakah i drugoga drveća uz puteve nasadjeni. I kod nas je počelo graditeljstvo uz glavne ceste saditi drveće. Nu šta to hasni, kada privatni ljudi, u mjesto da bi ovu plemenitu namjeru revno podupirali, jošte ju prieče i kvare, nećemo kazati da iz zlobe, nego iz neznanstva! Evo smo upravo sada primili sliedeći dopis, koji nam je veliku žalost zadao i neugodno će dirnuti svakoga prijatelja materialnoga napredka:

„Iz Varaždina početkom Pros. Putujući od davna svake godine odavde u Zagreb, uviek sam se osobito nasladjivao pogledom na krasne jablanike, kojimi je cesta blizu B. okriljena, i sva okolica kao premrežena. Već odavde sam izvodio, da vlastnik onoga imanja mora da je čovjek plemenita i krasoćutna srca, kad nije štedio tolika troška, da ukrasi svoju gospoštinu. Ala Vam se zapanjih, kad putujuć prošle jeseni opet varaždinskim putem, spazim, da je nestalo onih krasnih jablanikah i da samo hrekovi od njih vire iz zemlje, koju su tako krasili. Sva je okolica tim drugo lice dobila. Od svakuda vire zapuštene štale, svinjci i druge gospodarske sgrade, koje su prije jablani liepo zaklanjali; svagdje na me njeka pustoća i praznina zieva, sva je okolica na ružno promienjena, da je gotovo poznao nisam. Stanem i zapitam prolazećega seljaka, koji bezdušni Vandal je te krasne jablanike posieći dao. On mi odgovori, da je vlastelin, kojemu su jablanici omilje bili, preminuo, a sada da ravna imanjem upravljatelj, te je zapovjedio, da se jablanici sieku, ne samo ovi uz cestu, nego i ostali, kojimi su gradski vrt i bližnje livade zarubljene bile. „Pa zašto je to učinio?“ pitam dalje. Seljak nastavi, da od jablanovih stabalah kuće i krovove gradi, a od ogranakah da će opeku (cigel) peći. Kad mi ovo reče, pomislih u sebi, da je to valjda samo potvora, kojom siromaha upravljatelja seljak potvara, i zato nepropustih izjaviti mu, da toga nevjerujem. Al me seljak uhvati za ruku i odvede na bližnje tesarište, gdje na veliko moje čudo gledah, da tesari zbilja jablane tešu i krov od njih grade. Ja ukorih ljude, zašto neuglave upravljača, da je jablanovina slabo i krko drvo kao i vrbovina, pa da nevalja za krov; nu oni se izpričavahu, da su to učinili, al da nemogu upravljatelja uputiti, jer on da „po knjigi“ gospodari. Napokon upitah jošte, ima-li gospoština šumah; jer sam mislio, da ju je na to naćerala nestašica drvah. A kad začuh, da ima jedno 4000 ralih šume, tuga me uz gniev obuze i iskreno požalih krasno ovo imanje i njegovoga vlastnika, što su zapali tako nevještih rukuh; jer tko od jablana krov gradi, taj se bar nerazamie u gospodarstvo, svatko se dakle može i sám domisliti, u kakvom je ovo redu. Ako pako narod misli, da se to „po knjigi“ gospodari, nije čudo, ako zazire od pametna savjeta književnih ljudih, bojeć se, da ga nenapute na kakvo slično gradjenje jablanova krova; al onda nije ni čudo, ako ovakvo imanje propada, ili bar slabu korist vlastniku donosi.

Oneveselio sam se tim, što sam čuo i gledao, i snužden sam put nastavio, želeć samo, da bi jošte zlokobnoga upravljatelja njegova nepamet natentala, pa da sagradi od jablanovine za svoja kola osovine i onda neka upregne četiri konja i neka se vozi u Varaždinske toplice, nebi-li mu puklo medju očima, kad pukne osovina. — Možda nebi ni upravne vlasti prestupile svoje područje, kad bi vlastnika onog imanja opomenule, da dokine ovu zloporabu, koja njemu samo na sramotu služi, a okolici na rugoviet; jer dok visoka vlada o znatnu trošku drva dade uz ceste saditi, da ih tim ukrasi, zašto da se trpi, da nevježe i smetenjaci već posadjeno drveće bez potrebe sieku?“

Kada treba sieći drva za lies i gradju?

Naši gospodari znadu, da im svaka drvena gradja ili orudje netraje jednako; da jedno prije trubne od

drugoga. U starih sgradah nalazimo jošte i sada, poslje stotine godinah, zdrava drva, a nam drvo tlije kad što već za pet šest godištah. Izpitujuć pol vieka uzrok, zašto drvo jednako netraje, našao je njeki razboriti gospodar, da se to najviše ima pripisati vremenu, kad je siečeno stablo namienjeno za lies (*Nutzholz*) ili za gradju. Stablo posiečeno onda, kad u njem neima mezgre, traje puno dulje od onoga, koje je posiečeno za vrieme mezganja. Na to se je i kod nas slabo gledalo, i mislilo se, da ako drvo nije samo posiečeno usried ljeta, sve je dobro. Drvodjelcem je pako još povoljnije, ako je posiečeno drvo puno mezge, jer nije takò tvrdo i laglje se teše, buduć puno soka i zraka.

Pomenuti gospodar, da se o stvari potanko uputi, kušao je toga mnogo, no mi ćemo ovdje samo najvažnije njegove pokuse napomenuti.

Četiri jele, u istoj zemlji uporedo uzrasle, iste dobe i očevidno zdrave, dao je u različito vrieme sieći: jednu na izmaku Prosinca (Decembra), drugu na svrhi Siečnja (Januara), treću na koncu Veljače (Februara), a četvrtu na kraju Ožujka (Marca). Sva četiri stabla dao je otesati, na jednake grede izpiliti i pomnjivo usušiti. Onda je kušao, koja greda može najvišu težinu podnieti, da se nepregne, i našlo se je, da drvo siečeno u Prosincu malo ne jedanput više nosi od ostaloga.

Jošte je dao osieći više jednakih kolacah s jelah iste dobe, al u različito vrieme siečenih, jedna na svrhi Prosinca, druga na izmaku Veljače. Kolci budu oguljeni, dobro usušeni i onda 3 stope duboko u zemlju udareni. Oni, koji su bili siečeni mjeseca Veljače, polomili su se za 3 godine danah, čim si ih uhvatio, budući napola truhli; a oni ostali stoje još i dan danas, poslie 16 godinah, čvrsti i nepomični.

Zatim je dao posieći dvie uporedo uzrasle i posve jednake jele, jednu koncem godine, drugu na svrhi Veljače, i zakopao je pojednu gredu od svake u vlažnu zemlju. Greda posiečena mjeseca Veljače sagnjila je sasvime za 8 godinah, a ona druga leži još i dan danas, poslie 16 godinah, u zemlji, pak još ima čvrsta drva. Podnicami od ovih jelah bile su popodjene dvie konjušnice: podnice od jelovine prosinačke trajale su 6 godinah, a one druge morale su se već za dva ljeta izmieniti.

Jošte je dao obuti dva točka (kotača): na jednom su bile gobele (naplatci) od drva siečena mjeseca Veljače, a kolo se je već sliedeće godine pokvarilo. Na drugom točku bile su gobele od drva siečena u Prosincu, a oblog (okrug) od kola trajao je 6 godinah danah.

Isti gospodar je dao dva jednaka hrasta posieći, jedan mjeseca Prosinca, drugi u Veljači, pa je dao napraviti od svakoga hrasta jednak broj dugah, od kojih su opet dvie jednake dvojke sagradjene, dobro pripravljene i novim vinom iste fele napunjene. Iz suda napravljenog od prosinačke hrastovine izhlapila je za godinu danah pol druga oka vina, a iz suda od veljačkoga drva izhlapilo je za godinu danah 8 okah (polićah). Da se o tom jošte bolje uputi, kako koje drvo vlagu propušta, dao je od dva hrasta, posiečena mjeseca Prosinca i Veljače, odpiliti pojedan kotur 4 palca debeo, onda je na svaki kotur priliepio kao debelu ciev od lima (pleha) i napunio ju vode: kroz kotur od hrasta u Prosincu siečena nije mogla voda probiti, a kroz onaj drugi kackala je već za 48 satih.

Sad će si dakle svatko znati i sam protumačiti, zašto mu iz jedne bačve vino više hlapi nego iz druge; zašto mu jedno kolje u vinogradu dulje traje od drugoga; zašto jedan krov prije truhne od drugoga, makar bilo drvo zdravo i iste fele. Mjeseca Prosinca pa i početkom Siečnja najveće je mrtvilo u drvetu, onda spava kao sva priroda tako i drvo; zato su tada sve šupljinice u njem prazne, kao skvrčene i onakve drvo mora da je tvrdje i čvrstije. No već na izmaku mjeseca Siečnja počimlje se mezga gibati i u drvetu u vis penjati, pa čim dalje, tim je više ima: buduć pako vlaga svagdje pospješuje truhloću i gnjiloću, nije čudo, što drvo puno mezge prije gnjije i propada.

Evo dakle hore gospodarom za siečenje liesa i gradje!

Nova krma.

Kod nas se jošte mnogo misli, da u ruskoj Sibiriji ima samo leda i sniega, a ona je plodna kao i naša zemlja. Tako evo upravo sada preporučuju bečke gospodarske novine njeku kod nas do sada nepoznatu bilinu (travo) kao izvrstnu krmu, koje vrsnoća potvrdila se je mnogoljetnimi pokusi: zato bečko gospodarsko družtvo svraća pozornost gospodarah na ovu velekoristnu bilinu. Ovo je sibirski bršt (*Heracleum sibiricum*) rastući u Sibiriji samoničice sve do ledene Kamčatke, u mršavoj i hladnoj zemlji, i jedanput posijan traje 8 do 10 godinah, noseć svake godine sve to veću korist. Sibirski bršt je srodan našoj mečoj ili vučjoj šapi (*Heracleum Sphondylium*) rastućoj po livadah i preporučenoj od nas za piću krmadi. Tko nepoznaje vučje šape, on je valjda vidio duhan: takav od prilike je i bršt: na veliku i višem od hvata (klaftra) stablu raste lišće i do dva lakta (aršina) dugačko a 3/4 lakta široko, koje vrlo rado jede svake vrsti marva, osobito dok je mlado. Glavna je korist ove krme, što rano tjera: s proljeća, dok još ostalo bilje spava, bršt već listà, gospodar pak ovo lišće kupi i daje stoki. No za kratko evo ti opet nova lišća. „*Fundgrube*“ piše, da se je lani sa dva 4godišnja stabla mjeseca Travnja 180. Lipnja 190, a Kolovoza 160 funtih lišća nabralo, dakle su ona dva stabla skupa 5 centih i 30 funtih zelene krme dala. Prema tomu bi gospodar od 12 onakvih stabalah, kad poodrastu i ojačaju, dobio na godinu preko 30 centih krme, što će zaista mnogo reći. Buduć da je bršt onako krošnjat, treba ga za jedan hvat razdaleko saditi, a lišće treba kresati, prije nego stvrdne. Da ga čim više dobiješ, pognoji zemlju, već i zato, jer bršt mnogo godinah u istom tlu raste: radi toga ćeš dobro uraditi, ako poslje njekoliko godinah svako stablo obložiš zrelim gnojem. Samo nješto neće biti po ćudi gospodarom: ako posiješ bršt ljetos, on će ti stoprv do godine niknuti, treba dakle godinu danah čekati, no tko uzčeka, dočekat će liepe krme. Svaki gospodar ima zaista blizu kuće kakvo mjestance, koje mu nikakve hasne nedonosi: neka ga dakle duboko uzore, pognoji i ondje nasadi bršta, jedno 10 do 20 stablikah, pak će imati pri ruci jedno 80 do 50 centih krme. To je zaista liepa polaštica. Sjeme od bršta prodaju već svi glasovitiji sjemenari, po imenu Karlo Mayr u Pešti.

GLASONOŠA.

Službene viesti.

— Nj. veličanstvo dostojalo se je potvrditi 10. Pros. prodaju bečko-tršćanske, tiroljske i hrvatske željeznice južno-željezničkomu austrijanskomu družtvu. Sva je dakle prilika, da će se već počet raditi o našoj željeznici iz Zidanoga mosta u Zagreb. U suprot prekinula se je svaka radnja na željeznici, koja je imala skopčati Trst sa Riekom. Mnogi Riečani će ponehari uvidjeti, da za njih neima spasa nego u čvrstoj svezi sa onom Hrvatskom, od koje su se svimi silami odtrgnuti i odciepiti htjeli, kao luda djeca od svoje matere.

Nu „šteta i ludogà pameti nauči!" kaže narod.

— Buduć da su mnoge varalice u novije vrieme počele kvasinu (sirće, ocat) kojekako kvariti, po imenu i hudićevim uljem (Vitriolom): zato je visoka vlada zabranila raznositi kvasinu po kućah na prodaju, kao što se do sada činilo. Samo ulje prosto je svakomu prodavati. Tako pišu „Novice," a kod nas za takvu zabranu nismo jošte čuli.

— Za torbičarsku (hauzirsku) knjižicu plaća se biljegovine (štemplja) 17, za družinsku 11, a za putovnicu 27 novčićah. U lutriju se može staviti najmanje 5 novčićah.

Gospodarske viesti.

— U Rheinhessenu se hvale, da su im vinogradi ljetos tako urodili, da im je svako jutro (ral) vinograda (od 1600 □ hvatih) donielo do 3000 for. dobitka.

— U Pruskoj je ljetos slabo urodila krma, no tim bolje žir: zatò ga gospodari kupe, žrvnaju i hrane njim s dobrim uspjehom ne samo rogatu marvu nego baš i konje.

— U nati (cimi) od krumpira ima njeke otrovne tvari, nazvane *solanin*: zato čuvaj se, da nehraniš stoku krumpirovom cimom, a ponješto je nehudi.

— U selu Effelsu u Pruskoj imali su velik obćinski pašnik, nu tako je bio zapušten, kao i naše gmajne, te su ondje samo svinje pasle. Obćina odluči toliku zemlju pametno upotrebiti, okrči dakle svoj pašnik, odvede iz njegovih barah vodu i okrene ga na oranicu. Prve dvie godine već imala je tim do 6000 for. dobitka, pak odbivši trošak preobraćanja od 4000 for, jošte joj ostade u pjeneznici liepa svota od 2000 for.

— Da dobiješ osobito liepih jabukah, a ti zabij ljeti oko drveta, jedno 2—3 stope daleko od stabla, na više miestah kakov kolac, a kad ga izvadiš, nalij u jamu gnojnice vodom razblažene. Ovako radi glasoviti voćar de Jongbe u Bruselju, imajući najkrasnije voće.

Kućanstvo.

— Novine „Chem. Ackersmann" priobćuju nov način, kako da se zaprieči proljetno klicanje krumpira, radi kojega se ovaj provoduri i nije više za jelo. Da korun nepotjera klicah, treba ga, prije nego se spremi, ključalom vodom (kropom) obariti, onda dobro ubrisati, usušiti i spraviti; tko ga neima premnogo, postignut će ovaj cilj, ako ga prosuši u peći, prije nego ga spravi. Vrućinom ovom ubija se u korunu pomladna snaga i kažu, da se ovakov korun može i više godinah držati.

— (R u s k i k v a s). Kao što naš narod na mnogih mjestih zove vrlo pametno sirće ili ocat k v a s i n o m, tako zovu i Rusi svoje narodno kiselasto piće (koje smo u prijašnjem broju napomenuli) k v a s, jer se kisnućem ili uprave kvascem pravi. Gotovljenje kvasa je posao ruskih domaćicah. Evo kako postupaju. Uzmu 12 funtih pšeničnoga, isto toliko ražnoga i 4 funta heljdovnoga (hajdenoga) brašna; zatim 2 funta pšeničnoga, 5 funtih ražnoga i 2 funta ječmenoga slada (*Malz*), kao što ga trebaju naši pivari. Ovo se sve vrućom vodom obari, dobro promieša i preko noći ostavi u željeznom loncu u peći svrućenoj kao da ćeš u njoj kruh peći. Sutra dan se gornja kora razmoči u vrućoj vodi, a ostalo se takodjer razmuti u jedno 2 vjedra ključale vode. Od pomenutoga gori brašna metnulo se je nješto malo na stranu, sad se i ono zamiesi ključalom vodom i uspe u ostalo. Napokon se jošte prilije 8—10 vjedarah hladne vode, sve se dobro razmuti u bačvu pretoči i primetnu 2—3 žlice (kašike) kvasca ili pjenicah, pak se sve ostavi, da uzavre. Kao što se slador od mošta pretvara u vino, tako se i škrob (štirka) od onoga brašna pretvara na slador i onda na vinovicu. Prije nego kvas ovako dovri, priliju se dvie čaše vode, u kojoj je kumin kuhan, pa se onda kvas opet izmieša, i pošto njekoliko satih postoji i utaloži se, toči se gotovo piće u staklenke, a u svaku se metnu 3—4 suhvice (*Rosinen*), pa se staklenke začepe, zasmole i ljeti na ledu čuvaju. Za tri dana može se kvas piti, i svi, koji su ga pili, kažu, da je to sbilja vrlo tečno, ugodno piće, koje zdravlju ni malo nehudi, a osobito ljeti žedju gasi. Ovako od prilike gotove i Belgijanci svoje pivo. Nebi-li koji naš gospodar pokušao do godine ugotoviti ruskoga kvasa. Stvar je jevtina i jednostavna, i mislimo, da bi sgodnija bila za težake od vina ili kojekakve cavarike. U velikoj ljetnoj vrućini nemože čovjek radeć ugasiti žedje vodom, a kvasom bi se ovaj cilj postigao bez opasnosti zdravlja.

Svaštica.

— U Ludwigsburgu bila je prošle jeseni velika p a s j a t r k a (*Hundewettrennen*). Najprije su se natjecali prepeličari i jazavčari, zatim, pudli i pacovari, iza njih hrtovi; poslije ovih lovački psi i jarebičari; napokon veliki samosovi.

Godišnja ciena Gospodarskoga lista.

Za č l a n o v e: Zagrebački članovi, pošiljajući sami po Gosp. list imaju doplatiti . . . . — st. 80 novč.
Prinesak za gosp. družtvo čini . . . 4 stot. 20 novč.

Skupa 5 stotinjakah.

Zagrebčani, kojim se Gospodarski list pošilja u kuću, plaćaju zanj 1 st. 30 novč.
Prinesak . . . . 4 „ 20 „

Skupa 5 „ 50 „

Izvanjski članovi, kojim se Gosp. list poštom pošilja, plaćaju u ime poštarine i odpravnine . . . . 1 st. 80 novč.
U ime prineska . . . . 4 „ 20 „

Skupa 6 stotinjakah.

Z a n e č l a n o v e: Zagrebčani, pošiljajući sami po Gosp. list . . . . 3 stot. novč.
Zagrebčani kojim se list u kuću šalje . . . . 3 st. 50 novč.
Izvanjski predplatnici, kojim se poštom šalje 4 stotinjaka t. j. 4 forinta u novom novcu.

Molimo, da se predplata nepošilja uredništvu, nego upravljajućemu odboru gosp. družtva.

Hod državnjačah na bečkoj trgovani.

23. Pros. 1858.

Narodni zajam . . . . 8680 austr. vr.
Srbsko-hrvatske razteretnice . 8350

Dubljina Save.

18. Pros. 1858. — 1'—5"—9"' nad ništicom.

Izdaje h r v a t s k o - s l a v e n s k o g o s p o d a r s k o d r u ž t v o; — tiska, narodna tiskarnica drа. Lj. G a j a.
Uredjuje u ime glavnoga odbora Bogoslav Šulek.

GOSPODARSKI LIST.

Izlazi četvrtkom. — Polugodišnja **ciena**: članovi hrv.-slav. gosp. družtva plaćaju samo 30 kr. poštarine, ili 15 kr., ako se pošilja u kuću; nečlanovi 1 for. 30 kr. poštom, ili 1 for. 15 kr. sr., kad im se pošilja u kuću.

BROJ 52. U Zagrebu dne 30. Prosinca 1858. **GODINA VI.**

Korist kukuruznih okomakah.

Oda svuda se čuju tužbe, da će ponestati s proljeća krme, ako nepopusti zima, štono je ljetos tako iznenada k nam banula i našu pasuću stoku već na svrhi Listopada u štale otjerala. Svaki gospodar sada priznaje, da bi to po njega liepo bilo, kad bi imao pun sjenik djeteline, grahora ili druge krme; no tu može samo onaj imati, koji ju je sijao. Tko je dakle onako radio, kao što ga je Gospodarski list učio, on će mirnom dušom čekati do proljeća — a tko se je uzdao u svoje sjenokoše, na kojih mu je ljetos voda sieno poplavila, ili u pašu, koju mu je sveti Šimun zabranio — zlo po njega, ako nam se već oko Josipova dne proljeće neprijavi. Nu koji pametni gospodar uzdat će se opet sliepo u rani dolazak pramaljeća, kad ga je ljetos njegovo uzdanje i nada tako ljuto prevarila?

Treba nam se dakle za dobe, prije nego nas ono zlo zadesi, kojega se plašimo, pobrinuti, šta ćemo i kako ćemo, ako nam prije proljeća ponestane krme.

Ima toga mnogo, čim se može za nevolju nadomjestiti obična krma: jedni preporučuju lišće od repe i kupusa, spremljeno onako kao što je Gosp. list kazao, drugi lišće od jelhe ili jove (jalše) i drugoga drveća, treći sječu (t. j. osiečene ogranke) od topolah, brestovah itd.; četvrti čupanje trave u branjevinah — nu sve su ove preporuke ponebari sada, gdjeno je zemlja sniegom pokrivena, a drveće golo. Uljanah i sladoranah neima kod nas takodjer kao u drugih zemljah, gdje gospodari kupuju jevtino mezgu ili trop (*Kuchen*), to jest ono, što ostane, kad se otišti ulje i sok od buraka (šećerne repe), i što je vrlo zdrava i pićna hrana za marvu. I slame ima kod nas premalo, da bi se njome stoka mogla prehraniti, jer se kod nas više sije kukuruza nego strnoga žita.

Da vidimo dakle, nebi-li nam u tom naš kukuruz kakve pomoći dao. Da je kukuruzovina vrlo dobra i zdrava hrana, to znadu i naši gospodari, s toga su ju počeli u novije vrieme marljivo spravljati. Al se s njom jošte naopako postupa i zato se nedobiva ni pola koristi, koju bismo uhvatili, da radimo, kako valja. Kukuruzovinu treba sitno izsieći, jer marva nemože debela stabla sagrizti; nu tomu se hoće sječkarnica, koje žalibože slabo ima kod nas.

Isto toliku korist dali bi nam i kukuruzni okomci t. j. oruljeni klipovi (ajdamaci, stručki, rucelji), kad bismo s njimi pametno postupali. No kako ih mi upotrebljavamo? Mi ih palimo mjesto drvah — zaista najskuplje palivo što ga imamo, kao što će pokazati sliedeći račun!

Lučbari (kemici) su dokazali, da u 100 funtih kukuruznih okomakah ima preko 30 funtih tvarih, kojim se ne samo marva nego i sam čovjek hrani, po imenu do 20 funtih škroba (štirke) kao i u pšeničnu brašnu; a u samom kukuruzu ima hraniva (*Nahrungsstoff*) 80 do 90 funtih u centi. Dakle 3 cente kukuruznih stručakah toliko daju hrane, koliko jedna centa čista kukuruza. S jedne rali pako može se nabrati do 12 centih ajdamakah, dakle u svakom selu, gdje ima 100 ralih kukuruzištah, nabere se do 1200 centih okomakah, pak ako uvažimo, da u njih ima po gotovu onoliko hraniva koliko i u slami, od koje centa, od prilike 1 for. stoji, onda ćemo stoprv shvatiti, koliko se kod nas jošte hrane u taman potrati.

Tomu je glavni uzrok, što marva neće da jede čitave stručke, zato što su pretvrdi, i što je prava hrana u sredini okomakah, u srčiki. Al niti nam neide u tek cielo kukuruzno zrnje, zato ga meljemo i od brašna jela gotovimo: isto treba da radimo i s okomci. Al tu je opet velika zapreka, što se okomci ovi nemogu na običnu mlinu samljeti. Nu toga niti netreba, za našu potrebu, to jest za krmu, dobra je i stupa (*Stampfmühle*), na kojoj n. p. kožari hrastovu koru i šiške stupaju, pak ovakva stupa može se bez velika troška u svakoj vodenici namjestiti.

Prije tri godine danah pisalo se je mnogo i u Gospodarskom listu o Marcelovu i Schrankovu mrvilu (ili kao što je onda bilo nespretno prozvano: mrvlica). Schrankovo mrvilo nebi stajalo više od 20 for., i njegova je valjanost posebnim odborom potvrdjena. A Macelovo mrvilo je nepraktično, jer stoji 600 for. srebra; zato ga nitko ni nabavio nije, al se čudimo, što se nitko više od onda nije pobrinuo za mrvilo Schranka u bližnjem Optuju. A čini nam se, da stvar ova zaista spada u područje gospodarskoga družtva, i po imenu njegovih podružnicah: kad bi ove privolile kojega mlinara kod nas, da si nabavi Schrankovo mrvilo, te bi se dokazala njegova praktičnost, rekao bih, da bi se taj strој i kod nas razprostranio; jer se na takvom mrvilu mogu za jedan dan do 24 centa okomakah smrviti i zžrvnati. Odprije se je mnogo govorilo i o brašnu za

kruh, štono se od kukuruznih ajdamakah dobiva. Nu to valja samo za gladne godine, pak i onda je praktičnije čitav klip samljeti, a ne samo goli stručak. Istina je u ostalom, da su se u gladnih godinah i kod nas ljudi branili, srčikom od okomka. Al ovo bi nas imalo samo potaknuti, da ovu branu nebacamo na gnojište ili u vatru, osobito onda, kad neima krme, nego da ju sgodno upotrebimo. Tko neštedi mrvice, neće steći hrpice. Komu treba gnoja, ludjak bi bio, kad bi bacao sieno na gnojište, da mu se ondje pretvori u gnoj; nego on sieno prije upotrebi kao hranu za marvu, i onda stoprv ima od njega gnoj: zašto dakle da ovako neradimo i s kukuruznimi okomci? Jer da ovi za ogrev nevaljaju, to bar svatko znade.

Da ti pak od ove kukuruzne mrve ni malo po zlu neprodje, treba da ju obariš, uzpariš (podušiš), ili tako pripraviš, da se sama spari. Ovo valja medjutim ne samo za smrvljene stručke nego i za svaku suhu krmu; ne samo onda, kad je ponestalo krme, nego uviek.

Znademo, da zelena, sočna krma bolje ide marvi u tek nego suha. Zašto? Jer su u zelenoj krmi sve pićne čestice otopljene, zato ju stoka laglje probavlja; a suha krma treba da se prije u želudcu razmoči. Nu tomu se hoće vremena, te tako narav iztjera iz utrobe krmu prije nego su se sve pićne čestice otopile. Naravno je dakle, da ovakva krma nehrani stoku onako, kao što bi hranila, da je bila razmočena. Svatko se može i sam uvjeriti, da u konjskoj balegi ima mnogo cielo cjelcito zrno zobi, koje je dakle konj badava jio, a da je bila zob užrvnana i poparena, nebi toga bilo: zato i hrane mudri Englezi krasne svoje konje samo užrvnanom zobju, a ne cielom. Jošte više valja ovo za slamu. U 1 centi slame ima do blizu 50 fontih hraniva, to jest tvarih, koje hrane. Nu opet vidimo, da se marva slabo pomaže, ako ju gospodar slamom hrani. Velika je polaštica sječka, al ni ta jošte nije dosta, jer ni u njoj nisu pićne tvari razmočene. Šta rade ljudi? Da se tko želi cielim zrnjem hraniti, mnogo bi ga više trebao, dok bi se zasitio, nego sada, gdje ga samelje i vodom razmoči, ili baš kuha i peče. Da ovako postupamo s marvom, i krme bismo prištedili, i hranu joj osladili. Najprostiji je način obariti onakvu krmu vrućom vodom i počekati, dok ohladne. Jošte je bolje napustiti na krmu vruću vodenu paru, da krmu sva probije i razmoči. Za taj posao je glasoviti vinar doktor Gall izumio osobito parilo (*Dampferzeuger*), koje, istina, stoji 150 for., nu evo kako se plaća: 80 fontih onako podušene ili parene krme tako hrani kao 1 centa suhe krme, dakle ovim parilom prištediš peti diel krme, što će zaista mnogo reći u veliku gospodarstvu. Ovim parilom služe se na imanjih nadvojvode Stjepana, bivšega ugarskoga nadvornika (palatina), i hrane konje, goveda i ovce (2240 glavah) sve samo podušenom krmom, te prištede svake godine mnogo hiljadah forintih na krmi. Uza to se stoka bolje podmeće i deblja, a krave daju više mlieka. Stvar je jasna: tko ima samo 20 volah, a prištedi parenjem krme kod svakoga samo 4 funte, dakle svaki dan 80 funtih krme, taj prištedi za pol godine 144 centa siena! To bome više vriedi nego ciena parila.

Za siromašne gospodare evo jevtinijega sredstva, koje umni stočari takodjer vrlo preporučuju, i to je: sparivanje krme. Svatko znade, da se vlažno sieno i žito, ako leži na hrpi, a na toplu mjestu, samo od sebe sgrije, spari i napokon užeže. Isto tako od prilike prigotavlja se raž za rakiju: čeka se dok uzkisne — nu ovo kisnuće je isto ono vinsko vrenje, koje smo nedavno u Gosp. listu opisali. Kod svakoga pako vrenja izvodi se vrućina, koja raztapa sve čestice, a samim vrenjem dobiva svako bilje kiselasti i kao vinski miris i tek.

Ovim naravnim postupkom može se i gospodar na svoju korist evo ovako poslužiti:

Uzmi kakvegod suhe krme, a najbolja je sieno, slama i mrva od kukuruznih okomakah, od svakoga jednak diel (samo neka bude sieno i slama na sječku izsiečeno), naspi je na tle za ½ stope (cipele), pospi solju, pak nalij hladne vode iz zaljevača (vrtlarske kante). Na ovaj nasad opet naspi onakve mješovite krme za pol stope, pospi i tu solju i polij vodom, i ovako radi, dok svu hranu, što je treba tvojoj marvi za jedan dan, nenakupiš. Onda tu hrpu dobro izmiešaj, prigrni k zidu ili u kakav pregradak i prigazi ju kao kupus što se gazi. — Zimi treba da se ovo čini u štali, a kad nije zima, gdjegod pod krovom. Za kratko vrieme počne se ona hrpa pariti i vrućinu razvijati, kojom će se sva hrana kao razmočiti, uz to će se škrob (štirka), što ga ima i u krmi, isto tako pretvoriti, kao što i slador u moštu, hrana će postati ugodno kiselasta, i ide marvi osobito u tek. Ovako ona hrpa od krme odmekne za 45 do 60 satih, prema tomu, koliko ima toplinê na onom mjestu, gdje hrpa stoji. Ako je ondje velika zima, neće se hrana spariti; a gdje je pretoplo, ondje će se lasno i pokvariti. Kod toga postupka treba dakle na oprezu biti. Osobito pazi, da ti se krma neužeže: zato čim opaziš, da je u hrpi vrućina od 30 do 40° (to jest kao vruća voda), razbaci hrpu, i kad ohladne, podaj marvi. — Predugo nesmie ova krma još i zato na hrpi ostati, jer bi iz nje sav miris izhlapio i bila bi suhoparna, ili bi se spljesnivila. Ako dakle želiš svoju stoku uviek hraniti ovakvom sparenom krmom, treba da imaš od nje tri hrpe, a čim jednu potrošiš, odmah da novu napraviš, što zimi nije baš nepriličnо, jer sluge neimaju i tako mnogo drugoga posla. Samo ću jošte dodati, da ovo, što rekosmo, nije samo proba, nego prokušana istina, te se je ovakvo pripravljanje krme kod mnogih vrstnih stočarah već uobičajilo, a svi se hvale, ne samo da im marva napreduje, nego i da mnogo krme štede. Ima tu dođuše posla, nu Slovaci kažu pravo: „komu se nelieni, tomu se zeleni!“

Sbornica.

N. B. Na Perni, (kod Gline) 15. Prosinca. Malo po malo, pa će nam proći i ova godina, kud su i njezine dosadašnje druge prolazile. Valja dakle da ju izpratimo. Nit joj možemo upaliti baklje, niti baš iztrgati o nju trklje. — Ona priznaje i sama, da je rataru golemi lisac bila, pa se evo kroz magluštinu i pretežko blato izvlači. Džaba joj!

Kako je po drugih stranah bilo, mi se ovdje nemožemo potužiti na ovu godinu. Povodnjevi su učinili dosta kvara oko vodah; ljetošnje kiše nahudile su dosta krmi, ali zato jê opet dosta ima. Ugodna jesen izvračila je kukuruz, dala obilatu žetvu prosenu (žitnu), a i vina dobilo se dosta dobroga, kako se o Miholju ovud obično berba drži. Samo je mnogo groždja izagnjilo, i zato je u polak manje nabrano nego-li lanjske jeseni. Tuče smo imali šarovito, ovdje malo; ali na kordunu po Crnom potoku, Rujnici i dalje, bilo je mnogo kvara osobito u vinogradih.

Liepa jesen zavara ratara pa ga i ošibnu. Prerani snieg pritište još pune bašće, i smrzao ona nagrdi repu, korabu, mrkvu, kupus zanajviše, a i mnogi krumpir. Repa, koraba i krumpir mnogo je izagnjio od močarih ljetošnjih, pa ljudi nadaše se od jesenske topline lieku tih varivah, al eto ih smrzao nakazi. — Jesenski usjevi zaostadoše do kraja. Jesu nekoji nešto na jagmu sve na kiši posijali, ali je mnogo sjeme u zemlji izagnjilo, i gospodari se nevesele tome radu. Povodanj skorašnji učinio je usjevu oko vodah mnogo kvara, jer je voda i brazdu sa sjemenom oplavila!

Narod je u obće zdrav, a i na blagu neopaža se nikakova hrljudavica. Hranjenici su se samo slabo pomagali, uzrok je tomu mnoga gujavica u sitnom drobu, pa ako toga bude u pustopašnih svinjah, lako bi mogla doći crkavica na nje.

Još Vam nemogu značaj ovoga puka savršeno opisati, ali toliko za sad primietiti smiem, da je ovdje ratar mnogo valjaniji nego-li u kojem drugom kraju naše domovine. To mi daje dovoljan razlog tvrditi, da će se ovaj kraj skoro na bolje preobraziti. Rudokopstvo u bližnjoj Petrovoj gori mnogo će tu pripomoći, i to se bome sve to jače utvrdjava i pokazuje svoje perje. Ruda se vadi, nove se jame otvaraju; drva se sieku; ugljen se pali; majdan se zida; put (drum) do rude već je odboden (trasiran) i zidat će se. Eto dakle kruha, tko god bude imao zuba! Opet dotični organi više nego ikada nastoje, da se gospodarstvo unapriedi. Voće sadi narod mnogo. Imamo ovdje školski voćnjak, u kojem se školska mladež uči voćke saditi i ciepiti (kalamiti). U Topuskom opet podignut je voćnjak za cielu kompanijsku obćinu, i od tale se već presadjuju dudovi, kruške, jabuke, trešnje, višnje, bademi, smokve. Ovaj voćnjak ima svoga izučenoga vrtlara, te će i u narod prieći vještije ciepljenje voćakah i u obće njegovanje plodnoga drveta.

Pokušalo se orati ovu zemlju sa plugom Zugmajerovim više putah, i posijana je jesenas ozimna pšenica. Vidjet ćemo plod!

Pa šta mislite, šta još imamo ovdje? Imamo glasovitih kokoših kitajskih! Ako je taj glas važan, to je mnogo važnije, kako naime te kokoši ovamo stigoše. Evo ovako:

Vriedni g. kapetan Huszar, nezaostajući izza svojih drugovah u ljepšem rodoljubju, uprav mi je bio ponudio te kitajke, da ih ja zaposadim kod sebe i poslje u narod razturujem. Ja sam dobio četiri ljetošnja pilića od hvaljenoga gospodina na dar, i kako se te kokotuše ovdje ljudma dopadaju, hoće se brzo razširiti po svoj okolici, i plemeniti moj g. darovatelj stekao je sebi novi spomen, u kojeg treba da se ugledaju ostali naši sretniji zemljaci, koji bi i mogli, i dužni bili na narod svoj obzirati se i pomagati mu.

Ovu priliku upotrebljujući u ime narodnjega napredka zahvaljujem i ovdje predhvaljenom g. kapetanu Huszaru na njegovom preriedkom daru, učinjenom meni iz prijateljske naklonosti i iz najčistijeg rodoljubnog pobudjenja! A ja ujedno uvjeravam od svoje strane, da ću što se ikad bolje bude moglo stavljeno u mene, meni vrlo laskajuće povjerenje gledati da opravdam.

Oglašena u Gosp. listu mast za zimske čizme, da ih voda neprotapa, dobra je, o čem sam se ja glavom uvjerio. — Za pukle peći je najpreči liep pekmez od šljivah, kao što sam se sam uvjerio. — Zemljeni lonac ako pukne, valja puklotinu dobro namazati bielim lukom (češajakom), onda uzeti bjelance od jaja, i u njega stući čadjah, dobro to razmutiti, pa onda na jedan krpicu raztrti, i na puklotinu kao melem prilepiti i dobro ugladiti. Nookreći samo te krpice k vatri, da ne izgori, pa se neboj, da će ti lonac procureti.

Iz Selah (kod Siska.) 14. Pros. Repa okruglica se u okolici ovoj nekvari, nego kad se sladko kuha, gorči (žuhka je), i to valjada od ovogodišnje sitne močvari; kiselo pako naribana posve je dobra, da bolja biti nemože. Narod ovdašnji do sada nije sijao repe, al ove godine ju nekoji žitelji posijaše, i sada ju za zimu ribaju i spravljaju.

U ostalom ja moju repu svake godine dobrim uspjehom u podrum spravljam, a nedubim kakovu jamu za nju ili što drugo, već samo na hrpu metnem, i onda sitnim pieskom zasipljem. Tako ju preko zime do proljeća čuva, da je tada friška kao istom iz zemlje izvadjena. — Tako isto sa nutrnjom korabom svake godine radim; ali ljetos sve su kod nas u nutri šuplje i crne, — a ono što nije crno, kao drvo je tvrdo. Akoprem se narod ovdje takovom korabom ponajviše služi, ove godine je radi ove bolesti nitko i nevadi, nego ju svi u zemlji ostavljaju, budući da nije ničemu.

Koruna čisto malo ove godine imade, jer je u najljepšem cvietu nesretni led cimu pobio. Poslje je na novo nešto iztjerao i cviet se opet pokaza, nu gomolji njegovi crne i suše se, te tako od male će biti koristi, jer težko da će se i za sjeme što zdravega občuvati.

Njeka žena imenom Jela Marekin iz bližnjega sela Stupnoga rodila je dne 4. Prosinca jednoga sina, i dvie kćeri, pa sve troje živi. Ovo je jošte znamenitije zato, jer je ista žena prije dvie godine danah rodila bila četvero djece.

GLASONOŠA.

Službene viesti.

— Tvornici (*Fabrikant*) udaraju na svoju robu osobiti biljeg, po kojem imaju njihovi kupci poznati njihovu robu. No varalice, da prevare kupce, znadu se služiti istim biljegom, koji udara na svoju robu kakav izvrstni obrtnik ili zanatnik, a varalice podmeću hrdjavu robu i tako varaju kupce i kvare veresiju onomu, koji si je vrstnom robom kupacah pribavio, jer ovi, neznajući. da je roba podmetnuta, ostavljaju prvobitnoga vlastnika biljega, misleći, da ih je on prevario. — Da se ovoj prevari doskoči, izdalo je nj. veličanstvo zakon, da od sada nitko nesmie onakov biljeg na svoju robu udarati, kojim se već drugi tko služi. Tko pak hoće da postane pravi vlastnik kakvoga biljega, treba da ga prijavi trgovačkoj komori. Ovaj zakon će dakle dobro doći i obrtnikom, i kupcem.

Domaće viesti.

— Bečke gospodarske novine čude se, što je brašno u Parizu jevtinije nego u Beču, gdjeno je pšenica bečka jevtinija od parižke. Jedna centa finoga brašna stajala je u Beču 6. Studen. 10—11 stotinjaka a u Parizu se u isto vrieme prodavalo isto toliko najljepšega brašna po 7 stot. 30 novč.; gdjeno se je pšenica u Beču izpod 4 stot. kupovala, a u Parizu je preko 4 stot. stajala. — Nu za Zagrebčane mora da je ovo jošte veće čudo. Kod nas je pšenica jevtinija nego u Beču ili Parizu, a brašno je opet skuplje nego u Beču, a kamo-li u Parizu, jer kod nas se plaća za centu brašnenoga cvieta (*Auszugmehl*) do 12 stotinjakah! Dakle je kod nas brašno za polovicu skuplje nego u skupom Parizu; a bogme ga ni parižki neprodaju sa štetom, jer i oni znadu nješto malo računati. Pa čiji je taj dobitak? Pšenica je puno jevtinija nego u Parizu, dakle ratari neimaju od toga dobitka ništa, nego samo trgovci i mlinari. Ovaj jedini primjer pokazuje nam, da za ratara nije dan danas dosta, ako proda ljetinu, kako ju je nabrao, nego treba da ju sam prometne, i čim to više putah učini, tim ga veći dobitak čeka. To će reći, nevalja prodavati sieno, nego ga stočarstvom pretvoriti u meso i prodati volove ili konje, kao što neprodajemo grozdje nego vino. Isto valja za žito, nevalja prodavati zrno nego brašno, i zato nemožemo se načuditi, što oko Zagreba, gdje je za to liepe prilike, neima sve do sada poštena mlina, nego se žito vozi u Karlovac, a odanle brašno natrag u Zagreb, sve s dobitkom mlinarah. Zašto dakle imućniji vlastjelji nesagrade vrstan mlin, da u njem melju svoje žito, pak bi na njem sami dobili sav onaj dobitak, što im ga sada preotimlju trgovci i mlinari?

Gospodarske viesti.

— (Prorasla raž.) Brašno od prorasle raži nije tečno ni zdravo. Budući da je poradi ljetošnjih kišah mnogomu gospodaru raž u snoplju klice iztjerala, kazat ćemo, kako treba s brašnom od onakva zrnja postupati. Pošto si tiesto zamiesio i kvasac mu primetnuo, uzmi na svake 3 funte zamiešena brašna 2 lota jedatne (obične) soli, otopi ju u mlakoj vodi, uspi ovo u tiesto, pa ga jošte jedanput kako valja promiesi, da ona sol posvuda probije. Tim ćeš brašno od prorasla zrnja sasvim popraviti; samo pamti, da ovo valja za ražno brašno, a ne i za pšenično.

— (Sijte krmu!) I u Ugarskoj je ljetos tako ponestalo siena, da su u Zemplinskoj županiji u trgovištu Sječovci, prodavani prilični konji po 50 grošah šajna, a u Vranovu su prodana 4 konja i s kolima na dražbi za 40 for. Napominjemo ovo, jer je mudra rieč: „blago onomu, koga tudja šteta opameti!“ Želimo dakle, neka se i naši gospodari neuzdaju samo u svoje sjenokoše, nego krmu neka siju, da neprodju onako kao i nesrećni zemplinski ratari.

Svaštica.

— (Dugovječnost.) U Lavovu je na 10. Pros. preminuo nadbiskup Štefanović u 108. godini svoje dobe; a na 3. Pros. umro je takodjer u Galiciji njeki Blejerski, koji je bio baš 110. godinu navršio.

— (Velika baština.) Na početku našega vieka pobjegoše dva brata, prezimenom Reinhard, iz svoga rodnoga mjesta Triera, koje je onda podpadalo pod Franceze, da nemoraju služiti u vojski neprijatelja domovine. Jedan od njih stupi u austrijansku službu i preminu god. 1829. kao poručnik (lajtnant), ostaviv nakon sebe sina, koji je sada takodjer poručnik u austrijanskoj vojski. — Brat njegova pokojnog oca pobjegao je iz Triera u Indiju i njemu je sreća bolje poslužila. On stupi u službu njekoga indijskoga vladaoca, popne se na čast generala i kao takav imadjaše golemu plaću. Napokon se oženi njekom indijskom kneginjom, koja mu mnogo milionah vjena (miraza, prćije) donese, a on je ovo blago svejednako umnožavao, nemogav sam potrošiti tolike dohodke. Po smrti svoje žene preseli se u London, gdje je bio na glasu kao vrlo bogat čovjek, a to će u Londonu, gdje ima toliko bogatacah, mnogo reći. Po njegovoj smrti bude popisan sav njegov imutak, pa se nadje, da ga je ostavio 22 miliuna! Buduć da nije imao djece, budu pozvani u novinah njegovi rodjaci, da prijave svoje pravo na onu baštinu londonskomu sudu. Buduć da ima u Njemačkoj puno porodicah Reinhard zvanih, to su se već 3000 baštinikah prijavile, a pravi baštinik, sinovac pokojnikov, otišao je tek ovih danah u London, da se izkaže kao pravi nasljednik i da preuzme to golemo blago.

Godišnja ciena Gospodarskoga lista.

Za članove: Zagrebački članovi, pošiljajući sami po Gosp. list imaju doplatiti . . . . — st. 80 novč.
Prinesak za gosp. družtvo čini . . . 4 stot. 20 novč.
Skupa 5 stotinjakah.

Zagrebčani, kojim se Gospodarski list pošilja u kuću, plaćaju zanj 1 st. 30 novč.
Prinesak . . . . 4 „ 20 „
Skupa 5 „ 50 „

Izvanjski članovi, kojim se Gosp. list poštom pošilja, plaćaju u ime poštarine i odpravnine . . . . . 1 st. 80 novč.
U ime prineska . . . . 4 „ 20 „
Skupa 6 stotinjakah.

Za nečlanove: Zagrebčani, pošiljajući sami po Gosp. list . . . . 3 stot. novč.
Zagrebčani kojim se list u kuću šalje . . . . 3 st. 50 novč.
Izvanjski predplatnici, kojim se poštom šalje 4 stotinjaka, t. j. 4 forinta u novom novcu.

Molimo, da se predplata nepošilja uredništvu, nego upravljajućemu odboru gosp. družtva.

Hod državnjačah na bečkoj trgovani.

29. Pros. 1858.

Narodni zajam . . . . 85_{55} austr. vr.
Srbsko-hrvatske razteretnice . . 82_{9}

Odgovori uredništva.

G. E. F. u R. Kako stvari stoje, od Vašega bi dopisa sbilja samo okostnica izašla, a tko će pred mile goste iznieti kosti?

Izdaje hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo; — tiska narodna tiskarnica dra. Lj. Gaja.
Uredjuje u ime glavnoga odbora Bogoslav Šulek.